

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ФЕДЧАК ІГОР АНДРІЙОВИЧ

УДК 343.85

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ЗАСТОСУВАННЯ ПРОАКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність»

081 «Право»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 І.А. Федчак

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

Федчак І.А. Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 «Право»). – Львівський державний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України. – Львів, 2024.

У дисертації вперше проведено комплексне дослідження теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові результати у вигляді наукових висновків щодо теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Встановлено, що правоохоронна практика під впливом бурхливого розвитку інформаційних та аналітичних можливостей зазнала змін та модифікації з метою досягнення більшої результативності та зменшення витрат на правоохоронні органи. Більшою частиною такі зміни торкнулися проактивної правоохоронної практики яка скерована на запобігання протиправній діяльності, тому становить суттєвий потенціал для розширення можливостей органів правопорядку, зокрема і щодо оперативно-розшукової діяльності. Такі підходи до організації діяльності набули характеру самостійних моделей та більш локальних форм представлення, зокрема концепціями. Дослідженням встановлено, що до таких моделей відносяться: правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety); модель підзвітності: CompStat; здійснення

правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing); здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing); модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон»); модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design); концепція діяльності поліції у гарячих точках (Hot Spots Policing); концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing) та концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence.

З’ясовано, що проактивні моделі організації правоохоронної діяльності мають різні об’єкти, на які поширюється правоохоронний вплив та підходи з реалізації такого впливу. Так, досліджувані моделі спрямовуються на нейтралізацію окремих проблем злочинності; на нейтралізацію характеристик місця або місцевості, які можуть генерувати кримінальну активність; на залучення до запобіжної правоохоронної діяльності ресурсів громади для запобігання та обмеження поширення злочинності та на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності, що становить підвищений інтерес для організації здійснення оперативно-розшукової профілактики.

Доведено, що найкращого результату у запобіганні злочинності можна досягати завдяки застосуванню моделей, предметом впливу яких є окремі проблеми злочинності, не применшуючи значення та потенціал інших моделей правоохоронної діяльності. Також доведено, що проактивні моделі правоохоронної діяльності можуть реалізовуватися комплексно, тобто поєднувати у собі елементи інших моделей з огляду на стан оперативної обстановки. Вибір для реалізації оптимальної моделі правоохоронної діяльності залежить від індивідуальних характеристик стану оперативної обстановки того чи іншого правоохоронного органу. Обґрунтовано, що критично важливим аспектом успішної реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності є

зміцнення довіри людей до правоохоронних органів, оскільки від рівня довіри залежить спроможність залучати до запобіжної правоохоронної діяльності їх гласні та негласні інформаційні можливості. Базовим, не використовуваним резервом підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів в Україні є розбудова підзвітності співробітників правоохоронних органів перед громадянами, залучення громадян до установлення пріоритетів у роботі з протидії злочинності та про її результативність.

Встановлено, що базовим елементом ефективної реалізації окремих моделей правоохоронної діяльності, або їх комбінованого застосування є якісне проведення досліджень проблем злочинності співробітниками підрозділів кримінального аналізу, оскільки застосування аналітичного процесу до наявних даних дозволяє поглиблювати розуміння кореневих процесів, які протікають в злочинному середовищі, та відповідно здійснювати більш дієві заходи з метою стабілізації оперативної обстановки. Кримінальний аналіз має бути зосереджено на: визначення місць, яким притаманні характеристики, які формують свідомість злочинця про можливість реалізації злочинних намірів за умови залишитись невикритим; на виявлення та націлювання на осіб, діяльність яких викликає найвищий рівень загроз; на ідентифікацію загроз та оцінювання ризиків їх поширення; на визначення місць концентрації кримінальної активності з метою здійснення ефективної оперативно-розшукової профілактики.

Констатовано, що в Україні слід розвивати навички поглибленого проведення тактичного, оперативного стратегічного видів кримінального аналізу, а також розбудовувати інфраструктуру для удосконалення комунікації (інформаційного обміну гласною та негласною інформацією) всередині правоохоронних органів, між такими органами та з правоохоронними органами інших країн.

Доведено, що кримінальний аналіз як вид правоохоронної діяльності здійснює опосередкований вплив на проактивне обмеження поширення злочинності, який полягає у тому, що продукти аналітичних досліджень є

підставою прийняття рішень керівним складом правоохоронних органів, наділених повноваженнями застосування гласних та негласних сил та засобів, проте результативність протидії злочинності залежить, у першу чергу, від обраної ними тактики дій. Також доведено, що кримінальний аналіз є важливим та необхідним компонентом проактивної організації правоохоронної діяльності.

Виокремлено роль та надано характеристику кримінального аналізу у реалізації окремих проактивних моделей та концепцій правоохоронної діяльності. Так, у моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing), результати у формі аналітичних продуктів, забезпечують системою знань менеджмент органів правопорядку, слідчих, детективів, працівників оперативних підрозділів щодо кримінального середовища, системних кримінальних загроз, пріоритетів правоохоронної діяльності, та на основі оптимізації використання обмежених в суспільстві ресурсів формують підстави обґрунтованого прийняття рішень, стратегічного, оперативного та тактичного рівнів щодо запобігання злочинності, ефективного розкриття кримінальних правопорушень, вивчення моделей вчинення злочинів та на їх основі формування відповідних проактивних політик розбудови безпекового середовища в суспільстві.

Кримінальний аналіз справляє вирішальне значення на ефективну реалізацію моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), оскільки використання аналітичних методів та технологій для прогнозування загроз злочинності дозволяє розробляти стратегічні і тактичні запобіжні (проактивні) гласні та негласні оперативно-розшукові заходи та становить суттєвий резерв підвищення ефективності оперативно-розшукового прогнозування. Під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) кримінальний аналіз відіграє ключову роль та поглиблено застосовується на усіх етапах її реалізації (дослідження оперативної обстановки, аналіз причинно-наслідкових проблем злочинності, супровід у підготовці індивідуальних оперативно-розшукових заходів реагування на причини виникнення та умови

існування проблем та оцінка ефективності відповіді). Також кримінальний аналіз відіграє визначальну роль і під час реалізації моделі підзвітності (CompStat), яка реалізовується через проведені кримінальними аналітиками поглибленого опрацювання криміногенних даних з метою підвищення ефективності стратегічного управління та посилення підзвітності. Кримінальний аналіз є складовою частиною моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS), оскільки діяльність кримінальних аналітиків супроводжує усі етапи реалізації такої проактивної моделі (визначення ділянок місцевості, на яких зафіксовано поєднання дорожньо-транспортних пригод та проявів злочинності, прогнозування, інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень, оцінка ефективності, коригування заходів реагування). Під час реалізації моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) кримінальний аналіз відіграє допоміжну роль та використовується для дослідження фізичних характеристик простору, місцевості або місця, які можуть становити ризики для прояву злочинної поведінки, а також у сприянні у напрацюванні заходів гласного та негласного характеру по формуванню безпечного простору через нейтралізацію елементів вразливості. Співробітники підрозділів кримінального аналізу здійснюють аналітичну підтримку під час застосування усіх етапів концепції «Діяльність поліції у гарячих точках» “Hot Spots Policing” (проведення аналізу даних, отриманих з гласних та негласних джерел для визначення місць концентрації злочинності; картографування злочинності; аналіз причин їх виникнення; підтримка розробки індивідуальних втручань; систематична оцінка ефективності діяльності з їх нейтралізації), тому є важливим елементом такої моделі. Під час реалізації концепції цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” (Focused Deterrence) кримінальний аналіз відіграє не вирішальну, проте важливу роль, яка полягає у сприянні у визначенні найбільш активних представників злочинного середовища, у визначенні обсягу оперативно-розшукових заходів впливу на таких осіб та у підборі індивідуальних заходів реалізації таких осіб поза межами злочинної поведінки.

У концепції поліцейської діяльності заснованої на доказах (Evidence-Based Policing) кримінальний аналіз також відіграє важливу, проте не визначальну роль, яка полягає забезпеченні оперативних підрозділів, уповноважених вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень та реагувати на повторювані проблеми злочинності. У моделі Community Policing кримінальний аналіз сприяє виявленню та аналізу проблем громад та розвитку відносин довіри через інформування громадян про результати роботи правоохоронних органів, що особливо важливо під час здійснення негласного сприяння громадян оперативним підрозділам у вирішенні профілактичних завдань протидії злочинності. У моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (Broken Windows/Розбитих Вікон) кримінальний аналіз практично не застосовується з огляду на предмет правоохоронного впливу (правопорушення), проте володіє потенціалом оцінки ефективності застосовуваних правоохоронних відповідей або дій.

Запропоновано під поняттям правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence Led Policing, ILP), розуміти збір та аналіз криміногенних даних, які підлягають аналітичному дослідженню для підготовки на їх основі аналітичних (розвідувальних) продуктів, які використовуються для ідентифікації та прогнозування загроз, що є основою для організації управління та прийняття рішень про спрямування дій та заходів, а також раціонального розподілу правоохоронних ресурсів для їх нейтралізації.

Встановлено, що на ефективність застосування конкретної моделі, або їх поєднання впливає низка факторів, визначальними серед яких є: здатність до використання об'єктивних криміногенних даних; можливість проведення поглибленого аналітичного їх дослідження для виявлення глибинних закономірностей; можливість розбудови стійких партнерських відносин

(співпраці) з представниками громад для залучення їх гласних та негласних ресурсів до проактивної правоохоронної діяльності; наявність критеріїв, які дозволять визначати результативність втручань; кількість залучення особового складу оперативних підрозділів та інших служб до реалізації моделі та готовність правоохоронних органів (керівного складу та виконавчої ланки) змінювати усталену оперативно-розшукову практику здійснення профілактики злочинності.

Доведено, що недооцінювання концептуальних та науково-практичних положень проактивних моделей правоохоронної діяльності може призвести до поширення дискримінаційної практики, упередженого ставлення та необґрунтованого обмеження прав окремих категорій громадян або соціальних груп зі сторони оперативних підрозділів, що є недопустимим.

Надано рекомендації щодо практичного застосування теоретичних та практичних напрацювань усіх проактивних моделей правоохоронної діяльності, використання яких дозволить вивести оперативно-розшукову профілактику вітчизняних оперативних підрозділів до стандартів діяльності передових країн світу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання та вдосконалення концептуальних та наукових основ проактивних моделей правоохоронної діяльності; правотворчості – як основа для розробки нових та вдосконалення чинних нормативно-правових актів, які регламентують організацію проактивної правоохоронної діяльності; практичній діяльності – для надання практичним працівникам оперативних підрозділів рекомендацій з питань планування та організації здійснення та визначення ефективності застосування проактивних правоохоронних підходів (моделей та концепцій) правоохоронної діяльності; у освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Тактика оперативно-розшукової діяльності», «Основи кримінального аналізу», «Деонтологічні основи правоохоронної діяльності»,

«Поліцейська діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін.

Ключові слова: взаємодія, досудове розслідування, запобігання, злочинність, кримінальне правопорушення, кримінальний аналіз, криміногенна ситуація, оперативна обстановка, оперативний підрозділ, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукова профілактика, попередження, правоохоронна діяльність, правоохоронний орган, проактивна модель, ризик.

SUMMARY

Fedchak I.A. Theory and practice of proactive models application in law enforcement activity. – Qualifying scientific work on manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Juridical Sciences in the specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Science; Operational and Investigative Activities» (081 «Law») – Lviv State University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – Lviv, 2024.

The dissertation presents the first comprehensive study of the theory and practice of proactive models application in law enforcement activity.

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that the dissertation is the first qualifying scientific work to produce new results in the form of scientific conclusions regarding the theory and practice of proactive models application in law enforcement activity.

It has been established that law enforcement practices, influenced by the rapid development of informational and analytical capabilities, have undergone changes and modifications to achieve greater effectiveness and reduce costs for law enforcement agencies. These changes have primarily affected proactive law enforcement practices, which are aimed at preventing illegal actions rather than investigating them, thus representing a significant potential for expanding the capabilities of operational-search activities. Such approaches to organizing activities have evolved into independent models and more localized forms of representation, commonly referred to as concepts. Research has identified the following models: Intelligence-Led Policing (ILP); Predictive Policing; Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety (DDACTS); the CompStat accountability model; Community Policing; Problem-Oriented Policing (POP); the Broken Windows model for preventing serious crimes by focusing police work on locations with a concentration of minor offenses; Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED); Hot Spots Policing; Evidence-Based Policing (EBP); and the “Pulling Levers” Focused Deterrence concept.

It has been found that proactive models of law enforcement organization have different targets for law enforcement impact and various approaches to implementing such impact. The studied models aim to neutralize specific crime problems, address characteristics of places or areas that may generate criminal activity, involve community resources in preventive law enforcement activities to prevent and limit the spread of crime, and focus on specific individuals who are sources of increased criminal activity. This makes them of particular interest for organizing operational-search prevention.

It has been proven that the best results in crime prevention can be achieved through the application of problem-oriented models of law enforcement activity, without diminishing the significance and potential of other law enforcement models. It has also been proven that proactive law enforcement models can be implemented comprehensively, combining elements of other models depending on the state of the operational situation. The choice of the optimal law enforcement model for implementation depends on the individual characteristics of the operational situation of a particular law enforcement agency. It is substantiated that a critically important aspect of the successful implementation of proactive law enforcement models is strengthening people's trust in law enforcement agencies. The level of trust determines the ability to involve their overt and covert informational resources in preventive law enforcement activities. A fundamental, unused reserve for increasing citizens' trust in law enforcement agencies in Ukraine is building accountability of law enforcement officers to citizens and involving citizens in setting priorities in crime counteraction work and its effectiveness.

It has been established that a fundamental element for the effective implementation of individual law enforcement models, or their combined application, is the quality of crime problem research conducted by crime analysis units. Applying the analytical process to existing data allows for a deeper understanding of the underlying processes occurring within the criminal environment, and thus enables more effective interventions aimed at stabilizing the operational situation. Crime analysis should focus on: identifying locations with characteristics that inform the

criminal's consciousness of the possibility of committing crimes while remaining undetected; identifying and targeting individuals whose activities create the most problems; specific problems or the risk of their occurrence, which pose the greatest threats; and determining areas of concentrated criminal activity to conduct effective operational-search prevention.

It has been noted that in Ukraine, it is necessary to develop skills for conducting in-depth tactical and strategic crime analysis, as well as to build infrastructure for improving communication (information exchange of both overt and covert information) within law enforcement structures, between such structures, and with law enforcement agencies of other countries.

It has been proven that crime analysis, as a type of law enforcement activity, has an indirect impact on the proactive limitation of crime spread. This is because the products of analytical research serve as targeting tools for the leadership of law enforcement agencies, who are empowered to use overt and covert forces and means. However, the effectiveness of crime counteraction primarily depends on the tactics they choose to employ. It has also been proven that crime analysis is an important, and sometimes necessary, component of proactive law enforcement organization.

The role of crime analysis in the implementation of specific proactive models and concepts of law enforcement activity has been highlighted and characterized. In the model of Intelligence-Led Policing (ILP), the results in the form of analytical products provide a knowledge system for the management of law enforcement agencies, investigators, detectives, and officers of operational units regarding the criminal environment, systemic criminal threats, law enforcement priorities, and, based on the optimization of limited societal resources, form the foundation for informed decision-making at the strategic, operational, and tactical levels in relation to crime prevention, effective investigation of criminal offenses, studying crime commission patterns, and, based on them, developing corresponding proactive policies to build a secure environment in society.

Crime analysis is critical to the effective implementation of the Predictive Policing model, as the use of analytical methods and technologies for forecasting

crime threats allows for the development of strategic and tactical preventive (proactive) overt and covert operational-search measures, which significantly enhances the effectiveness of operational-search forecasting. In the Problem-Oriented Policing (POP) model, crime analysis plays a key role and is extensively applied at all stages of its implementation (researching the operational situation, analyzing the cause-and-effect problems of crime, supporting the preparation of individual operational-search measures in response to the causes and conditions of the problems, and evaluating the effectiveness of the response). Crime analysis is also crucial in the implementation of the CompStat model, which is realized through in-depth processing of criminogenic data by crime analysts to enhance strategic management efficiency and accountability. Crime analysis is an integral part of the Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety (DDACTS) model, as crime analysts' activities accompany all stages of this proactive model's implementation (identifying areas with a combination of traffic incidents and crime, forecasting, providing informational support for management decisions, evaluating effectiveness, and adjusting response measures). During the implementation of the Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) model, crime analysis plays a supportive role and is used to study the physical characteristics of spaces, areas, or locations that may pose risks for criminal behavior, as well as to assist in developing overt and covert measures to create a safe environment by neutralizing vulnerability elements. Operational officers of crime analysis units provide analytical support during all stages of the Hot Spots Policing concept (analyzing data from overt and covert sources to identify crime concentration areas, crime mapping, analyzing causes, supporting the development of individual interventions, and systematically evaluating the effectiveness of activities to neutralize them), making them an essential element of this model. In the «Pulling Levers» Focused Deterrence concept, crime analysis plays an important but not decisive role, assisting in identifying the most active representatives of the criminal environment, determining the scope of operational-search measures for such individuals, and selecting individualized measures for their exit from criminal behavior.

In the Evidence-Based Policing (EBP) concept, crime analysis also plays an important but not decisive role, providing operational units with data on the effectiveness of response measures to recurring crime problems, which is necessary for preventing, timely detecting, and stopping criminal offenses and uncovering the causes and conditions that contribute to them. Crime analysis does not play a decisive role in the implementation of the Community Policing model but can help identify and analyze community problems and build trust by informing citizens about law enforcement results, which is particularly important for covert citizen support in solving preventive tasks against crime. In the Broken Windows model for preventing serious crimes by focusing police work on locations with a concentration of minor offenses, crime analysis is practically not applied due to the nature of the law enforcement impact (disorder and offenses), but it has the potential to evaluate the effectiveness of law enforcement responses or actions.

It is proposed to understand the concept of Intelligence-Led Policing (ILP) as the collection and analysis of criminogenic data, which are subject to crime analytical research to prepare intelligence products. These products are used for identifying and forecasting threats, which serve as the basis for organizing management and making decisions on directing actions and measures, as well as the rational allocation of law enforcement resources for their neutralization.

It has been established that the effectiveness of applying a specific model, or their combination, is influenced by several factors, the most significant of which are: the ability to use objective criminogenic data; the capability to conduct in-depth analytical research to identify underlying patterns; the ability to build strong partnerships (collaboration) with community representatives to involve their overt and covert resources in proactive law enforcement activities; the presence of criteria to determine the effectiveness of interventions; the extent of personnel involvement from operational units and other services in implementing the model; and the readiness of law enforcement agencies (both leadership and operational staff) to change established operational-search practices for crime prevention.

It has been proven that a superficial approach to applying the conceptual and scientific-practical principles of proactive law enforcement models can lead to the spread of discriminatory practices, biased attitudes, and unjustified restrictions on the rights of certain categories of citizens or social groups by operational units, which is unacceptable.

Recommendations are given for the practical application of theoretical and practical training of all proactive models of law enforcement activity, the use of which will allow to bring the operational-investigative prevention of domestic operational units up to the standards of the activities of the leading countries of the world.

The practical significance of the obtained results is that the conclusions and proposals presented in the dissertation can be used in: scientific research activity - for further processing and improvement of the conceptual and scientific basis of proactive models of law enforcement activity; law enforcement – as a basis for the development of new and improvement of existing legal acts, which regulate the organization of proactive (preventive) law enforcement activities; practical activities - to provide practical employees of operational units with recommendations on issues of planning and organizing the implementation and determining the effectiveness of the application of proactive (preventive) law enforcement approaches (models and concepts) of law enforcement activities; in the educational process - during the teaching of the disciplines «Operative and investigative activity», «Tactics of operative and investigative activity», «Basics of crime analysis», «Deontological bases of law enforcement activity», «Police activity», as well as the preparation of textbooks, training aids, educational-methodical materials from the specified disciplines.

Key words: interaction, pre-trial investigation, prevention, crime, criminal offense, crime analysis, criminogenic situation, operational situation, operational unit, Operational-search activities, Operational-search prevention, crime prevention, law enforcement, law enforcement agency, proactive model, risk.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

Монографії:

1. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.

2. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. – Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.

Особистий внесок здобувача: дисертантом визначено роль кримінального аналізу у сучасних моделях поліцейської діяльності та надано характеристику оперативного кримінального аналізу.

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

3. Senyk S., Kondratiuk O., Fedchak I, Tserkovnyk S., Fedun M. Application of international standards with a view to ensuring legal and organizational aspects of information protection in specialized information systems. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41 (76). P. 419–437. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.24>

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність реорганізації та вдосконалення організаційно-правових заходів, спрямованих на захист інформації.

4. Movchan A., Shliakhovskyi O., Kozii V., Fedchak I. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social & Legal Studios*, 2023. Vol. 6 (4), P. 123–131. DOI: 10.32518/sals4.2023.123

Особистий внесок здобувача: визначено проблеми розслідування злочинів щодо фінансування тероризму та збройної агресії за допомогою криптовалюти, а також обґрунтовано необхідність створення у правоохоронних органах спеціалізованих підрозділів, до компетенції яких буде відноситися виявлення та розслідування вказаних злочинів.

5. Fedchak I., Kondratiuk O., Movchan A., Polyak S. Theoretical foundations of hot spots policing and crime mapping features. *Social & Legal Studies*. 2024. Vol. 7 (1). P. 174–183. DOI: 10.32518/sals1.2024.174

Особистий внесок здобувача: досліджено міжнародний досвід картографування злочинності з метою його впровадження в практичну діяльність підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України.

6. Yelaiev Y., Fedchak I., Senyk V., Tymchyshyn D., Nazarenko P. Effectiveness of Forensic Computer Modeling for Predicting Wartime Crimes. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16 (02). P. 601–618. DOI: <https://doi.org/10.62271/pjc.16.2.601.618>

Особистий внесок здобувача: охарактеризовано очікувані переваги комп'ютерного моделювання для прогнозування зниження злочинності, визначено напрями застосування комп'ютерного моделювання у контексті протидії поширенню злочинності.

Статті у наукових фахових виданнях України:

7. Федчак І. А. Історія, сутність та поняття моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (PREDICTIVE POLICING). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Вип. 3. С. 141–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-18>

8. Федчак І. А. Цикли (етапи) процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive policing). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 562–565. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/129>

9. Федчак І. А. До питання організації здійснення прогнозування під час реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73) № 2. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/25>

10. Федчак І. А. Концептуальні та теоретичні положення про місце як джерело відомостей для застосування моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Інтернаука*. 2023. № 6 (64). С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8967>

11. Федчак І. А. Практичні аспекти використання моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності поліції щодо запобігання злочинності. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 29. С. 433–438. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.52>

12. Федчак І. А. Характеристика керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 34–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.7>

13. Федчак І. А. Становлення та сутність моделі підзвітності CompStat. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 166–172. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.24>

14. Федчак І. А. Характеристика організаційних компонентів проактивної правоохоронної моделі підзвітності CompStat. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 1. С. 279–285. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.47>

15. Федчак І. А. Організаційні етапи реалізації моделі підзвітності CompStat у діяльності правоохоронних органів. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 2. С. 50–56. DOI: [10.32782/LST/2023-2-8](https://doi.org/10.32782/LST/2023-2-8)

16. Федчак І. А. Концептуальні основи (сутність та поняття) моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад

(Community policing, CoP). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 441–444. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/104>

17. Федчак І. А. Керівні принципи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/16>

18. Федчак І. А. Основні практичні компоненти моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Держава та регіони*. 2023. № 3 (81). С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.19>

19. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем за методологією SARA під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Актуальні проблеми держави і права* 2023. № 99. С. 140–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v99.2023.20>

20. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем через використання методології “Трикутник злочинності” та методології SWOT-аналізу під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 3. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.30>

21. Федчак І. А. Концептуальні основи сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Ампаро*. 2023. № 2. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-2-12>

22. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем злочинності під час реалізації моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 3. С. 82–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2023.17>

23. Федчак І. А. Сутність та характеристика моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows”. *Актуальні*

проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 2. С. 190–196.
DOI: <https://doi.org/10.32782/39221491>

24. Федчак І. А. Щодо ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень Broken Windows/Розбитих Вікон. *Інтернаука*. 2023. № 7 (65). С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-7-9040>

25. Федчак І. А. Концептуальні та наукові засади сутності та становлення моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 437–440. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/102>

26. Федчак І. А. Щодо визначення поняття моделі запобігання злочинності: Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Інтернаука*. 2023. № 8 (66). С. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-8-9068>

27. Федчак І. А., Міськів Д. М. Характеристика керівних принципів моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2023. Вип. 3. С. 54–59. DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-3-10

Особистий внесок здобувача: досліджено зміст основних керівних принципів функціонування моделі запобігання злочинності «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури».

28. Федчак І. А. Щодо розширення можливостей оперативно-розшукової профілактики через використання положень концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Вип. 4. С. 659–663. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.109>

29. Федчак І. А. Щодо використання під час реалізації оперативно-розшукової діяльності положень концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP). *Правові новели*. 2024. Том 3 (22). С. 70–76. DOI: DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.3.11>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Федчак І. А. Основні засади та етапи становлення аналізу злочинності як елементу кримінальної розвідки. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 29 квітня 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 64–65.

31. Федчак І. А. Використання під час проведення кримінального аналізу спеціалізованого програмного забезпечення IBM I2. *Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України* : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 28 листопада 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 75–82.

32. Федчак І. А. Цілі та сфери поширення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (м. Одеса, 30 жовтня 2020 р.). Одеса : ОДУВС, 2020. С. 119–121.

33. Федчак І. А. Базові положення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 6 листопада 2020 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 346–349.

34. Федчак І. А. Виникнення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Інформаційні технології в освіті та практиці* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 18 грудня 2020 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 23–25.

35. Федчак І. А. Модель запобігання злочинності “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 4 листопада 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 237–239.

36. Федчак І. А. Принципи моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 26 листопада 2021 р.). Одеса : ОДУВС, 2021. С. 141–144.

37. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серпня 2022 р.). Київ : НАВС, 2022. С. 172–174.

38. Федчак І. А. Концептуальні положення моделі поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP). *Імплементация ILP моделі в Україні* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 березня 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 35–38.

39. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) (Intelligence-Led Policing, ILP). *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 257–260.

40. Федчак І. А. Визначення сутності та поняття моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої

інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 28 квітня 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 295–299.

41. Федчак І. А. Концептуальні основи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP). *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доповідей III науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11 травня 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 170–173.

42. Федчак І. А. Роль кримінальної аналітичної діяльності під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9 червня 2023 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 161–164.

43. Федчак І. А. Керівні принципи проактивної моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : III Міжнародна науково-практична конференція (м. Дніпро, 16 червня 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 26–29.

44. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 17 листопада 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 137–140.

45. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем за методологією SARA під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на

певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України* : матеріали Науково-практичної конференції (м. Львів, 22 грудня 2023 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 160–162.

46. Федчак І. А. Сутність та зміст концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP). *Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України* : збірник матеріалів круглого столу (м. Кропивницький, 17 квітня 2024 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 138–140.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	27
 РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОАКТИВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	41
1.1. Генеза концептуальних та науково-практичних засад проактивної правоохоронної діяльності.....	41
1.2. Стан наукової розробленості концептуальних основ та науково-практичних аспектів проактивних моделей правоохоронної діяльності.....	58
Висновки до розділу 1.....	105
 РОЗДІЛ 2 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРЯМОВАНІ НА МІСЦЕ ЯК ГЕНЕРУЮЧИЙ ЗЛОЧИННІСТЬ ЧИННИК.....	110
2.1. Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing).....	110
2.2. Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Policing / Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS).....	136
2.3. Модель запобігання злочинності: «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED).....	159
2.4. Концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing).....	200
Висновки до розділу 2.....	234

РОЗДІЛ 3 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРЯМОВАНІ НА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ.....240

3.1. Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP).....240

3.2. Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP).....280

3.3. Модель підзвітності: CompStat.....314

Висновки до розділу 3.....347

РОЗДІЛ 4 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРІЄНТОВАНІ НА ОСОБУ.....351

4.1. Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence.....351

4.2. Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP).....377

Висновки до розділу 4.....399

РОЗДІЛ 5 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРІЄНТОВАНІ НА ГРОМАДУ.....402

5.1. Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing, CoP).....402

5.2. Профілактика скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT)).....445

Висновки до розділу 5.....466

ВИСНОВКИ.....469

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....486

ДОДАТКИ.....540

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією із загроз функціонуванню та сталому розвитку будь-якої країни світу є злочинність, яка постійно еволюціонує. За сучасних викликів, зумовлених станом та структурою злочинності, перед правоохоронними органами України постають нові завдання, успішне вирішення яких потребує трансформації організаційних аспектів діяльності – від формування готовності оперативно реагувати на обстановку до стратегічних структурних змін. Це, зокрема, ширше використання можливостей сучасних інформаційних технологій, навичок поточного та перспективного оперативно-розшукового прогнозування, планування, вміння виявляти й оцінювати проблеми та ризики, застосування найсучасніших підходів до реалізації керівних повноважень із урахуванням наукових рекомендацій та передового досвіду.

Своєю чергою, суспільство теж має чіткий запит на рішучі та позитивні зміни в усіх сферах життя, включаючи і правоохоронний сектор. Головними серед цих змін є гарантування прав та свобод людини, забезпечення верховенства права, підвищення рівня довіри до правоохоронних органів через здатність ефективно впливати на стан криміногенної ситуації та вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, а також щодо профілактики правопорушень.

Реактивні підходи до організації правоохоронної діяльності, які зосереджуються на розслідуванні та покаранні за вже скоєні кримінальні правопорушення, стають все більш затратними та менш ефективними. Більш результативними й економічними є проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності, які акцентують на запобіганні проявам злочинності. Крім цього, саме проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності можуть бути більш відкритими до інновацій та можливостей сучасних новітніх

інформаційних та аналітичних технологій. Відтак пошук та розроблення шляхів підвищення ефективності проактивної (запобіжної) діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю є пріоритетним завданням будь-якої країни, надто України. Отже, важливим і актуальним є наукове дослідження концептуальних засад та науково-практичних аспектів проактивних підходів (моделей та концепцій) організації правоохоронної діяльності з метою імплементації їх у діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України, які забезпечують надання поліцейських послуг у таких сферах, як охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності. Окремі проблемні аспекти, пов'язані з розробленням теоретичних положень та практичних основ реалізації складових проактивних моделей правоохоронної діяльності, висвітлили у наукових працях такі вітчизняні учені, як: А. Білас, О. Бугера, А. Вознюк, В. Голубош, М. Грібов, В. Гузь, Ю. Кардашевський, К. Коваль, М. Колодяжний, М. Комзюк, О. Копан, О. Користін, В. Кундрик, Є. Липій, С. Лісун, О. Манжай, А. Мовчан, В. Некрасов, В. Ортинський, Є. Орлов, Л. Падалка, С. Пеньков, В. Пересадько, Д. Пефтєєв, А. Потильчак, О. Рачинський, І. Стасюк, В. Стреляний, А. Тетерятник, Д. Тичина, У. Чишко. Проте вітчизняні учені всебічно не охопили проактивні моделі правоохоронної діяльності. Теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності більш комплексно дослідили зарубіжні вчені, зокрема: Р. Боба (R. Boba), Б. Бонд (B. Bond), А. Брага (A. Braga), Д. Вайсбурд (D. Weisburd), Дж. Вілсон (J. Wilson), В. Волш (W. Walsh), Г. Голдштейн (H. Goldstein), А. Джеймс (A. James), К. Рей Джеффри (C. Ray Jeffery), Д. Картер (D. Carter), Дж. Келлінг (G. Kelling), Б. Кларк (B. Clark), Т. Лау (T. Lau), Е. Макгаррелл (E. McGarrell), С. Мastroфскі (S. Mastrofski), О. Ньюмен (O. Newman), В. Перрі (W. Perry), Дж. Реткліф (J. Ratcliffe), Ш. Рухл (Ch. Ruhl), Е. Сільверман (E. Silverman), С. Сміт (S. Smith), К. Телеп (C. Telep), А. Фергюсон (A. Ferguson), С. Філіпс (S. Phillips), Л. Шерман (L. Sherman) та інші.

Визнаючи значущість численних наукових напрацювань, важливо

зазначити, що їхня більшість стосується окремих проактивних моделей правоохоронної діяльності. Низка питань залишається об'єктом дискусій і потребує подальшого вивчення. Узагальнення наукових джерел продемонструвало відсутність системності, фрагментарність та складність вирішення окремих аспектів реалізації проактивної правоохоронної діяльності. Наведені фактори свідчать про недостатній рівень розробленості вказаної наукової проблеми. Таким чином, відсутність комплексних монографічних наукових напрацювань із дослідження теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності свідчить про актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її практичне значення в умовах реформування правової системи та органів правопорядку як частини сектору цивільної безпеки України. Окреслена важлива *теоретико-прикладна проблема*, розв'язання якої матиме загальнонаціональне значення і полягатиме у формуванні теорії та практики реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності, застосування яких дасть змогу провадити оперативно-розшукову профілактику з урахуванням світового досвіду та новітніх досягнень в управлінській, технологічній, прогностичній, аналітичній сферах. Це набуває надважливого значення за швидкоплинних умов викликів та тенденцій злочинності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана в межах тематики науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ: «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930, 2021–2024 рр.); «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Національної поліції» (номер державної реєстрації 0122U001871, 2022–2025 рр.). Дослідження підготовлено відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України на основі її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011 (п. 5)); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як

частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023 (п. 2 Розділу 1; пп. 1.2, 1.4, п. 2, пп. 2.3 Розділу 2)); пункти 1, 2, 5, 6, 10, 11, 15, 26 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454). Дисертація відповідає Пріоритетним напрямам фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначеним у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр., затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук від 26 березня 2021 р. № 12-21 (зокрема, п. 1. «Теоретико-правові основи забезпечення національної, інформаційної та кібернетичної безпеки, захисту суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності України, прав та безпеки людини і громадянина» розділу 1.11 «Правове забезпечення у сфері національної безпеки та оборони»; п. 8 «Теоретичні та прикладні засади запобігання злочинності в умовах реформування українського суспільства», п. 16. «Теорія і практика застосування сучасних технологій та інновацій у сфері створення безпечного соціального середовища, прогнозування і планування злочинності» розділу 1.15. «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні»).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є аналіз концептуальних основ та науково-практичних аспектів проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Для досягнення поставленої мети дисертації окреслено такі *завдання*:

– розкрити генезу концептуальних та науково-практичних засад проактивної правоохоронної діяльності, встановити відмінність проактивної правоохоронної діяльності від реактивної та виявити та проаналізувати проактивні моделі правоохоронної діяльності, які склали основу сучасного розвитку науки та практики правоохоронної діяльності;

– визначити стан наукової розробленості концептуальних, наукових та практичних аспектів застосування проактивних моделей правоохоронної

діяльності;

- виокремити проактивні моделі правоохоронної діяльності з огляду на предмет впливу та методи (підходи) застосування правоохоронних ресурсів;

- охарактеризувати роль та значення взаємодії та довіри населення до правоохоронних органів у рамках реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності;

- розкрити значення та внесок кримінального аналізу як напряду діяльності з аналітичного дослідження даних в ефективність застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності;

- охарактеризувати вплив кримінального аналізу на зниження рівня злочинності загалом та зокрема під час упровадження проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності;

- розглянути теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності, спрямованих на місце як генеруючий злочинність чинник, охарактеризувати роль кримінального аналізу в їх реалізації;

- дослідити теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності, спрямованих на вирішення проблем злочинності, окреслити роль кримінального аналізу в їх реалізації;

- розкрити теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності, об'єктом впливу яких є конкретні особи, встановити роль кримінального аналізу в їх застосуванні;

- дослідити теоретичні та практичні засади реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності, орієнтованих на громаду, висвітлити роль кримінального аналізу в їх реалізації;

- розробити рекомендації щодо визначення критеріїв відстеження ефективності застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності;

- окреслити стан дослідження ефективності застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності щодо рівня злочинності, виробити рекомендації щодо запровадження таких моделей у проактивну (запобіжну) правоохоронну практику в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються в рамках реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Предметом дослідження є теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, за допомогою *діалектичного* методу досліджено становлення та розвиток теорії та практики застосування проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності; представлено генезу наукової думки про застосування профілактичних підходів до протидії злочинності (розділи 1–5). *Герменевтичний* метод використано для пізнання та інтерпретації текстів монографічних видань, наукових статей, навчальних матеріалів, що уможливило розкриття змісту й узагальнення в роботі концептуальних та практичних положень досліджуваних моделей правоохоронної діяльності (підрозділи 1.1, 1.2).

Історико-правовий метод взято за основу для визначення періодів реформування нормативно-правової бази, структури, стратегії та тактики проактивного функціонування правоохоронних органів (підрозділ 1.1). Застосування *формально-логічних* методів дало змогу визначити та охарактеризувати концептуальні (теоретичні) положення окремих моделей проактивної правоохоронної діяльності (розділи 2–5); *системно-структурний* метод дозволив дослідити елементи окремих моделей і концепцій проактивної правоохоронної діяльності та охарактеризувати організаційні етапи та практичні аспекти застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності (розділи 2–5); *догматичний* сприяв виокремленню ролі кримінального аналізу в реалізації проактивних моделей здійснення правоохоронної діяльності (розділи 2–5). *Соціологічний* метод використано для з'ясування позицій і думок учених і практиків щодо теорії та власне застосування проактивних підходів для запобігання злочинності (розділи 2–5).

Емпіричним підґрунтям дисертації стали статистичні відомості Офісу Генерального прокурора, результати опитування 160 респондентів, а саме 55 слідчих органів досудового розслідування і 105 працівників оперативних підрозділів Національної поліції Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Вінницької, Чернівецької, Київської, Рівненської, Волинської областей.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою науковою працею, в якій отримано нові наукові висновки щодо теоретичних та прикладних засад здійснення проактивної правоохоронної діяльності. На основі аналізу емпіричних даних, досягнень теорії і правозастосовної практики аргументовано низку нових концептуальних положень, висновків та пропозицій, зокрема:

вперше:

- виокремлено та ґрунтовно досліджено проактивні моделі правоохоронної діяльності з урахуванням їхньої спрямованості на: нейтралізацію окремих проблем злочинності; модифікацію характеристик місця або місцевості, які можуть генерувати кримінальну активність; залучення до профілактичної правоохоронної діяльності ресурсів громади; на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності;

- вичерпно визначено й охарактеризовано генезис, сутність, та організаційний зміст проактивних моделей правоохоронної діяльності з огляду на: особливості стану, структури та тенденцій злочинності; розуміння векторів діяльності в рамках предмета правоохоронного впливу; стан розвитку інформаційно-аналітичних спроможностей; зміни в системі, функціях і повноваженнях правоохоронних органів; а також наявні знання про особливості здійснення організаційних функцій щодо обмеження поширення злочинності;

- досліджено, систематизовано й узагальнено відомості про ефективність застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності; встановлено, що підбір найбільш відповідної проактивної моделі чи

комбінованого застосування залежить від основних детермінуючих злочинних чинників у визначеній територіальній громаді;

– комплексно розкрито роль та призначення кримінального аналізу в реалізації проактивних моделей здійснення правоохоронної діяльності: у більшості моделей має вирішальне значення; сприяє розвитку розуміння причинно-наслідкових зв'язків, наявних у злочинному середовищі; виконує провідну роль щодо налагодження ефективної внутрішньої та зовнішньої (зокрема міжнародної) комунікації;

удосконалено:

– характеристику стану наукової розробленості питання про теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності через ґрунтовне вивчення наукових напрацювань із таких галузей знань, як оперативно-розшукова діяльність, правоохоронна діяльність, кримінологія, організація праці; дисертаційних і монографічних праць, посібників, методичних рекомендацій, довідково-пізнавальних джерел, періодичних видань;

– наукові підходи до загальних засад здійснення проактивного впливу на стан злочинності, що передбачає зміну акцентів щодо зосередження застосування гласних та негласних ресурсів правоохоронних органів на вирішенні конкретних системних ідентифікованих проблем злочинності та ризиків їх виникнення, а не на застосуванні широко визначених узагальнених організаційних і тактичних стратегій діяльності (що у підсумку дозволяє досягати найбільших якісних результатів в оперативно-розшуковій профілактиці злочинності);

– характеристику засад здійснення проактивного правоохоронного впливу з метою запобігання поширенню злочинності на місця з особливостями, сприятливими для прийняття рішення та реалізації наміру на вчинення кримінальних правопорушень. Підходи, орієнтовані на такі місця, передбачають застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів на «малих» мікрогеографічних ділянках місцевості з метою усунення чи зміни

таких характеристик та формування у порушника переконання про неможливість залишитись невикритим;

– розуміння профілактичного потенціалу проактивних моделей, які передбачають залучення до попереджувальної правоохоронної діяльності ресурсів громади для запобігання злочинності та її поширенню. При застосуванні моделей, орієнтованих на потреби і ресурси громад, довіра населення та посилена гласна та негласна співпраця у визначенні та вирішенні проблем злочинності є основою організації профілактичної (проактивної) правоохоронної діяльності;

– наукові та практичні підходи до здійснення персоніфікованого оперативно-розшукового профілактичного впливу на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності. За особистісно-орієнтованого підходу емпіричні дані про концентрацію кримінальних правопорушень серед невеликої частини населення (найбільш злочинно-активних осіб) є ключовими при застосуванні проактивних (запобіжних) гласних та негласних правоохоронних заходів;

дістали подальший розвиток:

– теоретичні та практичні положення про формування спроможності правоохоронних органів застосовувати новітні досягнення у сфері організації через проведення систематичних інтерактивних нарад, використання сучасних можливостей інформаційно-аналітичних технологій (картографування злочинності), знань із упорядкування простору (усунення ознак правопорушень, формування стану простору як такого, що перебуває під охороною);

– положення про розвиток та посилення довіри між оперативними підрозділами та представниками територіальних громад, взаємодії з громадськими організаціями, надавачами соціальних, освітніх, медичних та інших послуг, приватним сектором, представниками бізнесу, освіти, охорони здоров'я, влади та самоврядування через запровадження підзвітності

співробітників правоохоронних органів перед громадянами про пріоритетні напрями роботи та отримані результати у протидії злочинності;

– рекомендації щодо визначення індикаторів для відстеження позитивних досягнень у запобіганні поширенню злочинності та внеску проактивних моделей у реалізацію правоохоронних завдань: зниження рівня злочинності; підвищення довіри (позитивного сприйняття громадянами стану правопорядку); збільшення кількості залучень до виконання гласних та негласних правоохоронних завдань представників громади і співробітників оперативних та інших підрозділів, задіяних до реалізації проактивних завдань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання та вдосконалення концептуальних та науково-практичних основ проактивної правоохоронної діяльності (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 14.06.2024 р. № 12; акт впровадження Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» від 18.06.2024 р.; акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29.07.2024 р. № 120 – нд).

– освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Кримінологія» «Поліцейська діяльність», «Інформаційні технології», «Основи кримінального аналізу», а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 14.06.2024 р. № 12; акт впровадження Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 05.06.2024 р. № 1/06–2024).

– практичній діяльності – в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів щодо напрацювання напрямів профілактики злочинності (акт впровадження у практичну діяльність оперативного відділу (з

дислокацією у місті Львові) Територіального управління Державного бюро розслідувань; акт впровадження Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід» (Одеса, 29 квітня 2016 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України» (Дніпро, 28 листопада 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (Одеса, 30 жовтня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 6 листопада 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційні технології в освіті та практиці» (Львів, 18 грудня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації» (Дніпро, 4 листопада 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації» (Херсон, 26 листопада 2021 р.); Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 11 серпня 2022 р.); круглому столі «Імплементация ІЛР моделі в Україні» (Одеса, 15 березня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції» (Кропивницький, 14 квітня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України» (Кропивницький, 28 квітня 2023 р.); науково-практичній конференції «Проблеми сучасної поліцейстики» (Вінниця, 11 травня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Державна політика щодо протидії торгівлі

людьми і незаконній міграції: Україна та світ» (Львів, 9 червня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (Дніпро, 16 червня 2023 р.); Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 17 листопада 2023 р.); Науково-практичній конференції «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України» (Львів, 22 грудня 2023); круглому столі «Взаємодія держаних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України» (Кропивницький, 17 квітня 2024).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційну роботу виконано автором самостійно. У праці наукові ідеї та розробки співавторів, а також матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувалися. Усі сформульовані положення, висновки та пропозиції обґрунтовано на основі особистих досліджень. У співавторстві опубліковано: Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України : монографія / за заг. ред. О. Є. Користіна. Київ : «ВАІТЕ», 2024. 444 с. (дисертантом визначено роль кримінального аналізу у сучасних моделях поліцейської діяльності та надано характеристику оперативного кримінального аналізу (обсяг – 0,1 д. а.)); Senyk S., Kondratiuk O., Fedchak I., Tserkovnyk S. & Fedun M. Application of international standards with a view to ensuring legal and organizational aspects of information protection in specialized information systems. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41. № 76. P. 419–437 (дисертантом обґрунтовано необхідність реорганізації та вдосконалення організаційно-правових заходів, спрямованих на захист інформації (обсяг – 0,1 д. а.)); Movchan A., Shliakhovskyi O., Kozii V. & Fedchak I. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social & Legal Studios*. 2023. № 6(4). P. 123–131 (дисертантом досліджено проблеми розслідування злочинів щодо фінансування тероризму та

збройної агресії за допомогою криптовалюти, а також обґрунтовано необхідність створення у правоохоронних органах спеціалізованих підрозділів, до компетенції яких належатиме виявлення та розслідування вказаних злочинів (обсяг – 0,1 д. а.)); Fedchak I., Kondratiuk O., Movchan A. & Polyak S. Theoretical foundations of hot spots policing and crime mapping features. *Social & Legal Studios*. 2024. № 7(1). P. 174–183 (дисертантом досліджено міжнародний досвід картографування злочинності з метою його впровадження у практичну діяльність підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України (обсяг – 0,1 д. а.)); Yelaiev Yu., Fedchak I., Senyk V., Tymchyshyn D. & Nazarenko P. Effectiveness of forensic computer modeling for predicting wartime crimes. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16. № 02 (April–June). P. 601–618. (дисертантом охарактеризовано очікувані переваги комп'ютерного моделювання для прогнозування спаду злочинності, визначено напрями застосування комп'ютерного моделювання у контексті протидії поширенню злочинності (обсяг – 0,1 д. а.)); Федчак І. А., Міський Д. М. Характеристика керівних принципів моделі запобігання злочинності: «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Галицькі студії: Юридичні науки*. Вип. 3, 2023. С. 54–59 (дисертантом досліджено зміст основних керівних принципів функціонування моделі запобігання злочинності «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) (обсяг – 0,1 д. а.)).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено в одній одноосібній та одній колективній монографіях, 27 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, у тому числі проіндексованих у наукометричній базі даних Web of Science та SCOPUS, а також тезах наукових повідомлень, доповідей на 17 науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, 5 розділів, що охоплюють 13 підрозділів, висновків, списку

використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 598 сторінок, з них основного тексту – 485. Список використаних джерел містить 448 найменувань на 54 сторінках. Наукова робота містить 37 рисунків. Додатки розміщено на 59 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОАКТИВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Генеза концептуальних та науково-практичних засад проактивної правоохоронної діяльності

Теоретичні, наукові (філософські), організаційні, тактичні та правові (практичні) підходи і принципи функціонування правоохоронної системи постійно еволюціонують, що насамперед залежить від стану доктрини державної політики, відповідно до якої відбувається реформування нормативно-правової бази, структури, стратегії та тактики функціонування і суспільства, і правоохоронних органів як його частини. З огляду на це особливої актуальності набувають завдання побудови ефективних підходів до організації і тактики діяльності правоохоронних органів, реалізація яких надасть змогу найбільш ефективно відповідати поточним та перспективним зовнішнім та внутрішнім загрозам у сучасних реаліях.

Як відомо, усі організації створені для досягнення певних цілей. Мета діяльності комерційної організації – виробляти продукт і отримувати прибуток. Отримання прибутку гарантує, що організація продовжуватиме існувати. Державні організації створені для надання послуг громадянам, яким громадяни не можуть, або не повинні забезпечувати себе. Їх обов'язок – надати послугу максимально ефективно. Успіх у виконанні цього завдання підвищує цінність державної організації як для громади, так і для політичного органу, що її створив.

Правоохоронні органи створені для забезпечення громадської та державної безпеки. Так, поліцейські підрозділи реалізують свої повноваження, відповідаючи на екстрені дзвінки, здійснюючи запобігання злочинності, забезпечення виконання законів та постанов, регулюючи дорожній рух, здійснюють розслідування, арешти порушників, контроль за обігом зброї, наркотичних речовин тощо. Однак, керівники комерційних структур та

керівники відділів правоохоронних органів стикаються з однією і тією ж організацією проблемою – наскільки ефективно та результативно вони виконують свою організаційну місію у межах ресурсів.

У керівників правоохоронних органів виникають різні проблеми. Громадяни очікують більшої прозорості та ефективності роботи. Водночас бюджет фінансування таких органів нерідко обмежують, проте вимагають більшої ефективності. Стратегічне управління правоохоронними службами потребує, щоб “виконавчий директор” ефективно та дієво відповідав вимогам зовнішнього середовища. Завдяки управлінню та організації роботи керівник повинен максимізувати можливості відділу відповідати нагальним поточним викликам. На жаль, керівники правоохоронних органів не мають чітких приписів чи методичних рекомендацій про те, як успішно виконати поставлені завдання за різних умов існування суспільства та держави [431, с. 51].

Отже, адміністрація правоохоронних органів та науковці, які досліджують особливості протидії злочинності, перебувають у постійному стані роздумів і пошуку, що втілюється у розроблення та реалізацію нових управлінських та операційних стратегій діяльності – те, що учений Т. Кун (T. Kuhn) характеризує як зміну «парадигми». Учені С. Бирик та Г. Сюта описують «парадигму» як сукупність філософських, загальнотеоретичних основ науки; систему понять і уявлень, які властиві певному періодові розвитку науки, культури, цивілізації [20, с. 415].

На думку Т. Кун (T. Kuhn) те, як ми розуміємо та бачимо організаційну діяльність, у різні періоди визначається певною парадигмою або фундаментальним станом предмета дослідження. Коли панує одна парадигма, наприклад, у перші роки функціонування так званої професійної моделі організації правоохоронної діяльності (реактивної), період нормальності настає тоді, коли люди функціонують, керують організаціями та намагаються вирішити проблеми відповідно до домінуючої парадигми. Якщо ці проблеми неможливо вирішити в межах домінуючої парадигми, виникає криза, що може

призвести до зміни домінуючої парадигми, на нову, яку можуть сформулювати у процесі наукових досліджень [315].

Зміна парадигми роботи передбачає застосування нового підходу до здійснення правоохоронної місії, яка реалізується через так звану “модель правоохоронної діяльності”. Учений А. Білас під поняттям “модель правоохоронної діяльності” визначає систему норм і принципів, які закладено в основу правового регулювання правоохоронної діяльності, суб’єктний склад та напрями цієї діяльності, об’єкти, на які вона спрямована, форми та методи її здійснення [21, с. 108, 109].

Перш ніж визначати та характеризувати концептуальні та науково-практичні основи функціонування сучасних моделей правоохоронної діяльності, з допомогою яких відбувається реалізація правоохоронних повноважень, потрібно зробити певні застереження.

Так, у процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що окремі моделі правоохоронної діяльності часто містять елементи, які підпадають під дві або більше моделі. Ще частіше вони поєднують елементи з кількох моделей.

Також ученими та практичними співробітниками правоохоронних органів напрацьовані підходи, які не є настільки комплексними як окремі моделі, проте також регламентують окремі самостійні підходи до організації правоохоронної діяльності. До таких підходів доцільно використовувати терміни “концепція”. До таких концептуальних підходів до організації правоохоронної діяльності слід віднести концепцію діяльності поліції у “гарячих точках” (Hot Spots Policing), концепцію поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP) та концепцію цілеспрямованого стримування “перетягування важелів” «Pulling Levers» (Focused Deterrence), концептуальні та науково-практичні аспекти функціонування яких теж становлять предмет наукового дослідження з огляду на їх проактивну спрямованість.

Дослідження історичних підвалин функціонування правоохоронних органів, зокрема й поліції, дає змогу визначити, що базовою організаційною моделлю функціонування поліції була “раціонально-правова бюрократична модель”. Її виникнення можна простежити за створенням Лондонської поліції в 1829 році у Великій Британії. Дана модель діяльності поліції відрізнялась військовим стилем, бюрократичною організаційною структурою, сильним виконавчим керівництвом і непохитною, безперсональною, адміністративною владою [407]. Основною місією поліції було розкриття злочинів та підтримання порядку. Цю місію мали реалізувати беззбройні поліцейські, які підтримували постійний профілактичний контроль у формі патрулювання у фіксованій зоні під назвою «біт» [264]. Організаційна структура відомства складалася з ієрархічної системи влади, заснованої на рангах, запозичених у військових. Лондонський констебль у формі був юристом з обмеженими повноваженнями [347]. Для успішного контролю над організацією стиль керівництва був безапеляційним.

З моменту заснування в 1829 році Лондонська столична поліція реалізовувала повноваження, опитаючись на підхід, визначений сером Р. Пілом (Sir R. Peel), згідно з яким поліція могла ефективно контролювати злочинність за допомогою видимого патрулювання, розосередженого по громаді. Передбачалося, що видима присутність поліції утримає злочинців від правопорушень. Крім того, розподіл патрулів по всій громаді зробить офіцерів легкодоступними для реагування на проблеми, які вони помітили, або їх попросили вирішити.

З часом раціонально-правову бюрократичну модель замінила бюрократична, адміністративна модель, що передбачала зменшення політичного впливу, який зазвичай асоціювався з поліцейською діяльністю у кінці XIX та на початку XX сторіччя. Модель бюрократичної адміністрації передбачала логічне впорядкування посад зверху до нижньої частини організації з повноваженнями, покладеними на посаду, функціями, письмовими правилами, і системою дисципліни, яка визначала прийнятну організаційну

поведінку. Отож було засновано професіоналізм у поліції, сформовано вимоги до практичних навичок. Акценти у організації діяльності змістились на арешт злочинців, а не на запобігання протиправним проявам. Це також відповідало потребам адміністраторів і реформаторів, які намагалися унеможливити політичне втручання у правоохоронну діяльність на початку XX сторіччя.

Проте згодом під впливом суспільних умов та у результатів проведених досліджень ефективності правоохоронної діяльності виникли сумніви у раціональності застосування і такої моделі, тому поліція зазнала ще однієї зміни парадигми (моделі діяльності) [313, с. 42]. Раціонально-правову бюрократичну модель та бюрократичну, адміністративну модель визначають як традиційні (стандартні) моделі організації правоохоронної діяльності. Стандартна модель правоохоронної діяльності характеризувалась насамперед реактивністю. Традиційна поліцейська діяльність є найбільш відомою правоохоронною моделлю і залишається стандартним стилем правоохоронної діяльності. Це стосується реактивного й інцидентного стилю, за якого поліцейські більшою мірою тільки реагують відповідним чином на злочин (кримінальне правопорушення) і вимогу надання сервісних послуг [97, с. 53]. Традиційна (стандартна) реактивна модель організації правоохоронної діяльності реалізовується через виконання трьох основних завдань: патрулювання, негайне реагування на виклики та подальші розслідування. Реактивна модель правоохоронної діяльності може бути визначена як реагування на конкретні звернення людей чи груп у громаді, що включає «негайну відповідь на дзвінки» та «подальші розслідування» [1, с. 10].

Стандартна модель організації діяльності передбачає застосування правоохоронних заходів та засобів загальним і реактивним способом (реакція на прояви протиправних дій). Стратегії, які застосовуються у стандартній моделі правоохоронної діяльності, включають збільшення кількості співробітників, швидку реакцію на виклики, проведення автомобільного патрулювання та застосування реактивного арешту [399].

Реактивна (традиційна) модель за аналогією становить підхід до роботи «пожежної бригади» – стиль в організації діяльності, основним пріоритетом якого є дослідження та реагування на події, які вже відбулись. Варто зазначити, що традиційна модель правоохоронної діяльності, мабуть, є найвідомішою з правоохоронних моделей і все ще є основним підходом до правозастосування. Реалізація такої моделі відбувається шляхом оперативного реагування на інциденти, за якого співробітники правоохоронних органів вживають заходів за фактом скоєних інцидентів, або у відповідь на звернення громадян. Відповіді на дзвінки, прийняття звернень, несення патрульної служби в довільно обраних районах для наочної присутності сил правоохоронних органів і виявлення скоєних злочинів – становлять суть традиційної правоохоронної діяльності.

Національна дослідницька рада США у 2004 році охарактеризувала традиційну (реактивну) модель правоохоронної діяльності як таку, яка зазвичай, покладається на «один розмір для всіх» у застосуванні реактивних стратегій для придушення злочинності, на відміну від більш індивідуальних та проактивних стратегій. Стандартна модель також акцентує увагу на ролі арештів та загрози покарання у досягненні цієї мети, з меншим акцентом на інші можливості поліції. Стандартна модель правоохоронної діяльності передбачає, що її загальні стратегії запобігання злочинності можуть застосовуватися незалежно від рівня злочинності, характеру злочину чи інших можливих варіацій [339]. Відповідно, стандартна модель правоохоронної діяльності міцно усталилася в оперативному реагуванні на скоєний злочин.

У 1984 році зарубіжні учені провели масштабне дослідження, яке поставило під сумнів основне припущення стандартної моделі правоохоронної діяльності: а саме про те, що більш швидка реакція на звернення до служби покращить результати протидії злочинності [406]. Швидке реагування правоохоронним органом може бути непотрібним для трьох з кожних чотирьох серйозних злочинів, про які повідомляють у поліцію. Учені В. Спелман (W. Spelman) та Д. Браун (D. Brown) констатують, що традиційна практика негайного реагування на всі повідомлення про серйозні злочини призводить до

арештів на місці лише в 29 з кожних 1000 випадків. Впроваджуючи інноваційні підходи, поліція може збільшити рівень арештів, пов'язаних з реагуванням, до 50 або навіть 60 на 1000, але надії на подальше збільшення цього показника немає [406].

Протягом 1960-х і 1970-х років поліцейські підрозділи зарубіжних країн пройшли періоди вирішення проблем, невдач та кризи [285]. Крім того, вчені, які проводили дослідження діяльності ефективності правоохоронної діяльності, щораз частіше оскаржували усталене розуміння про високу ефективність у застосуванні традиційної (стандартної) моделі правоохоронної діяльності [238].

Інший елемент стандартної моделі правоохоронної діяльності також став предметом систематичних досліджень у 1970-х і на початку 1980-х років. Припущення стандартної моделі полягало в тому, що вдосконалення методів, які застосовуються в поліцейських розслідуваннях, допоможуть контролювати злочинність з двох причин: більше активних правопорушників перебуватиме в ув'язненні, де вони будуть позбавлені можливості вчиняти нові злочини у суспільстві; а також те, що перспектива бути виявленим та заарештованим відлякує потенційних правопорушників. Однак емпіричні дослідження у цей період засвідчили, що подальші розслідування мали незначний вплив на рівень злочинності [414, с. 28].

В зарубіжній науковій літературі 1970-80-х років узгоджено вказано на недостатність традиційної моделі організації правоохоронної діяльності. Основна критика може бути зведена до таких найважливіших тез:

- 1) просте збільшення кількості співробітників поліції не є дієвою стратегією боротьби зі злочинністю чи протиправною поведінкою. Кількісні зміни не зумовлюють якісних змін;

- 2) поліція не може запобігати злочинності та взагалі виконувати свої функції без допомоги населення, а це означає, що населення – більше, ніж “очі та вуха” поліції;

3) класичні тактики традиційної (реактивної) моделі формуються здебільшого на реагуванні на те, що вже сталося, і не впливають на обставини, через які виникають злочини і порушення порядку;

4) поліцейська політика часто формулюється надто широко і універсально застосовується до зовсім різних проблем, без урахування закономірностей їх виникнення та існування.

Необхідність прив'язки різних форм правоохоронної діяльності до конкретних проблем та ризиків є, можливо, найбільш важливим висновком наукових досліджень правоохоронної практики цих десятиліть [104, с. 10].

Незважаючи на важливість таких досліджень, а також більш загальних питань щодо впливу стандартної моделі правоохоронної діяльності на стан злочинності, не можна зробити однозначного висновку про її вплив на запобігання злочинності.

З огляду на те, що у проведеному науковому дослідженні особлива увага присвячена кримінальному аналізу під час реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності, варто зазначити роль кримінального аналізу у межах стандартної моделі правоохоронної діяльності. Так, кримінальний аналіз використовується для того, аби оцінити власні практики правоохоронного органу, такі як розподіл особового складу, коштів, обладнання та інших ресурсів, географічно, організаційно та у часовому розумінні. Найперше, підтримує стандартну модель правоохоронної діяльності короткотерміновий тактичний фокус кримінального аналізу. Тобто більша частина аналізу злочинів у правоохоронній діяльності зосереджена на виявленні окремих правопорушників і проведенні слідчих дій [345].

Крім того, у стандартній моделі правоохоронної діяльності статистичні дані про злочини, опрацьовані за допомогою аналітиків, використовуються для визначення загального стану та динаміки злочинності. Однак у більшості ситуацій ці статистичні дані не використовуються для цілей зменшення злочинності, оскільки у стандартній моделі проактивність надзвичайно обмежена [435, с. 53].

З часом виникли нові вимоги до організації діяльності правоохоронних органів з метою покращення її спроможності боротися зі злочинністю та правопорушеннями. Результатом став період інтелектуального пошуку керівниками правоохоронних органів, експертами та ученими, які шукали нові принципи побудови роботи правоохоронних органів. Цей пошук приніс низку інноваційних підходів, які отримали назву «проактивні моделі правоохоронної діяльності», які є предметом цього дослідження.

Проактивні моделі правоохоронної діяльності є порівняно новим явищем. Хоча існували історичні прецеденти проактивності у діяльності правоохоронних органів у XIX та XX сторіччі, проте активний розвиток проактивних (запобіжних) підходів до організації діяльності активно досліджувався через кризу довіри до правоохоронних органів, що виникла через соціальні негаразди, зростання рівня та кваліфікації злочинності, зростаючого скепсису щодо спроможності стандартної моделі правоохоронної діяльності протидіяти злочинності, яка домінувала у другій половині XX сторіччя.

Увага до проактивної правоохоронної діяльності як широкого підходу організації застосування сил та засобів для запобіжного обмеження поширення злочинності є відносно недавнім явищем у правоохоронній діяльності.

Проактивна правоохоронна діяльність майже не має історії до кінця 1970-х років. Термін «проактивність» увели в обіг А. Рейсс-молодший (A. Reiss Jr.) і Д. Бордуа (D. Bordua) як частину більш загального дослідження природи організації правоохоронної діяльності. Дослідники стверджували, що для вирішення різних видів правоохоронних потреб потрібно застосовувати різноманітні типи організації виконання покладених на правоохоронні органи завдання. Традиційна модель правоохоронної діяльності легше піддається управлінню централізованою командною структурою і користується певною мірою легітимності, оскільки правоохоронців мобілізували на прохання громадянина, який звертався за допомогою. Однак, правоохоронна практика, яка охоплює проактивність, реалізовується без спеціального запиту про

залучення сил правоохоронних органів, вона вимагає більш професійного та регламентованого стилю організації діяльності, оскільки вона має ширший спектр діяльності, що передбачає більшу автономію під час ухвалення рішень співробітниками правоохоронних органів [361, с. 73].

Термін «проактивна діяльність» застосовується для позначення всіх моделей організації діяльності, ціллю яких є запобігання або зменшення злочинності та правопорушень і які не є реактивними з погляду зосередження, насамперед, на розкритті злочинів, що тривають, або на розслідуванні, або реагування на злочини, які вже сталися. Як стверджує учений В. Пядишев, у безперервних пошуках шляхів більш ефективної боротьби зі злочинністю зрозуміло одне: ідеальне рішення – це запобігти вчиненню злочинів [128, с. 65].

На важливості реалізації такого напрямку правоохоронної діяльності, як запобігання злочинності у діяльності органів та підрозділів Національної поліції, наголошено в Указі Президента України № 273 «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки», у якому зазначено, що одним із стратегічних пріоритетів реформування органів правопорядку є саме послідовна кримінальна політика, пріоритетом у якій є запобігання злочинності. Також у пункті 2.3. Указу зазначено, що одним із напрямів реформування органів правопорядку є розроблення, затвердження та введення в дію Національного плану із запобігання (превенції) злочинності, розрахованого на три роки, на підставі якого за активної участі громадянського суспільства приймаються щорічні регіональні та місцеві програми запобігання (превенції) злочинності. А також передбачено утворення міжвідомчої Координаційної ради з питань реалізації політики запобігання (превенції) злочинності [120].

Елементи проактивності передбачають акцентування на запобігання, мобілізацію ресурсів на основі ініціативи правоохоронних органів та орієнтацію основних сил на обставини, які можуть зумовлювати злочинність та порушення громадського порядку. Це контрастує з реактивною моделлю організації діяльності, яка передбачає посилену концентрацію ресурсів та

зусиль на реагуванні на певні злочинні події після того, як вони відбулися, мобілізацію ресурсів на основі запитів, що надходять з-поза поліцейської організації, та зосередження на деталях події та характеристиці особи злочинця.

Варто зазначити, що досі з-поміж науковців чи практиків немає загальноприйнятого визначення поняття проактивної організації правоохоронної діяльності.

Водночас на початку 1980-х років керівники поліції почали експериментувати з різними операційними стратегіями, розробленими для кращого задоволення потреб громадян. Понад два десятиліття загальноприйняті правила та практики діяльності правоохоронних органів, що функціонували, продовжували піддаватися сумнівам як всередині, так і поза професією правоохоронних органів [230; 402]. Постійний попит на безпечніші, економніші та більш ефективні способи правоохоронної діяльності посилюють потребу у зміні парадигми.

Починаючи з середини 1980-х років діяльність правоохоронних органів зазнала кардинальних змін у парадигмі (філософії та практиці діяльності), що характеризується пошуком відповідного способу більш ефективного виконання місії громадської безпеки в суспільстві, що швидко змінюється [431, с. 51]. Це результат політики, спрямованої на перебудову оперативної діяльності за сучасними критеріями і вимогами, зміни її парадигми від вузької концепції правозастосування до широкої концепції обслуговування [21, с. 95].

Інноваційні підходи до організації діяльності правоохоронних органів вийшли за межі стандартної моделі діяльності органів правопорядку. У нових підходах, які згодом сформувались як самостійні моделі або менші форми їх прояву – концепції «фокус» у зусиллях правоохоронних органів зосереджено саме на запобіганні злочинності. У окремих моделях правоохоронної діяльності з профілактичною метою визначено конкретні географічні райони, наприклад, «гарячі точки» злочинності (Hot Spots), у яких співробітникам правоохоронних органів слід працювати більш посилено. Інші моделі концептуально будують стратегії запобіжної діяльності на розумінні того факту, що злочинці з високим

рівнем ризику активності є відповідальними за значну частину проблеми злочинності. Відповідно, одним із головних чинників, що відрізняв інноваційні підходи (моделі) правоохоронної діяльності, був їхній підхід до визначення того, як зосередити обмежені ресурси на певних місцях, людях, проблемах або громадах. Це один із компонентів проактивності. У цьому разі правоохоронний орган не просто виконує свої зобов'язання щодо реагування на злочини та їх розслідування, а радше цілеспрямовано та стратегічно застосовує наявні ресурси на запобігання злочинності. Нові активні стратегії виходили за межі обов'язків реагувати на вчинення злочину, розслідувати та притягувати правопорушників до відповідальності, а натомість зосереджувалися на практиці, яка могла б бути успішною саме у запобіганні протиправним виявам.

Пошук шляхів для розвитку спроможності запобігати злочинності, які згодом сформувались як самостійні моделі та більш локальні форми їх прояву – концепції, започаткували широкий спектр досліджень щодо пошуку найбільш раціональних підходів до упереджувального обмеження поширення злочинності, від співпраці з громадою аж до впровадження інноваційних технологій [415, с. 32].

Галузь правоохоронної діяльності характеризується динамічно змінними ситуаціями, взаємозв'язками й обов'язками, причинно-наслідковими зв'язками, що постійно еволюціонують і потребують забезпечення надзвичайно складного балансу в площині громадської безпеки, контролю, запобігання злочинності, підтримання громадського порядку, взаємодії з громадою та своєчасних заходів реагування. Моделі правоохоронної діяльності охоплюють як функціональні, так і адміністративні функції, які зазвичай включають певні аспекти визначення проблем, збору й обміну інформацією, а також аналітичну підтримку для ефективної боротьби зі злочинами та порушеннями громадського порядку й ужиття необхідних заходів реагування. Отож дослідження сформованого та напрацьованого досвіду проведення комплексних заходів запобіжного реагування у правоохоронній практиці зарубіжних країн становить підвищений

інтерес для правоохоронних органів України з метою імплементації позитивних та результативних практик запобігання злочинності.

У дисертації досліджено концептуальні та науково-практичні аспекти таких проактивних моделей правоохоронної діяльності, як правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing / ILP); здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Policing / Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS); модель підзвітності: CompStat; здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing / CoP); здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing / POP); профілактика скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT)); модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED), а також більш локальних форм прояву проактивних підходів, що визначені як концепції: діяльність поліції у «гарячих точках» (Hot Spots Policing); поліцейська діяльність, заснована на доказах (Evidence-Based Policing – EBP) та концепція цілеспрямованого стримування «Перетягування важелів» «Pulling Levers» (Focused Deterrence).

Кожна з досліджуваних у дисертації моделей та концепцій має різні стратегічні цілі, сильні та слабкі сторони, а в окремих випадках при одночасному їх застосуванні можуть навіть доповнювати одна одну.

По-суті ці моделі відображають парадигми правоохоронної діяльності і їх основною метою є запобігання злочинності. У процесі проведеного дослідження ми виділяємо, з огляду на предмет впливу, такі чотири великі категорії моделей: орієнтовані на місцевість; орієнтовані на людину (особисто-орієнтований підхід); орієнтовані на вирішення проблем та орієнтовані на громаду.

Проактивні моделі правоохоронної діяльності межують з важливими питаннями щодо дотримання принципу законності. Так, проактивні підходи можуть передбачати, серед іншого, збір та накопичення інформації, використання алгоритмів (публічних і приватних) для прийняття рішень, розробку критеріїв втручання поза межами індивідуальних підозр, а також концентрацію втручань і застосування ресурсів. Така діяльність може викликати занепокоєння щодо таких питань, як конфіденційність, свавілля чи зловживання (включаючи свавілля чи зловживання щодо арештів та застосування сили), дискримінація, точність, відповідальність та прозорість. Ці питання також є предметом дослідження у дисертації. Також дослідження спрямовано за визначення підтвердження впливу або ефективності проактивних моделей на стан криміногенної ситуації або оперативної обстановки.

Проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності мають потенціал розширення контакту та взаємодії між правоохоронцями та громадами, а також можуть збільшити функції правоохоронних органів за межі традиційної правоохоронної діяльності. Тому наслідки проактивної правоохоронної практики є вкрай важливими для розвитку відносин довіри між правоохоронними органами та населенням.

Усі сучасні моделі та концепції здійснення правоохоронної діяльності передбачають широке застосування інституту кримінального аналізу, тому окрема увага присвячена саме аналітичній діяльності як процесу аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності з реалізації окремих проактивних моделей та концепцій у запобіганні злочинності. Кримінальний аналіз є елементом досліджуваних проактивних моделей стримування злочинності. Наголос на кримінальному аналізі надзвичайно важливий у контексті правоохоронної діяльності з огляду на глибокий вплив, який він справляв і продовжує справляти на стратегію, політику та методи діяльності правоохоронних органів.

Відома дослідниця Рейчел Боба Сантос (R. Santos) визначає кримінальний аналіз як систематичне вивчення проблем злочинності та правопорушень, а

також інших питань, пов'язаних із правоохоронною діяльністю, зокрема соціально-демографічних, просторових і часових факторів, щоб допомогти правоохоронним органам у затриманні злочинців, зменшенні злочинності та безпорядків, запобіганні злочинності та вимірюванні її показників [389, с. 2].

Створення та розвиток аналітичної спроможності посприяв збіг сукупності чинників у 1990-х роках. Ці фактори включали інтенсивний розвиток обчислювальних можливостей персональних комп'ютерів, більш надійне обладнання та програмне забезпечення для збору та зберігання даних, автоматизацію управління даними та їх опрацювання, а також широкий розвиток аналітичного програмного забезпечення та можливостей комп'ютеризованого картографування [202].

Стрімкий розвиток аналітичної складової у діяльності правоохоронних органів сприяв початку активного впровадження технологічних інновацій. Поглиблене аналітичне дослідження проблем злочинності, як самостійний напрям правоохоронної діяльності допоміг правоохоронним структурам стати більш ефективними та дієвими у виявленні патернів, серій і тенденцій злочинності, для виявлення яких раніше могли знадобитися місяці, або які взагалі могли залишатися невиявленими. Це дало змогу краще зрозуміти проблеми, що виникають у різних громадах, виявити причинно-наслідкові зв'язки, що існують у злочинному середовищі, ідентифікувати підозрілих осіб тощо з тим, щоб правоохоронні органи могли розробляти більш комплексні та більш фахові заходи реагування. Кримінальний аналіз допоміг правоохоронним структурам поліпшити комунікацію з іншими урядовими організаціями, громадськими групами та громадянами завдяки новим можливостям у сфері геоінформаційних систем та картографування, а також сприяв досягненню більшої прозорості у питаннях протидії злочинності та порушень громадського порядку. Також кримінальний аналіз сприяв тому, що співробітники правоохоронних органів почали більше уваги приділяти аналізу даних і статистики та краще розуміти те, як аналітичні результати можуть допомогти у їхній повсякденній роботі. Кримінальний аналіз навіть допоміг керівній ланці

правоохоронних органів переглянути певні підходи до виконання поточних завдань й виробити кращу політику та стратегії, які б виходили за межі традиційних процесів або сталого розуміння проблем. Найголовнішим є те, що кримінальний аналіз сприяв затриманню злочинців, зокрема й грабіжників, збувачів наркотичних речовин, викрадачів автомобілів, серійних гвалтівників і членів організованих злочинних формувань. Крім того, кримінальний аналіз розширив можливості правоохоронних структур у сфері запобігання злочинності, що, поза всіляким сумнівом, допомогло врятувати величезну кількість життів і зменшити рівень віктимізації в різних громадах по всій країні [305, с. 18].

Усвідомлюючи вагомість кримінального аналізу в роботі органів та підрозділів Національної поліції України до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» були введені доповнення до п. 21 ч. 1 ст. 8, які стосуються права безпосереднього проведення або ініціювання проведення кримінального аналізу підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [123]. Отже, кримінальний аналіз потрібно розглядати не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів кримінальної поліції, але й як органічну оперативно-розшукову функцію, до здійснення якої мають бути готовими тією чи іншою мірою всі оперативні працівники [182, с. 176].

Подальший розвиток кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національного законодавства та системи боротьби із кримінальною активністю забезпечить раціональний розподіл правоохоронних ресурсів та суттєво вплине на зниження рівня кримінальної протиправності в Україні [190, с. 329].

У підсумку і в академічній спільноті і у середовищі практичних співробітників правоохоронних органів тривають дебати щодо способів управління правоохоронними органами для реалізації їх місії. Деякі керівники віддають перевагу організаційній парадигмі, яка панувала більшу частину XX століття – раціонально-правовій, бюрократичній (традиційній) моделі з

акцентом на управлінський контроль та організаційну ефективність. Інші ж вважають, що найкращих результатів можна досягти, використовуючи модель правоохоронної діяльності, орієнтовану на громаду чи проблеми.

Також варто наголосити, що на сьогодні глобальною проблемою є організована злочинність. Діяльність організованих злочинних угруповань виходить за межі територій окремих держав, набуває масового, динамічного і транснаціонального характеру. Зростають масштаби злочинної діяльності, удосконалюються способи вчинення та приховування злочинів, уміння й навички злочинців. Протидія організованій злочинності є постійним предметом обговорення й об'єктом боротьби у світовому співтоваристві. Тому особливої актуальності зараз набуває міжнародне співробітництво в цьому питанні та пошук нових прийомів, методів і моделей діяльності правоохоронних органів у боротьбі з організованими злочинними угруповуваннями [101, с. 273].

Означені проблеми потребують підсумування про те, що правоохоронна діяльність у реальному світі не може ґрунтуватись лише на окремих визначених моделях запобігання кримінальним проявам та адміністративним правопорушенням. У реальному світі правоохоронна практика може спиратися на різні логічні моделі для реалізації своєї функції. Тож реагування на злочини залишається важливим аспектом навіть при впровадженні проактивних моделей, навпаки, ці моделі можуть існувати паралельно, узгоджено з різною мірою поєднання для досягнення мети. Проактивні стратегії застосовуються у всьому світі протягом багатьох років. Однак вони зазвичай використовуються як доповнення, або співіснують паралельно з традиційними реактивними підходами [377, с. 110-111].

Дослідження сучасних підходів до ефективного управління правоохоронною практикою дає змогу дійти висновку, що потрібно застосовувати системний підхід до визначення актуальних завдань реформування правоохоронної діяльності в Україні. Системність полягає в тому, що усі структурні елементи у діяльності правоохоронних органів взаємопов'язані й взаємозалежні. Не правильно було б «переносити»

зарубіжний досвід у практику реформування діяльності правоохоронних органів у нашій країні без ретельного дослідження доцільності та дієвості заходів, напрацьованих у межах різних проактивних моделей правоохоронної діяльності. Очевидно, що будь-яка модель організації правоохоронної діяльності передусім потребує наукового дослідження, а позитивні напрацювання слід реалізовувати з урахуванням уже сформованої вітчизняної практики правоохоронної діяльності. Проте можна констатувати, що кожному періоду функціонування правоохоронних органів властиві раціональні підходи, вивчення та запровадження яких у практику діяльності правоохоронних органів України може призвести до якісно нових позитивних змін, що, своєю чергою, буде вважатися нехай і не загальним, проте частковим успіхом на шляху реалізації місії, покладеної на правоохоронні органи України.

1.2. Стан наукової розробленості концептуальних основ та науково-практичних аспектів проактивних моделей правоохоронної діяльності

З метою усестороннього дослідження концептуальних та науково-практичних засад проактивних моделей правоохоронної діяльності, а також визначенні ролі кримінального аналізу у їх реалізації необхідно дослідити стан наукової розробленості вказаного питання.

Проведення наукового дослідження дозволяє стверджувати, що фундаментальні положення проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності поглиблено висвітлювали зарубіжні вчені, проте комплексного та поглибленого наукового дослідження усіх проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності проведено не було.

Вивчення напрацювань вітчизняних учених, які досліджували проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності носить обмежений характер. Так, вітчизняні учені досліджували лише окремі (проте не усі) моделі чи підходи до організації проактивної правоохоронної діяльності або досліджували їх окремі складові компоненти.

Для того, щоб усесторонньо висвітлити концептуальні та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності необхідно здійснити огляд дисертаційних і монографічних праць, посібників, методичних рекомендацій, довідково-оглядових видань, періодичних видань тощо.

Досліджувані моделі проактивної правоохоронної діяльності передбачають окремі підходи до запобігання злочинності. Так, на місце як генеруючий злочинність чинник спрямовані напрацювання таких проактивних моделей правоохоронної діяльності як: Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Policing / Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS); Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED); та Концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing).

Розробленням та дослідженням концептуальних та науково-практичних засад функціонування проактивної моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) займалися зарубіжні учені, зокрема: Чен Дж. (Chen J.), Фергюсон А. (Ferguson A.), Френд З. (Friend Z.), Голлівуд Дж. (Hollywood J.), Лау Т. (Lau T.), МакІнніс Б. (McInnis B.), Мозес Л. (Moses L.), Перрі В. (Perry W.), Прайс К. (Price C.), Рієнкс Р. (Rienks R.), Рубін Дж. (Rubin J.), Сміт С. (Smith S.), , Учіда С. (Uchida C.), та інші учені.

Вітчизняні учені Бабенко А., Василевич В., Голіна В., Калініна І., Клименко Н., Колодяжний М., Литвинов О., Лукашевич С., Мовчан А., Мозоль С., Расюк Е., Тарасевич Ю., та інші досліджували лише роль та напрями здійснення прогнозування як комплексного напрямку запобігання злочинності в діяльності правоохоронних органів. Проте комплексного дослідження становлення, сутності, поняття та змісту прогнозування як самостійної проактивної моделі правоохоронної діяльності в Україні проведено не було.

Дж. Рубін (J. Rubin) опублікував статтю “Stopping crime before it starts”,

у якій піднімає питання спроможності ефективно прогнозувати розвиток кримінальних подій у майбутньому з тим щоб їм ефективно запобігати. Разом з тим висловлені сумніви у розвитку такої спроможності, оскільки люди надто складні та нерідко діють безсистемно, тому такого роду математичні розрахунки неможливі [304].

Учений Фергюсон А. (Ferguson A.) опублікував наукову статтю, у якій констатує, що використовуючи складні комп'ютерні алгоритми для прогнозування майбутніх подій дозволить на практиці досягти успішних результатів у зниженні злочинності. Ученим зроблено висновок, що прогностична поліцейська діяльність матиме значний вплив формулювання обґрунтованих підозр, що вимагає ретельного розуміння технології прогнозування [279]. Також учений Фергюсон А. (Ferguson A.) у 2017 році опублікував комплексну наукову роботу на тему: “Policing Predictive Policing”, у якій досліджено вплив даних, методології, прозорості, підзвітності, безпеки на функціонування проактивної моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), які чинять вплив на ефективність прийняття управлінських рішень щодо запобігання злочинності через прогнозування [280].

Групою зарубіжних учених Голлівуд Дж. (Hollywood J.), Сміт С. (Smith S.), Прайс К. (Price C.), МакІнніс Б. (McInnis B.) та Перрі В. (Perry W.), у 2013 році підготовлено видання на тему: “Predictive policing: What it is, what it isn't, and where it can be useful” [298]. У виданні автори описують алгоритми запровадження підходу до організації діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing), розкривають методи прогнозування, визначають які правоохоронні заходи слід застосовувати щодо прогнозів. Видання носить довідковий характер, проте становить практичний потенціал для вивчення в інтересах організації правоохоронної діяльності на основі прогнозів в Україні.

Аналітик з Департаменту поліції Каліфорнії Френд З. (Friend Z.) опублікував статтю “Predictive Policing: Using Technology to Reduce Crime”, у якій запропоновано алгоритм (математичну процедуру), що обчислює

майбутні місця злочину. За основу прогнозування приймаються знання про антропологічні та кримінологічні дослідження поведінки. Алгоритм використовує складні математичні розрахунки для оцінки злочинності та прогнозування майбутніх “гарячих точок”, таким чином виявляються закономірності, які можна виявити, пов’язані з часом і місцем скоєння їхніх злочинів [284].

Учені Перрі В. (Perry W.), Маклніс Б. (McInnis B.), Прайс К. (Price C.), Сміт С. (Smith S.) та Голлівуд Дж. (Hollywood J.) опублікували фундаментальне дослідження, у якому поглиблено висвітлено різні аспекти правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing). Так, учені визначили поняття моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), сформулювали причини, за яких можна вважати, що злочини є передбачуваними, описали історію становлення моделі, визначили процеси та практику поліцейської діяльності, орієнтовані на прогнозування, описали особливості збору та аналізу даних, визначили операції поліції як відповіді на прогнози про розвиток криміногенної ситуації у майбутньому. Учені поглиблено визначили методології створення прогнозів щодо можливих злочинів, особливості використання передбачень для підтримки розслідування потенційних правопорушників [351].

Комплексне дослідження різних аспектів функціонування моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) здійснив учений з Нідерландів Рієнкс Р. (Rienks R.). У виданні “Predictive Policing: Taking a Chance for a Safer Future”. Учений вичерпно дослідив можливості технологій для опрацювання великих обсягів даних для покращення роботи поліції, визначив стан діяльності поліції щодо прогнозування злочинності, визначив структуру злочинної поведінки, дослідив, які показники злочинності при спостереженні слід приймати до уваги для проведення прогнозування [381].

Австралійські учені Л. Мозес (L. Moses) та J. Chan (Дж. Чан) у 2018 році опублікувати комплексне наукове дослідження на тему: “Algorithmic

prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability” [336]. У дослідженні учені здійснили критичне дослідження теорій, методів і припущень, що використовуються у різних інструментах прогнозування, з акцентом на три ключові питання алгоритмічного прогнозування: припущення (міра вірогідності), оцінки (ефективності) та підзвітність (поєднанні прозорості та оцінки для пояснення рішень щодо розгортання сил та засобів поліції).

Цінною й такою, що становить теоретичну основу дослідження є опублікована у 2020 році стаття під назвою “Predictive Policing Explained”, автор Лау Т. (Lau T.). У статті автор звертає увагу на те, що спроби прогнозувати злочинність за допомогою алгоритмічних методів можуть посилити існуючі расові упередження в системі кримінального правосуддя. Автор зазначає, що критики підходу здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) висловлюють занепокоєння щодо прозорості та підзвітності. Причиною цього може стати та обставина, що відділи поліції покладаються на «брудні дані», або дані, які «отримані внаслідок корупційних, упереджених і незаконних практик або під впливом таких дій», включаючи як дискримінаційні дії поліції, так і маніпуляцію статистикою злочинів для інформування їхніх систем прогнозування поліції [316].

Питання прогнозування злочинності стало предметом досліджень і вітчизняних учених, проте комплексно, як самостійну модель діяльності правоохоронних органів учені не досліджували. Так, Тарасевич Ю., у статті “Кримінологічне прогнозування” досліджував сутність кримінологічного прогнозування. Автор констатує, що на теперішній час виникає необхідність прогнозування поведінки не лише окремих осіб, а окремих груп осіб у яких в тій чи іншій мірі спостерігаються певні поведінкові криміногенні ознаки [142, с. 565].

Аналізу наукових засад визначення функціонального змісту прогнозування у сфері протидії злочинності, зокрема, таких його різновидів,

як кримінально-правове та кримінологічне прогнозування присвячена стаття ученої Гладкової Є. Авторкою статті визначено, що потребують подальших наукових досліджень питання аналізу інформаційних зв'язків між різними видами прогнозування у сфері протидії злочинності, форм їх проявів залежно від поставленого завдання, відповідне організаційно-методичне забезпечення, а також розробка дослідницьких програм передбачення індивідуальної злочинної поведінки певних категорій осіб, потенційно схильних до вчинення правопорушень [39, с. 184].

Учений А. Бабенко досліджував кримінологічне прогнозування як основу для планування запобігання злочинності у регіонах. Учений дослідив територіальні відмінності злочинності, виділено місце і значення прогнозування, планування та програмування у системі протидії злочинності [7].

Учений О. Литвинов дослідив прогностичний підхід до аналізу організованої злочинності. Учений провів аналіз теоретичної моделі прогнозування окремих показників організованої злочинності та обґрунтував можливість її застосування на практиці [85].

Учені Е. Расюк та С. Мозоль у статті “Просторовий аналіз злочинності як основа ефективного запобігання злочинності в Україні” дослідили теоретичні питання формування якісного системного аналізу злочинності й сучасної системи запобігання їй. Учені доводять, що саме просторовий аналіз злочинності повинен бути невід’ємною частиною комплексного дослідження злочинності в державі, а його сучасні методи дають змогу поглиблено й усебічно вивчити злочинність, використовуючи той факт, що кримінальне правопорушення має географічну характеристику – «місце скоєння злочину» [130, с. 182].

Учені Клименко Н., Калініна І. присвятили наукове дослідження висвітленню співвідношення криміналістичного та експертного прогнозування. Ученими проаналізовано основні історичні та сучасні напрями розвитку вчення про прогнозування в криміналістиці та судовій експертизі, їх

співвідношення. Встановлено, що за аналогією з криміналістичним експертне прогнозування може бути визначено як один із видів галузевого прогнозування, процесом і результатом якого є складання прогнозу, який є формою наукового передбачення [64, с. 207].

Слід зазначити, що питання прогнозування злочинності є предметом науки кримінологія. Вітчизняними ученими Василевичем В. та Мозолем С. комплексно досліджено завдання, види і методи кримінологічного прогнозування та використання кримінологічних прогнозів у плануванні боротьби зі злочинністю. Учені зазначають, що заходи по боротьбі зі злочинністю завжди повинні прийматися заздалегідь. І ці заходи повинні бути максимально ефективними, отже, науково обґрунтованими, перш за все з прогностичної точки зору [80, с. 211]. Ученими вичерпно визначено мету кримінологічного прогнозування, завдання кримінологічного прогнозування, функції прогнозів у боротьбі зі злочинністю. Також учені визначають методи, що використовуються у кримінологічному прогнозуванні (екстраполяції, моделювання та метод експертних оцінок).

На монографічному рівні учені В. Голіна, С. Лукашевич та М. Колодяжний дослідили особливості здійснення державного програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні. У монографії авторами досліджено кримінологічний прогноз як основу наукової розробки кримінологічної політики. Учені констатують, що у практиці наукового прогнозування розвитку соціальних процесів застосовуються понад 150 різних методів і методик, серед яких найбільше розповсюдження при складанні кримінологічних прогнозів знайшли такі методи: а) екстраполяції; б) експертних оцінок; в) математичного моделювання, що, як правило, застосовуються комплексно [48, с. 44].

Учений А. Мовчан висвітлюючи інформаційно-аналітичну роботу в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції України вичерпно описує особливості здійснення саме оперативно-розшукового прогнозування. Учений виділяє оперативно-розшукове прогнозування як одну з основних

форм інформаційно-аналітичної роботи в оперативно-розшуковій діяльності а також описує особливості автоматизації оперативно-розшукового прогнозування [90].

Варто відзначити, що попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених особливостям проведення прогнозування у правоохоронній діяльності комплексного дослідження прогнозування як самостійної проактивної моделі організації правоохоронної діяльності проведено не було. Потребує систематизації інформація про становлення, сутність, поняття та змісту прогнозування, видів та методів здійснення правоохоронної діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing), слід висвітлити цикли (етапи) процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive Policing), варто дослідити ефективність підходу до організації правоохоронної діяльності на основі прогнозів та ролі кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing).

Практичним співробітникам поліції та ученим, які досліджують проблематику правоохоронної діяльності відомо, що існують місця, які мають характеристики, які можуть формувати схильність до прояву протиправної поведінки та необережного кермування. Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) є теоретичним підґрунтям, що допомагає визначити, які це характеристики, чому окремі особи схильні проявляти кримінальну активність у таких місця, і як це місце може формувати схильність до виникнення протиправної поведінки поєднаної з необережним кермуванням.

У результаті проведеного дослідження слід зазначити, що дане явище вивчали переважно зарубіжні учені. До них відносяться: Боба Р. (Boba R.), Брейс К. (Brace C.), Бюргер М. (Buerger M.), Чапін Ф. (Chapin F.), Кларк Б. (Clark B.), Гартін П. (Gartin P.), Харді Е. (Hardy E.), Окслі Дж. (Oxley J.), Шерман Л. (Sherman L.), Вайсбурд Д. (Weisburd D.), Вілан М. (Whelan M.), Вілсон Р. (Wilson R.), та інші. Вітчизняні учені у даному контексті

досліджували причини проявів правового нігілізму, що є причиною вчинення протиправної поведінки та дорожньо-транспортних проблем (Дручек О., Стрілко Д., Петков С., Пильгун Н., Ткаля О., Зуєва А.) та інші, а також особливості здійснення картографування злочинності з метою визначення місць концентрації кримінальної активності (Бова А., Бугера О., Колодяжний Г., Манжай О., Орлов Є., Пересадько В., Потильчак А.).

Так, учені Шерман Л. (Sherman L.), Гартін П. (Gartin P.) та Бюргер М. (Buerger M.), досліджуючи концентрацію насильницької злочинності у контексті місця визначають, що провідною соціологічною теорією злочинності є підхід “рутинної діяльності”. Передумова цієї теорії полягає в тому, що кримінальні події є наслідком поєднання мотивованого правопорушника, незахищеної цілі і відсутності належних охоронців (відповідальних за нормальний режим функціонування конкретного місця) проти злочинів, які невинно збігаються в часі та просторі [299].

Згодом учений Вілсон Р. (Wilson R.) поглиблює теоретичні знання, сформульовані попередниками та констатує, що теорії, орієнтовані на місцевість, є важливим інструментом для розуміння зв'язку між тим, чому певні місця приваблюють людей, схильних до скоєння злочинів та небезпечного водіння. Правоохоронці повинні знати, як географія може впливати на рівень злочинності та як стратегічне застосування правозастосування може максимально підвищити громадську безпеку [443].

Комплексно та поглиблено дослідив здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) учений Вайсбурд Д. (Weisburd D.). У науковій статті учений наголошує, що фундаментальні дослідження свідчать про те, що злочинність зазвичай проявляється у невеликих географічних одиницях, таких як окремі ділянки вулиць чи групи будинків. Ці місця також є стабільними цілями для поліцейського втручання, на відміну від постійно переміщуваних цілей – самих порушників. Дослідження оцінки ефективності надають чіткі експериментальні докази дієвості поліцейської діяльності, орієнтованої на місцевість, і спростовують припущення, що такі втручання

просто переміщують злочинність у інші місця. Учений констатує, що настав час поліції перейти від поліцейської діяльності, орієнтованої на осіб, до поліцейської діяльності, орієнтованої на місцевість [433].

Учені Брейс К. (Brace C.), Вілан М. (Whelan M.), Кларк Б. (Clark B.), та Окслі Дж. (Oxley J.) провели фундаментальне дослідження під назвою “The Relationship Between Crime and Road Safety”, у якому досліджено зв’язок між злочинністю та безпекою дорожнього руху. Учені досліджують різноманітні підходи, які були прийняті на міжнародному рівні для дослідження взаємозв’язку між проявами такої поведінки та пропонують рекомендації щодо подолання зв’язку між злочинністю та безпекою дорожнього руху [208].

Старший фахівець із безпеки дорожнього руху Управління програм безпеки Департамент транспорту США Е. Харді (E. Hardy) здійснив дослідження того як здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) може зменшити соціальну шкоду від проявів протиправної поведінки. Автор зазначає, що реалізація моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) робить акцент на використанні географічного картографування для визначення гарячих точок злочинності та дорожньо-транспортних пригод та націлювання на ці райони шляхом підвищеної видимості правоохоронних органів на дорогах [294, с. 1-2].

У 2014 році за сприяння Національного управління безпеки дорожнього руху (США) вийшло друком практичне видання (методичні рекомендації) щодо застосування моделі DDACTS. Практичне видання призначене визначити, як інтеграція технологій “гарячих точок” може бути використана для створення ефективних методів розгортання ресурсів правоохоронних органів шляхом аналізу даних про ДТП та прояви злочинної поведінки. Видання представляє особливу цінність для практичних співробітників правоохоронних органів, які застосовують проактивні підходи для впливу на стан криміногенної ситуації, оскільки у виданні детально, вичерпно та послідовно визначені керівні принципи реалізації моделі DDACTS: участь партнерів і зацікавлених сторін; збір даних; аналіз даних стратегічні операції;

обмін інформацією та охоплення; моніторинг, оцінка, коригування, результати [268].

Дослідження стану розробленості концептуальних та науково-практичних аспектів застосування проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) дозволяє визначити, що комплексне висвітлення та імплементація концептуальних та науково-практичних аспектів функціонування моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності поліції щодо запобігання злочинності містить суттєвий потенціал підвищення рівня правоохоронної діяльності і Національної поліції України.

Як було зазначено, кримінальне правопорушення не може відбуватися без поєднання трьох обов'язкових складових – правопорушника, жертви і місця. Застосування правоохоронних заходів впливу до цих елементів зменшить можливості для прояву протиправної поведінки. Дослідження зарубіжного досвіду здійснення проактивної правоохоронної діяльності дозволяє визначити, що стійким профілактичним потенціалом володіє модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED), зміст якої формує рекомендації звернені до елемента “місце” та спрямовані на створення безпечнішого житлового простору, запроектованого, або приведенного до такого стану, за якого таке місце набуває характеристик, які ускладнюють прояв протиправної поведінки. Таким чином, дослідження детермінуючих злочинну поведінку характеристик місця становить підвищений інтерес для організації здійснення запобіжних правоохоронних заходів. Концептуальні та науково-практичні засади функціонування моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) досліджували переважно зарубіжні учені, зокрема: О. Ньюмен (O. Newman), К. Рей Джеффри (C. Ray Jeffery), А. Левальд (A. Levald), Є. Сібул (J. Sibul), М. Пруса (M. Proosa), М. Клейн (M. Klein), Дж. Клівленд, (J. Cleveland), Дж. Севіль (G. Saville), Р. Козенс (P. Cozens), Д. Хіллієр (D. Hillier), Л. Чапа (L. Chara) та інші.

Вітчизняні учені досліджували окремі аспекти місця злочину у межах науки кримінального права (Родіонова Т., Брич Л., Музика А.) та окремі аспекти зв'язку урбанізації з проблемами боротьби зі злочинністю (Баталов О., Бойко В., Расюк Е., Мозоль С., Терещенко Н. та Шакур В.). Проведене наукове дослідження дозволяє визначити, що комплексних досліджень концептуальних засад сутності та становлення моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) в Україні проведено не було.

Термін “CPTED”, що використовується для позначення моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури увів в обіг учений К. Рей Джеффри (C. Ray Jeffery), який відстоював положення про те, що запобігання злочинності має зосереджуватись на зменшенні географічних можливостей для злочинності: “Злочинність можна контролювати за допомогою міського проектування (дизайну)... Наші міста є небезпечні, оскільки вони відкривають можливості для кримінальних проявів. Міста можна спроектувати так, щоб посилити контакти між людьми”. Контроль навколишнього середовища, необхідний для боротьби зі злочинністю, може наступити через містобудування, науку та технології та поведінкову терапію” [303, с. 278].

Учений О. Ньюмен (O. Newman) у 1972 році опублікував книгу під назвою «Defensible space: Crime prevention through urban design», у якій закріпив підвалини моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). Учений визначив, що продумане проектування житлових, промислових чи інших просторів (розмежування шляхів руху, забезпечення візуального спостереження тощо) дозволяє формувати у свідомості людей, які там проживають або перебувають відчуття захищеності та вираженої власності на цей простір, відповідальності та контролю [343].

Учені Р. Кларк (R. Clarke) та П. Мейхью (P. Mayhew) у 1980 році визначили підходи до проектування безпечних просторів таким чином, щоб

ускладнити чи обмежити можливості правопорушникам та злочинцям вчиняти акти протиправної та злочинної поведінки. Автори констатують, що інтеграція окремих принципів до проектування дизайну простору дозволяє досягати значних профілактичних результатів. Ученими підготовлені практичні вказівки до проектування простору, які ґрунтуються на вивченні досвіду США, Нідерландів та інших країн [245].

Учена І. Чаппа (I. Chara) констатує, що принципи моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) спрямовані на підтримання балансу фізичної безпеки, архітектури, психології та сприйняття. Успішна реалізація компонентів CPTED у громадських просторах вимагає продуманого підходу до дій ландшафтних архітекторів, які розробляють план простору, та принципами безпеки, необхідними для створення безпечного середовища [300].

Ефективність запобігання злочинності за допомогою екологічного дизайну (CPTED) для зменшення грабежів дослідили К. Кастель (C. Casteel) та К. Пік-Аса (C. Peek-Asa). Учені дійшли висновку про те, що модель CPTED є ефективним підходом до зменшення пограбувань [233].

Теоретичний розвиток моделі CPTED за 25 років дослідив М. Робінсон (M. Robinson). Учений навів приклади розвитку змісту поняття моделі запобігання злочинам за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), проілюстрував становлення та розвиток концепції моделі, описав реакції на зміст моделі урядовими установами, представниками бізнес та наукового середовища [383].

У своїй книзі учений Т. Кроу (T. Crowe) констатує, що підхід до запобігання злочинності за допомогою екологічного дизайну (CPTED) передбачає, що правильне проектування та використання навколишнього середовища може зменшити страх і частоту злочинів та покращити якість життя. Автор констатує, що розширення уявлення мешканців чи користувачів простору про безпосереднє фізичне середовище збільшує здатність розуміти прямий зв'язок між довкіллям та поведінкою людини та злочинністю, що є

необхідною умовою для збільшення успіху зусиль щодо запобігання злочинності. Таке розуміння є особливо ключовим у ефективній організації громади, оскільки дає громадянам владу захищати та контролювати фізичне середовище та пов'язану з цим якість життя [265].

Практичні аспекти застосування моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) поглиблено висвітлюють Левальд А. (Levald A.), Сібул Дж. (Sibul J.), Прооза М. (Proosa M.), Кляйн М. (Klein M.), Лехтовуорі П. (Lehtovuori P.), Соомерен П. (Soomeren P.), Війкмаа Т. (Viikmaa T.) та Паавер Т. (Paaver T.). Ученими підготовлено методичні рекомендації для співробітників поліції щодо застосування положень моделі у практичну діяльність. У виданні автори вичерпно висвітлюють зміст моделі CPTED та її основних принципів. Автори надають пояснення того як слід зрозуміти процеси планування та як співробітники поліції можуть втручатися в процес планування та розроблення пропозиції щодо дизайну простору з метою підвищити його захищеність [319].

Вітчизняні учені досліджували у контексті моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) переважно вплив явища урбанізації на поширення злочинності. Так, О. Баталов досліджував виклики урбанізації для національної безпеки України [14]; В. Бойко вивчав урбанізацію як об'єкт кримінологічного дослідження [26]; Н. Терещенко предметом наукового дослідження визначає зв'язок проблем боротьби зі злочинністю з урбанізацією [144].

Найбільше уваги зв'язку урбанізації та злочинності присвятив учений В. Шакур, який на монографічному рівні дослідив зв'язок урбанізації та злочинності [186].

Учені Е. Расюк Е. та С. Мозоль дослідили просторовий аналіз злочинності як основи ефективного запобігання злочинності в Україні. Учені констатують, що саме просторовий аналіз злочинності повинен бути невід'ємною частиною комплексного дослідження злочинності в державі. Такий підхід до просторового складника злочинності на моделях зображення

території дає можливість проводити класифікацію кримінальних правопорушень за географічними параметрами, виділення груп, які володіють однаковими характеристиками, пошук взаємообумовлених і причинних зв'язків тощо [130].

Учена Брич Л. досліджувала значення місця вчинення злочину у розмежуванні складів злочинів та відмежуванні їх від складів інших правопорушень [28], учені Музика А. та Родіонова Т. досліджували значення місця вчинення злочину для встановлення причинного зв'язку між діянням і його наслідками [92], а Родіонова Т. дослідила місце вчинення злочину як ознаку об'єктивної сторони складу злочину [133].

Підсумовуючи висвітлення стану дослідження концептуальних та науково-практичних аспектів застосування моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), слід зазначити, що подальших наукових досліджень потребують такі аспекти як застосування принципів та настанов моделі до реалій нашої країни, оскільки така модель володіє потужним потенціалом для доповнення практик проактивного впливу на стан криміногенної ситуації.

Внаслідок систематизації та аналізу наукових досліджень та результатів практичної діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн можна констатувати беззаперечну ефективність візуалізації відомостей про кримінальну активність у географічному контексті для кращого розуміння оперативної обстановки та забезпечення своєчасного реагування поліцейських підрозділів з огляду на обмеженість правоохоронних ресурсів. У науковій літературі та публікаціях практичного спрямування спостерігається вагома кількість наукових та прикладних досліджень присвятили вчені тому, що називається аналізом злочинності через локалізацію концентрації злочинності – так званих “гарячих точок” (Hot Spots), тобто діяльності з картографування фактів виявленої злочинності.

Картографування злочинності досліджувалось, переважно, закордонними вченими, зокрема Ек Дж (Eck J.), Чейні С. (Chainey S.), Кемерон Дж.

(Cameron J.), Лейтнер М. (Leitner M.), Вілсон Р. (Wilson R.) визначили розуміння гарячих точок в системі картографування злочинності [272]. Учені констатують, що значна частина картографування злочинності присвячена виявленню відомих районів з високою щільністю злочинності які є гарячими точками. Аналіз гарячих точок допомагає поліції визначати зони підвищеної концентрації злочинності, види злочинів, що вчиняються, і сприяє виробленню управлінських рішень щодо визначення заходів протидії. У виданні автори описують техніки та можливості програмного забезпечення для ідентифікації та аналізу гарячих точок.

Учені Телеп С. (Telep C.) та Вайсбурд Д. (Weisburd D.) дослідили вплив підходів до гарячих точок на просторове переміщення злочинності; визначили стратегії, що є найбільш ефективними у вирішенні «гарячих точок»; визначили критерії оцінки ефективності поліцейської діяльності в гарячих точках у менших містах і сільській місцевості ; дослідили довгострокові наслідки роботи поліції в гарячих точках тощо [438].

Учені Брага А. (Braga A.) та Кларк Р. (Clarke R.) дослідили причини високого ризику концентрації злочинності в містах та причини переміщення злочинності. Учені констатують, що невелика кількість мікрорайонів створює основну частину проблем міської злочинності [218].

Учені Брага А. (Braga A.), Турчан Б. (Turchan B.), Папахрістос А. (Papachristos A.) та Хьюро Д. (Hureau D.) присвятили своє дослідження можливості впливу поліції на гарячі точки малих географічних територій на злочинність. Учені емпіричним шляхом установили, що діяльність поліції у гарячих точках генерує статистично значущі невеликі скорочення загальної злочинності та порушень громадського порядку у районах, де реалізується дана концепція [227].

Інструменти вирішення проблем у гарячих точках злочинності та порушень громадського порядку і систему заходів реагування на них запропонували учені Телеп К. (Telep C.) та Гібдон Дж (Hibdon J.). Учені доводять, що злочинність і правопорушення сконцентровані на невеликій

кількості мікромісць (гарячих точках), які як правило, залишаються такими протягом досить тривалого періоду часу. Учені зазначають, що саме аналіз гарячих точок, а не просто їх визначення має вирішальне значення для вирішення проблем у цих місцях і вибору найбільш ефективних заходів протидії [411].

В Україні представлено небагато дослідницьких робіт, присвячених проблематиці концентрації кримінальної активності на окремих ділянках місцевості. Більша частина наявних досліджень присвячена особливостям картографування злочинності, а не аналізу причин їх виникнення та закономірностей їх існування відповідно визначенню підходів до протидії цьому явищу. Так, учений А. Бова узагальнив та проаналізував історію картографування злочинності та визначив напрями застосування геоінформаційних систем у діяльність Національної поліції України [24].

Стан та перспективи розвитку інтернет-картографування кримінологічної інформації дослідив О. Бугера. Учений здійснив аналіз зарубіжного досвіду з цих питань та запропонував шляхи розвитку інтернет-картографування кримінологічної інформації в Україні [29].

Дослідив генезис картографування злочинності, проаналізував досвід картографування злочинності у таких країнах, як США, Велика Британія, Японія учений Колодяжний М. Учений проаналізував стан картографування злочинності в Україні, а також визначив перспективи подальшого розвитку цього засобу для профілактики злочинності [67].

Учені В. Пересадько та Є. Орлов предметом дослідження визначили світовий досвід картографування криміногенних і кримінологічних ситуацій. Ученими сформульовано висновок про те, що детальне вивчення причинно-наслідкових зв'язків вчинення злочинів і соціально-географічних передумов їх виникнення, застосування апарату картографічного моделювання, методів математико-картографічного аналізу, математичної статистики і теорії інформації з широким залученням сучасних геоінформаційних технологій дасть

змогу знайти важелі покращення кримінологічної ситуації у криміногенно несприятливих районах області [102, с. 98].

Особливості картографування злочинних проявів були предметом наукового дослідження учених Манжая О. та Потильчака А. Учені здійснили дослідження інструментів, організації і тактики проведення картографування злочинних проявів. Також визначили цілі картографування злочинності, до яких віднесено візуалізацію криміногенних осередків, побудову географічних профілів злочинців та прогнозування злочинів. Ученими проаналізовано стратегії, які застосовуються для картографування з метою прогнозування злочинності [88].

Висвітлення стану концептуальних та науково-практичних основ функціонування концепції «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing) слід підсумувати твердженням про те, що необхідно проводити подальші дослідження, які дадуть важливі додаткові знання про вплив поліцейської діяльності в “гарячих точках” на сприйняття громадянами ефективності діяльності підрозділів Національної поліції та довгострокові наслідки підходів, орієнтованих на місце, а також додаткові вказівки щодо того, яка тактика є найбільш ефективною для конкретних типів “гарячих точок”.

На вирішення проблем злочинності спрямовані положення таких проактивних моделей правоохоронної діяльності як: правоохорона діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP); Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP); та Модель підзвітності: CompStat.

У зарубіжній літературі підготовлені видання практичного спрямування щодо реалізації практичних аспектів моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP). Так, у 2006 році Дж. Фуентес (J. Fuentes) опублікував “Практичний посібник Intelligence-Led Policing” [306]. Даний посібник призначено для сприяння поширення розуміння концепції та методів, за допомогою яких розвідувальна аналітика може стати основою для правоохоронної діяльності та прийняття

обґрунтованих рішень. Посібник є довідковим виданням для патрульних офіцерів, слідчих, аналітиків та представників керівної ланки. У посібнику наголошується, що основним обов'язком державних та місцевих поліцейських організацій є запобігання злочинності та тероризму. Посібник є відповіддю на запитання як слід здійснювати правоохоронну діяльність в інформаційну епоху.

Зарубіжними ученими, які поглиблено досліджували концептуальні та науково-практичні аспекти моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP), є учені Е. Макгаррелл (E. McGarrell), Дж. Фрейліх (J. Freilich) та С. Чермак (S. Chermak). Дослідники визначили роль моделі Intelligence-Led Policing як основи для реагування на тероризм. Учені обстоюють положення про те, що саме модель правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (ILP), має найбільші перспективи сприйняття як підходу до “всіх злочинів”, що підвищує шанси на її інтеграцію в правоохоронну діяльність та дозволить досягати найвищих результатів у проактивній правоохоронній практиці [330].

У 2009 році за сприяння Міністерства юстиції США підготовлено видання “Navigating Your Agency’s Path to Intelligence-Led Policing” [340]. Дане видання є описом процесу впровадження Intelligence-Led Policing у діяльність правоохоронних органів. У виданні визначено, що підхід Intelligence-Led Policing – це процес підвищення ефективності правоохоронних органів, що передбачає організаційний підхід до збирання та використання різноманітних джерел інформації для прийняття своєчасних і цілеспрямованих стратегічних, оперативних та тактичних рішень, тим самим підвищуючи ефективність правоохоронної діяльності.

Учені С. Даррок (S. Darroch) і Л. Мазероль (L. Mazerolle) дослідили здатність поліцейських структур впроваджувати інноваційні практики а також проведено опитування 286 офіцерів поліції Новій Зеландії та проведено 32 глибинні інтерв'ю для вивчення ставлення та сприйняття поліцейських щодо організаційних факторів, що впливають на впровадження моделі Intelligence-

Led Policing. Учені виявили, що лідерство та ефективне використання технологій є критично важливими для підтримки інновацій [267].

У 2014 році учені Картер Дж. (Carter J.), Філліпс С. (Phillips S.) та Гаядін С. (Gayadeen S.) опублікували статтю “Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of Loose-Coupling Theory” [236], у якій здійснили спробу заповнити прогалину в знаннях та представити перші національні висновки щодо впровадження поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, серед державних і місцевих установ поліції у США. Ученими визначено конкретні практики, щоб поінформувати вчених і практиків про те, як співробітникам поліції слід приймати рішення на основі аналітичної розвідки.

У 2017 році учений А. Джеймс (A. Джеймс) публікує наукову статтю “The Path to Enlightenment: Limiting Costs and Maximizing Returns from Intelligence-Led Policy and Practice in Public Policing” [302], у якій базуючись на емпіричних дослідженнях ставить під сумнів обґрунтованість деяких тверджень і пояснює способи найбільш плідного застосування ІЛР. Дослідження проведене ученим виявило, що успіх чи невдача ІЛР залежить від людей, а не від технологій ІЛР, організаційних структур або процесів ІЛР. ІЛР може мати ідеальний бізнес-сенса у принципі, але людський фактор завжди пом’якшить його перспективи.

Учений Р. Лекатс (R. LeCates) підготував у 2018 році дослідження “Intelligence-led Policing: Changing the Face of Crime Prevention” [318], у якому визначив поняття поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, охарактеризував використання даних у поліцейській діяльності, проте стверджує про відсутність емпіричних доказів ефективності такої моделі правоохоронної діяльності. Учений підсумовує, що завдяки постійному вдосконаленню способів аналізу даних у поєднанні з програмуванням, яке раціонально використовує дані та заохочує співпрацю між установами та громадою, поліцейська діяльність, керована аналітичною розвідкою, продовжуватиме зміцнювати свою роль запобіжника злочинності.

Вивчення стану дослідження концептуальних та науково-практичних аспектів застосування моделі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою (ILP), дозволяє стверджувати, що найбільше уваги до вивчення функціонування такої моделі присвятив учений Реткліф Дж. (Ratcliffe J.). Учений підготував та опублікував низку фундаментальних досліджень, зокрема: *Intelligence-led policing* (1-st ed.) [370] (2008 рік), та *Intelligence-Led Policing* (2-nd Edition) (2016 рік). У своїх працях учений визначив витоки та цілі поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, провів порівняння поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, з іншими концептуальними моделями поліцейської діяльності, дослідив концепції аналізу та роль аналізу у виборі цілі, провів оцінку діяльності поліції на основі аналітичної розвідки як стратегії боротьби зі злочинністю.

Аналізуючи стан вітчизняних наукових досліджень моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (*Intelligence-Led Policing*, ILP), варто виокремити фундаментальну роботу – довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою / ILP, підготовлену ученими О. Користіним, Д. Пефтєєвим, С. Пеньковим та В. Некрасовим. Учені на основі аналізу зарубіжної спеціальної літератури, узагальнення досвіду розвинених поліцейських систем світу, із врахуванням сучасного етапу реформування вітчизняних правоохоронних органів, концептуально визначили засади та ключові елементи поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою / ILP. Учені стверджують, що поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою, покликана кинути виклик домінуючій поліцейській парадигмі реактивної поліцейської діяльності. Поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою, стала управлінською моделлю для рішень щодо обґрунтованого розподілу ресурсів, із врахуванням напрямів та сфер активності серійних злочинців, організованих злочинних угруповань та кримінального середовища. Іншими словами, «гарячі люди», «гарячі групи» та «гарячі місця». Це також філософія, яка робить більший акцент на обміні інформацією та спільних стратегічних рішеннях щодо

проблем злочинності [73, с. 14]. Ученими сформульовано поняття та зміст поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою / ILP, визначено методологічні засади розвідувальної аналітичної діяльності, рівні такої діяльності, цикл розвідувальної аналітичної діяльності, визначено особливості оцінювання ефективності розвідувальної аналітичної діяльності, окреслено базові засади імплементації поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою / ILP у діяльність Національної поліції України.

Учена Падалка Л. досліджуючи застосування сучасних моделей діяльності правоохоронних органів під час розслідування злочинів у сфері оподаткування констатує, саме Intelligence-Led Policing є єдиним ефективним методом боротьби з транснаціональною організованою злочинністю та злочинами у сфері оподаткування. Правоохоронна діяльність, керована аналітикою, забезпечує поліцію стратегічним баченням про злочинність у їхній юрисдикції, що дає змогу краще розподіляти ресурси згідно з пріоритетами та забезпечити захист населення шляхом застосування ефективної поліцейської діяльності [101, с. 273].

Вагомим аргументом, який засвідчує відданість зміни вектору руху від реактивної до проактивної форми організації правоохоронної діяльності в Україні є та обставина, що керована аналітичною розвідкою поліцейська діяльність реалізується в національній правовій реальності, про що свідчить проведення Державним науково-дослідним інститутом МВС України спільно з Одеським державним університетом внутрішніх справ у 2023 році круглого столу на тему “Імплементація ILP моделі в Україні”. У заході прийняли участь провідні учені України, які досліджують проблематику організації правоохоронної діяльності, співробітники практичних підрозділів правоохоронних органів. Тематику виступів учасниками заходу були визначені наступні аспекти поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою / ILP: концептуалізація упровадження методології Європолу SOCTA В Україні (О. Користін); імплементація моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою в Україні. Розвиток підрозділів кримінального аналізу в

умовах сьогодення (Р. Бутко); ILP: філософія та виклики імплементації (Б. Денисенко); кримінальний аналіз та інформаційно-аналітичне забезпечення, як елементи ILP моделі правоохоронної діяльності (Ю. Крутік, А. Треус, В. Головацький); імплементаційні процеси SOCTA в національному законодавстві України: основні проблеми та шляхи їх вирішення (Д. Пефтієв, С. Медлярський); упровадження в діяльності Національної поліції України системи оцінки SOCTA (публічний сегмент) (О. Григорович, Є. Разєнков); концептуальні положення моделі поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP) (І. Федчак); Деякі питання щодо визначення компетентностей кримінального аналітика в процесі імплементації ILP Моделі в Україні (Д. Афонін); варіанти тлумачення науковцями Європи правоохоронної діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP) (В. Пядишев, О. Ребрик); ILP, як сучасний світовий тренд розбудови правоохоронних органів (О. Ульянов); необхідність запровадження моделі керованою розвідувальною аналітикою діяльності оперативних та слідчих підрозділів (В. Калугін); зарубіжний досвід упровадження Intelligence-Led Policing (Н. Медведенко, А. Солодка); стан розвитку та проблемні питання упровадження Intelligence Led Policing (ILP) в Україні (І. Магац). Загалом під час проведення заходу висвітлено актуальні питання організаційно-управлінської моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітикою (Intelligence-led Policing, ILP), упровадження в Україні SOCTA (Serious and Organised Crime Threat Assessment) – методології Європолу; проведено розгляд дискусійних питань можливостей кримінального аналізу тощо [57].

Фундаментальним документом у сфері поширення та застосування діяльності поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, є “Керівництво ОБСЄ Intelligence-led Policing”, підготовлене секретаріатом Організації з безпеки і співробітництва в Європі [63]. У виданні визначено поняття та зміст поліцейської діяльності, керованої аналітичною розвідкою, визначено основні переваги застосування такого підходу, розглянуті питання прав людини і захисту даних, під час реалізації такого підходу. Визначено

складові процесу обробки інформації, визначено етапи аналітичного циклу і способи їх застосування. Особливий акцент зроблено на практичній реалізації і впровадженні моделі Intelligence-led Policing. У виданні особливу увагу приділено взаємозв'язку між аналізом і прийняттям рішень, описані практичні приклади реалізації Intelligence-led Policing щодо боротьби з тяжкими злочинами і організованою злочинністю.

Найбільш комплексно модель Intelligence-Led Policing (ILP) досліджено у колективній монографії “Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України”. У монографії розкрито ключові елементи моделі ILP, визначено професійну термінологію у визначеній сфері, охарактеризовано складові компоненти кримінального аналізу та ILP, на формуванні інтелектуальної складової правоохоронного менеджменту та сучасного безпекового світогляду, зокрема у діяльності Національної поліції України. Системно досліджено та зроблено змістовний аналіз ключових методів й інструментів кримінального аналізу, а також сучасних трендових інформаційно-аналітичних новацій, що активно упроваджуються аналітиками, розвиваючи сучасні підходи розвитку аналітичної розвідувальної компоненти у діяльності вітчизняних правоохоронних органів [131, с. 2].

У межах огляду стану дослідження концептуальних основ та науково-практичних аспектів застосування моделі Intelligence-Led Policing варто зазначити, що підготовлено не повний перелік публікації, а звернуто увагу на фундаментальні праці, які заклали підвалини функціонування такого проактивного підходу до організації діяльності, що ґрунтується на основі аналітичної розвідки. Огляд вітчизняних та зарубіжних праць учених та співробітників практичних підрозділів дозволяє констатувати про підвищений інтерес до даного підходу організації здійснення проактивної правоохоронної діяльності, проте існує необхідність імплементації цієї моделі в Україні.

Поглиблений інтерес як для учених, які досліджують проактивну правоохоронну діяльність так і для практичних співробітників

правоохоронних органів, на які покладено обов'язки здійснювати запобіжний вплив на злочинність становить дослідження та висвітлення концептуальних основ сутності, змісту, практичних аспектів запровадження, визначення рівня ефективності моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Концептуальні та практичні аспекти моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), досліджували переважно зарубіжні учені зокрема: А. Брага (A. Braga), Г. Голдштейн (H. Goldstein), Дж. Хінкл (J. Hinkle), Д. Вайсбурд (D. Weisburd), Дж. Ек (J. Eck), К. Телеп (C. Telep), К. Петерсен (K. Petersen), М. Скотт (M. Scott), С. Кірбі (S. Kirby), А. Сайдботтом, (A. Sidebottom) К. Буллок (K. Bullock), Р. Армітаж (R. Armitage) М. Ешбі (M. Ashby), С. Клеммоу (C. Clemmow), С. Кірбі (S. Kirby), Дж. Лейкок (G. Laycock), Н. Тіллі (N. Tilley). Комплексних досліджень сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) в Україні проведено не було.

Так, теоретичне підґрунтя дослідження питань запровадження моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) у роботу поліції закладено у праці ученого Г. Голдштейна (H. Goldstein) під назвою “Problem-Oriented Policing”. У книзі автор визначає, що проблемно-орієнтована поліцейська діяльність це набагато більше, ніж просто нова тактика чи програма, яку можна додати до існуючих форм поліцейської діяльності. У найширшому контексті це абсолютно новий спосіб мислення про поліцейську діяльність, який має вплив на всі аспекти поліцейської організації, її персонал та її операції. Автор вичерпно описує питання, пов'язані з виявленням великих та малих проблем, визначає різні підходи до їх аналізу. Також визначено широкий спектр альтернатив, які поліція може розглянути для формування більш ефективних та спеціально розроблених відповідей. [290].

Учені Д. Вайсбурд (D. Weisburd), К. Телеп (C. Telep), Дж. Хінкл (J. Hinkle) та Дж. Ек (J. Eck) досліджували ефективність проблемно-

орієнтованої поліцейської діяльності у зниженні рівня злочинності та безпорядків. Використовуючи метааналітичні методи, учені виявили загальний скромний, але статистично значущий вплив проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності на злочинність і безпорядки. Дослідження учених підтверджує загальну прихильність поліції до моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), але припускає, що не обов'язково слід очікувати від цього підходу великих переваг у боротьбі зі злочинністю та порушеннями громадського порядку [437].

Фундаментальною працею практичного призначення є посібник “Implementing POP Leading, Structuring, and Managing a Problem-Oriented Police Agency”, яку підготували учені М. Скотт (M. Scott) та С. Кірбі (S. Kirby). У виданні автори описали практичні аспекти запровадження моделі проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності: керівництво, структурування та управління проблемно-орієнтованою моделлю діяльності поліції. Посібник визначає послідовність та зміст дій із запровадження моделі, визначає заходи з підготовки та структурування правоохоронної органу до імплементації моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику [393].

Учені Дж. Хінкл (J. Hinkle), Д. Вайсбурд (D. Weisburd), К. Телеп (C. Telep) та К. Петерсен (K. Petersen) підготували систематичний огляд і мета-аналіз ефективності проблемно-орієнтованої моделі діяльності поліції для зменшення злочинності та безпорядків. Учені встановили статистично значущі впливи проблемно-орієнтованих підходів на стан криміногенної ситуації. Аналіз відносного співвідношення ризиків інцидентів середніх ефектів свідчить про зниження злочинності/заворушень на 33,8% у зонах/групах щодо яких застосовувались проблемно-орієнтовані підходи порівняно з контрольною групою. Також вчені не знайшли жодних доказів значного переміщення злочинності в результаті застосування моделі [297].

Практичні аспекти використання положень моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику у Англії та Уельсі дослідили

учені Е. Сайдботтом (A. Sidebottom), К. Баллок (K. Bullock), Р. Армітаж (R. Armitage), М. Ешбі (M. Ashby), К. Клеммоу (C. Clemmow), С. Кірбі (S. Kirby), Г. Лейкок (G. Laycock) та Н. Тіллі (N. Tilley). Ученими досліджено ступінь, характер, закономірності та якість поліцейського вирішення проблем в Англії та Уельсі; виявлено перешкоди та позитивні чинники для впровадження, поширення та практики вирішення проблем. Встановлено, що співробітники поліції висловили підтримку вирішення проблем як моделі ефективного поліцейського втручання. Учені вважають, що слід посилювати спеціалізовані знання про вирішення проблем серед поліції, слід посилювати підтримку аналізу проблем і креативних стратегій їх вирішення. Також автори надають знання, які спрямовані на підвищення розуміння вирішення проблем та опитують широкий спектр технік для допомоги офіцерам та працівникам у реалізації ініціатив з вирішення проблем [401].

Як висновок слід зазначити, що дослідження наукової літератури та практики реалізації різних моделей правоохоронної діяльності дозволяє стверджувати, що проблемно-орієнтовані заходи організації діяльності є найбільш результативними та дієвими у форматі проактивного реагування на стан криміногенної ситуації. Видається, що дослідження концептуальних основ сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) становить суттєвий резерв для підвищення ефективності вітчизняної профілактичної правоохоронної діяльності.

Правоохоронна проактивна модель підзвітності CompStat об'єднує сучасні принципи управління разом в одній моделі, адаптованій для організації діяльності поліцейських підрозділів. Ця модель характеризується у найбільш загальному вигляді як «стратегічне вирішення проблем». «Стратегічне» є доречним описом, оскільки підкреслює суть цієї моделі – спрямованість на створення загального та універсального підходу до управління правоохоронними органами, які мають справу з невизначеним і нестабільним операційним середовищем. Вивченням та висвітленням

концептуальних та науково-практичних засад функціонування проактивної моделі підзвітності: CompStat займалися виключно зарубіжні учені, зокрема: Бонд Б. (Bond B.), Етерно Дж. (Eterno J.), Сільверман Е. (Silverman E.), Годаун Дж. (Godown J.), О'Коннелл П. (O'Connell P.), Рейман Г. (Rayman G.), Волш В. (Walsh W.), Зінк Р. (Zink R.), Вайсбурд Д. (Weisburd D.), Мastroфскі С. (Mastrofski S.), Макнеллі А. (McNally A.) та інші. Самостійних досліджень становлення та сутності моделі підзвітності CompStat в Україні проведено не було.

Концептуальні та практичні засади функціонування моделі підзвітності CompStat переважно висвітлені на рівні наукових статей. Так, учений Волш В. (Walsh W.) провів аналіз парадигми управління поліцією під назвою Compstat і описав зміни, які вона вносить в організаційне управління поліцією. Автор визначив модель підзвітності Compstat як цілеспрямований стратегічний процес управління, який використовує технології, операційну стратегію та управлінську підзвітність для структурування надання поліцейських послуг і забезпечення безпеки громадам. Таким чином, Compstat представляє нову парадигму управління поліцією. Основою цього процесу є сильна виконавча команда та комп'ютеризована система розповсюдження інформації. Чотири принципи, які складають основу процесу Compstat, це: 1) точна та своєчасна аналітика; 2) швидке цілеспрямоване розгортання персоналу та ресурсів; 3) ефективна тактика та 4) невинне спостереження та оцінка [430].

Група вчених, зокрема Д. Вайсбурд (D. Weisburd), Е. Макнеллі (A. McNally), С. Мastroфскі (S. Mastrofski), Р. Грінспен (R. Greenspan) та Дж. Вілліс (J. Willis) опублікували звіт, який присвятили опису моделі підзвітності Compstat, які розглядаються в рамках стратегічного вирішення проблем у правоохоронних органах. Учені констатують, що модель підзвітності Compstat припускає, що для ефективного функціонування поліцейські органи повинні мати чітко визначену організаційну місію. Проведений ученими аналіз свідчить про те, що найбільше характеризує

модель підзвітності Compstat та відрізняє його від інших підходів до організації діяльності – це розвиток контрольного елементу [436].

Учений Годан Дж. (Godown J.) у своїй статті окреслив принципи управління зниженням рівня злочинності за допомогою моделі підзвітності CompStat. Учений визначає, що модель підзвітності CompStat функціонує як процес боротьби зі злочинністю, який включає регулярні зустрічі, як правило, щотижня, під час яких показники ефективності агентства критично переглядаються з метою покращення. Модель CompStat дотримується класичної моделі вирішення проблем, яка зосереджена на підзвітності на всіх рівнях організації. На основі статистичних показників, що піддаються кількісному вимірюванню, CompStat визначає моделі злочинності, кластери, підозрюваних і “гарячі точки”. Потім розробляються стратегії для протидії будь-якому зростанню злочинності. Процес CompStat заохочує креативність у розробці стратегій, розподілі ресурсів і розміщенні особового складу. Модель управління CompStat складається з чотирьох принципів, які визначають стратегію зменшення злочинності при створенні економічно ефективних операцій. Ці чотири принципи CompStat полягають у зборі та аналізі точних і своєчасних розвідданих, розробці ефективної тактики, швидкому розгортанні та оцінці операцій [288].

Учена Бонд Б. (Bond B.) визначає модель підзвітності CompStat як важливу адміністративну інновацію в поліцейській діяльності, яка формує вкрай необхідний механізм притягнення керівників середньої ланки до відповідальності за контроль рівнем злочинності. CompStat можна загалом розглядати як комбіновану технічну та управлінську систему, яка вбудовує технічну систему збору та розповсюдження даних про ефективність поліції у ширшу управлінську систему, розроблену для того, щоб зосередити організацію на конкретних цілях, зазвичай пов’язаних зі зниженням злочинності, шляхом притягнення до відповідальності певної групи керівників за належне використання організаційних ресурсів для досягнення цих цілей. У статті досліджено спільні та відмінні риси між CompStat та вирішенням

проблем, описано деталі проведення процесу зустрічі CompStat, особливості спілкування та обміну інформацією, алгоритму спільного планування та оцінки завдань та навик виконавців тощо. Учена підсумовує, що зміни у процесах проведення нарад щодо боротьби зі злочинністю справді можуть призвести до більш бажаних результатів [204].

Учені Етерно Дж. (Eterno J.) та Сільверман Е. (Silverman E.) провели ґрунтовне дослідження з використанням кількісних та якісних методів застосування моделі підзвітності CompStat у Департаменті поліції Нью-Йорка (США) з метою дослідити стан управлінського середовища моделі підзвітності CompStat. У результаті проведеного дослідження учені довели, що керівники, відповідальні за підтримання правопорядку на місцях відчують значно більший тиск під час проведення нарад CompStat, особливо, але не виключно, щодо зниження рівня тяжких злочинів. Крім того, цей тиск допомагає пояснити недобросовісну звітність (маніпулювання з статистичними даними) про злочини під час проведення CompStat нарад [276].

Практичні аспекти функціонування моделі підзвітності CompStat описав учений П. О'Коннелл (P. O'Connell). Ученим визначено та охарактеризовано поняття та основні функції моделі підзвітності CompStat. Автором описана напрацьована практика застосування моделі CompStat у правоохоронних структурах США різних рівнів, описані рекомендації для успішного запровадження моделі на стадії планування та проведення наради. Учений підсумовує, що організація проведення нарад CompStat не панацея, яка перетворить погано керовану та неефективну організацію на зразкову. Радше, це додатковий інструмент, який можуть використовувати управлінці для підвищення ефективності шляхом ретельного вимірювання та планування, а також ефективного розподілу ресурсів і має великі перспективи на майбутнє [344].

Варто підсумувати, що модель підзвітності CompStat володіє резервом підвищення ефективності саме управлінської складової у реалізації процесу вирішення проблем злочинності, тому дослідження її сутності, основних

компонентів, організаційних етапів запровадження, визначення рівня ефективності та ролі кримінального аналізу у її реалізації становить інтерес для вітчизняних правоохоронних органів.

Досліджуючи проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності слід відзначити, що для здійснення персоніфікованого профілактичного впливу на конкретних осіб, які є джерелом кримінальної активності, найбільш конструктивними проактивними підходами до організації правоохоронної діяльності є концепція Цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» (Focused Deterrence) та Концепція «Поліцейська діяльність, заснована на доказах» (Evidence-Based Policing – EBP).

Інновацією в проактивній правоохоронній діяльності у боротьбі зі злочинністю є застосування положень концепції поліцейської діяльності цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence, яку ще називають концепцією «перетягування (тягнення) важелів». З огляду на те, що дана концепція набуває усе більшого поширення доцільно визначити стан дослідження концептуальних та науково-практичних аспектів функціонування даного підходу до організації профілактичної правоохоронної діяльності. Досліджували та висвітлювали зміст концепції виключно зарубіжні учені.

Концептуальні підвалини концепції поліцейській діяльності цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» заклав учений Кеннеді Д. (Kennedy D.) Учений висуває та обґрунтовує теорію запобігання злочинності, спрямовану на хронічних порушників у районах з високим рівнем злочинності. Замість традиційних каральних підходів, автор пропонує “тягнути за важелі” – використовувати різноманітні засоби тиску з різних сфер життя хронічних порушників, аби стримувати їхню злочинну діяльність. Ці важелі можуть включати правоохоронні заходи, цивільно-правові санкції, вплив роботодавців, опікунів та інших важливих для порушника осіб, оскільки традиційні методи покарання мають обмежену ефективність щодо хронічних

порушників. Стаття пропонує альтернативний погляд на запобігання злочинності, який відходить від карального аспекту та підкреслює важливість комплексного підходу та врахування соціального контексту злочинності [310].

Учені Брага А. (Braga A.) та Вайсбурд Д. (Weisburd D.) здійснили дослідження ефективності концепції цілеспрямованого стримування. Учені шляхом поглибленого вивчення 10 досліджень констатують, що концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence призводить до середнього ефекту зниження злочинності. Заходи втручання для банд або груп мали найбільший вплив, за ними слідують програми втручання на ринку наркотиків, а найменший, але все ж статистично значущий, вплив мали програми для осіб із високим ризиком повторення серйозної кримінальної активності [211; 212; 215].

Дискусію щодо ефективних стратегій поліцейської роботи продовжують учені Брага А (Braga A.) та Віншип Ч. (Winship Ch.). Учені наголошують на важливості налагодження якісної взаємодії різних організацій (поліції, соціальних служб, громадських груп) для успішного впровадження концепції, оскільки це дозволяє об'єднати необхідні ресурси, а також на необхідності відповідальності та чіткого визначення цілей програми [216].

Учений М. Скотт (M. Scott) висвітлив генезис та зміст концепції цілеспрямованого стримування, визначив критерії для ідентифікації осіб з високим ризиком та оцінки їх потреб, визначив стратегії впливу, та заходи сприяння співпраці. Комплексно характеризує дослідження наявності опису критеріїв оцінки ефективності та пропозиції внесення змін до концепції за потреби. Видання надає практичні поради щодо реалізації програм цілеспрямованого стримування та сприяє кращому розумінню того, як використовувати цей підхід для зниження рівня насильницьких злочинів [392].

Учені Корсаро Н. (Corsaro N.), Брунсон Р. (Brunson R.) та МакГаррелл Е. (McGarrell E.) дослідили ефективність концепції цілеспрямованого стримування, що використовується в рамках проблемно-орієнтованої поліцейської роботи (Problem-Oriented Policing) для боротьби з відкритими

ринками наркотиків та дійшли висновків, що концепція “Pulling Levers” призвела до статистично значущого зниження загальної кількості злочинів, пов’язаних з наркотиками, та дрібних правопорушень у цільовому районі. Автори роблять висновок, що концепція “Pulling Levers” є ефективним інструментом для боротьби з відкритими ринками наркотиків [258]. Подібні результати отримали науковці Фрабут Дж. (Frabutt J.), Шелтон Т. (Shelton T.), Ді Лука К. (Di Luca K.), Харві Л. (Harvey L.) та Хефнер М. (Hefner M.), які досліджували підхід до усунення вуличних ринків наркотиків за допомогою “цілеспрямованого стримування”. Вчені установили статистично значуще зниження кількості злочинів пов’язаних з наркотиками, насильницьких злочинів та загальної кількості арештів у цільових районах після впровадження концепції цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” Focused Deterrence. Дослідження також показало збільшення використання соціальних послуг та позитивні зміни у сприйнятті громади щодо безпеки [283].

Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence – це відносно нова концепція, яка виникла та сформувалась у зарубіжних країнах, тому не всі важливі питання, що складають її зміст є ретельно дослідженими. Окремі рекомендації базується на обмеженому наборі досвіду практиків, а не на результатах досліджень. Тому дана концепція потребує більш повного дослідження з метою формування її концептуальних та науково-практичних аспектів з метою використання позитивного досвіду у проактивну правоохоронну практику вітчизняних правоохоронних органів.

В багатьох країнах світу активізувався рух до розбудови концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP), що породило зміни у організації діяльності та розвитку інфраструктури для підтримки такої трансформації. Така тенденція є відтворенням практики застосування методів оцінки та систематичного огляду ефективності, які були запозичені зі сфери доказової медицини. Іншими словами поліцейська діяльність заснована на доказах (Evidence-Based Policing – EBP) передбачає, що

проактивна практика поліції має вибудовуватися на наукових дослідженнях, що мають точно визначати, які заходи втручання в окремі процеси у злочинному середовищі дозволять досягати найкращого результату, що дозволить ефективно діяти за умови економії ресурсів.

Дослідженню потенціалу концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing) присвятили наукові роботи зарубіжні учені. Так, засновником концепції Evidence-Based Policing вважається американський кримінолог-експериментатор і поліцейський педагог Л. Шерман (L. Sherman). Дослідник визначив, що Evidence-Based Policing – це метод прийняття рішень про те, “що найкраще працює” в поліцейській діяльності, тобто які практики та стратегії найефективніше та економічно найвигідніше допомагають поліції виконувати свої завдання. На відміну від прийняття рішень на основі теорій, припущень, традицій чи звичок, підхід Evidence-Based Policing постійно перевіряє гіпотези за допомогою емпіричних досліджень [397]. Учений стверджує, що правоохоронна діяльність як і медицина постійно рухається вперед, що завжди є чомусь навчитися. Недостатньо просто проводити дослідження, а потрібні активні зусилля, щоб перевести накопичені наукові дані на практику шляхом розробки практичних рекомендацій. Ці рекомендації можуть сприяти проведенню внутрішніх оцінок того, що найкраще працює в різних органах та підрозділах [398].

Найкращим способом зробити поліцейську роботу більш ефективною, справедливою та підзвітною через застосування концепції Evidence-Based Policing вважає учений Буерман Дж. (Bueermann J.). Учений стверджує, що застосування поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing) дозволяє знизити рівень злочинності, ефективніше використовувати ресурси, підвищити довіри громадськості та зробити поліцейську роботу більш справедливою [232].

Учені С. Люм (C. Lum), К. Копер (Ch. Koper) за сприяння К. Телепа (C. Telep) розробили матрицю поліцейської діяльності, заснованої на доказах (The Evidence-Based Policing Matrix), яка дає можливість наочно інтерпретувати

наукові дослідження в доступну інформацію, щоб визначати ефективність заходів правоохоронного впливу на проблеми злочинності [323].

Учений Н. Повелл (N. Powell) констатує, що для підвищення ефективності поліцейської діяльності та зменшення злочинності без розширення фінансових обмежень правоохоронним органам потрібно буде перенести свою увагу на науку про запобігання злочинності та боротьбу з нею за допомогою поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing). Співробітники правоохоронних органів стануть більш ефективними у вирішенні конкретних проблем, завдяки кращому розумінню конкретного характеру злочину. Поліцейська діяльність, заснована на дослідженнях, є корисним інструментом, який використовується в правоохоронних органах для зменшення витрат, а також для покращення проактивних стратегій поліцейської діяльності [354].

Учена Т. Роббінс (T. Robbins) дослідила кримінальний аналіз як частину інструментарію поліцейської діяльності на основі доказів (впровадження, інтеграція та практичне використання). Авторкою визначено, що кримінальний аналіз є ключовим компонентом підходів, що ґрунтуються на доказах, у поліцейській діяльності. У статті авторка надає базову інформацію про розробку стратифікованої моделі для інтеграції кримінального аналізу та моделі сканування, аналізу, реагування та аналітичної оцінки (SARA), яка часто використовується в ситуаційному запобіганні злочинності [382].

Учені К. Бауерс (K. Bowers), Л. Томпсон (L. Thompson), А. Сайдботтом (A. Sidebottom), К. Баллок (K. Bullock) і Ш. Джонсон (Sh. Johnson) розглядають основні джерела дослідницьких даних, доступних для підтримки прийняття рішень у сфері запобігання злочинності. Учені досліджують, якою мірою огляди про ефективність адекватно повідомляють інформацію про ефект втручання, механізми, за допомогою яких втручання працюють, чинники, які можуть вплинути на втручання, проблеми впровадження, які можуть перешкоджати або полегшувати втручання, а також економічні витрати [206].

У результаті висвітлення стану дослідження концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing) варто зазначити, що напрацювання, накопичення та застосування науково підтверджених доказів про найбільш ефективні тактики та підходи до вирішення повторюваних проблем може суттєво вплинути на підвищення ефективності їх діяльності з економією обмежених ресурсів. Слід провести комплексне дослідження концептуальних та науково-практичних аспектів функціонування концепції, оскільки такі знання становлять підвищений інтерес для підвищення ефективності проактивної правоохоронної діяльності в Україні.

Значним профілактичним потенціалом володіють підходи, які передбачають залучення до профілактичної правоохоронної діяльності ресурсів громади для запобігання та обмеження поширення злочинності. До таких підходів відносять: модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing, CoP) та модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень («Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT))).

Концептуальні та практичні аспекти моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing, CoP), досліджували такі учені як К. Пік (K. Peak), та Р. Гленсор (R. Glensor), С. Лоуренс (S. Lawrence), Б. Маккарті (B. McCarthy), Магвайр Е. (Maguire E.), Уеллс В. (Wells W.), Троянович Р. (Trojanowicz R.), Букеру Б. (Bucqueroux B.), Скривне Є. (Scrivne E.), Стівенс Д. (Stephens D.), та інші зарубіжні учені. Вітчизняними ученими, які присвятили наукові дослідження питанням взаємодії поліції та громади є Гузь В., Коваль К., Чишко У., Комзюк М., Липій Є., Рачинський О., Кундрик В. Лісун С., Стреляний В. та інші, проте самостійних комплексних досліджень концептуальних основ моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP) в Україні проведено не було.

Фундаментальним дослідженням практичних аспектів застосування

моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) є колективна монографія “Understanding Community Policing A Framework for Action”, опублікована у 1994 році, яка визначає що сутність поліцейської діяльності на рівні громади полягає у співпраці поліції та громади для виявлення та вирішення проблем громади. У монографії досліджено витoki моделі діяльності поліції орієнтованої на потреби громад, визначення ключові компоненти моделі діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), описані практики реалізації моделі, описані критерії визначення ефективності застосування моделі у практичній діяльності органів поліції [427].

Ученими Троянович Р. (Trojanowicz R.) та Букеру Б. (Bucqueroix B.) у 1999 році опубліковано збірник статей, який є дорожньою картою для початку застосування, або розвитку поліцейської діяльності на рівні громади Community Policing. Поліцейська діяльність на рівні громади визнає, що за громадську безпеку відповідає не лише поліція, а й уся громада. Це передбачає використання знань та ресурсів громади, яка співпрацює з правоохоронними органами для виявлення та реагування на тенденції злочинності, а також розробку стратегій запобігання. Авторами викладено основні принципи та проблеми реалізації поліцейської діяльності на рівні громади, питання впровадження та оцінки її ефективності [422].

Дослідники К. Пік (K. Peak), та Р. Гленсор (R. Glensor) простежують еволюцію поліцейської діяльності, приділяючи особливу увагу вирішенню поліцією проблем у громадах. Автори дослідили концепцію моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), принципи реалізації поліцейської діяльності в громаді та поліцейської діяльності, орієнтованої на вирішення проблем, відмінності між традиційною моделлю діяльності та моделлю діяльності орієнтованою на громади. Якісно відрізняє зміст дослідження наявність прикладів вирішення проблем, опис порядку реалізації поліцейської діяльності в громаді [350].

Учені С. Лоуренс (S. Lawrence) та Б. Маккарті (B. McCarthy) провели

комплексне дослідження присвячене визначенню аспектів які найкраще працюють під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). У роботі під назвою “What Works in Community Policing? A Best Practices Context for Measure Y Efforts” учені визначили що слід розуміти під змістом моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), визначили ключові компоненти моделі (організаційна трансформація партнерство з громадою та вирішення проблем) [317].

Учені Магвайр Е. (Maguire E.), Уеллс В. (Wells W.) дослідили практичні аспекти застосування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), та визначили що таке поліцейська діяльність на рівні громади та як вона реалізовується. Учені досліджувати впровадження поліцейської діяльності на рівні громади у 12 місцевих поліцейських органах по усій території США. За результатами проведеного дослідження учені констатують, що поліцейська діяльність на рівні громад має потенціал змінити спосіб, яким поліція виявляє та вирішує проблеми, залучає та взаємодіє з членами своїх громад а також організовує та керує своїми структурними підрозділами [325].

Теоретичне підґрунтя дослідження питань організації та застосування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) становить дослідження, проведене ученими Скривне Є. (Scrivne E.), Стівенс Д. (Stephens D.). Учені констатують, що поліцейська робота є трудомісткою; проблемно-орієнтована поліцейська діяльність на рівні громади особливо вимоглива до ресурсів агентства. Проте, оскільки вона залучає членів громад до забезпечення громадської безпеки, вона діє як синергія, яка може компенсувати скорочення персоналу та інших ресурсних напрямків правоохоронного органу [394].

З практичної точки зору важливим є видання “Community Policing Defined”, підготовлене за сприяння Міністерства юстиції США та опубліковане у 2014 році, у якому методично визначено та описано основні

структурні елементи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). Модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) складається з трьох основних компонентів: 1) партнерство з громадою; 2) організаційна трансформація та 3) вирішення проблем. Ці три компоненти працюють разом, щоб поліція на рівні громади могла ефективно співпрацювати з громадою для вирішення проблем безпеки та підвищення якості життя для всіх. Основним концептуальним інструментом, який допомагає поліцейським структуровано підходити до вирішення проблем злочинності, є модель SARA (сканування, аналіз, реагування та аналітична оцінка) [250].

Питання функціонування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) знайшли відображення у дисертаційному дослідженні А. Біласа на тему “Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження”. У дисертації автор зазначає, що донині немає єдиного визначення «Community Policing». Разом з тим не викликає заперечень формулювання головного принципу цієї діяльності: поліціанти та громадяни повинні обов’язково працювати разом, щоб допомагати ефективно вирішувати проблеми громади [21, с. 97]. Варто відзначити, що науковець підхід до організації діяльності правоохоронних органів через поглиблене залучення представників громади до вирішення проблем називає теорією чи концепцією так званого “комунального поліціювання”. Основна мета й концепція комунального поліціювання, стверджує науковець, полягають у з’ясуванні причин та умов, що сприяють злочинності і реорганізації діяльності, щодо усунення цих причин, а також налагодження тісної взаємодії з населенням даної території. У дисертації автор наводить основні постулати системи комунального поліціювання, та констатує, що застосування концепції «комунального поліціювання» змушує здійснити перерозподіл стратегічних і тактичних завдань взаємодії з населенням, зміну критеріїв оцінки ефективності поліції, ролі її керівних

органів і спільного з громадою планування охорони правопорядку. Досягнення балансу превентивних і силових дій є однією з головних актуальних проблем поліцейської стратегії в об'єднаній Європі [21, с. 101].

Практичні аспекти застосування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) висвітлено у практичному посібнику, підготовленому П. Вілсоном. Так, автор у виданні визначив конструктивні напрямки взаємодії органів поліції з громадою, визначені тактичні та оперативні напрямки, направлені на ефективну співпрацю поліції та населення. У посібнику визначено поняття “Community Policing” як «філософію та організаційну стратегію, що ґрунтується на прозорому партнерстві, активному співробітництві між поліцією та громадою для більш ефективного визначення, запобігання та розв'язання проблем злочинності, подолання страху перед злочинністю, фізичними та соціальними розладами і погіршенням умов свого району, з метою покращення якості життя всіх громадян» [36, с. 5]. Автор серед іншого визначив зміст таких сутнісних питань застосування моделі як: реалізація та управління взаємодією поліції з громадою; описав модель взаємодії поліції з громадою; сформулював ключові питання щодо здійснення взаємодії поліції з громадою; охарактеризував заходи побудови ефективних партнерських відносин та забезпечення відповідальності поліції; окреслив критерії вимірювання успіху.

Особливості практичної розбудови взаємодії поліції та населення на засадах партнерства у сільській місцевості вичерпно визначив Кундрік В. Так автор підготував посібник, у якому формулює поняття взаємодії поліції та громади на засадах партнерства; визначає хто функції поліцейського офіцера громади та визначає специфіку несення служби у сільській місцевості та як вона впливає на вибір тих чи інших інструментів для забезпечення безпеки. Автор визначив які практики відбивають принцип взаємодії поліції та громади на засадах партнерства у розрізі сільської території, їхнє походження та відображення в українських реаліях [82].

Вітчизняні учені досліджували особливості залучення ресурсів громади

до виконання правоохоронних завдань шляхом ідентифікації та спільного вирішення проблем Так, Гузь В. дослідив взаємодію з населенням на засадах партнерства як стратегічний напрямок діяльності Національної поліції України [44]. Загальний огляд взаємодія поліції та населення на засадах партнерства дослідили учені Коваль К., Чишко У. [66]. принципи взаємодії Національної поліції з громадськістю досліджували учені Комзюк М., Липій Є. та Рачинський О. [70]. Фундаментальне питання відносин довіри як основоположного принцип взаємодії Національної поліції України з населенням досліджували О. Ганьба [38] та С. Лісун [86].

Вивчення стану дослідження концептуальних та науково-практичних основ функціонування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) дозволяє сформулювати висновок про те, що дана модель є чи не найбільш досліджена ученими та практичними співробітниками правоохоронних органів як України так і інших країн. Проте перспективними напрямками подальших наукових досліджень є вивчення практичних компонентів моделі діяльності поліції, орієнтованої на громаду (Community Policing), висвітлення особливостей практичних аспектів вирішення проблем із застосуванням сучасних методологій SARA, через використання «трикутника злочинності» та SWOT-аналізу, а також ролі кримінальної аналітичної діяльності у реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing).

Профілактика і запобігання правопорушень та зниження рівня злочинності є першочерговим завданням Національної поліції України. Суттєвим профілактичним потенціалом володіє модель “Профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень” (модель “Broken Windows/Розбитих Вікон” (BWT)). Таким чином дослідження зарубіжного досвіду застосування проактивної моделі запобігання злочинності через

зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень становить підвищений інтерес для організації профілактичної діяльності і вітчизняних правоохоронних органів.

Сутність та характеристики моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows” досліджували переважно зарубіжні учені, зокрема: Ш. Рухл (Ch. Ruhl), Л. Елліс (L. Ellis), К. Чуррука (K. Churruga), Ю. Тран (Y. Tran), Дж. Келлінг (G. Kelling), Дж. Вілсон (J. Wilson), Дж. Хінкл (J. Hinkle), Б. Харкорт (B. Harcourt) та інші. Вітчизняними ученими, які досліджували окремі аспекти функціонування теорії “Розбитих вікон / Broken Windows” є В. Голубош, І. Стасюк; О. Копан, А. Вознюк та Д. Тичина.

Теорія моделі “Broken Windows” була сформульована у 80-х рр. XX сторіччя двома американськими соціологами Дж. Уілсоном й Дж. Келлінгом. Учені в березні 1982 року в журналі «The Atlantic» опублікували наукову статтю під назвою “Broken Windows. The police and neighborhood safety”. У статті дослідники розглядали питання зв’язку громадського порядку і злочинності та дійшли висновку що ознаки відсутності порядку та недотримання громадянами прийнятих норм поведінки провокують в оточуючих аналогічну форму поведінки [307].

Важливими з практичної точки зору є висновки ученого Дж. Хінкла, який дослідив взаємозв’язок між розладом (порушеннями), передбачуваним ризиком і колективною ефективністю. Учений стверджує, що теза про “розбиті вікна” свідчить про те, що порушення громадського порядку є ключовою частиною циклу занепаду громади, який робить райони вразливими для злочинності. Проте учений констатує, що деякі нещодавні дослідження поставили під сумнів цю тезу, знайшовши обмежену підтримку прямого зв’язку між порушеннями громадського порядку і злочинністю. Дж. Хінкл стверджує, що проведене ним дослідження проливає світло на цю дискусію,

досліджуючи взаємозв'язок між розладом (порушеннями), страхом перед порушенням громадського порядку та колективною ефективністю, і знаходить підтримку зв'язків, запропонованих моделлю профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows”. Однак результати також свідчать про те, що модель є надто спрощеною та потребує врахування інших посередницьких факторів на додаток до страху. Крім того, результати показують, що сприйняття розладу може по-різному впливати на мешканців певного району та на людей, які працюють у цьому регіоні [296].

Учений Б. Харкорт (B. Harcourt) опублікував книгу, яка ставить під сумнів теорію злочинності “Broken Windows”, яка стверджує, що безкарність дрібних проступків, таких як хуліганство, та бродяжництво, лише сприяє більш серйозним злочинам. Проблема, стверджує Б. Харкорт, полягає в тому, що хоча теорія “Broken Windows” існує вже майже тридцять років, вона ніколи не була емпірично перевірена. Учений стверджує, що така теорія є концептуально помилковою та призводить до агресивних затримань без належних для цього причин [293].

Учена Ш. Рухл (Ch. Ruhl) провела дослідження моделі “Broken Windows”, що дозволило ученій дійти висновків про те, що хоча початкові дослідження виявилися багатообіцяючими, проте ця теорія була піддана і критичному розгляду. Зокрема, багато вчених вказують на той факт, що немає чіткого причинно-наслідкового зв'язку між відсутністю порядку та злочинністю. Швидше те, що рівень злочинності знижується, коли порядок зростає, є лише випадковою кореляцією. Крім того, ця теорія відкрила двері для расових і класових упереджень, особливо у формі необґрунтованих перевірок документів та для проведення обшуків [384].

Вітчизняні учені теж приділяли увагу особливостям застосування моделі “Профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень” (модель

“Broken Windows/Розбитих Вікон” (BWT)). Так, учений М. Колодяжний у монографічному дослідженні на тему: “Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні” дослідив потенціал теорії “розбитих вікон” у скороченні злочинності. Автор наводить приклади ефективності застосування моделі щодо профілактичного впливу на стан злочинності через поширення політики нульової терпимості у США та Нідерландах [69].

Учений Голубош В. дослідив трансформацію підходів поліцейського функціонування в руслі впровадження теорії “розбитих вікон” і моделі САРО. Учений дослідив іноземний досвід використання в українських реаліях методів ефективного попередження злочинності в межах моделі “Broken Windows” і підходу САРО (сканування, аналіз, реагування та оцінка). Ученим запропоновано заходи щодо профілактики правопорушень і зниження рівня злочинності в українському суспільстві, здійснено висвітлення етимологію та духовно-ціннісні аспекти моделі “Broken Windows”. Також ученим вивчено іноземний досвід упровадження моделі САРО. Автор обґрунтовує необхідність практичного втілення аналізованих теоретичних напрацювань у вітчизняних реаліях [40].

Учені Копан О. Вознюк А. та Тичина Д. дослідили організаційно-правові засади використання поліцією України зарубіжного досвіду кримінологічної теорії “розбитих вікон”. У науковій статті учені розкривають істотні ознаки теорії “розбитих вікон”, до яких віднесено мету, принципи, суб’єкти, об’єкт запобіжного впливу, а також заходи усунення ознак порушень громадського порядку. Учені стверджують, що така модель може принести корисні результати у запобіганні злочинності. Акцентовано увагу на організаційних формах взаємодії поліції і громадськості. Учені висвітлюють поняття, становлення, зарубіжний досвід застосування теорії розбитих вікон [71].

Найбільш комплексно в Україні концептуальні та науково-практичні засади функціонування моделі “Broken Windows” у запобіганні кримінальним

правопорушенням досліджено ученими Копан О., Вознюк А., Тичина Д., Дрозд О., Костюк В. Сюравич В. Г., Олійник О., Куций Р. Учені підготували інформаційно-аналітичний огляд на тему: “Кримінологічна теорія розбитих вікон і модель взаємодії поліції та громади у запобіганні кримінальним правопорушенням”. У виданні ученими розкрито систему заходів, спрямованих запобігання кримінальним правопорушенням через призму положень теорії розбитих вікон “Broken Windows”. Окреслено організаційні форми взаємодії поліції та громадськості при вирішенні проблем громади. Учені ґрунтовно дослідили міжнародний досвід застосування кримінологічної теорії розбитих вікон. Вирішення проблем продемонстровано на прикладі використання «трикутника злочину» та моделі SARA (сканування, аналіз, реагування та оцінка) у запобіганні кримінальним правопорушенням.

Завершуючи огляд стану дослідження концептуальних та науково-практичних засад функціонування моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows” слід зазначити, що дана модель є точною лише до певної міри у частині того, що ознаки занедбаності та порушень громадського порядку створюють середовище, сприятливе для серйозних кримінальних правопорушень. Поряд з цим, співробітники поліції мають продовжувати реалізовувати усі доступні заходи для установлення правопорядку. Можна констатувати, що застосування положень моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows” справляє дієвий позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами, що є суттєвим резервом підвищення інформаційної взаємодії в інтересах профілактичного впливу на стан криміногенної ситуації.

Підводячи підсумки, можна дійти висновку, що передумовою вичерпного дослідження концептуальних та науково-практичних аспектів

застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності є дослідження стану наукової розробленості вказаного питання шляхом систематизації наукових напрацювань в окресленій галузі знань як вітчизняних так і зарубіжних вчених.

При цьому таке дослідження повинно бути впорядкованим і всебічним, оскільки саме різносторонність наукового дослідження дозволяє конкретизувати його предмет і коло питань, які слід обов'язково вивчити та висвітлити [143, с. 35]. Тому з метою встановлення стану наукової розробленості питань застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності здійснено аналіз наукових праць, що стосуються як загальних положень, так і окремих аспектів досліджуваної проблематики, та здійснюються на різних рівнях і фахівцями з різних галузей знань та різних країн.

Відповідно наукові розробки питань про концептуальні та науково-практичні аспекти застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності представлені науковими працями, присвяченими дослідженню визначенню понять сутності, змісту поняття, засадничих принципів, складових частин організації проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності, дослідженню ефективності проактивних моделей та концепцій правоохоронної діяльності у діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, ролі кримінальної аналітичної діяльності у реалізації проактивних моделей та концепцій правоохоронної діяльності.

З цією метою проведено дослідження дисертаційних і монографічних наукових праць, досліджено зміст посібників, підручників методичних рекомендацій, довідкових та видань, вітчизняних та зарубіжних періодичних видань тощо з таких галузей знань як кримінологія, оперативно-розшукова діяльність, управлінська діяльність тощо.

Варто відзначити, що у працях наукового характеру (дисертації, монографії, наукові публікації) підхід до узагальнення матеріалів про

концептуальні та науково-практичні аспекти застосування різних проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності обрано таким чином, що практичним співробітникам правоохоронних органів може бути не просто виокремити конструктивну інформації для застосування у практичній діяльності, що не сприяє імплементації сформованого та напрацьованого позитивного досвіду застосування проактивності у практичній площині. Проте це не обмежує їх наукову та практичну важливість та цінність, а тільки засвідчує існування необхідності підготовки узагальнених матеріалів у форматі, зручному для опрацювання та застосування у практичній діяльності у сфері проактивного впливу на стан злочинності.

У результаті проведеного дослідження стану наукової розробленості теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності встановлено, що концептуальні та науково-практичні аспекти таких підходів, незважаючи на безперервний науковий інтерес та практичну значимість, не були предметом самостійного комплексного дослідження. Напрацювання учених та узагальнення досвіду практичних співробітників щодо застосування проактивності у правоохоронній діяльності зарубіжних країн та України носять розрізнений характер та потребують систематизації та узагальнення. Незважаючи на те, що особи, які наділені керівними повноваженнями щодо формування та реалізації політичних рішень декларують необхідність розбудови проактивного потенціалу в діяльності правоохоронних органів, проте їх реалізація ускладнюється системними проблемами, пов'язаними з частим реформуванням структур правоохоронних органів, частими та несистемними змінами в нормативно-правовій регламентації їх діяльності, відставанням у опануванні сучасних комп'ютерних та інформаційно-телекомунікаційних технологій опрацювання надвеликих обсягів даних з метою визначення їх значення та використання отриманої інформації для профілактичного (запобіжного) впливу на злочинність.

Висновки до розділу 1

1. З огляду на сучасні виклики до діяльності правоохоронних органів, які базуються на вимогах підвищення ефективності в умовах дефіциту ресурсів постає складне завдання напрацювання нових підходів до організації та методів реалізації тактики діяльності щодо протидії злочинності. Не потребує доведення той факт, що діяльність із запобігання поширенню проблем злочинності є більш перспективним та раціональним підходом до організації правоохоронної діяльності порівняно із реагуванням на поточні проблеми злочинності. Організація правоохоронної діяльності у напрямі реагування на існуючі проблеми злочинності позначається терміном реактивна правоохоронна діяльність, оскільки передбачає діяльність з реагування на факти вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень. Проте у зарубіжній правоохоронній практиці з огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій та аналітичних здібностей стрімко розвиваються та використовуються підходи до організації правоохоронної діяльності, які носять проактивний характер. Такі практики передбачають раціональні підходи до застосування обмежених правоохоронних гласних та негласних ресурсів на випередження, тобто не є пов'язаними з практиками реагування на конкретні кримінальні чи адміністративні інциденти та становлять підвищений інтерес для розширення можливостей оперативно-розшукової діяльності в частині попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, профілактики правопорушень.

Ідеї проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності з'явилися ще в 19 столітті та з плином часу та змін в операційному середовищі діяльності правоохоронних органів динамічно змінювались та удосконалювались. Проведене дослідження теорії та практики проактивних моделей правоохоронної діяльності дозволяє виокремити чотири блоки таких

підходів, які за спрямуванням зусиль та гласних і негласних можливостей поділяються на підходи орієнтовані на місцевість, орієнтовані на людину (особисто-орієнтований підхід), орієнтовані на вирішення проблем та орієнтовані на громаду.

2. Застосування проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності фундаментально ґрунтується на сучасних можливостях оперативних підрозділів кримінального аналізу, оскільки аналітичні дослідження сформували додаткову, недоступну раніше спроможність визначати значення з великих та надвеликих обсягів даних, що становить критично важливу роль у прийнятті ефективних організаційних і тактичних рішень щодо застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів для досягнення максимального результату в протидії поширенню злочинності та породжуваних нею проблем (зниження рівня довіри до правоохоронних та державних інститутів, поширення страху тощо). Варто відзначити, що обґрунтування застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів до окремих осіб чи груп осіб за результатами проведення аналітичного дослідження криміногенних даних потребує застосування зважених підходів, оскільки межує із проблемою дотримання принципу прав та свобод громадян.

3. Характерними ознаками досліджуваних моделей правоохоронної діяльності є те, що дані підходи спрямовуються на розробку методів та інструментів для виявлення та аналізу факторів, що сприяють злочинності, використовуються для розроблення та запровадження заходів оперативно-розшукової профілактики кримінальних правопорушень, передбачають посилення гласної та негласної співпраці з представниками громад та іншими соціальними інститутами, ґрунтуються на використанні сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності проактивної (профілактичної) роботи. Базовими перевагами застосування окремих проактивних моделей правоохоронної діяльності є те, що їх реалізація дозволяє ефективно вирішувати базові проблеми правоохоронної діяльності: зниження рівня злочинності; підвищення рівня безпеки громадян; збільшення довіри до

оперативних та інших підрозділів поліції та економія обмежених гласних та негласних ресурсів.

Таким чином слід констатувати, що проактивна правоохоронна діяльність – це сучасний та ефективний підхід до забезпечення правопорядку в зоні оперативного обслуговування, що ґрунтується на науково-практичних засадах та має ряд переваг, що робить її все більш актуальною в сучасних умовах. Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що слід впроваджувати проактивні моделі правоохоронної діяльності в практику роботи у першу чергу оперативних підрозділів карного розшуку та кримінального аналізу, проводити навчання та підготовку оперативних співробітників з питань проактивної роботи, приділяти посилену увагу забезпеченню інформаційної та матеріально-технічної підтримки проактивної правоохоронної діяльності.

4. З метою висвітлення теоретичних та практичних основ проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності, виокремлення проблемних питань, які виникають під час їх реалізації, а також окреслення шляхів оптимізації наведеного різновиду діяльності та формування її концептуальних засад проведено дослідження стану наукової розробленості задекларованої теми дослідження. Варто відзначити, що систематизація та узагальнення наукових напрацювань у галузі проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності дозволяє забезпечити всебічність наукового дослідження, сформулювати наукові висновки, які базуються на дослідженні не завжди однакових за своєю спрямованістю, наукових позиціях. Поглиблене дослідження вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, напрацювань прикладного характеру дозволяє усебічно дослідити предмет наукової роботи і максимально поглиблено висвітлити змістове наповнення концептуальних та науково-практичних засад функціонування проактивних моделей правоохоронної діяльності для використання позитивних наукових та практичних напрацювань у вітчизняній оперативно-профілактичній діяльності.

У процесі проведеного наукового дослідження проаналізовано наукові праці, що стосуються як загальних положень, так і окремих аспектів

досліджуваної проблематики, проведених на різних рівнях ученими з різних країн. Зокрема, здійснено огляд наукових праць, присвячених дослідженню загальних засад функціонування проактивних моделей правоохоронної діяльності; вивчено праці учених, які досліджували аспекти ефективності застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності, а також з огляду на визначальну роль у реалізації проактивних моделей правоохоронної діяльності вивчено праці, у яких висвітлено окремі положення застосування можливостей оперативних підрозділів кримінального аналізу. Досліджено дисертаційні і монографічні праці, посібники, методичні рекомендації, довідково-оглядові видання, періодичні наукові видання провідних вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджували теорію та практику проактивних моделей правоохоронної діяльності та оперативно-розшукову профілактику.

Установлено, що в працях дисертаційного, монографічного та прикладного призначення теоретичні та практичні засади функціонування проактивності в діяльності правоохоронних органів висвітлено у напрацюваннях переважно зарубіжних учених на протязі кількох десятиліть, що знаходить відображення у великій кількості таких публікацій. Такий стан справ призводить до того, що співробітникам оперативних підрозділів, уповноважених здійснювати профілактику злочинності до певної міри складно визначати конструктивну та потрібну інформацію. Таким чином сформований масив знань теоретичного та практичного спрямування нерідко залишаються поза увагою керівної та виконавчої ланок оперативних підрозділів, а напрацьовані конструктивні положення не знаходять свого активного впровадження в практичну площину.

Встановлено, що наукові та практичні положення проактивних моделей правоохоронної діяльності, незважаючи на невинний до них науковий інтерес в Україні досі залишаються неопрацьованими та дискусійними. Не сприяє їх ефективній імплементації низка чинників, до яких слід віднести постійне реформування правоохоронних органів та розподіл сфер їх відповідальності, невинні зміни в правовому регулюванні діяльності оперативних підрозділів,

бурхливий розвиток інформаційних технологій, їх активне запровадження в усі сфери суспільного життя, в тому числі діяльність з проактивного обмеження поширення кримінальних та адміністративних правопорушень.

РОЗДІЛ 2 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРЯМОВАНІ НА МІСЦЕ ЯК ГЕНЕРУЮЧИЙ ЗЛОЧИННІСТЬ ЧИННИК

2.1. Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing)

Однією із сучасних моделей проактивної правоохоронної діяльності, що стрімко розвивається завдяки розвитку комп'ютерних технологій, є модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing). Хоча у правоохоронній практиці органів та підрозділів Національної поліції є певний набутий досвід проведення прогнозування, проте наукове дослідження сучасного зарубіжного досвіду у цій галузі може бути корисним для увідповіднення такого організаційного напрямку діяльності до найновіших практик прогнозування, яке використовується не лише як додатковий організаційний напрям діяльності, а як самостійну модель побудови правоохоронної практики.

Концептуальними та науково-практичними аспектами функціонування проактивної моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) займалися зарубіжні вчені протягом останніх десяти років, зокрема: Л. Беннет Мозес (L. Bennett Moses), Дж. Чан (J. Chan), А. Фергюсон (A. Ferguson), Дж. Голлівуд (J. Hollywood), Т. Лау (T. Lau), В. Маклніс (B. McInnis), В. Перрі (W. Perry), С. Прайс (C. Price), Р. Ріенкс (R. Rienks), С. Сміт (S. Smith) та інші. Серед вітчизняних учених, які досліджували питання прогнозування у правоохоронній діяльності, Н. Алексєєв, А. Бабенко, О. Джу́жа, А. Закалюк, Ю. Орлов, В. Шкелебей, проте комплексного дослідження становлення, сутності та поняття прогнозування як самостійної проактивної моделі правоохоронної діяльності проведено не було. [151, с. 142]. Також в Україні не було здійснено комплексного висвітлення зарубіжного досвіду в частині видів та методів здійснення правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive policing) [150,

с. 155].

Учений Ю. Крамаренко констатує, що одним із напрямів діяльності, що дозволяє ефективно впливати на прояви злочинності, є прогнозування [77, с. 133]. Як зазначає вчений А. Мовчан, в умовах протидії організованих, транснаціональній злочинності особливої актуальності набуває вміння передбачити розвиток криміногенної ситуації, запобігти розвитку подій у небажаному напрямі. Зазначені чинники вимагають від правоохоронних органів застосування відповідних заходів, засобів і методів боротьби зі злочинністю, впровадження сучасних прийомів і форм інформаційно-аналітичної роботи [90, с. 56].

На важливості такого напрямку діяльності, як прогнозування у протидії злочинності, акцентовано і в Указі Президента України «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки», де у розділі II п. 1.2. зазначено, що важливим напрямом реформування органів правопорядку є забезпечення подальшого розвитку системи органів правопорядку на основі застосування ризик-орієнтованих підходів, інформаційно-аналітичної діяльності, стратегічного менеджменту та прогнозування [120].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає прогноз як передбачення на основі наявних даних напрямку, характеру та особливостей розвитку й закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві, а прогнозування визначено як прогноз стану, розвитку і результату чого-небудь на основі існуючих даних; складання прогнозу [32, с. 1148]. Отож під поняттям прогнозування варто розуміти форму здійснення інформаційно-аналітичної роботи, яка полягає в аналізі зібраної інформації про події з минулого та сьогодення і перенесення таких знань на майбутні періоди (передбачення зі змінною мірою вірогідності).

У правоохоронній діяльності прогнозування здійснюється на основі дослідження та розуміння стану оперативної обстановки, або криміногенної ситуації (їх аналізу), що створює передумови для своєчасного виявлення

закономірностей, проблем, тенденцій у злочинному середовищі та в організації боротьби зі злочинністю. Отримані у процесі аналізу знання проєктуються на майбутні періоди, що дає змогу діяти більш обґрунтовано, точно визначати перспективні проблеми і обирати найбільш оптимальні заходи і засоби їх розв'язання. Так, прогнозування є найбільш корисним під час ухвалення управлінських рішень про розподіл сил та засобів (ресурсів), які є у правоохоронного органу в обмеженому виразі (дефіцитні правоохоронні ресурси).

Робоче визначення, надане в 2010 році Дж. Морганом (J. Morgan), полягає в тому, що «правоохоронна діяльність, що ґрунтується на основі прогнозів, стосується будь-якої правоохоронної стратегії чи тактики, яка розробляє та використовує інформацію та розширений аналіз для інформування щодо перспективного запобігання злочинності» [425].

Також діяльність на основі прогнозів визначається як «процес використання комп'ютерних моделей, що підтверджуються попередніми даними про злочини та навколишнє середовище, для передбачення ризиків злочинів і їх запобігання» [298]. Характерною особливістю прогнозування є те, що такий процес має динамічний, безперервний та системний характер, оскільки фігуруючі в ньому об'єкти перебувають в перманентному русі, спрямованому в майбутнє [13].

«Predictive Policing» – це термін, що застосовується до низки аналітичних інструментів та правоохоронних практик. Що пов'язує їх між собою, так це заявлена здатність прогнозувати де і коли відбудеться наступний делікт, в поєднанні зі змінами у прийнятті рішень правоохоронними органами, зокрема місцями розстановки офіцерів, з огляду на ці прогнози. Здебільшого аналітичний елемент включає готовий або адаптований програмний інструмент, який аналізує історичні дані про кримінальні правопорушення або злочини (а іноді й інші дані) для прогнозування більшості кримінальних проявів, а також де, коли і ким буде здійснено злочин.

Сьогодні програми діяльності поліції на основі прогнозування використовуються поліцейськими департаментами низки штатів США, таких як Каліфорнія, Вашингтон, Південна Кароліна, Арізона, Теннессі, Нью-Йорк та Іллінойс [284]. Програми діяльності поліції на основі прогнозів поліції також були впроваджені у Великобританії та Європі, наприклад, у поліції округу Кент та Нідерландах [381]. Наприклад, поліція в Річмонді, штат Вірджинія, (США) використовувала методи передбачуваної роботи поліції для аналізу випадкових інцидентів з обстрілами. Застосовуючи цей аналіз для прогнозування, вони змогли передбачити час, місце та характер майбутніх інцидентів [361].

Використання статистичного та геопросторового аналізу для прогнозування рівня злочинності існує вже десятки років. Однак останніми роками спостерігається актуалізація інтересу до аналітичних інструментів, які спираються на дуже великі масиви даних для того, щоб робити прогнози на підтримку запобігання кримінальним на адміністративно карним інцидентам. З цією метою використовують інформаційні технології для збору, опрацювання та аналізу цих наборів даних.

Правоохоронні органи використовують комп'ютерний аналіз інформації про минулі інциденти, місцеве середовище та інші відповідні дані для «прогнозування» та запобігання кримінальним правопорушенням та злочинам. Ідея полягає в тому, щоб покращити ситуаційну обізнаність на тактичному та стратегічному рівнях та розробити стратегії, що сприяють підвищенню ефективності та дієвості поліції. Усвідомлюючи та передбачаючи поведінку людей, поліція може виявляти та розробляти стратегії запобігання злочинній діяльності повторних злочинців проти повторних жертв. Ці методи також дозволяють відділам поліції працювати більш активно з обмеженими ресурсами [351].

Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) у форматі самостійної моделі в сучасному виразі є правоохоронною інновацією. Ця модель передбачає застосування різних кількісних методів для того, щоб заздалегідь ідентифікувати приблизний час, місце або осіб, які

матимуть стосунок до злочину. І хоча не можна сказати, що модель є повністю новою, проте адаптація до потреб правоохоронної діяльності математичних алгоритмів прогнозування, використання сучасних систем штучного інтелекту дають змогу на практиці побачити конкретний результат [25, с. 13].

У результаті проведеного опитування встановлено, що більшість респондентів (91%) вважають, що прогнозування є важливим або дуже важливим організаційним напрямом діяльності поліції. Це свідчить про широке визнання необхідності використання прогнозування у правоохоронній діяльності для ефективного управління ризиками та ресурсами, запобігання злочинності та забезпечення громадської безпеки. 9% респондентів, вважають, що прогнозування не є дуже важливим. (Додаток Б).

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) використовує дані про час, місця та характер минулих інцидентів, аби забезпечити розуміння поліцейським керівникам того, де і в який час патрулі поліції повинні патрулювати або підтримувати свою присутність, з тим щоб найкраще використовувати ресурси або мати найбільші шанси стримувати або запобігати майбутнім злочинам. Цей тип моделі правоохоронної діяльності виявляє закономірності у відомостях криміногенного характеру про злочини, щоб передбачити з певною мірою вірогідності тенденції (коли, де та яка може статися кримінальна подія, хто може бути до неї причетним, хто стане наступною жертвою тощо). Алгоритми прогнозування будується на основі аналітичного опрацювання зафіксованих подій та факторів, які становлять великі обсяги установлених даних, що можна проаналізувати [316]. Метою здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів є прогнозування того, де і коли відбуватимуться злочини в майбутньому [337].

Прогноз базується на аналізі історичних даних з урахуванням соціальних та економічних факторів, що впливають на криміногенну обстановку, та із застосуванням сучасних методів аналізу даних. Очікується, що використання такого підходу дозволить виявляти та вирішувати проблемні питання у сфері

правопорушень, сприяючи стабілізації ситуації та зниженню ризику вчинення злочинів [446, с. 612].

Цю модель, яку часто називають «прогнозуванням злочинності», подібною мірою орієнтовано на використання прогресивних аналітичних методів як основи для запобігання злочинній діяльності [305].

Під час реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) історичних даних використовуються для створення просторово-часового прогнозу зон злочинності або гарячих точок злочинності, які будуть основою для рішень щодо розподілу ресурсів поліції з розрахунком на те, що наявність офіцерів у запропонованому місці та в запропонований час стримуватиме або сприятиме виявленню злочинної діяльності [279, с. 265]. Проте інколи прогнозні методи також можуть бути зосереджені на передбаченні протиправної поведінки осіб, які можуть стати правопорушниками, або на передбаченні особи злочинців за допомогою регресійних та класифікаційних моделей, які включають фактори ризику, статистичне моделювання для зв'язування злочинів, а також комп'ютерні запити та аналіз розвідувальних та інших баз даних. Застосування алгоритмів створює більш ефективний підхід, який пришвидшує процес прогнозування, оскільки він може швидко враховувати необмежену кількість змінних вхідних даних для проведення автоматизованого обчислення результату. Передбачення, які формує алгоритм дій під час прогнозування повинні мати мету запобігання, яке, як правило, направляє поліцейського до передбачуваного часу та місця злочину [361].

Учений Р. Ренікс (R. Rienks) зазначає, що здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів стосується використання математичної та інших видів аналітики у діяльності правоохоронних органів для виявлення потенційної злочинної діяльності [381]. Прогнози про розвиток подій у майбутньому мають певну міру вірогідності, проте це не применшує значення моделі, оскільки дозволяє підтримувати стан готовності і є ефективним, до

певної міри обґрунтованим інструментом націлювання зусиль та ресурсів для запобіжної діяльності.

Також варто зазначити, що правоохоронна діяльність на основі прогнозів не є готовим пакетом комп'ютерного програмного забезпечення, який можна просто придбати в розробників. І попри те, що модель правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) описується в ЗМІ як революційне нововведення, здатне «зупинити злочин до його початку» [304], у звіті корпорації RAND (США) про впровадження технології прогнозової (передбачуваної) діяльності поліції описується її роль більш скромними термінами: «методи прогнозування діяльності поліції не є кришталевою кулею: вони не можуть передбачити майбутнє. Ці методи можуть лише ідентифікувати людей та місця, де існує підвищений ризик злочинності ... найефективніші підходи до прогностичного підходу у діяльності поліції – це елементи більших проактивних стратегій, що створюють міцні відносини між відділами поліції та їх громадами для вирішення проблем злочинності» [358].

Окрім прогнозування злочинності модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) передбачає активну реакцію на злочинність, метою якої є зміна результатів шляхом визначення «тактики / стратегії запобігання злочинності» та оцінки поліцейських програм [336].

Правоохоронна діяльність на основі прогнозів дає змогу не лише визначати, де в найближчому майбутньому може відбутися злочин, а й допомагає встановлювати потенційних правопорушників і жертв злочинів. Хоча такі методи, як визначення «гарячих зон» і моделювання зон із високим рівнем ризику, можуть сприяти визначенню потенційних злочинних дій у майбутньому, потенційних правопорушників можна встановлювати й за допомогою аналізу оперативних даних про діяльність банд або використання методів моделювання близьких рецидивів чи регресійного аналізу. Аспект визначення потенційних зловмисників передбачає формування умовиводів на основі звітів із даними про скоєні злочини та використання інструментів

географічного «профайлінгу». Прогнозування віктимізації може включати детальний аналіз кримінального минулого відомих рецидивних злочинців і використання прогресивних методів збирання даних [305, с. 19].

Існує низка комерційних компаній, які продають комерційне програмне забезпечення для прогнозування розвитку подій у діяльності поліції (наприклад, PredPol і HunchLab 2.0). Це програмне забезпечення вимагає доступу до даних про злочини (бази даних та системи інформаційно-аналітичного забезпечення) в реальному часі (а іноді й до інших даних, не пов'язаних з кримінальними проявами), які є геокодованими, надійними та придатними для аналітичних цілей.

Ефективність моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) однозначно встановити важко, оскільки, щоб бути діяльною моделлю правоохоронної діяльності, вона може вимагати поєднання двох компонентів. Перший – це програмний алгоритм або режим прогнозування, який здатний робити припущення про майбутній ймовірний розвиток подій. По-друге, прогнозовані події повинні ініціювати оперативну реакцію на події, які ідентифікується через застосування моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) [361].

Під час здійснення правоохоронної діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing) виокремлюють два види прогнозування – стратегічне та оперативно-тактичне прогнозування [13].

Стратегічне прогнозування спрямовується на визначення тенденцій та чинників, які формують середовище функціонування правоохоронного органу. Йдеться про тенденції та чинники, які впливають на розвиток криміногенної обстановки, на визначення напрямів застосування сил та засобів правоохоронних органів, на результати протидії злочинності та на стан рівня довіри населення до правоохоронних органів.

Стратегічне прогнозування – це формування мисленєво-уявних моделей, які мають пояснювати з певною мірою вірогідності майбутній розвиток подій. Під час стратегічного прогнозування такі моделі складаються з таких аспектів

правоохоронної діяльності:

- напрями розвитку оперативної обстановки або криміногенної ситуації у масштабі від найменшої адміністративно-територіальної одиниці до ситуації в межах країни;
- вплив соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших чинників на майбутній стан поширення злочинності;
- перспективи виникнення нових видів злочинної діяльності та нових способів реалізації злочинних намірів по злочинах, які відбулись у минулому;
- напрямки руху кримінальної активності організованих кримінальних формувань, зокрема й тих, діяльність яких поширюється на кілька країн (транскордонна злочинність);
- тенденції розвитку криміногенної ситуації з огляду на контрзаходи, які будуть реалізовані для її стабілізації тощо.

Оперативно-тактичне прогнозування полягає у розробленні прогнозів варіантів розвитку криміногенної ситуації, які беруть до уваги під час підготовки контрзаходів для вирішення конкретних завдань протидії поширенню злочинності на території функціонування правоохоронного органу. Під час реалізації оперативно-тактичного прогнозування передбаченню підлягають:

- чинники, які породжують умисел на вчинення протиправної поведінки;
- чинники, що сприяють підготовці або вчиненню злочинів та правопорушень;
- ймовірна поведінка злочинців під час вчинення задумуваних злочинів;
- чинники, що сприяють ухиленню від відповідальності;
- форми і методи діяльності з виявлення та розкриття кримінальних правопорушень;
- заходи профілактики;

- заходи з розшуку безвісти зниклої особи, злочинця, який переховується від слідства і суду, відбування кримінальної відповідальності, встановлення особи невідомого трупа;
- прогнозування умов, за яких доведеться діяти співробітникам правоохоронних органів із нейтралізації кримінальної активності;
- можливі варіанти розвитку подій на різних етапах нейтралізації кримінальної активності;
- варіанти зашифрування заходів, застосування яких має негласний (конфіденційний) характер;
- варіанти зміни поведінки залежно від виникнення різних ситуацій тощо.

У процесі прогнозування вирізняють три основних етапи:

- на першому етапі здійснюється різноаспектний аналіз об'єктів прогнозування, виділення їх ознак, найбільш значущих для проведених досліджень;
- другий етап передбачає формування вихідних гіпотез, основне призначення яких полягає у встановленні зв'язків між різними об'єктами; у поясненні причин їх виникнення; у реконструкції картини минулого й формуванні картини майбутнього;
- на третьому етапі отримані внаслідок гіпотетичного дослідження дані інтерпретуються з використанням специфічних методів і засобів прогнозування [13].

Відтак з'являється відповідна система знань, що дає змогу визначати можливі наслідки настання будь-яких подій, явищ або описувати можливі шляхи та перспективи настання цих наслідків, передбачати майбутні характеристики досліджуваних об'єктів тощо.

Вибір методу прогнозування залежить від низки чинників, з-поміж яких найважливішими є широта охоплення прогнозованого об'єкта, дальність прогнозу, його багатофакторність тощо. Багато залежить і від того, які фахівці, учені, практичні працівники залучаються до розроблення прогнозу і

яка технічна база водночас використовується [90, с. 132].

Важливе значення для здійснення прогнозування під час реалізації моделі правоохоронної діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing) мають окремі загальнонаукові методи, як от: спостереження, опис, аналіз, синтез, індукція та дедукція, абстрагування, аналогія, порівняння, моделювання, експеримент тощо. Також слід зазначити, що методи прогнозування під час реалізації моделі правоохоронної діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing) поділяються на такі три загальні категорії: методи прогнозування злочинів (це підходи, які використовуються щоб прогнозувати види злочинів, місця та час із підвищеним ризиком прояву злочинності); методи прогнозування правопорушників (це підходи, які використовуються для створення профілів осіб, які співпадають із ймовірними правопорушниками); методи прогнозування жертв злочинів (зосереджуються на групах або, в деяких випадках, на конкретних особах, ймовірність стати жертвами злочинів у яких найвища) [150, с. 156].

Кожна категорія методів включає варіанти дій як для великих підрозділів, які обробляють великі обсяги складних криміногенних даних, так і для менших підрозділів, яким потрібні лише основні інструменти візуалізації невеликих обсягів геопросторових даних. Методи дослідження варіюються від базових евристичних прийомів до складних, передових математичних підрахунків.

Існує класифікація методів прогнозування, що використовуються під час реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), за чотирма категоріями, а саме:

- класичні статистичні методи, що використовують такі процеси, як аналіз даних, аналіз часових рядів;
- прості методи, такі як використання контрольних списків;
- складні комп'ютерні програми, які передбачають складні комп'ютерні алгоритми обробки великих обсягів даних;
- спеціально підібрані методи, які використовують сучасні методи

для забезпечення візуалізації даних для підтримки прогностичного контролю.

Під час реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) використовують і прикладні методи прогнозування. До таких методів потрібно віднести: метод колективної експертної оцінки (метод Дельфі); метод складання сценаріїв (метод Жерардена); нормативні методи прогнозування (метод Г. Лінстауна); метод мозкового штурму, який ще називають колективною генерацією ідей (метод Осборна); метод оцінки ризиків «HAZOR» тощо [184, с. 159]. Зазначені методи використовуються під час стратегічного і оперативно-тактичного прогнозування.

Із розглянутими методами у прогнозуванні застосовуються і методи математичного моделювання, наприклад, прогнозування процесів злочинності за допомогою штучних нейронних мереж, що становлять математичні моделі, основою яких є сучасні уявлення про будову мозку людини і здійснювані у ньому процеси обробки інформації [90, с. 58].

Одним із найбільш часто використовуваних інструментів підготовки прогнозів є PredPol. PredPol, Inc – це компанія, що здійснює діяльність з передбачення злочинів за допомогою прогностової аналітики. Починаючи з 2020 року, алгоритм PredPol є найбільш вживаним алгоритмом моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів у поліції США. Відділам поліції, які використовують PredPol, видаються роздруківки карт юрисдикції, на яких позначають райони, де передбачається, що кримінальний інцидент може бути скоєний протягом найближчого дня [287]. Використовуючи для прогнозування лише три типи даних – тип інциденту, дата / час інциденту та місце прояву технологія PredPol допомагає правоохоронним органам значно зменшити рівень злочинності в юрисдикціях усіх видів та розмірів, як у США, так і за кордоном [360].

Цінність прогнозів моделі правоохоронної діяльності (Predictive Policing) полягає також і в тому, що вони використовуються під час визначення ймовірності виникнення ризиків та оцінки рівня їх впливу на стан криміногенної ситуації, що має важливе значення для обґрунтування

розподілу ресурсів та прийняття рішень щодо вирішення проблем [359].

Ідентифікація та оцінка ризиків та загроз дозволяє будувати роботу з управління цими ризиками та загрозами. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» (пп. 8 п. 1 ст. 2) зміст діяльності з управління ризиками визначає як розроблення на основі оцінювання ризиків та реалізація управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію таких ризиків, а також на підвищення спроможності державних інституцій щодо нейтралізації загроз економічній безпеці [109].

Варто зазначити, що в Україні діяльності щодо прогнозування у правоохоронній діяльності приділяється особлива увага. Так, з метою організації інформаційно-аналітичної підтримки поліції видано наказ МВС України № 676 від 03.08.2017 «Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» [116]. Система «Інформаційний портал Національної поліції України» є частиною єдиної інформаційної системи МВС (ЄІС МВС) [115]. Складовою Єдиної інформаційної системи МВС є автоматизована система аналітичного забезпечення та оперативного інформування (ГІС). ГІС МВС – це сукупність технічних, програмно-лінгвістичних та організаційно-правових засобів, включаючи телекомунікаційні канали, Інтернет і мобільний зв'язок, а також автоматизовані системи управління даними, які використовуються для збору, формування, обробки, передачі або прийому інформації про стан громадської безпеки, суспільно-політичних, економічних процесів та її подальше відображення на вебпорталі у вигляді геоінформаційної системи із розподіленим доступом користувачів. Метою впровадження ГІС МВС є підвищення ефективності управління та прогнозування стану громадської безпеки шляхом автоматизації процесів отримання та обробки адміністративних та оперативних даних з метою створення поточної та прогнозованої аналітики, оперативного інформування керівництва МВС і громадськості про стан публічної безпеки та виконання владних повноважень

органів системи МВС, інформування про надзвичайну подію в режимі real-time суб'єктів, залучених до відповідного реагування [35, с. 21].

Підготовка «прогнозів» – це лише половина проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing). Друга половина – підготовка втручань у прогнозований розвиток подій з метою запобігти ймовірним кримінальним проявам, і у підсумку досягти зменшення поширення злочинної діяльності [357, с. 6].

Основою процесу поліцейської діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів, є чотирьохетапний цикл, як показано на схемі далі.

Модель діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing) – це «не принципово передбачення, пов'язані зі злочинністю», а реалізація бізнес-процесу, який керується передбаченням, який складається з циклу з чотирьох заходів та пунктів ухвалення рішень: 1) збір даних; 2) аналіз даних; 3) поліцейські операції; 4) відповідь (розробка заходів реагування) та повернення до збору даних [162, с. 563].

На кожному етапі циклу робиться вибір стосовно, наприклад, типів даних, які потрібно збирати, тривалості та частоти збору та оновлення даних, типів аналітичних інструментів, які слід використовувати, залежних змінних, на яких потрібно зосередитись, типів поліцейських операцій з втручань, як і коли оцінювати успіх втручань та які зміни у втручання необхідно вводити після оцінки. Цей вибір може бути прийнятий і здійснений різними способами за низки організаційних умов, беручи до уваги персонал, ресурси, інституційну підтримку та технічну експертизу [351].

Перші два кроки передбачають збір та аналіз даних про кримінальну активність, події (інциденти) та злочинців, щоб готувати на їх основі аналітичні прогнози. Дані, що отримують з різних джерел, потрібно уніфікувати до певної форми. Однак спроби об'єднати ці дані далеко не прості.

Третій крок – проведення операцій поліції з втручання у передбачувану (прогнозовану) майбутню злочинну активність, або надання допомоги для

розкриття минулих злочинів на основі прогнозів. Тип втручання буде залежати від ситуації та специфіки роботи підрозділу, якому доручено реалізувати таке втручання.

На схемі нижче показано три широкі типи втручань (ілюстрація – внизу праворуч). Вони подані від найпростіших до найскладніших: загальне втручання (збільшення ресурсів), конкретне втручання у злочинну діяльність та специфічне, або проблемно-орієнтоване втручання (щодо специфіки конкретних проблем).

Для більш складних втручань потрібно більше ресурсів, проте вони краще адаптовані до реальних проблем злочинності, – отже кращими будуть і результати. Співробітники правоохоронних органів, які реалізують втручання (незалежно від типу втручання), потребують інформації для його успішного виконання. Отож ситуаційна обізнаність з-поміж персоналу є найважливішою частиною будь-якого плану втручання.

В ідеалі ці втручання дадуть можливість зменшити рівень поширення злочинної діяльності, або можуть сприяти у розкритті злочинів, – *четвертий крок*. Співробітники правоохоронних органів, які здійснювали втручання, повинні оцінити наслідки, щоб перевірити, чи не існує видимих проблем, які слід усунути. Також потрібно простежувати довгострокові дії шляхом вивчення зібраних даних, проведення додаткових аналітичних досліджень та, за потреби, модифікувати операції, і цикл повторюється [351, с. 18].

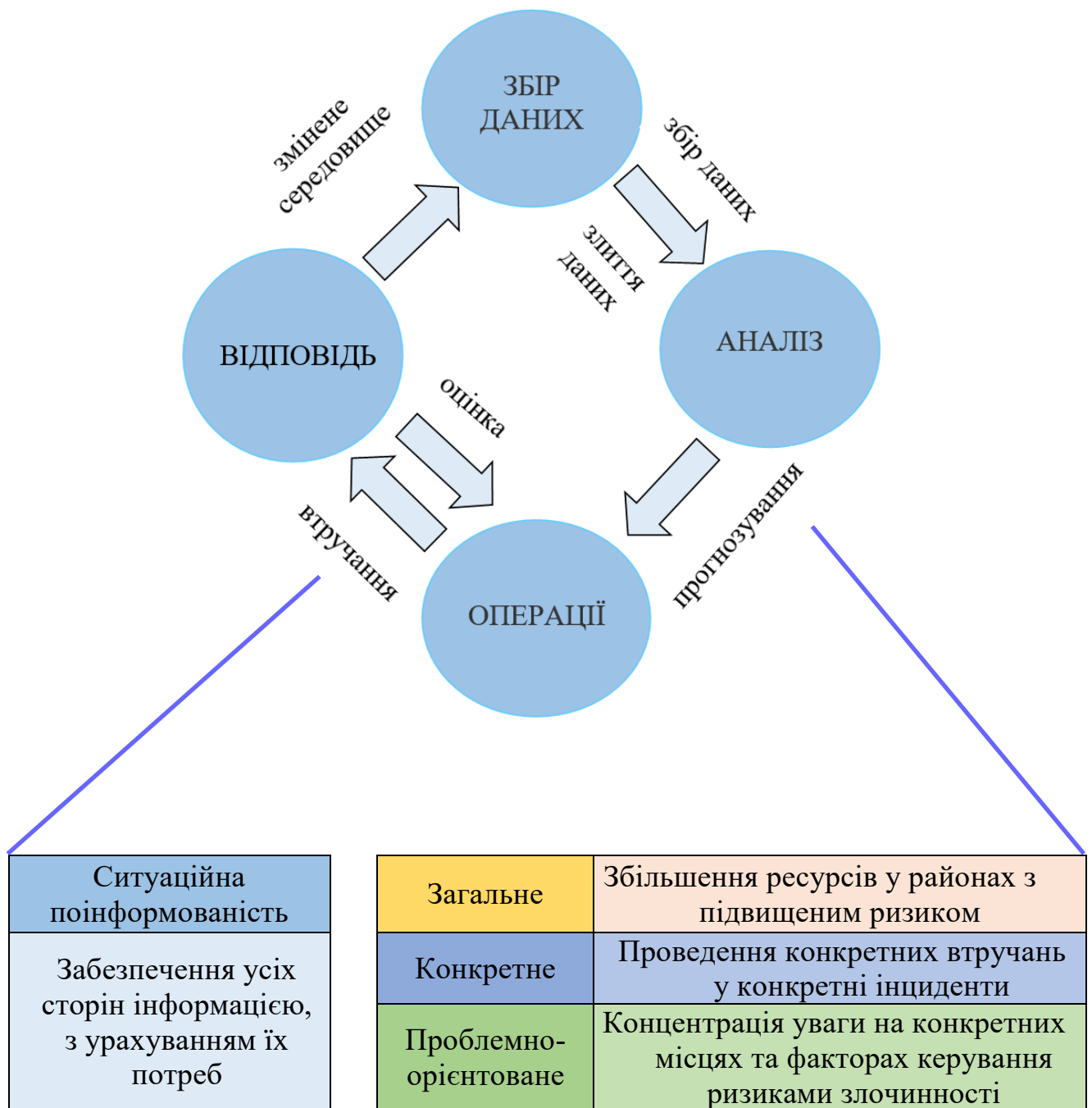

Рис. 1. Етапи процесу моделі діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing)

Першим етапом процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive Policing), є збір даних. Так, дані про інциденти, причетних до їх вчинення осіб, про місця і час вчинення кримінальних правопорушень, про осіб, стосовно яких вчинено протиправні дії, введені в програмне забезпечення для проведення інтелектуального

аналізу, не обов'язково є точним і повним відображенням криміногенної ситуації чи оперативної обстановки. Ці дані обов'язково обмежуються тим, що саме громадяни вважають за потрібне повідомляти поліції, та тим, що безпосередньо виявляють самі правоохоронці. Крім того, що неможливо зафіксувати кожне скоєне «кримінальне правопорушення», але й дані, які фіксуються, не завжди будуть класифіковані як точні, або як такі, що отримані з достовірних джерел. Проблема актуалізується, коли в аналізі поєднуються набори даних з кількох джерел, оскільки аналогічно описані класифікації можуть мати різне значення у різних організаціях. В Україні для вирішення цього завдання, Постановою Кабінету Міністрів України (від 14.11.2018 р. № 1024) прийнято Положення «Про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ» [115], якою визначено структуру, загальні засади функціонування єдиної інформаційної системи МВС, врегульовано порядок її формування та використання. Так, однією із функцій цієї інформаційної системи є систематизація та узагальнення інформації, перетворення її до формату, придатного для проведення подальшого аналізу та забезпечення роботи автоматизованих підсистем підтримки прийняття рішень, сигнальних та контрольних сервісів [34, с. 19].

Практика діяльності поліції на основі прогнозів впливає на зібрані дані. Присутність більшої кількості поліцейських у певному районі може стимулювати реєстрацію злочинів у цьому районі. Відповідно, прогнози можуть підтверджувати самі себе. Цей цикл зворотного зв'язку продовжується самостійно, що потенційно може призвести до стабільності злочинів, місць та осіб, які контролюються поліцією, незважаючи на потенційні зміни у фактично вчинених злочинах. Отже, точність алгоритму прогнозування потрібно вимірювати незалежно від оцінки впливу цього алгоритму (що вимагає змін до практики діяльності поліції) [324].

Другим етапом процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive Policing), є аналіз даних.

Будь-яка проекція кримінальних подій з минулого на майбутні періоди

часу передбачає наявність певного рівня повторюваності. Таке твердження має право на існування і є частково обґрунтованим, проте усе залежить від контексту, в якому проявляється та чи інша кримінальна подія. Така повторюваність більшою мірою характерна окремим видам кримінальних правопорушень (наприклад, крадіжки зі зломом, незаконні заволодіння транспортними засобами тощо), для інших (наприклад, викрадення людей), така повторюваність спостерігається у значно меншому виразі. На ступінь повторюваності можуть впливати різні зміни, наприклад, у державній політиці, соціальні та культурні зміни та багато іншого [239]. Окрім того, серії або повторення кримінальних інцидентів, що систематично повторюється, існують у вкрай обмеженому прояві.

Будь-який аналітичний інструмент, який застосовується до криміногенних даних, буде зосереджений на обмеженому, хай навіть і великому наборі змінних даних. У випадку з правоохоронною діяльністю, що формується на основі прогнозів, змінні залежатимуть від інформації про кримінальну активність, яка регулярно збирається і яка, своєю чергою, залежить від наявних полів для введення у базах даних та системи інформаційно-аналітичного забезпечення того, що саме відомо про цей інцидент. Деякі змінні залишаються поза увагою, оскільки заздалегідь не було відомо, що вони можуть мати значення для здійснення прогнозування. Проте і не всі змінні, які вважаються релевантними, є необхідними для підготовки висновків з наявних даних у формі прогнозів про майбутній можливий розвиток подій. Як наслідок, наявність відповідних змінних прямо впливає на точність прогнозів. Отож вибір наборів даних та змінних є вирішальним для максимізації точності прогнозування. Однак, прогнози з наявних даних можуть бути корисними, навіть якщо вони не є абсолютно точними. І в цьому теж є неочевидна важлива цінність прогнозів розвитку криміногенної ситуації або оперативної обстановки.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що більшість комп'ютерних програм для прогнозування фокусуються на *місцях*, а не на

людях. Зосередження на місцезнаходженні не є новим, і є схожим на техніки визначення «гарячих точок» (Hot Spots) – зосередження (концентрація) активності поліції у місцях з високим рівнем минулих показників злочинності. Припущення, що місце є важливою змінною у прогнозуванні кримінальних правопорушень, може бути обґрунтованим і підтверджується різноманітними емпіричними висновками, однак орієнтація на місцезнаходження не однаково підходить для всіх видів кримінальних проявів. Тож підхід, що фокусується на місці, як запобігання в практиці діяльності поліції на основі прогнозів ризикує зосередитись лише на певних категоріях злочинів. Ці обмеження не заперечують корисність моделі поліцейської діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) у тих справах, для яких вона, ймовірно, буде ефективною, однак, у міру перенаправлення ресурсів поліцейської діяльності на такі справи, вона, тим не менше, може мати негативний вплив для запобігання іншим категоріям злочинів загалом.

Отже, визначальну роль у забезпеченні ефективності аналізу і прийнятих на основі його управлінських рішень мають склад, зміст і якість прийнятої для аналітичного дослідження інформації.

Третім етапом процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive Policing), є поліцейські операції.

Комплексний підхід до протидії злочинності передбачає не лише застосування загальних втручань, таких як концентрація ресурсів поліції, а й конкретних, специфічних заходів. Більшість заходів реагування поліції, що здійснюється на основі прогнозів, передбачають єдину відповідь на підготовлені прогнози, а саме – зміни у розгортанні (присутності) сил та засобів поліції, щоб зосередитись на місцях, де існує більший ризик майбутньої кримінальної активності, головним чином, мобілізації поліцейських патрулів. Водночас поза увагою поліції залишаються такі важливі чинники поширення кримінальної активності, як причини, які зумовлюють кримінальну активність, та умови, що їй сприяють. З огляду на те, що модель діяльності поліції на

основі прогнозів є проактивною, ідентифікація причин та умов і розроблення заходів з їх нейтралізації мають під час її реалізації вирішальне значення.

Однією з проблем реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) є потенційна ймовірність порушення права на приватне життя та захист персональних даних громадян у процесі обміну та аналізу інформації, яка потрібна для проведення прогнозування. Захист персональних даних та його вдосконалення є не просто обов'язком держави і предметом державно-правового регулювання, але повинні розглядатися в поєднанні зі захистом прав та свобод людини, зокрема й захистом права на повагу до приватного життя. Крім того, створення дієвої системи захисту персональних даних належить до міжнародних зобов'язань України, в тому числі пов'язаних із європейською інтеграцією нашої держави. Зокрема, саме від виконання цього зобов'язання значною мірою залежать євроінтеграційні прагнення української держави [17, с. 4]. Тому, важливим є врахування обмежень щодо опрацювання відомостей, які є персональними, та які захищаються чинним законодавством [119], а також розроблення механізмів моніторингу дотримання прав громадян під час збору та опрацювання відомостей персонального характеру під час реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів.

Варто підсумувати висновками, що сформулювали вчені О. Додонов, В. Пуцягін, В. Валетчик. Вони констатують, що ефективну інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень в інтересах стійкого розвитку організації здатні забезпечити системи автоматизації аналітичної і прогнозної діяльності фахівців організації, що організують процеси збору, збереження й обробки інформації [50, с. 93].

Четвертим етапом процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive Policing), є кримінальна реакція.

Існують достовірні емпіричні докази того, що використання концентрації сил поліції в «гарячих точках» може призвести до зниження рівня злочинності. Результати наукового дослідження, проведеного А. Брагою, (А. Braga,

А. Папахрістосом (A. Papachristos) та Д. Хюро (D. Hureau), свідчать про те, що поліцейська робота в «гарячих точках» призводить до незначного, але вартого уваги скорочення злочинності, і ці переваги боротьби зі злочинністю поширюються і на території, що знаходяться безпосередньо навколо цільових «гарячих точок» злочинності [210].

Однак, існують відмінності у величині середнього ефекту залежно від виду кримінального правопорушення та характеру втручання поліції. Проте, навіть незначне зниження рівня злочинності у великому місті може принести «значні соціальні вигоди», такі як зменшення витрат поліції на підтримання криміногенної ситуації на належному рівні. Включення у повсякденну роботу поліції підходів, що ґрунтуються на аналітичному опрацюванні даних, передбачають, що поширення злочинності може бути зменшено через змінену поліцейську практику, найчастіше – шляхом змін у дислокації сил поліції. На більш широкому рівні можна стверджувати, що аналітичне скерування діяльності поліції дійсно чинить певний позитивний вплив на обмеження прояву окремих видів кримінальної активності, хоча це не має вирішального значення, проте орієнтація на аналітично здобуту інформацію завжди доречна.

Л. Баннт Мосес (Lyria Bennett Moses) та Дж. Чан (Janet Chan), наголошують, що важливе організаційне і правове значення мають також такі три аспекти, дотичні до реалізації моделі Predictive Policing: розроблення системи незалежних оцінок ефективності прогнозів та наслідків реагування на них; питання підзвітності в роботі поліції; необхідність розроблення механізму забезпечення прозорості для пояснення дій та рішень (поведінки) поліції [194].

Як підсумування варто відзначити, що модель правоохоронної діяльності, що ґрунтується на основі прогнозів (Predictive Policing) формує інструментарій, застосування якого може сприяти позитивному ситуативному впливу (підвищення ефективності та результативності дій органів та підрозділів поліції) на стан криміногенної ситуації як на поточний час, так і у перспективі.

Більшість респондентів (78 %) погоджуються з твердженням про те, що модель правоохоронної діяльності, що базується на прогнозах (Predictive

Policing), може сприяти позитивному ситуативному впливу на стан криміногенної ситуації як у поточний час, так і у перспективі. 35 % респондентів вважають, що це твердження більше вірне, ніж ні. Це може вказувати на те, що вони розглядають модель правоохоронної діяльності, що ґрунтується на основі прогнозів (Predictive Policing) як корисний інструмент, але можливо, мають деякі застереження або сумніви стосовно її повної ефективності. 22 % респондентів вважають, що твердження більше невірне, ніж вірне, а 9% взагалі не погоджуються з ним. Ці результати свідчать про загальну підтримку і визнання можливостей моделі Predictive Policing, але також вказують на те, що деякі респонденти можуть висловлюють сумніви або обмеження стосовно її ефективності. (Додаток Б).

Ефективне та відповідальне застосування циклу (етапів) процесу правоохоронної діяльності на основі прогнозів дає змогу вивести діяльність з прогнозування на новий рівень, і якщо знання, отримані під час діяльності з прогнозування призведуть до бодай часткового обмеження поширення злочинної активності, то і такі результати слід вважати позитивними.

Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) межує з низкою проблем, які впливають на її ефективність. До таких проблем слід віднести високу вартість організації та підтримки інфраструктури моделі діяльності поліції на основі прогнозів (Predictive Policing), що може призвести до її обмеженого використання. Як зазначають Е. Рижков та Я. Дзех проблемою, яка потребує вирішення під час функціонування підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки є осучаснення матеріально-технічної бази та належне фінансування для придбання техніки та ліцензійного програмного забезпечення [132, с. 83].

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) не може існувати та еволюціонувати без кримінальної аналітичної діяльності, оскільки основою для формування релевантних прогнозів про поширення кримінальної активності є опрацьовані та проаналізовані надвеликі за обсягом об'єми криміногенних та супутніх даних.

Це завдання вирішують кримінальні аналітики, які використовують у своїй діяльності програмні продукти, які можуть аналізувати значні та надвеликі масиви таких даних з метою виявлення в них відомостей про серійність, закономірності, подібності, тенденції тощо.

Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції України у визначенні поняття кримінального аналізу прямо вказують, з-поміж іншого, на прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання під час досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також для розроблення тактичних та стратегічних заходів із протидії злочинності [89, с. 4]. Також ці методичні рекомендації визначають, що аналітична робота спрямована на збирання, узагальнення інформації, її дослідження, і підготовку на цій основі висновків, прогнозів і пропозицій для подальшого прийняття рішень [89, с. 6].

Предметом кримінального аналізу методичні рекомендації визначають коротко та довготермінові цілі у досудовому розслідуванні, оперативно-розшукової та превентивної діяльності: визначення перспектив та пріоритетів роботи у кримінальних провадженнях та оперативно-розшукових справах, визначення стратегії подолання злочинності, а також *прогнозування тенденцій* розвитку криміногенної обстановки [89, с. 6].

Подібним чином Інструкція про організацію та ведення кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами Державної прикордонної служби України визначає предметом кримінального аналізу коротко та довготермінові цілі в оперативно-розшуковій діяльності: визначення перспектив та пріоритетів роботи за оперативно-розшуковими справами, визначення стратегії подолання злочинності, а також *прогнозування тенденцій* розвитку криміногенної обстановки на підставі аналітичних досліджень [58].

Важливе значення прогнозування має у діяльності структурного підрозділу кримінального аналізу центрального органу управління поліції, яким, серед іншого, в межах стратегічного кримінального аналізу має здійснюватись

складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій при розробці засад протидії злочинності та напрацювання способів їх мінімізації, а також усунення причин [89].

Головне завдання аналітиків полягає в наданні прогнозів, корисних для розгортання сил поліції у місцях і в періоди часу, які становлять найбільший оперативний інтерес для протидії проявам злочинності та порушенням громадського порядку [158, с. 178].

Застосування кримінального аналізу дозволяє ідентифіковувати злочинні тенденції, виявляти закономірності та патерни, що можуть бути корисними для прогнозування місць та часу вчинення майбутніх деліктів. Відтак можна формувати розуміння для керівної ланки правоохоронних органів, що наділені повноваженнями на прийняття рішень про застосування ресурсів.

Прогнозування злочинності на основі кримінального аналізу також може допомогти виявити потенційно небезпечних осіб або групи, що сприяє попередженню злочинів та забезпеченню безпеки на території функціонування правоохоронного органу. Однак, важливо враховувати етичні аспекти та забезпечувати захист приватності громадян при використанні прогнозування.

Вирішальне значення під час реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) має кваліфікація аналітиків. Це передбачає систематичне проведення навчань та тренінгів. Необхідною умовою для ефективного прогнозування є наявність програмних аналітичних інструментів (аналітичного програмного забезпечення), яке надає можливість обробки і систематизації великих обсягів інформації. Як наслідок, аналітики мають бути фахово підготовлені, мати доступ до передових програмних рішень, які дозволяють візуалізовувати та аналізувати різні за обсягом масиви даних, а також аналітики повинні усвідомлювати переваги й недоліки відомчих систем накопичення та зберігання даних, щоб гарантувати надійність і придатність для оперативних й тактичних цілей, складених ними прогнозів про тенденції злочинності та порушення громадського порядку. Важливим у роботі підрозділів кримінального аналізу для підготовки прогнозів стану та руху

криміногенної ситуації є уміння працювати зі сторонніми інформаційними масивами (наприклад, даних від комунальних і транспортних служб) для охоплення елементів, які зазвичай розглядають за залишковим принципом, але які все ж можуть виявитися корисними.

Оскільки окремі злочини мають високу латентність (тобто тривалий час залишаються невиявленими), необхідно запровадити систему моніторингу соціальних мереж, Інтернету, ЗМІ та здійснювати розвідку з відкритих джерел (OSINT) для виявлення та припинення злочинної діяльності [196, с. 128].

Важливим напрямом удосконалення аналітичної роботи є створення ефективної системи отримання інформації з відкритих джерел (подібні системи запроваджені у розвідках провідних країн світу) [154, с. 145]. Системна робота з відкритими джерелами інформації суттєво доповнює інформаційні можливості самих аналітичних підрозділів, і відповідно, результатів їх роботи у формі прогнозів. Відомості з відкритих джерел, зокрема засобів масової інформації (газет, журналів, радіо та телебачення, всесвітньої мережі Інтернет тощо), використовуються аналітичними підрозділами правоохоронних органів як доповнення до інформації, що надходить службовими каналами

Правоохоронна діяльність на основі прогнозів (Predictive Policing) не обмежується якимось наперед визначеним набором інструментів. Аналітики, які користуються спеціалізованими аналітичними програмами, для підготовки аналітичних продуктів у формі прогнозів можуть у будь-яких поєднаннях застосовувати різні варіанти аналізів, включаючи порівняльний аналіз справ, аналіз «гарячих зон», моделювання середовищ із високим рівнем ризику, географічний «профайлінг» та методи пошуку даних. Наприклад, на аналітиків зазвичай покладають завдання щодо складання прогнозів стану та розвитку злочинності на наступний рік. Це допомагає правоохоронній структурі вносити потенційні зміни до комплектації своїх штатів в умовах незмінної проблеми – обмежених ресурсів. Одним із давніх загальних правил під час прогнозування злочинності є те, що складання прогнозу злочинності всього на один місяць потребує даних принаймні за три роки. Чи це досі так, можна дискутувати,

проте цей приклад демонструє, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів не є точною наукою. Ця модель постійно вдосконалюється на основі нових математичних алгоритмів, розроблених для підтримки наявних інструментів, крім того, є величезна кількість чинників і джерел, які можна враховувати з логічного погляду під час прогнозування злочинності та порушень громадського порядку. Щонайменше правоохоронну діяльність на основі прогнозів (Predictive Policing) варто поєднувати з іншими тактичними втручаннями.

Більшість опитаних респондентів (44%) вважають, що організація заходів щодо запобігання кримінальній активності з використанням ресурсів правоохоронних органів на основі прогнозування, отриманого від аналітиків, є перспективним напрямом організації діяльності. Це свідчить про визнання важливості використання аналітичної інформації для вдосконалення стратегій запобігання злочинності та ефективного розподілу ресурсів. Проте, 52% респондентів вважають, що цей напрям має обмежений профілактичний потенціал. Це може вказувати на те, що вони сприймають прогнозування як корисний, але не єдиний або найефективніший інструмент у запобіганні злочинності. 4% респондентів вважають, що цей напрям організації діяльності є безперспективним. Результати вказують на різноманітність думок серед респондентів щодо ефективності використання аналітичної інформації для запобігання злочинності, проте більшість все ж визнають його важливе значення. (Додаток Б).

На нашу думку, зарубіжні напрацювання в частині організації діяльності правоохоронних органів на основі прогнозів, зокрема в частині опису етапів їх застосування є суттєвим резервом підвищення ефективності запобіжної правоохоронної діяльності. Проблемним питанням, яке потребує відповідального підходу до його вирішення є збір, обробка та накопичення інформації, яка використовується для підготовки прогнозів, яка може несвідомо націлювати зусилля правоохоронних органів на окремі категорії людей, як от особи, які зловживають алкогольними напоями, наркозалежні, особи, які

раніше притягувались до кримінальної відповідальності тощо. Означені аспекти потребують додаткових наукових досліджень, за результатами проведення яких слід підготувати рекомендації про те, як цих проблем уникнути [162, с. 565].

Водночас, на нашу думку, модель роботи поліції на основі прогнозів потрібно сприймати як додаткову спроможність, а вміле її застосування може якісно позитивно вплинути на результативність застосування обмежених ресурсів (сил та засобів) поліції для успішної реалізації своєї місії із запобігання поширення злочинності [151, с. 146].

2.2. Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Policing / Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS)

Правоохоронним органам давно відомо, що у місцях концентрації злочинів існує тенденція концентрації також і дорожньо-транспортних пригод (ДТП). Сьогодні жодне дослідження належно не пояснює це явище. Дослідженню піддавалось лише явище зв'язку між злочинною поведінкою особи та її протиправною поведінкою як водія [208]. Така теорія зосереджена на особі та використовує психологію на підтримку теорії поширення злочинності. Основне, що витікає з цих досліджень, є те, що особи, які вчинили злочини, ймовірно, вчинять порушення правил дорожнього руху, включно до аварій. Такі особи демонструють поєднання поведінкових проблем, таких як відсутність самоконтролю, схильність до ризикованої поведінки, низький рівень морального розвитку, понижений рівень почуття відповідальності тощо. У найширшому значенні такі особи допускають наявність морального стану, який науковці називають нігілізмом. Філософський енциклопедичний словник визначає нігілізм (від лат. «*nihil*» – «ніщо») як заперечення усталених суспільних норм, ідеалів, принципів, законів, авторитетів, традицій тощо [181, с. 425]. Проблему правового нігілізму як негативного явища досліджували у своїх роботах А. Шульга, С. Алексєєв, М. Матузов, В. Туманов, О. Дручек, М. Цвік, А. Луцький та інші науковці, проте поза межами самостійних наукових

досліджень досі залишається протиправне явище, якому властиво відтворюватися повторно, характерною особливістю якого є поєднання кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод (ДТП) у конкретних ділянках місцевості [169, с. 71].

Проведеним анкетуванням встановлено, що більшість респондентів (52%) вважають, що застосування правоохоронних ресурсів для впливу на місця, де спостерігається скупчення кримінальних інцидентів та ДТП з метою упереджувального впливу на поширення злочинності, може бути доцільним. 31% респондентів погоджуються з твердженням, що такий підхід до використання правоохоронних ресурсів є доцільним. Однак 9% респондентів вважають, що такий підхід не є настільки доцільним, скільки необхідним, і 8% взагалі не погоджуються з цим підходом. Отже, більшість респондентів визнають важливість впровадження превентивних заходів для управління кримінальною активністю в певних місцях, хоча деякі мають свої сумніви або застереження стосовно ефективності цього підходу. Таким чином можна констатувати, що досліджувана модель володіє потенціалом для покращення результативності проактивної правоохоронної діяльності. (Додаток Б).

Проблематикою проактивної правоохоронної діяльності, яка причину скупчень кримінальних інцидентів та дорожньо-транспортних проблем вбачає у місці як домінуючому криміногенному чиннику, займались здебільшого зарубіжні вчені, зокрема: Ш. Брейс (Ch.Brace), М. Вілан (M. Whelan), Б. Кларк (B. Clark), Дж. Окслі (J. Oxley), Дж. Арбутнот (J.Arbutnot), Д. Гордон (D. Gordon), М. Біна (M. Bina), Ф. Граціано (F. Graziano), С. Боніно (S. Bonino), Е. Харді (E. Hardy), та низка інших вчених, проте комплексних наукових досліджень окресленої проблематики вітчизняними вченими проведено не було, як і не було досліджено позитивного зарубіжного досвіду нейтралізації місць концентрації кримінальної активності, пов'язаної з підвищеним рівнем прояву кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних проблем.

Форми прояву нігілізму бувають різними, але тут йдеться саме про правовий нігілізм. Учений О. Дручек визначає правовий нігілізм як свідомо-

вольове заперечення чинного права активною або пасивною поведінкою конкретних осіб чи окремих суспільних груп, що ускладнює чи унеможливорює правове регулювання й призводить до руйнування держави та занепаду суспільства [52, с. 18]. Д. Стрілко визначає правовий нігілізм як деформований стан правосвідомості особи, групи, суспільства, який характеризується свідомим ігноруванням вимог закону та запереченням цінності права [140, с. 217].

Правовий нігілізм як форма поведінки призводить до того, що особа, яка схильна до ризикованої (протиправної) поведінки в одній сфері діяльності, найвірогідніше перекладе модель поведінки і на інші сфери своєї діяльності. Однак теорія про правовий нігілізм недостатньо пояснює, чому відбувається скупчення злочинів та аварій на певному визначеному географічному просторі. Наведені психологічні теорії пояснюють схильність до протиправної поведінки, проте не пояснюють того, чому людина, що вчиняє злочин, стає також і учасником ДТП в певному географічному місці. Щоб теорії адекватно пояснили скупчення злочинів та ДТП, що походять від конкретної особи у конкретному місці, ця людина мала б послідовно вчиняти і злочини, і аварії в тих же місцях. Тобто злочини та ДТП мають утворювати скупчення (наприклад, як при повторенні в теорії віктимізації), часте число інцидентів, які мали б статися на одній і тій самій території протягом певного періоду. В дійсності йдеться про злочини і аварії, скоєні багатьма людьми, або невеликою кількістю осіб, а не однією особою. Хоча вказані теорії поведінки можуть пояснити схильність до вчинення злочинів або необережного водіння, вони не враховують географічного розташування для пояснення того, чому певне місце «генерує» і злочини, і ДТП.

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) є теоретичним фундаментом, який допомагає пояснити, чому особи притягуються до місця, і як це місце може формувати схильність до протиправної поведінки та необережного кермування.

Місцевість не тільки надає можливість здійснитись кримінальній події, але також обумовлює цю подію через можливість уникнути небажаних наслідків.

За результатами анкетування визначено, що 35% респондентів погоджуються з цим твердженням. 43% вважають, що більше так, ніж ні, що може вказувати на те, що вони враховують обидві сторони аргументу, але схильні більше підтримувати цю точку зору. 13% вважають, що це більше ні, ніж так, що може вказувати на те, що вони не погоджуються з цим твердженням, але при цьому враховують, що місцевість може впливати на кримінальну активність. 9% відповіли що ні. Таким чином, більшість респондентів розглядають місцевість як фактор, який не тільки надає можливість для реалізації кримінальних подій, але й може впливати на здатність злочинців уникнути викриття і викликати подальші протиправні дії. (Додаток Б).

Це означає те, що деякі місця полегшують, або сприяють ризикованій поведінці, і що ці дії, особливо якщо вони трапляються часто, так би мовити «інформують» інших, що вони теж можуть діяти подібним чином. У підсумку, вчинене кримінальне правопорушення буде породжувати нове кримінальне правопорушення. Так само і навпаки, послідовна, помітна активність (присутність) поліції у цьому місці «інформуватиме», що кримінальне правопорушення або необережне керування автомобілем є неприйнятними проявами поведінки. Діяльність поліції з використанням моделі DDACTS вибудовується на основі досліджених форм поведінки, на яку впливає особливість місцевості, можливості та конкретна ситуація. Теорія на основі місця пояснює, чому можуть статися злочини та аварії в одному районі, навіть якщо там немає причинно-наслідкового зв'язку між самими випадками [241].

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) ґрунтується на локальних (місцевих) зібраних та проаналізованих даних, що використовуються для виявлення злочинів та ДТП для визначення «гарячих точок», пов'язаних з дорожнім рухом.

Щоб ідентифікувати географічний зв'язок (за місцем) між цими інцидентами, необхідні теоретичні дослідження. Теорії, що базуються на місцях, можуть допомогти вивчити аспекти місця і встановити, чому певні місця приваблюють однакові типи людей, які мають зазначену проблемну поведінку. Такий підхід повинен включати знання про навколишнє середовище, знання з кримінології та географії, щоб адекватно пояснити таке явище. Наприклад, такі теорії можуть запропонувати ідеї про те, які чинники можуть призвести до великої кількості проявів злочинної діяльності або до необережного водіння у певних місцевостях. Цей вид аналізу допомагає поліції вдосконалити свої контрзаходи для вирішення проблеми та дозволяє інформувати місцеву владу про проблемні місця [169, с. 72].

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) використовує географічне картографування для ідентифікації так званих «гарячих точок» (Hot Spots) – районів з високим рівнем злочинів та аварій за допомогою часового та просторового аналізу. Модель DDACTS спрямована на розробку та застосування цілеспрямованих стратегій дотримання правил дорожнього руху [268].

Збір та використання даних про місця вчинення злочинів та про дорожній рух дозволяє ідентифікувати та орієнтувати діяльність поліції на «гарячі точки». Використовуючи просторові статистичні методи для ідентифікації кластерів злочинів та аварій може стати остаточною доказом того, що обидві події трапляються в тих самих місцях. Створення стратегій діяльності, які націлені ці «гарячі точки» допомагають керувати робочим процесом та підвищувати ефективність заходів. Проводячи послідовний моніторинг та оцінюючи прогрес своєї діяльності, правоохоронні органи можуть визначити, які методи є ефективними, а які стратегії повинні бути у майбутньому переглянуті [294, с. 1-2].

Не викликає заперечення той факт, що поширення злочинності у просторі розподілено нерівномірно. Дослідження, проведені наприкінці 1980-х років, засвідчили, що концентрація злочинності зазвичай має місце на

мікрогеографічному рівні. Таким чином проактивна модель діяльності поліції, заснована на місцевості, розвинулась у відповідь на цю зростаючу кількість доказів [400]. Дослідження свідчать, що ураженість злочинністю є високо концентрованою в «гарячих точках». Так, вчені виявили, що у Міннеаполісі, штат Міннесота (США), «лише 3 відсотки адрес у місті дають більше половини всіх запитів про реагування поліції [400]. Основна логічна теза поліцейської діяльності у «гарячих точках», що поліція може отримати вигоду від знань про концентрацію злочинності в мікрогеографічних місцях була підтверджена неодноразово проведеними дослідженнями. Ці наукові дослідження засвідчили, що мікрогеографічні концентрації злочинності не обов'язково відповідають традиційним уявленням про злочинність і конкретні місця. Зокрема, райони, які вважаються проблемними, часто мають окремі місця, вільні від злочинності, а «гарячі точки» злочинності трапляються в районах, які зазвичай розглядаються як благополучні та не схильні до злочинності. Низка досліджень також показала, що «гарячі точки» злочинності часто стабільні протягом тривалого періоду [409, с. 46].

Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) зосереджена на співпраці правоохоронних органів з територіальними громадами, що посилює вирішальне значення, яке співпраця має у зменшенні соціальної шкоди та покращенні якості життя. Спираючись на цю співпрацю, модель DDACTS вибудовує діяльність із протидії кримінальним проявам шляхом визначення місць помітної присутності правоохоронних органів у громадах зі значною концентрацією кримінальних проявів та дорожньо-транспортних пригод на основі логічного та аналітичного дослідження наявних даних [268].

Застосування моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) дозволяє значно покращити рівень «інтелектуальної» складової у діяльності органів та підрозділів поліції щодо запобігання поширенню кримінальної активності.

Організація і тактика діяльності поліції відповідно до проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) передбачає використання посиленої присутності поліції у ідентифікованих криміногенних місцях для зменшення аварій та з метою стримування протиправної поведінки. В ідеалі ці ефекти також можуть поширитися на сусідні території (місцевість). Постійна присутність поліції може допомогти обмежити поширення протиправної діяльності, оскільки тривала присутність поліції збільшує ризик викриття. Якщо на визначеній території зберігається високий рівень злочинності, або аварій, то співробітники поліції та керівники адміністративно-територіальних одиниць повинні здійснити аналіз з метою визначення чинників, що можуть бути джерелом проблем. Після ідентифікації таких проблем необхідно підготувати та внести відповідні корективи на рівні визначених територій. Під такими заходами варто розуміти обмеження роботи закладів з продажу алкоголю, освітлення провулків, розчищення чагарників, посилення охорони об'єктів тощо, або внесення змін, що зменшують затори (наприклад, додавання, або виділення смуг для руху, встановлення світлофорів, зміна напрямів руху тощо).

Аналітикам слід використовувати аналітичні прийоми та підходи до ідентифікації та вирішення проблем, які конкретно вивчають співіснування злочинів та ДТП. Для підрозділів кримінального аналізу в усій країні це інноваційні дослідження, проте на практиці такі дослідження можуть сприяти соціальним та економічним змінам, які призведуть до зниження рівня злочинності. Як зазначає Р. Вілсон (Ronald E. Wilson), зосередження на проблемних місцях дає змогу досягти максимального превентивного впливу на поведінку кримінально активних осіб [443].

Модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) забезпечує можливість застосовувати динамічний підхід до ідентифікації та вирішення проблем на основі фактичних даних про злочинність та ДТП. Д. Вейсбурд (D. Weisburd) визначає, що ця модель ґрунтується на правозастосуванні на конкретних територіях та передбачає, що правоохоронна

діяльність за часом та місцем, на відміну від традиційної поліцейської діяльності є більш ефективною; визначає більш стабільну мету для правоохоронної діяльності, має потужну доказову базу, порушує менше етичних та правових проблем [443]. Застосування заходів на основі глибокого розуміння стану дорожнього руху – це перевірений та ефективний контрзахід, який стосується і злочинності, і ДТП, які відбуваються одночасно, або незалежно за часом та/або місцем. Крім того, опора такої моделі діяльності поліції на географічне картографування для виявлення зв'язку аварій та злочинів забезпечує науково обґрунтоване метод для правоохоронних органів, щоб точно націлити свої зусилля [268].

Впровадження моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) є основою для застосування більш комплексного підходу діяльності поліції до застосування та розподілу наявного особового складу та ресурсів для підтримання належного стану криміногенної ситуації.

Про необхідність впровадження моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) свідчать такі твердження:

- ресурсів, що виділяють на правоохоронну діяльність, часто не вистачає, для того, щоб відповідати вимогами, які висувають органам та підрозділам поліції із реагування на загрози громадській безпеці;
- основним завданням поліції (функцією правоохоронних органів) є зниження соціальної шкоди та покращення якості життя громадян;
- потреба надавати керівникам поліції своєчасні та точні дані для прийняття обґрунтованих рішень щодо використання особового складу та ресурсів;
- розвиток технологій вимагає від правоохоронних органів відповідати сучасності. Наявні нові технології, такі як зчитувачі номерних знаків тощо, поряд із застосуванням інформаційних технологій, дуже відчутно підвищують ефективність правоохоронної практики;
- правоохоронні органи повинні співпрацювати та «йти в ногу» з іншими державними та приватними секторами сфери послуг, які звертаються

до інформаційних технологій для оцінки потреб, надання послуги та управління витратами.

Нарешті, через те, що дефіцит правоохоронних ресурсів, ймовірно, продовжиться в найближчому майбутньому, керівники поліції повинні продовжувати досліджувати нові стратегії для того, щоб покращити якість життя в громадян, які страждають від наслідків тяжких злочинів та ДТП [268].

Окрім визнання ефективності дотримання правил дорожнього руху як інструменту зменшення злочинності та аварій, модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) позиціонує дотримання правил дорожнього руху як логічне обґрунтування добре помітної правоохоронної активності у громаді. Орієнтація моделі DDACTS на співпрацю з членами громади та громадськими організаціями посилює важливу роль, яку співпраця (партнерство) відіграє у підвищенні якості життя. Крім того, аналізуючи злиття злочинів та аварій, модель DDACTS дає можливість правоохоронним органам здійснювати ефективні втручання та створювати нові стратегії вирішення дій на майбутнє [155, с. 436].

Регулярні заходи з обміну інформацією разом із зацікавленими сторонами посилюють можливості моделі DDACTS. Нарешті, моніторинг, оцінка та аналіз результатів забезпечують зворотний зв'язок на основі даних для коригування напрямів внутрішньої та зовнішньої діяльності. Модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) ґрунтується на семи керівних принципах. Ці принципи окреслюють процедуру впровадження та висвітлюють оперативні міркування на основі найкращих напрацьованих практик. Хоча принципи представлені послідовно, багато з них можуть здійснюватися одночасно.

Модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) інтегрує дані на основі місцезнаходження про ДТП, злочини, виклики та правоохоронні заходи з метою запровадження ефективних і дієвих методів розподілу ресурсів правоохоронних органів. Спираючись на стримувальний ефект видимої діяльності дорожньої поліції та знання того, що злочини часто пов'язані з

транспортними засобами, модель DDACTS має на меті зменшити кількість аварій, злочинів і соціальної шкоди в громадах по всій країні.

Керівники правоохоронних органів повинні розуміти теорію, принципи та процеси моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS [272].

Важливе значення у реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) мають технології картографування. Цифрова точкова карта – це, по-суті, онлайн-версія традиційної настінної карти, на якій розміщуються позначки для відображення кримінальних подій. Вона складається з низки точок (мітки, що представляють місця злочинів та аварій), ліній (із зображенням вуличних мереж) та багатокутників (межі адміністративно-територіальних одиниць).

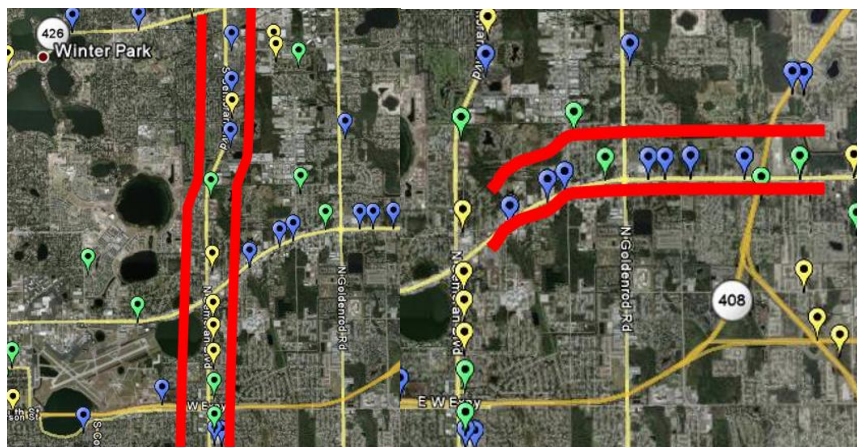

Рис. 2. Цифрова точкова карта

Ці типи позначок на картах історично використовувались правоохоронними органами для виявлення проблемних зон. Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS виходить за межі цих спрощених карт і передбачає потребу використовувати сучасні географічні інформаційні системи (ГІС) для виявлення територій з непропорційно високим рівнем прояву злочинності та дорожньо-транспортних пригод.

Аналітики мають оцінювати випадки прояву концентрації порушень кримінального або адміністративного кодексів та ДТП на конкретних ділянках місцевості та у підсумку здійснювати пошук причин цих явищ з метою

розроблення ефективних контрзаходів щодо їх зменшення.

Географічні технології значно покращили здатність до аналізу для розуміння проявів злочинності та закономірностей дорожнього руху, а також питань віктимізації. Використання просторових статистичних методів для ідентифікації кластерів кримінальних правопорушень та ДТП дають вагомі докази того, що нерідко обидві події трапляються в одних і тих самих місцях, та в той самий час, що формує «гарячі точки» (Hot Spots) і дає змогу керівникам правоохоронних органів використовувати отримані знання, для підготовки заходів з протидії високій кримінальній активності, щоб ефективніше попереджувати виникнення скупчень порушень кримінального законодавства та ДТП.

Оскільки частота аварій різко змінюється з року в рік, правоохоронці повинні використовувати дані за три роки для встановлення базової лінії для даних про аварії. Використання одного року даних про аварії та кримінальні правопорушення для виявлення місць їх концентрації та місць їх співпадінь можуть давати оманливі результати. У менших районах (населення менше 100 000), доцільно використовувати дані від чотирьох до п'яти років для встановлення базового рівня.

В оптимальному варіанті аналітики мають використовувати методи просторової кластеризації для виявлення «гарячих точок» (Hot Spots) аварій та кримінальних правопорушень. Аналіз починається з цілісного аналізу, а потім продовжується ідентифікація «гарячих точок». Мета цілісного аналізу подвійна. Перше – визначення чи в зоні дії конкретного правоохоронного органу взагалі існує кластеризація. Друга – це визначити місця зосередження кримінальних правопорушень та ДТП. Тоді аналіз скупчень або «гарячих точок» (Hot Spots) може призвести до тимчасового аналізу та підготовки ефективних рекомендації щодо використання ресурсів.

Ідентифікація «гарячих точок» за допомогою методів просторового та часового аналізу є основою моделі DDACTS. Ці аналітичні дослідження дозволяють ідентифікувати місця концентрації кримінальних проявів та ДТП і

дають можливість забезпечити об'єктивну основу для розгортання ресурсів та стратегічних заходів із забезпечення присутності поліції у таких місцях з профілактичною метою.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що проактивна модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) базується на семи керівних принципах, які забезпечують ефективну практику реалізації своєї місії співробітниками правоохоронних органів.

Перш ніж характеризувати керівні принципи реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) потрібно визначитись із тим, що слід розуміти під поняттям “принцип” як наукової категорії. Загалом категорія «принцип» походить від французького слова «*principe*» і латинського – «*principium*» [43, с. 60] – (основа, начало). Короткий тлумачний словник української мови визначає, що за змістом наповнення такі терміни є тотожними та означають початок чогось; те, що лежить в основі деякої сукупності фактів або знань зі збереженням первинного відтінку [42, с. 214]. У новому Тлумачному словнику з української мови вказують, що «принцип» – це переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці, канон [95, с. 899]. В. Бусел під поняттям принцип пропонує розуміти правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства [30, с. 941]. Важливим для розуміння сутності категорії «принципи» є визначення їх значення крізь призму діяльності органів державної влади, до яких відносять органи та підрозділи поліції. Так, В. Шатіло під поняттям принципів організації й діяльності органів державної влади пропонує розуміти законодавчі, відправні засади, ідеї, положення, які є основою формування, організації та функціонування органів публічної влади [188, с. 66].

Модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) містить сім керівних принципів, до яких належать: 1) участь партнерів та зацікавлених сторін; 2) збір даних; 3) аналіз даних; 4) стратегічні операції; 5) обмін інформацією та пропаганда; 6) моніторинг, оцінка та коригування; 7) результати [166, с. 35].

Так, розвиток діяльності із запровадження моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) починається з налагодження партнерських відносин із зацікавленими представниками громад для встановлення та підтримання безпечного режиму автомобільного трафіку з високою видимістю правоохоронної присутності. Зібрані та проаналізовані дані про стан справ у сфері дорожнього руху використовуються для розробки оперативних та стратегічних планів контрзаходів. Така діяльність супроводжується постійним моніторингом якості реалізації запланованих заходів. Результати такого моніторингу повідомляються усім суб'єктам, які мають відношення до реалізації моделі DDACTS, у разі потреби проводиться коригування визначених для реалізації моделі DDACTS дій.

Участь партнерів та зацікавлених сторін передбачає, що взаємодія (партнерство) між правоохоронними органами та місцевими зацікавленими сторонами мають важливе значення для реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS). Зацікавлені сторони можуть сприяти у наданні даних, які мають значення для здійснення картографування, можуть сприяти реалізації контрзаходів та надавати важливі відгуки про те, як громада реагує на збільшення обсягу правоохоронної активності тощо.

У межах діяльності з розвитку взаємодії та партнерства за моделлю правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) співробітникам поліції також потрібно звернутися до зацікавлених сторін та партнерів. Зацікавлені сторони та партнери можуть включати будь-яку особу чи організацію, яка бере участь, або зацікавлена у зменшенні соціальної шкоди та підвищення якості життя в певній громаді, наприклад: місцеві громадські та комерційні організації, управління соціальних служб, органи місцевого самоврядування, органи виконання покарань, сусідні та інші правоохоронні органи, посадові особи, жертви кримінальних правопорушень або аварій, комерційні заклади, ЗМІ, організації, що зацікавлені у зменшенні злочинності та питаннях безпеки дорожнього руху тощо.

Підтримка зацікавлених сторін та партнерів для посилення дотримання

правил дорожнього руху є критично важливою складовою для успіху моделі DDACTS. Тому, дуже важливо передбачити алгоритми, інтенсивність, способи та тривалість системи організації роботи поліції із зацікавленими сторонами.

Реалізація цього принципу реалізовується через два основні елементи. Перший – визначити та встановити початковий контакт з потенційними партнерами та зацікавленими сторонами. Другий основний елемент – розробити план участі партнерів та зацікавлених сторін.

Перед початком роботи слід переконатися, що стосунки між партнерами та зацікавленими сторонами сформовані на належному рівні. Під час розроблення плану дій чи заходів, якщо доречно, то варто запрошувати партнерів та представників зацікавлених сторін. Процес взаємодії із зацікавленими сторонами слід документувати. Важливим чинником підтримання стійких відносин взаємодії є пошук можливості для підтримки зацікавлених сторін.

Характеризуючи наступний принцип досліджуваної моделі – збір даних слід зазначити, що поточні місцеві дані про дорожній рух та стан злочинності, згруповані за типами інцидентів, часом доби та днем тижня є основними елементами моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS. Дані про безпеку дорожнього руху можуть включати причини аварій, скарги громадян, інформацію про небезпечну поведінку за кермом та інші дані, такі як умовно-дострокове звільнення осіб, що були засуджені за ДТП, та осіб, що перебувають у розшуку.

Необхідно здійснити огляд діючої системи збору та аналізу даних. Така робота включає оцінку: рівня підготовленості особового складу та його досвіду; наявності внутрішніх та зовнішніх джерел даних; типів та формату даних, що використовуються для стратегічного планування; наявності програмного та апаратного забезпечення; навик здійснення збору та аналізу даних та особливостей звітності.

Згодом потрібно завершити вибір програмного забезпечення для

картографування. Учений А. Бова, досліджуючи історію картографування злочинності, вказує, що вивчення територіальної диференціації злочинності має тривалу історію у кримінологічних дослідженнях. Предметом аналізу кримінологів були особливості злочинності в регіонах та окремих містах, вплив соціально-економічних диспропорцій і процесів урбанізації на злочинність, кримінологічна типологізація регіонів тощо. Агрегація статистичних даних може відбуватися на рівні країни загалом, а також за територією її регіонів, районів, населених пунктів або в межах ділянки місцевості. Картографування – це нанесення інформації про вчинені правопорушення, інші кримінально значущі події або діяльність поліції на електронну географічну карту (ГІС). Так, відбувається унаочнення даних і співвіднесення їх з навколишнім середовищем, різними фізичними та соціальними об'єктами тощо [24, с. 107].

Як зазначають вчені О. Манжай та А. Потильчак, картографування злочинних проявів (*crime mapping*) є інструментом, який знайшов ефективне застосування в усіх сучасних моделях стримування злочинності. За його допомогою вдається візуалізувати відомості про певні події та факти. Це дозволяє більш комплексно підійти до аналізу оперативної обстановки на території обслуговування, визначити пріоритети у розстановці сил і засобів, полегшити ухвалення управлінських рішень [88, с. 66].

Необхідно зазначити, що, наприклад, у США існують компанії, що займаються картографуванням злочинності. Зокрема, компанія SpotCrime.com. Компанія займається картографуванням інформації про злочини, які пов'язані з нападами, крадіжками, незаконним використанням зброї, умисному руйнуванні або пошкодженні матеріальних і культурних цінностей, приватних або суспільних об'єктів майна (вандалізм) та ін. Інформація має відкритий характер та ґрунтується на даних, що надаються відповідними правоохоронними органами та надходять із ЗМІ [29, с. 46].

Водночас, потрібно погодитись із думкою вчених О. Манжая та А. Потильчака про те, що системного дослідження картографування

злочинних проявів в Україні не проводилось. Заразом в органах Національної поліції вже напрацьовано певний досвід застосування просторового позиціонування, здебільшого в роботі чергових частин, ситуаційних центрів, штабних підрозділів і підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки. Проте відповідні напрацювання не можна назвати системними [88, с. 66].

Далі слід розробити план збору даних та визначити джерела даних. На основі вибору програмного забезпечення для картографування ухвалюється рішення про підготовку (розроблення) плану збору даних. План визначатиме всі внутрішні та зовнішні дані, які слід наносити на карту, нові джерела даних та часові межі для первинного збору та поточного оновлення даних. Для порівняння, план також повинен включати обробку базових даних з попередніх років.

Сучасні експертні системи аналізу злочинності враховують широкий спектр історичних даних: час доби, день тижня, погодні умови, відомості про дорожній рух і про порушення правил руху, інциденти, пов'язані з використанням транспортних засобів, ділянки місцевості, які найчастіше стають місцями прояву протиправної поведінки, про відстань до поліції, кількість поліцейських підрозділів, наявність масових заходів, рівень безробіття у певній місцевості, характер та щільність забудови, вартість оренди тощо. Впровадження ГІС у діяльність поліції може значно сприяти плануванню стратегічних заходів щодо протидії злочинності [24, с. 110]. Використовуючи ГІС, співробітники поліції можуть аналізувати й інші важливі відомості, такі як: демографічні дані, розміщення ломбардів, шкіл, ринків, місць скупчення кримінально активних осіб, якості освітленості вулиць, наявності закинутих та недоглянутих приміщень тощо, що дозволяє краще зрозуміти основні причини скоєння злочинів і допомогти вживати заходів щодо недопущення або обмеження поширення кримінальної активності.

На думку ученого А. Бабенко, розроблення нових, ефективних заходів запобігання злочинам потребує використання відповідних удосконалених

методів їх кримінологічного аналізу (принцип аналіз даних). Одним із найзручніших і водночас узагальнюючих способів візуалізації, здобутих під час аналізу регіональних особливостей злочинності, є метод картографування. Після складення комплекту карт із занесенням на них територіальних відмінностей певних процесів можна отримати цілісне уявлення про територіальний розподіл злочинності та факторів, що її зумовлюють [6, с. 337].

Створення інтегрованих карт, що накладають дані про дорожній рух та злочинність, дає можливість підрозділам визначити проблемні місця та «гарячі точки» (Hot Spots). Додаткові дослідження дають змогу виокремити причинно-наслідкові чинники для кожного типу даних, окреслити часові фактори та враховувати вплив навколишнього середовища на прояв кримінальних інцидентів та ДТП. Висновки, здобуті в результаті аналізу даних, призведуть до виявлення проблемних зон та розвитку стратегічних та тактичних контрзаходів правоохоронної діяльності.

Для того, щоб ефективно налагодити аналітичну роботу з даними, потрібно опрацювати такі дії: визначити обсяг аналітичних потреб; визначити, які технологічні та програмні продукти, що дозволяють реалізовувати функцію визначення «гарячих точок», будуть використовуватися; визначити способи стандартизації вхідних даних, зібраних з різних джерел, та які мають різні формати, що використовуватимуться для порівняльних цілей; провести роботу з картографування злочинів та ДТП та визначити «гарячі точки»; провести аналіз причинно-наслідкових та часових факторів та впливів навколишнього середовища на виявлений стан справ; провести аналіз даних, які здобуті не з джерел правоохоронних органів; провести базовий аналіз з даними про злочинність та дорожній рух за попередні роки; підготувати план проведення аналізу даних про злочини та ДТП на майбутнє.

Результати аналітичних досліджень потрібно доводити особовому складу правоохоронного органу. Важливо регулярно проводити інформування особового складу, зацікавлених сторін та партнерів про результати аналізу

даних. Результати аналізу даних можуть бути використані для інформування урядовців, членів громад та ЗМІ про досягнутий прогрес, про виявлені проблеми та очікування щодо зменшення злочинності та підвищення безпеки дорожнього руху. Залежно від сфери застосування аналізу, результати також можуть допомогти іншим суб'єктам, які реалізують правоохоронну функцію у власному стратегічному плануванні.

Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS призначена для надання точних та об'єктивних даних для виявлення «гарячих точок» та становить неупереджену основу для ухвалення стратегічних і тактичних рішень щодо запобіжної діяльності поліції (принцип стратегічні операції). На основі об'єктивних висновків під час аналізу даних правоохоронні органи забезпечують реалізацію контрзаходів – дієвих заходів із забезпечення безпеки дорожнього руху. Висновки з аналізованих даних також впливають на робочий процес. Вони допомагають зосередити зусилля, спрямовані на боротьбу зі злочинністю та дорожнім рухом, чим підвищують ефективність. Керівники правоохоронних органів повинні бути готові взяти на себе керівну роль успішно інтегрувати модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS у поточні організаційні і тактичні заходи. Для цього керівники повинні:

- сприяти підвищенню ефективності контролю за дорожнім рухом як основному операційному елементу зменшення злочинності та підвищення безпеки дорожнього руху;
- переглянути політику, цілі та завдання органу, щоб переконатися, що вони підтримують використання контрзаходів дотримання правил дорожнього руху;
- виокремити час та ресурси на реалізацію моделі DDACTS;
- перерозподілити ресурси для придбання обладнання для підтримки дотримання правил дорожнього руху (наприклад, прилади для вимірювання швидкості, портативні прилади для перевірки наявності алкоголю тощо).

- внести зміни у розстановку сил та засобів, залежно від ситуації;
- забезпечити навчання, щоб працівники здобули навички, необхідні для виконання нових обов'язків.

Для успішної реалізації цього керівного принципу потрібно визначити контрзаходи, розробити оперативний план та вжити заходів для його реалізації.

Увесь особовий склад правоохоронного органу повинен бути поінформованим про впровадження моделі DDACTS. Критично важливими для успіху реалізації моделі є офіційне повідомлення та інформаційна робота в ЗМІ щодо запуску заходів в межах моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS.

Обмін інформацією та пропагандистські заходи відображають природу моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS, засновану на співпраці з громадою, з якою правоохоронні органи не лише діляться досягнутими результатами, але й покладаються на відгуки членів громади та інших партнерів та зацікавлених сторін. Через ЗМІ або інші способи соціальної комунікації правоохоронні органи повинні оприлюднювати повідомлення, що увиразнюють результативність заходів моделі DDACTS. Повідомлення інформації про результативність моделі DDACTS зацікавленим сторонам та громадянам збільшить розуміння змісту та підтримку заходів, спрямованих на реалізацію моделі.

Так, доцільно визначити тактику обміну інформацією з партнерами та зацікавленими сторонами. Доцільно регулярно створювані звіти про перебіг реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS, що містять управлінську документацію, необхідну для інформування особового складу, проводити зустрічі з членами громади та доповідати органам державної влади та місцевого самоврядування. Звіти про реалізацію моделі DDACTS також забезпечують основу для постійного підтримання контактів зі ЗМІ.

Варто визначити інструменти для спілкування з партнерами та

зацікавленими сторонами. Також потрібно розробити план комунікації через засоби масової інформації. Інформування громадськості щодо заходів дотримання правил дорожнього руху та скорочення злочинності, вирішальну роль у яких має вплив моделі DDACTS, є визначальним для довгострокового успіху моделі. У ЗМІ варто поширювати довідкову інформацію, що описує модель DDACTS. Така інформація має підкреслювати стримуючий ефект від добре помітного забезпечення дорожнього руху. З-поміж іншого, висвітленню підлягає список партнерів, перелік зацікавлених сторін, прихильників ініціативи. Обов'язково висвітленню підлягають успіхи у боротьбі зі злочинністю. Інформацію про успіхи моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS слід поширювати для широкої громадськості через веб-сайт органу поліції.

Реалізація організаційного принципу моніторингу, оцінки та коригування передбачає, що правоохоронці повинні контролювати ефективність дотримання правил дорожнього руху (контрзаходи) та їх вплив на безпеку дорожнього руху та соціальну шкоду. Регулярні дослідження (аналізи) даних про аварії та види порушення правил дорожнього руху і їх наслідків дозволяють коригувати контрзаходи із правозастосування та розгортання правоохоронних сил та засобів.

Важливим елементом реалізації цього принципу є використання даних та іншої інформації для внесення змін у операції моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS. Інтервали та тривалість кожного контрзаходу щодо порушень правил дорожнього руху можуть визначати терміни аналізу даних та звітності. Відгуки співробітників поліції, а також інформація, здобута у процесі організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії (від партнерів та зацікавлених сторін), можуть бути зведені у щотижневі або щомісячні звіти.

Для дієвої реалізації цього етапу потрібно розробити графік для перегляду даних про злочинність та аварії, а також про відгуки від особового складу поліції, партнерів та зацікавлених сторін. Доречно проводити зустрічі з

кримінальними аналітиками, які будуть аналізувати дані про злочини та ДТП для обговорення висновків. На основі аналізу даних слід коригувати контрзаходи у відповідь на збільшення чи зменшення кількості злочинів та аварій та оформляти отримані результати у форматі звітів. Такі звіти повинні бути точними, прозорими, зрозумілими, своєчасними та ретельними. Має бути розроблений алгоритм доведення змісту (поширення) звітів до особового складу поліції, до суб'єктів, залучених до взаємодії (партнери та зацікавлені сторони). Ключові партнери та зацікавлені сторони повинні переглянути остаточні звіти перед загальним оприлюдненням.

Керівний принцип “результати” передбачає, що через певний період застосування контрзаходів потрібно порівняти показники у поточному та початковому стані справ. Конкретні результати демонструють як модель DDACTS працює над зменшенням соціальної шкоди. Також варто здійснити аналіз для вивчення того, як адміністративні та операційні витрати, пов'язані із впровадженням моделі DDACTS, можуть вплинути на остаточні результати.

Остаточними або звітними результатами застосування контрзаходів моделі DDACTS, що спрямовані на зменшення злочинності та збільшення рівня безпеки дорожнього руху, можуть бути:

- кількість смертельних аварій, травм, тілесних ушкоджень та обсяг шкоди, заподіяного майну;
- кількість кримінальних правопорушень за різними ступенями тяжкості;
- кількість арештів та затримань.

Для реалізації цього керівного принципу потрібно визначити сфери моніторингу та критерії оцінки ефективності роботи. Слід також розробити методи моніторингу та міри (величини) визначення ефективності результатів роботи [268, с. 7-20].

Таким чином, послідовне застосування керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) дає змогу вжити вичерпних заходів для нейтралізації детермінуючої протиправної поведінки

характеристик місця або місцевості як одного із трьох базових (мотивований злочинець, незахищена жертва та сприятливе місце) складових генеруючої злочинну поведінку елементів [166, с. 37], що у підсумку дозволяє здійснити ситуативний позитивний вплив на окремі проблеми запобігання пошипенню протиправної поведінки, поєднаної з дорожньо-транспортними проблемами, що у підсумку дозволить більш ефективно та цілеспрямовано використовувати обмежені правоохоронні ресурси.

Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS – це спеціалізована модель здійснення правоохоронної діяльності, яка потребує наявності підготовлених кримінальних аналітиків, що мали би змогу присвячувати її реалізації значну частину свого часу. Крім того, кримінальні аналітики мають мати глибоке розуміння відомчих та зовнішніх баз даних, систем інформаційно-аналітичного забезпечення та інших джерел даних, які стосуються дорожнього руху і злочинних проявів. Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS є не настільки поширеною та всеохоплюючою порівняно з іншими моделями, тому імовірно, що правоохоронні органи, які використовуватимуть цю модель, мають опиратися у своїй щоденній роботі і на інші проактивні моделі правоохоронної діяльності.

За результатами проведеного опитування визначено, що більшість респондентів (48%) вважають за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності, використовуючи ресурси правоохоронних органів опираючись на відомості про місця концентрації протиправної поведінки та ДТП. Це свідчить про те, що вони вбачають потенційну користь у використанні цільових заходів, спрямованих на місця з підвищеним рівнем злочинності та ДТП, які базуються на даних. З іншого боку, 35% респондентів вважають, що цей напрям володіє обмеженим профілактичним потенціалом. Це може вказувати на те, що вони мають певні сумніви або застереження стосовно ефективності такого підходу. 17% респондентів вважають, що цей напрям є безперспективним. Хоча більшість

респондентів вбачають потенціал у використанні ресурсів правоохоронних органів для запобігання кримінальної активності на основі даних про місця концентрації протиправної поведінки та ДТП, проте значна частина опитаних осіб мають деякі сумніви щодо однозначності такого підходу. (Додаток Б).

Модель правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS може мати різний рівень інкорпорації у діяльність органів поліції, проте це ніяк не применшує її результативності у роботі щодо підтримання належного рівня криміногенної ситуації.

Кримінальний аналіз використовується для визначення географічних одиниць, де реєструється підвищений рівень злочинності та порушень правил дорожнього руху з метою ідентифікації «гарячих точок», що є важливим етапом в реалізації моделі DDACTS.

Аналітики, які працюють у межах моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS, витрачають багато часу на аналіз даних, пов'язаних із дорожнім рухом (наприклад, місця концентрації дорожньо-транспортних пригод, випадки водіння в нетверезому стані, місця концентрації викрадень авто, дорожньо-транспортні пригоди з потерпілими, випадки небезпечного водіння), які вони зіставляють з інформацією про злочини для виявлення можливих патернів. Наприклад, аналітик може з'ясувати, що зона з високим рівнем вуличних пограбувань також характеризується високою концентрацією дорожньо-транспортних пригод. Такий аналіз можна використовувати для розподілу обмежених ресурсів правоохоронної структури й інформування громадськості про потенційні небезпеки на автошляхах і проблеми злочинності.

Аналітики здійснюють ретельне вивчення злочинності та дорожньо-транспортних інцидентів, враховуючи їх розподіл за часом та місцем, що дає можливість виявити та дослідити тенденції у стані криміногенної ситуації для проведення прогнозування з метою застосування стратегічного планування застосування ресурсів правоохоронних органів для досягнення профілактичного ефекту у конкретних проблемних географічних зонах.

Також аналітичні дослідження дозволяють визначати ефективність застосовуваних заходів реагування. Постійний моніторинг та оцінка з боку кримінальних аналітиків ефективності застосовуваних заходів дають можливість коригувати стратегії та адаптувати їх до швидкозмінних умов функціонування правоохоронних органів.

Важлива роль в успішній реалізації потенціалу моделі правоохоронної діяльності на основі даних DDACTS належить тісній та якісній взаємодії кримінальних аналітиків з іншими зацікавленими суб'єктами та фаховим умінням аналітика щодо пошуку даних як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел даних, а також умінням працювати з надвеликими обсягами даних з метою вилучення з них значення.

Загалом, кримінальний аналіз у моделі DDACTS є інструментом, який сприяє виробленню ефективних управлінських рішень до проблеми злочинності та безпеки дорожнього руху, дозволяючи ефективно використовувати наявні дані для ухвалення обґрунтованих рішень про проактивне застосування правоохоронних ресурсів.

Водночас, оскільки немає прямого чи навіть вторинного зв'язку між кримінальним аналізом та зниженням рівня злочинності, на питання про те, чи кримінальний аналіз зменшує злочинність, дуже важко відповісти в широкому масштабі чи навіть у більш зосередженому аналізі [202], тому дане питання теж потребує наукового дослідження.

2.3. Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED)

Злочинність і страх, породжуваний злочинними проявами, є наслідком комплексних складних соціальних, культурних та економічних причин. Кримінологічні дослідження підтверджують очевидне рівняння: кримінальне правопорушення не може відбуватися без перетину трьох обов'язкових складових його прояву – правопорушника, жертви та місця. Корисно розуміти,

що видалення або зміна одного з цих елементів зменшить можливості для прояву протиправної поведінки. Вказівки та рекомендації моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) звернені насамперед до елемента «місце» цього рівняння. Зазначені вказівки та рекомендації спрямовані на створення безпечнішого житлового простору, запроєктованого чи приведенного до такого стану, за якого місце або унеможлиблює, або суттєво ускладнює прояв протиправної поведінки. Таким чином, дослідження детермінуючих злочинну поведінку характеристик місця становить підвищений інтерес для організації здійснення запобіжних правоохоронних заходів.

Концептуальні та науково-практичні аспекти реалізації проактивної моделі «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) досліджували зарубіжні вчені, зокрема: О. Ньюмен (O. Newman), К. Рей Джеффри (C. Ray Jeffery), А. Левальд (A. Levald), Є. Сібул (J. Sibul), М. Пруса (M. Proosa), М. Клейн (M. Klein); Дж. Клівленд, (J. Cleveland), Дж. Севіль (G. Saville), Р. Козенс (P. Cozens), Д. Хіллієр (D. Hillier), Л. Чапа (L. Chapa). Комплексних досліджень концептуальних засад сутності та становлення моделі запобігання злочинності: «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design CPTED) в Україні проведено не було [164, с. 437-438].

Л. Брич зазначає, що у підручниках з кримінального права України місце вчинення злочину визначають як: певну територію, на якій вчинюється злочин [3, с. 104] певну територію або інше місце, де відбувається суспільно небезпечне діяння і настають його суспільно небезпечні наслідки [15, с. 143-144]; певну територію, де було почато і закінчено діяння або настав злочинний результат [4, 147]. Також Л. Брич констатує, що місце вчинення злочину є невід’ємною властивістю кожного реально вчиненого злочину [28, с. 268]. Крім того, без чіткого уявлення про реальні координати будь-якого злочину, які характеризують діяння у просторі, неможливо вирішити питання про

кримінальну відповідальність особи, констатує Т. Родіонова [133]. А. Музика та Т. Родіонова стверджують, що однією з накреслених, але не розглянутих доктриною кримінального права проблем можна визнати питання оцінки того взаємовпливу, що існує між місцем учинення злочину та встановленням причинного зв'язку між діянням і наслідками.

Необхідних знань щодо впливу певних особливостей місця вчинення злочину на визначення специфіки причинного зв'язку теорія кримінального права ще не набула, тому вивчення закономірностей такого впливу дозволить краще пізнати і ознаку місця вчинення злочину, і процес установаження каузального зв'язку між діянням та наслідками. Вбачається, що отримання таких знань є важливим завданням не лише кримінально-правової науки, а й правозастосування [92, с. 142].

Слід зазначити, що наукових праць, спрямованих на дослідження проблем взаємозв'язку місця вчинення злочину та причинного зв'язку між протиправними діями, практично немає. Проведення контент аналізу доступних вітчизняних наукових джерел дозволяє стверджувати, що питання впливу характеристик конкретних місць прояву злочинної поведінки на виникнення та реалізацію наміру вчинити кримінальне правопорушення не були предметом наукових досліджень.

Учені Е. Расюк та С. Мозоль стверджують, що «місце скоєння злочину» має конкретну адресу або географічну точку координат із характеристиками широти й довготи, дає змогу візуально відобразити та пов'язати кримінальне правопорушення з характеристиками й особливостями території, на якій воно вчинене, а вивчення типових місць скоєння та цілих територій (системи скоєння) дає можливість виявити передумови вчинення й розробити заходи запобігання злочинності загалом чи її окремих видів [130, с. 182, 184].

Слід зазначити, що дизайнери й архітектори тільки за останні десятиліття почали усвідомлювати необхідність планувати та забудовувати простір із ширшим розумінням існування різноманітних кримінальних загроз. Поряд з

традиційними природними загрозами – пожежі, землетруси й урагани тощо, до уваги почали братися і загрози виникнення злочинної поведінки.

Проактивна модель правоохоронної діяльності профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», згідно з якою занедбаний простір викликає злочинність, посилив потребу в належному утриманні майна для підтвердження видимої власності на простір. Відповідна просторова організація (конструкція) території або простору також може збільшити розуміння злочинцем ймовірності виявлення та затримання, що, як відомо, є чи не найбільшим стримуючим поширення злочинності чинником [261].

Опитуванням встановлено, що 48% респондентів впевнені, що продумана просторова організація може збільшити розуміння злочинцем ймовірності виявлення та затримання. 39% респондентів вважають, що це може бути ефективним за певних умов, а 13% респондентів не впевнені в її ефективності, або вважають, що вона не буде мати значного впливу. Узагальнено можна констатувати, що переважна більшість (87 %) схильні вважати, що просторова організація є перспективним напрямом організації проактивної правоохоронної діяльності. (Додаток Б).

Реалізація проактивної правоохоронної моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) відбувається через стратегії, що опираються на здатність впливати на рішення злочинців, які передують злочинним діям. Дослідження злочинної поведінки показує, що на рішення вчиняти чи не вчиняти протиправні дії більший вплив має розуміння про ризик бути спійманими, ніж ймовірність отримати користь від злочину. Основним стримуючим фактором для злочинців є впевненість у викритті, а не суворістю покарання, тому, підвищуючи упевненість у затриманні та викритті, рівень поширення злочинності можна корегувати. Відповідно до цього розуміння, заходи, ґрунтовані на принципах моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни

навколишньої інфраструктури (CPTED), підкреслюють важливість підвищення ризику виявлення та затримання.

Профілактика виникнення та обмеження поширення злочинності за допомогою просторового (екологічного) проектування (модель CPTED) спрямована на «виявлення умов фізичного та соціального середовища, що створюють можливості для скоєння кримінальних правопорушень, або їх провокування і зміну цих умов з метою ускладнити або унеможливити вчинення протиправної поведінки...».

32 % респондентів вважають, що використання ресурсів правоохоронних органів на профілактику злочинності за допомогою CPTED є результативним напрямом профілактики, 52 % респондентів більше схильні вважати що так, ніж ні, 10% респондентів не впевнені в ефективності CPTED або вважають, що він не буде мати значного впливу а 4% респондентів вважають, що використання CPTED не є доцільним. Складно відповісти однозначно на дане запитання 2% респондентів. Таким чином можна констатувати, що застосування просторового (екологічного) проектування є перспективним напрямом підвищення ефективності проактивної правоохоронної практики. (Додаток Б).

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) використовує архітектуру, міське планування та управління існуючими об'єктами простору. Цю модель іноді називають «Design out Crime (DOC)», «Захищений простір (Defensible Space)» або «Запобігання злочинності через міський розвиток (Crime Prevention Through Urban Development (CPT-UD))» [416].

Загалом, модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) «зосереджується на середовищі, де відбуваються злочини, і на методах зменшення вразливості». Центральна передумова CPTED полягає в тому, що на поширення злочинів можна впливати особливостями фізичного середовища. Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої

інфраструктури (CPTED) – це «специфічне управління, проєктування або маніпулювання безпосереднім середовищем, у якому злочини відбуваються систематично і постійно».

Модель запобігання злочинам за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) зосереджено на управлінні фізичним плануванням і використаннім рукотворного середовища для зменшення кількості проявів протиправної поведінки, страху перед злочинністю, поліпшення якості життя та підвищення естетичної якості середовища. В основі логіки проєктування конкретного зовнішнього середовища з метою запобігання злочинності є те, що спроби запобігання злочинам, спрямовані на людей за допомогою таких методів, як загальне й індивідуальне стримування, менш ефективні, оскільки розміщення людей у фізичному середовищі є тимчасовим через властиву людям мобільність – тобто вони не є постійними елементами більшості середовищ протягом тривалого періоду. Такі речі, як будівлі й інші фізичні особливості навколишнього середовища, є «відносно постійними». Як наслідок, модель CPTED може здійснити вплив на стан злочинності через уявлення (розуміння) людей про можливі ризики [383].

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) ще називають моделлю попередження злочинності за допомогою екологічного проєктування – це модель запобігання злочинності через зміни у житловому та забудованому середовищі для створення безпечніших районів або просторів [153, с. 237].

Модель виникла в США, коли було зрозуміло, що стратегії розбудови міст руйнують соціальні межі, необхідні для самоконтролю. Термін CPTED увів в обіг К. Рей Джеффри (C. Ray Jeffery) [303, с. 224]. Джеффри стверджував, що запобігання злочинності має зосереджуватися більше на чинниках, пов'язаних із природою злочинності, а також на зменшенні географічних можливостей для злочинності: «Злочинність можна контролювати за допомогою міського проєктування (дизайну), де безпека та охорона

поширюється на вулиці, будівлі та парки. Наші міста є небезпечні, оскільки вони відкривають можливості для здійснення злочинів. Міста можна спроектувати так, щоб посилити контакти між людьми» [303, с. 224].

К. Рей Джеффри був прихильником проактивного міждисциплінарного наукового підходу, в якому вирішальне значення має категорія «середовище-особистість». Це поєднання біології, нейрології, містобудування, навколишнього середовища, дизайну та криміналістики: «Успішна модель боротьби зі злочинністю повинна мати справу ... з екологічним дизайном, а не з окремим правопорушником. Контроль навколишнього середовища, необхідний для боротьби зі злочинністю, може наступити через містобудування, науку та технології та поведінкову терапію» [303, с. 278].

У 1972 році (лише через рік) американський архітектор і проєктант О. Ньюман (O. Newman) опублікував книгу під назвою «Захищений простір» [343]. О. Ньюмен стверджував, що фізичний дизайн будівель і мікрорайонів може або посилити, або зменшити відчуття контролю мешканців над своїм середовищем, в якому вони проживають. У другій, менш відомій книзі, учений перевів свою увагу з фізичного на соціальне середовище [342]. О. Ньюман (O. Newman) розмежував простір на публічний, напівпублічний і приватний та напівприватний простір. Також О. Ньюман (O. Newman) стверджував, що завжди повинно бути зрозуміло, хто має право власності та/або контролю над простором. Таким чином, простір стає «захищеним простором». Найчастіше цього складно досягти «грубими» заходами безпеки (захист об'єкта за допомогою замків, огорож і колючих сигналізацій), або і з більшою кількістю поліції. Для цього достатньо «м'яких» заходів, таких як символічні ворота, низькі огорожі, стовпці, що вказують на розмежування і контрольованість простору, який є у власності та контролюється, тощо. Ідеї та пропозиції О. Ньюмена (O. Newman) зосереджені не тільки на фізичному аспекті (бетон, цегла та розчин), а також і на соціальних та поведінкових аспектів. Цей соціальний шлях був додатково досліджений і опрацьовується у науковій статті, представлений Г. Савіллом (G. Saville) та Дж. Клівлендом (J. Cleveland)

на щорічній конференції Міжнародної Асоціації CPTED у Вашингтоні (США) в 1998 році: «2-ге Покоління CPTED» [247]. Г. Савілл і Дж. Клівленд вивчали та досліджували досвід роботи поліції Нідерландів у напрямі запобігання злочинності через проєктування середовища.

Протягом наступних років після цих перших публікацій щодо моделі запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) науковці та практики поглиблювали та розширювали концептуальні та науково-практичні аспекти моделі CPTED у запобіганні злочинності. У Великобританії, Р. Кларк (R. Clarke) у 1997 році опублікував дослідження «Ситуативна профілактика злочинності», в якому він визначив модель запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) як підхід: «Що включає заходи щодо скорочення можливостей прояву специфічних форм злочинності, а також управління, проєктування або маніпулювання простором з метою усунути можливість прояву злочину шляхом розвитку позитивної взаємодії з простором його законними користувачами [242].

Подібні підходи, розроблені та втілюються у практичну діяльність і у Великобританії, проте там такі підходи до запобігання злочинності через вплив на місця прояву кримінальної активності відомі, як «Designing Out Crime» (DOC) – проєктування проти злочинності [245].

Із 1990 року в центрі уваги сфери проактивного запобігання злочинності були не стільки концептуальні основи та наукові аспекти, як практика реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності CPTED. У 1991 році в США Т. Кроу (T. Crowe) опублікував видання «Попередження злочинності через екологічний дизайн», яке стало базовим практичним посібником із реалізації моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). У минулому поліцейський Т. Кроу (T. Crowe) визначає зміст моделі правоохоронної діяльності CPTED так: «... правильний дизайн та ефективне використання забудовного середовища можуть призвести до зменшення страху перед злочинністю та частоти злочинів, і до покращення якості життя» [265].

Як зазначає І. Чапа (I. Chara), сьогодні принципи моделі CPTED є звичним компонентом фізичної безпеки й архітектурного дизайну – і не безпідставно. Міські території постійно розвиваються та ускладнюються, щоб підтримувати наплив людей, які планують жити у містах. Більше половини населення планети сьогодні проживає в містах, і, як очікується, ця кількість зросте [240]. Проте, спеціалісти та експерти з питань безпеки стикаються з численними проблемами, пов'язаними з посиленням захищеності громадських просторів: вартість, складність модернізації існуючої системи фізичної безпеки тощо. Саме з огляду на такі поширені тенденції концептуальні та науково-практичні аспекти моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури CPTED є особливо корисними, своєчасними та необхідними.

Хоча основні принципи моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), викладені в 1970-х роках, залишаються незмінними і сьогодні, проте з часом вони стали більш деталізованими – підхід полягає в ретельному балансі фізичної безпеки, плануванні та організації архітектури, психології та сприйняття. Успішне впровадження принципів моделі CPTED у громадських місцях вимагає врахування ландшафтними архітекторами, які розробляють проєкти місцевості й принципів безпеки, дотримання яких дозволяє спроектувати безпечні середовища та простори (інфраструктуру) [240].

Положення проактивної правоохоронної моделі діяльності CPTED застосовується до таких інфраструктурних об'єктів, як школи, університети, релігійні установи. Принципи та підходи моделі CPTED актуальні для багатоповерхових житлових споруд, спортивних і розважальних закладів і житлових комплексів, промислових підприємств та медичних установ, торгових центрів, індустріальних та офісних парків, що свідчить про універсальність такої моделі правоохоронної діяльності [164, с. 439].

У підсумку модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є стратегічним і чи не визначальним доповненням до будь-якої програми безпеки, і є, по суті, розумною стратегією для стримування

і внутрішньо особистісних, і зовнішніх детермінізуючих злочинну поведінку чинників.

Модель CPTED у своїй основі опирається на властивості людей сприймати вплив і позитивних, і негативних чинників навколишнього середовища. Реалізація положень моделі CPTED спрямовується на формування у людей відчуття або усвідомлення власності на об'єкти простору, таким чином заходи щодо запобігання виникненню неправомірної поведінки матимуть більш ефективний результат [341].

Поряд із забудованим навколишнім середовищем велику роль у поясненні події та типу злочинності відіграють структурні соціальні фактори. Це означає, що не завжди можна знайти прямий причинно-наслідковий зв'язок між певними особливостями навколишнього середовища та злочинністю (або страху злочинності). Радше забудовне середовище має бути концептуалізовано як місце прояву поведінки людини, на яку впливають численні фактори, такі як економічні потреби, місцева або групова субкультури, політичні мотиви, вплив ЗМІ, пошук шляхів утвердження себе, способи отримання задоволення тощо. Забудоване середовище може або сприяти, або гальмувати індивідуальні особливості поведінки та окремі соціальні процеси. Хороші архітектурні та планувальні рішення працюють не лише загальному благополуччю, а й формують передумови запобігання злочинності.

Концептуальні положення та науково-практичні аспекти моделі Превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) дуже різноманітні, різні та невпинно вдосконалюються. На основі проведеного метааналізу близько двохсот публікацій та документів моделі CPTED В. Гібсон (V. Gibson) та Д. Джонсон (D. Johnson) підкреслюють важливість розробки уніфікованої термінології у визначенні змістових понять моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). Тому, в межах наукового дослідження доречно зосередитися на визначенні поняття проактивної правоохоронної моделі «Превенція злочинів за допомогою зміни

навколишньої інфраструктури (CPTED)», яку ще називають моделлю «Попередження злочинності за допомогою екологічного проєктування».

Для розуміння концептуальних і науково-практичних аспектів проактивної правоохоронної моделі запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) спершу слід проаналізувати термінологію, яка застосовується у CPTED. Так, під поняттям злочинність як об'єкт моделі CPTED слід розуміти конкретні форми (прояви) злочинності, а також страх перед злочином або відчуття невпевненості, що є вторинними руйнівними наслідками прояву злочинності [245]. Злочинність («зло чинити») – одна із стародавніх форм соціального буття. Це складне соціальне явище, причини й умови якого пов'язані як із генетичними схильностями людей до відхиленої, зокрема злочинної поведінки, так і з пороками та недосконалістю самого суспільства і ступенем його здатності формувати законослухняну людину. В процесі історичного розвитку людство поступово переконувалося в тому, що для ефективної протидії злочинності недоцільно впливати на тіло, плоть злочинця (жорстокі, нелюдські покарання). Потрібно змінити духовний стан людини, а це можливо шляхом усунення тих різноманітних подразників, які посилюють людські пристрасті й ведуть до нераціональної поведінки [54, с. 14].

Важливо розуміти, що перелік порушень, що формують поняття «злочинність», можна остаточно визначити лише в певному середовищі: у околиці X, або на громадській площі Y, або на певній сукупності вулиць Z1-Z5.

Учені В. Березняк та С. Корогод зазначають, що у кримінологічній літературі для визначення заходів про недопущення вчинення злочинів застосовуються без достатніх підстав різні терміни: «запобігання», «припинення», «профілактика», «рання профілактика», «спеціальне запобігання», «спеціально-кримінологічне запобігання» тощо. Але, на думку вчених, найбільш ємким поняттям, що охоплює та інтегрує всі види діяльності та заходи щодо недопущення вчинення злочинів, а також визначає напрям боротьби зі злочинністю, є саме «запобігання злочинності» [18, с. 5].

Вихідні положення теорії запобігання злочинності загалом розроблені у працях вітчизняних і зарубіжних кримінологів. Проте, слід зазначити, що вся історія світового досвіду протидії злочинності, численні наукові дослідження переконливо свідчать про те, що остаточно подолати злочинність і ті явища, які її породжують та їй сприяють, поки що неможливо. Вчена В. Голіна визначає поняття запобігання злочинності як соціальну політику держави, спрямовану на подолання криміногенно небезпечних суперечностей у суспільних відносинах із метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення (так зване загальносоціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [54, с. 10, 16].

Доречно, на нашу думку, визначити зміст поняття профілактика злочинності. Так, під профілактиною злочинності вчений М. Литвинов пропонує розуміти специфічний вид суспільно необхідної діяльності, яка справляє комплексний вплив на причини й умови злочинності з метою їх усунення або послаблення [84, с. 8]. Профілактика – активні дії, які проводяться перед виникненням проблеми. Протидія, альтернатива реакції. До прикладу, більшості аварій можна запобігти якісним проектуванням і підтриманням належного стану дорожнього покриття та технічно краще обладнаними автомобілями. Проблема в тому, що профілактика спрямована на те, що ще не відбулося. Тому профілактична робота повинна ґрунтуватися на науковій основі та ретельному і фундаментальному аналізі досліджуваних явищ, що підлягають профілактичному впливу. Профілактика – це про ймовірність і випадковість.

Важливим терміном, яким послуговується модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), є термін «засіб» (знаряддя дії): інструменти реалізації запобігання злочинності. Прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб [136, с. 307]. Підбір засобів впливу на стан справ із метою запобігання кримінальних проявів може здатися простим процесом, однак це важлива

частина роботи, до якісного виконання якої потрібно ретельно готуватися. Підбір засобів є мультисуб'єктним процесом, в якому важливу роль відіграють різні зацікавлені сторони, основною з яких зазвичай є органи та підрозділи поліції. Підбір та якісне застосування засобів запобігання кримінальній активності – процес, у якому важливий ретельний аналіз проблеми (якою є або може бути проблема, місце її можливого прояву, суб'єкти, які можуть мати відношення до проблеми). Зазначений процес – це складний міжвідомчий підхід пошуку та реалізації засобів вирішення конкретної проблеми.

Також фундаментальним операційним терміном проактивної правоохоронної моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є термін «середовище». Навколишнє середовище має важливе значення для коригування (збільшення або зменшення) проявів злочинності. Однак ідеться не тільки про фізичне середовище, а й про соціальне середовище, яке включає кожен окрему людину. Людина (тіло, мозок, культура, поведінка) є складовими середовища. Тому середовище є соціально-фізичним просторово-часовим виміром життя.

Також доречно визначити зміст терміна «дизайн (архітектура) простору». Термін дизайн (архітектура) у моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) потрібно розглядати тотожним терміну «навколишня інфраструктура». Цей термін слід розглядати в широкому значенні, за яким ідеться про планування, проєктування, а також управління та утримання міста, мікрорайону, або будівлі з усіма її фізичними властивостями (цегла, бетон, форма), а також про людей, які там знаходяться та проживають. Тож це стосується і соціальної інженерії. Отже, не тільки архітектори, містобудівники, дизайнери та інженери, а також люди, які беруть участь у обслуговуванні, а також «соціальні інженери»: вчителі, соціальні працівники та служби, мешканці, політики, урядовці та місцеві жителі, і, звичайно, поліція формують об'єднане поняття дизайн, архітектура або навколишня інфраструктура.

Визначення значення фундаментальних базових понять моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) дозволяє визначити проактивну правоохоронну модель CPTED як підхід до запобігання злочинності, а також антигромадської поведінки та страху перед злочином чи відчуттям невпевненості (та/або мінімізації завданих матеріальних та нематеріальних збитків), через міжвідомчий (мультисуб'єктний) процес, який планує, проєктує та підтримує певне фізичне середовище чи територію (наприклад, місто, селище, село, мікрорайон чи сукупність будівель), включаючи соціальне середовище із залученням людей, які є частиною цього середовища [319].

Міжнародна асоціація CPTED визначає профілактику злочинності за допомогою екологічного проєктування (CPTED) так: це багатoproфільний підхід до запобігання злочинам, який використовує містобудівний та архітектурний дизайн та управління побудованим і природним середовищем. Стратегії CPTED спрямовані на зменшення віктимізації, стримування рішень правопорушників, що передують кримінальним діям, та формування почуття власності серед мешканців, щоб вони могли отримати територіальний контроль над територіями, зменшити злочинність та мінімізувати страх перед злочинністю. Проактивна правоохоронна модель CPTED також відома у всьому світі під поняттям «проєктування злочинів», «захист простору», проте, використовуються й інші подібні терміни [416].

«Запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (CPTED) – це теорія запобігання злочинності, яка зосереджується на тактичному плануванні й ефективному використанні вбудованого середовища, яке при застосуванні зменшує і злочинність, і страх злочинності. Основна мета CPTED полягає в тому, щоб зменшити/усунути можливість злочинів у навколишньому середовищі та сприяти позитивній взаємодії з простором законних користувачів. CPTED – це превентивна, проактивна, а не реактивна модель [441].

Запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) означає спільний, багатоаспектний підхід до зменшення можливостей для злочинності, покращення уявлення громади про безпеку та зміцнення громадських зв'язків.

Варто зазначити, що ізолювані підходи до зниження злочинності рідко настільки ефективні, як багатосуб'єктні. Під міжвідомчим, мультисуб'єктним процесом слід розуміти міждисциплінарний підхід до проєктування по відношенню до безпеки та злочинності та застосування принципів моделі CPTED. До такої роботи залучають досвідчених фахівців із планування та розвитку громад, представників служб архітектури, дизайну та проєктування, осіб, відповідальних за освітлення, поліцейських, пожежників, служб охорони, послуг, співробітників парків та служб перевезення тощо [149, с. 297].

Як висновок слід зазначити, що визначення та пояснення значення фундаментальних базових понять моделі «Превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (CPTED) дозволяє визначити поняття досліджуваної проактивної правоохоронної моделі CPTED як комплексної методології запобігання злочинності, та її вторинних наслідків, яка застосовується різними суб'єктами, відповідальними за підтримання правопорядку у взаємодії із місцевими мешканцями, суть якої полягає у тому, щоб здійснювати проєктування та підтримання стану середовища, простору або території у такому стані, який формує в злочинця переконання про неможливість уникнути покарання через відсутність характеристик місця прояву кримінальної поведінки, які перешкоджатимуть його викриттю. Тобто, проактивні заходи моделі запобігання злочинності CPTED застосовуються для підвищення рівня захищеності простору шляхом усунення криміногенних ризиків через продумане проєктування нового забудовного простору, або підвищення рівня захищеності через додавання конструктивних змін (додавання освітлення, застосування відеонагляду, розчищення чагарників, сприяння колективному використанню місцевості тощо) існуючого простору або конкретного місця [168, с. 118].

Застосування положень моделі Превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) з практичної сторони пов'язане із необхідністю усвідомлення базових положень теорії запобігання злочинності. Так, ефективне запобігання злочинності, як свідчить теорія і практика багатьох країн, можливе і необхідне в двох пов'язаних між собою напрямках. По-перше, це застосування передбаченого кримінальним законом покарання до осіб, які вчинили злочини; по-друге, – попередження державою і суспільством ще не вчинених, але вірогідних суспільно небезпечних проявів [187, с. 4].

Слід зазначити, що поняття «профілактика злочинів» не є законодавчо визначеним, саме тому його неоднозначно сприймають і у правоохоронній діяльності (практичній), і в науковій сфері (теоретичній) [53, с. 238], стверджує В. Завидняк. Учений О. Джужа під попередженням злочинів пропонує розуміти систему соціальних і правових заходів, спрямованих на усунення причин та умов учинення злочинів, якій належить провідна роль у запобіганні та ліквідації злочинності [49, с. 180].

У сучасних наукових дослідженнях проблема причин злочинності й умов, що сприяють їй, розглядається через визначення системи соціально-негативних факторів (явищ, процесів), які детермінують злочинність. Водночас причина – вирішальний активний фактор, який містить реальну можливість появи злочину як наслідку. Умова ж – порівняно пасивний фактор, який тільки сприятливо впливає на розвиток причинного зв'язку, але безпосередньо не породжує наслідок злочину [56]. Отже, причини конкретного злочину – це ті активні фактори, які викликають у певної особи інтереси, мотиви для його вчинення. Умови, що сприяють вчиненню злочину (пасивні фактори), утворюють його навколишню обстановку [170, с. 116-117].

Як відомо, можливість учинення особою кримінального правопорушення значною мірою залежить від соціального контексту ситуації у певному конкретному місці. Особливе значення для профілактики злочинності має присутність або відсутність осіб, відповідальних за нормальний стан функціонування певного окремого місця – «спостерігачів» [278]. Можливе

виникнення протиправної поведінки передбачає наявність поєднання трьох факторів. Цими трьома факторами є: 1) мотивований правопорушник; 2) об'єкт (відповідна мета або жертва) за відсутності «опікунів». Поняття «опікун» не стосується лише поліцейського чи охоронця, а будь-якої особи, чия присутність чи близькість перешкоджає злочину. Насправді у центрі профілактики значної кількості кримінальних правопорушень є присутність неформальних опікунів, а не офіційних; 3) місце і ситуація (відповідна можливість). Ці три елементи формують поняття «злочинного трикутника».

Варто відзначити, що починаючи з формулювання ідеї про те, що поліція має запобігати злочинам – замість того, щоб лише «затримувати злочинців» – співробітники поліції багатьох країн світу почали зосереджувати свою діяльність не лише на правопорушниках, а й на таких елементах прояву злочинної поведінки, як місце, ситуація, поведінка й обстановка, в якій проявляється така протиправна поведінка.

Концептуально та з науково-практичної сторони модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) ґрунтується на ключових принципах, з яких вибудовуються стратегії, які слід враховувати при проєктуванні, розробці, переплануванні й обслуговуванні будівель, споруд, громадських просторів та ділянок місцевості [157, с. 142]. Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що ці принципи та стратегії матимуть найбільш ефективний вплив, якщо їх використовувати комплексно.

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) послуговується декількома різними принципами організації. Дослідниця Дж. Джейкобс (J. Jacobs), описуючи принципи моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), використовувала такі поняття як «соціальний капітал», «видимість» і «територіальність». Учений О. Ньюман (O. Newman) виділив чотири принципи, реалізація яких дозволяла сформувати такий стан справ, за якого простір міг вважатися захищеним:

«територіальність», «природний нагляд (спостереження)», «імідж, середовище» та «контроль доступу». Ці принципи тепер називаються принципами CPTED першого покоління.

Рис. 3. Перше покоління принципів моделі CPTED

Проте згодом наукове розуміння та практичне наповнення змісту принципів моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) поглиблювалось та вдосконалювалось. Нові напрацювання у сфері реалізації моделі CPTED прийнято називати другим поколінням принципів моделі CPTED. Протягом багатьох років реалізації у моделі CPTED з'явилася низка модифікацій як наслідок різних експериментів і досліджень. Запровадження підходу «загартування цілі» означало перехід від фокусу з «соціальної згуртованості сусідства» до фокусу на «фізичному зменшенні можливостей злочинності». Цьому сприяли наукові дослідження, що розпочалися наприкінці 1970-х і початку 1980-х років про злочинність та можливості для її прояву і розвитку. У 1970-х роках наукові дослідження змістили центр уваги на вибір правопорушниками раціонального просторового й екологічного вибору місця вчинення протиправних дій. Водночас сформувались нові поняття в розумінні географічного складника прояву злочинності, відомі як «екологічна кримінологія», що були імплементовані до змісту моделі запобігання

злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED).

Так, у 1997 році на щорічній конференції Міжнародної асоціації CPTED було представлено концепцію другого покоління принципів CPTED, основний акцент яких було зосереджено на зменшенні можливостей для прояву протиправної поведінки у конкретних місцях. Однак, на відміну від заходів та операцій запобігання злочинності попередніх років, які були зосереджені на потенційному порушнику, проактивна модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) другого покоління зосереджував увагу на невеликих просторах (середовищах), що називається безпосередньою (конкретною) орієнтацією. Саме конкретна орієнтація пов'язувала CPTED другого і першого покоління як одну цілісну модель запобігання кримінальній активності.

Концепції другого покоління принципів моделі CPTED ґрунтувалися на нових соціологічних дослідженнях «колективної ефективності» і включали чотири принципи: соціальна згуртованість, культура громади (спільноти), зв'язок та порогова ємність (здатність, міцність).

Рис. 4. Друге покоління принципів моделі CPTED

Попри те, що принципи моделі CPTED прийнято у науковій літературі поділяти на два покоління з огляду на час їх виникнення та формування змістового наповнення, проте проведене нами дослідження наукової літератури, в якій досліджуються концептуальні та науково-практичні аспекти

моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), що дозволяють визначити, що стосовно переліку та змісту принципів моделі CPTED існують й альтернативні погляди. Так, учений Т. Кроу (T. Crowe) визначає три стратегії захищеності простору: 1) природний контроль доступу; 2) природний нагляд; 3) зміцнення простору (території).

Учені Cozens P. M., Saville G, Hillier D. P. Козенс (P. Cozens), Дж. Савілі (G. Saville) та Д. Хілієр (D. Hillier) визначають шість принципів захищеного простору: 1) територіальність; 2) нагляд (офіційний, і неофіційний); 3) контроль доступу; 4) імідж (підтримка та розвиток); 5) підтримка програм активності, діяльності; 6) загартовування цілі [259].

Рис. 5. Принципи захищеного простору моделі CPTED

Проведене нами наукове дослідження дозволяє визначити й охарактеризувати зміст кожного з принципів, які складають зміст сутності моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). Так, першим принципом моделі CPTED вчені та практичні працівники підрозділів поліції у зарубіжних країнах виділяють «територіальність».

Під «територіальністю» слід розуміти використання фізичних атрибутів (характеристик) для окреслення меж простору та вираження позитивного сприйняття власності на простір або місцевість, або об'єкт нерухомості. Коли мешканці сприймають простір навколо своїх будинків як власний, вони піклуються про цей простір і чинять на нього певний позитивний вплив. У власників простору очевидною є мотивація контролювати та захищати цей певний простір. Інформаційний вказівник, оновлення фарбування, огорожа, паркан, ворота, шлагбаум... це все засоби для окреслення власності щодо територіальності. «...Фізичний дизайн може створити або розширити сферу впливу, щоб у користувачів сформувалось почуття власності – почуття територіального впливу – і у підсумку, потенційні правопорушники сприймають цей вплив території [265, с. 31]. Поширення демонстративних заходів, які вказують на те, що простір є у володінні і що це володіння охороняється, чинить запобіжний вплив на осіб, які мають намір вчинити протиправні дії.

Цілі принципу територіальності полягають у визначенні кордонів, вираженні володіння та формування переконання про те, що простір доглядають і захищають. Будь-яка недоглянута частина простору посиляє повідомлення, що ця ділянка не контролюється. Якщо простір перебуває у занедбаному стані, він буде здаватися привабливим для протиправної поведінки [390].

«Нагляд» (природне спостереження) – це фізична здатність бачити, що відбувається. «Побачити і бути побаченим». Нагляд (спостереження) покращує видимість присутності потенційних правопорушників. Слід розрізняти нагляд з боку мешканців, з боку поліції, приватних осіб, співробітників служби безпеки від напівформального нагляду, який є частиною звичайного розпорядку дня для листоноші, прибиральників, консьєржів тощо. Нагляд також включає технічний нагляд з відповідним фото та відеообладнанням (камери відеоспостереження) [319].

Як зазначає С. Баглай, недавніми роками в Україні активно впроваджують програми «безпечне місто», «безпечна громада», «безпечний двір» і навіть «безпечна школа». Фактично, такі програми – це продовження та розширення програм підтримки правоохоронних органів від органів місцевого самоврядування. Це начебто приклад того, коли співпраця міста та поліції має сприяти безпеці громади [8]. Учена О. Шайтуро стверджує, що реалізація програм безпечного міста як система заходів протидії злочинності буде сприяти підвищенню рівня безпеки в місті (на вулицях і дорожніх шляхах), оптимізації дорожнього руху в місті та підвищенню його безпеки (за рахунок фіксації фактів порушень норм законодавства учасниками дорожнього руху камерами відеоспостереження), та призведе до результативної протидії злочинній діяльності, насамперед загрозам кримінального та терористичного характеру [185, с. 226].

Принцип «нагляду» (природного спостереження) реалізовується шляхом планування розміщення фізичних особливостей об'єктів простору, діяльності та людей так, щоб максимально збільшити видимість (оглядовість) простору та його користувачів, сприяючи позитивній соціальній взаємодії між користувачами приватного та публічного простору. Потенційні правопорушники відчують посилений контроль і, таким чином, по суті сприймають збільшення ризику. Таке сприйняття збільшення ризику поширюється на відчуття злочинця про складність використання шляхів евакуації (безперешкодного залишення місця вчинення кримінального правопорушення).

Природне спостереження передбачає:

- застосування елементів проєктування, які забезпечують можливості для жителів спостерігати за навколишнім простором;
- створення обстановки, яка ускладнює або унеможлиблює приховування себе та своєї поведінки правопорушником;
- підвищення видимості (оглядовості) за допомогою ландшафтного дизайну в поєднанні з належним освітленням;

– підвищення ймовірності виявлення та затримання, таким чином зменшуючи можливості для кримінальних елементів.

Проведене нами дослідження наукової літератури та видань прикладного (практичного) спрямування дозволяє визначити практичні рекомендації, дотримання яких може посилити нагляд (природне спостереження):

- вулиці слід проектувати так, щоб збільшити пішохідний і велосипедний рух;
- вікна слід розташовувати з виглядом на тротуари та стоянки автомобільного транспорту;
- штори слід залишати відкритими;
- слід використовувати невисокі огорожі, які найменше обмежують видимість (оглядовість). Огорожа зі стінок, які проглядаються, зменшує доступ, одночасно дозволяючи перехожим спостерігати за підозрілою активністю;
- слід використовувати прозорі (скляні) елементи як двері для входу у будівлі;
- проектуючи освітлення місцевості, слід уникати погано розміщених ліхтарів, які створюють сліпі зони для потенційних спостерігачів. Слід переконатися, що потенційно проблемні зони добре освітлені: доріжки, сходи, входи та виходи, місця для паркування, банкомати, поштові скриньки, автобусні зупинки, дитячі ігрові майданчики, зони відпочинку, об'єкти соціального обслуговування населення, складські приміщення, смітники тощо;
- слід уникати занадто яскравого освітлення, що створює сліпучі відблиски або глибокі тіні, що завадить огляду потенційним спостерігачам;
- освітлення слід розташовувати уздовж доріжок та інших ділянок руху пішоходів на належній висоті, щоб освітлити обличчя людей (для ідентифікації потенційних нападників) [261].

Непроглядні стіни, високі та густі чагарники, припарковані автомобілі, господарські будівлі, масштабні знаки, рекламні площі й інші перешкоди можуть перешкодити природному спостереженню. Якщо на місцевості є ділянки, де часто виникають проблеми, і ці ділянки погано проглядаються, слід

шукати способи підвищити видимість. Деякі загальні підходи до поліпшення такого стану справ включають:

- встановлення вікон у закриті стіни, щоб збільшити зорову експозицію;
- заміна непроглядних стін огорожі на ковані елементи;
- повне обмеження доступу до прихованого простору;
- видалення з прихованих зон будь-яких зручних для людей елементів, таких як лавки, які роблять цю зону привабливою;
- також корисним рішенням може бути встановлення опуклих дзеркал, щоб забезпечити огляд кутів будівель, застосувати електронне обладнання для спостереження або посилення патрулювання.

Концепція природного спостереження передбачає, що чим більше освітлення, тим краще. Парадоксально, але це не завжди так. Іноді гарне освітлення приваблює протиправну поведінку. Наприклад, співробітники шкільних закладів виявили, що добре освітлення території навколо школи є ідеальними місцями для відпочинку в неробочий час [390]. Отже, від видимості до ефективного спостереження є декілька кроків, які потрібно реалізувати.

Контроль доступу. Загальна ідея контролю доступу надзвичайно проста: злочинець не повинен наважуватися, або мати можливість потрапити на територію, у будівлю, або простір з протиправною метою.

Природний «контроль доступу» обмежує можливість прояву кримінального правопорушення, через застосування заходів, які розмежовують приватний і публічний простори. Контроль доступу здійснюється через правильне планування входів і виходів, огорож, освітлення та ландшафтного дизайну для обмеження доступу. Практичними рекомендаціями щодо посилення контролю доступу є такі:

- слід використовувати єдину, чітко ідентифіковану точку входу;
- під вікнами на рівні землі доцільно використовувати низькі колючі кущі. Щоб ускладнити проникнення, слід використовувати колючі рослини біля парканів;

- слід усунути конструктивні елементи, які відкривають доступ до покрівель, або верхніх поверхів;
- у передньому дворі доцільно використовувати огорожі на рівні талії людини, щоб контролювати доступ і спростити спостереження;
- доцільно використовувати ворота із замком між переднім і заднім дворами;
- потрібно використовувати огорожу відкритого типу на рівні плечей уздовж бічних ліній житлової нерухомості;
- потрібно використовувати закриті високі огорожі, крізь які можна бачити між двором і громадською алеєю замість стіни, яка перекриває огляд з усіх боків;
- вхід до дверей позначається декоративними насадженнями, яке також працює як бар'єр для утримання відвідувачів на доріжці [319, с. 22].

Належний контроль доступу також можуть забезпечувати дерева (хвойні або листяні). Для збереження природного нагляду їх слід належно доглядати (вчасно обрізати). В Україні санітарна обрізка дерев регулюється Правилами утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затвердженими Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 р. № 105 [118].

Природний контроль доступу використовується для доповнення механічних та оперативних заходів контролю доступу, таких як «загартовування цілі» [261].

Під «загартовуванням цілі» мається на увазі, що потенційні об'єкти мають бути стійкими від кримінального нападу. Фізична безпека та дизайн мають бути такими, щоб ускладнити проникнення до будівлі чи простору зі злочинною метою. Це найбільш традиційна відповідь щодо протидії злочинному прояву: ускладнити фізично доступ злочинців за допомогою замків, решіток, дверей або воріт: підхід середньовічної фортеці. Цей принцип включений у принцип контролю доступу. Тема реалізації такого принципу полягає у тому, щоб збільшити зусилля, які повинні докласти правопорушники,

та підвищити ризик того, що вони будуть виявлені або затримані під час реалізації протиправних дій.

Важливо спроектувати достатню кількість освітлення, щоб можливі проблемні зони були належно освітлені. До таких зон належать вхід, доріжки, кути і сходи. Світло повинно вмикатися автоматично, якщо хтось з'являється у певній ділянці місцевості, яка є вразливою для різних загроз. Правильне освітлення суттєво посилює безпеку.

Хорошим способом запобігти вандалізму є використання багаторічних витких рослин для покриття стін будівлі або інших поверхонь, які зазвичай розмальовують шляхом нанесення графіті.

Одним із способів захисту будівлі є використання гравію. Гравій видає гучний хрускіт під час ходьби по ньому. Тому декоративний гравій можна розмістити правильно на ділянці, наприклад на клумбах, тонкою смугою навколо будівлі, або під вікнами та біля вхідних точок [319, с. 24].

Заходи територіального зміцнення дають користувачеві відчуття безпеки та формують усвідомлення у потенційного правопорушника про значний ризик затримання чи викриття. Коли люди вживають належних заходів для захисту свого майна, злочинність знижується, тому що такий захист ускладнює вчинення злочинної поведінки [261].

Принцип “імідж і підтримка” пов’язаний із соціальною поведінкою жителів та міською безпекою, як-от сприйняття прилеглих районів. Ідеться про те, чи існує застереження (побоювання) перебування у громадських місцях тощо. З ідеєю безпечного середовища пов’язане поняття іміджу. Ідея у тому, що фізичний стан та утримання простору (територія доглянута або занедбана) сигналізують про те, чи є цей простір безпечним або небезпечним. Фізичне обслуговування – це загальний стан утримання приміщення, будівлі чи території. Чи виглядає зона чи простір доволі гарно та чисто? Чи це привабливе місце? Таким чином критично важливою є управлінська діяльність та якість обслуговування місцевостей. Цей принцип полягає в тому, щоб захистити територію від сміття, графіті, вандалізму та пошкоджень. Територія не повинна

виглядати занедбаною або недоглянутою. Це викликає і зростання злочинності, і появу її різних форм, а також відчуття невпевненості (теорія Broken Windows) [307]. Мета полягає в тому, щоб не допустити стану занедбаності, що перешкодить продовжувати використання простору за його прямим призначенням.

Принцип «сприяння позитивному використанню» стосується створення середовища, яке збільшує ймовірність того, що територією скористаються законослухняні громадяни. Таке «краще поєднання користувачів» також важливо для таких територій, у яких формується натовп: це змішане скупчення людей (старші люди та молодь, чоловіки та жінки, діти тощо) часто є більш спокійним та менш небезпечним, аніж група, яка виключно складається з молодих людей.

«Підтримка активності» розміщує будь-яку діяльність у такому місці, щоб люди стали частиною простору, створюючи «природне спостереження». Активне місце – це місце, в якому можна збільшити використання присутності, додаючи цінності цьому місцю та формуючи так перешкоди діям правопорушників. Це досягається за допомогою активних і пасивних зусиль. Пасивні заходи – це елементи дизайну, які роблять територію привабливою та безпечною, наприклад, парки, басейни, дитячі майданчики та відпочинкові зони, громадські простори, лавки, фонтани тощо. Активні – це заплановані події або акції, що вживаються для залучення користувачів до району, наприклад пікніки, громадські та спортивні заходи, концерти, ігрові заходи тощо.

31 % респондентів вважають, що послідовна реалізація принципів CPTED може призвести до більш захищеного простору, ускладнення проявів протиправних дій та підвищення профілактичного ефекту. 52% респондентів вважають, що це більше так, ніж ні, 13% респондентів не впевнені в ефективності CPTED або вважають, що він не буде мати значного впливу а 4% респондентів вважають, що CPTED не буде ефективним. Отже, послідовна реалізація принципів CPTED може суттєво підвищити рівень захисту простору і

ускладнити прояви протиправних дій зі сторони злочинців, а також створити відчуття безпеки серед мешканців та відлякувати потенційних злочинців. Такий підхід сприяє підвищенню профілактичного ефекту та зменшенню рівня злочинності. (Додаток Б).

Важливу роль у забезпеченні заходів запобігання поширенню кримінальних проявів через зміни у навколишній інфраструктурі відіграють загальні стратегії озеленення. Ландшафтний дизайн повинен збалансувати вибір матеріалів і їх розміщення між ризиком збільшення можливостей для злочинів і підвищенням відчуття безпеки мешканців простору.

Так, нерозумно проєктувати ізольовані та приховані маршрути в межах міста. Однак, якщо є потреба в ізольованих маршрутах, наприклад, велосипедні доріжки у віддалених районах міста, з обох боків має бути належний огляд шляху. Якщо прихований, або ізольований наявний маршрут неможливо модифікувати, його можна зробити безпечнішим, шляхом забезпечення чіткої видимості, покращення освітлення, встановлення телефонів екстреної допомоги й електронних приладів спостереження.

Вибір і догляд відповідної рослинності у визначеному просторі є важливим завданням. Невисокі кущі та дерева з високими кронами можуть мати важливе значення в районах, де природне спостереження і оглядові лінії є пріоритетом. Візуально естетичний ландшафтний дизайн із поєднанням низькорослих і високих чагарників, листяні та вічнозелені дерева привабить користувачів до території. Належно доглянуте й охайне озеленення допоможе відчувати себе у безпеці [385, с. 50-52].

Окрім основних і постійнодіючих принципів моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури CPTED, виокремлюють також додаткові (до прикладу, конфліктні групи користувачів, генератори злочинності, змішане землекористування, вказівники руху, згуртованість, зв'язок, функціональність, культура, соціальний капітал, порогова ємність), однак не кожен додатковий принцип однаково застосовується до різних категорій землекористування

(публічно доступний простір, комерційний і бізнес простір, громадські парки, зони відпочинку, ігрові майданчики, паркові зони тощо). В результаті деякі принципи актуальні для однієї категорії, проте неактуальні для іншої, залежно від потенційного впливу цього принципу [385].

«Конфліктні групи користувачів». Різні групи користувачів простору можуть конфліктувати (наприклад, розташування школи біля індустріальної забудови, або центру для осіб похилого віку поряд з нічним клубом). Ретельний розгляд та оцінка ризику сумісного використання простору або території під час планування та розміщення об'єктів буде мінімізувати потенційні конфлікти між групами перед тим як вони стануть проблемою.

«Генератори злочинності» – це сфери, які можуть генерувати діяльність, яка сприяє злочинності. Наприклад, магазини з реалізації алкоголю, що працюють у режимі 24 години на добу, є законною комерційною діяльністю. В магазинах проблем немає, але їх розташування може призвести до конфлікту або непередбаченої вторинної діяльності як, наприклад, нічних гулянь. Таке місце може стати ідеальним для скоєння пограбувань у пізній час.

«Змішане землекористування» – це концепція, згідно з якою змішане використання простору може сприяти або зменшувати злочинні можливості. Повністю розділене використання простору (наприклад, житловий і комерційний) один від одного можуть створювати місця, які в певний час доби не використовуються. Однак продуманий перехід між різними видами використання простору має вирішальне значення для забезпечення діяльності, та не збільшує можливості для злочинності, формує сприйняття користувачами та мешканцями безпеки на території. Продумане змішане землекористування зменшить можливості для прояву злочинної поведінки і посилить відчуття безпеки.

«Вказівники руху» спрямовують людей, особливо пішоходів і велосипедистів, за певним маршрутом або шляхом. У деяких випадках вони роблять це без надання альтернативних шляхів евакуації або стратегії безпеки, приміром як у пішохідному тунелі або підземному переході. В інших випадках

вони спрямовують людей у певному напрямку. Важливо ретельно оформити дизайн і розташувати вказівники руху так, щоб не надати потенційним нападникам місце для очікування жертв на певному шляху.

«Згуртованість» – це розвиток стосунків і взаємодії між усіма користувачами простору для підтримки відчуття безпеки. Хоча це не функція міського дизайну, проте дизайн може поліпшити можливість позитивної соціальної згуртованості шляхом надання добре спроектованих і ретельно розташованих місць (багатоцільові приміщення у школах, громадські центри тощо).

«Зв'язок» належить до соціальних і фізичних зовнішніх зв'язків. Будь-яке місце не повинно існувати у ізоляції від навколишніх кварталів і цілого міста. У мешканців просторів, які перебувають у ізоляції, часто виникає синдром «не в моєму дворі». Фізичними функціями, які допомагають досягти зв'язку, є доріжки та дороги, що з'єднують конкретний простір із навколишніми районами, або такі об'єкти, як, наприклад, громадські центри, які надають послуги для всієї спільноти.

«Функціональність» – це здатність для будь-якого простору або громади підтримувати своє цільове призначення. Наприклад, надмірна кількість подібних видів використання простору на занадто малій території, наприклад, покинутих будівель або барів, можуть створити можливості для злочинів. Функціональність відноситься до балансу використання з повним спектром послуг для місцевих жителів, щоб дозволити їм робити покупки, насолоджуватися відпочинком і жити у своєму географічному районі. Це також скорочує далекі зайві автомобільні подорожі. Такі райони більш цікаві, що підвищує ймовірність того, що місцеві жителі будуть пишатися тим, що живуть там.

«Культура» належить до загального культурного вираження конкретного місця. Під цим слід розуміти художні, музичні, спортивні чи інші місцеві культурні заходи, покликані об'єднати людей і посилити соціальну згуртованість. Це можуть бути фізичні конструкції, що може заохочувати

прояви релігійності, спортивні об'єкти та території, які можуть використовувати місцеві художники і музиканти. Громадські меморіали, громадські фрески та інші культурні функції також поліпшують культурне сприйняття місця. Існуючі раніше культурні особливості, які створюють чітку ідентичність місця, можна використовувати для визначення принципів проектування та політики, які найкраще підтримують згуртованість і благополуччя всіх груп, які живуть і працюють у цьому просторі [385, с. 6-8].

«Соціальний капітал» – соціальна довіра, норми та мережі, які люди використовують для вирішення загальних проблем, громадянська активність у напрямі протидії неадекватній поведінці. Ключові стратегії включають призначені місця для зборів, соціальні заходи, громадські програми тощо. Метою є заохочення спілкування, довіри та співпраці між зацікавленими сторонами, а також із державними органами, які їх обслуговують.

«Порогова ємність» належить до створення багатого різноманіття в забудовному середовищі. Під цим слід розуміти, що землекористування та демографічне різноманіття – це дрібномасштабне явище, яке має проявлятися у всіх районах. Даний принцип передбачає використання декількох просторів у районі, де мешканці можуть спілкуватися (парки), купувати продукти (магазини) та відпочивати (спорт або розваги). Стратегії розвитку потенціалу також захищають від використання простору, що погіршує (знижує) безпеку в певному місці, наприклад, занадто багато закладів із продажу алкоголю створюють передумови для використання простору в криміногенних умовах.

Принципи моделі CPTED третього покоління ґрунтуються на твердженні, що профілактика, зосереджена лише на безпеці та злочинності, є недостатньою для створення безпечних районів із високою якістю життя в довгостроковій перспективі. До принципів моделі CPTED третього покоління відносяться екологічна стійкість, соціальна стійкість, економічна стійкість та стійкість громадського здоров'я [333].

Рис. 6. Третє покоління принципів моделі CRTED

Враховуючи існування зв'язку між стресовими факторами навколишнього середовища зі злочинністю, екологічна стійкість спрямовується на покращення життєздатності навколишнього середовища, до прикладу, озеленення вільних територій для зниження злочинності.

Соціальна стійкість рекомендує проектувати простір, орієнтований на людей, який сприяє створенню можливостей для соціальної взаємодії та співпраці. Метою соціальної стійкості є формування соціальної згуртованості, що може допомогти нейтралізувати зародки злочинних проявів до того, як ситуація стане некерованою.

Принцип економічної стійкості визначає зв'язок між нерівністю доходів людей і проявами злочинності. Очевидно, що інвестиції у економічний розвиток є одним із засобів боротьби з деякими проблемами, характерними злочинності, до прикладу, запровадження адаптованих програм працевлаштування осіб із кримінальним минулим, стримує останніх від протиправної діяльності. Економічна стабільність має безпосередній вплив на розрив кола рецидивної злочинності.

Підтримка стійкого громадського здоров'я полягає в тому, що міський дизайн і соціальна згуртованість пов'язані з пішохідним рухом на вулиці, використанням фізичної інфраструктури, сприйняттям безпеки та довірою серед населення району. Це не лише частина громадського здоров'я, але й

частина психології, яка може спровокувати або нейтралізувати мотиви кримінального правопорушення.

Третє покоління принципів моделі CPTED формує підходи для усунення окремих сприятливих умов для майбутньої злочинної поведінки, чого неможливо досягти за допомогою кращого освітлення та контролю доступу [332].

Дослідження концептуальних і науково-практичних аспектів реалізації принципів моделі запобігання злочинності: Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), слід зазначити, що, попри наявність розроблених принципів трьох поколінь, не існує єдиної стратегії, яка б зменшила поширення всіх проявів злочинної поведінки. Ці принципи слід застосовувати комбіновано на основі ретельного аналізу місцевого контексту. Однак історія моделі Превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) свідчить про те, що комплексне міське планування та розвиток громад вимагає врахування всіх принципів CPTED [416].

Практичне застосування принципів моделі Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) можна простежити на прикладі застосування дизайну архітектури у Великій Британії та Нідерландах. Так, у 1989 році поліція Великобританії запровадила ініціативу «Захищено дизайном» («Secured By Design» (SBD)), якою сьогодні керується більшість поліцейських сил Англії та Уельсу. Secured by Design (SBD) – це офіційна поліцейська ініціатива безпеки, яка працює над покращенням безпеки будівель і просторів поряд з ними, щоб забезпечити безпеку місць для життя, роботи, покупок і відвідувань [395]. Ця ініціатива мала успіх із самого початку. У кожному підрозділі поліції запроваджено посади фахівців, відомих як «Офіцер взаємодії (зв'язку) з архітектурою» (Architectural Liaison Officers) (ALOs) або, їх ще називають «Радники з дизайну по профілактиці злочинності» (Crime Prevention Design Advisors, – CPDA). Радник з дизайну по профілактиці злочинності спеціалізований офіцер із запобігання злочинності, який пройшов підготовку в коледжі зменшення злочинності при Міністерстві внутрішніх

справ Великобританії, який займається питаннями ризиків злочинності та розробкою порад щодо запобігання злочинності через вплив антропогенного середовища. На додаток до заходів фізичної безпеки, офіцер розглядає захищеність простору, доступу, вивчає злочинність і супроводжуючі її фактори, які можуть сприяти зниженню злочинності та безпорядків [260]. ALO офіцери поліції мають важливе значення для реалізації схеми «Захищено дизайном» (SBD). SBD спрямована на активне заохочення запровадження поліпшення заходів безпеки. Керівництво поліції може схвалити та надати офіційний логотип або позначку як відзнаку окремії території. Етикетка SBD присуджується поліцією у нових житлових масивах, що володіють хорошими якісними властивостями запобігання злочинності та зменшення страху. Ця поліцейська відзнака є маркетинговою перевагою, якщо справа доходить до їх продажу чи оренди житла.

У Нідерландах використовують поліцейське маркування (позначка) «безпечне житло». Це маркування (позначка) було введено по всій країні у Нідерландах в 1996 році. Мета полягає в тому, щоб зменшити прояви злочинності (переважно крадіжки зі зломом, злочини, пов'язані з транспортними засобами, вандалізмом тощо), та понизити страх перед злочинністю через зміни в екологічному дизайні, архітектурних заходах та посилення захищеності злочинних цілей.

І Британські, і Нідерландські маркування (позначки) спрямовані на активізацію та підтримку користувачів простору. Зрештою, користувач простору (наприклад, мешканець) повинен вимагати заходів безпеки від архітекторів і забудовників міст. SBD і нідерландське маркування допомагає сформулювати ці вимоги більш чітко і зрозуміло. У цьому відношенні поліцейська позначка (маркування) є лише засобом поліпшення комунікації між користувачами простору й архітекторами чи планувальниками.

Нідерландське маркування більше зосереджується на містобудуванні та озелененні. І для нових кварталів, і для наявних мікрорайонів таке маркування базується на близько сорока вимогах, які необхідно перевірити, і за потреби

виправити. Щоб отримати поліцейське маркування (позначку) необхідно набрати мінімальну кількість балів.

Ці критерії, за які отримують бали, організовані від великих рівнів до малих рівнів (макро – мікро). Такий підхід можна порівняти зі стрибком з парашутом: спершу видно загальний огляд місцевості, більше деталей розкривається згодом. Розрізняють патерни (шаблони) на декількох рівнях:

- містобудування та проєктування: розмір району, його щільність, висота і масштаб, а також доступ до району на автомобілі та велосипеді тощо;
- громадські зони: освітлення, паркування під відкритим небом, приватні гаражі, ігрові майданчики, тунелі та метро, автобусні зупинки, провулки, включаючи управління мікрорайоном, технічне обслуговування, нагляд тощо;
- облаштування: насадження на задніх двориках, доріжки тощо;
- будівлі: садиби, двоповерхові будинки, планування односімейних терасних будинків, внутрішніх майданчиків, огорожених площ тощо;
- житло: орієнтація житлових кімнат, висота дахів, стан головних входів, загартовування цілей тощо.

Під час «стрибків з парашутом» поліцейські офіцери взаємодії (зв'язку) з архітектурою» (Architectural Liaison Officers, ALOs) можуть використовувати посібник «Мітка захищеного житла» як автоматичний запобіжний пристрій, який змушує «відкривати парашути» у найбільш ранній момент. Якщо діяти занадто пізно – наприклад, перевіряючи лише цільове «загартовування» житла – це унеможлиблює набрання достатньої кількості балів. Щоб отримати «Позначку захищеного житла», треба відповідати вимогам з п'яти рівнів і сорока шаблонів, кожен шаблон при перевірці у випадку позитивної відповідності – це 1 бал. Якщо житло не відповідає вимогам шаблону, бал не присвоюється (0 балів). «Приземлившись на землі», необхідно набрати мінімальну кількість балів. У посібнику кожен шаблон має дуже строгий формат вимог. Цей процес перевірки щодо особливостей та сильних сторін

запобігання злочинам може проводитись поліцейською робочою групою експертів CPTED.

Коли розробники та проєктувальники житлових проєктів подають документи для отримання поліцейського маркування (позначки) «безпечного житла», їх проєкт будівництва та навколишнє середовище повинні відповідати певним вимогам. Маркування можна використовувати тільки після надання дозволу поліцією. Дозвіл не може надаються лише для частини проєкту, це цілісний підхід.

Поліцейські, звичайно, не дизайнери: вони не вивчають архітектурні плани, однак вони перевіряють об'єкти на відповідність вимогам. Тому поліцейські мають бути навчені бути гнучкими у своєму мисленні. Опираючись на жорсткі вимоги, поліцейські можуть вести переговори з архітекторами, планувальниками та будівельниками з дотримання вимог, щоб отримати поліцейське маркування (позначки) «безпечного житла».

Базуючись на досвіді роботи з позначкою (маркуванням) для нового житлового простору, згодом поліція Голландії підготувала іншу позначку (маркування) для будинків, кварталів і мікрорайонів, які вже функціонували. Ця позначка дозволяє поліції структурувати перемовини з різних питань щодо безпеки з суб'єктами, які займаються обслуговуванням будинків або житла, кварталів, мікрорайонів, тобто навколишнім середовищем.

Поліція присуджує позначку «безпечене середовище» існуючому простору, якщо 60% усіх житлових будинків та 60% усіх комплексів у мікрорайоні отримують усі три сертифікати.

У Нідерландах також внесено зміни до Національного будівельного кодексу. До кожного нового будинку, побудованого в Нідерландах із 1999 року, висувалися нові вимоги щодо стійкості до злому (замки, двері, вікна). Станом на 1999 рік усі новозбудовані будинки у Нідерландах мають бути укомплектовані вікнами та дверима, захищеними від злому. Такі зміни зменшили кількість крадіжок у новозбудованих будинках щорічно на 26 відсотків (...) [200].

Ініціативи поліції Великобританії та Нідерландів щодо маркування безпечного простору демонструють дуже хороші результати. Коли ця схема реалізується у новому або існуючому середовищі різко знижуються крадіжки зі зломом (приблизно на 26%). Інші злочини, такі як крадіжки, вандалізм і вуличне насильство також знижуються після впровадження такої моделі діяльності поліції. Крім того, страх перед злочинністю значно зменшується завдяки використанню схем поліцейських маркувань [326]. Співробітники поліції, що використовують маркування (позначки) «безпечного житла» SBD перевершують показники колег, які не використовують SBD, з погляду скорочення злочинності, страху перед злочином і візуальними ознаками порушень громадського порядку [199].

Варто зазначити, що після впровадження позначок (маркування) безпечного простору, їх ефективність була успішною, проте, через декілька десятиліть їх ефект цілком може почати слабшати через зміни у структурі злочинності, методах дій правопорушників, не кажучи про зміни в плануванні, архітектурі та будівництві, які є наслідками прогресу. Отже, як і кожен продукт запобігання злочинам такі засоби, як маркування (позначки) «безпечного житла» SBD або «Голландська поліцейська позначка», також повинні дотримуватися нормального життєвого циклу. Коли наслідки ініціативи вичерпаються, органам управління поліцією доведеться прийняти обґрунтовані рішення про продовження терміну дії таких заходів або їх заміни. У Нідерландах Національний центр запобігання та безпеки злочинності оголосив про проведення нових досліджень злочинності, які включали і опитування грабіжників [278], і дослідження впливу маркування «безпечне житло» на стан криміногенної ситуації. Слід наголосити, що маркування (позначку) «безпечне житло» і перелік вимог, дотримання яких дозволяє цю позначку отримати, є процесом, а не готовим кінцевим продуктом. По суті, цей процес складається з фахових спільних досліджень між фахівцями з питань запобігання злочинності й архітекторами чи планувальниками, які спрямовані на об'єднання найкращих знань і зусиль обох експертних середовищ із метою запобігання злочинності та зменшення страху. В цьому плані корисним є досвід опитування

правопорушників при аналізі злочинів і стану житлового середовища. Аналіз злочинності й опитування правопорушників слід розглядати як невід’ємну частину роботи з підтримки актуальності зусиль із запобігання злочинності через внесення змін у такий елемент злочину, як місце його прояву. Отже, велика проблема полягає не тільки в тому, щоб надавати дедалі більше позначок (маркувань), але також адаптовувати систему – безперервний дослідний процес – за допомогою якого систематизовані поліцейські знання про ризики злочинності й уявлення про методи роботи злочинців використовуються для постійної адаптації моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). Частиною цієї системи має бути ретельна та постійна оцінка ризиків, з якими стикаються будинки, квартали та міста і з маркуваннями «безпечне житло» SBD, і без них.

Стратегії моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є найбільш успішними, коли вони найменше завдають незручностей кінцевому користувачеві та коли процес проєктування просторів покладається на об’єднані зусилля проєктувальників навколишнього середовища, землевпорядників, громадських активістів та фахівців правоохоронних органів. Стратегії, перелічені вище, не можуть бути реалізовані без допомоги громади, і це вимагає об’єднання зусиль, щоб зробити навколишнє середовище безпечнішим місцем для життя. Мета-аналіз багатокomпонентних ініціатив моделі CPTED у США виявив, що вони зменшили кількість грабежів на 30–84% [233].

Важливо усвідомити, що жоден метод проєктування не зупинить усі форми злочинності. Антигромадську поведінку дуже складно зупинити, і тому головний підхід – стримування та обмеження загроз. Наукові дослідження показують, що не завжди можна запобігти скоєнню кримінальних правопорушень за допомогою моделі запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED). Модель CPTED опирається на зміни у фізичному середовищі, які змусять злочинця прийняти певні

поведінкові рішення, і деякі з цих рішень включатимуть відмову від протиправної поведінки. Ці зміни радше стримують, аніж остаточно не допускають протиправну поведінку.

Із погляду фінансової ефективності модель CPTED зазвичай знижує загальні витрати на запобігання злочинам. Оновлення наявного середовища відповідно до вимог принципів моделі CPTED іноді може мати високу вартість, але якщо принципи моделі включити до початкового етапу проектування та планування об'єктів, просторів, територій та об'єктів, то вартість проектування за принципами моделі CPTED часто нижча, ніж за традиційних підходів [261].

Важливо розуміти, що будь-які вказівки щодо дизайну повинні обов'язково супроводжуватися розумним соціальним проектуванням і правильними методами управління. Інструкції моделі запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури CPTED працюватимуть значно краще, якщо будинок, автостоянка, школа або спортивний комплекс належно управляються. Хоча наукові дослідження наразі не вказують на точні механізми, безсумнівно, що соціальні й економічні чинники є основними з погляду мотивів для злочинності. Керівники (менеджери) «простору» можуть мати обмежений вплив на рівень безробіття, проте вони можуть вплинути на соціальні й економічні умови в конкретному місці – наприклад, можна створити позитивний клімат для бізнесу всередині конкретного району, або якщо створити дитячий садок поблизу житла. Такий фокус на сусідстві має вирішальне значення для безпечного розвитку в майбутньому. Щоб сприяти цим позитивним змінам, настанови, принципи та інструкції моделі CPTED включають не тільки фізичні вказівки щодо дизайну простору, а й пропозиції щодо громадської діяльності та управління цим простором. Поєднуючи ці підходи в цілісний спосіб і використовуючи фокус на сусідстві, можна якісно та суттєво вплинути на рівень зниження поширення злочинності та формування простору [385, с. 5].

Використання цілісного підходу моделі запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) до покращення безпеки зумовлює те, що можливості для прояву злочинної поведінки

зменшуються, небажані елементи шукатимуть нові місця, а для законних користувачів буде створено безпечний простір [368]. Модель CPTED – це не повна відповідь на проблеми громади, але це засоби усунення або обмеження екологічних перешкод для соціального, правоохоронного або управлінського контролю [262].

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є однією з найбільш стійких теорій запобігання злочинності, насамперед тому, що вона добре працює на практиці. Однак упровадження рішень моделі CPTED нерідко відбувається без належного та фундаментального процесу аналізу, що призводить до спрощених і погано продуманих рішень. Неякісно застосовані стратегії моделі CPTED можуть ненавмисно завдати шкоди, наприклад, стимулювати переміщення злочинності на інші території [416].

Досліджуючи модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) важливо визначити роль у її реалізації кримінального аналізу. Так, інтеграція принципів моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) у діяльність із кримінального аналізу потребує інноваційного й унікального підходу. Замість дослідження кримінальними аналітиками того, де відбуваються інциденти, визначення того, хто до них причетний, і чому окремі особи стають жертвами злочинів модель CPTED спонукає аналітиків до глибокого вивчення таких запитань, як «які елементи місцевості є такими, що можуть використати злочинці для досягнення бажаного злочинного результату, чому так відбувається і як ці криміногенні чинники «місця» можна усунути?». Інакше кажучи:

- які елементи середовища сприяють привабленню злочинної діяльності;
- чому кримінальні правопорушення та порушення громадського порядку постійно трапляються в одному місці, а не в іншому подібному місці;

- які модифікації можна реалізувати у навколишнє середовище для зменшення можливостей для прояву злочинності та порушень громадського порядку;
- що може змінити у свідомості людей сприйняття їх територіального простору як безпечного?

Тобто потенціал моделі запобігання злочинності через зміни у навколишній інфраструктурі CPTED – це свідомий вплив на місця прояву кримінальної активності з нейтралізації та усунення криміногенних ризиків.

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) також вимагає роботи кримінальних аналітиків на конкретній визначеній території. Така територія вивчається досвідченими співробітниками поліції та аналізується кримінальними аналітиками. Вивченню підлягає фізичне середовище, в якому слід виявити елементи простору, які формують ризики, що можуть посприяти виникненню наміру вчинити протиправні дії. Кримінальні аналітики при аналізі виявлених елементів ризику в фізичному просторі шукають тактичні способи усунення таких ризиків із метою сформувати безпечний простір. Слід зазначити, що дослідженню підлягає не лише забудований фізичний простір, а й простір, який підлягає забудові з різною метою (житловий, комерційний, промисловий, громадський тощо). У такому разі проектування нового забудовного простору відбувається групою фахівців із різних галузей знань: дизайнери, архітектори, розробники та будівельники, фахівці в галузі містобудування, особливу роль з-поміж яких відіграють фахівці у галузі кримінальних ризиків. Забудовний простір має бути спроектований так, щоб мінімізувати елементи вразливості й містити елементи підвищення ризику виявлення та затримання. Ці завдання успішно можуть вирішувати кримінальні аналітики.

Центральна передумова моделі запобігання злочинності CPTED полягає в тому, що на поширення злочинів можна впливати особливостями фізичного середовища, яке впливає на поведінку людей природним чином. Люди відчують, де простір безпечний, а злочинець усвідомлює, в яких місцях він

може бути викритим через навколишнє середовище. Модель CPTED опирається на властивості людей сприймати вплив позитивних, і негативних чинників навколишнього середовища. Реалізація положень моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) спрямовується на формування у людей відчуття або усвідомлення власності на об'єкти заселеного ними простору, таким чином заходи щодо запобігання виникненню неправомірної поведінки матимуть більш ефективний результат. Ідентифіковувати та розробляти заходи нейтралізації і коригування впливу таких чинників покладається на співробітників підрозділів кримінального аналізу.

Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) фокусується на реалізації «природних» або «пасивних» стратегій, які включають роботу з освітленням, оглядовими лініями, дизайном входів і виходів із приміщень, озеленення тощо (діяльність з планування, проєктування та управління збудованим середовищем). Тому таку діяльність потрібно реалізовувати максимально комплексно, проте без навчених кримінальних аналітиків у галузі ідентифікації кримінальних ризиків досягти максимального результату не можливо.

Підсумовуючи дослідження концептуальних і науково-практичних аспектів моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), слід зазначити, що запобігання злочинам є спільною відповідальністю, тому знання та навчання науково-практичним аспектам, реалізовуваних у принципах моделі CPTED, є дуже важливим для успішної реалізації цього надскладного завдання.

2.4. Концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing)

Пошук і розроблення шляхів удосконалення діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю є пріоритетним завданням будь-якої країни, зокрема і України. Провідна роль у її вирішенні належить органам і підрозділам

Національної поліції України, на які державою покладено повноваженням щодо поліпшення криміногенної ситуації як необхідної умови успішного та безпечного функціонування країни.

Реалізація цих повноважень підрозділами Національної поліції можлива за наявності у керівників усіх управлінських рівнів чіткого розуміння наявних тенденцій злочинності на території їх юрисдикції, а також особливостей і проблем функціонування довірених їм підрозділів. Таке розуміння криміногенної ситуації або оперативної обстановки дає змогу не лише успішно виявляти та припиняти кримінальну активність, а й успішно реалізовувати свої повноваження і у напрямі попередження, запобігання та профілактики злочинності.

Із метою якісного та своєчасного попередження злочинності органи і підрозділи поліції повинні мати повні, достовірні та обґрунтовані відомості, які б дали змогу розглянути злочинність за територіальною і часовою ознаками, вивчити взаємозв'язок причин виникнення та наслідків негативного впливу на суспільство, спрогнозувати подальший розвиток тощо. Інформаційну основу для проведення такого аналізу повинна забезпечувати не тільки чітка організація обліку і звітності у підрозділах поліції, а й відповідна візуалізація такої інформації, що може забезпечити застосування картографічного методу дослідження і пізнання реальності. Тому, важливого наукового та практичного значення набуває проблема картографування окремих злочинів або їх групи на території вулиці, міста чи області [74, с. 106, 107.].

Як зазначає учений М. Г. Колодяжний, картографування злочинності ґрунтовно досліджували переважно західні вчені, зокрема: Б. Белін, Е. Берджес, Р. Парк, Р. Пейніч, Дж. Реткліфф, Р. Сантос, Л. Томпсон, Ф. Трешері, С. Хік, Б. Хілл, С. Чейні, К. Шоу. В Україні вказану проблематику вивчали А. Бабенко, В. Батиргарєєва, А. Бова, В. Бойко, О. Бугера, Є. Орлов, В. Пересадько, А. Савчук та інші.

Картографування (візуалізація) місць прояву злочинності, є засобом так званого таргетингу (target (від англ.) – ціль, мішень, об'єкт; або targeting –

націлювання). Цей процес пов'язується із визначенням об'єкта запобіжного впливу, який зазвичай зводиться до певного фізичного простору, місцевості, де часто вчиняються різні злочини (житлові квартали, вулиці, будинки). Таргетинг із використанням картографування злочинності сприяє адресності запобіжних заходів і підвищує ефективність діяльності правоохоронних органів. Із його використанням упроваджуються різні програми профілактики, такі як, наприклад, проєкт «Гарячі точки» (Hot Spots), що здійснюється досі в США [67, с. 149, 150].

Як відомо, злочинність у просторі розподілена нерівномірно. В одних географічних місцях простежується скупчення кримінальної активності, тоді як у деяких інших місцях прояви злочинності немає впродовж тривалого часу. Мешканці міст, районів, кварталів тощо використовують своє суб'єктивне розуміння стану криміногенної ситуації у своїх щоденних справах. Місця, яким характерна нестабільна криміногенна ситуація, люди уникають.

Визначаючи криміногенну ситуацію, слід висвітлити її значення у двох виразах – у вузькому та широкому.

У вузькому розумінні під поняттям «криміногенна ситуація» слід розуміти сукупність різних за своєю природою об'єктивних обставин, які внаслідок взаємодії з особою призводять до виникнення певного прояву кримінальної поведінки. За характером впливу на дії злочинця криміногенна ситуація може бути такою, що провокує винну особу до скоєння кримінального правопорушення, або такою, що полегшує його злочинну поведінку. Криміногенна ситуація може поширюватися на значну територію чи концентруватися на обмеженому просторі, мати тривалий чи короткочасний характер, бути локальною, зачіпати лише певну особу чи все населення.

У ширшому розумінні криміногенна ситуація – це сукупність обставин, що характеризують рівень злочинності у регіоні, сфері життєдіяльності, галузі господарства тощо, а також комплекс взаємопов'язаних чинників і явищ економічного, соціального, етико-психологічного характеру (алкоголізм,

наркоманія та інші явища, що стосуються злочинності). Криміногенна ситуація може оцінюватись як стабільна (задовільна), складна і дуже складна [191].

Стан криміногенної ситуації у конкретній місцевості впливає на вибір місця проживання, на вибір школи, магазинів, місць проведення дозвілля тощо, і їх вибір регулюється частково розумінням того, якими є шанси стати жертвою протиправної поведінки у конкретних місцях. В одних місцях люди з підозрою ставляться до незнайомців, тоді як в інших до таких людей ставляться привітно. Ці обставини свідчать про те, що люди усвідомлюють, що злочинність розподілена нерівномірно. Люди можуть помилятися щодо ризиків у конкретних місцях, проте вони не помиляються у тому, що ризик стати жертвою злочину в різних місцях є неоднаковим.

Співробітники правоохоронних органів використовують це розуміння при організації своєї щоденної діяльності. Рішення про те, як розподілити обмежені людські, матеріальні, технічні ресурси частково базуються на тому, де вимоги до активності правоохоронців найвищі і де вони найнижчі. Від співробітників вимагають бути особливо уважними до певних проявів поведінки чи до окремих категорій осіб у певних місцях, проте щодо інших місць таких вимог немає.

Учені В. Пересадько та Є. Орлов визначають, що картографувати потрібно саме факти скоєння злочинів із метою поглибленого пошуку і вивчення причинно-наслідкових зв'язків їх прояву. Опісля має бути розроблено заходи для попередження виникнення криміногенних ситуацій, наприклад, ліквідація безробіття, розвиток спортивно-оздоровчих заходів, усебічний розвиток взаємодії правових, виховних, соціальних структур із метою зниження ризику виникнення кримінологічних ситуацій і т. ін. [102, с. 94].

Головна ідея проактивної концепції правоохоронної діяльності у «гарячих точках» (Hot Spots Policing) полягає у тому, що підготовлені карти «гарячих точок» злочинності можуть ефективніше управляти діями керівників і лінійних співробітників поліції, якщо підготовка цих карт опирається на досвід і знання та перевірену, достовірну інформацію [272, с. 1].

31 % респондентів вважають, що прийняття управлінських рішень на основі карт кримінальної активності є доцільним, 52% респондентів вважають, що це може бути ефективним підходом до прийняття управлінських рішень, 13% респондентів не впевнені в ефективності цього підходу або вважають, що він не буде мати значного впливу та 4% респондентів вважають це недоцільним. Таким чином прийняття рішень про застосування ресурсів поліції з профілактичною метою, опираючись на відомості, отримані з картографування кримінальної активності, може бути досить доцільним та ефективним заходом на думку практичних співробітників. (Додаток Б).

Концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing) – це місцевий підхід до проактивної організації правоохоронної діяльності, за якого традиційні поліцейські стратегії, такі як збільшення присутності поліції, реалізуються в районах, де злочинність непропорційно більша, ніж в інших районах у межах юрисдикції (у «гарячих точках») [212; 412].

Результати проведених ученими спостережень свідчать про те, що реагування на «гарячі точки», незалежно від того, чи є вони конкретними, чи об'єднують групу адрес, сегментами вулиць чи кварталами, ефективно знижує рівень злочинності [212; 412]. Хоча існують і дослідження, за якими стійкість зниження злочинності обмежена тим, що результати є переважно короткостроковими [212]. Проте А. Брага (А. Braga) та Д. Вайсбурд (D. Weisburd) стверджують, що коли правоохоронна діяльність у «гарячих точках» поєднується з більш глибоким вирішенням проблем (тобто не лише визначенням «гарячих точок», а й розумінням, чому вони є «гарячими»), така стратегія може бути ефективною і в довгостроковій перспективі [213].

Ефективність роботи правоохоронних органів у «гарячих точках» у запобіганні злочинам підтримується двома ключовими теоретичними механізмами: стримуванням і зменшенням можливостей злочинності.

Теорія стримування припускає, що злочинів можна запобігти, якщо правопорушник усвідомлює, що затрати на вчинення злочину переважають вигоди. На роботу правоохоронних органів у місцях концентрації кримінальної

активності «гарячих точках» також сильно впливають три взаємодоповнювальні теорії можливостей злочину: раціональний вибір, рутинна діяльність і екологічна кримінологія [218].

Так, раціональний вибір визначає, що злочинці прагнуть отримати вигоду від злочинної поведінки. Це передбачає потребу прийняття рішень, і вибір засобів. Ці процеси, обмежені часом, здібностями правопорушника та наявністю відповідної інформації [257, с. 933].

Ця теорія часто поєднується з теорією рутинної (щоденної) діяльності, щоб пояснити злочинну поведінку під час учинення кримінального правопорушення. Теорія повсякденної діяльності стверджує, що кримінальне діяння відбувається, коли ймовірний злочинець зближується в просторі та часі з відповідною мішенню (наприклад, жертвою чи власністю) за відсутності дієздатного опікуна [248]. Раціональні правопорушники стикаються зі злочинними можливостями, коли займаються своїми повсякденними справами та приймають рішення, чи вчиняти правопорушення. Тому, якщо запобігти поєднанню жертви і правопорушника в просторі та часі шляхом ефективного маніпулювання ситуаціями й умовами, які створюють злочинні можливості, тоді правоохоронні органи можуть позитивно вплинути на тенденції злочинності.

Просторова кримінологія досліджує розподіл і взаємодію цілей, злочинців і можливостей у часі та просторі. Розуміння характеристик місць, що приваблюють кримінальну поведінку, є важливим, оскільки ці характеристики створюють можливості, з якими раціональні злочинці стикаються під час своїх повсякденних дій [229, 272].

Основний внесок просторової кримінології полягає в її заклику до зміни центру аналізу з осіб на конкретні місця. Атрибути (характеристики) місця розглядаються як ключові для пояснення епізодів злочинних подій. Наприклад, погано освітлена ділянка вулиці з покинутою будівлею, розташованою поблизу транспортної магістралі, є ідеальним місцем для збуту наркотичних речовин. Відсутність належного освітлення, велика кількість місць для схованок навколо

занедбаного майна, постійний потік потенційних клієнтів поряд із розважальними закладами та відсутність неформального соціального контролю (так званого захисного володіння) в цьому місці створюють привабливу можливість для продавців наркотиків. У багатьох таких випадках поліція витрачає багато часу та зусиль на затримання продавців, не впливаючи помітно на торгівлю наркотиками. Переконливі кримінальні можливості в цьому місці приваблюють і продавців, і покупців, що підтримують кримінальну активність. Якщо поліція хоче бути ефективнішою у ліквідації каналу продажу, вона повинна зосередитися на особливостях місця, через які торгівля наркотиками концентрується в ньому [291, 227].

Охорона правопорядку в «гарячих точках», яку також іноді називають охороною місця, охоплює низку реакцій правоохоронних органів, які мають спільну спрямованість ресурсів у місцях високої концентрації злочинності. Немає єдиного універсального способу реалізації правоохоронних повноважень у «гарячих точках». Підходи у роботі при обранні способів втручання можуть доволі сильно відрізнятися залежно від спектру чинників. Наприклад, стратегії місцевої поліції у «гарячих точках» вирішення проблем злочинності можуть бути і простими – збільшення часу перебування патрульних поліцейських у «гарячих точках», і складними та комплексними – наприклад, двоетапний підхід (виявлення та аналіз проблем і розробка індивідуальних відповідей).

У процесі проведеного дослідження встановлено, що 35% респондентів вважають, що застосування заходів з охорони місць з підвищеною кримінальною активністю може призвести до відчутного профілактичного ефекту. 48% респондентів вважають, що така ймовірність є досить високою. 17% респондентів вважають, що ймовірність досягнення профілактичного ефекту невисока. Отримані результати підтверджують високий потенціал у застосуванні даного підходу для проведення проактивних правоохоронних заходів. (Додаток Б).

Максимальна ефективність запобігання злочинності досягається тоді, коли поліція скеровує свої обмежені ресурси на ті мікроодиниці географії простору, де злочини найбільш ймовірні.

Привабливість зосередження обмежених ресурсів поліції на невеликій кількості районів із високою активністю злочинності ґрунтується на переконанні, що якщо можна запобігти злочинності в цих «гарячих точках», то загальна злочинність також може зменшитися.

Цю практику оцінено як ефективну для загального зниження рівня злочинності та перспективну для зменшення кількості проявів злочинів, пов'язаних із насильством, заволодіння майном, порушення громадського порядку, протидії незаконному обігу наркотичних речовин тощо.

Варто зазначити, що загальноприйнятого визначення поняття «гарячих точок» (Hot Spots) сформовано не було, проте зазвичай під ними вважають «незначними за поширенням місцями, де злочини відбуваються настільки часто, що їх можна передбачити, принаймні протягом одного року» [356]. Є і простіше визначення цього поняття, відповідно до якого «гарячі точки» – це зони концентрації злочинності. Під «гарячою точкою» також розуміють і конкретні адреси, і певні території без прив'язки до адрес, і концентрацію окремих осіб та подій, які можуть мати відношення до низки пов'язаних кримінальних правопорушень. Також до «гарячих точок» належать невеликі ділянки місцевості, на яких зафіксовано більше, порівняно з іншими територіальними одиницями, фактів злочинної поведінки або фактів порушення громадського порядку, навіть якщо там може і не бути спільного правопорушника (злочинця) [277, с. 176].

Одиниці аналізу в «гарячих точках» мають різний розмір. Точкою можуть бути і дуже маленькі одиниці аналізу, такі як будівлі чи адреси, магазини, квартали вулиць або сегменти вулиць, перехрестя вулиць, і кластери адрес: декілька вулиць, район у місті тощо, де спостерігається скупчення протиправної поведінки.

Хоча загальноприйнятого визначення терміна «гаряча точка» немає, проте можна стверджувати, що це територія, яка має вище середнього числа кримінальних подій, або ділянки місцевості, де ризик віктимізації перебуває на рівні вище середнього.

Такі міркування наводять на думку про наявність «холодних місць» – місць або районів із меншою, ніж середня кількість злочинів або правопорушень. Це також свідчить про те, що деякі «гарячі точки» можуть бути «гарячішими» за інші. Тобто вони відрізняються тим, наскільки вони є вище від середнього показника.

У процесі дослідження встановлено, що основним занепокоєнням у розвитку концепції правоохоронної діяльності в «гарячих точках» було те, що злочинність переміщатиметься в інші місця у відповідь на увагу правоохоронців до місць з високим рівнем злочинності (просторове переміщення злочинності), водночас заперечуючи будь-які її досягнення в боротьбі зі злочинністю.

Проте вчені знайшли значні докази просторового зміщення лише в одному дослідженні, і навіть у тому випадку обсяг переміщення був значно меншим, аніж досягнуті переваги від втручання з метою запобігання злочинності [374]. Таким чином встановлено, що злочинності не характерно повністю змінювати місця прояву «гарячих точок» на прилеглих територіях. Результат правоохоронних втручань в «гарячих точках» полягає у зменшенні кількості проявів злочинності в установлених «гарячих точках» прояву кримінальної активності.

Переміщення кримінальної активності не є неминучим частково й тому, що «гарячі точки» зазвичай мають певні особливості місцевості, які роблять їх привабливими об'єктами для злочинної діяльності, і ці ж особливості можуть не існувати на сусідніх територіях чи просторах. Такими особливостями можуть бути закинуті недобудовані будівлі та споруди, неналежно освітлені малолюдні ділянки місцевості, місця скупчення розважальних закладів тощо [438].

Варто зазначити, що дослідження, проведені вченими та практиками, підтверджують потенційні переваги зосередження зусиль із запобігання злочинності на місцях концентрації злочинів (у географічних зонах із високим рівнем злочинності) – так званими «гарячими точками» (Hot Spots), а правоохоронні стратегії і тактики діяльності, зосереджені на цих географічних зонах, зазвичай називають в одних випадках моделлю, в інших концепцією правоохоронної діяльності у «гарячих точках» або моделлю (концепцією) діяльності на конкретному місці [225].

Це фокусування діяльності на конкретному місці або місцевості корелюється з традиційними уявленнями про роботу правоохоронців та запобігання злочинності загалом, за якого зусилля зосереджують насамперед на конкретних особах. Так, Н. О. Ліщук зазначає, що успіх профілактики злочинів у сфері сімейного насильства залежить від повноти їх виявлення і забезпечення невідворотності справедливого покарання до осіб, які вчинили ці злочини [87, с. 9]. А при розгляді кримінологічної характеристики різноманітних видів кримінальних проявів до уваги найчастіше приймають стан, структуру та динаміку злочинних дій, кримінологічну характеристику особи злочинця та причини й умови (детермінанти), за яких та чи інша злочинна поведінка була реалізована [9, с. 10-11; 141, с. 9-10; 33, с. 9-10].

Бум інтернет-технологій, зокрема технологій географічних інформаційних систем (ГІС), створив нові можливості для роботи з картографування злочинності для підтримки ініціатив запобігання злочинності.

Позитивний практичний досвід застосування картографування злочинності напрацьований у США, де на основі багаторічного досвіду створені ресурси на базі ГІС-технологій, які надають вільний доступ до інформації про скоєні злочини (їх різновид, місце вчинення, дату і час). Це так звані карти кримінологічної ситуації (карти злочинності), які постійно оновлюються через всесвітню мережу інтернет і є доступні не тільки для жителів США, а й для всього світу [102, с. 95]. Так, прикладами таких сайтів із інтерактивними картами, на яких за допомогою ярликів подано криміногенну

інформацію, а також на яких є можливість проводити вільне масштабування і обирати чинники для аналізу, є ресурси [crimemapping.com](https://www.crimemapping.com) [263], та [communitycrimemap.com](https://www.communitycrimemap.com) [320].

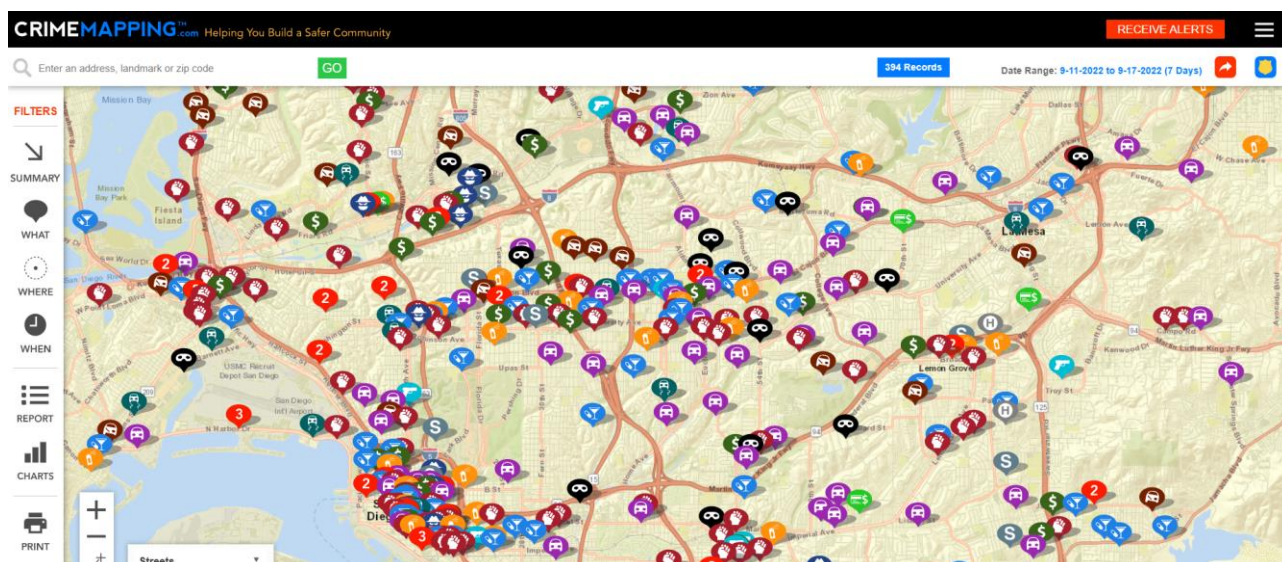

Рис. 7. Приклад картографування злочинності [crimemapping.com](https://www.crimemapping.com)

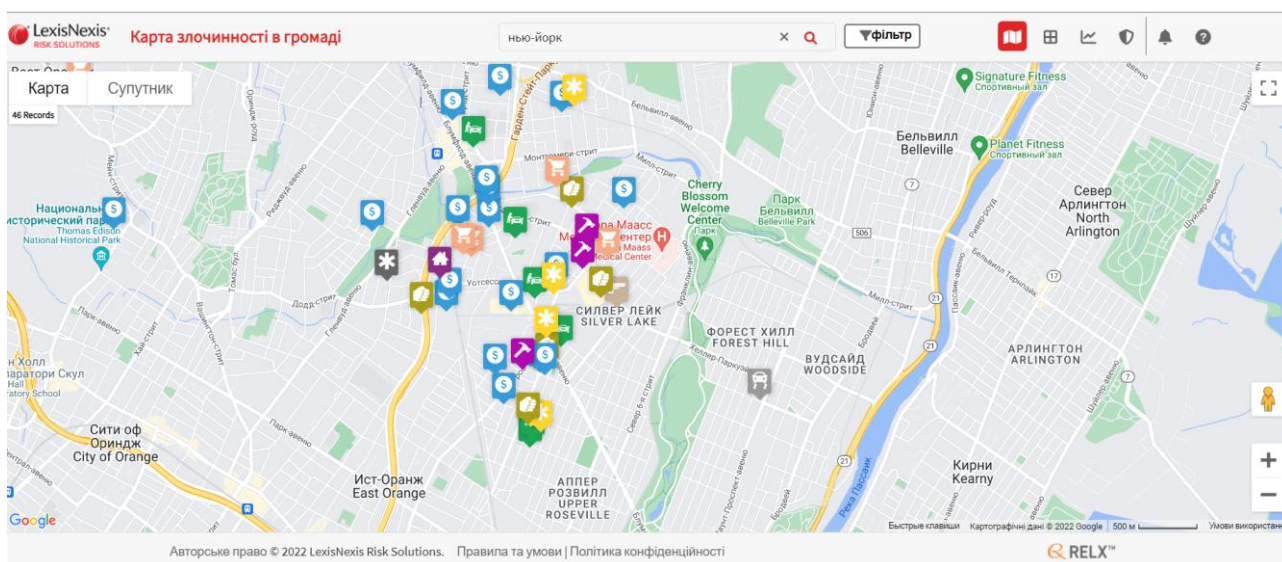

Рис. 8. Приклад картографування злочинності [communitycrimemap.com](https://www.communitycrimemap.com)

Сервіс «Громадська карта злочинності» (Community Crime Map) є однією з найбільш сучасних і повних геоінформаційних систем (карт) злочинності у США. Вона являє собою автоматизовану систему збору даних поліцейської

статистики про злочинність у більшості штатів. Карта дає змогу ознайомитись із найбільш поширеними злочинами на рівні країни, штату, міста і навіть окремого району. Є можливість вивчити топографію як усієї місцевої злочинності, так і за найбільш поширеними кримінальними посяганнями (убивства, крадіжки зі зломом, грабежі, незаконні заволодіння автотранспортними засобами, зґвалтування тощо). Цей сервіс дозволяє також дізнатися про розташування сил поліції [67, с. 152].

У США є не лише геоінформаційні системи, які дають змогу ознайомитись із топографією злочинності на загальнодержавному рівні. Існують подібні сервіси, що узагальнюють такі відомості на рівні окремих міст. Одним із таких є карта з назвою «Карта злочинності Нью-Йорку» (NY Crime Map). використовуючи статистику про злочини департаменту поліції цього міста, візуалізується злочинність одним із трьох способів:

1) за криміногенністю окремих районів (райони Нью-Йорка зображуються відповідним кольором – від білого до коричневого);

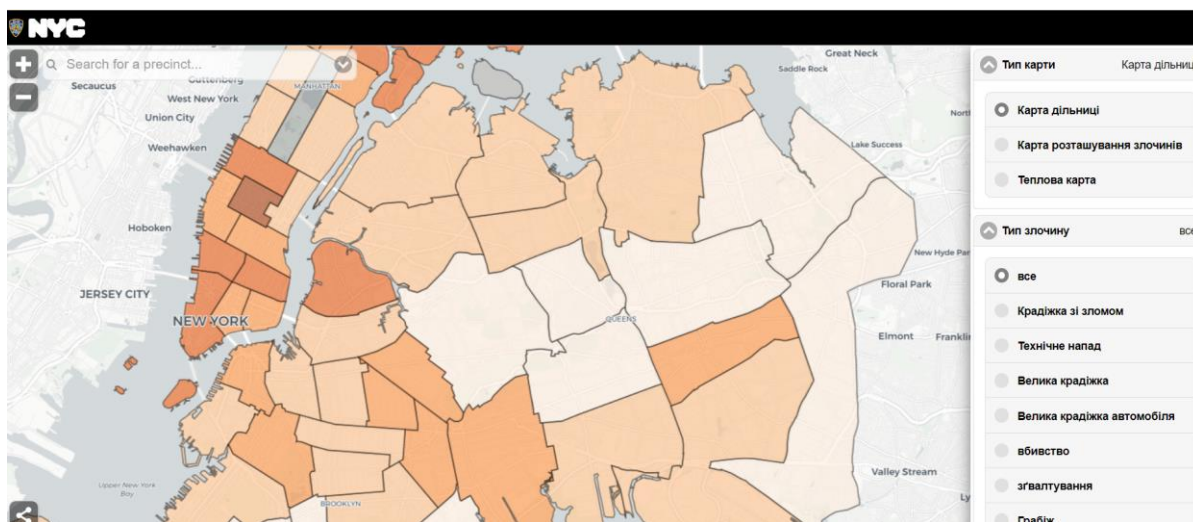

Рис. 9. Приклад картографування злочинності NY Crime Map (за криміногенністю окремих районів)

2) за локалізацією злочинності або окремих злочинів – територія міста покривається колами, які позначають місця кримінальних посягань;

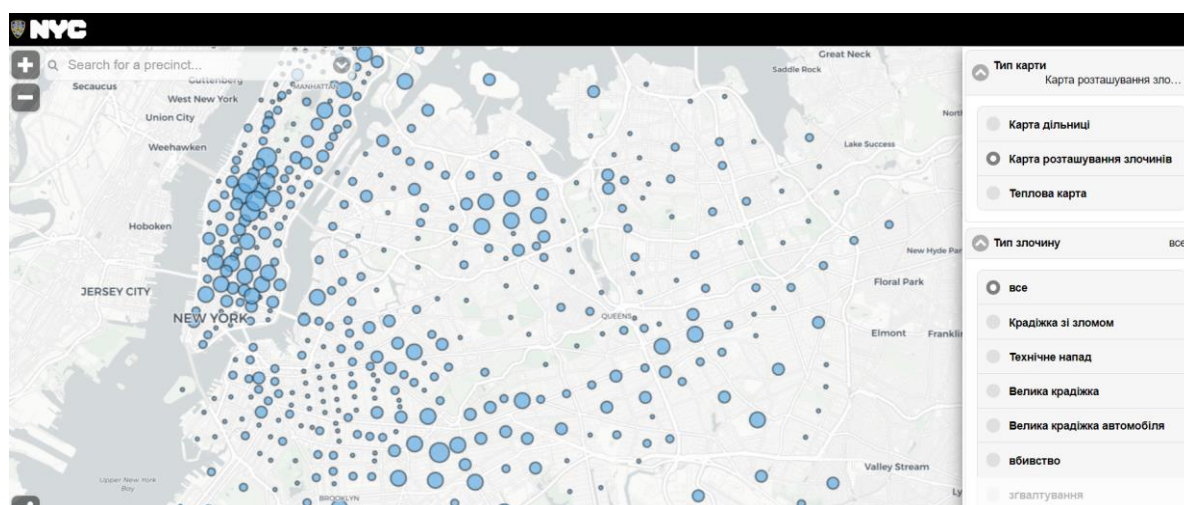

Рис. 10. Приклад картографування злочинності NY Crime Map (за локалізацією злочинності)

3) за ступенем криміногенності – ділянки вулиць і житлових кварталів міста мають різні відтінки червоного.

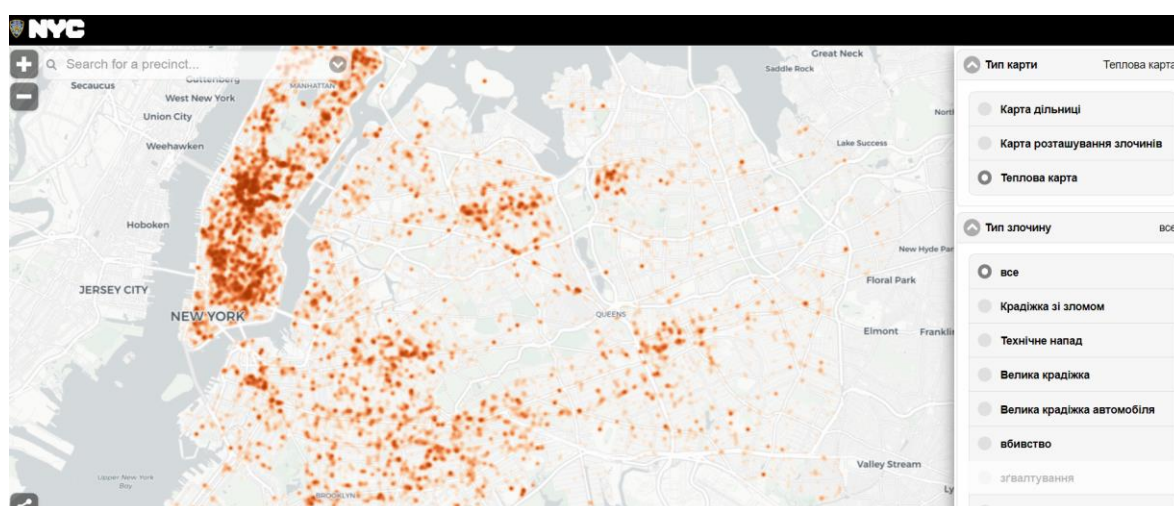

Рис. 11. Приклад картографування злочинності NY Crime Map (за ступенем криміногенності)

Дослідити топографію злочинності за цією картою можна протягом періоду, що не перевищує двох років [67, с. 153].

Ці ресурси постійно оновлюються, що дає змогу відслідковувати просторово-часову тенденцію кримінологічної ситуації та володіти сучасною і актуальною інформацією.

Звичайно, у своїй діяльності співробітники правоохоронних органів ніколи не ігнорують географію поширення злочинності. Географічні особливості адміністративно-територіальних одиниць беруться до уваги при розподілі ресурсів поліції та є визначальними у тому, як поліція реагує на виклики і як здійснює патрулювання території обслуговування. Однак поліцейська діяльність зосереджена на конкретному місці (Hot Spots Policing) передбачає зосередження роботи поліції на менших географічних одиницях.

Аналіз є важливим аспектом правильного визначення «гарячих точок», оскільки чимало дослідників виявили, що співробітники правоохоронних органів не визначають точно «гарячі точки» або регулярно не погоджуються щодо того, що є «гарячими точками» в їх зонах відповідальності [201; 331; 372].

Недавнім часом інтерес до правоохоронної діяльності в «гарячих точках» частково пояснюється змінами й інноваціями в правоохоронній діяльності, що відбулися за останні три десятиліття, а також появою теоретичних поглядів у сфері саме проактивної правоохоронної діяльності, які свідчать про важливість «місця» в розумінні стану і тенденцій злочинності з метою застосування втручань з метою проведення запобіжної діяльності. Якщо «гарячі точки» – це лише місця з вищою середнього кількістю злочинів або правопорушень, тоді чому практики та дослідники використовують цей термін до всієї різноманітності проявів таких місць? У сфері картографування злочинності «гарячі точки» можуть набувати розмірів від дійсно «гарячих точок» аж до «гарячих регіонів». Хоча всі підходи до розуміння «гарячої точки» мають дещо спільне – розділення місць на місця концентрації злочинності чи правопорушень, та на місця з набагато меншим рівнем злочинності чи правопорушень – вони відрізняються площею охоплення «гарячою точкою». Що ще важливіше, фактори, які породжують певне конкретне «гаряче місце», відрізняються від факторів, що викликають «гарячу точку» на вулиці, кварталі

або у місті. Також і дії та заходи, які застосовуються правоохоронцями, іншими зацікавленими суб'єктами щодо місця прояву криміногенної «гарячої точки» будуть відрізнятися від дій та заходів, необхідних для стабілізації криміногенної ситуації «гарячої точки» вулиці, кварталу або міста.

Ці підходи відрізняються за двома критеріями: рівнем аналізу та розміром географічної області прояву злочинності або порушення громадського порядку.

На прикладі збуту наркотичних речовин можна зрозуміти, що дії поліції з нейтралізації місць продажу наркотичних речовин у місті будуть суттєво відрізнятися від дій із ліквідації каналів постачання наркотичних речовин у це місто.

Слід зазначити, що визначення належного рівня аналізу має вирішальне значення для розуміння проблеми та визначення того, які заходи та дії слід вжити чи застосувати.

До типів «гарячих точок» належать «гарячі точки» місця повторення злочинної діяльності, «гарячі точки» віктимізації та «гарячі точки» вулиць.

Найбільш основною формою «гарячої точки» є місце, в якому сконцентрована злочинна поведінка. Як було зазначено, місцем може бути конкретна адреса, ділянка вулиці, магазин, будинок або будь-яке інше невелике місце, і більшість із таких місць може побачити людина, яка стоїть біля його центру. Місця зазвичай мають «менеджера», або власника (людина, яка має повноваження на це місце та контролює його використання) та виконують конкретну функцію – проживання, торгівля, відпочинок, навчання, виробництво тощо. Злочинність часто зосереджена в декількох місцях (райони з високим рівнем злочинності). «Гарячі точки» часто зосереджені всередині певних місць, які межують з місцями, де кримінальних правопорушень мало або вони взагалі відсутні. Такі «гарячі точки» найкраще зображати точково, вони мають нульову розмірність.

Карти для відображення місць повторення злочинної діяльності включають градуйовані символи та колір градієнта точок.

Коли йдеться про градуйовані символи потрібно зазначити, що при пошуку «гарячого місця» точкові карти перевершують інші форми картографування. Мета полягає в тому, щоб визначити ізольовані місця з високим рівнем злочинності, що можна зробити декількома способами. Можна використовувати градуйовані точки (розмір точки пропорційний кількості злочинів на місці). Цей метод дозволяє відображати і повторювані, і неповторювані місця на одній карті, та дає змогу порівнювати повторювані місця за кількістю кримінальних правопорушень. Точки також дозволяють знайти концентрацію «гарячих місць». Градуйовані точки можуть затемнювати сусідні об'єкти (наприклад, велика точка може перекрити найближчі менші точки), цей прийом найкраще використовувати на великомасштабних картах.

Колір градієнта точок корисний у картах малих масштабів. Так, градієнт кольору можна використовувати від жовтого до червоного, наприклад, можна використовувати жовту точку для позначення місця з одним злочином, а світло-помаранчевою точкою можна позначати місця з двома злочинами та темнішими точками можна позначати місця з трьома злочинами тощо.

Наступним типом «гарячої точки» є гарячі точки віктимізації. Повторна віктимізація – це повторні злочинні прояви, які вчиняються відносно однієї і тої самої особи незалежно від місця їх учинення. Повторну віктимізацію часто плутають з місцями повторення злочинів. Можливі випадки, коли на конкретному місці кримінальні правопорушення можуть бути вчинені щодо декількох жертв. Очевидно, що можна мати і повторну віктимізацію, і повторні місця вчинення злочинів. Наприклад, людина може відвідувати розважальний заклад, у якому стосовно неї буде здійснено певну кількість протиправних дій. Але якщо повторна віктимізація поширюється на багато місць (як це сталося б у разі повторення протиправної поведінки стосовно особи у різних розважальних закладах (повтору в одному закладі двічі не відбувається), це не буде відображатися на карті як «гаряча точка» (нульовий вимір). Повторна віктимізація може відображатися у виді ліній (одного виміру), якщо на жертв постійно нападають тими самими шляхами (провулок, підземний перехід

тощо), або у виді багатокутника (два виміри), якщо жертви повторюються в тих самих районах. Відображення повторної віктимізації проводиться для того, щоб виявити закономірності з уразливими групами населення – потенційними жертвами протиправної діяльності в одних і тих же місцях.

Повторні місця злочинів із різними жертвами та повторна віктимізація з різними місцями мають різні причини. Повторні місця злочину (з різними жертвами) можуть бути пов'язані з поведінкою «менеджерів» місця, але якщо віктимізація відбувається в різних місцях, «менеджери» місця відіграють значно меншу роль. У таких випадках, слід звертати увагу на професії, шаблони поїздок на роботу, або спосіб життя потенційних жертв. Так, вірогідно жертвами нападу стануть ті люди, які будуть причетні до девіантної та протиправної діяльності (наприклад, збувачі наркотичних речовин, алкозалежні та наркозалежні, люди, які проводять незаконні валютні операції, та володіють значними сумами готівкових коштів тощо). Деякі професії збільшують шанси стати жертвою, які можуть збільшити повторну віктимізацію. Наприклад співробітники поліції мають більший показник віктимізації, ніж чимало інших професій. Проте, обставини, які роблять людину мішенню інколи цій людині змінити складно.

Третім типом «гарячих точок» є повторні «гарячі точки» вулиць. Повторювані вулиці – це ті шляхи або вулиці, яким характерний високий рівень віктимізації. Такі місця на картах позначають у формі лінії. Такі лінійні «гарячі точки» ймовірно є результатом взаємодії цілей і правопорушників уздовж певних шляхів. Це може бути пов'язано з тим, що злочинці іноді обирають місця для вчинення кримінальних правопорушень, або місця для пошуку цілі для злочинного прояву, опираючись на стан певного простору (недостатнє освітлення, віддаленість від найближчих заселених місць, занедбані шляхи, місця руху людей, які густо вкриті рослинністю, тощо).

Також правопорушники знаходять «цілі», займаючись своїми звичайними поточними справами – йдучи на роботу та з роботи, здійснюючи покупки тощо. Потенційні цілі, які не знаходяться вздовж або поблизу напрямів

використовуваних маршрутів руху правопорушників, навряд чи стануть жертвами, але ті, хто знаходяться поблизу таких напрямів руху правопорушників, мають підвищений ризик віктимізації.

Оскільки головні напрямки руху людей зосереджують в одних місцях (включаючи і правопорушників), то люди, які знаходяться у таких місцях (вздовж таких напрямків руху), стикаються з вищими ризиками прояву злочинності, ніж люди, які перебувають подалі від таких головних напрямків руху. Крім того, деякі типи «цілей» концентруються вздовж центральних вулиць. Крамниці, заклади швидкого харчування, заклади сфери послуг розташовані у місцях, де зосереджуються їхні клієнти. Тому, нерідко кримінальні гарячі точки – це фактично гарячі лінії.

Деякі правопорушення можуть бути зосереджені на конкретних місцях окремих вулиць, або формувати сукупність подій уздовж ділянки окремих вулиць, формуючи лінії. Такими лініями є ділянки вулиць. Таким чином сегменти вулиць, або точки на лініях вулиць також складають «гарячі місця».

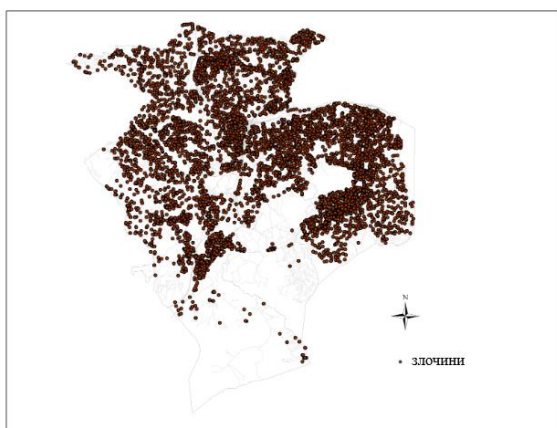
Відрізнити «гарячі місця» від «гарячих вулиць» іноді може бути складно. Насправді іноді можна виявити і «гарячі місця», і «гарячі вулиці». Як приклад, напад грабіжників на пішоходів на вулиці, що веде від ресторанів та барів до паркінгу. Випадки нападів можуть утворити лінію вздовж вулиці. Але навіть на цій гарячій вулиці, на якій відбулися численні напади, може існувати «гаряче місце». Іноді співробітники поліції у випадку, якщо встановити точне місце вчинення злочину складно, вносять у звітність та системи обліку інформації неточні або приблизні місця. Вирішальне значення у розмежуванні точної моделі злочину від відомостей, які фіксують у інформаційних масивах для кримінального аналітика, який займається картографуванням злочинності, буде мати досвід і знання про правопорушника, жертву та поведінку поліції.

Існує декілька методів картографування злочинності, які можна використовувати для виявлення та перевірки «гарячих точок» злочинності за допомогою програмних пакетів, таких як ArcGIS. «Гарячі точки» також можна відображати в різних форматах, включаючи точкове відображення та

просторові еліпси. Немає встановленого стандарту для ідентифікації та визначення «гарячих точок» злочинності.

Як було зазначено у дослідженні, існують різні типи «гарячих точок». Очевидно, що кожна форма концентрації – місце, жертва, вулиця чи район потребує власної форми відображення. Також очевидним є те, що типи втручання поліції також залежать від виду злочинної концентрації. Ці фактори мають важливе значення для розуміння того, як складати карти і як зображати на них «гарячі точки».

Коли «гарячі точки» знаходяться за певною конкретною адресою, або наприклад у кінці вулиці чи в іншому місці, відповідним зображенням «гарячої точки» буде крапка, оскільки існує потреба розрізняти місцями з проблемами і місця, які знаходяться поряд, проте у цих місцях проблем немає. Карти з такими позначками називають точковими картами.

Такі позначення дозволяють визначити ділянки місцевості чи об'єкти, щодо яких критично важливо застосувати заходи реагування. Автозаправну станцію, на якій відбулося декілька пограбувань, потрібно відрізняти від заправної станції на сусідній вулиці, на якій пограбувань не було.

Рис. 12. Точкова карта

У цьому випадку карта, на якій позначено вулицю чи район, де розташована така заправна станція, є набагато менш корисною для поліції, ніж карта, на якій позначено цю заправну станцію з пограбуваннями точковим способом. За допомогою точкових карт місць злочинів визначають місця, які є «гарячими точками». Такі місця можна не помітити, якщо використовувати лінії або багатокутники визначаючи місця концентрації кримінальної активності – «гарячі точки».

Коли «гарячі точки» розташовуються вздовж вулиць, точкові карти і карти районів (секторів) значно менш корисні, ніж лінійні карти. Точкові карти мають привернути увагу до «гарячих точок» вулиці і означають, що місця, які знаходяться поряд, мають значно менший ризик бути місцем прояву протиправної поведінки. Карти місцевості містять вулиці, на яких зафіксовано незначну кількість кримінальних правопорушень, або вулиці, де кримінальних проявів не було вчинено взагалі. Як прикладом можна навести вуличні пограбування людей, які виходять з барів і нічних клубів. Ці розважальні заклади є специфічними об'єктами на території юрисдикції правоохоронного органу, однак пограбувань у таких закладах може і не бути. Ці розважальні заклади можуть бути зосереджені в одному районі, але навіть у межах цього району, і також на найближчих сусідніх вулицях кримінальні прояви можуть не відбуватися. Такі пограбування можуть відбуватися вздовж вулиць, що ведуть від розважальних закладів до автопарковок. Знати, на яких вулицях відбуваються пограбування, а на яких ні, є критичним для ліквідації такої концентрації. Отже, проілюструвати такі «гарячі місця» можливо лише способом ліній – прямих, з'єднаних, вигнутих або пересічних.

Коли «гарячі точки» охоплюють ширші території та збігаються з мікрорайонами, їм потрібно зображати іншим способом.

Еліпсові та хороплетні карти означають, що території в межах позначених «гарячих точок» мають однаковий рівень ризику, тому позначення конкретної вулиці чи місця в районі значення не має [272, с. 10].

Найпоширенішим способом вимірювання тренду для точок або площ є обчислення стандартної відстані окремо в напрямках x і y . Ці дві міри визначають осі еліпса, що охоплює розподіл характеристик. Еліпсом називають фігуру стандартного відхилення, оскільки метод обчислює стандартне відхилення координат x і y від середнього центру для визначення осей еліпса. Цей еліпс показує, чи є розподіл ілюстрованих даних видовженим, що вказує на його особливу орієнтацію.

Наприклад, окремі злочинні події, згруповані та оцінені за допомогою інструменту стандартного девіаційного еліпса, можуть показати, що певні окремі злочинні дії рівномірно розподіляються по всій площі, тому еліпс нагадуватиме коло. В інших випадках злочинна діяльність зазвичай слідує за мережею доріг і злочинні інциденти демонструють цю орієнтацію [391].

Ізолінійні карти означають стабільний показник (градієнт) ризику в конкретному місці («гарячій точці»), якому властиві ризики, подібні, не такі самі, як сусідньому місцю або вулиці. Ізолінійні карти – карти з лініями, які з'єднують точки рівного значення [379, с. 4].

На зображенні карти показано площі поліцейського патрулювання відповідно до кількості виявлених кримінальних інцидентів на ізолінійній та хороплетній картах [411].

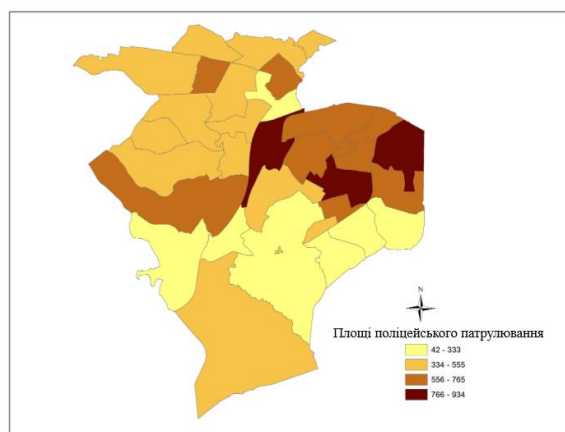

Рис. 13. Ізолінійна карта

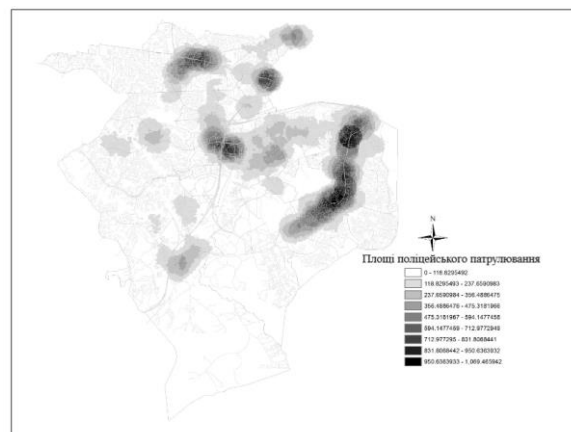

Рис. 14. Хороплетна карта

Термін хороплету утворений із двох слів грецького походження *choros* (місце) і *pleth* (величина). Хороплетна карта – тип тематичної карти, що відображує кількісні характеристики певних територій (полігонів) за допомогою різних кольорів або їх відтінків [62].

Карти «гарячих точок» з еліпсами можуть бути значно менш корисними. Вони ілюструють чітке розмежування зон між злочинністю всередині еліпсів і без злочинності зовні еліпсів, але вони часто не відповідають природним моделям руху людей. Використання еліпса для визначення «гарячої точки» умовно можна охарактеризувати так: «Подивіться в цю загальну ділянку». Ні

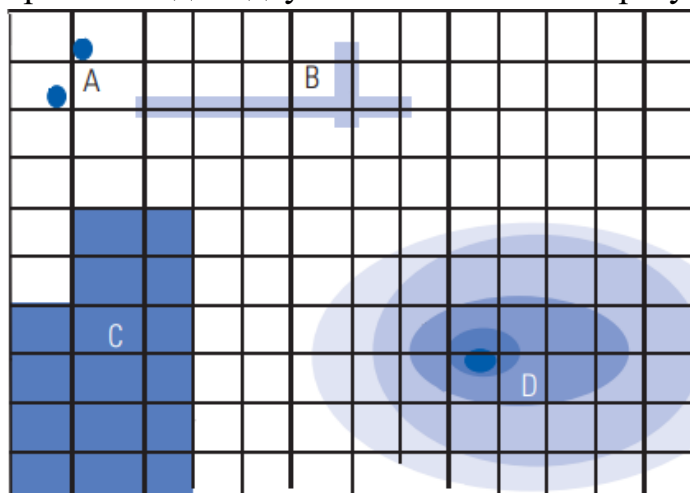
форма, ні межа еліпса зазвичай не може відповідати природі основної проблеми. Отже, еліпси надають поліцейським значно менше інформації, ніж інші способи зображення «гарячих точок» місцевості.

Якщо рівень концентрації кримінальної активності та форму зображення «гарячої точки» не буде відображено якісно, тоді карта в кращому випадку буде марною, що може призвести до підготовки неадекватних контрзаходів. А карти із зображенням «гарячих» вулиць або районів не допоможуть визначити місця, де виникають концентрації. Як альтернатива, точкова карта є надто специфічною для відображення «гарячих» вулиць.

Наслідки неправильного використання різних типів карт неоднаково. Точкові карти є простіші, ніж карти вулиць або районів. Точкові карти дозволяють користувачеві побачити основну картину злочинності та визначити, чи доцільно аналізувати злочинність на вищих рівнях. Однак карти «гарячих» вулиць або районів часто не ілюструють «гарячі» місця, таким чином концентрація місць може залишатися прихованою. Це наводить на думку, що картографування злочинності має починатися з найнижчого рівня до вищих рівнів, щоб не залишити без уваги концентрації низького рівня, де можна вжити ефективних заходів.

Як висновок слід зазначити, що різні види «гарячих точок», які утворюються з різних причин, потребують і розроблення індивідуальних контрзаходів зі сторони правоохоронних органів. Для кримінальних аналітиків, які проводять картографування злочинності, це означає, що візуальне відображення схеми злочинності на карті повинно відповідати типу «гарячої точки» і можливих та продуктивних дій і заходів правоохоронців як відповіді на них. Побудована карта місцевості за наявності лише «гарячої точки» (конкретної адреси) не буде корисною для співробітників поліції, що її використовують, оскільки така карта неточна. Вона скеровує їх увагу на великих площах, де докладати зусиль для стабілізації ситуації не потрібно, та розпорошує ресурси подалі від місць, де в них є необхідність. З іншого боку, зосередження уваги на точкових місцях у випадках, коли проблема поширена

на рівні певної ділянки місцевості привертає увагу до надто обмеженої території та передбачає надто обмежену протидію, що у підсумку може призвести до відсутності позитивного результату.

Карти передають інформаційні повідомлення користувачам, більшість з яких не обізнані з технічними особливостями картографування злочинності. Ці повідомлення передаються у форматі символів.

Рис. 15. Приклади відображення інформації на карті

Завдання крапок – точкові позначки (A) звернути увагу на конкретні місця та підказати, що місця без крапок слід ігнорувати. Крапка або точка передає повідомлення про те, що «гаряча точка» знаходиться саме в цьому місці і саме це місце має бути в центрі уваги зусиль поліції щодо нейтралізації кримінальної активності та виявлення і усунення причин й умов, супутніх протиправним проявам.

Затінений сегмент (B) вулиці свідчить про те, що шанси прояву злочинної поведінки приблизно рівні по всьому відрізку ділянки, отже зусилля поліції слід зосереджувати вздовж саме цієї лінії.

Заштрихована область (C) використовується в хороплетній карті, також припускає еквівалентні ризики злочинності в усій області з різким зниженням ризику на кордоні місцевості. Це свідчить про потребу активності зі сторони поліції по всій визначеній території.

Площа покриття градієнтом (D) – зображення на карті ізоліній, означає, що існує осередок високої злочинності та що злочинна діяльність від центру поступово зменшується у кількісному виразі. Це привертає увагу поліції до центру та його околиць. Кожен спосіб зображення «гарячих точок» пов'язаний

із теоріями, кожна з яких пропонує різні типи дій поліції. Розуміння цих особливостей у практиці картографування призведуть до кращого використання карт злочинності [272, с. 11-12].

Підсумовуючи слід зазначити, що проведення аналізу «гарячих точок» залежить від декількох факторів: від розуміння теорії про походження різних типів злочинів, що аналізуються, до обрання способу відображення результатів. Проведення аналізу має відбуватися на основі логічного та системного підходу. Аналіз не може відбуватися довільно, опираючись лише на інтуїцію кримінального аналітика та візуальне відображення виявленої «гарячої точки». Також кримінальні аналітики не можуть покладатися виключно на алгоритми програмного забезпечення для надання значущого результату. Така діяльність може призвести до суб'єктивного сприйняття «гарячої точки», яка може насправді і не бути скупченням злочинної діяльності з низки причин. На візуальне відображення «гарячої точки» можуть неналежно вплинути вхідні дані, що призведе до неточного розміру радіусу пошуку. Також створення «гарячих точок» може не враховувати фактори навколишнього середовища, які можуть впливати на прояви злочинності. Тому потрібна людська інтерпретація для осмислення результатів аналізу, особливу роль тут відіграє професійний досвід і знання особливостей території обслуговування та контингенту населення, яке проживає або працює в аналізованій місцевості.

Аналітики повинні використовувати статистичні інструменти у поєднанні з людським розумінням причинно-наслідкових зв'язків, щоб дати аналізу міцну основу для визначення того, де насправді знаходяться «гарячі точки». Аналітики повинні вміти фахово визначити, що «гаряча точка» справді є фактичним кластером подій, які не відбуваються випадково.

Учений М. Колодзяжний констатує, що картографування злочинності як спосіб візуалізації топографії злочинності можна використовувати з метою перевірки дієвості заходів просторової профілактики, ситуаційного запобігання або теорії розбитих вікон. Адже знання місцевими органами влади і поліцією про стан комунального господарства, ступінь облаштованості конкретної

місцевості й порівняння цих даних із рівнем злочинності можуть, з одного боку, уточнити райони та житлові квартали, де необхідно посилити відповідні профілактичні заходи, а з іншого – перевірити дієвість таких заходів у районах, де вони реалізуються. Дослідження сучасного прогресивного зарубіжного досвіду реалізації стратегії зменшення можливостей учинення злочинів має бути спрямовано передусім на його узагальнення для можливого використання у правотворчій і правозастосовній практиці в Україні [69, с. 158].

Таким чином можна підсумувати, що правоохоронна діяльність у «гарячих точках» є важливою стратегією для поліпшення безпеки та зменшення злочинності, а її впровадження базується на детальному аналізі даних та спеціалізованих заходах для досягнення позитивних результатів. Застосування концепції правоохоронної діяльності у «гарячих точках» може породити невелике, проте статистично значуще, загальне оздоровлення криміногенної ситуації і за межами цих точок [228].

31% респондентів вважають, що діяльність поліції у «гарячих точках» є важливою стратегією для покращення безпеки та зменшення злочинності. 43% респондентів вважають, що може бути такою, 13% респондентів не впевнені в її ефективності та 3% респондентів вважають, що діяльність поліції у «гарячих точках» не є ефективною. 10 % респондентів не вдалось однозначно визначитись із відповіддю на дане запитання. Отже, в цілому, більшість респондентів підтримують важливість і можливу ефективність правоохоронної діяльності у «гарячих точках», хоча мають певні сумніви, або не мають чіткої думки з цього приводу. (Додаток Б).

Незважаючи на те, що результати застосування стратегії «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing) є переважно короткостроковими, проте як було зазначено, якщо співробітники правоохоронних органів ретельно та відповідально ставитимуться до дослідження першопричин проблем у конкретних місцях (тобто не лише визначенням «гарячих точок», а й розумінням, чому вони є «гарячими»), така стратегія може бути ефективною в довгостроковій перспективі [213].

Досліджувана концепція правоохоронної діяльності передбачає використання різноманітних методів, спрямованих на поліпшення фізичного та соціального порядку в «гарячих точках» злочинності.

Хоча докази ефективності втручань в «гарячих точках» є переконливими, проте залишається відкритим запитання, що конкретно повинні робити співробітники правоохоронних органів у «гарячих точках», аби найефективніше позитивно вплинути на зниження злочинності.

Проведений нами контент-аналіз науково-практичної літератури дає змогу констатувати, що наразі не існує настанов чи методик із вичерпними відповідями на виклики злочинності. Які типи втручань переважають у контролю за «гарячими точками» злочинності достеменно не відомо, та й зрозуміло, що кожна «гаряча точка» унікальна, а отже потребує розробки й унікальної саме для неї відповіді, проте напрацьований досвід роботи правоохоронних органів дає уявлення, що слід робити для найбільш ефективної боротьби з «гарячими точками».

Одним із варіантів протидії «гарячим точкам» злочинності є **посилене патрулювання** (збільшення присутності поліції зумовлює зменшення злочинності та безпорядків). Ватро зазначити, що патрулювання як напрям правоохоронної діяльності є традиційним різновидом роботи поліції багатьох держав, незалежно від їх політичного режиму, форми правління, державного устрою чи особливостей структури правоохоронних органів.

Загалом патрулювання є окремим напрямом профілактики злочинності, що здійснюється підрозділами поліції або громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості, та який полягає у зменшенні можливостей для вчинення злочинів і правопорушень шляхом постійного переміщення вулицями міст і селищ, охорони громадського порядку, забезпечення безпеки, реагування на заяви та повідомлення громадян про злочини, правопорушення і надзвичайні події, затримання злочинців і правопорушників, охорони місць учинення злочинів, забезпечення дотримання безпеки дорожнього руху тощо [69, с. 43].

Так, присутність, або ймовірність присутності дієздатного опікуна простору (співробітника патрульної поліції), створить передумови для запобігання злочинній поведінці, яка формується внаслідок зближення в просторі та часі мотивованого злочинця та жертви (злочинний трикутник). Без такої опіки запобігання злочинному прояву не матиме ефекту.

Так, аналіз, проведений американським ученим С. Копером (С. Koper), дає певне розуміння того, скільки часу співробітники поліції повинні проводити в «гарячих точках». Учений виявив, що кожна додаткова хвилина часу, проведена патрульними у «гарячій точці», збільшувала час відсутності правопорушень «виживання» на 23%.

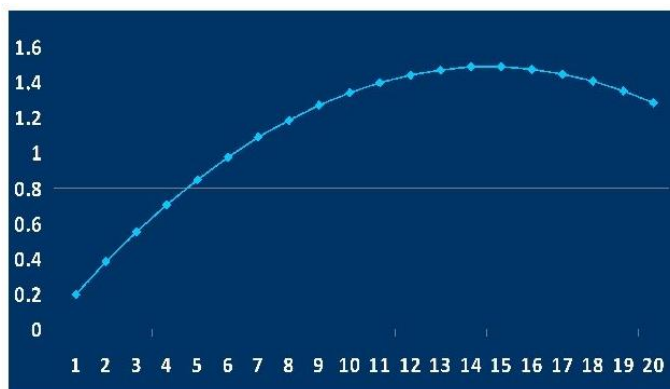

Рис. 16. Крива С. Копера (С. Koper)

Час «виживання» означає проміжок часу після того, як поліцейські покинули «гарячу точку» аж до виникнення порушення громадського порядку. Ідеальний час перебування в «гарячій точці» становив 10–16 хвилин [192]. Приблизно за 15 хвилин перебування фіксувалося максимальне зменшення кількості проявів порушень закону, проте збільшення часу перебування не призвело до більшого покращення. Це явище часто називають «Крива Копера» «Koper curve» (графічне відображення кривої) яка зображує наслідки часу, проведеного співробітниками поліції у «гарячій точці», до досягнення максимального результату [396].

Як зазначає С. Копер (С. Koper), «поліція може максимізувати зниження злочинності та порушень громадського порядку у «гарячих місцях», роблячи проактивні зупинки середньої тривалості в цих місцях на випадковій, періодичній основі. Поліцейські переміщуються між «гарячими точками», проводячи в кожній з них приблизно 15 хвилин для максимального

стримування. Таке переміщення від однієї «гарячої точки» до інших відбувається у непередбачуваному порядку. Мета полягає в тому, щоб потенційні правопорушники усвідомили збільшення складності вчинення правопорушень у цих точках, оскільки правоохоронні заходи можуть посилитися в будь-який момент» [314].

Застосування патрулювання як заходу поліцейського втручання у «гарячі точки» має більше проактивний, аніж реактивний вплив, оскільки присутність співробітників патрульної поліції у «гарячих місцях» чинить більше стримуючий ефект [68]. Водночас наявність співробітників патрульної поліції дає змогу більш швидко реагувати на випадки майнового та хуліганського спрямування.

У 2008 році вчені А. Брага (A. Braga), та Б. Бонд (B. Bond) провели експерименти, щоб визначити, які стратегії діяльності у «гарячих точках» найбільш ефективні для зниження злочинності. Результати свідчать про те, що найсильніший вплив на злочинність і безпорядки мали стратегії ситуативного запобігання (профілактики), які спрямовані на зменшення можливостей учинення злочинів і підвищення ризику зайняття злочинною діяльністю [243]. Ці стратегії передбачають різноманітні заходи, широко спрямовані на поліпшення поліцією фізичного та соціального порядку в «гарячих точках». Це й встановлення покращеного освітлення вулиць, встановлення відеоспостереження, розгін натовпів молоді, які демонструють антисоціальну поведінку, прибирання ознак безладів, знесення покинутих будівель, виселення проблемних мешканців. Ці дії мають на меті вийти за рамки простого арешту порушників і сприяти загальному відчуттю порядку в проблемних зонах. Такі методи вимагають посилення співробітництва між поліцією та міськими установами, власниками місцевих підприємств, установ та організацій.

Також такі стратегії зосереджені на порушення ситуаційної динаміки, яка дозволяє скоювати злочини: наприклад, шляхом збільшення ризиків викриття, збільшення зусиль для досягнення бажаного результату злочинцем або зниження привабливості потенційних цілей. Такі підходи часто є важливою

частиною втручання в «гарячих точках» і включають зокрема знесення покинутих будівель і усунення безладу.

Ще одним методом правоохоронної діяльності у місцях концентрації кримінальної активності є підвищення кількості арештів і затримань за протиправні прояви. Цей компонент передбачає використання поліцією агресивних методів забезпечення порядку, включаючи збільшення кількості затримань та арештів за порушення громадського порядку (розпивання алкоголю в громадських місцях, проведення поверхневих оглядів підозрілих осіб, залучення більшої кількості піших патрулів у районах із високим рівнем злочинності). Ці заходи призначені для того, щоб «прибрати» людей із групи високого ризику з вулиці та зменшити злочинність, пов'язану з порушенням громадського порядку. Проте агресивне підтримання порядку шляхом збільшення кількості арештів і затримань може і не бути найефективнішим способом стабілізації місць із високим рівнем кримінальної активності [209]. Учені А. Брага (A. Braga) і Д. Вайсбурд (D. Weisburd) зробити висновок також, що «...на основі наявних емпіричних досліджень підтверджено, що поліцейські органи та підрозділи повинні прагнути розробити стратегії ситуативного запобігання для боротьби з «гарячими точками» злочинності. Також ретельний аналіз проблем злочинності в «гарячих точках» злочинності ймовірно дасть змогу розробити стратегії запобігання, які матимуть хороші наслідки для зміни ситуацій і динаміки, що спричиняє злочинні кластери в певних місцях» [213, с. 182-183].

Додатковим багатообіцяючим підходом до роботи з осередками злочинності є використання поліцейськими принципів проактивної моделі проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (підходи, орієнтовані на вирішення проблем). Загалом, як зазначає Л. Шерман (L. Sherman) проблемно-орієнтовані заходи контролю за «гарячими точками» мають ефект, який більше, ніж удвічі, перевершує наслідки збільшення присутності поліції [396, с. 205]. Проблемно-орієнтована правоохоронна діяльність зосереджена на зусиллях

аналітиків, інших співробітників поліції, які аналізують проблеми в «гарячих точках» і розробляють більш індивідуальні рішення для їх нейтралізації.

Також потрібно більше знати про вплив нових технологій на ефективність роботи поліції в «гарячих точках». До цих технологій належать пристрої для зчитування номерних знаків, технології розумних міст, збільшення кількості камер відеонагляду в місцях концентрації злочинної активності, розпізнавання обличчя тощо є важливими кроками у розумінні того, як поліцейські технології впливають на «гарячі місця». Потрібно дослідити те, чи можуть дорогі нові технології поліпшити здатність поліції працювати в місцях з високим рівнем злочинності.

Також важливе значення для обрання способів дій у «гарячих точках» має знання конкретного контексту їх виникнення та існування. Очевидно, що ефективність стратегій залежатиме від конкретних типів злочинів і типів місць, які перебувають у центрі уваги поліції. Проте наразі немає достатньої кількості проведених наукових досліджень, щоб дати детальні відповіді на ці запитання.

Можна констатувати, що діяльність поліції у «гарячих точках» – це комплексна діяльність, яка передбачає насамперед ретельне дослідження «гарячої точки» у конкретному контексті. Після формування знань про таку точку або точки слід, опираючись на знання та досвід співробітників поліції, підготувати конкретні контрзаходи, або сукупність контрзаходів із різною мірою поєднання дій для того, щоб досягти максимального результату з максимальним збереженням обмежених правоохоронних ресурсів.

Підсумовуючи слід зазначити, що проблеми злочинності та правопорушень значною мірою зосереджені в невеликій кількості мікромісць, які зазвичай називають «гарячими точками», і що ці «гарячі точки» переважно залишаються «гарячими» протягом доволі тривалого періоду, якщо на них не реагувати належно. Це означає, що концентрація правоохоронних зусиль і ресурсів на цих місцях може зменшити проблеми зі злочинністю. Аналіз «гарячих точок», окрім простого визначення місць із високим рівнем

злочинності, має вирішальне значення для вирішення проблем у цих місцях і вибору найбільш ефективних заходів протидії.

Існують переконливі докази того, що діяльність правоохоронців може мати значний вплив на злочинність і правопорушення, якщо співробітниками будуть вживатися належні профілактичні заходи саме щодо конкретних місць як одного з складових елементів «трикутника злочинності» – «гарячим точкам». Відповіді щодо таких точок варіюються, але найкращого результату можна досягати, якщо поєднувати збільшення присутності поліції, ширшого залучення громади до діяльності правоохоронних органів і вирішення проблем, що є в основі злочинів, шляхом ситуаційних заходів із запобігання злочинам. Ініціативи в «гарячих точках», які використовують проблемно-орієнтовану структуру, видаються особливо ефективними. Є також переконливі докази, що правоохоронні дії в «гарячих точках» не витісняють злочинність у сусідні райони і не перенесуть у інший час доби. Слід проводити подальші дослідження, які дадуть важливі додаткові знання про вплив діяльності в «гарячих точках» на сприйняття громадянами ефективності діяльності правоохоронних органів і довгострокові наслідки підходів, орієнтованих на місце, а також додаткові вказівки щодо того, яка тактика є найбільш ефективною для конкретних типів «гарячих точок». Загалом, як стверджують учені Коді В. Телеп (Cody W. Telep) та Дж. Гібдон (J. Hibdon), поліцейська діяльність у «гарячих точках» ретельно відпрацьована, є ефективною та результативною проактивною концепцією правоохоронної діяльності [411].

За останні декілька десятиліть простежується надшвидкий прогрес у розвитку досліджень організації правоохоронної діяльності. За цей період накопичено чималу кількість досліджень, і завдяки отриманим знанням сьогодні про роботу правоохоронних органів відомо значно більше, ніж раніше. Такі дослідження присвячено і діяльності поліції у «гарячих точках», яка є ефективною узагальненою концепцією запобігання злочинності. Проте така концепція не є панацеєю, оскільки виникнення, існування та рух «гарячих точок» завжди відбувається у певному контексті, саме тому і відповіді поліції

по таких точках не можуть бути узагальненими. Слід проводити подальші дослідження з метою сформувати достатній масив знань, який дасть змогу ефективно впливати на «гарячі точки» та тенденції їх існування.

Аналіз сучасної практики профілактики злочинності у західних країнах дозволяє стверджувати, що картографування аналітиками злочинності є поширеним заходом, що реалізується у межах стратегії зменшення можливостей учинення злочинів.

Співробітники Департаменту кримінального аналізу та співробітники підрозділів кримінального аналізу в обласних управліннях Національної поліції України спрямовують свою діяльність на накопичення і зберігання кримінально-правових статистичних даних та іншої оперативно-розшукової інформації, яка збирається різними поліцейськими підрозділами. Це дасть змогу створити з використанням таких відомостей повну карту злочинності України з деталізацією її топографії аж до конкретного будинку. Безперечно, що створення такої карти має посприяти поліпшенню якісного аналізу злочинності і, як наслідок, – підвищити результативність профілактики злочинів у нашій державі [67, с. 158].

Володіючи вміннями та відповідним інструментарієм, аналітики можуть розташовувати відомості про кримінальну активність у географічному контексті. Проведення статистичного та просторового аналізу аналітиками може дозволити краще зрозуміти, де і чому відбуваються протиправні прояви, а співробітники правоохоронних органів можуть реагувати на стан криміногенної ситуації найбільш ефективними та дієвими способами, з огляду на їх обмежені ресурси. Це дозволяє більш комплексно підійти до аналізу оперативної обстановки на території обслуговування, визначити пріоритети у розстановці сил і засобів, полегшити ухвалення управлінських рішень.

Картографування пов'язується із використанням аналітиками сучасних технологій, комп'ютерів, штучного інтелекту, спеціального програмного забезпечення, графічних редакторів, які сукупно дозволяють створювати

новітні геоінформаційні системи (ГІС), що дозволяє майже у режимі реального часу оцінити топографію злочинності у конкретній місцевості.

Аналітики застосовують методи просторового аналізу, необхідні для підтримки поліцейської діяльності, Тому, важливо вміти здійснювати такі основні етапи виконання аналізу географічних даних: геообробка та фільтрація даних; виявлення «гарячих точок»; використання просторової статистики для прогнозування криміногенної ситуації; автоматизація завдань відображення криміногенних даних та отримання результатів аналізу тощо.

Застосування інструментарію картографування злочинності аналітиками дозволяє проводити поглиблений аналіз якісних і кількісних показників злочинності, що у підсумку дозволить розробляти більш ефективні стратегії запобігання злочинності, оцінювати їх результативність та ефективність у досягнення очікуваних результатів.

Проведення аналітиками дослідження якісних даних стосуються нечислових даних, і полягає у перевірці та інтерпретації спостережень із метою виявлення глибинних значень і закономірностей. Кількісні дані – це дані переважно в числовому або категорійному форматі. Кількісний аналіз – це спостереженням з метою опису і пояснення явищ, які ці спостереження відображають, і є насамперед статистичним (числовим). Географічний аналіз злочинності використовує обидва типи даних і методів залежно від аналітичної та практичної потреби. Наприклад, можна використовувати дані про злочини різними способами, і кількісно, і якісно. Така інформація, як дата, час, місце та тип інциденту є кількісними характеристиками, оскільки для них можна використовувати статистику й аналізувати зміни. З іншого боку, якісний аналіз потрібен тому, що велику кількість даних про стан і рух злочинності майже неможливо проаналізувати статистично, тому досліджуються загальні закономірності [366].

Картографування злочинності у широкому розумінні є способом візуалізації злочинності. У вузькому значенні картографування злочинності є діяльністю правоохоронних органів та інших суб'єктів, пов'язаною зі

створенням спеціальних карт, на яких на підставі офіційної статистичної кримінально-правової інформації здійснюється оцінка криміногенної ситуації й зменшення віктимізації населення [67, с. 149].

Картографування злочинності аналітиками передбачає вибір рівня деталізації географічної області, наприклад злочинність у регіоні, місті, районах міста, передмісті, сільській місцевості, на території обслуговування певної адміністративної ділянки [24, с. 110].

ГІС-системи використовують аналітики для забезпечення потреб органів та підрозділів поліції:

- підтримки роботи з метою досягнення оперативних і тактичних цілей;
- відображення злочинності на відповідних територіях для її аналізу з метою планування діяльності правоохоронних органів й короткострокового прогнозування злочинності;
- аналізу моделей злочинних подій і визначення злочинних тенденцій;
- підготовки пропозицій щодо розподілу і скеровування додаткових ресурсів до місць, у яких виявлено погіршення криміногенної ситуації;
- підготовки оперативних кримінальних аналізів;
- підвищення інформованості мешканців про загрози та ризики середовища й полегшення звернення до працівників поліції в разі потреби.

Аналіз просторових даних допомагає проаналізувати дані про злочини та краще зрозуміти, чому, а не лише, де відбуваються злочини. Використовуючи ГІС, аналітики можуть накладати додаткові набори даних, такі як демографічні дані перепису населення, розташування ломбардів, шкіл тощо, аби краще зрозуміти основні причини злочинів.

Аналіз головних напрямків картографування злочинних проявів засвідчує високу ефективність цього інструменту. В Національній поліції напрацьовано низку алгоритмів ідентифікації правопорушників за вчиненими злочинами, що ґрунтується на інформації про місця вчинення злочину, помешкання раніше

засуджених осіб та низку вимірюваних відстаней. Також апробовано процедури виявлення криміногенних осередків, правильної розстановки сил і засобів з урахуванням оперативної обстановки на конкретній місцевості. Що стосується попередження та прогнозування злочинів, то застосування картографії за цими напрямками в Україні поки що перебуває у зародковому стані. Покращити стан справ у цьому разі могла б адаптація зарубіжних методик картографування злочинних проявів та впровадження спеціалізованого програмного забезпечення хоча б на рівні регіональних підрозділів, констатують вчені О. Манжай та А. Потильчак [88, с. 70-71].

Детальне вивчення причинно-наслідкових зв'язків вчинення злочинів і соціально-географічних передумов їх виникнення, застосування апарату картографічного моделювання, методів математико-картографічного аналізу, математичної статистики і теорії інформації з широким залученням сучасних геоінформаційних технологій, дасть змогу знайти важелі поліпшення кримінологічної ситуації у криміногенно-несприятливих районах і досягти якісно нових результатів у запобіганні злочинності.

Висновки до розділу 2

1. У процесі проведеного дослідження встановлено, що на місце як генеруючий злочинність чинник спрямовані напрацювання таких проактивних моделей правоохоронної діяльності як: здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS); модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED); та концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing). Напрацювання теорії і практики застосування таких проактивних моделей пов'язано із тим, що поширення злочинності у просторі розподілено

нерівномірно, і що концентрації злочинності зазвичай проявляються на мікрогеографічному рівні.

2. Модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) є інноваційною моделлю правоохоронної діяльності, що використовує аналіз криміногенних та інших даних для прогнозування ймовірності вчинення кримінальних правопорушень у певних місцях та конкретний час. Модель Predictive Policing базується на аналітичних програмних алгоритмах, які аналізують різноманітні джерела даних, з метою виявити закономірності та тенденції, яким властива різна міра повторюваності за окремими змінними характеристиками та різна міра вірогідності. На основі цього аналізу здійснюється прогнозування ймовірності кримінальних проявів у майбутньому у конкретній місцевості. Отримані дані дозволяють більш ефективно спрямовувати гласні та негласні правоохоронні ресурси до районів з високим ризиком прояву злочинної діяльності для здійснення оперативно-розшукових заходів щодо їх недопущення, запобігання та викриття.

Установлено, що попри те, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) є новітньою спроможністю здійснювати прогнозування на основі опрацювання великих та надвеликих об'єктів даних, така модель не позбавлена недоліків, які слід приймати до уваги при її застосуванні оперативними підрозділами поліції. Так, алгоритми комп'ютерного програмного забезпечення для оперативно-розшукового прогнозування можуть сприяти розвитку упередженості щодо окремих категорій громадян, з огляду на накопичені дані. Це може призвести до несправедливого контролю щодо певних груп населення, а також до застосування непрозорих алгоритмів для проведення втручань правоохоронних органів, що у підсумку може понизити довіру громадян до правоохоронців. Також дана модель потребує залучення значних ресурсів на впровадження та підтримку її функціонування. Кримінальний аналіз використовують для підготовки прогнозів, корисних для розгортання правоохоронних гласних та

негласних ресурсів у місцях і в періоди часу, які становлять найбільший оперативний інтерес для оперативних підрозділів.

Модель Predictive Policing має значний потенціал для покращення правоохоронної діяльності, проте її застосування дозволить досягати найкращих результатів у поєднанні з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності.

3. Проактивна модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS) у найбільш широкому розумінні є організаційною моделлю діяльності, яка спрямована на визначення місць концентрації кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод для прийняття кращих рішень щодо розподілу ресурсів для стабілізації криміногенної ситуації. Мета застосування такої моделі визначити характеристики місця або місцевості, які генерують або сприяють прояву правового нігілізму у формі поєднання кримінальних інцидентів з проявами грубого ігнорування правил дорожнього руху та застосуванні заходів щодо зміни характеристик таких місць для недопущення подібних проявів у майбутньому.

Проведеним дослідженням встановлено, що досліджувана проактивна модель містить потенціал для підвищення ефективності профілактичної правоохоронної діяльності, проте її можливості обмежені впливом лише на ідентифіковані місця поєднання кримінальних правопорушень та дорожньо-транспортних пригод, тому і її застосування дозволить досягати значного профілактичного ефекту лише у поєднанні у різній мірі залежно від конкретних умов, з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності.

Кримінальний аналіз використовується для визначення мікрогеографічних одиниць «гарячих точок», де фіксується вище середнього поєднання злочинності та порушень правил дорожнього руху, що є базовим етапом в реалізації моделі DDACTS.

4. Модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) є стратегічним, мультисуб'єктним організаційним підходом до обмеження поширення злочинності через модифікацію середовища як місця прояву кримінальної активності. Мета модифікації простору, місцевості чи конкретного місця полягає у тому, щоб його облаштування було спроектовано таким чином, щоб потенційний злочинець усвідомлював неможливість залишитись невикритим, що як відомо є найбільшим обмежуючим виникнення злочинної поведінки чинником.

Досліджуваній моделі характерний стратегічний характер, оскільки проектуванню підлягає як уже забудоване середовище так і місцевість, яка лише підлягає забудові. Мультисуб'єктність моделі означає, що при формуванні характеристик простору (житлового, комерційного тощо), які унеможливають або суттєво ускладнюють уникнення викриття зусилля у першу чергу оперативних співробітників підрозділів карного розшуку та інших правоохоронців обов'язково поєднуються з діяльністю архітекторів, дизайнерів, проектантів, забудовників, представників органів влади та самоврядування, громадських активістів тощо. Мета такої взаємодії формування місця, простору або місцевості, які “непривабливі” для злочинців. Модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) реалізовується через застосування організаційних принципів, реалізація яких дозволить визначити простір як “захищений ” та безпечний.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є одним з найбільш якісних підходів до запобігання злочинності, проте її ефективність у довгостроковій перспективі залежить від належного та фундаментального процесу аналізу характеристик простору та їх модифікації через архітектуру, ландшафт, освітлення простору тощо, суттєву роль у проведенні якого відіграють підрозділи кримінального аналізу та карного розшуку.

5. Більш локальні проактивні модель правоохоронної діяльності прийнято називати концепціями. Однією з концепцій, яка спрямовує фокус правоохоронної уваги на місцевість є концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing). Концепція діяльності поліції у «гарячих точках» (Hot Spots Policing) базується на аналізі географічних атрибутів кримінальних та адміністративних правопорушень для виявлення місць їх просторової концентрації, з метою досягнення високого рівня ефективності застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів.

Дана концепція спрямована на запобігання злочинності шляхом вчасного та активного реагування на «гарячі точки», забезпечуючи посилену присутність правоохоронних зусиль. Важлива роль у реалізації такої концепції відводиться налагодженню стійкої гласної та негласної взаємодії між оперативними підрозділами карного розшуку та представниками місцевих громад з метою спільного виявлення «гарячих точок», аналізу причин їх виникнення та закономірностей існування та вжиття скоординованих відповідей. Обов'язковою умовою якісної реалізації концепції діяльності поліції у «гарячих точках» (Hot Spots Policing) є здійснення систематичної оцінки ефективності заходів з метою постійного вдосконалення як організаційних рішень так і тактики їх реалізації.

Важливу роль у реалізації концепції діяльності поліції у «гарячих точках» відіграє діяльність аналітиків, оскільки саме на ці підрозділи покладається завдання аналізу даних, з метою ідентифікації місць з рівнем злочинності вище середнього від базового показника. Концепція Hot Spots Policing передбачає не лише реагування на інциденти, які мали місце, а й використовується для прогнозування ймовірності майбутніх кримінальних правопорушень.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що дана концепція володіє резервом підвищення ефективності оперативно-розшукової профілактики, а її застосування дозволяє досягати триваючого позитивного результату без переміщення злочинності у інші ділянки місцевості. Важливо

зазначити, що концепція Hot Spots Policing не є універсальним та комплексним підходом до вирішення наявних та перспективних проблем злочинності, проте може бути ефективним доповненням до застосовуваних практик профілактичного обмеження поширення злочинності.

РОЗДІЛ 3 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРЯМОВАНІ НА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ

3.1. Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP)

Правоохоронні органи і поліція зокрема, з давніх часів виконували роль механізму забезпечення внутрішньої безпеки держави. Їх діяльність постійно перебуває в процесі реформування, зміни з метою вдосконалення. Як зазначає О. Кобзар, поліція та її діяльність є доволі складним, історично-мінливим державним і соціальним інститутом. Сама ж сутність поліцейської діяльності визначається формою устрою державної влади та завданнями, що стоять перед державою загалом та конкретним політичним режимом [65, с. 49].

І сьогодні правоохоронна діяльність переживає період значних системних організаційно-правових змін, які відображають у трансформації напрямів її функціонування і в Україні, і за кордоном. Характерною ознакою такої трансформації діяльності є розробка та реалізація нових комплексних підходів до запобіжного обмеження поширення впливу злочинності у короткостроковій та довгостроковій перспективі, які прийнято називати моделями та концепціями правоохоронної діяльності. Найбільш поширеною сучасною моделлю правоохоронної діяльності є так звана «Модель правоохоронної діяльності, керована аналітичною розвідкою (далі – ILP) [178, с. 35]. Така модель діяльності поліції ґрунтується на застосуванні аналітичної розвідки, яка займає головне місце у її реалізації.

ILP – термін, що виник у Великій Британії з того, що раніше називалося Кентською поліцейською моделлю. Ця модель набула значного розвитку, особливо після терористичної атаки на Всесвітній торговельний центр 11 вересня 2001 року у США [61], коли потреба в удосконаленні розвідувальної діяльності, включаючи навчання, обмін інформацією та активізацію

міжвідомчої співпраці на місцевому, регіональному та державному рівнях, стала цілком очевидною.

Учений Ю. Кардашевський визначає, що протягом більшої частини історії правоохоронних органів аналітична інформація, що стосувалася діяльності окремих злочинців або організованих груп, накопичувалася спеціалізованими підрозділами, діяльність яких характеризувалася здебільшого реактивністю, з метою забезпечення оперативної та інформаційної підтримки [61].

Концептуально розроблення ІЛР зумовлено об'єктивною необхідністю врахування цивілізаційного та технологічного розвитку суспільства. Саме тому, констатує учений О. Користін, досліджувана сучасна модель правоохоронної діяльності *Intelligence-led Policing* (ІЛР) у своїй назві ключовим використовує терміном «*Intelligence*» [72, с. 87].

Концептуально модель ІЛР розроблена з метою переорієнтувати правоохоронну діяльність з традиційного реактивного реагування на проактивне випередження. Цей інструмент боротьби з найскладнішими формати проявів злочинності є більш раціональним використанням ресурсів та адресного виявлення і вирішення пріоритетних завдань. Модель ІЛР дозволяє зменшити відповідні витрати, знизити рівень злочинності та забезпечити більш високий рівень безпеки особовому складу.

Дослідник Б. Денисенко стверджує, що модель ІЛР є сучасною проактивною моделлю правоохоронної діяльності, що, відповідно, передбачає зміну парадигми реактивного підходу до роботи на попередження, запобігання, прогнозування, випередження, зокрема й використовуючи низку підходів та інструментів як, до прикладу, ризик-орієнтований підхід, пріоритезація, аналітичні звіти (у тому числі звіт SOCTA), таке інше. Водночас, сам скелет, філософія моделі є універсальною та лежить в основі будь-якого підходу, який має на меті за найменших витрат ресурсів досягти максимального, найкращого результату [46, с. 13].

Модель ІЛР з практичного боку є управлінським інструментом, що допомагає керівникові (або особі, що ухвалює рішення) приймати найбільш ефективне та результативне рішення щодо розподілу ресурсів (людських, у тому числі інтелектуальних, матеріальних тощо).

Варто зазначити, що концепція збору та використання інформації для підтримки прийняття рішень не є новою. Для того, щоб отримати перевагу перед супротивниками, необхідно обов'язково володіти найсучаснішою, точною інформацією щодо нього, його намірів та можливостей. Це правило застосовується в будь-якій галузі: політика, бізнес, військова стратегія, кримінальна розвідка тощо. Крім того, це процес, який завжди і постійно розвивається у відповідь на зміни соціальних, культурних факторів, технологій, організаційних потреб та якісної зміни рівня аналітичної майстерності [174, с. 23].

Інформаційно-аналітична діяльність як центральна ланка реалізації досліджуваної моделі діяльності, кримінальний аналіз, кримінальна розвідка та їх значення для боротьби з організованою злочинністю були предметом дослідження таких учених, як С. Албул, О. Бандурка, О. Бусол, О. Власюк, О. Заєць, О. Користін, В. Некрасов, І. Проценко, Б. Розовський, С. Сенік та інші.

Зарубіжними науковцями, які вивчали проблеми впровадження моделі ІЛР, є Дж. Картер (J. Carter), С. Філіпс (S. Phillips), С. Гайадин (S. Gayadeen) тощо. Результати їхньої наукової діяльності відображено в праці «Упровадження слідчого поліцейського: застосування теорії вільного поєднання» [236].

Першим вітчизняним виданням про досліджувану модель став довідник керівника поліції (комплексний навчальний посібник, «Поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою ІЛР», підготовленого групою авторів: О. Користіним, Д. Пефтієвим, С. Пеньковим і В. Некрасовим, за загальною редакцією М. Вербенського [73]. У посібнику концептуально визначено загальні засади та ключові елементи формування моделі ІЛР [101, с. 274].

Відмінною рисою моделі ILP є те, що це сучасна модель правоохоронної діяльності, яка передбачає інкорпорування розвідувальної (кримінальної) аналітичної функції в загальну місію правоохоронної системи [173, с. 346].

Учений Дж. Реткліфф (J. Ratcliffe) констатує, що особливістю, яка характеризує модель ILP є те, що її положення орієнтовано на організовані форми злочинності, та що така модель поєднує традиційний аналіз даних з підходом до вирішення проблем [370]. Застосування положень досліджуваної моделі дає змогу якісно підвищити рівень управлінської діяльності, оскільки забезпечує процес прийняття рішень розумінням складних процесів криміногенного середовища. Під прийняттям рішень слід розуміти вибір одного з варіантів вирішення завдань або проблем, основою якого є інформаційне забезпечення та системний аналіз конкретної ситуації. Процедура прийняття рішень включає формулювання і зіставлення альтернатив, вибір, побудову та корегування гіпотези або програми дій.

Необхідно зазначити, що управлінські рішення керівництва повинні бути своєчасними, обґрунтованими та раціональними. Невпинне поглиблення процесу інформатизації управлінської діяльності дозволяє на практиці використовувати сучасні перспективні інформаційні технології, що дають не тільки накопичувати інформаційні ресурси, але й здійснювати їхній всебічний аналіз, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами.

Вітчизняні учені О. Додонов, В. Пуцягін, В. Валетчик під поняттям інформаційно-аналітичної діяльності пропонують розуміти галузь людської діяльності, покликану забезпечити інформаційні потреби за допомогою аналітичних та інформаційних технологій, через переробку вихідної інформації й одержання якісно нового знання [50, с. 78]. Учені зазначають, що експертна підтримка прийняття рішень дозволяє підвищити ефективність функціонування системи, удосконалити та підвищити продуктивність праці, а також забезпечити ефективну підготовку та прийняття оперативних рішень, що дозволяє здійснювати їх прогнозування та планування відповідних заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій [51, с. 146].

З концептуального боку модель ІЛР є бізнес моделлю діяльності та філософією управління, у межах якої дані про скоєні злочини та їх аналіз мають головне значення для об'єктивної системи прийняття рішень, яка сприяє зменшенню, припиненню й запобіганню злочинності та проблемам як за допомогою стратегічного управління, так і ефективних стратегій правозастосування, націлених на рецидивних і серйозних правопорушників.

Двома концептуальними (базовими) складовими компонентами моделі ІЛР є вироблення (формулювання) «розвідувальної аналітики» і використання такої розвідувальної аналітики для організації управлінських процесів (визначення напрямів діяльності).

Оперативна (розвідувальна) інформація про злочинну діяльність є результатом застосування аналітичного процесу, який передбачає збір даних, їх перевірку та оцінку, застосування алгоритмів опису цих даних та їх аналізу, що дає змогу визначити значення цих даних (що ці дані в цілому означають). Відповідь на це запитання дозволяє отримати якісно нові знання, які набувають статусу розвідувальних (аналітичних) даних – Intelligence, що слугують основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, щодо виконання поліцейських завдань [159, с. 258].

У правоохоронній діяльності кримінальний аналіз відіграє непересічну роль. Для того чи іншого підрозділу ефективне використання аналітичного процесу може мати вирішальне значення під час вирішення різноманітних організаційних, операційних, тактичних і стратегічних завдань. Аналітична розвідка (Intelligence) може вказати шлях до розробки ефективної та дієвої організації і тактики правоохоронної діяльності.

Особливо ефективно аналітична розвідка (Intelligence) впливає на спроможність тієї чи іншої правоохоронної установи щодо протидії організованим формам кримінальних проявів. Аналітична розвідка забезпечує правоохоронну установу інформацією та рекомендаціями, що дають змогу їй ефективно використовувати наявні ресурси та бюджет. Продукти аналізу злочинності – аналітична розвідка надає правоохоронним органам можливість

виявляти та розуміти закономірності діяльності організованих форм злочинності, що поширюють свій злочинний вплив не лише на місцевому регіональному, чи національному рівні а й, що найважливіше, і на міжнародному. Після виявлення організованих форм злочинної активності та ідентифікації закономірностей їх функціонування правоохоронні органи можуть розпочинати оцінку поточних тенденцій їх функціонування, що дозволяє розробляти прогнози розвитку криміногенної ситуації та планувати і реалізовувати дієві заходи профілактичного характеру (запобігати поширенню злочинного впливу).

Аналітична розвідка також може використовуватися для інформаційної аналітичної підтримки оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, проте її можливості значно масштабніші – аж до підготовки рекомендацій щодо ефективного використання людських та матеріальних ресурсів правоохоронних органів. Аналітична розвідка забезпечує управлінську ланку правоохоронного органу інформацією, з урахуванням якої мають ухвалюватися масштабні рішення та визначатися відповідні об'єкти розслідувань (окремі особи чи кримінальні угруповання), які становлять найбільший ризик та зумовлюють максимальну, порівняно з іншими, кількість кримінальних загроз.

Концептуально ІЛР належить до системи і методології управління роботи, в якій результати роботи аналітиків злочинності з наявними даними є основою для визначення пріоритетів, оперативних, тактичних та стратегічних цілей у галузі попередження та припинення злочинності та інших загроз безпеці.

Ще одним концептуальним положенням моделі ІЛР є те, що ця модель передбачає інкорпорування аналізу злочинності (аналітичної функції) в реалізацію місії правоохоронної системи. Комплексне завдання аналізу злочинності (кримінального аналізу) – прогнозування ризиків та вплив на дії – передбачає комбінування аналізу та процесу прийняття рішень, що окреслює роль спеціалістів аналітичних служб як визначальну. Аналітики, зокрема їх знання та вміння набувають особливої важливості у процесі безпосереднього

залучення до забезпечення громадської безпеки, оскільки при цьому їхня функція з суто допоміжної перетворюється на ключовий компонент етапу планування стратегій та прийняття рішень.

Концептуально аналітична розвідка – це застосування аналітичного процесу до криміногенної інформації з метою отримання знань, які пояснюють глибинні причинно-наслідкові зв'язки у злочинних процесах. Такі знання у формі розуміння у моделі ІЛР мають найбільше, визначальне значення, порівняно з іншими моделями правоохоронної діяльності. Це вимагає вдосконалених, а іноді і нових аналітичних знань і навичок в правоохоронних органах.

Результати анкетування свідчать про різноманітні погляди на ефективність впровадження моделі ІЛР. За отриманими даними, 48 % респондентів вважають, що така модель може бути ефективною при реалізації управлінської місії керівної ланки правоохоронного органу. Це свідчить про те, що більшість опитаних переконані в позитивному впливі нової моделі на управлінську діяльність. 35 % вважають, що така модель може бути ефективною, але частково. Це може вказувати на те, що деякі співробітники поліції мають зауваження або обґрунтовані сумніви стосовно повної ефективності нової моделі у їхній конкретній діяльності.

17% опитаних вважають, що така практика може бути доповненням до сталих, сформованих методів управлінської діяльності в сфері правоохоронної діяльності. Це може свідчити про те, що деякі працівники готові приймати нововведення як додаток до існуючих практик, а не як їхню повноцінну заміну.

Загалом, результати анкетування вказують на різноманітність поглядів серед практичних працівників щодо ефективності моделі ІЛР при реалізації управлінської місії керівної ланки в правоохоронних органах, але більшість вважає її потенційно ефективною. (Додаток Б).

Учений Дж. Реткліфф (J. Ratcliffe), який досліджує концептуальні та науково-практичні аспекти реалізації моделі ІЛР, визначає важливі аспекти запровадження такої моделі, а саме:

- розуміння того, чим є продукти аналізу злочинності (оперативні дані) та що є процесом отримання таких даних;
- розуміння різних рівнів оперативних даних;
- роль керівного складу (управлінської ланки) у використанні оперативних даних для реалізації правоохоронної місії;
- збільшення доступу керівного складу (управлінської ланки) правоохоронних органів до оперативних даних;
- забезпечення належної підготовки персоналу, призначеного до проведення аналізу злочинності, включаючи самих кримінальних аналітиків;
- подолання технологічних бар'єрів;
- розуміння правових обмежень та обмежень, пов'язаних із захистом приватного життя, задля максимізації обміну оперативними даними;
- налагодження зв'язків з аналітиками інших служб та підрозділів [373, 305].

Надаючи аналітикам можливість опрацьовувати зареєстровані криміногенні дані, оперативники та слідчі отримують можливість використовувати готовий оперативно-аналітичний продукт, а не первинну інформацію. Проведення поглибленого аналітичного дослідження проблем злочинності досвідченими аналітиками створює передумови вирішення завдань проактивної протидії злочинності:

- 1) аналітична розвідка окреслює конкретно тенденції злочинності як за географічною ознакою, так і у часових рамках;
- 2) у зв'язку з тим, що аналітична розвідка надає можливість мати більше інформації щодо місць ймовірного скоєння кримінальних проявів, більше часу та зусиль можливо витратити на їх попередження;
- 3) оскільки час витрачається більш продуктивно, співробітники мають більше можливостей у наданні допомоги своїм колегам у разі потреби [55].

До переваг запровадження моделі ILP потрібно віднести також:

- 1) викриття злочинних технологій та причетних до них фізичних та юридичних осіб здійснюється за допомогою обробки великих масивів

інформації з використанням програмних продуктів кримінального аналізу (I2, Maltego, Palantir, Big Data, Watson та ін.);

2) зосереджується увага на викритті злочинних груп, кримінальної інфраструктури, схем та технологій вчинення злочинів, які суттєво впливають на криміналізацію суспільних відносин та їх розслідуванні;

3) супроводжується змінами структурно-функціонального та законодавчого характеру, зокрема спрощенням процедури досудового розслідування, зміною підходів до визначення достатності й допустимості доказів, а також прийняття управлінських рішень, формуванням довіри до поліцейського органу та соціального захисту його співробітників, відповідно, зниженням корупційних ризиків;

4) визначення стратегій боротьби зі злочинами та тактики розслідування кримінальних проваджень здійснюється через методологію оцінки ризиків та загроз (SWOT, PEST, SOCTA [111] та ін.).

Більшість респондентів (83%) вважають, що застосування методологій оцінки ризиків та загроз є перспективним напрямом для організації правоохоронної діяльності. 13% респондентів не визначились з відповіддю, і лише 4% респондентів не вважають цей напрямок перспективним. Таким чином, переважна більшість респондентів вважають, що використання методологій оцінки ризиків та загроз може значно поліпшити роботу правоохоронних органів у боротьбі з тяжкими злочинами та організованою злочинністю. (Додаток Б).

5) це уніфікована форма діяльності зарубіжних правоохоронних інституцій, як наслідок її запровадження сприятиме інтеграції вітчизняних правоохоронних органів у європейську та міжнародну поліцейську спільноту [94, с. 76].

Важливість застосування сучасних зарубіжних методологій оцінки ризиків та загроз у частині організованої злочинності та тяжких злочинів є пріоритетом у правоохоронній практиці, оскільки з метою реалізації Стратегії національної безпеки України [125] та зобов'язань, узятих Урядом за Угодою

про асоціацію між Україною та ЄС [145], держава повинна вжити заходів щодо імплементації стандартів та політики ЄС у цій сфері. Зокрема в ЄС використовується EMPACT. EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) [183] – це Європейська мультидисциплінарна платформа проти злочинних загроз, тобто комплексний підхід до внутрішньої безпеки, що включає заходи від контролю зовнішніх кордонів, поліції, митниці до управління інформацією, навчання та профілактики, тобто – це механізм об'єднання правоохоронних принципів чи концепцій ЄС та України.

Так, у 2020 році Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію боротьби з організованою злочинністю [138], яка визначає напрями розвитку системи боротьби з організованою злочинністю та механізми реалізації державної політики у цій сфері в сучасних умовах. Передбачено, що Стратегія буде реалізовуватися в три етапи.

Перший етап – оцінка загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна). Завданням першого етапу є проведення об'єктивної та всебічної оцінки ситуації, що склалася з організованою злочинністю в Україні. У результаті виконання зазначеного завдання планується розробити оцінку загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна), використання якої дасть змогу визначити поточні загрози, пов'язані з організованою злочинністю, її вплив на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суспільство, а також чинники, що спричиняють подальшу діяльність організованих злочинних груп, оцінити можливі в майбутньому загрози.

За результатами проведення оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA Україна) будуть зроблені аналітичні висновки, що сформулюють політичні пріоритети, які трансформуються у стратегічні цілі. Затверджені стратегічні цілі є основою для розроблення комплексних планів заходів.

Другий етап – визначення обмеженої кількості стратегічних цілей згідно з висновками проведеної оцінки загроз тяжких злочинів та організованої

злочинності (SOCTA Україна) і розроблення комплексних планів заходів. У комплексному плані заходів визначається загроза, на подолання якої він спрямований, пропонуються засоби протидії на стратегічному та оперативному рівні, а також критерії успішності реалізації в кінці кожного етапу його виконання. Комплексні плани заходів можуть оновлюватися один раз на рік на основі проміжних результатів і нових загроз, що виникають з точки зору затверджених пріоритетів.

Третій етап – виконання комплексних планів заходів. На цьому етапі вживають заходів, необхідних для реалізації комплексних планів заходів і досягнення цілей Стратегії загалом. Кожний комплексний план заходів виконується державними органами, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, із залученням у разі потреби представників громадянського суспільства. Про перебіг виконання, завершення або причини невиконання таких планів заходів інформується координаційний орган (Національний координатор). Державні органи виконують комплексні плани заходів на національному та регіональному рівні [135, с. 4-5].

Важливим концептуальним положенням є те, що впровадження моделі ILP дає змогу:

- удосконалити механізми накопичення, обробки, оцінки та аналізу інформації й увідповіднити систему аналізу інформації до європейських стандартів;
- упровадити сучасні технології для послідовної багатоаспектної оцінки криміногенної обстановки й прогнозування її розвитку на всіх рівнях управління;
- забезпечити розвиток міжнародного та міжвідомчого співробітництва з питань обміну інформацією та спільного аналізу загроз;
- створити ефективну і гнучку систему підготовки персоналу з питань інформаційного аналізу.

Впровадження моделі ILP – це складний процес, що охоплює багато напрямів діяльності працівників різних підрозділів, керівний склад середньої та

вищої керівної ланки (які ухвалюють рішення вищого рівня або/та формують політику), а також структурні, організаційні та телекомунікаційні зміни (зміни в інфраструктурі ІТ та комунікації).

Як зазначають учені О. Користін, Д. Пефтієв, С. Пеньков та В. Некрасов, відповідно до розвідувальної аналітичної сутності, перший етап реалізації досліджуваної моделі передбачає можливість інтерпретації кримінального середовища на підставі інформації з внутрішніх та зовнішніх джерел. Водночас інтерпретація і передбачає професійну інтелектуальну роботу аналітика.

На другому етапі здобута інформація про кримінальне середовище (явище) передається у формі аналітичних матеріалів особам, які приймають рішення про вплив на це кримінальне середовище. Цей етап передбачає відповідне управлінське мислення осіб, що ухвалюють рішення на підставі знань про стратегії протидії злочинності, її скорочення або запобігання, а також здійснення впливу на злочинне середовище [73, с. 21].

Тому, вже недостатньо мати лише накопичену інформацію. У моделі ILP акцентується на систематичному зборі й оцінці даних та інформації, їх інтерпретації за допомогою чітко прописаного аналітичного процесу, в результаті чого дані стають стратегічними і робочими аналітичними продуктами (Intelligence), які слугують основою для вдосконалення процесу прийняття обґрунтованих рішень, підкріплених фактичними даними.

Інакше кажучи, відразу після отримання інформації у первинній формі відповідні спеціалісти повинні провести її через аналітичні рівні, щоб створити аналітичний продукт (Intelligence).

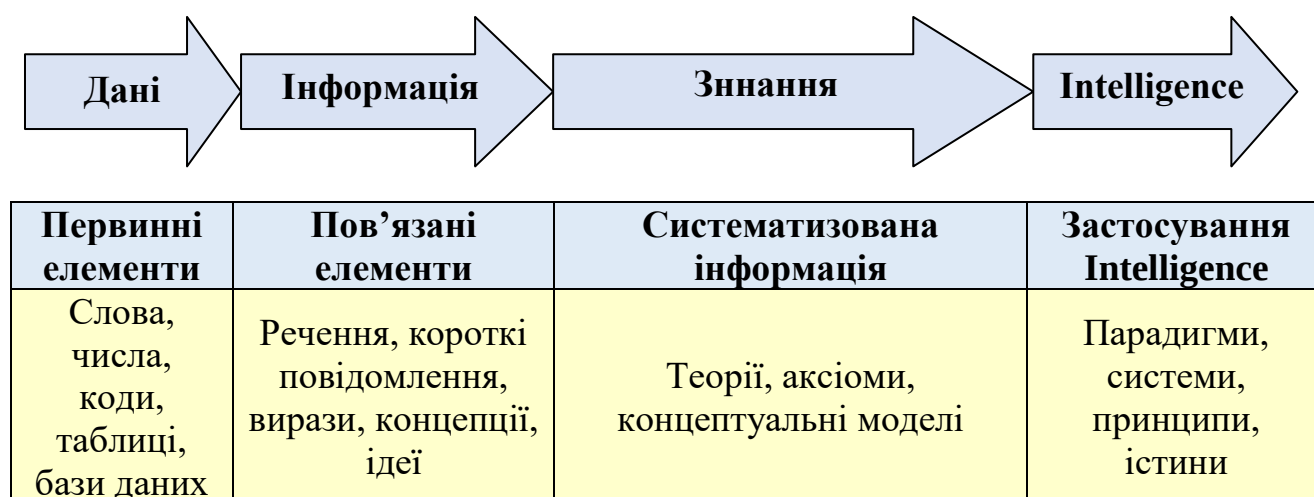

Рис. 17. Схема перетворення даних у Intelligence

Так, дані – це необроблені та неінтерпретовані результати спостережень. Даними також є факти або відомості, подані у формалізованому вигляді (наприклад, електронний або друкований документ), що забезпечує можливість їх зберігання, обробки та передачі. Даними також є відомості про характеристики властивостей об'єкта, що спостерігається або досліджується. Це вихідні відомості, що відображають окремі аспекти спостережуваних явищ. Такі дані ще не піддані мисленнєвому опрацюванню у формі визначення з них значення, формулювання висновків чи міркувань. Дані можуть характеризувати сліди з місця вчинення злочинів, окремих характеристик способів вчинення злочинів, характеристик зброї, особливості підозрюваних тощо.

До прикладу, у поліцейську систему накопичення за зберігання інформації вносяться випадки крадіжок зі зломом. Ці комп'ютерні записи є даними. Коли аналітик, обробляючи і класифікуючи дані, виявляє нову закономірність крадіжок в районі, це стає інформацією. Тобто, необроблені дані були осмислені для виявлення подібностей.

Інформація – це осмислені дані, що надає їм більшого значення, актуальності та корисності. Вилучене з даних значення – це інформація, якій властиво мати сенс і контекст. Наприклад, аналіз частоти і тривалості телефонних з'єднань між співучасниками злочинної діяльності може допомогти визначити коло найближчого спілкування, дослідження ступеня зв'язків (аналіз

взаємозв'язків) у злочинній мережі може допомогти визначити основних учасників злочинної мережі тощо.

Якщо згодом аналітик обговорить і поділиться цією інформацією з оперативними співробітниками, слідчими, особами, які виконують управлінські функції, то після розуміння та засвоєння цієї інформації сформується знання.

Знання мають цінність саме тому, що вони інтерпретують дані. Знання складно структурувати, зберігати або поширювати, вони також більш нематеріальні, ніж дані. Тож ефективність або результативність того чи іншого підрозділу поліції визначається не наявністю сил і засобів (кількість особового складу, наявність доступу до засобів збору та фіксації інформації, комп'ютерна техніка, програмне забезпечення, кошти тощо), а саме «знаннями».

Збираючи і аналізуючи додаткові дані та інформацію, оперативні співробітники, слідчі та аналітики можуть подумки відтворити кримінологічну картину (стан криміногенної ситуації), яка, без сумніву, не буде повною, але буде мати достатньо матеріалу для підкріплення гіпотез і формулювання можливих сценаріїв розвитку подій (здійснювати прогнозування). Результати такого прогнозування викладають у формі письмового звіту про результати оперативного аналізу та скеровують його старшій посадовій особі (керівнику). Керівник ухвалює рішення про початок розслідування з орієнтацією на грабіжників на основі оперативних даних та інформації кримінологів, оперативників та слідчих [375].

Модель ILP передбачає застосування циклічного алгоритму роботи з розвідувальною (аналітичною) інформацією для вироблення ефективних рішень поліцією та іншими правоохоронними органами, зокрема й щодо розстановки сил і засобів (ефективного використання обмежених ресурсів).

Продукти аналітичного дослідження у форматі знань створюють умови до розуміння кримінальної активності. Проте продукти Intelligence мають ініціювати дії щодо нейтралізації такої ідентифікованої кримінальної

активності. Йдеться про управлінські рішення керівним складом про застосування комплексних заходів щодо запобігання та нейтралізації такої злочинної активності. Тобто не завжди «знання» автоматично переходять у розряд управлінських рішень. Так само і управлінські рішення не завжди покладаються на Intelligence. Ця проблема не є унікальною.

Відомий учений О. Користін визначає, що для багатьох аналітиків розрив між продукуванням знань та продукуванням Intelligence є суттєвим, вимагаючи від аналітиків вийти за межі опису і краще зрозуміти безпекове середовище та попит на аналітичний продукт. Щоб розвинути глибоке розуміння проблеми безпеки та загроз, інформація має бути поміщена в контекст та організована так, щоб посадові особи, які приймають рішення, мали уявлення та робили висновки з наявної колективної мудрості. Знання можуть поглиблювати уявлення та розуміння, але вони повинні бути структуровані так, щоб допомогти особам, які ухвалюють рішення, розробляти план дій.

Діяльність аналітиків, продовжує О. Користін, здебільшого спрямована на використання наявних знань для прогнозування потенційних ситуацій; цей процес не є вже сталим та поширеним, нерідко аналітики та їхні керівники задоволені результатами звітів про наявні тенденції та динаміку загроз, абсолютно без будь-яких прогнозів; однак прогнозування є дуже важливим для тих, хто приймає рішення, адже часто вони також виконують і функцію ризик-менеджерів, на яких покладено відповідальність за розподіл ресурсів [72, с. 88-89].

У найбільш загальному вигляді концепцію роботи моделі ILP ілюструє така схема:

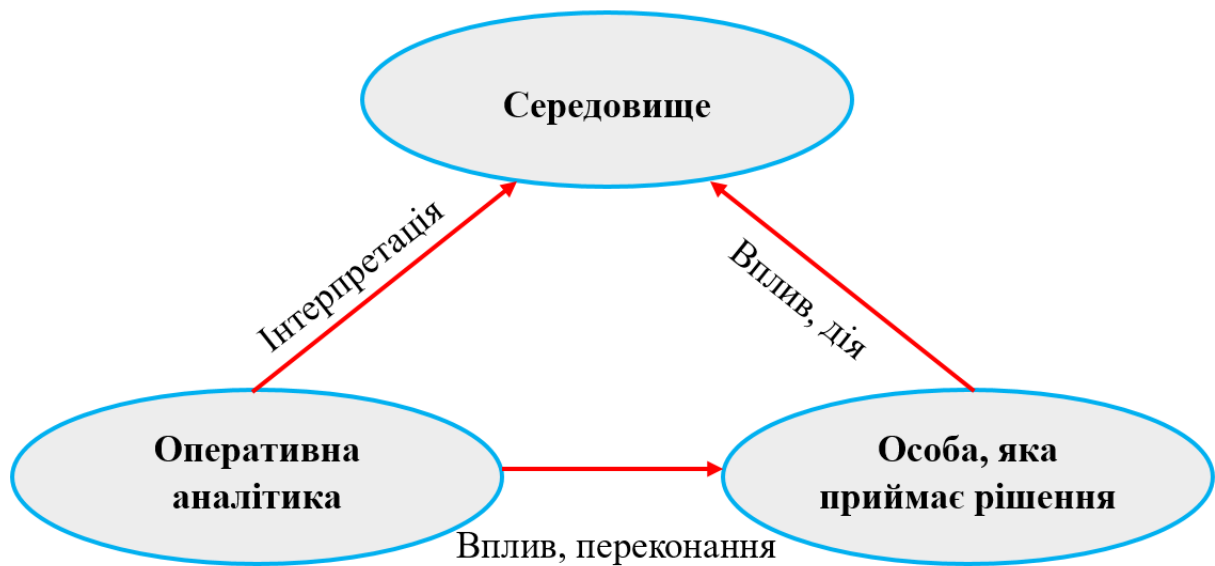

Рис. 18. Візуалізація концепції ILP

Більш детально концептуальні положення сутності моделі ILP демонструє така схема:

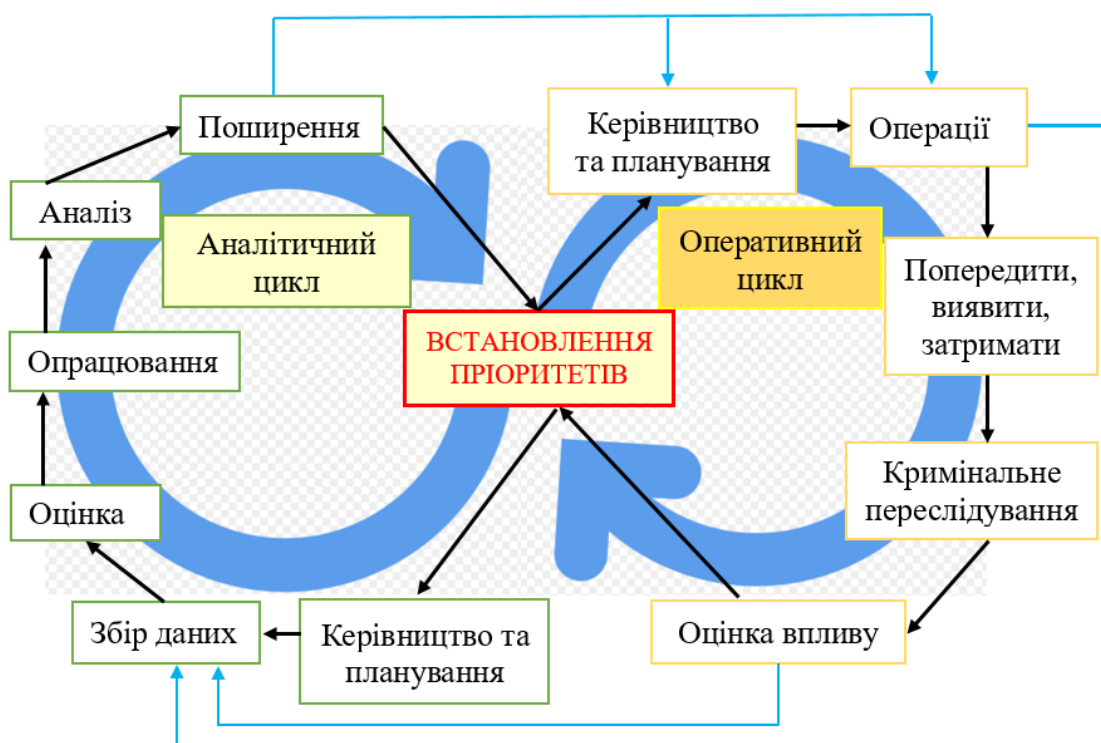

Рис. 19. Деталізована візуалізація концепції ILP

[105].

Аналітичний розвідувальний цикл є базовою основою ІЛР – результат збирання даних, їх структурування, оцінки та аналізу. Цей процес може бути виконаний з використанням комп'ютерного програмного забезпечення, що дає змогу спростити збирання та опрацювання даних.

Для того, щоб інформація набула статусу аналітичної розвідки (Intelligence), вона має бути проаналізованою навченими та досвідченими аналітиками із застосуванням аналітичних методик та технік. Простіше кажучи, це модель поліцейської діяльності, згідно з якою аналітичної розвідки (Intelligence) слугує підставою для початку проведення операцій та розслідувань, а не навпаки.

ІЛР – це сучасна модель забезпечення правопорядку, покликана стати відповіддю на виклики сучасності. Під час застосування цієї моделі діяльності поліції здійснюється використання даних та інформації з усіх наявних джерел, що може допомогти правоохоронним органам виявити та ідентифікувати зв'язки між кримінальною активністю, про які раніше відомо не було. ІЛР дозволяє виявляти тенденції, закономірності, тренди, ознаки серійності, що дає змогу використовувати отримувані знання про криміногенну ситуацію (оперативну обстановку) для запобігання серйозним інцидентам або забезпечення довгострокового розуміння загроз, з якими матиме справу і громадськість, і представники правоохоронних органів.

ІЛР спрямована на те, щоб правоохоронці могли бути на крок попереду від злочинців. Йдеться про те, що співробітники правоохоронних органів мають будувати свою роботу не на основі стану справ, який складається, а діяти на випередження, опираючись на поглиблені знання про процеси, які відбуваються у злочинному середовищі. Тому, модель ІЛР є проактивною платформою для реалізації своїх завдань співробітниками правоохоронних органів.

Організацією безпеки та співробітництва у Європі підготовлено видання «Керівництво ОБСЄ з ІЛР». Це видання розроблене для того, щоб допомогти правоохоронним органам працювати узгоджено та спільно в частині обміну даними (розвідувальною аналітичною), аби важлива інформація не залишалась невикористаною [63].

Концептуально важливим положенням у випадку реалізації моделі ІЛР співробітниками поліції є те, що насамперед увага має бути зосереджена на організованій злочинності, проте розвідувальна аналітика може бути застосованою для протидії усім видам кримінальної активності. У випадку з незаконним поширенням наркотиків, наприклад, працівники поліції можуть отримувати інформацію про збільшення пропозиції наркотиків і падіння цін. Співробітники різних служб поліції починають активно збирати інформацію з усіх доступних джерел у своїх територіальних громадах. Проводиться аналіз зібраних даних та формується аналітично-інформаційне узагальнення (огляд криміногенної ситуації). Аналітики розробляють звіти на основі здобутої інформації та поширюють їх колегам на вищому рівні. Аналітики на рівні центрального органу управління поліції збирають усю місцеву інформацію та пов'язують її з іншою здобутою інформацією. Водночас визначаються прогалини в аналітично-інформаційній картині, які потрібно заповнити, щоб розробити остаточний план проведення розслідування. Результати аналізу узагальнюються у вигляді звіту та передаються керівникам поліції (управлінській ланці). Якщо керівний склад поліції визначає результати аналізу – (розвідувальну) інформацію як корисну, ухвалюють рішення про розроблення на її основі конкретизованого плану подальших дій. Деталі ідентифікованих підозрюваних передаються також і до сусідніх країн і міжнародних правоохоронних організацій, які на основі наданих відомостей можуть виявити, що ті самі підозрювані діють і у їхніх країнах. Приймається рішення про початок міжнародного спільного розслідування у цих країнах. Це може

призвести до ідентифікації та арешту лідерів міжнародних форм злочинних об'єднань, їх активних учасників, які також можуть виявитись причетними і до інших видів транскордонних злочинів: торгівля людьми, зброєю тощо. Усі ці розслідування та арешти були обумовлені місцевою інформацією про збут наркотиків на рівні вулиць, яку отримали співробітники поліції на рівні районів. Ця місцева інформація може використовуватись у запобіганні різноманітним кримінальним проявам. Інформація зібрана на місцевому рівні та якісно проаналізована досвідченими аналітиками дає змогу створити всеосяжну картину поширення злочинності всередині країни та за її межами. Оскільки кримінальний світ стає щораз складнішим, важливо, щоб правоохоронні органи володіли найкращими інструментами, що дають змогу ефективно об'єднувати їх зусилля для досягнення спільної мети, а надто у запобіганні виникненню та поширенню організованих та складних форм прояву злочинності у широкому масштабі.

Фундаментальним та концептуальним положенням моделі ILP є те, що завдяки її реалізації співробітники правоохоронних органів можуть перейти від реагування на кримінальні інциденти до запобіжної нейтралізації кримінально активних осіб.

З організаційного боку для повноцінного запровадження моделі ILP є низка умов, до яких варто віднести:

- чіткі механізми постановки завдань;
- наявність інформаційних комунікаційних каналів для передання та обміну інформацією;
- запровадження аналітичних баз даних і підготовка досвідчених аналітиків;
- розроблення відповідних структур, що підтримують організаційні елементи досліджуваної моделі.

Також для забезпечення ефективної роботи моделі ILP вагоме значення має зворотний зв'язок і оцінка оперативних (розвідувальних) даних, а також постійний моніторинг і контроль якості реалізації моделі з боку керівництва правоохоронних органів [63, с. 6-7]. Тож важливим аспектом упровадження моделі ILP є реалістичне розуміння наявних аналітичних можливостей в усьому спектрі правоохоронних органів, зокрема і у поліції.

Учений Д. Картер (D. Carter), у найбільш загальному виразі характеризує модель ILP як базову філософію того, як проаналізовані оперативні дані (аналітична розвідка) вписується в діяльність правоохоронного органу. Замість того, щоб бути лише інформаційним центром, який був би доданий до організації діяльності, модель ILP забезпечує стратегічну інтеграцію аналітики в загальну місію органу [235, с. 41]. У більш пізньому своєму дослідженні Д. Картер (D. Carter) зазначає, що концепція моделі ILP повинна реалізовувались у процесі інклюзивного розвитку, щоб забезпечити її інтеграцію з цілями та функціями органу поліції, його можливостями та характеристиками як органу, так і території, яку він обслуговує. Це не додаткова відповідальність органу, а адаптування до більш ефективної та дієвої протидії багатопредметним загрозам та серйозним злочинам. У цьому процесі немає «коротких шляхів» – реалізація концепції потребує творчого підходу, організаційного самоаналізу та готовності адаптувати орган поліції до вимог часу [235, с. 79-80].

У процесі проведеного дослідження встановлено, що ще одним важливим концептуальним положенням, яке характеризує модель ILP, є акцент на етичному аспекті прийняття управлінських рішень. У сфері охорони громадського порядку необхідність в ухваленні рішень ґрунтувалася, з-поміж інших причин, на потребі розвивати довіру між поліцією та суспільством (громадою). Без встановлення такого рівня довіри люди не охоче надаватимуть

поліції критично важливу інформацію, необхідну для протидії злочинності в їх громадах.

Через чітку орієнтацію на накопичення та аналіз інформації під час реалізації положень моделі ILP виникла стурбованість щодо типів інформації, яку накопичують правоохоронні органи, і того, як ця інформація зберігається в базах даних та системах інформаційно-аналітичного забезпечення, і як вона зрештою використовується. Так, виникли певні занепокоєння з приводу того, що правоохоронні органи можуть порушувати права громадян, оскільки активні дії поліції щодо окремих громадян можуть бути обумовлені не наявними доказами їх кримінальної активності, а узагальненням наявних відомостей. З огляду на те, що модель ILP ґрунтується на роботі з отриманням та аналізом даних та інформації, існує упереджене переконання про загрозу порушення конфіденційності приватного життя громадян. Проте варто зазначити, що досліджувана модель правоохоронної діяльності має справу із загрозами та умовами, які можуть сприяти виникненню таких загроз, тому причин турбуватись про можливе порушення конституційних чи цивільних гарантій прав громадян на конфіденційність не існує.

Водночас, оскільки у процесі кримінального аналізу виявляються особи та організації, стосовно яких існують лише обґрунтовані підозри про те, що вони можуть скористатися умовами для вчинення злочинних дій у майбутньому, то такі результати класифікуються як «аналітичний продукт». Отож така інформація (розвідувальна аналітика) може бути введена лише в окрему інформаційну систему, яку умовно можна назвати «Облік інформації, отриманої у результаті аналітичного дослідження», а не в офіційні реєстри правоохоронного органу.

У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що на результативність імплементації моделі ILP у роботу органів та підрозділів поліції мають вплив ще деякі окремі концептуальні аспекти. Так, якщо

теоретичні положенням моделі ILP напрацьовані повною мірою, то з погляду практики її застосування не все так ідеально. Вчений А. Джеймс (A. James) у науковій статті «The Path to Enlightenment: Limiting Costs and Maximizing Returns from Intelligence-Led Policy and Practice in Public Policing» [302] зазначає, що проведене ним дослідження виявило, що успіх чи невдача реалізації проактивної моделі ILP залежить від людей, а не від технологій, організаційних структур чи процесів, які відбуваються під час її застосування. Модель ILP в принципі може мати ідеальний бізнес-сенса, але людський чинник завжди обмежує перспективи досягнення максимальних результатів. З огляду на те, що модель ILP пропонує прийнятну рентабельність інвестицій (йдеться про обґрунтоване застосування правоохоронних ресурсів), автор зазначає, що професійні навички аналітиків та спеціалізовані ресурси, необхідні підтримання інфраструктури моделі ILP, є недостатніми.

Дослідження, проведене А. Джеймсом (A. James), також засвідчило, що витрати на реалізацію моделі ILP можуть бути більш ніж значними. Функціонування моделі ILP вимагає значних постійних інвестицій в інформаційні технології, програмне забезпечення, навчання кваліфікованого персоналу та безлічі інших процесів, необхідних для підтримки функціонування циклу аналітики [302].

Чи не найзначнішим видом оперативних витрат є формування та утримання штату співробітників аналітичних підрозділів, які утримуватимуться «в запасі», здатного ефективно реалізовувати аналітичну розвідувальну функцію. Людські ресурси правоохоронних органів та поліції зокрема обмежені. Отже, таку «запасну» спроможність потрібно створити, відбираючи ресурси інших підрозділів, фокусуючи вибір на основі суб'єктивного аналізу наявних потреб. А надто, співробітники правоохоронних органів рідко позитивно сприймають зміни у посадах і, відповідно, своїх функціональних обов'язках, а тим більше так радикально. Не дивно, що невеликій кількості

керівників вдається створити дієву ланку якісно підготовлених та вмотивованих аналітиків.

Також у процесі проведеного наукового дослідження застосування концептуальних та науково-практичних аспектів проактивної моделі ILP встановлено, що для початку потрібно ретельно проаналізувати сучасний стан правоохоронної аналітики (функції аналізу злочинності). Проблема у тому, що правоохоронні органи України не готові повною мірою ні структурно, ні сутнісно підтримати інфраструктуру моделі ILP. Попри те, що окремі кроки у напрямі застосування кримінального аналізу вже реалізовано, проте, це лише частина роботи. Можна констатувати, що у межах країни підрозділи поліції, які мають розвинутий аналітичний потенціал, не є повсюдним явищем. Ба більше, те, що зазвичай називають аналітичним підрозділом або потенціалом у більшості, на практиці становить радше гібридну організаційну одиницю, яка частіше за все скеровує зусилля на інформаційну підтримку оперативної та слідчої діяльності. У багатьох випадках також існує інтеграція аналізу злочинності та аналізу даних, проте, ці напрями діяльності відрізняються.

Нами встановлено, що для організації належної оперативної аналітичної діяльності потрібно проводити фахові відповідні навчання та володіти аналітичним потенціалом. Більшості співробітників правоохоронних органів дуже мало відомо про потенціал висвітлюваної моделі правоохоронної діяльності. Також, станом на сьогодні вважається, що аналітичні функції та процеси потрібні лише департаментам та управлінням, що не є догмою.

Окремим аспектом, який прямо здійснює вплив на розвиток аналітичної функції, є доступ до спеціалізованого програмного забезпечення, яке дає змогу аналітично опрацьовувати надвеликі об'єми даних (Big Data). Таке програмне забезпечення є дороговартісним та потребує наявності навчених осіб, які зможуть ефективно його застосовувати.

На жаль, аналітична функція не завжди якісно визначена, працівників аналітичних підрозділів залучають до виконання завдань, які не пов'язані з діяльністю аналітичних підрозділів, яка зазвичай залишається поза основними напрямками правоохоронної діяльності. Аналітиків небагато і значна частина з них підготовлена неналежно. Часто важко визначити внесок аналітичного підрозділу у загальні результати діяльності правоохоронних органів.

Попри зміни, які відбуваються у правоохоронних органах в частині розвитку підрозділів кримінального аналізу, назвати їх всеохопними все ж не доводиться. Хоча щораз більше органів мають певну форму оперативної аналітичної спроможності, але порівняно, їх потенціал ще слід розвивати. Багато служб або не вбачають необхідності в аналітичних можливостях, або вважають, що виокремлення ресурсів на розвиток аналітичної спроможності є не виправданим через, зокрема, підвищення рівня злочинності. Для більшості відомств керівники зазвичай покладаються на історично сформовані припущення щодо аналітики, і не розуміють швидкої еволюції та цінності сучасної правоохоронної аналітики. Крім того, правоохоронні структури не хочуть брати участь у злитті інформації та часто не бачать цінності аналітики у світлі інших обов'язків. Зважаючи на ці чинники, існує обмежена мотивація у сприйнятті та готовності до реалізації моделі ILP.

Відповідно до цих аспектів, варто ще раз наголосити на тому, що більшість правоохоронних органів не мають підготовленого підґрунтя для впровадження моделі ILP. Учений Д. Картер (D. Carter) підсумовує, що обов'язковою передумовою успішної реалізації моделі ILP є розвиток кримінально-аналітичної інфраструктури (тобто відповідного аналітичного фундаменту) [235, с. 82-84].

У процесі проведеного дослідження зарубіжного досвіду застосування положень моделі ILP встановлено, що у Великій Британії експеримент з упровадження даної моделі проводився вкрай ретельно. Практика підготовки та

імплементатії розвідувальної аналітики в діяльність органів та підрозділів поліції була визначена пріоритетним завданням. Отже, співробітники патрульної служби поліції були перерозподілені так, щоб вони активно працювали протягом періодів і в місцях, які визначили за результатами застосування кримінального аналізу, і які мали найбільші потреби в активності поліції. Проте така діяльність поліції була нетривалою. Це було пов'язано з тим, що на місцевому рівні поліції керівники скаржилися на те, що їхні потреби залишали без уваги, що така практика призводила до розсіювання обмежених ресурсів, і що у підсумку простежувався незначний ефект. Заразом традиційна діяльність поліції реактивного типу (діяльність поліції обумовлюється подіями, які мали місце в минулому) під час прийняття управлінських рішень про розподіл ресурсів зазвичай покладається на знання та досвід місцевих керівників поліції, які ухвалюють рішення, з огляду на поточний стан справ.

Поєднання цих двох моделей можливе у випадках, коли за стабільного стану криміногенної ситуації застосовується реактивна модель діяльності поліції, а у разі, коли криміногенна ситуація ускладнюється настільки, що вимагає оперативного ефективного втручання, пріоритети в діяльності поліції визначають проактивними способом через ідентифікацію та оцінку загроз і визначення найбільш ефективних способів їх нейтралізації. Принципова відмінність між цими двома моделями полягає в тому, що під час реалізації реактивної (традиційної) моделі діяльності зазвичай пріоритет надається рішенням місцевих керівників (територіальних органів), а не рішенням керівників вищого рівня. І навпаки, проактивна модель ІЛР часто тягне за собою нав'язування керівництвом поліції вищого рівня концепції підтримання порядку на місцевих рівнях [429].

Під час аналізу стану криміногенної ситуації чи оперативної обстановки співробітники поліції часто використовують можливості негласної (конфіденційної) співпраці з громадянами, а не лише бази даних, системи

інформаційно-аналітичного забезпечення. Такі дані можуть не потрапити у аналітичні дослідження, що є ще одним прикладом значущості людського фактору у практиці розгортання дій поліції. Усі ці обставини наведені не для того, щоб заперечувати позитивні та сприятливі ефекти, які модель ILP може здійснити на реалізацію місії забезпечення правопорядку. При належному застосуванні модель ILP є безцінним доповненням для практики діяльності правоохоронних органів щодо виконання поставлених перед ними завдань.

Ще одним важливим концептуальним положенням є та обставина, що існує багато спільних рис між ILP та проактивною моделлю підзвітності CompStat (скорочення від COMPUter STATistics – комп'ютерна статистика), тому важливо визначити вичерпні складові, які розмежовують такі самостійні проактивні моделі правоохоронної діяльності.

У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що між цими проактивними моделями є важливі спільні риси, проте існують також і значні відмінності, які необхідно визначити.

Так, модель проактивної правоохоронної діяльності CompStat – це управлінський процес у межах системи управління ефективністю, який передбачає аналіз статистичних даних про злочини та порушення громадського порядку для підготовки засобів для вирішення поточних та перспективних проблем. Назва моделі підзвітності CompStat має вказівку на засоби її реалізації – комп'ютерне порівняння статистичних показників для виявлення змін з усього масиву накопичених даних для своєчасного та ефективного реагування на тенденції у сфері злочинності.

Модель ILP застосовується до усіх злочинів та усіх загроз і зосереджується на складній організованій злочинності.

Цінність проактивної моделі підзвітності CompStat полягає у виявленні нових, значних серій злочинів чи тяжких злочинів у межах юрисдикції (тобто, «гарячих точок») на основі своєчасного аналізу повідомлень про кримінальну

активність. Аналіз даних, зафіксованих як повідомлення про злочини, може надати важливу інформацію про такі складники криміногенної ситуації як географічні параметри та спосіб вчинення злочинів. Проаналізовані отримані відомості можна використовувати для прогнозування злочинних випадків у найближчому майбутньому. Така інформація може бути корисною для визначення заходів реагування, зокрема надання описової інформації, наприклад, про поведінку зловмисників, об'єктів, на які спрямовують зусилля злочинці, про інструменти, які використовують для отримання злочинного результату тощо. Такі відомості співробітники правоохоронних органів можуть використовувати для затримання злочинців, зриву злочинної діяльності або зміни у середовищі, яке володіє характеристиками, сприятливими для прояву кримінальної активності.

Отже, під час реалізації моделі підзвітності CompStat аналітики аналізують повідомлення про інциденти, у той час як під час реалізації моделі ILP аналітики здійснюють пошук та аналіз інформації, яка може вказувати на існування загрози та чинників, що впливають на їх існування.

Як зазначає учений Д. Картер (D. Carter), не дивлячись на фундаментальну подібність, методологія та спрямованість проактивної моделі правоохоронної діяльності ILP суттєво відрізняються від проактивної моделі правоохоронної діяльності CompStat та є складнішими за CompStat через відмінності у вихідних даних. Розуміння цих відмінностей і, що ще важливіше, роль, яку виконує модель ILP, є важливою основою для розуміння їх спільних та відмінних рис [235, с. 88-90].

Підсумовуючи висвітлення концептуальних основ моделі ILP можна констатувати, що така модель формує здатність використовувати сучасні інформаційно-аналітичні можливості та програмно-технічні засоби, що дає змогу визначати нові, раціональні, цілеспрямовані стратегії діяльності правоохоронних органів.

ILP допомагає модернізувати та реформувати правоохоронну діяльність, використовуючи нове поєднання процесів, структур та технологій відповідно до вимог часу, проте її реалізація не може однозначно гарантувати успіх. Головним висновком є те, що успіх чи невдача у реалізації моделі ILP залежить не від технологій, організаційних структур чи процесів, а від людей.

Реалізація правоохоронної функції є складною діяльністю. Успіх не може бути вимірний лише результатами (показниками). Малоімовірним є фінансування моделі ILP необхідною мірою, де знань, професійних навичок та спеціальних ресурсів, потрібних для роботи і так не вистачає, і де тиск на поліцію для виконання майже необмеженого масиву завдань з обмеженими ресурсами є нескінченним. З цього боку сильні сторони моделі ILP нівелюються. Коли ILP належно організована, таких позитивних сторін є достатньо. Організовані злочинні формування та окремі особи, які планують масштабну кримінальну діяльність (заподіяти шкоду громадянам або державі), не завжди можуть бути ефективно нейтралізовані, якщо вони не будуть ідентифіковані та досліджені кваліфікованими аналітиками, які реалізують інформаційно-аналітичну підтримку у поєднанні з діями поліцейських, які застосовують перевірені інструменти для викриття та розслідування. У цьому процесі велике значення належить також забезпеченню ефективної співпраці з працівниками правоохоронних органів інших країн.

У підсумку слід погодитись і висновком ученого А. Джеймса (A. James), який констатує, що попри дорогу вартість інфраструктури ILP і наявність обмежених ресурсів поліцейських організацій ця модель діяльності повинна знайти свою реалізацію у правоохоронній діяльності [302].

Отже, модель ILP не є ані тактикою, ані стратегією. Це, радше, бізнес-модель і процес організації роботи з інформацією, який дає можливість правоохоронним органам краще зрозуміти свої проблеми зі злочинами щоб

ефективно розпорядитись доступними ресурсами та обрати найкращі тактичні прийоми або стратегію попередження злочинності [371, с. 111].

У процесі проведеного дослідження встановлено, що у науковій літературі спостерігається недостатня кількість досліджень оцінки ефективності моделі у внеску щодо обмеження поширення злочинності, а наявні дослідження описують окремі практичні аспекти впровадження моделі у практичну діяльність. Видається, що важливим завданням для України є підготовка нормативно-правового підґрунтя для запровадження змістових елементів моделі ILP до зарубіжних стандартів в частині відповідності до вимог неухильного дотримання прав людини і захисту загальних та персональних даних під час аналітичного опрацювання великих та надвеликих масивів даних з метою застосування продуктів їх аналізу в профілактичній правоохоронній діяльності через сприяння у прийнятті управлінських рішень та під час розподілу ресурсів.

Результати аналізу низки наукових публікацій свідчать, що проблеми правового регулювання організаційно-правових заходів захисту інформації в спеціалізованих інформаційних системах були і є об'єктом дослідження багатьох фахівців. Аналізуючи наукові джерела у цій сфері можна констатувати, що не було розроблено чітких і повністю зрозумілих регуляторно-правових документів та організаційно-правових заходів, спрямованих на забезпечення існування національної системи інформаційної та кібербезпеки, захисту інформаційного простору держави, спеціалізованих інформаційних систем, комп'ютерних мереж. Немає ефективних засобів запобігання та протидії інформаційним загрозам, а наявні не мають системного характеру і, отже, є недостатніми [410, с. 422], що потребує особливої та своєчасної уваги в Україні.

Отже, якісне та професійне використання концептуальних на науково-практичних аспектів моделі ILP сформує стійкі передумови для якісного

удосконалення базового напрямку роботи правоохоронних органів – запобігання злочинності.

Попри те, що модель ІЛР застосовується керівниками окремих правоохоронних органів та відображена у програмах та концепціях протидії злочинності у зарубіжних країнах, існує проблема, яка полягає у тому, що сформовані різні погляди на поняття та змістове наповнення такої проактивної моделі правоохоронної діяльності. Окрім того, ІЛР є відносно новою системою виконання правоохоронних обов'язків та перебуває на стадії теоретичного розвитку та напрацювання практики її реалізації, що і призвело до відсутності чіткого визначення її змісту та поняття [301]. І хоча учений О. Ульянов визначає, що термін ІЛР увійшов у лексикон поліцейської діяльності в усьому світі [146, с. 79], проте науковці, які досліджували концептуальні та науково-практичні аспекти моделі ІЛР, розробляли настільки різні визначення її поняття, що згоди щодо єдиного вичерпного визначення ще не сформовано, що спричинило різне розуміння його значення.

Учений Дж. Флайхед (J. Flyghed) зазначає, що неспроможність академічного середовища та зацікавлених практиків дійти згоди щодо спільного визначення призвела до поширення визначень залежно від застосування цієї моделі у практичній діяльності [282, с. 23].

У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що компоненти більшості визначень однакові або принаймні схожі, проте загальноприйнятого визначення цього поняття немає і досі. Окреслені обставини обґрунтовують необхідність проведення поглибленого дослідження поняття моделі ІЛР.

Вчені В. Пядишев та О. Ребрик зазначають, що існували деякі визначення, що стали загальноприйнятими з-поміж науковців та практиків у цій галузі. Перше з них визначає таку діяльність як інструмент розслідування, який допомагає в оцінці та управлінні ризиком, який може бути створений

сучасними та майбутніми загрозами. Це визначення ґрунтується на переконанні, що розуміння потенціалу загроз допомагає розробити контрзаходи. Відтак співробітники поліції збирають інформацію про можливості загрози, а потім вживають необхідних заходів. Це ускладнює злочинцям досягати злочинного результату, оскільки поліція могла заарештувати їх раніше ніж вони реалізують свої наміри [129, с. 69].

Як було встановлено, ключовим терміном у назві моделі ILP є Intelligence, що у різних мовах має різне значення. З перекладом назви моделі Intelligence-Led Policing (ILP), наприклад, з англійської мови на українську, можливе різне сутнісне трактування. Термін «Intelligence» перекладається українською мовою як обмежені до поширення дані та інформація (дані розвідки), якою володіють служби безпеки та інші уповноважені органи, зокрема й поліцейські підрозділи, тоді як в англійській мові «Intelligence» означає всі види проаналізованих даних та інформація, доступна правоохоронним органам. Термін «Intelligence» використовується також і для позначення методології, процесу й продукту аналізу даних, що також не сприяє формулюванню однозначного розуміння змістового визначення поняття досліджуваної моделі.

У 2009 році фахівцями Бюро сприяння правосуддю (БІА, США) визначено, що модель ILP можна розуміти як спільний підхід правоохоронних органів, що поєднує вирішення проблем, поліцейську діяльність, обмін інформацією та підзвітність поліції, з посиленням аналітичних операцій. Модель ILP є виконавчою реалізацією циклу аналітики для підтримки проактивного прийняття рішень щодо розподілу ресурсів та запобігання злочинності [340, с. 2].

Модель ILP також визначають і як організаційну модель та філософію управління, згідно з якою аналітика є ключовим інструментом у досягненні мети шляхом імплементації об'єктивного та дієвого механізму прийняття

рішень у протидії й запобіганні злочинам з використанням стратегічного менеджменту та ефективних правоохоронних методик, спрямованих на нейтралізацію особливо небезпечних для суспільства злочинів [73, с. 36].

ILP передбачає збір та аналіз даних та інформації, пов'язаної зі злочинністю та умовами, що сприяють злочинності (криміногенні дані), у результаті чого утворюється аналітичний продукт, призначений для націлювання зусиль співробітників правоохоронних органів у розробці заходів реагування на загрози, які виникають або змінюються. Краще розуміння змісту моделі ILP формує висвітлення двох змістових критичних компонентів такої діяльності.

Для того, щоб сформулювати визначення поняття досліджуваної проактивної моделі правоохоронної діяльності слід визначити та охарактеризувати її організаційні складові. Так, початковим організаційним етапом застосування моделі є пошук та збір необроблених криміногенних даних, які можуть бути використані при аналітичному процесі, які містяться у широкому спектрі різних джерел. Зазвичай потрібна для аналізу інформація є у паперовому вигляді (різноманітні документи), в комп'ютерних системах, або у повідомленнях засобів масової інформації тощо. Тому, першим кроком у підготовці аналітичних (розвідувальних) продуктів є пошук потрібної інформації та її форматування для аналізу. Отримання дієвої розвідувальної аналітики прямо залежить від наявності достатньої кількості відповідних даних та інформації. Збір криміногенної інформації потребує об'єднання зусиль різних правоохоронних структур та підрозділів поліції усіх рівнів.

Для того, щоб продукти кримінального аналізу були достатньо релевантними, аналітики мусять забезпечити збір достатнього обсягу даних для охоплення всіх аспектів проблеми, що підлягає аналізу через застосування аналітичного процесу, проте співробітники підрозділів кримінального аналізу повинні уникати формування надмірного обсягу даних і збору непотрібної

інформації. Знання про зміст та способи отримання доступу до внутрішніх і зовнішніх джерел даних, а також обізнаність про потенційні обмеження і вимоги в отриманні доступу до таких відомостей є важливими передумовами для завершення ефективного збору оперативної інформації.

Також, збір даних повинен бути зосереджений на виявленні та розумінні загроз, які виникають перед співробітниками правоохоронних органів, та поліції зокрема під час виконання покладених на них завдань. Головним є те, що збір націлюється на дані (необроблену інформацію), яка може стосуватися ідентифікації та дослідження як наявних загроз, так і тих, які можуть виникнути у майбутньому.

Наступним організаційним етапом застосування моделі ІЛР є аналіз зібраних даних. Аналіз ґрунтується на дедуктивних та індуктивних міркуваннях для ідентифікації та оцінювання загроз та прогнозування їх виникнення. Аналіз може бути кількісним, надто на стратегічному рівні, проте часто є якісним, як для оперативного, так і для тактичного аналізу. Як зазначає дослідниця Т. Рамсей (T. Ramsey), аналіз – це «процес формування аналітичної інформації, при якому аналітичні дані піддаються систематичній перевірці з метою виявлення значущих фактів та отримання висновків» [367]. Аналіз – процес обробки інформації, який базується на логічному та креативному мисленні, що має на меті одержання якісно нової інформації (гіпотези, ситуативні картини), що спрямовує подальші дії. Така робота, головним чином, базується на реалізації процесів обробки інформації. Аналіз проводиться шляхом проведення аналітичного дослідження – форма інформаційно-аналітичної діяльності, що полягає у найбільш поглибленому вивченні проблеми, під час якого здійснюється опис її структури, кількісних та якісних параметрів, а також чинники, що їх обумовлюють [58].

Мета застосування етапу аналізу полягає у ідентифікації та вивченні сенсу, контексту і основних характеристик відомостей, які підлягають аналізу.

Аналіз зібраних даних покликаний надати відповідь на запитання: що ці дані в сукупності означають? Результат аналізу даних – нові знання. Аналіз даних також допомагає визначити інформаційні прогалини, ідентифіковує сильні та слабкі сторони наявних даних, дає можливість окреслити напрями подальших кроків у діяльності правоохоронців під час реалізації своєї місії. Основна мета етапу аналізу – віднайти сенс у зібраній інформації з тим, щоб підготовлені аналітичні продукти (розвідувальна аналітика) були успішно імплементовані в практичну діяльність.

Ще одним важливим аспектом, який потрібно брати до уваги під час формулювання визначення поняття моделі ІЛР, є те, що зусилля правоохоронців під час її реалізації зосереджується на загрозах, тому стає необхідним визначити змінні у суспільстві та території обслуговування, які підтримують виникнення та існування злочинності, зазвичай організованих форм її прояву. Ці змінні можуть бути дуже різними: поява в регіоні організованих злочинних елементів, які займаються поширенням наркотичних речовин чи незаконним обігом зброї; різноманітність характеристик, які є унікальними для цієї території, наприклад, близькість до кордону тощо. Важливо, щоб зібрана інформація давала уявлення про існування чинників, які погіршать умови, та про осіб, які можуть відігравати важливу роль у використанні цих умов для поширення загроз злочинної активності.

Характеризуючи змістове наповнення продуктів кримінального аналізу – розвідувальної аналітики (Intelligence), потрібно визначити, що найбільший інтерес для співробітників правоохоронних органів, що здійснюють протидію злочинності, становлять чотири широкі аспекти щодо кримінальних загроз: хто створює загрози; хто що робить (чим займається) і з ким; який спосіб функціонування (дії) загрози; що потрібно для того, щоб затримати злочинців та запобігання злочинним проявам чи тенденціям [286]. Розуміння таких

аспектів загроз допомагає співробітникам правоохоронних органів приймати обґрунтовані рішення для подальших дій.

Важливою складовою моделі ILP є здатність здійснювати вплив на тих, хто приймає рішення. Для того, щоб розвідувальна аналітика була корисною, потрібно визначати напрями для розробки та реалізації планів заходів поточного та проактивного впливу на злочинність. Правоохоронні органи повинні мати можливість отримувати аналітичні звіти та здійснювати на їх основі заходи із запобігання або обмеження в поширенні злочинності. Це означає, що аналітичні продукти (розвідувальна аналітика), отримані від аналітиків, будуть використані для оперативного реагування на поточні та перспективні загрози. Основна передумова полягає в тому, що правоохоронний орган повинен мати можливість яким-небудь способом використовувати таку аналітично досліджену інформацію. У підсумку аналітичні продукти повинні потрапляти до осіб, які уповноважені приймати рішення про те, як діяти з метою припинення дії загрози або мінімізації наслідків її виникнення.

Отож, констатує учений О. Користін, беручи до уваги можливі варіанти перекладу поняття «Intelligence» (аналітика, розвідка, розум) та розглядаючи його в контексті сучасної моделі правоохоронної діяльності, яка ґрунтується на широкому упровадженні аналітики та проактивного характеру діяльності, важливим є сприйняття його саме як аналітична розвідка, поєднуючи розвідувальну діяльність з розумовою діяльністю щодо аналізу інформації та формування відповідної системи знань. Однією із найважливіших передумов ефективної розвідувальної аналітичної діяльності є необхідність зрозуміти та визнати головну різницю між поняттями «аналітична розвідка» та «аналіз інформації». Лише тільки збір, форматування, реорганізація, візуалізація та презентація інформації не є аналітичною розвідкою, це лише аналіз інформації. Але коли розвідувальна діяльність базується на аналітиці, результатом є дещо

інше та більше, зокрема, аналітичний продукт із «доданою вартістю» для користувачів, у нашому випадку – правоохоронних органів [72, с. 90].

Аналітична розвідка, залежно від рівня зібраної інформації, може бути оперативною, тактичною та стратегічною. Залежно від характеру ідентифікованої та оціненої загрози керівники можуть ухвалювати рішення про раціональне застосування сил та засобів і визначати спектру тактичних дій у відповідь.

Отже, на нашу думку поняття правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence Led Policing, ILP), можна визначити як збір та аналіз криміногенних даних, які підлягають аналітичному дослідженню для підготовки на їх основі аналітичних (розвідувальних) продуктів, які використовуються для ідентифікації та прогнозування загроз, що є основою для організації управління та прийняття рішень про спрямування дій та заходів, а також раціонального розподілу правоохоронних ресурсів.

Більшість респондентів (57%) вважають, що надане визначення дає достатньо повне уявлення про модель Intelligence-Led Policing. 39% респондентів вважають, що визначення формує лише часткове розуміння змісту моделі а 4% респондентів вважають не змогли дати однозначну відповідь. Таким чином можна констатувати, що надане визначення дає цілісне уявлення про зміст моделі Intelligence-Led Policing (ILP). (Додаток Б).

Варто зазначити, що вчений Р. ЛеКейтс (R. LeCates) відзначив важливу характерну властивість проактивної моделі правоохоронної діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP), яка полягає у тому, що через постійне вдосконалення підходів до аналізу криміногенних даних у поєднанні з можливостями комп'ютерного програмного забезпечення, яке раціонально опрацьовує такі дані, та заохочуванням поглиблення співпраці правоохоронних органів і членів територіальних громад, правоохоронна діяльність, керована

розвідувальною аналітикою (Intelligence Led Policing, ILP), продовжуватиме поглиблювати свою роль стримування поширення злочинності [318].

Відповідно до частини 1 статті 25 Закону України «Про Національну поліцію», поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених законом. Частина 3 цієї статті закріплює повноваження на проведення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної діяльності [122]. Організація та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності для реалізації повноважень поліції є завданням Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України. Відповідно до наказу Національної поліції України від 29.12.2019 № 1354 «Про затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України», Департамент кримінального аналізу розробляє, впроваджує та застосовує нові методи та напрями здійснення кримінального аналізу, спрямовані на підвищення ефективності протидії злочинності [114].

Модель ILP є сучасною моделлю управління, в якій функція аналізу є центральною в зусиллях правоохоронного органу щодо зменшення та запобігання злочинності [370]. Таку позицію підтримує учений Д. Афонін, який визначає, що кримінальний аналіз є базисом моделі ILP [5, с. 38]. Дійсно, кримінальний аналіз відіграє вирішальну роль у проактивній моделі ILP. Ця роль полягає у тому, що особам, які наділенні повноваженнями приймати рішення про використання людських та матеріальних ресурсів, доводиться аналітично опрацьовувати критично важливу інформацію, яка має додану складову (застосування аналітичного процесу до масиву даних дозволяє вилучати значення з таких даних), яка дає змогу прогнозувати та оцінювати загрози та приймати найбільш адекватні рішення щодо стабілізації криміногенної ситуації.

Доцільно також розмежувати поняття «аналіз інформації» та

«розвідувальна аналітика». Учені С. Адамчук та А. Царук стверджують, що це зовсім різні речі. Аналіз означає розкладення інформації на певні елементи, та, як наслідок, з комплексної, багатофакторної інформації утворюються прості елементи, а ось «розвідувальна аналітика» є більш ширшим поняттям, яке передбачає вироблення аналітичного продукту, що має прогностичний характер та покликаний допомагати управлінцям приймати обґрунтовані рішення [2, с. 43].

Використання даних та інформації з широкого кола джерел аналітиками може допомогти правоохоронним органам встановити зв'язок між загальними схемами і тенденціями злочинної діяльності з метою запобігання серйозним інцидентам або забезпечення довгострокового розуміння загроз, з якими стикається правоохоронних орган та громадськість. Аналітики працюють із різноманітними джерелами даних і повинні мати можливість швидко й систематично синтезувати їх у дієву аналітичну інформацію для своїх відомств. До аналітиків висувається низка вимог – проходження фахової підготовки з питань пошуку та опрацювання інформації з різних джерел даних, особливостей застосування аналітичного процесу для побудови аналітичних висновків. Одним із найважливіших аспектів діяльності аналітиків є те, що підготовлені ними аналітичні продукти в межах моделі ILP дозволяють діяти на випередження, опираючись на виявлені закономірності у кримінальному середовищі. Це не означає, що протидія поточному стану справ є менш значущим або менш необхідним, проте одним із ключових чинників успішної правоохоронної діяльності на основі розвідувальної аналітики є дії на випередження, а також здатність припиняти та стримувати злочинну діяльність, перш ніж вона переросте в серйозну загрозу. Другий ключовий аспект діяльності аналітиків полягає в налагодженні й підтриманні позитивних взаємовідносин із колегами, які також працюють у середовищі

поліцейської діяльності на основі аналітичних розвідувальних даних з інших країн. Аналітики повинні бути основою для місцевої, регіональної та міждержавної інформаційної комунікації, щоб працювати разом.

Після створення Департаменту кримінального аналізу у структурі Національної поліції відбулось об'єднання в єдиному підрозділі функцій кримінального аналізу та забезпечення формування і підтримки функціонування автоматизованої інформаційної системи оперативного призначення, що формується в процесі здійснення агентурної, оперативно-розшукової та аналітичної діяльності. Підставою такого об'єднання став наказ МВС від 02 липня 2020 року № 504 [93]. Таке об'єднання вважається етапом упровадження ІЛР, з поступовим удосконаленням системи кримінального аналізу в діяльності Національної поліції. Департамент продовжує розвивати ІЛР підходи, досліджувати та впроваджувати в роботу сучасні аналітичні інструменти та методи, покращувати організаційну та управлінську складову, брати участь у розробці та вдосконаленні відомчих інформаційних ресурсів [83, с. 116].

За останні роки в результаті реформування правоохоронної системи України кримінальний аналіз набув розвитку та довів здатність бути ефективним інструментом у протидії злочинності [22, с. 30]. Проте потрібно зазначити, що в Україні потенціал моделі Intelligence-led Policing, зокрема й кримінального аналізу, не застосовується повною мірою так, як, наприклад, у США або країнах Європейського Союзу, та залишається більш концептуальною моделлю, що розвивається. До того ж у країнах Європейського Союзу та США використання можливостей кримінального аналізу є обов'язковим для всіх правоохоронних органів. Його зміст, правила та процедури чітко визначено та врегульовано у правовому відношенні.

Науковці О. Крутік, А. Треус та В. Головацький узагальнюють, що

характерною ознакою моделі ІЛР є пріоритетне значення кримінального аналізу та інформаційно-аналітичного забезпечення, оскільки ці напрями діяльності трансформуються із категорії допоміжних інструментів боротьби із злочинністю в категорію основоположних заходів, які формують концепцію роботи правоохоронних органів та спеціальних служб, механізми протидії окремим протиправним проявам і злочинності загалом. Зазначена трансформація вимагає набуття персоналом підрозділів кримінального аналізу та інформаційно-аналітичного забезпечення нових знань і навиків. Водночас потрібно проводити реорганізацію організаційно-штатної структури підрозділів кримінального аналізу та інформаційно-аналітичного забезпечення [81, с. 24].

Отже, кримінальний аналіз під час реалізації моделі ІЛР в сучасних умовах виконує головну роль та є надзвичайно важливим у контексті ефективності реалізації правоохоронної функції поліції в частині проактивної діяльності. Під час проведення анкетування встановлено, що більшість респондентів (70%) вважають, що потенціал моделі ІЛР у запобіганні злочинності становить 50-75%. 17% респондентів вважають, що потенціал моделі ІЛР ще більший – від 75 до 100%. 13% респондентів оцінюють потенціал моделі ІЛР дещо нижче – 25-50%. Це свідчить про різноманіття переконань стосовно ефективності ІЛР, проте і про відсутність сумнівів у її ефективності в контексті запобігання злочинності. (Додаток Б).

Подальший розвиток кримінального аналізу, зокрема шляхом використання інноваційних програмних продуктів, підготовка досвідчених кримінальних аналітиків та подальше інкорпорування кримінальної аналітичної функції у практику протидії злочинності забезпечить сталу стабілізацію криміногенної ситуації в Україні.

3.2. Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP)

У кожній сфері суспільного життя виникають такі деструктивні явища, як кримінальні правопорушення, тому наукове дослідження шляхів ефективної протидії їм завжди буде актуальним, зумовлюючи потребу впровадження нових прийомів, методів і моделей діяльності правоохоронних органів [103, с. 53]. Однією з позитивних поліцейських практик зарубіжних країн можна вважати відому в усьому світі модель «Проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності» (Problem-Oriented Policing, POP), яка спрямована на подолання головних причин злочинності та порушення публічного порядку. Методологія проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності полягає в пошуку цих основних причин (проблем), їх детальному аналізі, пропозиції оптимальних рішень, а також оцінці ефективності цих рішень, щодо нейтралізації проблеми. Тому, дослідження та висвітлення концептуальних основ сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), становить підвищений інтерес для науковців, які досліджують правоохоронну діяльність, і практичних співробітників правоохоронних органів, які здійснюють пошук успішних практик запобіжної правоохоронної діяльності, застосування яких може мати дієвий вплив на стан криміногенної ситуації.

Концептуальні та практичні аспекти моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), досліджували зарубіжні вчені, зокрема: Г. Гольдштейн (H. Goldstein), Дж. Хінкл (J. Hinkle), Д. Вайсбурд (D. Weisburd), К. Телеп (C. Telep), К. Петерсен (K. Petersen), М. Скотт (M. Scott), С. Кірбі (S. Kirby), А. Сайдботтом, (A. Sidebottom), К. Буллок (K. Bullock), Р. Армітаж (R. Armitage), М. Ешбі (M. Ashby), С. Клеммоу (C. Clemmow), Дж. Лейкок (G. Laycock), Н. Тіллі (N. Tilley). Українським ученим, який частково досліджував проблемно-орієнтований підхід до протидії злочинності, зокрема, А. Кубаєнко, проте комплексних

досліджень сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) в Україні проведено не було [152, с. 92].

Модель проблемно-орієнтованої діяльності поліції, розроблена професором Університету Вісконсін-Медісон Г. Гольдштейном (H. Goldstein), є поліцейською практикою, яка передбачає виявлення та аналіз конкретних проблем злочинності та порушень громадського порядку, з метою розробки ефективних стратегій реагування на них. У своїй статті в журналі *Crime & Delinquency* в 1979 році Г. Гольдштейн (H. Goldstein) критикував поліцейську практику того часу, зазначивши, що вона була більше зосереджена на «засобах» поліцейської діяльності, ніж на «цілях» поліції. Він закликав поліцію перефокусуватися на цих цілях, які, на його думку, можна було б визначити як вирішення проблем у громадах. Герман Гольдштейн (Herman Goldstein) стверджував, що поліція могла б бути більш ефективною у зниженні злочинності, якби вона використовувала більш «орієнтований на проблеми» підхід.

Він зауважив, що поліція також настільки зосередилася на засобах поліцейської діяльності – таких як кадрове забезпечення та управління поліцією, – що вона почала ігнорувати проблеми, які поліція має вирішити, тому вважав цю дисфункцію основою неефективності поліції у вирішенні проблем громади.

Учений Г. Гольдштейн (H. Goldstein) закликав замінити те, що він назвав реактивною, керованою інцидентами «стандартною моделлю поліції». Він закликав до зміни парадигми в поліцейській діяльності, яка замінила б «стандартну модель поліцейської діяльності» [365]. Такий підхід вимагає від поліції бути активною у виявленні основних проблем, які можуть бути спрямовані на зниження рівня злочинності та порушень громадського порядку на їх основі. Поліція повинна шукати рішення повторюваних проблем, які викликають повторні виклики. Герман Гольдштейн (Herman Goldstein) описав

цю стратегію як «проблемно-орієнтований підхід» і уявляв її як діяльність для всього відділу [290].

Учений стверджував, що стандартна реактивна модель поліцейської діяльності була неефективною, оскільки вона була надмірно зосереджена на засобах поліції (кількість арештів, середній час реагування тощо), а не на кінцевій меті зниження рівня злочинності та підвищення безпеки суспільства. Він припустив, що поліція могла б бути більш ефективною, якби вона проявляла більше ініціативи та досліджувала першопричини злочинів, а також розробляла індивідуальні для цих першопричин відповіді (заходи реагування) [297].

Модель Г. Гольдштейна (H. Goldstein) була розширена в 1987 році ученими Дж. Еком (J. Eck) і В. Спелманом (W. Spelman). Вчені розробили просту методологію SARA, яка набула широкого визнання, зокрема у моделі Problem-Oriented Policing. SARA – це аббревіатура, що позначає чотири кроки, які поліція має дотримуватися при впровадженні Problem-Oriented Policing: сканування, аналіз, реагування та аналітична оцінки (SARA) для вирішення проблем, зниження рівня злочинності, порушень громадського порядку і страху перед злочинами, а також покращення якості громадян та уявлення про роботу поліції.

Колишній комісар Лондонської столичної поліції Дж. Стівенс (J. Stevens), якось пояснив фундаментальність проблеми поліцейської діяльності за аналогією. Він попросив аудиторію уявити стрімку річку, яка змітає своєю течією сотні людей. Він стверджував, що традиційна реакція поліції – стрибнути в річку і спробувати допомогти якомога більшій кількості людей, а не йти вгору за течією, щоб визначити, насамперед чому і як люди падають у річку. Далі він сказав: «І так починається реактивний цикл неконтрольованого попиту, і так само незкоординованої реакції. Поліцейські стають схожими на рятувальників, які відчайдушно плывуть проти течії від одного інциденту до іншого, використовуючи різні тактики у роз'єднаній та несфокусованій манері...» [408]. Використання моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої

на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), являє собою шлях уперед для поліції, щоб мати стійку основу, щоб показати свої зусилля «у кінці дня».

Проблемно-орієнтована модель діяльності поліції є аналітичним методом розробки тактики зменшення злочинності. У звіті Національної дослідницької ради США (the National Research Council) за 2004 рік запропоновано такий опис Problem-Oriented Policing та того, як методологія SARA працює на практиці: «Серцевина проблемно-орієнтованої поліції полягає в тому, що ця концепція закликає поліцію аналізувати проблеми, що може включати більше інформації про жертв, а також правопорушників, а також ретельно обмірковувати, чому вони зібралися разом, де вони це зробили. Необхідно дослідити та задокументувати взаємозв'язок особи, місця та, здавалося б, не пов'язаних між собою подій. Далі поліція повинна виробляти відповіді, які можуть виходити за рамки традиційної поліцейської практики... Нарешті, модель Problem-Oriented Policing, вимагає від поліції оцінити, наскільки добре вона реалізовує свою місію. Аналізу підлягають питання: чи дали вжиті заходи очікуваний результат? Які саме заходи спрацювали? Що стало причиною невдач (неправильні міркування чи правильні міркування, проте існували труднощі у їх належному застосуванні?» [297].

Використовуючи процес ідентифікації проблеми, аналізу, підготовки відповіді, оцінки та коригування відповіді (модель сканування, аналізу, відповіді та оцінки SARA), ця адаптивна і динамічна модель забезпечує основу для виявлення комплексних механізмів, які діють у проблемах злочинності та для розробки спеціально створених заходів для вирішення основних умов, які викликають проблеми злочинності.

Концептуально сутність моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), також пояснює таке положення – це підхід до боротьби зі злочинністю та порушеннями громадського порядку, який передбачає виявлення конкретної проблеми, проведення ретельного аналізу для розуміння проблеми, розробку спеціального реагування та оцінку наслідки відповіді.

Модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP), ґрунтується на проактивному виявленні проблем у громаді та розробці продуманих, індивідуальних відповідей для усунення основних причин проблем з метою розробки значущих та ефективних рішень [290].

Модель діяльності поліції, орієнтована на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), приділяє більше уваги дослідженням та аналізу, а також запобіганню злочинності та залученню державних і приватних організацій до вирішення проблем громади [365]. Залежно від нюансів конкретних проблем, відповіді, які розробляються – навіть для, здавалося б, схожих проблем – можуть бути різноманітними. Справді, орієнтовані на проблеми втручання поліції спираються на різноманітні практики, починаючи від арешту правопорушників до модифікації фізичного середовища при взаємодії з членами громади. Щоб втручання на основі моделі Problem-Oriented Policing мало найбільші шанси на успіх, проблема, яку потрібно вирішити, повинна бути добре зрозумілою, щоб гарантувати, що втручання пристосоване до причини проблеми [364].

Герман Гольдштейн (Herman Goldstein) охарактеризував модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), так: «Проблемно-орієнтована поліція – це підхід до поліцейської діяльності, в якому 1) окремі частини поліцейської діяльності (кожна з яких складається з групи подібних інцидентів, будь то злочини чи порушення громадського порядку, які поліція має опрацювати) 2) підлягають мікроскопічному дослідженню (нанесення (проєктування) на відпрацьовані навички кримінальних аналітиків та накопичений оперативний досвід) в надії на те, що нові знання про кожну проблему призведуть до 3) відкриття нової та більш ефективної стратегії боротьби з нею. Проблемно-орієнтована поліція надає велике значення новим відповідям, які мають 4) превентивний характер, 5) які не залежать від використання системи кримінального правосуддя. Вагоме значення має 6) залучення державних установ, членів громад та представників

приватного сектору, якщо їх участь буде дієвою у зменшенні проблеми. Проблемно-орієнтована поліція бере на себе зобов'язання щодо 7) запровадження нової стратегії, 8) ретельно оцінюючи її ефективність, і, згодом, 9) звітування про результати у такий спосіб, який буде корисним для інших поліцейських органів. У кінцевому підсумку модель сприяє 10) формуванню сукупності знань, що підтримують подальшу професіоналізацію поліції» [289].

Більш детально це визначення характеризується так: «...окремі частини поліцейської діяльності...» (1). Такими окремими частинами поліцейської діяльності є:

- за типами прояви протиправної поведінки можуть бути: жебрацтво, грабіж, розбій, перевищення швидкості, торгівля наркотиками тощо;
- за особами: члени злочинних формувань, психічно хворі особи, особи, які постійно зловживають спиртними напоями, повторні правопорушники, повторні жертви тощо;
- за місцем розташування: бари, розважальні заклади, нічні клуби, перехрестя, околиці, приватні будинки, житлові комплекси тощо;
- за часом: час закриття бару, щорічний фестиваль, година пік тощо;
- за територіальним поширенням: конкретне місцезнаходження, у масштабі району, околиці, у межах міста, декілька адміністративно-територіальних одиниць.

Також частиною проблем поліцейської діяльності є і гібридні проблеми, тобто скупчення пов'язаних між собою проблем, до прикладу напади з боку студентів закладів освіти поблизу нічних клубів у вихідні дні. Загальними універсальними проблемами у діяльності поліції є: напади та нанесення тілесних ушкоджень; проблеми у житлових комплексах; хуліганства у громадських місцях; домашнє насильство; діяльність організованих форм злочинності; проституція; місця скупки краденого майна; продаж алкоголю неповнолітнім; дорожньо-транспортні пригоди; умисне руйнування, або пошкодження матеріальних і культурних цінностей, приватних або суспільних

об'єктів майна (вандалізм); порушення проти власності; незаконний обіг зброї тощо.

Наступною теоретичною складовою визначення поняття моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), є аналіз проблеми – «...проблеми підлягають мікроскопічному дослідженню...» (2).

Мета проведення такого аналізу полягає у тому, аби підтвердити, що проблема реальна і з'ясувати, чи суть проблеми у тому, в чому видається (є такою, якою ми її розуміємо). Якщо попереднє розуміння сутності проблеми виявиться хибним, слід скорегувати його. Також мета аналізу проблем зводиться до розроблення «теорії проблеми», щоб з'ясувати, чому вона відбувається, визначити її характеризуючі складові, а також накопичити докази наявності цієї проблеми.

Під час реалізації проактивної моделі Problem-Oriented Policing використовують «трикутник аналізу проблем». Трикутник аналізу проблем (іноді його називають трикутником злочинності) надає спосіб для осмислення

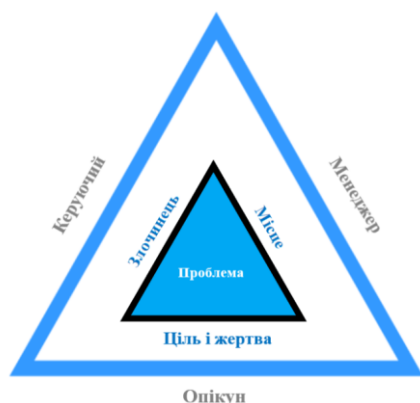

повторюваних проблем злочинності та порушень громадського порядку. Ця ідея передбачає, що кримінальне правопорушення або порушення громадського порядку виникає, коли 1) ймовірні правопорушники та 2) відповідні цілі об'єднуються в 3) часі та просторі.

Рис. 20. Трикутник аналізу проблем злочинності

Трикутник аналізу проблем як окремий аналітичний підхід з концептуального погляду передбачає, що на дії та спосіб прийняття рішень правопорушників можуть чинити вплив інші особи. Концептуально цих людей умовно можна назвати «керуючими або (управляючими)». Також і злочинні цілі та жертви злочинних дій також можуть бути захищені іншими людьми:

таких осіб згідно з теоретичними аспектами концепції трикутника злочинності визначають як «опікунів». Місця також зазвичай хтось контролює: ці люди позначаються як «менеджери». Таким чином, ефективне вирішення проблем злочинності вимагає розуміння того, як правопорушники та їхні цілі

концентруються в одному місці, а також розуміння того, як ці правопорушники, цілі та місця ефективно контролюються, або не контролюються. Розуміння слабких місць у трикутнику аналізу в контексті конкретної проблеми дозволить обрати правильний шлях до результативних втручань щодо їх нейтралізації.

Рис. 21. Трикутник аналізу проблем злочинності

Дедалі частіше співробітники поліції та науковці, які вивчають проблеми злочинності, визначають наявність певних сталих кластерів:

1. Повторні дії злочинців, які нападають на різні цілі в різних місцях.
2. Повторні жертви, які неодноразово зазнавали нападів зі сторони різних правопорушників у різних місцях.
3. Повторювані місця (або «гарячі точки» (Hot Spots)), в яких активність проявляють різні правопорушники та різні цілі, які взаємодіють в одному і тому ж місці.

Концептуально трикутник аналізу проблем є результатом аналітичної діяльності, яка спрямована на пошук пояснення того, як і чому відбувається прояв кримінальної поведінки. Відповідно до змісту підходу трикутника аналізу проблем стверджується, що кримінальне правопорушення має місце тоді, коли три речі відбуваються одночасно, і в одному конкретному місці: доступна відповідна ціль; відсутність відповідного опікуна, щоб запобігти злочину; присутній мотивований правопорушник [417].

Наступною концептуальною та науково-практичною складовою моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на вирішення проблем, є мета аналізу

проблем: «... підготовка нової та більш ефективної стратегії...» (3). Так, особливий акцент при підготовці нової стратегії приділяється профілактичній роботі «... особливу увагу слід приділяти відповідям, які є профілактичними...» (4). Слід шукати альтернативу вирішення проблеми, оминаючи арешт (заходи, які не залежать від використання системи кримінального правосуддя) (5). Такими альтернативними відповідями можуть бути: мобілізація громади; координація з іншими службами; посилення неформального соціального контролю; поширення інформації про стан криміногенної ситуації; сприяння у прийнятті нових нормативних актів, які б забезпечили контроль за умовами, що породжують проблеми; зосередження уваги на повторюваності таких правопорушень, жертв і заявників; оголошення попередження; примусове виконання цивільного законодавства; застосування випробувального терміну; фізична зміна навколишнього середовища з метою усунути чинники, які породжують або сприяють вчиненню злочинів чи правопорушень; перемовини та примирення (медіація) тощо.

Якщо у зменшенні проблеми дієвою буде участь державних установ, членів громад і представників приватного сектору, слід розділити з цими суб'єктами відповідальність (6).

Вживання заходів «поліція бере на себе зобов'язання щодо запровадження нової стратегії...» (7). Оцінка результатів «... ретельно оцінюючи її ефективність...» (8). Критеріями визначення ефективності стратегії стабілізації ситуації можуть бути такі показники: проблему усунуто; зменшено вплив і шкоду від проблеми; застосовано більш гуманну та справедливу відповідь; затрачено менше ресурсів поліції на нейтралізацію або обмеження впливу проблеми.

Концептуально модель діяльності поліції, орієнтованої на вирішення проблем (Problem-Oriented Policing), впливає на зміну результатів проблеми завдяки підвищенню знань про механізми, за допомогою яких діє конкретна проблема, і реагування на них. Використовуючи методологію SARA (процес ідентифікації проблем, аналізу, реагування, оцінки та коригування відповіді) –

формуються стійкі передумови для розкриття складних механізмів, що діють у проблемах злочинності, і для розробки спеціально розроблених заходів для вирішення основних умов, які викликають такі проблеми.

Для того, щоб сформувати вичерпне і відповідне дійсності розуміння криміногенної ситуації співробітникам поліції слід здійснити сканування середовища (S). Цей крок вимагає від співробітників поліції здійснити виявлення потенційних проблем і провести їх ранжування (пріоритизацію) на території компетенції діяльності окремого правоохоронного органу.

Кримінальні прояви відбуваються у конкретному місці відносно конкретних людей, тому значним обсягом інформації про кримінальну активність володіють саме члени громади. Діяльність із пошуку проблем значною мірою залежить від уміння налагоджувати контакти з місцевим населенням (членами громади). Отримання інформації від членів громади про злочини, криміногенні місця, про потенційних зловмисників та інші проблеми, які підвищують ризик злочинності – і дії на основі цієї інформації – тісно пов'язані з відчутним зниженням злочинності. Проведення сканування можна описати на декількох прикладах. Так, здійснюючи взаємодію поліції із населенням, перебуваючи на місцях, слід з'ясовувати у мешканців про будь-які протиправні прояви (кримінальні чи адміністративні), які вони спостерігають, а також інформацію, якою вони можуть володіти про протиправні прояви, які мали місце у минулому [363].

На другому етапі застосування методології SARA (аббревіатура «А» означає аналіз) проводиться ґрунтовний аналіз отриманих даних, наприклад, аналіз часу доби, коли відбуваються інциденти, визначення того, хто є правопорушниками тощо. Аналіз відомостей про проблеми дозволяє приймати рішення про те, як їм протидіяти – підготувати відповіді.

На третьому етапі – реагуванні (R) – співробітники поліції розробляють та впроваджують заходи, спрямовані на усунення причин і проблем. Здійснюючи діяльність щодо діагностики проблем і розробки рішень, слід дотримуватися поетапного процесу. Цей процес акцентує на розумінні проблем

та їх причин, розробці та перевірці рішень, а також на основі практичного досвіду співробітників поліції.

36% респондентів вважають, що процес дослідження та вирішення проблем у моделі Problem-Oriented Policing є ефективним інструментом для протидії злочинності. 39% респондентів вважають, може бути ефективним, 8% респондентів не впевнені в його ефективності, 9% упевнені у відсутності такої ефективності і 8% не змогли визначитись із відповіддю. Таким чином, впровадження такого процесу дослідження та вирішення проблем може сприяти покращенню ефективності боротьби з злочинністю та забезпеченню більшої безпеки для громади. (Додаток Б).

Останнім кроком застосування методології SARA є аналітична оцінка (А), яка включає оцінку впливу відповіді та того, яких результатів удалося досягти.

Звітування про результати «... повідомлення про результати у такий спосіб, який буде корисним для інших поліцейських органів... » (9).

У кінцевому підсумку модель вирішення проблем сприяє поширенню професіоналізму поліції «... побудова сукупності знань... » (10) [353].

Із практичного погляду, наприклад, відділ поліції може визначити, що злочинність, пов'язана з наркотичними речовинами, зростає, що становить проблему, яка потребує вирішення (фаза сканування). Подальше вивчення природи злочинів, пов'язаних із наркотиками, може виявити проблемні ділянки місцевості й окремі часові періоди кримінальної активності (фаза аналізу). На основі цього аналізу поліція може вирішити спрямувати посилене патрулювання та правоохоронні заходи в конкретні райони, які вважаються проблемними в конкретний час, а також співпрацювати з громадськими організаціями для реалізації програм лікування від наркотичної залежності (фаза реагування). Через певний період відділ поліції може порівняти злочинність, пов'язану з наркотиками, в цілому на території обслуговування, а також у цільових областях, до та після впровадження відповіді (фаза оцінки).

Цей процес загалом, а не конкретна проблема чи обрана відповідь, є основною концепцією моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Таким чином, різноманітний набір варіацій проблем, відповідей і тривалості втручань можливий для низки цілей (тобто в центрі уваги можуть бути і проблемні місця різного розміру, і проблемні люди), та практично для будь-якої одиниці аналізу.

Існує гіпотеза, що проактивна правоохоронна модель Problem-Oriented Policing впливає на недопущення проблеми або коригування її наслідків через розширення знань про цю проблему та вплив на механізми, за допомогою яких діє ця конкретна проблема. У США Комітетом Національної академії наук з проактивної діяльності поліції (The National Academies of Sciences Committee on Proactive Policing) визначено у своїй доповіді: «Проблемно-орієнтована поліція є аналітичним методом розробки стратегії зменшення злочинності. Ця стратегія опирається на теорії кримінальних можливостей, таких як раціональний вибір і рутинне дослідження (аналіз) проблем злочинності та розробки заходів з нейтралізації негативних наслідків проблеми, або самої проблеми. Використовуючи процес ідентифікації проблеми, її аналізу, підготовки заходів реагування (відповіді), оцінки ефективності та коригування за потреби відповіді (SARA), цей адаптивний і динамічний аналітичний метод забезпечує основу для виявлення комплексних механізмів, що діють у сфері злочинності та для розробки спеціально розроблених заходів для вирішення основних умов, які викликають проблеми злочинності. Залежно від особливостей конкретних проблем, відповіді, які розробляються – навіть для, здавалося б, схожих проблем – можуть бути різноманітними. Справді, орієнтовані на проблеми втручання поліції спираються на різноманітні тактики та практики, починаючи від арешту правопорушників аж до модифікації фізичного середовища та взаємодії з членами громади» [297].

Підхід до вирішення проблем можна проілюструвати такою схемою:

Рис. 22. Схеми вирішення проблем злочинності за моделлю Problem-Oriented Policing

Потрібно зазначити, що проведені дослідження наукової літератури та практики реалізації різних проактивних моделей правоохоронної діяльності дає змогу стверджувати, що проблемно-орієнтовані заходи організації діяльності є найбільш результативними та дієвими у форматі проактивного реагування на стан криміногенної ситуації. Модель правоохоронної діяльності, орієнтована на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), займається не результатами проблеми, а радше основними процесами, які призводять до виникнення та розвитку проблем. Визначення основних механізмів, що викликають проблеми, має зумовити довгострокові рішення, і спонукати правоохоронні органи діяти у спосіб, що виходить за межі їх звичайних повсякденних операцій. Окрім того, оцінка результатів має зумовити уточнення та вдосконалення подальших зусиль. Видається, що дослідження концептуальних основ сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), становить суттєвий резерв для підвищення

ефективності вітчизняної упереджувальної правоохоронної діяльності [152, с. 95].

Під час реалізації моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), практикою напрацьовано низку типів універсальних втручань. Їх слід розглядати як окремі інструменти в більшому наборі інструментів. Перед тим як успішно обрати рішення для впливу на проблеми слід провести аналіз чинників, які породжують і сприяють поширенню проблем, а також дослідити поточний стан справ (оцінка поточної ситуації). Щоб сформулювати ці знання, потрібно тісно контактувати з членами громади, проаналізувати наявні дані та добре зрозуміти місцеву ситуацію [156, с. 83].

Із практичного погляду для вирішення окремих проблем доречно вносити зміни у навколишнє середовище, щоб зробити його менш прийнятним для проявів злочинності. Методики тут також відомі як «попередження ситуаційних злочинів» або «запобігання злочинам за допомогою зміни просторового дизайну». Існує два широкі типи підходів: робота з органами влади та комунальними службами, щоб зробити громадське середовище (вулиці, парки тощо) менш прийнятними для злочинності, та робота з власниками приватної власності, щоб зробити окремі місця менш придатними для злочинності (житлові будівлі, автостоянки, комерційні установи тощо).

Практикою реалізації положень моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), напрацьованого певний досвід вирішення окремих проблем, яким властиво повторюватись за певних обставин. Найоптимальніше такий досвід узагальнено Центром проблемно-орієнтованої поліції (Center for Problem-Oriented Policing, США), фахівцями якого підготовлено діаграму «25 методів попередження ситуаційної злочинності», яку поділено на п'ять категорій [423].

Такими категоріями є:

1. Вжити заходів, щоб збільшити зусилля злочинців для вчинення протиправних дій.

2. Підвищити ризики того, що злочинці будуть викриті у разі спроби вчинення протиправних дій.

3. Зменшити користь (винагороду), яку отримують злочинці, якщо вони вчиняють злочин.

4. Зменшити кількість обставин (провокативних факторів), які можуть спонукати людей до протиправних дій.

5. Вилучити виправдання (прибрати виправдання, спростивши дотримання закону та надаючи людям нагадування про його дотримання).

Проведеним анкетуванням встановлено, що 35% респондентів вважають, що дані методи Problem-Oriented Policing є достатніми для запобігання злочинності, 44% респондентів вважають можуть бути ефективними, 13% респондентів не впевнені в їх ефективності, або вважають, що вони не будуть мати значного впливу, 8% визначили, що складно відповісти на дане запитання. Таким чином можна визначити, що хоча зазначені методи є важливою складовою стратегії запобігання злочинності. Разом з тим успіх такої стратегії залежить від їхньої правильної інтеграції в більш широкий контекст роботи поліції та їхньої постійної оцінки та вдосконалення. (Додаток Б).

Вжити заходів, щоб збільшити зусилля злочинців для вчинення протиправних дій. Це значною мірою пов'язано з додаванням засобів захисту, які зміцнюють об'єкти нападу від злону за допомогою таких заходів, як огороження, замки та системи сигналізації, залучення охорони тощо.

Підвищити ризики того, що злочинці будуть викриті у разі спроби вчинення протиправних дій. Це можна зробити за допомогою і пасивних, і активних заходів. Пасивні заходи включають такі речі, як забезпечення додаткового освітлення, обмеження та охорона місць входу в приватні будівлі та комерційні комплекси. Активні заходи передбачають додавання систем спостереження для моніторингу територій (чи то співробітники поліції чи охорона). Найвідомішим активним заходом є посилення присутності поліцейських патрулів у «гарячих точках» у спробі стримати потенційних злочинців.

Зменшити користь (винагороду), яку отримують злочинці, якщо вони вчиняють злочин. Ці зусилля включають допомогу громадянам та власникам бізнесу в транспортуванні майна, коштів чи інших цінностей, щоб зменшити шкоду від нападу. Також можна вжити заходів щодо відстеження ринків вторинних товарів (наприклад, ломбарди, комісійні магазини, магазини антикваріату тощо). Інший підхід – вжити заходів для ліквідації емоційної «винагороди» (наприклад, зафарбовування графіті та швидке виправлення вандалізму).

Зменшити кількість обставин (провокативних факторів), які можуть спонукати людей до протиправних дій. Прикладом є вжиття заходів, які унеможливлюють уникнення відповідальності за вчинені правопорушення. Особи, судячи з поведінки яких можна очікувати вчинення злочинів, або правопорушень, за результатами дій співробітників поліції мають усвідомлювати, що у випадку порушення норм закону про їх дії стане відомо поліції, та що до них буде застосовано відповідних заходів реагування.

Вилучити виправдання (прибрати виправдання, спростивши дотримання закону та надаючи людям нагадування про його дотримання). Методи цієї категорії включають прибирання сміття, ремонт пошкоджень на будівлях, видалення чагарників, видалення графіті, ремонт вандалізму та інших видимих ознак безладу, а також додавання вказівників (знаків), які нагадують пішоходам про прийнятну поведінку.

Двадцять п'ять методів (технік) ситуаційної профілактики

Збільшити зусилля	Підвищити ризики	Зменшити винагороду	Зменшити кількість провокацій	Вилучити виправдання
1. Зміцнення (загартовування цілі): замки рульової колонки та іммобілайзери; екрани проти пограбування; захищене пакування.	6. Посилення опіки: вживати звичайних запобіжних заходів: вночі слід не слід ходити наодинці; залишати ознаки присутності; носити телефон.	11. Приховання цілей: паркування поза вулицею (паркінги, гаражі); вантажівки без маркування для транспортування коштів і цінностей.	16. Зменшення розчарування та стресу: ефективні (раціональні) черги та ввічливе обслуговування; зручні сидіння; заспокійлива музика; приглушене світло.	21. Встановлення правил: договори оренди; реєстрація у готелі.
2. Контроль доступу до об'єктів: домофони; електронні картки; огляд багажу.	7. Підтримка природного нагляду: покращене вуличне освітлення; обґрунтований дизайн простору; підтримка інформаторів.	12. Видалення цілі: перенесення цінностей з ювелірного магазину в сховище на ніч; інкасація готівки з кас магазинів щодня, за потреби частіше.	17. Уникнення суперечок: окремі сектори для футбольних уболівальників; уникнення скупчення людей у «пивних» закладах; фіксовані тарифи на таксі.	22. Розміщення інструкцій: «Паркування заборонено»; «Приватна власність»; «Гасіть багаття».
3. Захист входу: перепустка; електронний квиток; персональні документи.	8. Зменшення анонімності: посвідчення особи водія таксі; наклейки «Як моє водіння?»; шкільна форма.	13. Визначення власності: маркування майна; ліцензування транспортних засобів і маркування запчастин; клеймування великої рогатої худоби.	18. Зменшення емоційного збудження: контроль порнографії насильницького змісту; хороша поведінка під час змагань (футбольне поле); заборона расових образ.	23. Звернення до сумління: дисплей швидкості на дорозі; інформаційні повідомлення у місцях заповнення митних декларацій; «Крадіжка у магазині – це злочин».

4. Відсікання порушників: перекриття вулиць; окремі санвузли для жінок; розпорошення барів.	9. Використання менеджерів місць відеоспостереження у громадському транспорті; у магазинах для зручності має бути два співробітники; винагороджувати пильність.	14. Контроль ринків моніторинг ломбардів; контроль за оголошеннями.	19. Нейтралізація впливу однолітків: «кермують у стані сп'яніння лише ідіоти»; «нормально сказати «ні»; розігнати порушників спокою біля школи.	24. Сприяння відповідальності: громадські вбиральні; урни для сміття.
5. Контроль засобів /зброї: «розумна» зброя; вимкнення (блокування) крадених телефонів; обмеження продажу аерозольних фарб неповнолітнім.	10. Зміцнювати формальне спостереження: камери спостереження з ІЧ-підсвічуванням; сигналізація; охоронці.	15. Відмова від переваг: прибирання графіті; лежачі поліцейські.	20. Уникання наслідування: оперативне виправлення вандалізму; батьківський контроль телевізійного чи інтернет контенту.	25. Контроль над наркотиками та алкоголем: алкотести в пабах; заходи «без алкоголю»

Рис. 23. Методи (техніки) ситуаційної профілактики за моделлю Problem-Oriented Policing

Центром проблемно-орієнтованої поліції (Center for Problem-Oriented Policing, США) сформовано широкий перелік даних щодо діагностики проблем, а також посібників і інструментів з втручань для вирішення проблем. Місія Центру проблемно-орієнтованої поліції – просування концепції та практики проблемно-орієнтованої поліції у відкритих та демократичних суспільствах. Центр поширює інформацію про способи, за допомогою яких поліція може ефективно та справедливо вирішувати конкретні проблеми злочинів і порушень громадського порядку [198].

Центр проблемно-орієнтованої поліції (POP Center, США) опрацьовує велику кількість тематичних наукових досліджень та оцінок особливостей реалізації моделі Problem-Oriented Policing. Наприклад, до Центру надійшло понад 1000 програм, поданих на розгляд на премію Гольдштейна (заснована у США в 1993 році), і понад 800 заявок на премію Тіллі (Tilley Awards),

засновану у Великій Британії в 1999 році. Ці матеріали відображають використання широкого спектру відповідей на вирішення проблем щодо злочину, порушення громадського порядку та низки інших проблем, які поліція має вирішувати.

Практично модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) як проактивна модель діяльності, може бути реалізована різними способами. До прикладу, модель може бути застосована до географічних «гарячих точках» злочинності, щоб зменшити кількість, скажімо, насильницьких злочинів. Правоохоронці виявляють та аналізують конкретні проблеми злочинності та порушень громадського порядку у цих місцях, щоб розробити ефективні реакції. З цією метою співробітникам поліції у співпраці з кримінальними аналітиками досліджують основні причини проявів насильства у визначених місцях і здійснюють пошук рішення для нейтралізації цих причин. У деяких випадках співробітники поліції можуть зосереджувати свою тактику на правопорушниках, присутніх у місцях чи громаді; в інших – вони можуть обрати тактику запобігання іншим злочинам, які могли б зменшити насильницькі злочини. Ще в інших випадках офіцери можуть працювати з мешканцями району, щоб розробити індивідуальні відповіді на певні проблеми. У кожному випадку важливе значення має творчість, розсудливість і професійний досвід співробітників поліції.

Поліцейські, що реалізують модель проблемно-орієнтованої діяльності поліції, тісно співпрацюють із партнерами від громади та використовують модель SARA у різних місцях. Найпоширенішими заходами є заходи ситуативного попередження правопорушень: ремонт огорож, встановлення чи покращення освітлення, встановлення дорожніх шлагбаумів, «лежачих поліцейських», систем відеоспостереження. Співробітники поліції мають залучати власників бізнесу та менеджерів з оренди нерухомості до покращення заходів безпеки, ділової практики та інших форм запобігання та співпраці. Інші види діяльності, спрямовані на вирішення причин проблем, включають організацію громади (наприклад, проведення опитувань громад та інших форм

охоплення громадян), соціальні послуги (наприклад, покращення рекреаційних можливостей для молоді), естетичні покращення громади тощо [362, с. 57].

Модель Problem-Oriented Policing ґрунтується на таких основних припущеннях щодо роботи поліції:

1. Функції поліції ширші, ніж просто дотримання закону. Забезпечення виконання закону – лише один із засобів досягнення низки поліцейських цілей, проте це не сама мета.

2. Робота поліції включає широкий спектр проблем, які загрожують громадській безпеці, а не нескінченну низку поодиноких інцидентів і кримінальних проявів.

3. Співробітники поліції лінійного рівня володіють широкими знаннями про природу, причини та способи боротьби з окремими видами кримінальних проявів (проблем), і з ними слід ретельно консультиватися при розробці покращених відповідей на ці проблеми.

4. Кращий вибір способу реагування поліції на проблеми може бути визначений шляхом ретельного, відкритого обговорення та при проведенні ретельного аналізу проблем [393, с. 3-4].

Ключовим у моделі Г. Гольдштейна (H. Goldstein) Problem-Oriented Policing є те, що потрібно боротися з причинами проблеми.

Практичним аспектом реалізації моделі Problem-Oriented Policing є реалізація алгоритму дій з дванадцяти кроків (що слід зробити для успішної реалізації моделі проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing, POP):

1. Слід зосереджуватися на проблемах, які турбують громадськість.
 2. Основним критерієм у роботі має бути ефективність.
 3. Потрібно бути ініціативними.
 4. Слід бути відданими системному дослідженню як першому кроку в розв'язанні істотних проблем.

5. Потрібно заохочувати використання ретельних (точних) методів у діяльності.

6. Треба заохочувати використовувати інформацію з поліцейських баз даних і досвіду співробітників поліції.

7. Слід групувати подібні випадки разом, щоб їх можна було розглядати як спільну проблему.

8. Потрібно уникати використання занадто загальних (широких) характеризуючи проблему аспектів при групуванні інцидентів, щоб можна було виявити окремі проблеми.

9. Доцільно заохочувати широкий, творчий та розсудливий пошук вирішень проблем.

10. Слід розуміти обмеження системи кримінального правосуддя як відповіді на проблеми.

11. Треба визначити декілька аспектів у будь-якій одній проблемі та зважати на них, аналізуючи цінність різних відповідей із урахуванням цих аспектів.

12. Слід бути готовим брати на себе певний ризик, реагуючи на проблеми.

Відповіді на причини проблем можуть бути зосереджені на правопорушнику, громаді, навколишньому середовищі, зовнішніх умовах тощо. Ситуації часто вимагають, щоб поліція та громадяни напрацьовували індивідуальні відповіді на проблеми, тому чимало уваги слід приділяти творчості та розсудливості [365].

Учені Н. Бакаянова, А. Кубаєнко, О. Свида стверджують, що поліцейській діяльності характерні зазвичай усі риси управлінської діяльності, а саме: організуюча, контролююча, державно-владна, безперервна (цілодобова) діяльність, яка, своєю чергою, відповідає перед компетентними органами [10, с. 21]. Так само й усі поліцейські установи керуються організаційними (управлінськими) стратегіями. Управлінська поліцейська діяльність пов'язана з організацією правоохоронної діяльності Національної поліції загалом [37, с. 18]. Сучасна наукова та практична література з управлінської діяльності поліції пропонує поліцейському керівництву широкий вибір організаційних та

операційних моделей (стратегій) і філософій. Деякі моделі сумісні та взаємно підсилюють одні одних, інші є несумісними або конфліктуючими. Деякі моделі правоохоронної діяльності містять широкі, загальні заяви про те, як поліція повинна мислити і підходити до своєї роботи, інші містять більш конкретні приписи щодо того, як поліція може більш ефективно контролювати злочинність.

На відміну від більшості інших поліцейських моделей і філософій, модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), розглядає те, як поліція повинна розуміти свої функції та як обирати ефективний підхід до роботи. У підсумку модель пропонує специфічний механізм для цього. Відповідно, модель Problem-Oriented Policing слід розглядати не як альтернативу інших підходів, а радше як всеохоплюючий підхід, який залишає простір для їх імплементації (включення).

Проведеним нами науковим дослідженням встановлено, що з моделлю Problem-Oriented Policing є сумісними й інші сучасні поліцейські моделі правоохоронної діяльності.

Так, Community Policing (модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад), – це філософія, яка просуває організаційні стратегії, які підтримують систематичне використання партнерських відносин і методів вирішення проблем, щоб проактивно вирішувати негайні проблеми через усунення умов, які викликають проблеми громадської безпеки, такі як злочинність, порушення громадського порядку, соціальний безлад і страх злочинності [251].

Попри те, що модель Problem-Oriented Policing часто переплітається з моделлю здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), ці моделі все-таки не є тотожними. Існує ймовірність сплутати модель проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing) з моделлю правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). Водночас основним напрямом діяльності поліції, орієнтованої на громаду, є поліпшення відносин між

правоохоронними органами та громадянами, тоді як проблемно-орієнтована поліція залежить від інформації громадян про проблемні аспекти у громадах [365].

Нами встановлено, що правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад (Community Policing), є ширшою організаційною філософією, яка охоплює принципи правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, а також передбачає розвиток зовнішніх партнерств із зацікавленими сторонами в громаді. Крім того, правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад, стосується організаційних змін (наприклад, децентралізоване прийняття рішень, фіксована географічна підзвітність, загальновідомче навчання, часте оцінювання особового складу), спрямованих на підтримку спільного розв'язання проблем, створення партнерств із громадою та на загальний випереджувальний підхід до злочинності й порушення громадського порядку. В разі її належної організації, правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад (Community Policing), є загальною філософією, у межах якої може існувати й розвиватися модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Крім того, правоохоронній структурі, яка не запровадила принципи правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, навряд чи вдасться реалізувати суттєвий вплив на зменшення злочинності.

Одним з елементів процесу правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), є визначення партнерів, які могли б надавати допомогу в розв'язанні певних проблем, так само, як і в правоохоронній діяльності, орієнтованій на потреби громад (Community policing). Водночас, хоч успішність заходів із розв'язання проблем і можна визначити на підставі реакції громади, загалом допомога громади зрідка може бути корисною для спеціалізованої технічної роботи, пов'язаної з аналізом проблем, розробленням рішень та оцінкою вжитих заходів [305, с. 23].

Правоохоронна діяльність, орієнтована на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), не є тотожною моделі підзвітності CompStat, хоча вони

мають певні спільні риси. У моделі підзвітності CompStat наголошується на використанні сучасних комп'ютеризованих можливостей опрацювання даних про злочинність та картування злочинів, швидке розгортання поліцейських ресурсів у місцях кримінальної концентрації, і підзвітність поліції та командування за застосовані конкретні стратегії та рішення на визначених територіях [442].

Обидві моделі покликані зосередити увагу поліції на поточних проблемах злочинності. Водночас модель підзвітності CompStat зазвичай обмежується географічними «гарячими зонами», тоді як модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), можна застосовувати до ширшого спектру концентрацій злочинної діяльності. Хоча в обох моделях за основу для діяльності поліції використовують дані, але спектр таких даних, і ступінь аналізу в межах правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), ширший, ніж у випадку з моделлю підзвітності CompStat, орієнтованою на швидку постановку завдань. Модель підзвітності CompStat майже виключно спрямована на використання тактики правоохоронних заходів, таких як арешти й покарання, тоді як модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), передбачає та спонукає до застосування ширшого спектру заходів реагування. На відміну від потенційно короткострокових переваг моделі підзвітності CompStat, підхід, орієнтований на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), спрямовано на більш довгострокові рішення. З огляду на те, що модель підзвітності CompStat доречно використовувати як засіб «першої допомоги», то модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) доречно використовувати для запровадження довгострокових заходів, ці два підходи можуть ефективно співіснувати разом [305, с. 22].

Проведене наукове дослідження дозволяє виокремити характерні особливості інших моделей, які мають спільні риси із моделлю правоохоронної

діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). До таких характерних особливостей слід віднести:

- залучення допомоги представників територіальних громад;
- поглиблений аналіз і дослідження тенденції та закономірностей злочинності;
- фокусування особливої уваги на порушеннях громадського порядку, що призводить до формування переконання про бездіяльність поліції, та знижує рівень довіри до поліції, що у підсумку ускладнює взаємодію поліції з населенням і передачу людьми цінної інформації, яка має значення для побудови проактивної правоохоронної діяльності;
- перевага відповідей (заходів реагування), ефективність яких доведено практичною діяльністю;
- зосередження на гарячих точках «hot spots» (рецидиви кримінальних проявів, місць їх прояву та повторні жертви злочинів);
- участь лінійних співробітників поліції у процесі прийняття управлінських рішень керівним складом про види та обсяг заходів реагування.

Ці характерні особливості застосовуються тією мірою, якою вони зумовлюють більш ефективну та дієву відповідь на проблеми.

Модель Problem-Oriented Policing є однією з небагатьох дійсно комплексних (усеохоплюючих) моделей правоохоронної діяльності. Це не просто оперативна тактика або техніка управління, її реалізація має наслідки для всієї правоохоронної діяльності. З огляду на таку всеохоплюваність, вчені М. Скотт (M. Scott) та С. Кірбі (S. Kirby) розробили порівняльну таблицю, в якій здійснено порівняння між проблемно-орієнтованою моделлю діяльності поліції (Problem-Oriented Policing) та іншими поширеними проактивними моделями діяльності поліції [393, с. 5-10].

	Problem-Oriented Policing	Community Policing	Intelligence led Policing	Broken Windows Policing	CompStat	Hot Spots Policing
Основний акцент	Покращення відповіді на стан громадської безпеки, з огляду на проблеми громади	Залучення суспільства до поліцейської діяльності	Загальний менеджмент діяльності правоохоронного органу	Зниження злочинності через контроль порушень громадської безпеки	Скорочення поширення тяжких та особливо тяжких злочинів	Зниження злочинності відбувається через обслуговування місць кримінальної концентрації
Коли поліція та громада співпрацюють	Вирішується проблема за проблемою	Завжди, або майже завжди	Співпраця є складовою моделі	Для виявлення проблем громади	Не явний пріоритет	Не явний пріоритет
Акцент на аналіз проблеми	Найвищий пріоритет надається ретельному аналізу	Має значення, але менш важливо, ніж співпраця з громадою	Базується на оцінюванні загроз, ризиків та прогнозуванні	Не явний пріоритет	До такої міри, щоб виявити короткочасний злочинний сплеск	До такої міри, щоб виявити злочинні «гарячі точки» (Hot Spots)
Перевага для відповіді	Сильна перевага над кримінальним покаранням альтернатив і піддати явище дослідженню. Превентивна відповідь має перевагу над реактивною	Перевага спільної відповіді з громадою	Стратегічна правоохоронна діяльність має тенденцію бути основною	Перевага для формального і неформального виконання соціальних норм і правил	Перевага – інтенсивна присутність поліції	Перевага – інтенсивне патрулювання у місцях кримінальної концентрації «гарячих точках»; неоднозначність щодо того, що поліції слід робити у таких місцях

Роль поліції в організації і мобілізації громади	Тільки якщо це в межах контексту конкретної проблеми	Підкреслена сильна роль поліції	Не явний пріоритет	Підкреслена сильна роль поліції, де рівень організації спільноти слабкий	Не явний пріоритет	Не явний пріоритет
Важливість географічної децентралізації поліції та безперервного тривалого закріплення офіцера до громади	Бажано, але не суттєво	Необхідно	Не явний пріоритет	Важливо, що офіцери знають, які норми місцевої спільноти слід контролювати	Не явний пріоритет	Не явний пріоритет
Ступінь, до якого поліція узгоджує прийняття рішень із громадою	Наполегливо заохочує участь громади при збереженні остаточного впливу поліції у прийнятті рішень	Підкреслене спільне прийняття рішень поліцією із громадою	Не явний пріоритет	Важливо, цим поліція прищеплює зміцнення громадських норм	Не явний пріоритет	Не явний пріоритет
Акцент на вміння та навички офіцерів	Важливі інтелектуальні та аналітичні здібності	Важливі міжособистісні навички та вміння	Прийняття рішень на основі аналітичної розвідки	Підкреслений авторитет і якісні навички міжособистісного спілкування	Підкреслює командне прийняття рішень; незначний акцент на вміння та навички лінійних поліцейських	Підкреслена готовність проводити час у відомих «гарячих точках»

Роль поліції або мандат (повноваження)	Заохочує широку, але не безмежну, роль поліції	Заохочує широку роль поліції, щоб досягти амбітних соціальних цілей	Максимальний контроль за тяжкими організованими формати злочинів. Розширена роль, щоб охопити більше аспектів поліцейської функції	Широкий поліцейський мандат для забезпечення порядку	Підкреслена роль щодо обмеження впливу злочинності	Не явний пріоритет
--	--	---	--	--	--	--------------------

Рис. 24. Порівняльна таблиця проблемно-орієнтованої моделі діяльності поліції (Problem-Oriented Policing) з іншими поширеними проактивними моделями діяльності поліції

Зарубіжними вченими у галузі правоохоронної діяльності у 2008 році проведено дослідження ефективності заходів у межах правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику. Аналіз показав, що використання моделі Problem-Oriented Policing може обмежити поширення злочинності та правопорушень. Науковими дослідженнями також виявлено загальний позитивний вплив моделі на різні типи проблем і типи злочинів, виміряні різними способами. Також проведеними дослідженнями встановлено, що використання проблемно-орієнтованої моделі діяльності поліції може бути особливо ефективним у «гарячих точках».

У наукових дослідженнях, сфокусованих на визначенні ефективності застосування правоохоронної моделі, орієнтованої на вирішення проблем (Problem-Oriented Policing), зазначається, що ефект від втручання може відрізнятися, залежно від спрямування зусиль. Втручання, які були зосереджені на «менеджерах» місць (тобто організаціях чи окремих особах, відповідальних за використання певного місця), правопорушниках або потенційних жертвах, не відрізнялися одні від одних [439].

Окреме наукове дослідження, проведене вченими А. Брагою (A. Braga), Б. Турчаном (B. Turchan) і А. Папахрістосом (A. Papachristos) у 2019 році показало, що поєднання моделі Problem-Oriented Policing із стратегією «гарячих точок» (спрямування діяльності на ті місця, де найбільше зосереджено злочинів) може бути особливо ефективним [227].

Також встановлено, що стосовно вирішення різних видів проблем, ефективність моделі Problem-Oriented Policing проявляється і у таких напрямках:

- модель Problem-Oriented Policing ефективна для зниження злочинності в місцях підвищеного ризику;
- якщо реалізація моделі Problem-Oriented Policing відбувається у взаємодії із громадою, то у підсумку ця модель є потенційно ефективною для поліпшення відносин із такою громадою;
- якщо під час реалізації моделі Problem-Oriented Policing відбувається збір та опрацювання порад від громади, і ці поради реалізуються, у підсумку це може потенційно призвести до виявлення та нейтралізації більш серйозних злочинів.

Результати наукових досліджень підтверджують ідею про те, що проактивні моделі діяльності поліції, суттю яких є визначення конкретних проблем та їх аналіз для визначення основних причин, а також розроблення та забезпечення індивідуальних відповідей, є більш ефективними для обмеження поширення злочинності та правопорушень, аніж стандартні, реактивні методи роботи поліції. Отже, можна констатувати, що правоохоронні органи повинні включати підходи до вирішення проблем у свої стратегії запобігання злочинності.

Однак повноцінно визначити вплив моделі Problem-Oriented Policing на злочинність однозначно складно, оскільки такий вплив неоднорідний. Результати від застосування моделі повинні враховувати поширену мінливість

у типах ідентифікованих проблем, а також типах використаних спеціально розроблених стратегій втручання, що свідчить про те, що необхідні додаткові комплексні дослідження для більш надійного аналізу факторів, які впливають на модель Problem-Oriented Policing [297].

У результаті проведення наукових досліджень встановлено, що досліджувана модель здійснює скромний, проте значний вплив на зниження рівня злочинності [437]. Дослідники дійшли висновку, що навіть поверхневого вирішення проблем достатньо, щоб вплинути на рівень злочинності та порушення громадського порядку [221]. Незважаючи на те, що необхідно провести більш ретельні дослідження щодо заходів, пов'язаних із досліджуваною моделлю, наявні дані показують, що це найперспективніша проактивна модель правоохоронної діяльності [403; 435; 437].

Інші наукові дослідження вказують на те, що для підтримки ефективного вирішення проблем дуже важливе значення має аналітичний потенціал. Очевидно, що вирішення проблеми матиме меншу ефективність, якщо буде проведено поверхневий несистемний аналіз першопричин і сутності проблеми, що може бути наслідком нестачі кваліфікованих кримінальних аналітиків або низької якості даних, поданих для аналітичного дослідження [401].

Загалом слід констатувати, що модель Problem-Oriented Policing стала однією з найбільш широко прийнятих і використовуваних стратегій у американській поліцейській діяльності. На це вказує і прийняття моделі Problem-Oriented Policing основними федеральними агентствами та національними поліцейськими групами, і створення національних нагород за ефективних програм вирішення проблем у межах моделі Problem-Oriented Policing. Управління поліцейських служб, орієнтованих на громаду (COPS, США), прийняло модель Problem-Oriented Policing як ключову стратегію. Центр проблемно-орієнтованої поліції (Center for Problem-Oriented Policing, США)

розробив понад 70 проблемно-орієнтованих посібників для поліції. Бюро допомоги правосуддю (Bureau of Justice Assistance, США) також профінансувало створення проблемно-орієнтованих посібників, заходів реагування та інструментів їх реалізації. Дослідницький форум (Police Executive Research Forum, США) визначив модель Problem-Oriented Policing як «потужний інструмент у поліцейському арсеналі», і починаючи з 1980-го року почав проводити щорічну національну конференцію для оприлюднення та просування стратегій Problem-Oriented Policing. У 1993 році у США була заснована премія Германа Гольдштейна за «досконалість вирішення проблем». У Великій Британії у 1999 році засновано премію «Tilley Awards» за ініціативи вирішення проблем в межах моделі Problem-Oriented Policing, щоб відзначити проекти, які досягли успіху у вирішенні проблем, з якими стикаються поліція, суб'єкти взаємодії та представники громад [419]. Відображаючи широкомасштабне впровадження моделі Problem-Oriented Policing американськими поліцейськими агентствами, у 2013 році було проведено опитування управлінням правоохоронними органами та адміністративної статистики (LEMAS, США), за результатами якого встановлено, що 74% департаментів, які обслуговують від 100 000 до 249 000 громадян, повідомили, що активно заохочують офіцерів до участі в проєктах вирішення проблем [297].

Проведеним нами опитуванням встановлено, що 39 % респондентів вважають, що проблемно-орієнтована поліцейська діяльність є ефективним інструментом для підвищення ефективності правоохоронної діяльності, 48 % респондентів вважають, що така діяльність може бути ефективною, але потрібні додаткові умови. 13% респондентів не впевнені в її ефективності або вважають, що вона не буде мати значного впливу. Отже, модель «Проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності» (Problem-Oriented Policing) може бути

важливим інструментом в проактивній боротьбі з злочинністю та підвищенні загального рівня безпеки в громаді. (Додаток Б).

Отже, на основі останніх 30 років досліджень поліцейської діяльності дослідники дійшли висновку, що для того, аби підходи до поліцейської діяльності були ефективними, вони повинні бути зосередженими на вирішення проблем [399; 412; 221; 435].

Слід зазначити, що дослідження та висвітлення позитивного зарубіжного досвіду проактивного впливу на повторювані проблеми, які справляють вплив на стан криміногенної ситуації, становить підвищений інтерес для профілактичної правоохоронної складової діяльності вітчизняних правоохоронних органів. Сформований та апробований зарубіжний досвід застосування ефективних та дієвих контрзаходів до повторюваних проблем є суттєвим резервом інституційних знань, застосування яких за аналогією також може зумовити сутнісні зміни у стані справ щодо проблемно-орієнтованої правоохоронної діяльності [156, с. 85].

Кримінальний аналіз має важливе значення для успішності правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику. Аналітики, які працюють у межах цієї моделі, роблять різноманітні внески, які використовуються впродовж усього процесу застосування методології SARA. Можна впевнено стверджувати, що без кримінального аналізу правоохоронна діяльність, орієнтована на певну проблематику, не набула б такого поширення та не справляла б такий значний позитивний вплив на розв'язання проблем злочинності й порушення громадського порядку, як це є сьогодні. Найкраще користь від цієї моделі можна проілюструвати багатьма реалізованими проєктами, а також численними посібниками, розробленими, опрацьованими й опублікованими Центром із питань правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Center for Problem-Oriented Policing/POP Center), за

фінансування з боку Бюро з питань правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, Міністерства юстиції США. На сьогодні доступно 92 посібники з питань правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, в яких розглянуто деякі з найбільш поширених проблем злочинності, заходів реагування та інструментів, які можуть використовувати й застосовувати на практиці ті, хто має справу з подібними проблемами. Деякі з цих тем охоплюють проблеми вандалізму, крадіжок із проникненням, підробки медичних рецептів, незаконного заволодіння транспортними засобами та крадіжок з авто на паркувальних майданчиках, підліткового хуліганства в громадських місцях, хуліганства поряд із розважальними закладами тощо. У кожному посібнику наведено рекомендації щодо розв'язання проблем, включаючи інформацію та підходи, які кримінальний аналітик може використовувати для одержання належного розуміння й оцінки проблем, які справляють вплив на стан криміногенної ситуації.

У рамках моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, кримінальні аналітики тісно співпрацюють із кадровими співробітниками поліції, на яких покладено обов'язки виявлення, викриття та розслідування конкретних злочинних проявів. Проблема, яку аналізують кримінальні аналітики, може бути і короткостроковою, проте модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, здебільшого використовують для розв'язання довготривалих проблем, які потребують стратегічного підходу до їх вирішення. Тож вирішальне значення для вирішення проблем відіграє етап аналізу, що має критичне значення для дослідження сутності проблем та її детермінант. Неналежний аналіз сутності проблеми може призвести до неправильного визначення заходів з реагування з метою вирішення проблеми. Крім того, перехід від фази сканування одразу до фази вжиття заходів реагування в рамках моделі SARA без проведення

відповідного поглибленого аналізу й оцінки за результатами вжитих заходів, по суті, буде нераціональним витрачанням ресурсів у короткостроковій і довгостроковій перспективі. Це особливо стосується тих випадків, коли відповідь на проблему полягає в простому посиленні патрулювання, яке не завжди є ефективним, і може спричинити переміщення злочинної активності до інших подібних районів, чи об'єктів, або повернення проблеми після перекидання ресурсів в інше місце [180, с. 135].

Зрештою, одним із найважливіших чинників для ефективної правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, є наявність в аналітиків часу для фактичного відвідання й дослідження проблеми на місці в поєднанні із аналізом даних, щоб гарантувати повне охоплення контексту проблеми. Проблеми неможливо аналізувати повною мірою без урахування відповідного контексту. Саме в цьому аспекті правоохоронна діяльність, орієнтована на певну проблематику, часто перетинається з правоохоронною діяльністю, орієнтованою на потреби громад: від громадян, і власників бізнесу у відповідному районі може знадобитися інформація стосовно місцевих традицій та культури, а також справжнього масштабу проблеми, яка поширена у тих чи інших територіальних громадах.

Кримінальний аналіз у моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), відіграє важливу роль. Він дозволяє співробітникам правоохоронних органів розуміти й аналізувати конкретні кримінальні проблеми, що виникають у конкретній області або спільноті. Цей аналіз включає збір та аналіз даних про злочини, їх характеристики, місця і час учинення, а також інші фактори, які можуть бути пов'язані з кримінальною активністю. На основі отриманих даних, кримінальний аналіз дозволяє визначити першопричини кримінальних проблем, що дозволяє розробити ефективні стратегії та тактики для їх

запобігання та усунення. Кримінальні аналітики можуть ідентифікувати зони ризику та осіб, які можуть бути причетні до злочинів [389].

Окрім того, кримінальний аналіз у моделі Problem-Oriented Policing сприяє встановленню взаємодії (партнерства) між правоохоронними органами та мешканцями територіальних громад. Аналітичні дані можуть бути використані для інформування громади про кримінальні проблеми для спільного розроблення стратегій їх вирішення.

Отже, кримінальний аналіз є необхідним інструментом у реалізації моделі Problem-Oriented Policing, оскільки дозволяє аналізувати та вирішувати кримінальні проблеми, сприяючи таким чином покращенню безпеки у стані криміногенної ситуації.

3.3. Модель підзвітності: CompStat

Дослідження історичного підґрунтя функціонування правоохоронних органів різних країн дає можливість виокремити спектр самостійних проактивних моделей правоохоронної діяльності, які є предметом дослідження, проте особливий інтерес становить модель підзвітності CompStat з огляду на те, що досліджувана модель сформувалася під впливом розвитку засад стратегічного лідерства запозиченого із прогресивного досвіду менеджменту в приватному секторі, які згодом були впроваджені в урядові установи загалом, а також і у діяльність правоохоронних органів. Видається, що дослідження позитивного зарубіжного досвіду та його імплементація у діяльність правоохоронних органів України, застосування алгоритмів правоохоронної проактивної моделі підзвітності CompStat є вагомим чинником, який може помітно підвищити якість та результативність базової запобіжної функції правоохоронних органів, а отже, потребує наукового дослідження та висвітлення.

Концептуальні та науково-практичні аспекти реалізації моделі підзвітності CompStat досліджували зарубіжні вчені, зокрема: Д. Вайсбурд (D. Weisburd), С. Мastroфскі (S. Mastrofski), А. Макнеллі (A. McNally), Р. Грінспен (R. Greenspan), Дж. Вілліс (J. Willis), В. Волш (W. Walsh), Дж. Етерно (J. Eterno), Е. Сільверман (E. Silverman), Дж. Годдаун (J. Godown), Б. Бонд (B. Bond), Р. Зінк (R. Zink) та інші вчені. Самостійних досліджень становлення та сутності моделі підзвітності CompStat в Україні проведено не було [171, с. 167].

Як зазначають вчені Д. Вейсбурд, С. Мastroфскі та інші у фундаментальному науковому дослідженні: «Reforming to preserve: CompStat and strategic problem solving in American policing» модель CompStat була представлена у 1994 році тодішнім комісаром Департаменту поліції Нью-Йорка В. Бреттоном (W. Bratton), і згодом була визнаною головною інновацією в американській поліції. За кілька років з моменту її виникнення повідомлялося, що відділи поліції усієї країни почали брати за основу діяльності модель підзвітності CompStat. Згодом модель CompStat навіть отримала нагороди від Гарвардського університету за те, що її застосування призвело до зменшення скорочення злочинності та покращення якості життя в м. Нью-Йорку (США) [436, с. 422].

Комісар В. Бреттон (W. Bratton) і його співробітники багато в чому опиралися на принципи управління, які вже отримали визнання як найсучасніші та перспективні на той час. Ці принципи включали здатність: 1) втілювати основні цілі правоохоронного органу у практичну діяльність; 2) надавати пріоритет оперативним цілям; 3) спрощувати механізм управління та персоніфікацію відповідальності за досягнення цих цілей; 4) більш якісно здійснювати сканування операційного середовища для раннього виявлення проблем і розроблення стратегії реагування; 5) збільшити організаційну гнучкість для впровадження найбільш перспективних стратегій; та 6) з'ясовувати, які заходи реагування працюють, а які ні, дотримуючись емпіричної оцінки того, що сталося. Такий стиль управління почали

характеризувати як «стратегічне лідерство» і «стратегічний вибір» [436, с. 422-423].

Модель підзвітності CompStat об'єднує багато принципів управління разом в одній моделі, пристосованій для правоохоронних органів. Ця модель характеризується у найбільш загальному вигляді як «стратегічне вирішення проблем». «Стратегічне» є доречним описом, оскільки увиразнює суть цієї моделі – спрямованість на створення загального та універсального підходу до управління поліцією, яка має справу з невизначеним і нестабільним середовищем.

CompStat – скорочення від COMPUter STATistics або COMPARative (Comparison) STATistics – це комбінація інструментів управління, філософії та організаційного управління для відділів поліції. Попри те, що про походження назви моделі досі точаться дискусії (наприклад, «комп'ютерна статистика», «порівняння статистичних даних»), модель CompStat – це управлінський процес у межах системи управління ефективністю, який включає аналіз даних про злочини та порушення громадського порядку, засоби для вирішення стратегічних проблем і чітку структуру підзвітності. Це інструмент управління продуктивністю, заснований на меті постійного вдосконалення. CompStat надає спосіб, за допомогою якого можна точно та швидко визначити проблемні точні географічні зони та вимірювати результати діяльності з вирішення проблем.

У моделі CompStat підкреслюється залежність від точного та своєчасного аналізу криміногенних даних для виявлення патернів, серій, тенденцій та закономірностей із подальшим швидким виділенням особового складу та ресурсів для вжиття цільових заходів реагування. Структура підзвітності має головне значення для того, щоб гарантувати вибір ефективних заходів за результатами аналізу, правильність застосування заходів, а також оцінку ефективності цих заходів щодо стабілізації криміногенної ситуації або оперативної обстановки.

На запитання про те, чи доцільно організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних

органів (людські, фінансові, технічні тощо) шляхом застосування моделі підзвітності CompStat респонденти відповіли наступним чином: 49% вважають, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності; 39 % вважають, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом; 4% вважають, що даний напрям організації діяльності безперспективний; 8% опитаних зазначити, що на дане запитання складно відповісти. Отримані результати підкреслюють загальний інтерес до використання моделі підзвітності CompStat для роботи правоохоронних органів щодо запобігання кримінальній активності, але також вказують і на існування певних застережень серед окремих респондентів. (Додаток Б).

Модель підзвітності CompStat надає правоохоронним органам можливість реструктурувати свою систему управління для поліпшення розподілу ресурсів, покращення співпраці з іншими урядовими та правоохоронними структурами для надання якісних правоохоронних послуг громадянам. CompStat – це цілеспрямований стратегічний процес управління, який використовує технології, операційну стратегію та управлінську підзвітність для структурування надання поліцейських послуг і забезпечення безпеки громадам [430].

У найбільш загальному вигляді модель підзвітності CompStat передбачає, що керівники поліції несуть відповідальність за злочини на своїх територіях. Модель CompStat супроводжується застосуванням сучасною комп'ютеризованою системою накопичення та аналізу криміногенних даних, розширеними можливостями картографування злочинності, що використовується як основа для регулярних інтерактивних зустрічей зі стратегії протидії злочинності, на яких керівники вищих рівнів заслуховують та за потреби можуть притягнути до відповідальності керівників поліції нижчого рівня за конкретні реалізовані ними стратегії та рішення протидії злочинності [276, с. 427].

Модель підзвітності CompStat працює як стратегічна система контролю, впроваджена для збору та поширення інформації про проблеми злочинності та формування відповідей на стан справ, що складається. Ці елементи найбільш помітно відображається на засіданнях CompStat, під час яких місцеві (територіальні) керівники звітують перед керівниками управлінь чи департаментів та повідомляють про проблеми злочинності на своїх територіальних одиницях та про те, що вони з цим роблять.

Модель CompStat – це модель «стратегічного вирішення проблем», яка прагне зосередити органи поліції на конкретних проблемах злочинності та надати повноваження поліцейським органам виявляти та вирішувати ці проблеми [436]. Якщо порівнювати модель CompStat з поширеними уявленнями про проблемно орієнтовані моделі та концепції діяльності поліції, які зазвичай зосереджені на практиці на рівні ліній (шахрайства, крадіжки, незаконні заволодіння транспортними засобами), CompStat зосереджується на способах організації органів поліції як інституції, що вирішують проблеми, а не на конкретних стратегіях вирішення проблем, які застосовує поліція для вирішення проблем злочинності.

Модель CompStat надає спосіб або інструмент, завдяки якому співробітники поліції можуть точно та швидко виявити проблеми, точно визначити географічні райони та виміряти результати діяльності з вирішення проблем. У підсумку моделі управління на основі даних під назвою CompStat приписують зменшення злочинності й покращення якості життя громадян [255].

Модель CompStat – це багатоаспектна система управління операціями (діяльністю) поліції. Модель CompStat функціонує як процес боротьби зі злочинністю, який включає повторювані зустрічі, зазвичай щотижня, на яких критично переглядаються показники діяльності агентства для визначення шляхів покращення їх діяльності. Модель CompStat дотримується класичної моделі вирішення проблем, яка зосереджена на підзвітності на всіх рівнях організації. На основі аналізу кількісних статистичних показників формуються

передумови для визначення моделей злочинів (профіль злочину), характеристик групи злочинців (профіль групи), особливості підозрюваних (профіль підозрюваного) та ідентифікуються «гарячі точки» (Hot Spots). На основі проаналізованих даних розробляються стратегії для протидії будь-якому поширенню кримінальної активності. Процес CompStat заохочує творчість у розробці стратегій, розподілі ресурсів та розгортанні особового складу поліції. Модель CompStat передбачає відповідальність керівників та працівників за проактивне протистояння проблемам злочинності.

Модель управління діяльністю CompStat складається з чотирьох принципів, які визначають стратегію зменшення злочинності при створенні економічно ефективних операцій. Ці чотири принципи CompStat – це:

- 1) збір та аналіз точної та своєчасної інформації;
- 2) розробка ефективної тактики протидії;
- 3) швидке розгортання ресурсів;
- 4) оцінка операцій.

Аналіз криміногенних даних кримінальними аналітиками дає змогу сформулювати розвідувальні аналітичні продукти – інформацію, яка узагальнює стан справ, що дозволяє виявляти поточні та перспективні проблеми злочинності та проводити оцінку зусиль щодо їх вирішення. Для вирішення проблем злочинності розробляється та впроваджується плани дій. Після того, як тактичний план дій розроблено для протидії виявленій проблемі злочинності, керівний склад повинен швидко підготуватися до його реалізації ще до загострення проблеми. Оцінка вжитих заходів додатково дозволяє визначити, що слід змінювати, що продовжувати а що доречно припиняти у реалізовуваних визначених планом заходах, щоб ефективно користуватися наявними обмеженими ресурсами [288].

Модель підзвітності CompStat є моделлю вирішення проблем через зміни в організації роботи. Модель спрямована на отримання об'єктивних діагностичних даних сильних та слабких сторін в організації діяльності поліції. Також модель опирається на посилення індивідуальних зусиль місцевих

керівників відділів поліції і рядового складу, використовуючи як стимули, так і стримування.

Нарада CompStat супроводжується оприлюдненням даних про криміногенну обстановку у конкретній територіальній одиниці, що має вагоме значення у цьому процесі. Статистичні відомості про криміногенну ситуацію та інші дотичні до них відомості, інформація про проблеми дільниці проєктуються на екрани під час CompStat наради, а також керівники надають відповіді на запитання про те, з якими проблемами вони мають справу. Звіт керівника поліції територіальної одиниці містить щотижневі, місячні та річні узагальнення про повідомлення про злочини, відомості про арешти, затримання, випадки застосування зброї, про жертви злочинів, про типи інцидентів тощо. Крім того, створюються електронні карти, щоб показати географічну концентрацію (Hot spots) злочинів на території діяльності поліції. Також ідентифікуються випадки «сплеску злочинності». Крім того, заслуховують профіль поліцейського керівника у громаді, а також інші характеристики підпорядкованої йому адміністративно-територіальної одиниці (наприклад, демографічні дані, соціально-економічні дані, навантаження та інші характеристики).

Отже, звіти на нарадах CompStat слугують основою для демонстрації керівниками їхнього розуміння проблем злочинності у їхніх територіальних одиницях з метою обговорення та розроблення з вищим керівництвом та іншими присутніми керівниками стратегії подальшої діяльності. Підготовлені плани дій ретельно протоколюються. На наступній нараді CompStat керівник повинен продемонструвати, як визначена стратегія дій реалізовується.

Проведеним опитуванням встановлено, що 43% респондентів вважають, що модель CompStat є ефективним інструментом для підвищення ефективності запобіжної правоохоронної діяльності. 43% респондентів не впевнені в її ефективності, або вважають, що вона не буде мати значного впливу. 9% респондентів вважають даний напрям безперспективним і 5% респондентів стурбовані тим, що модель CompStat може заохочувати маніпулювання

статистикою. Таким чином, хоча модель CompStat має потенціал для підвищення ефективності запобіжної правоохоронної діяльності, проте важливо урахувати її обмеження та ризики, пов'язані з можливим маніпулюванням даними та неефективним впровадженням запропонованих стратегій або недостатньою увагою до конкретних факторів, що впливають на злочинність. (Додаток Б).

Таким чином, основними рисами, що характеризують модель підзвітності CompStat, є внутрішня підзвітність, організаційна гнучкість, керованість даними, ідентифікація та оцінка проблем, а також інноваційні підходи до вирішення проблем. Разом ці елементи утворюють комплексний підхід до мобілізації поліцейських зусиль для виявлення, аналізу та вирішення проблем громадської безпеки [436].

Модель CompStat вийшла за межі правоохоронних органів та успішно впроваджується в різних сферах державної служби, оскільки становить якісну програму оцінки ефективності, що може підвищити продуктивність праці та забезпечити підзвітність. Варто зазначити, що CompStat вважалася одним з найвизначніших поліцейських нововведень протягом останніх 20-ти років.

У процесі проведення дослідження зарубіжної наукової літератури встановлено, що основними організаційними компонентами моделі підзвітності CompStat є наявність своєчасно отриманої та точної інформації про стан справ, яка підлягає аналітичному дослідженню кримінальними аналітиками, з метою підготовки оглядів для керівного складу поліції, наділеного повноваженнями ухвалювати рішення про застосування тактичних підходів до запобігання злочинності та розподілу ресурсів, які слід застосовувати планово та оперативно. Важливим компонентом моделі підзвітності CompStat є безперервне подальше спостереження та оцінка ефективності застосовуваних практик з метою вчасного внесення потрібних коректив [172, с. 281].

1. Своєчасна та точна інформація та її опрацювання кримінальними аналітиками – це запорука розуміння того, що відбувається. CompStat передбачає підготовку звітів, які включають дані за попередній тиждень. Це

робиться для того, щоб надати найсвіжіші дані в режимі реального часу. Немає сенсу діяти на основі даних або тенденцій, що відбулися тижні або місяці тому. Зібрані дані підлягають цілеспрямованому аналізу кримінальним аналітиками та розповсюдженню (доведенню) результатів для всіх рівнів організації та управління поліцією.

2. Ефективна тактика – ретельно розроблений план дій. План дій дає змогу керівникам спрямовувати конкретні ресурси на всі аспекти проблеми. Учений І. Кравченко визначає, що планування передбачає розробку рішення про те, якими мають бути учасники управлінського процесу, стан справ, бажані результати, шляхи їх досягнення. План охоплює весь процес кількісно-якісних змін суб'єкта й об'єкта управління, відносини між суб'єктом та самим середовищем як умову життєдіяльності системи. Планування – це одна з функцій, за допомогою якої керівництво спрямовує зусилля всіх членів колективу на досягнення його загальних цілей [76, с. 21-22]. Під час підготовки плану дій розглядають проблеми та тенденції з різних боків, що дає можливість готувати унікальні (індивідуальні) та різноманітні стратегії і тактики зниження рівня прояву злочинності та вирішення проблем.

3. Швидке розгортання ресурсів – слід діяти швидко. Нелогічно розподіляти ресурси на сфери, у яких існували проблеми зі злочинністю тижні чи місяці тому. Щоб отримати позитивні результати плани дій повинні реалізовуватись швидко, до того, як злочинність змінить географію прояву. Використання швидкого розгортання збільшує ймовірність ефективно і результативно вплинути на проблему.

4. Безперервне подальше спостереження та оцінка – якщо заходи дають результати, доцільно працювати в цьому напрямі ще активніше. Якщо результатів немає, слід шукати альтернативні способи впливу на проблему або стан справ. Важливим елементом оперативного плану є підзвітність та необхідність критичної оцінки з метою визначити вплив реалізації запланованих заходів на визначені цілі. Керівники поліції, які проводять наради CompStat, несуть персональну відповідальність за стратегії, розроблені в

процесі попереднього засідання. Успіх або невдача тактики та стратегії проактивної правоохоронної діяльності оцінюються на предмет ефективності та доцільності використання подібних заходів у майбутньому [288]. Наради CompStat за участі керівного складу та відповідальних за підтримання правопорядку на конкретних територіях є невід’ємною частиною реалізації моделі CompStat. Ці наради мають регулярний плановий характер – «CompStat» зустрічі (наради, брифінги). Ці зустрічі (наради, брифінги) об’єднують усі рівні управління всередині організації.

На таких зустрічах, на основі колективного досвіду, розробляють тактику співпраці або стратегію досягнення конкретної цілі та завдання, що визначені під час CompStat процесу. Зустрічі (наради, брифінги) CompStat дають можливість організації вести відкритий двосторонній діалог та реагувати на незліченну кількість викликів, які стоять перед правоохоронними органами – визначити тенденції злочинності, розгорнути ресурси та оцінити стратегії боротьби зі злочинністю.

Згідно зі статтею 6 пункту 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, Національна поліція для виконання покладених на неї завдань має право скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції Національної поліції. Повноваженням скликати та проводити наради з питань, що належать до компетенції Національної поліції наділений і Голова Національної поліції України (п. 31 ст. 11 Положення про Національну поліцію) [117].

На нашу думку, основний підхід до проведення нарад для вивчення стану справ та розроблення конкретизованих заходів стабілізації криміногенної ситуації у окремих адміністративних одиницях у форматі наради CompStat є перспективним зарубіжним досвідом, який має суттєвий резерв підвищення ефективності реалізації управлінських повноважень і заслуговує ґрунтовного вивчення та запровадження у діяльність Національної поліції України.

Одним з компонентів моделі підзвітності CompStat є звіти. Для проведення нарад CompStat співробітники підрозділів кримінального аналізу готують інформаційні звіти. Звіти для нарад CompStat відображають часові періоди за попередні 7 днів, попередні 28 днів, 28 днів, які передують попереднім 28 дням, за 1 рік до дати підготовки звіту та 5 років. Кожен з цих періодів поточного року порівнюються з тим самим проміжком часу попереднього року. Відображаються для наочності також і показники за три і за п'ять років.

Звіти кримінальних аналітиків – це статистичні огляди повідомлень про виявлені злочини, арешти та виклики поліції, схеми злочинів, схеми злочинних зв'язків тощо, а також про відомості, які мають значення для стану та тенденцій злочинності, відомості про заходи, які вживає конкретний правоохоронний орган для підтримання позитивного стану криміногенної ситуації.

Виявлення, опис, трактування тенденцій злочинності виконує інформативну функцію в межах управлінської діяльності, дає змогу окреслити коло найбільш важливих та, водночас, проблемних сфер суспільних відносин, оптимізувати їх змістовні компоненти та знизити кримінальну активність [99, с. 1-2].

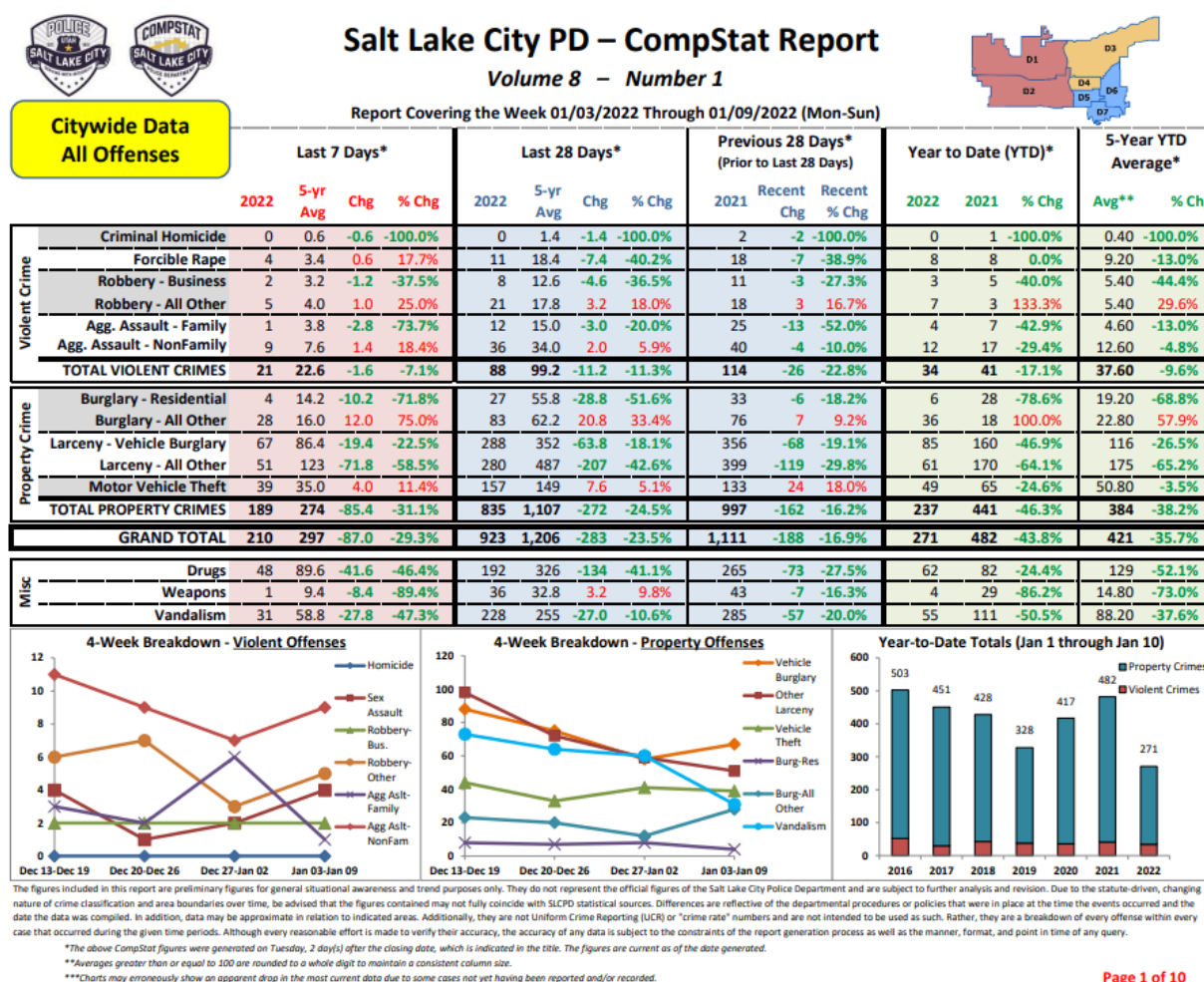

Рис. 25. Зображення звіту CompStat поліцейського департаменту Солт Лейк Сіті (Salt Lake City PD)

Ці дані із зазначенням конкретних місць та часу вчинення злочинів та дій правоохоронних органів передаються керівнику, який очолює нараду CompStat. На нараді CompStat така інформація збирається та завантажується у загальну базу даних. Проводиться тактичний кримінальний аналіз із застосуванням комп'ютерних аналітичних програм і генерується щотижневий звіт CompStat, представляючи короткий виклад важливих показників ефективності діяльності у графічному форматі конкретного правоохоронного органу [386].

Отже, під час проведення наради CompStat присутні аналізують тенденції підвищення або зниження кримінальної активності з кожним періодом, видом

правопорушення, а також будь-які інші тенденції у стані, структурі та динаміці злочинності.

Під час нарад CompStat аналітики представляють свої дослідження і у частині визначення різних проблемних зон на конкретних територіях функціонування правоохоронних органів. Такі зони визначають кожного тижня. Керівники органів та підрозділів можуть легко розпізнати нові та встановлені тенденції злочинності, а також відхилення та аномалії. Також аналітики готують «теплові карти» (Hot Spots), що ілюструють конкретні географічні місця, де спостерігається концентрація кримінальних проявів – зони фокусування [288].

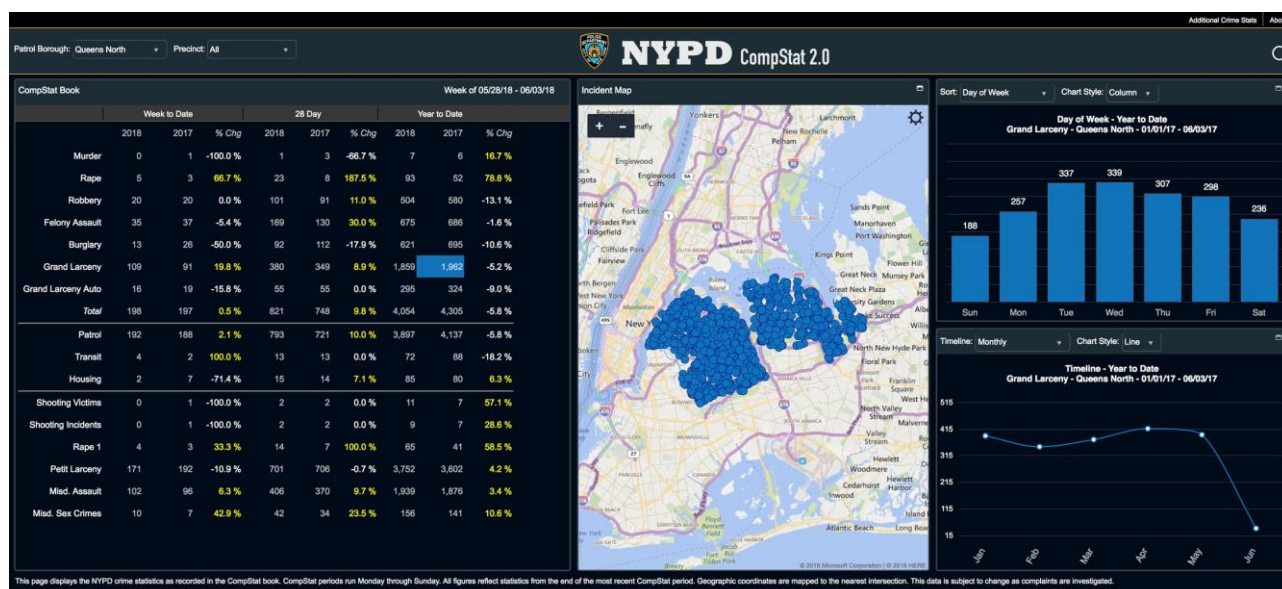

Рис. 26. Зображення вебсайту CompStat 2.0

Що стосується ситуації в Україні, то Законом України «Про Національну поліцію», зокрема статтею 86 передбачено, що метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних вебпорталах органів поліції звіт про діяльність поліції.

Закон визначає, що такий щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та

результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Також керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних вебпорталах органів, які вони очолюють [122].

На нашу думку, такі заходи, спрямовані на посилення громадського контролю поліції через щорічне звітування, мають позитивне значення, проте, як засвідчує досвід вивчення проактивної моделі правоохоронної діяльності CompStat, така практика може мати більш систематичний характер, а результати такого звітування мають підлягати глибокому аналізу з метою розроблення практичних рекомендацій про подальші конкретні дії поліції.

Наступним компонентом моделі підзвітності CompStat є аналіз. Для проведення наради CompStat аналітичний підрозділ аналізує окремі справи, опрацьовує аналітичні дані і створює візуалізацію для вибраної зони фокусування. Нарада проводиться у підготовленому для проведення презентації приміщенні. Підрозділи кримінального аналізу проводять три види аналітичних досліджень, залежно від обсягу поставлених завдань – тактичний, оперативний та стратегічний. У межах тактичного кримінального аналізу аналітичні підрозділи досліджують відомості, які стосуються конкретних фактів підготовки або вчинення злочинів. Такий вид аналітичного дослідження має обмежену перспективу використання у моделі CompStat, оскільки зусилля моделі спрямовують на окремі адміністративно-територіальні одиниці, в межах яких функціонують окремі територіальні органи поліції. Проте у межах тактичного кримінального аналізу важливе значення може мати дослідження діяльності організованої групи (злочинної організації), а також аналіз ефективності вжитих заходів та підготовка пропозицій керівництву щодо напрямів їх удосконалення щодо тяжких та особливо тяжких злочинів і тих, які можуть викликати суспільний резонанс.

Чи не найбільш вагоме значення для проведення нарад CompStat може мати проведення оперативних аналітичних досліджень. Під час таких досліджень аналітики встановлюють тенденції злочинності – розкриття основної спрямованості розвитку злочинності та її окремих видів у минулому і тепер. Вагоме значення також має визначення (дослідження) типової інформаційної моделі злочинної діяльності, аналіз стану злочинності на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи, який надає можливість розробити превентивні заходи щодо попередження виявлених особливостей на певній території; встановлення профілю злочину, підозрюваного та потерпілого; аналіз окремих видів злочинів та аналіз ризиків – забезпечує визначення та виявлення індикаторів ризику або характерних (типових) ознак суб'єктів, з боку яких існує висока вірогідність скоєння правопорушень, з метою їх подальшої перевірки та вжиття інших заходів, передбачених законодавством.

Водночас, вчений В. Безчастний констатує, що на початку аналізу сучасних тенденцій злочинності варто зауважити, що в основі свого відтворення сучасна злочинність має як закономірності об'єктивно історичного характеру, так і низку спонтанних факторів генерації суспільних суперечностей економічного, політичного, культурно-психологічного характеру, військово-політичної напруженості [19, с. 245]. Усі ці чинники сукупно формують криміногенну ситуацію. Результати аналітичного дослідження таких даних про криміногенну ситуацію формуються у вигляді аналітичних звітів (оглядів, довідок). Аналітичні звіти формують із вибраної інформації із внутрішніх та зовнішніх джерел та обов'язково мають містити висновки, рекомендації та прогнози.

В Україні уповноваженим структурним підрозділом Національної поліції з проведення, організації та координації інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, спрямованої на збір, оцінку та реалізацію інформації, зокрема й інформації з обмеженим доступом, шляхом надання її уповноваженим органам (підрозділам) для вжиття заходів відповідно до їх

компетенції, оцінювання ризиків, а також використання її для забезпечення виконання функцій, покладених на поліцію є Департамент кримінального аналізу [114].

Також складовим компонентом моделі підзвітності CompStat є наради (брифінги). Проактивна модель правоохоронної діяльності CompStat передбачає проведення щотижневих нарад (брифінгів) зі стратегії боротьби зі злочинністю. Ці наради (брифінги) збільшують інформаційний контакт між керівниками органів та підрозділів. Під час таких нарад (брифінгів) обговорення ґрунтуються на статистичному аналізі та картах злочинності, що містяться у щотижневих звітах CompStat.

Наради дають можливість усім учасникам під час перегляду результатів діяльності правоохоронного органу, розподілу ресурсів, прогнозування та реагування на мінливе організаційне середовище тощо працювати в одному напрямі.

На перший погляд, може виникнути міркування про те, що такі наради (брифінги, зустрічі) є простими «зустрічами особового складу». Такий опис буде не тільки неточним, але й приховує одну з найважливіших особливостей процесу. На засіданнях CompStat представлені члени усіх рівнів організаційної структури, які беруть активну участь в роботі.

Модель підзвітності CompStat створює передумови для застосування усіх доступних ліній комунікації в організації. Така модель вносить зміни у бюрократію та ієрархію – адміністратор, який буквально знаходиться на вершині організаційної структури, жваво та поглиблено обговорює питання з особами, які рідко, а інколи й ніколи не мали прямого доступу до вищого рівня керівників. Оперативні питання і занепокоєння, які зазвичай викликають шквал критики, тепер можна негайно вирішити через відверті дискусії між тими, хто вгорі та внизу організаційної вертикалі.

Модель підзвітності CompStat передбачає максимально повне спілкування всередині правоохоронних органів. Ці зустрічі та обмін інформацією, яку вони генерують, є важливою частиною всебічної

інтерактивної стратегії діяльності: підвищення підзвітності шляхом надання місцевим керівникам необхідних ресурсів. Керівники місцевих органів поліції використовують цю нараду (брифінг) для спілкування з вищими керівниками, обмінюючись проблемами, з якими вони мають справу. Таке обговорення формує передумови розроблення успішної тактики зменшення злочинності. Процес дозволяє топ-менеджерам контролювати проблеми та діяльність на місцях та окремих підрозділах, оцінюючи навички та ефективність керівників середньої ланки. Будучи в курсі ситуацій «на місцях», вищі керівники можуть належно розподіляти ресурси для найбільш ефективного зниження злочинності та поліпшення роботи поліції.

Наради CompStat насправді є завершальним етапом детального та спільного процесу збору та аналізу даних. Процес «stat» – це збір та розумне використання своєчасної та точної інформації. Наради CompStat були б практично марними без механізму збирання даних в режимі реального часу та адаптивної структури їх тлумачення, для прийняття стратегічних рішень та реалізації оперативних дій. Модель CompStat охоплює кожен з цих особливостей.

Відповідальність за збирання та аналіз необхідних даних несуть підрозділи кримінального аналізу. Це складний процес нагляду, аудиту та перевірки точності даних, які використовують керівники, щоб бачити прогрес кожної із частин правоохоронної організації.

Мабуть, найважливішою особливістю CompStat є той факт, що інформація не лише прискіпливо збирається, вона використовується при розробці нових ефективних стратегій. Аналізуючи відносні показники роботи кожного підрозділу, керівники вищого рівня можуть оперативно і точно визначити, незалежно від того, заплановано це чи ні, чи успішний їх напрям дій. Саме тому модель підзвітності CompStat є найбільш ефективною системою моніторингу продуктивності. Це засіб управління, що дає змогу керівнику або особі, яка приймає рішення, залучити та використати інтелектуальний капітал всієї організації. Модель підзвітності CompStat є ідеальним механізмом для

ідентифікації та використання індивідуальних компетенцій, успішної практики та використання наявних ресурсів. Ця вкрай ефективна форма внутрішнього порівняльного аналізу дозволяє керівникам визначати найкращих виконавців, аналізувати та визначати будь-які вагомні відмінності, які сприяють підвищенню продуктивності, а також спілкуванню та/або адаптації до них всієї правоохоронної системи.

Модель підзвітності CompStat також сприяє передачі знань поміж підрозділами (шляхом обміну кращими практиками), а також виправляє чинники, що гальмують передачу знань. CompStat полегшує і вертикальне, і горизонтальне перенесення знання. Модель підзвітності CompStat заохочує роботу в команді та співпрацю при формуванні відповідей на проблеми та виклики у діяльності поліції.

CompStat – це не просто процес, це окрема філософія управління, що ґрунтується на необхідності постійної роботи з метою покращення. CompStat заснований на вірі в те, що «роботу завжди можна зробити краще». CompStat реалізується шляхом децентралізації прийняття рішення та широкого розподілу повноважень та підзвітності. Модель CompStat делегує повноваження керівникам на місцях, що створює нові можливості, що відрізняє цю модель від традиційної ієрархії, яка часто характеризується «боязкістю та обережністю з боку підлеглих, які бояться критики з боку вищих керівників, а отже, острах передати неприємну інформацію вгору» [344, с. 11-13].

Наради щодо стратегії протидії злочинності скликаються у командно-диспетчерському центрі, високотехнологічному конференц-центрі в штабі поліції. На цих засіданнях беруть участь усі керівники поліції різних управлінських рівнів, керівники різних підрозділів у межах певного району, включаючи керівників дільничних, оперативних та слідчих підрозділів. Залежно від щотижневої статистики злочинності, кожен керівник може розраховувати на випадковий виклик для презентації своїх заходів зі стратегії злочинності приблизно раз на місяць. Також в роботі беруть участь представники відповідних прокуратур та багатьох інших відомств, які

реалізують правоохоронні повноваження, які не виконують безпосередніх функцій правозастосування.

Така конфігурація учасників сприяє командному підходу до вирішення проблем, та забезпечує можливість негайного обговорення проблем злочинності та якості життя, які були виявлені на засіданні, та їх швидке вирішення шляхом розробки та впровадження творчих та комплексних рішень. Оскільки керівники, які ухвалюють рішення, присутні на засіданнях і можуть негайно виділити свої ресурси, усунути перешкоди та затримки в роботі, які часто трапляються у високоструктурованих бюрократичних організаціях, то існує висока ймовірність підвищення якості та ефективності правоохоронної діяльності.

Однією з високотехнологічних можливостей CompStat є комп'ютеризована карта злочинності, яка відображає дані про злочини, арешти та якість життя у безлічі візуальних форматів, включаючи порівняльні схеми, графіки та таблиці. Наприклад, за допомогою використання програмного забезпечення для географічного картографування та інших комп'ютерних технологій можна отримати доступ до бази даних CompStat і миттєво спроектувати карту території із зображенням практично будь-якої комбінації злочинів та / або місць арешту, «гарячих точок» (Hot Spots) злочину та іншої відповідної інформації на великих екранах.

Порівняльні діаграми, таблиці та графіки також можна проектувати одночасно. Ці візуальні презентації є корисним та високоефективним доповненням до звіту CompStat, оскільки вони дають можливість керівникам та присутнім негайно виявляти та досліджувати тенденції та закономірності, а також рішення щодо злочинності та проблем якості життя.

Під час своєї презентації члени заходу часто ставлять місцевим керівникам питання про стан злочинності, а також про конкретні випадки та ініціативи, які вони вживали для зменшення злочинності. Таке поглиблене дослідження стану справ та проблем, що існують в роботі, дозволить розробити інноваційні, гнучкі та адекватні заходи їх вирішення. Як вже йшлося,

щотижневі засідання CompStat – це лише одна межа комплексної системи діяльності, за допомогою якої здійснюється моніторинг оцінки результатів роботи. Під час проведення нарад здійснюється детальне фіксування перебігу та результатів заходу. Детально фіксується обговорення, що проведені під час зустрічі, а також стратегічні завдання, визначені для кожного підрозділу під час засідання.

Завершальним компонентом моделі CompStat є профіль керівника. Під час наради CompStat також готується та заслуховується звіт (профіль) керівника [172, с. 284]. Ці щотижневі звіти допомагають вищим керівникам ретельно перевіряти ефективність керівників за різними важливими змінними діяльності. Всі профілі містять інформацію про дату призначення керівника підрозділу та роки діяльності, освіту та спеціальну підготовку, яку керівник здобув, рейтинг оцінки роботи та рейтинг роботи підрозділу, який керівник очолював раніше.

Кожен профіль також включає деякі статистичні дані, що не стосуються злочинів: кількість понаднормової роботи, кількість аварій на транспорті у органі чи підрозділі, рівень відсутності через хворобу та травми під час виконання службових обов'язків, а також кількість скарг громадян на членів органу чи підрозділу.

Також включені демографічні дані громади та інформація про особовий склад підрозділу поліції. За допомогою цих даних вищі керівники можуть відстежувати та оцінювати, як керівники «на місцях» мотивують та керують своїми кадровими ресурсами та наскільки ефективно вони вирішують важливі проблеми органу чи підрозділу. Профіль керівника також виконує роль мотиваційного інструменту; суб'єкти профілю знайомі з критеріями, що використовуються для їх оцінки – та їхніх колег, що дозволяє їм контролювати та порівнювати власний успіх у досягненні цілей ефективності з досягненнями інших [256].

На запитання про те, чи доцільно було б запровадити таку практику у організаційній діяльності правоохоронних органів України респонденти

відповіли наступним чином : так, доцільно 52%; ні, не доцільно 26%; складно відповісти 22%. Отже, впровадження практики підготовки та аналізу профілів керівників, як це робиться під час нарад CompStat, може мати певний потенціал для організаційної діяльності правоохоронних органів України. Такий підхід може сприяти ретельному контролю над ефективністю керівників за різними ключовими аспектами їхньої роботи та допомогти у виявленні сильних та слабких сторін керівного складу. Однак, існують деякі потенційні недоліки та ризики, які варто врахувати. Наприклад, можливість маніпулювання даними та оцінками може призвести до несправедливих чи недостатньо обґрунтованих висновків щодо роботи керівників. Крім того, важливо, щоб оцінка керівників базувалася на об'єктивних та надійних критеріях, а не лише на статистичних показниках. Отже, впровадження такої практики може бути корисним кроком для організаційної діяльності правоохоронних органів України, але це потребує уважного планування, контролю та обґрунтування для забезпечення об'єктивності та ефективності такого підходу. (Додаток Б).

Висвітлюючи організаційні засади реалізації правоохоронної проактивної моделі підзвітності CompStat, потрібно зазначити, що така діяльність складається з трьох етапів, а саме: 1) формулювання організаційної місії та зміна організаційної структури, щоб полегшити досягнення цілей та завдань (етап проектування); 2) етап упровадження та 3) етап проведення наради CompStat.

Першим етапом імплементації моделі CompStat у практичну діяльність правоохоронного органу є формулювання організаційної місії та зміна організаційної структури (етап проектування), щоб полегшити досягнення цілей та завдань. Щоб максимізувати ефективність діяльності, необхідно активно та повноцінно запроваджувати процес аналітичного опрацювання криміногенних та інших важливих даних аналітиками. Це має бути базовою філософією управління у всій організації.

Органи та підрозділи поліції повинні обов'язково використовувати достатню кількість мотивованих та творчих адміністраторів, які готові

навчатись. Цей етап передбачає навчання як для особового складу під час призначення на посаду (початкове навчання), так і постійне підвищення кваліфікації для діючого особового складу поліції. Крім того, потрібно докласти зусиль для розвитку ораторського мистецтва та навичок критичного мислення осіб, від яких очікується активна участь у CompStat нарадах. Це можна зробити через залученням консультантів для розвитку необхідних навичок для менеджерів та адміністраторів.

В Україні задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні здійснюється відповідно до Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затвердженому Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2015 року № 1625. Розділ VIII цього Положення визначає особливості підвищення кваліфікації, де пунктом 3 визначено два види такої діяльності: підвищення кваліфікації за професійними програмами (довгострокове) – проводиться для працівників поліції, яких зараховано до кадрового резерву; та короткострокове підвищення кваліфікації (спеціалізовані навчальні курси, тематичні семінари, семінари-практикуми, семінари-тренінги, інші види). Професійні програми для кожної категорії працівників поліції розробляються навчальними закладами Національної поліції та погоджуються з Міністерством внутрішніх справ України [107]. У 2019 році колективом вчених Харківського національного університету внутрішніх справ підготовлено посібник для підвищення кваліфікації органів та підрозділів Національної поліції України [16]. Не применшуючи вагомості значення цього посібника для проведення підвищення кваліфікації співробітників поліції потрібно зазначити, що питання набуття навиків критичного мислення та аналітичних здібностей у ньому не відображені.

Слід мати сучасну організаційну та інформаційну технологічну (ІТ) інфраструктуру. Важливою складовою інформаційної технологічної системи CompStat є робота з географічними інформаційними системами (ГІС). – це інформаційні системи, які забезпечують збирання, збереження, обробку,

доступ, відображення та поширення просторово-орієнтованих даних. Геоінформаційні системи і технології володіють значною кількістю прийомів аналізу просторових об'єктів, за допомогою яких досліджують структуру та морфологію явищ з їх кількісною оцінкою.

Поєднуючи традиційні дані правоохоронних органів з такими даними, як демографія, інфраструктура та відстеження правопорушників, можна використовувати ГІС для перетворення даних у цінну інформацію. З допомогою ГІС також можна знайти відповідь на різні неочевидні запитання, скажімо, чи можуть певні види кримінальних правопорушень складатися залежно від часу доби або дня тижня, чи є загальнодоступні, неконтрольовані місця привабливими для злочинців.

Часовий і просторовий аналіз за допомогою ГІС може допомогти візуалізувати процес реалізації окремих пунктів стратегії діяльності державних органів в правоохоронній сфері, забезпечувати загальну оперативну картину для керівництва під час нарад та реалізовувати контакт з населенням через інтерактивні засоби обміну інформацією. Засоби ГІС надають переваги у всіх аспектах діяльності правоохоронних органів.

Кожне кримінальне правопорушення пов'язане з будь-якими конкретними місцями, такими як будинок, вулиця, поштовий індекс або цілий район. ГІС може допомогти посилити територіальний аспект наявних вихідних даних, щоб зрозуміти і вирішити проблему більш ефективно.

Простір – це головний елемент у відображенні динаміки та характеристики злочинності. Геопросторовому аналізу підлягають:

- точки та їх динаміка;
- географічні та ландшафтні характеристики, які можуть сприяти вчиненню злочинів (наприклад, відсутність вуличного освітлення, будівлі на околицях міст тощо);
- чинники, що генерують «гарячі точки» (Hot Spots);
- просторовий розподіл – зв'язок між місцями, які становлять оперативний інтерес;

- просторові умови – скажімо, людні місця;
- місця пересування (руху) – як-от маршрути;
- територія діяльності (активності) – в якому напрямі підозрюваний пересувається.

На етапі *впровадження* потрібно реалізувати такі заходи:

- визначити показники ефективності. На основі показників ефективності визначаються заходи, які повинні вирішити основну місію та основні цілі правоохоронного органу. При виборі показників важливо спочатку визначити найважливіші функції органу поліції. Перелік показників ефективності згодом завжди можна розширити та уточнити;
- визначити еквівалентні одиниці для порівняння. На початку важливо визначити «еквівалентні одиниці» (наприклад, заведені чи закриті справи, зареєстровані повідомлення, виїзди на місця подій, скарги тощо) для проведення ефективного порівняння;
- переглядати та уточнювати показники ефективності. Необхідно, щоб усі члени органу поліції розуміли значення кожного з показників, і що вони використовують загальне визначення для кожного показника;
- своєчасно збирати точні дані. Якщо достовірність інформації, на яку опирається доповідач, є сумнівною або «несвіжою», це дає їм «місце для повороту» щоб пояснити погану продуктивність (наприклад, «ці дані вже не актуальні; станом на сьогодні все значно краще, або ми вже виправили цю умову» тощо).

Головною проблемою у сфері відповідного обігу та службового використання інформації є вміння правильно її оцінити. Для досягнення цієї мети потрібні знання суті інформації, видів джерел інформації, а також специфіки її передачі та принципів управління інформацією.

Оцінка даних – це визначення цінності елементів інформації з погляду достовірності, надійності, відповідності та точності. Результатом такої оцінки інформації повинен стати висновок про її релевантність для досліджуваного феномену.

Метою оцінки інформації є:

- застосування однакової методології та ідентичних критеріїв для оцінки інформації;
- однакове розуміння та інтерпретація інформації;
- правильне визначення вартості інформації;
- партнерський, рівноправний і реальний обмін інформацією з іншими органами, що застосовують цей метод;
- забезпечення достовірності інформації, що передається в межах міжнародної співпраці.

Оцінка має критично важливе значення для аналітичного процесу та формування висновку, оскільки точність висновку залежить від якості даних, які йому передують.

Інформації, яка потрапляє до аналітика, може бути присвоєна певна оцінка (градація), проте бажано, щоб аналітик до використання отриманих даних проглянув та сам оцінив їх.

Використовувана система залежить від градації, яку застосовують в конкретному підрозділі. Всі джерела і вся інформація повинні оцінюватися за офіційно визнаною системою оцінювання.

Найпоширеніший метод оцінки даних (4×4) полягає у визначенні оцінки надійності джерела інформації, а також достовірності або правдивості її змісту шляхом застосування загальноприйнятих знаків надійності джерела і обґрунтованості інформації для подальшого використання.

Головною метою зазначеного методу є використання загальноприйнятих знаків (індексів) надійності джерела і достовірності змісту інформації, що має критично важливе значення для аналітичного процесу та формування висновку.

Потрібно зважати й на те, що оцінка має здійснюватися не на підставі особистих «відчуттів», а виключно на професійній підставі (аналізі знання, яке стосується оцінюваного випадку) [154, с. 83-85].

Етап CompStat наради передбачає необхідність дотримання конкретних рекомендацій. Так, проводити CompStat наради слід у зручний час та у

належному місці. Наради мають проходити у «штабі» подалі від відволікаючих факторів. Це також дозволяє залучати додаткові ресурси (персонал, обладнання), які є у штабі, що не часто доступні у непідготовлених місцях.

Від усіх організаційних структур повинні бути присутніми представники. На усіх зустрічах веде дискусії та опитування адміністратор вищого рівня. У нараді беруть участь керівники найвищого рівня, також присутніми мають бути особи з великим досвідом роботи на місцях (територіальні та відокремлені підрозділи).

Важливою вимогою є те, що CompStat наради необхідно ретельно планувати. Щоб максимізувати ефективність, зустрічі повинні призначатися з огляду на потреби конкретної організації. Багато в чому наради CompStat – це еквівалент перевірки організацією власного стану справ. Краще організаційне становище правоохоронного органу залежить від належного моніторингу (діагностики).

Також слід фіксувати перебіг та зміст наради. Керівникам, які готували доповіді та відповідали на запитання під час зустрічей, потрібно надіслати аудіо- або відеозаписи (стенограми) того, що саме було сказано. Це необхідно для критичного погляду на власні дії та точного визначення заходів, які слід реалізовувати за результатами наради.

Усі презентації повинні містити профіль відділу чи підрозділу, а також його керівника з його рейтингом. Зазвичай, ця інформація проєктується на екран для відображення під час наради, або міститься у друкованих електронних таблицях, які роздаються присутнім. Профіль буде включати дату призначення керівника, географічну область, сферу відповідальності, короткий опис персоналу та ресурсів тощо. Це полегшує потребу мати розуміння на початку всіх зустрічей.

Процес наради CompStat використовується для управління роботою підрозділу або органу поліції. Нарада CompStat дає змогу підрозділу або органу поліції виявляти та аналізувати інформацію, здобуту з внутрішнього та зовнішнього середовища. CompStat нарада дає можливість організації зважити

варіанти, обміркувати та обрати найбільш раціональні та доступні ефективні способи дій. Нарада CompStat потребує залучення усіх організаційних ресурсів, до яких належить як практика, так і міркування виконавського та керівного складу. Усі учасники навчають і всі можуть вчитися.

Однією з найбільших переваг процесу CompStat є той факт, що він не тільки спирається на поточну інформацію, але також ґрунтується на «мовчазних» знаннях в організації. Тобто це інформація, якою володіють особи на місцях. Цей тип знань загалом асоціюється з навичками. Доповідачі на нараді повинні описати стандартні операційні процедури, щоб пояснити як вони все робили. Уповноважені зазвичай знають і розуміють організаційні цілі, але не завжди їм відомі засоби (як насправді реалізовується робота на місцях). Цей процес забезпечує добру можливість подолати розрив у знаннях між керівництвом та рядовими особами. Отже, процес може значно покращити корисні знання, доступні для організації та «генерувати нові знання та нові способи пізнання».

Керівники вищого рівня або окремі співробітники повинні розуміти значення статистичних показників. Вони повинні розуміти причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Завжди варто слідкувати за тим, що статистики називають третьою змінною, що «ховається». Дані необхідно поглибити і по-справжньому проаналізувати. Необхідно постійно шукати статистично значущі варіації та можливі кореляції.

Керівники також повинні розуміти, що цифри можуть тлумачитися різними способами. Іноді якість набагато краща за кількість. Це залежить від того, що вимірюється. Керівникам потрібно завжди бачити загальну картину, потрібно використовувати і зрозуміти всю сукупність показників ефективності для всього територіального підрозділу чи окремого міста.

Керівники, які заслуховуються, повинні нести конкретну відповідальність за роботу, що виконуються в певній сфері, або певною групою людей. Проте завжди будуть випадки, коли «хвиля» злочинності виникає спонтанно,

незважаючи на найкращі зусилля поліції. Процес CompStat ґрунтується на створенні та використанні інституційної пам'яті. Ці події мають логічне пояснення і, зрозуміло, їх слід розуміти у контексті та використовувати інформацію, надану процесом stat. Статистики називають ці непередбачені ситуації як «сторонні». Завжди будуть незвичайні ситуації, головне – зрозуміти унікальність цих ситуацій.

Після кожної наради CompStat необхідно підбивати підсумки. Процес CompStat завжди слід розуміти як еволюційний. Сам процес ніколи не повинен залишатися сталим, але його потрібно постійно модифікувати та вдосконалювати. Вся філософія та практика моделі CompStat ґрунтується на пошуку «кращої практики», а не «найкращої практики». Завжди є простір для вдосконалення [179, с. 55].

Попри те, що концептуальні основи та науково-практичні аспекти моделі підзвітності CompStat сьогодні є детально опрацьованими, проте, як засвідчують результати аналізу наукових досліджень практичної ефективності моделі CompStat, з-поміж учених існують змішані погляди. Незважаючи на значне поширення моделі CompStat серед поліцейських установ США та інших країн, переваги CompStat від боротьби зі злочинністю залишаються неоднозначними, резюмує вчена Б. Бонд (B. Bond) [204, с. 3].

Як зазначає Р. Зінк (R. Zink), запровадження моделі діяльності, керованої даними CompStat було, чудовою ідеєю, яку зіпсувала людська природа. Модель CompStat, яка призначила керівників поліції штату Нью-Йорк відповідальними за боротьбу зі злочинністю, переросла в ситуацію, коли керівництво поліції почало чинити тиск на підлеглих, щоб будь-якими можливими способами приховати, або скорегувати дійсні показники. Керівники середнього рівня зроблять все, щоб уникнути виклику «на килим» на щотижневих нарадах CompStat. Керівники, за своєю природою, люди амбітні, які прагнуть підвищення, і зростання рівня злочинності нікому не допоможе в просуванні по кар'єрі.

Модель діяльності поліції CompStat була запровадженою, коли рівень злочинності в США набув найвищого рівня: понад 2000 вбивств на рік та незліченна кількість тяжких злочинів. Модель реалізувала підхід до негайного відстеження злочинності, швидкого розгортання поліцейських ресурсів у проблемних зонах, а також того, що засновник CompStat Дж. Мейпл (J. Maple) назвав невпинними подальшими діями. Єдина проблема полягає в тому, що він не передбачав «людський фактор». Це ситуація, яка дозволяє місцевим керівникам виглядати так, ніби злочинність знизилася, коли вона фактично зросла.

У перший час після запровадження було легко скористатися можливостями CompStat. Це був час, коли рівень поширення злочинності перебував на високому рівні, а елементарні технічні втручання поліції могли знизити рівень поширення злочинів. До цього потрібно додати запровадження додаткових ресурсів, таких як програми «Безпечні вулиці», «Безпечне місто», та й розміщення більшої кількості патрульної поліції у місцях концентрації злочинів призвело до різкого падіння статистики, що і здійснило реальний вплив на злочинність у Нью-Йорку [448].

Таку ж думку підтримує Дж. Етерно (J. Eterno): «Спочатку я думаю, що було легше знищити злочинність, тому що злочинність перебувала на надто високому рівні поширення. Це щось на зразок видавлювання лимона – коли ви вичавлюєте лимон, сік спочатку легко виходить. Але з часом це стає дедалі складніше... Керівники зазнають величезного тиску, щоб переконатися, що кількість злочинів має позитивну динаміку. Спрацьовує закономірність: якщо керівнику не добре, не добре і мені» [321].

Вчений Г. Рейман (G. Rayman) стверджує, що модель підзвітності CompStat заохочує маніпулювання статистикою через невпинний тиск з боку найвищого рівня [376]. Це створює стимул, щоб майже за будь-яку ціну цифри злочинності та дій поліції виглядали вигідними для органу чи підрозділу поліції. І зробити це не надто складно. Можна не реєструвати окремі

кримінальні правопорушення. Замість того, щоб внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) протягом 24 годин з моменту отримання заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та розпочати слідство, як цього вимагає ч. 1 та ч. 2 ст. 214 КПК України [78], у кращому разі заявник отримує формальну відмовку про буцімто відсутність у його заяві ознак кримінального правопорушення.

Іншим прикладом маніпулювання є внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань даних про кримінальне правопорушення з неправильною правовою кваліфікацією. Найпоширеніший варіант викривлення статистичних даних щодо рівня злочинності – внесення відомостей в Реєстр, що не відповідають фактичним обставинам, зазначеним у заяві людини. По суті, слідчий самотійно відносить заяву до категорії менш тяжких злочинів. Це сприяє можливості уникнути «лишньої» уваги з боку громадськості та відомчого контролю. І перелік заходів з маніпулювання звітністю ще можна подовжувати, так, наприклад, можливим є те, що не усі відомості подаються до офіційної звітності; недооцінка вартості майна, що стало об'єктом протиправних дій, а значить – це не кримінальна подія; повідомлення про серію злочинів як про одну подію тощо. Маніпуляції з цифрами також збільшують попит на поліцейських, щоб вони виглядали так, ніби вони роблять більше для запобігання злочинності. Тож співробітників поліції іноді заохочують перевірити або арештувати якомога більше людей, щоб виглядало так, ніби вони зайняті під час чергування.

Особливо підступний спосіб маніпуляцій з цифрами полягає в тому, щоб ускладнити або унеможливити реєстрацію повідомлень та заяв людей про кримінальні правопорушення – інакше кажучи, змусити жертв почуватися винними у тому, що сталось.

Маніпуляції зі статистичними показниками здійснюються для того, щоб сформувати враження, що показники злочинності перебувають на допустимому рівні. Таке спотворене сприйняття стає реальністю. Отож люди піддаються

ризиків та стають жертвами через амбітних керівників, що є неприпустимо [448].

Насправді, дані досліджень свідчать про те, що модель CompStat, найвірогідніше, сприятиме реактивній боротьбі зі злочинністю, формуючи відповіді, такі як наповнення проблемної зони патрульними (розставлення «поліцейських на гарячих точках»), а не більш творчі відповіді на вирішення проблем, призначені для вирішення таких умов [436]. Це викликає занепокоєння обмеження процесу CompStat, призначеного для використання результатів аналізу даних рішень у вирішенні проблем. Динаміка засідань CompStat, посилює бюрократичну воєнізовану модель традиційних відділів поліції; це, у свою чергу, призводить до менш творчих реакцій на проблеми злочинності.

Результати досліджень, проведених Б. Бонд (B. Bond) свідчать про те, що, на жаль, підкріплення традиційної ієрархічної структури управління призводить до невиправданих втручань у повноваження щодо ухвалення рішень керівників середнього рівня та зменшення творчих зусиль у вирішенні проблем [204, с. 5-6].

Аналізуючи концептуальні основи та науково-практичні аспекти моделі підзвітності CompStat, слід констатувати, що ця модель є потужним інструментом для організаційної складової діяльності поліції. Цінність моделі CompStat полягає у тому, що вона дає можливість збирати та розуміти широкий спектр даних про продуктивність, і проводити достовірні порівняння та інтерпретування зібраних поточних даних про зовнішні та внутрішні умови роботи, і так формуються стійкі передумови для визначення певних областей, які потребують посиленої уваги або втручань. Тож так формуються передумови сприяти стабілізації криміногенної ситуації до більш прийняттого діапазону. Модель підзвітності CompStat доречно розглядати як життєздатний варіант для всіх територіальних управлінь, які прагнуть підвищувати продуктивність та підзвітність.

Видається, що дослідження сучасного зарубіжного досвіду управлінської діяльності у форматі моделі підзвітності CompStat, що був сформований під впливом напрацювання поглиблених знань про злочинність, про методи досягнення максимальної ефективності в межах наявних ресурсів, а також враховує можливості інформаційних-аналітичних систем, є вагомим досвідом, який потребує вивчення та висвітлення, а також упровадження у правоохоронну діяльність органів та підрозділів Національної поліції України, оскільки на відміну від традиційної пасивної (реактивної) моделі правоохоронної діяльності, CompStat є інноваційною моделлю, яка забезпечує правоохоронні організації засобами для ефективної випереджувальної діяльності. Такі дослідження потрібно спрямувати на висвітлення становлення, сутності, характеристики організаційних компонентів та організаційних етапів запровадження моделі підзвітності CompStat [179, с. 51].

Мабуть, найважливішим висновком щодо моделі CompStat є те, що досліджувана модель підзвітності не є панацеєю, а лише додатковим інструментом, який може бути використаний керівниками (адміністраторами) для підвищення продуктивності за допомогою професійного підходу до вимірювання стану справ, планування діяльності та ефективного розподілу ресурсів. Як свідчить дослідження практики, ця модель застосовується з великим успіхом у різних місцях та схоже, містить значний потенціал для формування позитивних перспектив на майбутнє [349].

У моделі діяльності CompStat кримінальний аналіз є основним компонентом [203; 436] і має критично важливе значення для життєдіяльності досліджуваної моделі правоохоронної діяльності, оскільки ця модель значною мірою залежить від точних і своєчасних статистичних даних та інформації, яку слід аналітично опрацювати та правильно інтерпретувати досвідченими кримінальними аналітиками. Хоча процес у межах моделі CompStat залежить від конкретної правоохоронної структури, часто більшу частину свого часу кримінальні аналітики витрачають на підготовку звітів і карт поширення

злочинів та правопорушень для визначення «гарячих точок» (Hot Spot) до наступної наради. Картографування злочинності кримінальними аналітиками є фундаментальним організаційним елементом управлінської діяльності на нарадах CompStat [369]. Фактично, сьогодні значна частина поліцейських відомств мають у своєму розпорядженні технологію аналізу та картографування злочинності тому, що вони запровадили підходи до роботи, запозичені з моделі діяльності CompStat.

Рис. 27. Зображення вебсайту CompStat 2.0

Попри те, що такий акцент на статистичних даних може шкодити випереджувальній складовій кримінального аналізу та вирішенню проблем, модель CompStat допомагає поліції своєчасно готувати відповіді на найбільш актуальними проблеми злочинності та порушення громадського порядку, оцінку яких можна виконати практично на будь-якому географічному рівні аналізу [281].

Модель CompStat також заохочує особовий склад поліції, у тому числі її керівний склад, більшою мірою взаємодіяти й комунікувати з підрозділом кримінального аналізу для одержання глибшого розуміння поточних проблем у

межах своїх підрозділів. Це допомагає керівництву та іншим співробітникам бути краще обізнаними з типами інформації, за якою можна звертатися до підрозділу кримінального аналізу задля пошуку рішень стосовно нових і довгострокових проблем.

У межах моделі CompStat одні правоохоронні структури проводять щотижневі наради, тоді як інші проводять їх щомісяця або щокварталу. Незалежно від періодичності нарад, аналітики зазвичай мають порівняно небагато часу для проведення глибоких досліджень або пошуку відповідей на проблеми. Такий стан справ не сприяє успішній підготовці до проведення наради CompStat. Водночас це забезпечує можливість для налагодження корисного партнерства між правоохоронними структурами та професійними аналітиками.

Як зазначає Д. Овсянюк, висока ефективність роботи підрозділів кримінального аналізу в складі Головних управлінь Національної поліції сприяла тому, що досвід створення таких підрозділів було поширено на рівні районних управлінь поліції. Зокрема, в місті Києві сектори кримінального аналізу створено в усіх в районних управліннях поліції. Загалом станом на 2023 рік функціонують понад 30 секторів кримінального аналізу у районних управліннях поліції [96, с. 107]. У багатьох територіальних підрозділах поліції за ініціативи їх керівників закріплено окремих працівників карного розшуку, що виконують функції аналітиків, посилюючи спроможності підрозділів у боротьбі зі злочинністю [83, с. 115], що, безумовно, є позитивною тенденцією, яка стрімко розвивається.

Висновки до розділу 3

1. Теорією і практикою проактивного правоохоронного впливу на стан оперативної обстановки напрацьовані підходи, за яких зусилля оперативних співробітників спрямовуються на виявлення, аналіз та пошук персоніфікованих відповідей до конкретних проблем злочинності. У результаті проведеного

дослідження встановлено, що до таких підходів відносяться модель правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою – Intelligence-Led Policing, ILP, модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP) та модель підзвітності: CompStat. Проведеним дослідженням визначено, що проблемно-орієнтовані підходи до організації правоохоронної діяльності є найбільш ефективними під час реалізації профілактичних заходів з використанням гласних та негласних можливостей оперативно-розшукової діяльності.

2. Модель правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою, це стратегічний підхід до організації правоохоронної діяльності, який базується на зборі, аналізі та інтерпретації різносторонньої гласної та негласної інформації з метою формування узагальнень та пошуку пояснення її цілісного значення (аналітичної розвідки або розвідувальної аналітики), яка використовується для організації протидії тяжким та особливо тяжким формам прояву кримінальних правопорушень, місць концентрації кримінальної активності, організованим формам прояву злочинності, транскордонним злочинним угрупованням та іншим масштабним проблемам злочинності. Модель ILP є ризик-орієнтованим підходом до організації оперативно-розшукової діяльності, а її застосування дозволяє приймати обґрунтовані рішення про застосування ресурсів щоб досягати максимальної ефективності здійснюючи проактивний вплив на найбільш серйозні проблеми злочинності та загрози їх виникнення. Дії оперативних співробітників щодо тактики застосування гласних та негласних сил та засобів під час реалізації такої моделі керуються не професійним суб'єктивним досвідом керівників, а проаналізованою (аналітичною) інформацією, сформованою у результаті застосування аналітичного процесу аналітиками, які відіграють ключову роль у реалізації моделі ILP.

Важлива роль відводиться налагодженню сталої взаємодії між правоохоронними органами, у тому числі зарубіжних країн та іншими зацікавленими сторонами для обміну оперативною інформацією та координації заходів з протидії злочинності. Модель ILP передбачає широке застосування

сучасних інформаційно-аналітичних технологій збору, систематизації, обробки та аналізу великих та надвеликих обсягів даних, що дозволяє формувати більш цілісне та повне розуміння поточного стану оперативної обстановки та виявляти і нейтралізовувати найбільш суттєві потенційні кримінальні загрози та ризики.

Визначальну роль у реалізації моделі ILP відіграють підрозділи кримінального аналізу, оскільки саме на їх співробітників покладається відповідальність за аналітичне опрацювання даних з метою підготовки аналітичної розвідки.

3. Найбільш орієнтованою на вирішення проблем є модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP). Дана проактивна модель ґрунтується на вирішенні конкретних проблем злочинності, а не на реагуванні на окремі кримінальні прояви. Реалізації моделі складається із послідовного вирішення наступних завдань: визначення основних проблем, що впливають на безпеку та добробут громади; здійснення аналізу проблем (аналіз причин їх виникнення, умов за яких вони проявляються, їх наслідки та інших закономірностей); напрацюванні індивідуальних оперативних втручань націлених на вирішення концертних проблем злочинності замість застосування загальних та універсальних підходів; здійснення оцінки результатів (визначення міри ефективності втручання). Це дозволяє визначити, чи обрані заходи були результативними, та за необхідності скорегувати їх. Ключова роль у реалізації моделі покладається на оперативні підрозділи, які здійснюють протидію загально кримінальній злочинності.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) є універсальним підходом до організації оперативно-розшукової діяльності з огляду на направленість на пошук шляхів вирішення індивідуальних проблем злочинності і є ефективним доповненням до організації, стратегії і тактики діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів. З огляду на поглиблене застосування аналізу до усіх

визначених етапів вирішення проблем кримінальний аналіз відіграє провідну роль в реалізації досліджуваної проактивної моделі правоохоронної діяльності.

4. У процесі проведеного дослідження визначено, що Модель підзвітності (Computer Statistics або Comparative Statistics, CompStat) є націленою на підвищення ефективності вирішення проблем через удосконалення результативності управлінської складової діяльності у правоохоронних органах та досягнення максимального результату у підзвітності керівників територіальних підрозділів перед керівниками вищих рівнів. Організаційно така модель реалізовується через проведення розширених щотижневих нарад, які є прикладом кризового управління. На таких нарадах керівники відокремлених правоохоронних органів відповідальні за якісне представлення стану оперативної обстановки на ввірених їм територіях з визначенням індивідуальних проблем. Керівники вищого рівня відповідальні за спільне напрацювання індивідуальних відповідей та такі проблеми та за виділення необхідних ресурсів. На подальших нарадах здійснюється аналіз ефективності прийнятих рішень і за потреби проводиться їх коригування.

Модель підзвітності CompStat дозволяє вдосконалити діяльність з вирішення наявних та перспективних проблем злочинності через поглиблений підхід до зміни управлінської діяльності з статичної до більш динамічної, завдяки якій підвищується оперативність реагування на проблеми злочинності.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що діяльність оперативних уповноважених підрозділів кримінального аналізу відіграє важливу роль у ефективності реалізації моделі підзвітності CompStat. На кримінальних аналітиків покладаються завдання підготовки оглядів оперативної обстановки на тій чи іншій території у форматі, зручному для опрацювання на нарадах CompStat. Також проведене дослідження дозволяє визначити, що модель CompStat може успішно функціонувати у поєднанні з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності.

РОЗДІЛ 4 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРІЄНТОВАНІ НА ОСОБУ

4.1. Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence

У боротьбі зі злочинністю правоохоронні органи завжди прагнуть знайти ефективні методи попередження протиправних проявів і забезпечення безпеки громадян. Одним із підходів, який набуває дедалі більшого поширення, є концепція «Pulling Levers» Focused Deterrence – стратегія впливу на конкретних порушників закону шляхом застосування посилених заходів впливу.

Концепція цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» є інновацією в правоохоронній діяльності. Концепцію цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» ще називають концепцією «перетягування (тягнення) важелів». Концепція цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» є концепцією охорони правопорядку, яка відповідає суті принципів теорії стримування. Теорія стримування стверджує, що злочину можна запобігти, якщо потенційні правопорушники усвідомлять, що витрати на вчинення злочину переважають вигоди [447], особливо якщо викриття злочину є швидким і неминучим, а також про те, що відповіді правоохоронних органів на прояви злочинної поведінки будуть визначеними, жорсткими та швидкими [212].

Логіка досліджуваної концепції полягає в тому, що насильницькі злочини, злочини, пов'язані з використанням зброї та розповсюдженням наркотичних речовин тощо, можуть бути обмежені у поширенні шляхом виявлення правопорушників, і після їх ідентифікації, вони отримують пряме та чітке повідомлення, спрямоване на те, щоб утримати їх від майбутньої злочинної поведінки. Це повідомлення інформує порушника, що поліція, кримінально-виконавча служба та громадськість знають про їх незаконну діяльність, і якщо вони продовжуватимуть брати участь у такій діяльності, до них будуть застосовані швидкі та неминучі юридичні санкції. Повідомлення

про застосування неминучих, негайних та інтенсивних заходів правоохоронними органами у відповідь на протиправні дії правопорушників є основним повідомленням концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers». Якщо «цільові» злочинці реагують позитивно, їм надаються різні соціальні послуги і можливість працевлаштування. Якщо вони не відреагують позитивно, і не прислухаються до повідомлення про стримування, до них застосовують низку примусових заходів. Ці примусові заходи є «важелями», за які можна «потягнути» у відповідь на триваючу злочинну поведінку правопорушників (ідеться про всі доступні важелі, офіційні чи неформальні, для стримування правопорушників).

17% респондентів вважають, що концепція “Pulling Levers” може підвищити ефективність правоохоронної діяльності. 57% респондентів вважають, що концепція “Pulling Levers” може бути ефективною. 22% респондентів не впевнені в ефективності моделі “Pulling Levers”, або вважають, що вона не буде ефективною. Складно відповісти 4% респондентів. Отже, існує оптимізм стосовно можливості концепції цілеспрямованого стримування у підвищенні ефективності правоохоронних заходів, але є також і ті, хто висловлює сумніви щодо її ефективності. (Додаток Б).

Досліджувана проактивна стратегія була вперше реалізована як у Бостоні (США) в 1990-х роках, але згодом була впроваджена в різних громадах по всій території США. У кожній громаді використовують свої підходи до вирішення проблем, за якими впроваджуються конкретні стратегії стримування, що залежать від характеру насильницьких злочинів і правопорушень, які вчиняють у цій громаді [412].

Концепція цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» прагне безпосередньо вплинути на сприйняття правопорушниками ризиків санкцій шляхом прямого спілкування з ними про наслідки їхніх дій. Важливою частиною зміни сприйнятих ризиків правопорушниками є швидке застосування санкцій, щоб потенційні правопорушники могли бачити безпосередні наслідки своїх дій [355].

Учений М. Скотт (M. Scott) визначає поняття концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» як стратегію обмеження поширення (зменшення) злочинності, в якій ретельно відібрані правопорушники з високим рівнем ризику повторного вчинення протиправної поведінки потрапляють під зосереджену увагу органів і підрозділів поліції, водночас отримуючи пропозиції щодо надання соціальних послуг для реалізації своїх можливостей поза протиправною поведінкою шляхом прямого, переконливого спілкування та суворого контролю за їх поведінкою [392, с. 4].

Цілеспрямовані ініціативи стримування (важелі) зазвичай включають такі аспекти, як:

- ідентифікація активних правопорушників;
- шляхи комунікації з правопорушниками;
- скоординоване та безперервне стеження за їх поведінкою;
- забезпечення соціальними послугами осіб, які готові їх прийняти;
- моніторинг дій таких осіб [392, с. 4].

Заходи концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» є перспективними засобами вирішення конкретних проблем злочинності та нейтралізації впливу хронічних правопорушників, які вчиняють найбільшу кількість злочинів. Результати застосування концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» загалом свідчать про те, що вона призводить до значного зниження конкретних правопорушень вчинених найбільш активними злочинцями. Але важливо зазначити, що така концепція може не досягти бажаних результатів, якщо примусові дії не будуть вжиті негайно, якщо пропозиція соціальних послуг не є справжньою та реалістичною, і якщо партнери (поліція, громадські організації, умовно-дострокове звільнення) не будуть послідовними у реалізації концепції цілеспрямованого стримування [380].

Як було зазначено, концепція цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» впливає зі теорії стримування злочинності, згідно з якою люди можуть відмовитися від злочинної поведінки, якщо вони усвідомлюють високу

ймовірність викриття та неминучість суворого покарання. Специфічне (індивідуальне) стримування (запобігання) стосується випадків, коли особа, яка була притягнута до відповідальності, відмовляється знову повторювати протиправну поведінку. Загальне стримування – це коли інші люди дізнаються про покарання за протиправну поведінку конкретної особи та відмовляються від учинення подібного правопорушення. Концепція цілеспрямованого стримування спрямована передусім на те, щоб утримати правопорушників із групи високого ризику від повторного вчинення злочину, а також на те, щоб належно поширити інформацію про неминучість викриття та притягнення до відповідальності за вчинення злочинів для широкої громадськості, що також може зумовити ефект загального стримування.

Роль поліції у стримуванні злочинності полягає у переконанні (усвідомленні) потенційних злочинців у тому, що їх неминуче викриють. За законом, поліція не має прямого впливу на призначення покарання. Такі повноваження покладаються на законодавчі органи, прокурорів і суддів. Також поліція не впливає на швидкість притягнення до покарання: зазвичай це залежить від судів. Традиційна поліцейська робота спрямована на те, щоб збільшити ймовірність усвідомлення особами, які займаються злочинною діяльністю, того, що їх викриють. Ключова роль поліції у реалізації концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» – швидке реагування на скоєні злочини з метою підвищити шанси того, що злочинці будуть виявлені.

Учений Д. Кеннеді (D. Kennedy) у науковій публікації зазначає, що концепція цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» була проблемно-орієнтованим поліцейським проєктом, спрямованим на припинення серйозного бандитського насильства шляхом безпосереднього повідомлення членам банди про те, що з насильством більше поліція миритися не буде, і підкріпленням до цього повідомлення було застосування «перетягування усіх доступних важелів», у випадку прояву насильства. Водночас співробітники поліції, які працюють із неповнолітніми, співробітники служби пробації, кримінально-

виконавчої системи та різні громадські організації пропонували послуги та ресурси членам банди для переходу до законослухняного способу життя [310].

У концепція цілеспрямованого стримування охоплює такі компоненти:

1. Вибір проблеми, породженої проявами злочинності (наприклад, поширення наркотичних речовин).
2. Формування міжвідомчої робочої групи, до складу якої можуть входити представники правоохоронних органів, соціальних служб та представники громадськості.
3. Проведення досліджень, які значною мірою ґрунтуються на досвіді співробітників поліції, які працюють «на території», щоб ідентифікувати основних правопорушників і групи правопорушників, та вивчення специфіки їхньої поведінки і закономірностей існування.
4. Розробка спеціальної правоохоронної операції (відповіді) щодо правопорушників або групи правопорушників, яка передбачає різноманітні санкції, використовуючи будь-які законні інструменти (або важелі) («потягнути за важелі»), щоб зупинити продовження протиправної поведінки.
5. Зіставлення цих правоохоронних операцій із паралельними зусиллями щодо спрямування послуг (зосередження зусиль соціальних служб і громадських ресурсів на цільових правопорушниках, щоб відповідати превентивним зусиллям правоохоронних органів).
6. Безпосереднє та неодноразове спілкування з правопорушниками чи групами правопорушників, щоб повідомити їм що вони перебувають під особливим контролем, і щоб вони зрозуміли, чому до них прикута особлива увага [308].

61% респондентів вважають, що концепція “Pulling Levers” може обмежувати поширення злочинності. 22% респондентів вважають, що концепція “Pulling Levers” може бути ефективною за певних умов. 17% респондентів не впевнені в ефективності концепції “Pulling Levers”. Загалом, опитування вказує на різноманітні погляди на ефективність концепції “Pulling

Levers”, проте більшість респондентів демонструє позитивне ставлення до її можливостей у зменшенні злочинності. (Додаток Б).

Концептуально та з науково-практичного боку існують декілька подібних і спільних рис між концепцією цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» й іншими моделями та концепціями правоохоронної діяльності, зокрема такими, як поліцейська діяльність, орієнтована на потреби громад (Community policing), поліцейська діяльність, орієнтована на вирішення проблем (Problem-Oriented Policing), та концепція правоохоронної діяльності у «гарячих точках» (Hot Spots Policing).

Орієнтована на громаду правоохоронна діяльність (Community policing) ґрунтується на різноманітних підходах до вирішення проблем злочинності та порушень громадського порядку. Часто партнерські відносини формуються між правоохоронними органами та організаціями, що не належать до поліцейських, особливо громадськими.

Концепція охорони «гарячих точок» (Hot Spots Policing) здебільшого ґрунтується на традиційних правоохоронних підходах, проте ресурси поліції спрямовані на боротьбу з конкретною злочинною територією або групою правопорушників.

Проблемно-орієнтована правоохоронна діяльність (Problem-Oriented Policing) поєднує в собі стратегії орієнтації на ресурси поліцейської діяльності в «гарячих точках» із різними підходами до поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду.

Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» зосереджена на заходах стримування, спрямованих на зменшення насильства від організованих кримінально активних формувань загалом повторюють процес операції «Припинення вогню», розроблений та реалізований у Бостоні (США) протягом 1990-х років [226]. Програма Бостонської операції з «припинення вогню» була розробленою, щоб запобігти насильству, звертаючись безпосередньо до організованих форм злочинності із повідомленням про те, що насильству більше толерувати не будуть, і

підкріпленням до цього повідомлення було попередження про «перетягування кожного важеля», який буде юридично доступним, у разі, якщо відбудеться прояв насильства [310]. Хронічна причетність до організованих формувань різноманітних правопорушників зробили їх, а також і самі ці формування, які вони створили, уразливими до скоординованої реакції кримінального правосуддя. Такою узгодженою, спільною реакцією може бути:

- узгоджені дії щодо обмеження поширення наркотичних речовин;
- зосередження уваги поліції на незначних вуличних правопорушеннях, до прикладу, таких як розпивання алкоголю в громадських місцях;
- застосування більш суворого кримінального покарання за злочини, які викликають значний суспільний резонанс;
- посилення кримінального переслідування злочинців, у яких виявлено незареєстровану вогнепальну зброю;
- більш ширше залучення до негласного співробітництва конфіденційних джерел інформації для середньо- та довгострокових цілей протидії поширенню злочинної діяльності;
- забезпечення суворого виконання вимог умовно-дострокового звільнення від виконання покарання [126];
- вилучення доходів та інших активів, здобутих злочинним шляхом;
- забезпечення жорсткіших умов виконання угоди про визнання вини. Особливо це необхідно в тих справах, в яких до суду подаються достатні докази вини особи у вчиненні кримінального правопорушення, а сама вона її не заперечує, й тому можливо вирішити справу без повного судового розгляду [127, с. 3].;
- зайняття прокурором більш вимогливої позиції при підтриманні державного обвинувачення у суді;
- вимога суворіших умов для застосування запобіжних заходів;
- привернення особливої, потенційно суворої уваги оперативних підрозділів, органів досудового розслідування та прокуратури до злочинів,

учинених організованими формами злочинної діяльності (наркозлочинність, незаконний обіг зброї, злочини проти життя та здоров'я особи тощо).

Водночас співробітники ювенальної превенції [60], персонал органу пробації [124], а пізніше релігійні, соціальні й інші громадські групи мають пропонувати членам злочинних формувань різні види допомоги.

Члени Бостонської робочої групи з питань «припинення вогню», до складу якої входили представники правоохоронних органів, соціальних служб та партнери від громади, також заявили, що насильство є неприйнятним громаді. Бостонська робоча група з питань «припинення вогню» різними способами довела це повідомлення до членів злочинних формувань (через індивідуальні контакти поліції та пробації з членами злочинних формувань, на зустрічах з ув'язненими, в установах для неповнолітніх тощо). Повідомлення про стримування не було угодою з членами злочинних формувань щодо припинення насильства. Радше це була обіцянка, що насильницька поведінка викличе негайну, неминучу та жорстку реакцію правоохоронних органів. Якщо злочинці вчинили інші злочини, але утримувалися від насильства, застосовувався режим нормальної роботи правоохоронної системи. Але якщо члени злочинних формувань завдавали фізичної шкоди людям, особливо із застосуванням зброї, то всі члени робочої групи зосереджували посилену та інтенсивну роботу на цих формуваннях.

Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers», попри те, що забезпечує потужний неформальний соціальний контроль, також організовує та зосереджує послуги, допомогу та підтримку тим представникам злочинного світу, хто хоче змінити своє життя. Отже, концепція цілеспрямованого стримування також містить як обов'язкову складову і стратегію соціального обслуговування [215, с. 11-14].

26% респондентів вважають, що запобіжного ефекту можна досягти без застосування соціальної підтримки особам, які стають на шлях виправлення. 52% респондентів вважають, що більше так, ніж ні, 22% респондентів не впевнені в можливості досягнення запобіжного ефекту без соціальної

підтримки. Як висновок, на думку респондентів запобіжного ефекту можна досягти без соціальної підтримки, але соціальна підтримка може збільшити його ефективність. (Додаток Б).

Практика реалізації концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» передбачає послідовну реалізацію п'яти етапів. Такими етапами є:

- 1) планування програми;
- 2) вибір правопорушника з високим ступенем ризику;
- 3) повідомлення (інформування) правопорушника високого ризику;
- 4) правозастосування/надання послуг;
- 5) підтримка комунікації.

Додатковою важливою фазою є б) оцінка – також наполегливо рекомендована для вимірювання ефективності ініціативи та визначення заходів з її коригування.

1) Ретельне планування та впровадження програми матиме вирішальне значення для успіху такої проактивної ініціативи. Суб'єкту, що реалізовує концепцію цілеспрямованого стримування «Pulling Levers», треба сформулювати план реалізації та здійснювати координацію установ і організацій, залучених до застосування санкцій до осіб із високим рівнем ризику, а також до забезпечення таких осіб соціальними послугами.

Якщо міцні, довірливі відносини між правоохоронними органами, соціальними структурами держави й активними представниками громади не встановлено, то перед початком реалізації концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» зацікавленим сторонам потрібно бути готовим вкладати час у налагодження такої взаємодії.

Після узгодження планових заходів з налагодження взаємодії слід вирішити питання про те, на якій основі відбуватимуться втручання, спрямовані на правопорушників високого ризику (вибір правопорушника з високим ступенем ризику).

2) Процес обрання кримінально активних осіб із високим ризиком повторення кримінальної поведінки повинен бути об'єктивно справедливим. Такі особи мають усвідомлювати, що вибір на них зосереджено не випадково, а є наслідком їх поведінки (через частоту та/або тяжкість їхньої протиправної поведінки) [217]. Також правопорушники високого ризику повинні усвідомлювати, що вони можуть припинити перебування у фокусі правоохоронних органів, якщо змінять свою поведінку, що означає, а це вони можуть контролювати те, що з ними відбувається.

По-перше, слід визначити, на якому виді або видах кримінальної активності потрібно зосередити увагу концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» (що саме слід розуміти під поведінкою підвищеного ризику). Зазвичай такою поведінкою є насильницькі злочини, організовані форми прояву злочинності, наркозлочинність, злочини проти життя та здоров'я особи, злочини, вчені із застосуванням зброї... Як альтернатива, ініціатива може бути зосереджена на хронічних правопорушниках або на домашньому насильстві. Як приклад, можна зосереджувати зусилля і на водіях, які систематично керують транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння.

По-друге, слід вирішити в межах загального типу правопорушення, який поріг частоти чи тяжкості дозволить визначити, що людина підпадає під заходи концепції цілеспрямованого стримування.

По-третє, слід вирішити, на кого орієнтуватися серед тих, хто потрапляє під об'єктивні критерії, перелічені вище. Зазвичай основну увагу потрібно сконцентрувати на осіб, які мають особливий вплив у злочинних мережах. Логіка полягає в тому, що, змінюючи ставлення і поведінку таких осіб, існує більша ймовірність опосередковано змінювати ставлення та поведінку тих, на кого вони впливають.

При обранні кандидата для націлювання слід досягати консенсусу між поліцією, соціальними службами й активними представниками громади, які

залучаються до реалізації концепції. З-поміж важливих критеріїв, які слід брати до уваги при обранні об'єкта впливу, є:

- кандидат має значний вплив у злочинному середовищі порівняно з іншими правопорушниками;
- кандидат бере особисту участь у вчиненні протиправних дій або віддає наказ про вчинення насильницьких дій;
- кандидат є активним учасником кримінальних подій;
- втручання слід застосовувати до осіб, які мають статус підозрюваних по кримінальних провадженнях, або є умовно-достроково звільненими з місць позбавлення волі.

Потрібно також передбачити критерії для офіційного видалення особи з-під зосереджено-стримуючої уваги. Очевидно, якщо фізичну особу буде знову ув'язнено або така особа помре, дію заходів запобіжного впливу слід припинити.

3) Повідомлення правопорушника високого ризику. По-суті, зміст повідомлення для цільових правопорушників із високим ризиком під час реалізації концепції цілеспрямованого стримування є таким: «Ваша постійна та серйозна протиправна поведінка привертає до вас особливу увагу. Правоохоронні органи, органи влади та громадськість вимагають припинити кримінальну активність з вашої сторони, тому що це шкодить людям і суспільству (громаді). Якщо ви готові припинити поширення злочинної поведінки, вам буде надано можливість отримати всю необхідну допомогу для переходу до успішного, законослухняного способу життя для себе і для своєї родини. Якщо ви не бажаєте припинити кримінальну активність, до вас та ваших спільників буде застосовано усі доступні заходи примусу» [308].

Ключовими практичними компонентами повідомлення про інтенсивне правозастосування є наступні:

- перспектива інтенсивного правозастосування має бути переконливою: порожні погрози, які не виконуються за обіцяних умов, підірвуть весь ефект;

- кожне відомство повинно вказати дії, які воно готове вжити проти злочинців високого ризику та їхніх злочинних спільників, якщо вони продовжуватимуть протиправну активність;

- необхідно надати запевнення, що всі органи кримінального правосуддя будуть взаємодіяти та координувати зусилля між собою щодо кожного правопорушника з високим рівнем ризику [308].

Основне повідомлення має повторюватися будь-яким доступним способом. Прикладом поширення повідомлення про особливе ставлення правоохоронних органів до кримінальних проявів із високим ризиком на вулиці є розклеювання інформаційних листівок з повідомленнями такого змісту: правоохоронні органи рішуче налаштовані активно протидіяти проявам поширення наркотичних речовин. Поліція, прокуратура, органи виконання покарань створили робочу групу, діяльність якої спрямовано на протидію поширенню наркотичних речовин. Усім особам, які залучені до злочинної діяльності із розповсюдження наркотичних речовин, слід бути готовими до особливої уваги з боку правоохоронних органів. Діяльність з розслідування та притягнення до відповідальності за розповсюдження наркотичних речовин є особливим пріоритетом у роботі правоохоронних органів тощо [392, с. 14].

Настільки ж життєво важливим, поряд із ефективним донесенням основних повідомлень до груп високого ризику порушників, є виконання взятих на себе зобов'язань щодо примусового притягнення до відповідальності, або щодо надання допомоги (правозастосування/надання послуг). На цьому етапі слід підготувати точні плани (протоколи) дій для кожного суб'єкта застосування примусових заходів і надання допомоги. Передусім слід сконцентрувати зусилля правоохоронців на особах, яким характерний високий ризик учинення кримінальних правопорушень. Так, співробітники поліції, прокуратури й установ виконання покарань разом можуть застосувати різноманітні суворі санкції до найбільш активних правопорушників, зокрема:

- інтенсивне поліцейське спостереження, включаючи зосередження патрулів у районах, де проживають, або проявляють злочинну активність цільові особи;
- більш активне застосування арештів;
- підтримання більш суворого обвинувачення (за можливості приділяти багато часу та ресурсів розгляду проваджень проти злочинців підвищеної небезпеки), пропонуючи суду застосовувати більш суворі заходи покарання;
- моніторинг поведінки після звільнення та посилений контроль за виконанням умов дострокового звільнення від відбування кримінального покарання;
- порушення умов у місцях, де правопорушники часто скоюють кримінальні правопорушення (наприклад, місця постійного збуту наркотичних речовин);
- моніторинг стану справ між конкуруючими представниками злочинного світу (особами або групами) з метою виявлення ворожнечі та попередження і кривдників, і жертв, що належать до групи ризику, про необхідність уникнення насильства;
- арешт і конфіскація незаконних активів тощо.

4) Наступним кроком реалізації концепції є концентрація соціальних послуг на особах високого ризику. Цілеспрямованому стримуванню притаманні дві відмінні риси: спеціальна допомога, яка надається правопорушникам із групи високого ризику, залежить від того, чи припиняють вони свою кримінальну активність, та послуги, що пропонуються кожній особі, мають відповідати її потребам та інтересам.

Індивідуальна оцінка потреб має мати перевагу над стандартним набором послуг. Цілеспрямоване стримування матиме більший ефект, якщо запропоновані послуги будуть персонально адаптованими. Із-поміж соціальних послуг, які вірогідно будуть важливі для правопорушників високого ризику, вирізняють: навчання для влаштування на роботу; допомога у

працевлаштуванні; лікування від наркоманії та алкоголізму; допомога у підтримці психічного здоров'я; допомога для сім'ї (їжа, одяг, медикаменти, комунальні послуги, догляд за дітьми тощо); допомога у пошуку житла; допомога у виборі закладів освіти; допомога у набутті професійних навиків; навчання контролювати негативні емоційні стани; наставництво/підтримка з боку інших колишніх злочинців; релігійне консультування тощо.

Надалі потрібно вжити заходів для мобілізації неформального соціального контролю. Багато в чому концепцію цілеспрямованого стримування спрямовано на зміну нейтрального ставлення громадськості до збуту наркотичних речовин, проявів насильницьких протиправних дій тощо, що у підсумку дасть змогу мобілізувати можливості неформального соціального контролю та зміцнити ці нові норми серед членів конкретної громади [309].

Представники поліції, прокуратури, судів, органів виконання покарань здійснюють формальний соціальний контроль. Сім'я, друзі та недержавні організації, соціальні групи й окремі індивіди представляють неформальний соціальний контроль. Представникам формального соціального контролю слід більш активно залучати авторитетних для злочинців людей, щоб посилити вплив на їх свідомість повідомлення про те, що злочинна діяльність має бути припиненою.

Таким чином співробітникам поліції слід надати вагомий привід суб'єктам неформального соціального контролю стати на бік правоохоронних органів, щоб переконати правопорушників змінити стиль життя. Відомо, що значно більший вплив на свідомість має заохочення членів сімей правопорушників групи високого ризику до припинення кримінальної активності порівняно із таким заохоченням зі сторони правоохоронних органів.

Слід застосувати вичерпні заходи з метою виконання оголошених зобов'язань. Довіра до повідомлення про цілеспрямоване стримування правопорушників високого ризику посилюється, якщо злочинець чи група злочинців високого рівня, які продовжать займатися незаконною діяльністю, зіштовхнуться із швидким, суворим і неминучим покаранням.

5) Щоб підсилити дію первинних основних повідомлень, які було доведено до групи правопорушників високого ризику, важливо підтримувати подальший зв'язок із ними та їхніми спільниками (підтримка комунікації, подальше спілкування). Цей зв'язок полягає у тому, що цим особам слід доводити, за які конкретні їх дії до них застосовано і позитивні, і негативні заходи реагування.

Після того, як певне, суворе та швидке покарання буде застосовано до злочинців із високим ступенем ризику, які не дослухалися до попереджень, і які продовжили свою злочинну поведінку, критично важливого значення набуває проведення інформування інших осіб. Йдеться про інших активних учасників злочинного світу, а у випадку, якщо злочинець високого ризику є учасником організованого злочинного формування – то його спільників і всередині, і поза межами злочинного формування про те, яке саме реагування застосовано і чому.

Іншою метою поширення інформації про примусові заходи, вжиті щодо злочинців із високим ризиком, є те, що таке інформування дає змогу усвідомити іншим кримінально активним особам, що якщо вони продовжуватимуть порушувати закон, то вірогідно теж опиняться у групі цілеспрямованого стримування. Тому, дуже важливо, щоб ці повідомлення були зосереджені і на особах, які не є безпосередніми об'єктами цілеспрямованого стримування, але є тими, стосовно яких є висока ймовірність, що вони такими можуть стати у майбутньому.

Допомогти особам, які приймають рішення про те, якого злочинця віднести до групи високого ризику, може методика «Аналіз соціальної мережі», яку застосовують співробітники підрозділів кримінального аналізу. Аналіз соціальної мережі дозволяє досліджувати взаємозв'язки між значущими особами, становище яких допомагає найістотніше впливати на всю мережу [154, с. 133]. Отримані за результатами проведеного аналізу соціальної мережі відомості доводяться до відома суб'єктів взаємодії, які залучені до реалізації концепції цілеспрямованого стримування.

Також важливо інформувати членів громади і про успіхи (наприклад, про правопорушників з групи ризику, які стали на шлях виправлення), і про невдачі (наприклад, про правопорушників з групи ризику, які продовжили злочинну поведінку, і до яких відповідно було застосовано заходи реагування), щоб тримати їх у курсі справи [283]. Оскільки житлові райони, яким притаманний високий рівень злочинності, мають більшу плинність мешканців порівняно з благополучними районами, суб'єкти реалізації концепції цілеспрямованого стримування повинні намагатися інформувати нових мешканців про її зміст і вимоги. Однак, якщо під реалізацію концепції цілеспрямованого стримування буде підпадати надто велика кількість людей, існує ймовірність, що дієвість таких заходів не досягне очікуваного результату. Під дію такої ініціативи мають підпадати найбільш активні представники злочинного світу [392, с. 16-18].

Після того, як група кримінально активних осіб або окремі особи підвищеного ризику були повідомлені та минув деякий час, протягом якого вони або продовжили кримінальну активність, або припинили вчиняти правопорушення, слід оцінити, наскільки добре працює ініціатива (оцінювання).

6) Належна оцінка концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» повинна включати і оцінку процесу, і оцінку впливу. Оцінка процесу повинна визначити, чи виконано план дій, і як він був реалізований. Оцінка впливу повинна визначити рівень впливу ініціативи на цільові проблеми. Під час оцінки впливу визначається його ефективність і результативність.

Показниками ефективності заходів, що реалізуються у межах концепції цілеспрямованого стримування, є таке:

- зменшення проявів злочинів, які знаходяться в центрі уваги концепції цілеспрямованого стримування (насильницькі злочини, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, злочини, пов'язані зі застосуванням зброї, пограбування або домашнє насильство);

- зменшення проявів злочинів (особливо цілеспрямованих) зі сторони правопорушників високого ризику після їх попередження;
- зменшення проявів злочинів (особливо цілеспрямованих) зі сторони правопорушників, які не належать до груп високого ризику через те, що вони дізналися про наслідки для правопорушників високого ризику;
- покращення уявлень мешканців громади про безпеку в їх територіальних громадах.

Учені Е. Брага (A. Braga) та Д. Вейсбург (D. Weisburd) за результатами проведених наукових досліджень визначають, що загальному вигляді дев'ять із десяти проведених оцінок концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» засвідчують про те, що ця концепція створила значні переваги в боротьбі зі злочинністю. Мета-аналіз застосування концепції цілеспрямованого стримування також виявив, що її застосування створило загальне статистично значуще зниження показників злочинності [222].

Хоча Д. Бойл (D. Boyle) та інші вчені повідомили про незначне, проте позитивне зниження інцидентів із застосуванням зброї, які потягнули поранення, під час операції «Припинення вогню» в Ньюарку (США) [207] ця оцінка є єдиною, в якій не повідомляють про будь-які помітні переваги запобігання злочинності, отримані від застосування концепції цілеспрямованого стримування.

Також у наукових дослідженнях повідомлено про значне скорочення насильницької злочинності через застосування концепції цілеспрямованого стримування, спрямованих на організовані форми злочинності. Так, А. Брага (A. Braga) виявив 63-х відсоткове скорочення вбивств молоді в Бостоні [226], а також 44-х відсоткове скорочення випадків нападу із застосуванням вогнепальної зброї в Лоуеллі, Массачусетс (США) [217]. Також ученими зафіксовано 34-х відсоткове зниження загальної кількості вбивств в Індіанapolisі (США) [329]. Заслужовує на увагу короткострокове скорочення насильницької злочинності в Лос-Анджелесі (США) [421].

Учені Р. Апел (R. Apel) та Д. Нагін (D. Nagin) констатують, що наявні наукові докази цінності концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» для зниження рівня злочинності свідчать про те, що така концепція, якщо її правильно застосовувати, може позитивно впливати та зменшувати поширення злочинності [197].

Основною перевагою концепції цілеспрямованого стримування «Pulling Levers» є її можливість змінювати у правопорушників сприйняття ступеня ризику застосування до них санкцій. Такі висновки також підтверджуються зростаючою кількістю наукових досліджень, у яких встановлено докази того, що поліцейські підрозділи та суб'єкти взаємодії можуть бути ефективними в контролі конкретних проблем злочинності, якщо вони беруть участь у різноманітних спільних заходах, і розробляють та упроваджують спільні тактики вирішення основних криміногенних проблем [403]. Учені С. Дурлауф (S. Durlauf) і Д. Нагін (D. Nagin) за результатами проведених наукових досліджень доходять висновку, що і кількість ув'язнень, і поширення злочинності можна обмежити через стримуючий ефект, створений розподілом навантаження між поліцейськими й іншими зацікавленими суб'єктами взаємодії таким чином, щоб підвищити передбачуваний ризик затримання [271].

Хоча висновок С. Дурлауфа (S. Durlauf) і Д. Нагіна (D. Nagin) підтверджується науковими даними та є важливою складовою причинно-наслідкових механізмів, які підвищили ефективність запобіжної діяльності через цілеспрямовану стратегію стримування, ми вважаємо, що цей висновок залишає поза увагою значну частину складової концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers». Йдеться про те, що важелями концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» є не лише збільшення ризику викриття, а також і зменшення кількості можливостей для злочинців через підвищення колективної ефективності і підвищення результативності дій поліції та інших правоохоронних суб'єктів. Також вагому превентивну роль відіграють зусилля

щодо соціалізації злочинців через створення для цих людей можливостей реалізації себе поза злочинною діяльністю. Позитивні наслідки, які спостерігаються, походять саме від багатоаспектних способів, якими ця концепція впливає на стан злочинності.

Деякі вчені зосереджуються на механізмі знеохочення (втрати мотивації), обговорюючи переваги заходів із запобігання злочинності [246]. Знеохочення наголошує на зменшенні можливостей для злочинів і збільшенні альтернативних можливостей для правопорушників. У цьому контексті часто застосовуються методи ситуаційної профілактики злочинів, реалізовані як частина основної роботи стратегії «перетягування важелів» у цілеспрямованій концепції стримування [220]. Ідеться про розширення опіки над особами з девіантною поведінкою, сприяння природному нагляду, посилення формального спостереження, зменшення анонімності правопорушників та використання менеджерів місця можуть значно розширити спектр і якість різноманітних правозастосувань і регулятивних заходів як важелів, які можна застосувати до груп-порушників і ключових учасників злочинних мереж [440].

Цілеспрямований підхід стримування також має на меті відвернути правопорушників від насильницьких злочинів через надання соціальних послуг та можливостей. У всіх втручаннях щодо організованих злочинних формувань, їх членам пропонувалося професійне навчання, допомога в працевлаштуванні, лікування, допомога з житлом та низка інших послуг і можливостей.

Учені Р. Семпсон (R. Sampson), С. Рауденбуш (S. Raudenbush) і Ф. Ерлз (F. Earls) наголошують на здатності громади реалізувати загальні цінності та регулювати поведінку всередині громади за допомогою згуртованих відносин і взаємної довіри серед мешканців. Науковці стверджують, що ключовим фактором, що визначає, чи набуде злочинна поведінка поширення, – це відчуття колективної ефективності громади [387]. Згуртована громада характеризується високою здатністю до колективних дій для суспільної користі. Зосереджене цілеспрямоване стримування підвищує колективну

ефективність у громадах, підкреслюючи важливість залучення членів громади до розроблених стратегій.

Якщо говорити про однозначну ефективність заходів концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» для зменшення злочинів (насильницькі злочини, злочини, пов'язані з наркотиками, злочини, пов'язані із застосуванням зброї, пограбування або домашнє насильство), то слід сказати, що доказів цьому твердженню недостатньо. Як зазначають зарубіжні вчені, оцінки результативності концепції цілеспрямованого стримування, проведені на сьогоднішній день, демонструють переважно позитивний вплив на цільові проблеми злочинності. Вчені при оцінці ефективності концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» дійшли висновку, що наслідком її застосування є загальний статистично значущий середній ефект зниження рівня злочинності.

За іншими науковими оцінками запровадження основних елементів концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» дає змогу досягти значного короткострокового зниження рівня насильства по тих злочинах, на боротьбу з якими була спрямована ця концепція. Основне відкрите питання полягає в тому, чи може концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» бути ефективною у довгостроковій перспективі [420].

Дослідження про вплив концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» на конкретні види злочинів та поведінку злочинних угруповань мають фрагментарний характер, проте ще менше відомо про те як втручання в межах концепції змінює поведінку конкретних злочинців [219]. Це питання потребує більш ретельного наукового вивчення. Проте з проведених зарубіжними вченими оцінок концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» відомо, що деякі правопорушники високого ризику, навіть якщо їх відносно небагато, роблять значні зміни у своєму способі життя. Окремим із них не вдається повністю змінити своє життя. Дехто продовжує вчиняти злочини,

проте ступінь їх суспільної небезпеки вже не буде таким високим. Деякі особи намагаються влаштуватися на роботу і вести некримінальний спосіб життя, але не досягають успіху. Цілеспрямоване стримування є ефективним у зниженні злочинності та покращенні криміногенної ситуації або оперативної обстановки в межах конкретних громад, які постраждали від насильницьких проявів злочинності, проте не забезпечує повністю реабілітацію всіх злочинців високого ризику [311].

Слід визнати, що концепцію цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» складно однозначно оцінити, оскільки вона охоплює комбінацію конкретних втручань, а не якесь одне окреме втручання [258]. Це означає, що хоча деякі оцінки можуть засвідчити про те, що концепція ефективно знизилася рівень насильства, проте ці оцінки можуть бути не в змозі визначити, які саме компоненти зробили її ефективною і чому саме. Так, складно визначити, який внесок суб'єктів втручань (заходи у сфері охорони здоров'я, взаємодія поліції та пробації у моніторингу правопорушників, взаємодія поліції та представників релігійних організацій у виправному впливі на правопорушників, посилення заходів з переслідувань організованих форм злочинності) мали найбільший вплив на загальний успіх застосування концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» [224].

Підсумовуючи дослідження ефективності, слід зазначити, що концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» є новітнім доповненням до наявних проактивних моделей правоохоронної діяльності, метою яких є запобігання виникненню та поширенню злочинної поведінки. Хоча для оцінки ефективності такого підходу потрібні додаткові поглиблені дослідження, а теоретичні основи концепції потребують подальшого вдосконалення, проте громади, які уражені від насильства, поширення наркотичних речовин, повторюваних злочинів зі сторони організованих форм злочинної діяльності, повинні додати положення із концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» до

напрацьованої практики запобігання та протидії злочинності. Ці дані свідчать про те, що ці нові підходи до запобігання злочинності і контроль призводять до помітного скорочення злочинності [215].

Підхід, заснований на цілеспрямованому стримуванні «перетягування важелів» «Pulling Levers», у роботі з правопорушниками, які становлять підвищений ризик умовно кажучи, перебуває на ранніх стадіях застосування та тестування в поліцейській діяльності, але докази його ефективності та справедливості на сьогоднішні є багатообіцяючими.

Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» ґрунтується на попередніх знаннях про ефективне реагування на кримінальну активність осіб, в діях яких прослідковується рецидив, але виходить далеко за межі попередніх знань головно завдяки використанню інтенсивної підтримки, що пропонується особам, які хочуть припинити кримінальну активність через небажання бути підданим суворому та швидкому покаранню. Крім того, цілеспрямоване стримування має на меті переконати осіб, які перебувають у зоні підвищеного ризику, в тому, що життя людей, зокрема і їх, буде кращим поза кримінальною активністю, ніж у ній.

Двома важливими аспектами концепції цілеспрямованого стримування є те, що поліція та прокуратура інколи готові відмовитися від примусу та допомогти кримінально активним особам, що становлять підвищений ризик, та те, що такі особи можуть прислухатися до офіційних попереджень і добровільно припинити кримінальну активність.

Окрім того, принаймні деякі кримінально активні особи можуть втратити інтерес до кримінального способу життя через постійний ризик можливого ув'язнення, отримання травм або загрози вбивства, та готові припинити свою активність, якщо до них буде застосовано правильну комбінацію стимулів.

Цілеспрямоване стримування кидає виклик глибоко укоріненим переконанням співробітників правоохоронних органів про те, що злісні (закоренілі) злочинці не здатні відмовитися від злочинного життя. Також ця концепція має змінити сталі переконання представників злочинного світу про

те, що поліція та прокурори лише прагнуть їх ув'язнення. Прийняття концепції цілеспрямованого стримування вимагає зміни переконань усіх дотичних суб'єктів, що причетні до її реалізації. Проте, у разі приділення належної уваги до важливих деталей розроблення, впровадження та моніторингу концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers», така зміна у переконаннях може мати наслідком зменшення кількості злочинів, зменшення кількості жертв злочинів, покращення рівня сприйняття безпеки у громаді, зменшення кількості кримінально активних осіб, і що найважливіше – підвищення рівня довіри до поліції [392, с. 26].

Перспективи використання цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence у боротьбі зі злочинністю викликають дедалі більший інтерес і у правоохоронних органів, і в академічної спільноти. Цей підхід дає змогу вибудовувати ефективніші стратегії запобігання злочинам і створювати безпечне середовище для всіх громадян. Однак необхідно проводити подальші дослідження, щоб визначити його ефективність у різних умовах функціонування правоохоронних органів.

Іноді видається доречним для поліцейських органів спробувати повторити підхід іншого поліцейського органу до вирішення наявних проблем. Ймовірно, такі міркування виявляться помилковими. Головним у логіці концепції «Pulling Levers» Focused Deterrence як різновиду поліцейської інновації є те, що всі проблеми, з якими стикаються співробітники поліції, мають важливі місцеві аспекти, які необхідно усвідомлено розуміти, щоб розробити відповіді, які будуть результативними у конкретній громаді для конкретної або конкретних проблем. Розуміння загальних принципів цілеспрямованого стримування та те, як їх реалізують інші правоохоронні органи, це є важливим, проте недостатнім завданням.

Як зазначає Е. Далтон (E. Dalton) проблеми кожної громади відрізняються певним чином, навіть якщо вони в більшості аспектів схожі з такими ж проблемами в інших громадах. Часто ключем до успіху є виявлення та

дослідження особливостей локальної проблеми, що дозволить розробити конкретні втручання, адаптовані саме до цих особливостей [266].

Так, до прикладу, проблемою однієї громади може бути наявність організованого злочинного угруповання, яке складається із дорослих людей, а в іншій громаді таке ж угруповання може складатися із неповнолітніх. За груповою ознакою проблема подібна, проте, очевидно, між ними є багато відмінного. Також в одній громаді прояви насильства можуть бути обмежені невеликими географічними районами, тоді як в іншій громаді такі прояви можуть бути поширені на великих територіях. Внутрішньо групові норми поведінки злочинних угруповань можуть відрізняються залежно від їх місця розташування тощо. Такі особливості або характеристики, як тільки вони будуть зрозумілі, можуть вказувати на вибір заходів протидії. Такий локальний аналіз проблеми дає змогу інформувати осіб, які приймають рішення, куди та як слід звернути наявні ресурси.

Важливу роль у вивченні особливостей індивідуальних проблем або людей із підвищеним ризиком кримінальної поведінки для розроблення заходів цілеспрямованого стримування відіграє саме кримінальний аналіз. Кримінальні аналітики під час виявлення та дослідження проблем мають сконцентрувати увагу на таких характеристиках персональних проблем:

- природа та динаміка проблем насильства (джерелами насильства є організовані форми злочинності, побутове насильство, насильство, яке якимось чином пов'язане із наркотичними речовинами, насильство для заволодіння коштами чи цінним майном, із використанням різних видів зброї тощо);
- кількість і характеристика тяжкості насильницьких інцидентів;
- локальні особливості соціальних мереж правопорушників (приміром, наскільки групи злочинців організовані, закриті та поділені територіально та чи мають чітке лідерство);
- доступність найважливіших соціальних послуг;
- готовність місцевих правоохоронних і соціальних служб для підтримки співпраці;

- готовність місцевої громади до підтримки співпраці [392, с. 6].

Окрему увагу слід зосередити саме на аналізі локальних особливостей структури мережі злочинних формувань, оскільки фундаментальне розуміння сутності організованих форм злочинності дозволяє цілеспрямовано та ефективно розробляти контрзаходи щодо їх нейтралізації.

Аналіз соціальних мереж (з англ. Social Networks Analysis, SNA) – методологія аналізу соціальних мереж, предметом дослідження в якій, на відміну від більшості традиційних соціологічних досліджень, не є атрибути окремих осіб, а структура їхніх взаємозв'язків у межах того або іншого співтовариства. В рамках аналізу соціальних мереж розглядаються соціальні відносини з погляду теорії мереж, що складаються з учасників мережі і зв'язків – відносин між ними.

Так, структура мережі може визначати: функціональність мережі загалом і її здатність досягати своїх ключових цілей; неочевидні характеристики мережі, наприклад, існування меншої підмережі, яка функціонує всередині мережі; взаємозв'язки між значущими особами, становище яких допомагає найістотніше впливати на всю мережу; наскільки безпосередньо і швидко передається інформація між людьми в різних частинах мережі [154, с. 133].

Під час розроблення контрзаходів у процесі реалізації концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» на аналітиків покладаються також такі завдання:

- дослідження природи, динаміки та поширеності локальної проблеми (мотиви та мета суб'єктів протиправної поведінки, засоби, які ними використовуються, можливості протидії правоохоронним органам, причини й умови протиправної поведінки тощо);
- допомога у виборі осіб, яких слід відпрацювати правоохоронним органам у першу чергу (особи, які становлять найбільший оперативний інтерес) для спрямування протидії;
- участь у розробці конкретних заходів виявлення та документування, які відповідають місцевим умовам і наявним правоохоронним ресурсам;

– оцінка правильності реалізації концепції цілеспрямованого стримування, а також вплив відповіді на конкретні проблеми, які вирішуються.

Хоча застосування проактивних заходів протидії поширенню злочинності в рамках цього підходу зосереджені на окремих особах, процес ідентифікації відповідних осіб передбачає визначення місцевостей із непропорційно високим рівнем злочинності (тобто «гарячих точок»), що є завданням підрозділів кримінального аналізу [312].

Під час реалізації концепції цілеспрямованого стримування доречним буде застосування таких типів кримінальних аналітичних досліджень:

1. Картування географічних територій, уражених насильницькими та іншими формами злочинної поведінки, які складають значний суспільний резонанс.

2. Відображення структури злочинної мережі. Це відображення сприяє отриманню відповідей на такі запитання: хто є центральним об'єктом у організації; вилучення чи нейтралізація яких трьох осіб порушить мережу; яку роль (ролі) відіграє конкретна особа у злочинній організації; які комунікаційні зв'язки найбільше варті моніторингу; хто утворює комунікацію між окремими організаціями; чи збережеться зв'язок між певними членами при виключенні інших тощо.

3. Участь у опитуванні викритих правопорушників, щоб дізнатися про мотиви, методи дій і сприйняття ризику бути притягнутими до відповідальності.

Також на аналітиків покладається обов'язок збору й аналізу даних під час реалізації положень концепції цілеспрямованого стримування. Це постійна оцінка ефективності окремих компонентів, через які впроваджується концепція (йдеться про заходи примусового виконання та про надання послуг). Це критично важливо для внесення проміжних виправлень і створення детального опису заходів впровадження концепції, який допоможе в наступних оцінках впливу ініціативи на цільові проблеми [420].

Аналітики у постійному режимі аналізують наявні дані. До аналізу даних так само повинні бути задіяні і співробітники поліції з різних служб оперативного призначення та досудового розслідування. Важливу роль відіграє і залучення прокурорів та представників соціальних структур, інших осіб, які безпосередньо протидіють проблемам, на які скеровується концепція цілеспрямованого стримування. Аналітики та співробітники поліції, які працюють за лінійним принципом, володіють різними наборами знань і досвіду, обидва з яких є критично важливими для дієвого аналізу.

Слід мати на увазі, що концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence – це відносно нова концепція, тому не всі важливі питання, що складають її зміст, є ретельно вивченими. Окремі рекомендації базуються на обмеженому наборі досвіду практиків, а не на результатах досліджень. Чимало потрібно ще дізнатися через напрацьований досвід практиків і наукові дослідження [392, с. 6-7].

4.2. Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP)

Учений Дж. Буерманн (J. Buermann) наголошує на тому, що співробітники поліції постійно стикаються з проблемою балансу між зменшенням злочинності та постійно зростаючими витратами на поліцію. Нині зростає потреба в проактивних змінах у використанні наявних ресурсів для боротьби зі злочинністю. Наукові дослідження свідчать про те, що для підвищення ефективності поліцейської діяльності та зменшення злочинності без розширення фінансових витрат, правоохоронним органам потрібно буде перенести свою увагу на науку про запобігання злочинності та боротьбу з нею за допомогою поліцейської діяльності, заснованої на доказах [232]. У цьому напрямі розвитку вбачається найбільш потужна сила змін у проактивній правоохоронній діяльності.

Чи не найсучаснішим проактивним підходом до організації правоохоронної діяльності є концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP), яка передбачає, що практика поліції повинна базуватися на наукових доказах про те, що працює найкраще. Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP), підкреслює цінність, яку наукові дослідження можуть принести у практичну діяльність співробітників поліції та керівникам підрозділів усіх рівнів і, відповідно, громадськості, для забезпечення безпеки, на територіях якої вони покликані обслуговувати.

Із використанням концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP) роль наукового аналізу явища злочинності та супутніх їй чинників стає більш важливою, ніж будь-коли. Співробітники правоохоронних органів, які будуватимуть свою діяльність на основі наукових досліджень про ефективність заходів втручання, стануть більш ефективними у вирішенні конкретних проблем, з якими вони стикаються, завдяки поглибленому науковому розумінню характеру злочину або їх сукупності.

Запровадив таку концепцію у 1970-х роках начальник поліції міста Берклі (США) А. Воллмер (A. Vollmer) [234]. Така концепція в діяльності поліції корінням сягає з розширення у той час наукових проривів у медицині, управлінні, сільському господарстві та багатьох інших сферах суспільного життя впродовж другої половини ХХ століття. Проте, поглиблений науковий супровід розвитку науково-практичних аспектів діяльності торкнувся саме поліції лише частково.

Професор і завідувач кафедри кримінології та кримінального правосуддя Університету Меріленда Л. Шерман (L. Sherman) визначає поліцейську діяльність, що ґрунтується на доказах (EBP), як «використання найкращих доступних досліджень результатів роботи поліції для впровадження настанов та застосування оцінки установ, підрозділів і офіцерів» [354].

Тоді як наука мала широкий початковий вплив на стрімкий розвиток тих чи інших професій, перед поліцейською діяльністю останніми десятиліттями

виникла потреба «наздоганяти». У цьому випадку йдеться про більш повне встановлення зв'язку між науковими дослідженнями і поліцейською практикою, що виокремлює нову парадигму (концепцію) у вдосконаленні якості роботи поліції та якості громадської безпеки загалом: запобігання злочинності на основі доказів (evidence-based crime prevention, EBP).

Протягом багатьох років дослідники поліцейської діяльності використовували медицину як взірць професії, практика якої заснована на фундаментальних наукових доказах і дослідженнях (так звана «доказова медицина») [398, с. 2]. Використання науково обґрунтованих досліджень у медицині забезпечило платформу, на якій нова інформація та відкриття в галузі медицини аналізувалися з метою визначення найкращих практик і доводилися до усіх лікарів для запровадження у їх щоденну діяльність. Успіх такого підходу надихнув дослідників поліцейської діяльності поглянути на практику діяльності поліції через призму науки, з метою переведення результатів наукових досліджень у формат практичних рекомендацій, які правоохоронці могли б використовувати для зменшення злочинності [397].

24% респондентів вважають, що поліцейська діяльність заснована на доказах (EBP) володіє потенціалом для підвищення ефективності правоохоронної діяльності, 55% респондентів вважають, що такий потенціал є високим, 16% респондентів вважають, що вона не буде мати значного впливу і 5% респондентів вважають, що EBP не має потенціалу для підвищення ефективності правоохоронної діяльності. Таким чином слід констатувати, що є важливим інструментом, який може допомогти правоохоронцям досягати вищих за ефективністю показників у роботі. (Додаток Б).

Водночас потрібно мати на увазі, що наявність досліджень і готовність їх застосовувати, змінюючи напрацьовану практику, не завжди збігаються. Історія показує важливу відмінність між проведеними дослідженнями та готовністю змінювати (перенаправляти) напрацьовану професійну практику, намагаючись застосувати результати таких досліджень. Зазвичай готовність змінювати

практику, опираючись на готовність набувати нових знань, сприймається співробітниками поліції без особливого ентузіазму.

Концепцію поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), можна визначити як використання для проведення змін передових наукових досліджень про якість роботи поліції та оцінювання їх. Тобто це один із способів дослідження якості управління та оцінки практичної діяльності поліції з метою формування найкращої практики. Це систематичні наукові дослідження напрацьованого практичного досвіду як основи роботи поліції, вдосконалюючи його шляхом постійної системної наукової апробації.

22% респондентів вважають, що дослідження поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР) є доцільними. 44% респондентів вбачають високий потенціал у проведенні таких досліджень, 26% вважають що такий потенціал не є високим та 8% респондентів складно відповісти на дане запитання. Результати свідчать про те, що існує певний інтерес до наукових досліджень в галузі Evidence-Based Policing серед частини опитаних. Однак важливо враховувати, що існують резерви у розумінні ефективності цього підходу або його можливих обмежень. Така розбіжність у поглядах може бути результатом різних думок щодо методології дослідження, доступності даних, а також різними підходами до оцінки ефективності поліцейської діяльності. (Додаток Б).

Для того, щоб успішно реалізувати свою місію, співробітники поліції повинні застосовувати тактику та методи, які є ефективними та перевіреними для досягнення цілей. Концепція поліцейської діяльності, заснована на доказах (ЕВР), передбачає те, що поліцейська практика має ґрунтуватися на наукових доказах того, що працює найкраще. Це свідчить про те, спрямування практики поліції слід будувати на основі наукових досліджень. Протягом багатьох років науковці та дослідники вивчали поліцейську діяльність і проводили експерименти, але донедавна ці дослідження були обмеженими за поширенням, а їх результати не знаходять свого застосування у практичній діяльності.

Правоохоронна діяльність, заснована на доказах (ЕВР), говорить про те, що завжди існує кращий спосіб ведення діяльності. Ретельно вивчаючи і досліджуючи стан справ, існує можливість точніше визначити, що працює, а що ні, і що є більш перспективним, коли йдеться про основні функції запобігання злочинності.

Підвищення запиту на наукові дослідження ефективності правоохоронних практик (втручань) зі сторони практичних співробітників має вирішальне значення для забезпечення ефективного використання поточної наукової літератури для впровадження вказівок щодо поліцейської діяльності, а також для успішної оцінки органів, підрозділів та співробітників поліції.

Учені фокусують свою увагу на двох типах наукових досліджень: фундаментальні дослідження та поточні дослідження результативності. Фундаментальні дослідження визначають те, які заходи чи дії породжують найкращий результат при правильному їх застосуванні на практиці, а поточні дослідження результатів вивчають успішність кожного підрозділу та їхні досягнення. При поєднанні цих двох типів досліджень важливого значення набуває цикл зворотного зв'язку. Цей цикл починається з процесу перегляду доступної наукової літератури з метою пошуку інформації про те, як поліцейську діяльність можна поліпшити. Цей цикл дає змогу реалізувати і загальнодержавні, локальні рекомендації. У результаті формуються вказівки та рекомендації щодо практики, яких поліція може дотримуватися. Ефективність таких настанов і рекомендацій оцінюється шляхом поточної оцінки з моменту застосування [354].

Як наслідок у США створено Американську асоціацію діяльності поліції на основі доказів (American society of evidence-based policing, ASEBP), щоб забезпечити отримання місцевими поліцейськими службами актуальної інформації про найкращі практики, що ґрунтуються на проведених фундаментальних наукових дослідженнях. Один із способів, як це реалізовується, – збирання даних шляхом проведення фундаментальних досліджень, результати яких застосовуються в усіх департаментах поліції

США. Також члени асоціації діяльності поліції на основі доказів (ASEBP) щомісяця публікують результати наукових досліджень у зрозумілому форматі, оминаючи наукову термінологію, яка може бути складною для співробітника поліції. Наукові статті не завжди легко зрозуміти і трактувати через технічну мову формулювання ходу, застосування методик і значення отриманих результатів дослідження.

Концептуально та з науково-практичного погляду правоохоронна діяльність, заснована на доказах (ЕВР), ґрунтується на таких засадах:

1. Політика та практика діяльності поліції скеровується передусім на запобігання злочинності.

2. Окремі управлінські рішення ґрунтуються на основі наукових результатів, аналізів та процесів.

3. Результати наукових досліджень є складовою стратегії дій поліції [322].

Як зазначено на сайті Американської асоціації діяльності поліції на основі доказів (ASEBP) діяльність поліції, що ґрунтується на доказах, можна розділити на два основні компоненти, кожен із яких є однаково важливим.

По-перше, потрібно збільшити кількість досліджень, які проводяться в поліції. Оскільки поліцейські зазвичай не знають, як проводити наукові дослідження, цей напрям діяльності слід реалізовувати саме науковцям і ученим. Як правило, вчені-кримінологи проводять дослідження стану, напрямів руху, тенденцій та особливостей злочинності, які згодом публікують в наукових виданнях. Більшість поліцейських навіть не підозрюють, що важливі для їх діяльності дослідження були проведені, і ніколи не дізнаються про отримані результати. Таким чином, поліція має бути рушієм, який має скеровувати дослідження, співпрацюючи з науковцями, щоб знайти відповіді на важливі запитання про виконання основних завдань боротьби зі злочинністю.

Другий компонент концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), – це переведення результатів дослідження у формат, доступний для сприйняття діючими співробітниками поліції. Це породило потребу в співробітниках, які мають компетенцію трактувати результати академічних

досліджень, і перетворювати їх на корисну інформацію для поліцейських дій [195].

Проактивна концепція діяльності поліції, що ґрунтується на доказах (ЕВР) надає поліцейським об'єктивне обґрунтування для виправдання діяльності, демонструючи науково надійні дослідження, які підтверджують конкретну тактику дій.

Концепція діяльності поліції, що ґрунтується на доказах (ЕВР), передбачає використання обґрунтованих даних, щоб скерувати співробітників в ті місця, де відбуваються злочини та порушення порядку, і надалі застосувати підтверджені науковими дослідженнями методи і тактику дій.

Концепція діяльності поліції, що ґрунтується на доказах (ЕВР), може бути використана в підрозділах шляхом налагодження взаємодії з навчальними закладами, де є професори, викладачі, студенти, які досліджують цю сферу у форматі, до прикладу, укладання договорів про співпрацю. Завдяки залученню науковців до повсякденної роботи поліції поліцейські отримують доступ до найкращих методологій і вказівок щодо зменшення злочинності. Така взаємодія забезпечує рішення для підвищення ефективності правоохоронних органів без надмірного навантаження на бюджети та час [398].

Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), тісно пов'язана із моделлю діяльності поліції Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Safety / DDACTS). Модель DDACTS поєднує дослідження злочинності та дорожнього руху на основі визначення конкретного місця розташування поліцейської присутності, що є ефективним інструментом для розподілу ресурсів правоохоронних органів. Модель реалізовується шляхом картографування потенційних «гарячих точок». Злочинність часто пов'язана з транспортними засобами, і цілі DDACTS – суттєво зменшити кількість порушень правил дорожнього руху, а також супутню злочинність. Модель DDACTS поєднує поточні стратегії з науково обґрунтованими дослідженнями, та постійно вдосконалюється [328].

Наочно демонструє переваги концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), наступний приклад про вплив на місця концентрації кримінальної активності. Так, на виявлені «гарячі точки» кримінальної активності поліцейські зазвичай скеровують додаткові ресурси, що у підсумку сприяє стабілізації криміногенної ситуації. Хоча це може здатися інтуїтивно зрозумілим, проте підхід, що ґрунтується на доказах (ЕВР), умовно кажучи, робить «крок далі». Очевидно, що якщо посилити присутність у місцях високої концентрації, то кримінальна активність буде обмеженою, проте більшість підрозділів поліції не може залишати співробітників поліції у цих районах на необмежений час.

Водночас проведені наукові дослідження американським ученим С. Копером (С. Koper) виявили, що присутність співробітника поліції в місці концентрації «гарячій точці» протягом 15 хвилин породжує зниження злочинності, яке триватиме приблизно 2 години. Вчений виявив, що кожна додаткова хвилина часу, проведена патрульними у «гарячій точці», збільшувала час підтримання стану правопорядку на 23%. Час підтримання правопорядку – це проміжок часу після того, як поліцейські покинули «гарячу точку» аж до виникнення нового порушення громадського порядку. Ідеальний час перебування в «гарячій точці» становив 10–16 хвилин [192]. Знаючи це, поінформовані керівники поліції враховують це у схемах розгортання патрулів, максимально підвищуючи ефективність із мінімальною затратою ресурсів [195].

Іншим практичним прикладом інкорпорування результатів наукових досліджень для підвищення ефективності діяльності поліції є таке положення. Так, протягом тривалого часу існує переконання, що після заміни пішого на автомобільне патрулювання було втрачено зв'язок між людьми та поліцією. Хоча є дані, які свідчать про те, що це підвищує відчуття довіри та поваги між поліцією та їхніми громадами, питання про те, чи є вони ефективними у зниженні злочинності, є без відповіді. Проте, дослідження, проведене департаментом поліції Філадельфії (США), свідчить про те, що піші патрулі в

«гарячих точках» злочинності позитивно впливають і на стан злочинності, і на розвиток позитивних стосунків між поліцією та мешканцями громади. Як відомо, результативність роботи поліції значною мірою залежить від рівня довіри населення. Установлення такого факту є переконливим аргументом для розгортання, за можливостями, саме пішого патрулювання.

Концепція правоохоронної діяльності, що ґрунтується на доказах (ЕВР), не претендує на те, щоб сформулювати відповіді на всі запитання. Також доволі часто критично важливі рішення доводиться приймати у максимально стислий проміжок часу, а іноді і в режимі он-лайн. Саме така природа діяльності поліції робить її такою складною професією. Однак наявність науково підтвердженої доказової бази для підтримки та скерування діяльності може допомогти зменшити злочинність, забезпечити безпеку співробітників і поліпшити стосунки з членами громади, більш ефективно розпоряджатись наявними обмеженими ресурсами [195].

Концептуально та з науково-практичного погляду наукові дослідження практики діяльності поліції можна проводити шляхом визначення ступеня досягнення успіху під час застосування різних заходів зі стабілізації криміногенної ситуації. Ці результати можуть бути визначені декількома різними способами: правопорушення на 1000 жителів, повтор віктимізації на 100 жертв, повторне порушення на 100 правопорушників тощо. Дослідження того, які окремі заходи є більш ефективними для отримання кращих результатів, порівняно з іншими, можна використовувати для подальшої ідентифікації факторів, пов'язаних з успіхом для вдосконалення керівних принципів та підвищити загальний рівень успішності правоохоронної практики. Такі дослідження також можуть бути опубліковані в наукових журналах, вісниках, бюлетенях або принаймні зберігатись в органі поліції як інституційна пам'ять про відсоток успіхів і невдач для різних заходів реагування [398, с. 5].

У найкоротшому розумінні концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), – це визначення успіху різних практик із урахуванням існуючих ризиків.

Результати опитування показують, що більшість респондентів (79%) вважають, що співробітники поліції повинні мати знання про Evidence-Based Policing (EBP), або щонайменше бути знайомими з цим підходом. Зокрема: 22% респондентів вважають, що це доречно; 57% вважають, що це більше так, ніж ні, що може вказувати на те, що хоча знання про EBP не є обов'язковим, але може бути корисним для поліцейських. 17% вважають, що це більше ні, ніж так, що може вказувати на сумніви у доцільності таких знань і тільки 4% відповідей "Ні", що свідчить про відносно невеликий відсоток тих, хто не підтримує ідею знань про EBP серед поліцейських. Отже, ці результати підтверджують загальний інтерес до знань про Evidence-Based Policing у поліцейському середовищі, хоча деякі сумніви все ще існують. (Додаток Б).

Концепція поліцейської діяльності на основі доказів (EBP) формує нову парадигму або принцип прийняття рішень: наукові докази. Поліцейська практика, як і медична, нерідко ґрунтується на основі досвіду, попередньо сформованих знань, теорій та суб'єктивних спостережень. Поліція на основі доказів (EBP) кидає виклик таким підходам у прийнятті рішень, і створює систематичний зворотний зв'язок із метою забезпечити постійне покращення якості досягнень цілей поліції.

Досліджувана концепція припускає необхідність проведення експериментів і досліджень із метою визначення найкращих практик вирішення різноманітних завдань поліції. Також налагодженим має бути зворотний зв'язок між науковцями, дослідниками та керівниками і співробітниками поліції, що дасть змогу відслідковувати покращення якості, що сформує закритий цикл. Яскраво ілюструє ситуацію діяльність поліції з протидії домашньому насильству. Так, пункт 3 статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає домашнє насильство як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не

перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [112]. Домашнє насильство було і є предметом чи не найбільшої кількості наукових досліджень у діяльності поліції, ніж будь-який інший протиправний прояв. Слід визнати, що наявність таких наукових досліджень не впливає значною мірою на сформовану поліцейську практику. Проте якість чи ефективність застосування конкретних заходів реагування на домашнє насильство можна науково «виміряти» показником повторного насильства проти тих самих жертв. Практика діяльності поліції значною мірою різниться у реалізації заходів протидії домашньому насильству. Варіації заходів на практиці породжують різні результати діяльності у протидії повторенню такого насильства відносно тих самих жертв. Така практика у реалізації заходів запобігання повторному домашньому насильству відрізняється відносно конкретних правопорушників, така практика є різною у різних за обсягом адміністративно-територіальних одиницях тощо. Проте, доцільно ретельно дослідити, які саме заходи поліції матимуть максимальний запобіжний ефект у повторенні домашнього насильства? Проведеними зарубіжними вченими дослідженнями встановлено, що поліція може по-різному впливати на зменшення повторності домашнього насильства, вживаючи один і той самий захід реагування – арешт. Хоча арешт є загальною процедурою, проте докази свідчать, що існують рекомендації з реалізації цього заходу, дотримання яких призведе до різних наслідків у повторному насильстві щодо одних і тих самих жертв. Так, правопорушники, які на момент прибуття поліції відсутні (приблизно 40% випадків), реагують на арешт значно ефективніше, ніж правопорушники, яких затримано на місці події [270]. На порушників, які офіційно працюють, арешт справляє більш сильний стримуючий ефект, ніж на осіб, які є безробітними [348].

Правопорушники, які проживають у містах, де є значна концентрація людей із невисоким рівнем достатку, значно частіше повторно вчиняють

домашнє насильство, якщо до них застосовували арешт, аніж ті правопорушники, які проживають з більш забезпеченими людьми, і яких теж притягували до відповідальності за домашнє насильство раніше [327].

Досліджуючи всі випадки домашнього насильства у конкретному районі можна визначити рівень ризику повторення, притаманний кожному випадку, з якими стикаються співробітники поліції. Використовуючи відомості з баз даних і систем інформаційно-аналітичного забезпечення поліції про домашнє насильство, можна розробити прогноз ризику повторного вчинення злочину в кожному окремому випадку. Загальна кількість випадків повторного насильства у кожному відділку поліції, або у кожного співробітника поліції дозволить визначити середнє значення рівня ризику. Кожен підрозділ поліції може провести оцінку фактичного стану повторного вчинення домашнього насильства порівняно з прогнозованою величиною, наприклад, раз на рік. Робота з протидії домашньому насильству може вибудовуватися з урахуванням відсотку різниці між очікуваним і фактичним станом справ у сфері протидії домашньому насильству.

Отримуючи результати наукових досліджень та беручи їх до уваги, особовий склад поліції, на який покладено обов'язки протидії домашньому насильству, може зосередитися на більш дієвих заходах для досягнення мети. Основна мета – запобігання кожному окремому факту повторного домашнього насильства найефективнішими засобами, а не висновок про те, який саме ефект матиме арешт як захід запобігання [398, с. 7-9].

До показників ефективності, якими оцінюють результати роботи в поліції, не належить визначення якості запобігання повторним фактам домашнього насильства відносно одних і тих самих потерпілих. У підсумку, ніхто достеменно не знає, чи повторні показники віктимізації щороку поліпшуються чи погіршуються. Отже, поліція має ініціювати наукові дослідження, щоб визначити, які заходи або дії найкраще або найефективніше дозволяють запобігти повторному домашньому насиллю, та й іншим видам

кримінальних правопорушень, яким властива та чи інша міра повторюваності та системності.

Одним із найважливіших завдань, з якими стикаються правоохоронці, є успішне впровадження досліджень у практику. Щоб вирішити цю проблему, була розроблена Матриця поліцейської діяльності, заснована на доказах (Evidence-Based Policing Matrix), щоб допомогти поліцейським у перекладі значення досліджень у конкретні та зрозумілі практичні рекомендації для втручань. Матрицю створили професори С. Лум (C. Lum) і К. Копер (Ch. Koper) з Університету Джорджа Мейсона (George Mason University, США) за сприяння доктора К. Телепа (C. Telep). Ця Матриця інтерпретує наукові дослідження в доступну інформацію, яку легко зрозуміти та застосовувати для вдосконалення стратегії, тактики та навчання поліції. Матриця поліцейської діяльності – це інструмент, який дозволяє візуально відобразити якість окремих поліцейських втручань та оновлюється з урахуванням нових досліджень щороку.

Матриця поліцейської діяльності, заснованої на доказах дає змогу співробітникам поліції більш ефективно виконувати свою роботу. Її застосування дозволяє поліцейським узагальнювати конкретні підходи до запобігання злочинності, що допомагає більш результативно впливати на обмеження виникнення та поширення злочинності. Застосовуючи чимало інформації в матриці, співробітники правоохоронних органів зазвичай більш проактивні, зосереджені й орієнтовані на конкретні місця.

Концептуально та з практичного погляду матриця класифікує та відображає поліцейські втручання відповідно до трьох загальних вимірів запобігання злочинності:

- 1) природа об'єкта або цілі – особи, групи, місця (мікромісця, громади і райони, області, національний рівень);
- 2) ступінь проактивності або реактивності стратегії (реактивна, проактивна та високо проактивна);
- 3) специфіки механізму профілактики – точніше зосередженості заходів впливу (загальна та конкретна зосередженість). Ця візуалізація розкриває

кластери досліджень у визначених вимірах або «сферах ефективності». Ці кластери дають змогу зрозуміти природу та спільні риси ефективних (або неефективних) поліцейських стратегій і можуть використовуватися поліцейськими службами для розробки тактик і стратегій або оцінки здійснюваного «набору тактик», опираючись на докази [323].

Щоб наукове дослідження конкретного виду поліцейського втручання було включено до матриці, це дослідження має бути методологічно точним. Зокрема, дослідження має бути або рандомізованим контрольованим експериментом, або квазіекспериментом із використанням відповідних груп порівняння, або багатовимірною контролю. Зосередженість дослідження має бути на втручаннях, які насамперед були ініційовані, або керовані поліцією (навіть, якщо інші органи можуть бути залучені). Вимірюваним результатом має бути кримінальне правопорушення або порушення правопорядку [323].

Трактування результатів

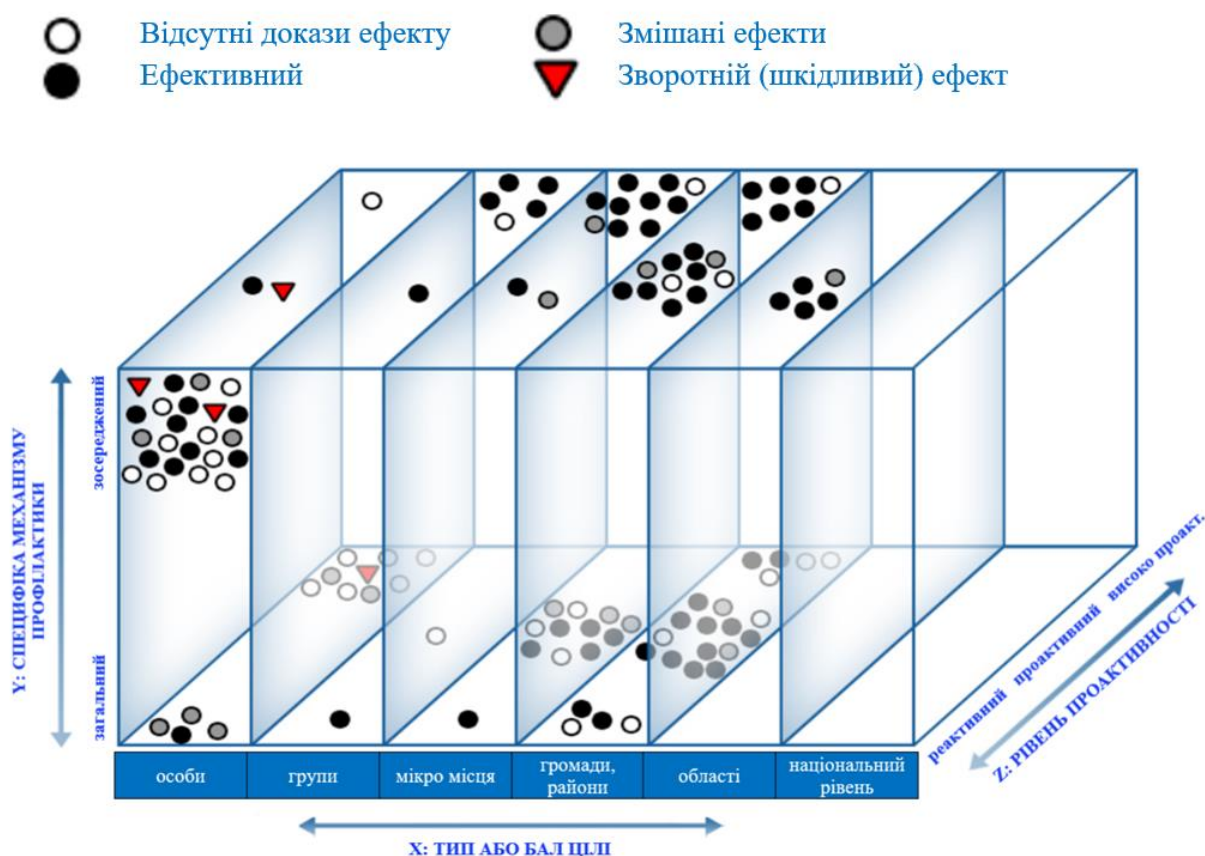

Рис. 28. Матриця поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing Matrix)

Кластери ефективних досліджень (позначені чорними крапками) вказують на сфери ефективності в матриці.

Наприклад, там, де перетинаються параметри «мікромісце», «зосереджений» і «проактивний», або «високо проактивний», і є скупчення чорних міток, які представляють окремі наукові дослідження про конкретні види поліцейського втручання, то це вказує на те, що такі визначені заходи можуть бути ефективними для зменшення злочинності. Матриця демонструє, що якщо розробити та запровадити заходи, спрямовані на мікромісця, які будуть зосередженими (персоніфікованими) цілеспрямованими та проактивними, тоді буде можливість покращити свою здатність знижувати рівень поширення злочинності. Органи та відділи поліції, які вживають реактивних і загальних підходів у мікромісцях, можуть бути не такими продуктивними.

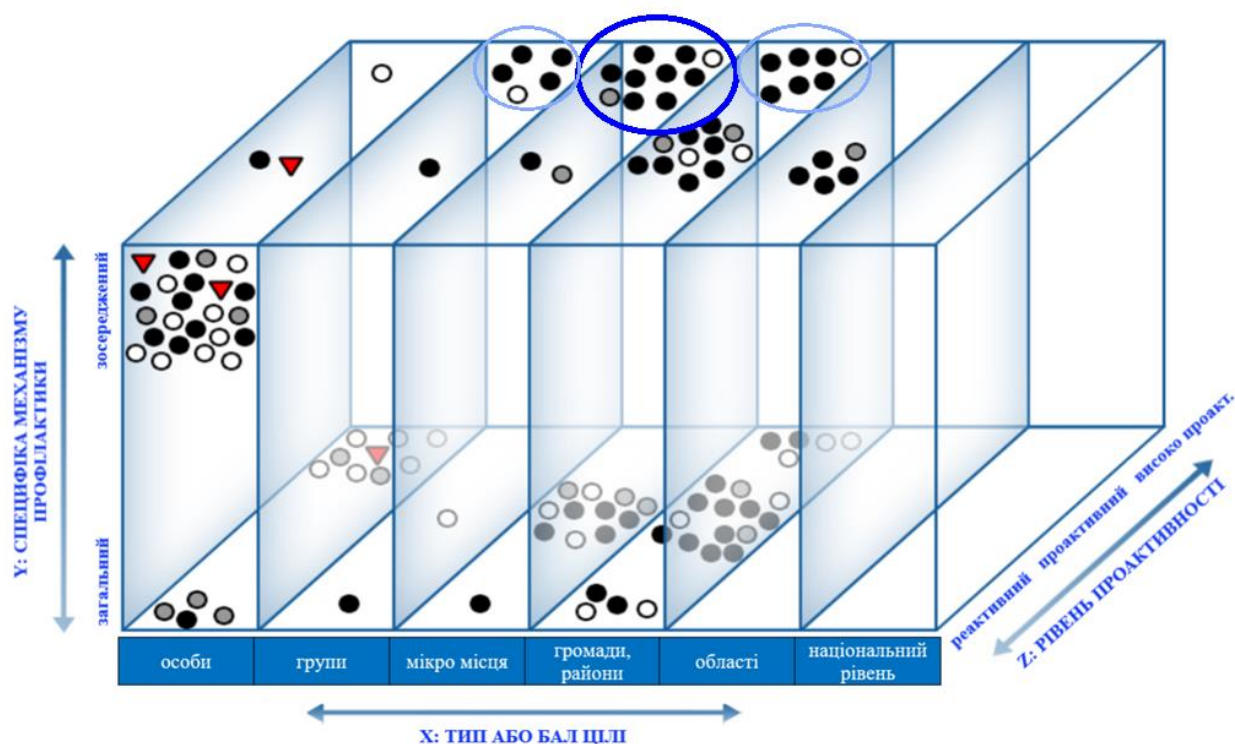

Рис. 29. Матриця поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing Matrix)

Так, наприклад, під втручаннями у мікромісці слід розуміти втручання, спрямовані на дуже малі географічні місця, такі як квартал, ділянка вулиці, провулок, перехрестя, конкретна адреса або скупчення (кластер) адрес.

Проілюстрований на матриці стан справ демонструє, що найефективнішими заходами стабілізації криміногенної ситуації є вплив на місцевому рівні через проактивні та високо проактивні втручання. З огляду на це, є потреба у постійному супроводі співробітниками підрозділів кримінального аналізу картографування злочинності, а також аналізу злочинності для виявлення тенденцій для розгортання проактивних втручань або заходів прогнозованої поліцейської діяльності.

Далі на рисунку продемонстровано, як наочно можна відобразити результати різних наукових досліджень щодо визначення ефективності окремих втручань з протидії виникненню та поширенню деяких видів кримінальних правопорушень.

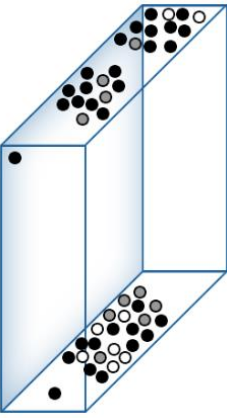
	Брага (Braga) та ін. (1999)	Проблемно-орієнтована поліцейська діяльність у «гарячих точках» насильницької злочинності призводить до зменшення насильницьких і майнових злочинів, заворушень і продажу наркотиків	●
	Брага (Braga) і Бонд (Bond) (2008)	Зосередженість на «гарячих точках» злочинності призводить до зменшення злочинності та звернень до служби	●
Мортон (Morton) та ін. (2019)	Співпраця поліції з власниками готелів, спрямована на зменшення проблем із наркотиками, посилила взаємодію та позитивно вплинула на криміногенну ситуацію. Ефект із часом було втрачено.		●
Грофф (Groff) та ін. (2015) – Foot patrol	Піший патруль не призвів до зменшення насильницької злочинності		○

Рис. 30. Візуалізація результатів наукових досліджень щодо визначення ефективності окремих втручань з протидії виникненню та поширенню деяких видів кримінальних правопорушень

За допомогою матриці поліцейської діяльності заснованої на доказах можна проводити наради керівного складу поліції, зокрема у форматі CompStat, або інших методів управління, щоб визначити, чи використовуються найефективніші підходи до конкретної проблеми злочинності. Також матриця може сприяти досягненню максимального результату в поточній роботі, застосовуючи заходи, обґрунтовані на основі фактичних даних, отриманих у результаті фундаментальних наукових досліджень. Наприклад, під час проведення наради CompStat акцент можна було б перемістити з декламування щомісячної статистики та розпливчастих тверджень про тактику на відображення тактичних пропозицій і існуючих стратегій у реальному часі безпосередньо в матриці, обговорюючи, які зміни в тактиці та стратегії можуть підштовхнути до більшої ефективності розгортання ресурсів поліції.

Матрицю також можна ширше використовувати для визначення власної ефективності.

Доречною видається потреба навчати співробітників поліції фундаментальним концепціям того, як підвищити ефективність шляхом ознайомлення із тактиками (сферою ефективності), ефективність яких підтверджується науковими доказами. Базовою навичкою співробітника поліції, який призначається на посаду, має бути здатність визначати, які тактики виявилися ефективними у зниженні рівня злочинності, а які – ні. Навчання цьому має бути на рівні з вивченням різних оперативних або процесуальних процедур. Окрім того, тактика в найефективніших сферах матриці наголошує на інших підходах до поліцейської діяльності, ніж просто реагування на виклики поліції чи випадки на індивідуальній основі. Перехід поліцейського менталітету від реактивної до проактивної практики є фундаментальною потребою для проведення навчання [323].

Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), передбачає дотримання власних принципів впровадження. Так, жоден правоохоронний орган вірогідно не буде зацікавлений добровільно

впроваджувати результати наукових досліджень за винятком наявності зовнішнього впливу (тиску). Навряд чи керівники поліції запровадять зміни в усталену, хай і ефективну до певної міри практику діяльності просто тому, що це видається непоганою ідеєю. Найліпшим способом такого впливу (тиску) може бути визначення та оприлюднення рейтингу продуктивності. Публічна інформація про продуктивність поліції містить найбільший потенціал для створення потужного тиску для вдосконалення. Хоча у такій ситуації не можна виключати навмисні маніпуляції з метою висвітлення кращого стану справ, аніж є насправді. Частково вирішити цю ситуацію можна шляхом запровадження аудиту звітності структурами, які виконують функції контролю і нагляду за діяльністю поліції, однак повністю такими заходами вплинути на стан справ із маніпуляцією звітними даними не вдасться.

Суттєвим потенціалом підвищення ефективності реагування на повторювані проблеми володіють сучасні комп'ютери та відповідне програмне забезпечення, яке може пропонувати методичні рекомендації або алгоритм дій в окремих подібних ситуаціях. Це свого роду формування інституційної пам'яті окремих служб поліції. Використання портативних комп'ютерів або планшетів для консультування співробітників, які діють на місцях, не може бути реалізовано у короткостроковій перспективі, проте такий напрям розвитку видається перспективним і потребує подальших науково-практичних досліджень.

Від лікарів не очікують утримання великої кількості дослідних даних в їх пам'яті, зрозуміло, що лікарі не повинні навіть утримувати в пам'яті медичні вказівки для кожного діагнозу. Комп'ютери не замінять судження, міркування, знання тощо, але вони можуть суттєво поліпшити продуктивність.

Формування, накопичення, здатність поширювати та застосовувати науково підтверджені доказові підходи до вирішення повторюваних проблем у кожному відділі поліції може суттєво вплинути на підвищення ефективності їх діяльності з економією обмежених ресурсів.

Центральним запитанням для дослідження у концепції поліцейської діяльності, заснованій на доказах (ЕВР), є те, які практики діяльності поліції найкраще вплинуть на досягнення результату?

Підсумовуючи варто зазначити, що рух у напрямі вдосконалення в будь-якій людській діяльності є константою, і поліція не може залишатись осторонь. Про поліцію доречно висловитись у контексті слів доктора В. Мейо (Dr. W. Mayo), який так охарактеризував свою професію майже століття тому: «Слава медицини полягає в тому, що вона постійно рухається вперед, що завжди є можливість навчитися чомусь новому» [398, с. 9-14].

Важливу роль у концепції діяльності поліції заснованій на наукових доказах (ЕВР), відіграють аналітики, яких умовно можна назвати «прикладними кримінологами» у поліції. Кримінальний аналіз є важливим компонентом у концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), суть якої полягає у «якісному та кількісному дослідженні злочинності та інформації правоохоронних органів у поєднанні з соціально-демографічними та просторовими факторами для затримання злочинців, запобігання злочинам, зменшення порушень громадського порядку та оцінки організаційних процедур» [366, с. 9]. Тобто аналітики використовують кримінальні дані та досліджують їх у контексті часу, географічних зон їх прояву, щоб допомогти правоохоронним органам у вирішенні поточних проблем і запобігти виникненню нових. У цьому сенсі актуальною є аналогія, запропонована Р. Сантосом (R. Santos), про те, що кримінальний аналіз є більше діагностичним інструментом, схожим на апарат магнітно-резонансної томографії (МРТ), а не прямим засобом протидії злочинності [202].

Підрозділи кримінального аналізу та аналітики скеровують свою роботу за такими двома основними напрямками:

1. Аналіз злочинності, її причин і умов, що їй сприяють, осіб, які скоюють злочини, а також методів контролю за злочинністю та боротьби з нею (включаючи в поняття боротьби зі злочинністю та її попередження).

2. Аналіз злочинів, механізм їх відображення в джерелах інформації, діяльність з розкриття, розслідування та попередження всіх видів злочинів і розробки на цій основі найбільш ефективних методів і засобів розкриття злочинів [154, с. 17].

Нині дослідження злочинності є обмеженими. Однак у зарубіжній науковій літературі можна знайти дослідження тактик та окремих втручань щодо конкретних злочинів, які є інструментарієм моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Втручання або практики, що ґрунтуються на доказах (ЕВР), такі як робота у «гарячих точках» [210] та «цілеспрямоване стримування» [214] є основою для аналізу злочинності загалом. Важливу роль у таких дослідженнях відіграє картографування як інструмент для виявлення короткострокових і довгострокових проблем. Хоча немає прямих доказів того, що аналіз злочинності сам собою вплинув на зниження злочинності, проте Р. Сантос (R. Santos) стверджує, що це необхідний компонент вирішення проблеми [202]. Т. Роббінс (T. Robbins) зазначає, що аналіз злочинності є ключовим компонентом концепції поліцейської діяльності, що ґрунтується на доказах (ЕВР) [382].

Ключову роль у вивченні стану та напрямів розвитку злочинності відіграють саме аналітики, які готують тактичні аналітичні огляди на основі дослідження різних проблем, з якими стикаються співробітники поліції. Проблеми залежать від складності, частоти та рівня важливості, які необхідно вирішити. Наприклад, проблеми можуть бути миттєвими, короткостроковими або довгостроковими, а також можуть бути одиничними або повторюваними інцидентами, закономірностями або проблемами, які можуть виникнути. Результати кримінального аналізу злочинності доводяться до зацікавлених сторін залежно від типу проблем. На основі таких аналітичних досліджень проводяться щоденні, щотижневі або щомісячні наради для визначення та реалізації реагування.

Для виявлення таких проблем під час реалізації концепції діяльності поліції на основі доказів (EBP) аналітики використовують методологію SARA. Як було зазначено, SARA – це покроковий процес, який також дає змогу переглянути попередню активність поліції та внести зміни у розстановку сил та засобів на основі нової інформації про результати. Сканування визначає, які саме, де та як часто виникають проблеми. Потім аналізується контекст проблеми. Це може включати інформацію про те, що сприяє вирішенню проблем, визначення зацікавлених сторін і отримання більш якісного розуміння проблем. Далі на етапі реагування інформація, отримана під час аналізу, використовується для розробки втручань, визначення очікуваних результатів. Нарешті, аналітична оцінка і отриманих результатів, і втручань. Якщо втручання не призвело до запланованих результатів, слід переглянути фазу аналізу та змінити заходи реагування [418].

Втручання, доцільність застосування яких підтверджено реалізацією моделі SARA, можуть включати методи ситуативного запобігання злочинності. Як зазначають Л. Кохен (L. Cohen) та М. Фелсон (M. Felson), ситуативне запобігання злочинності впливає з підходу рутинної діяльності, який передбачає, що кримінальний прояв відбувається, коли ймовірний злочинець вступає в контакт із відповідними цілями або жертвами за відсутності дієздатного опікуна [248] (злочинний трикутник). Уважно досліджуючи ситуаційні аспекти злочинного середовища й обмеження можливості брати участь у злочинній діяльності, аналітики можуть запропонувати заходи, які можуть зменшити проблему. У звіті для Центру проблемно-орієнтованої поліції (Center for Problem Oriented Policing) учені Р. Кларк (R. Clarke) і Дж. Ек (J. Eck) пояснюють, що можливості можна зменшити, зробивши злочин (кримінальне правопорушення) більш складним, ризикованим і менш прибутковим. Однак, щоб це було ефективним, потрібна співпраця між «менеджерами» місць прояву злочинності та «опікунами» над цілями [244].

Зважаючи на ключову роль кримінальних аналітиків у аналізі злочинності, актуальним напрямом підвищення ефективності діяльності у проактивному запобіганні злочинності під час реалізації концепції діяльності поліції на основі доказів (ЕВР) видається введення у штатний розпис посади аналітика у відділи поліції на місцевому рівні. Водночас потрібно визнати, що прийняття на службу аналітика, якій володіє аналітичними та теоретичними здібностями, може виявитися недостатнім. Ефективний аналітик повинен бути готовий співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами, щоб з'ясувати «сутність проблем» і запропонувати ефективні рішення. Нарешті, важливо, щоб продукти, які надає аналітик, були дієвими, але навіть дієва інформація не є ефективною, якщо керівники не будуть зацікавленими у вирішенні проблем.

Оскільки концепція поліцейської діяльності на основі доказів (ЕВР) головним своїм завданням визначає вибір найбільш ефективних втручань на основі наукових досліджень, то саме ширше впровадження аналітичних досліджень допоможе успішно вирішити таке завдання (визначити справжню ефективність цих стратегій).

Щоб достатньою мірою відповісти на запитання, як кримінальний аналіз впливає на поліцейську діяльність у частині пошуку ефективних втручань, у концепції діяльності на основі доказів (ЕВР) потрібні додаткові наукові дослідження. Попередні наукові дослідження про аналітику обмежені, але вони містять докази переваг для стабілізації криміногенної ситуації в умовах обмежених поліцейських ресурсів.

Ключовими факторами інтеграції концепції поліцейської діяльності на основі доказів сучасна наукова література визначає ширше запровадження штатних аналітиків та визначення об'єктивних заходів підзвітності. Такі дослідження не є вичерпними, проте вони формують підґрунтя для майбутніх досліджень [413].

Висновки до розділу 4

1. До підходів до організації проактивного впливу на окремих осіб наукою та практикою запобіжної протидії поширенню злочинності напрацьовані два ефективні підходи щодо зосередження аналітичних зусиль, застосування управлінських рішень та правоохоронних ресурсів в межах оперативно-розшукової діяльності. Проведеним дослідженням встановлено, що до таких підходів відносяться концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence та концепція «Поліцейська діяльність, заснована на доказах» (Evidence-Based Policing – EBP). Такі концепції є новітніми підходами до організації проактивної правоохоронної діяльності та становлять суттєвий потенціал для підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на запобігання злочинності та її профілактику на закріплених за підрозділами карного розшуку територіях, ділянках, зонах.

2. Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence є підходом до організації діяльності правоохоронних органів, який базується на ідеї впливу на злочинну діяльність найбільш активних членів злочинного світу, або осіб, які вчиняють кримінально карні діяння, наслідки яких є найбільш небезпечними (умисні вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, застосування зброї, грабежі, розбої тощо), шляхом застосування “важелів”, під якими слід розуміти стратегії впливу на свідомість потенційного злочинця, щоб сформувані у нього переконання про те, що його дії не залишаться невикритими, і що у випадку продовження злочинної діяльності до нього будуть застосовані максимально можливі заходи реагування (швидкі на неминучі заходи покарання). Повідомлення порушника “високого ризику” про неминучість викриття та застосування максимальних санкцій є лише першою частиною “важелів”, інша частина “важелів” – підбір індивідуальних заходів для формування можливості реалізації такої особи поза межами злочинного світу. Такими заходами є надання інших соціальних

послуг, допомога із працевлаштуванням, лікування від залежностей, сприяння у набутті професійних навик, здобутті освіти тощо. Реалізація такої концепції є мультисуб'єктним процесом, ключову роль у реалізації якої відіграють підрозділи карного розшуку та потребує налагодження співпраці з громадськими установами, соціальними службами та іншими зацікавленими сторонами для досягнення спільної мети зменшення злочинності.

Важливу роль в результативному застосуванні концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» “Pulling Levers” Focused Deterrence відіграють аналітики, оскільки на них покладаються завдання з виявлення та дослідження мотивів діяльності найбільш активних представників злочинного світу, а також підбору актуальних для таких осіб індивідуальних пропозицій для реабілітації.

3. Проактивна концепція «Поліцейська діяльність, заснована на доказах» Evidence-Based Policing (EBP) – це підхід до організації здійснення правоохоронної діяльності, який базується на використанні наукових доказів та дослідницьких знань про те, які дії, заходи, тактики чи стратегії дозволять досягти максимального результату для вирішення різних проблем породжуваних злочинною діяльністю та загроз їх виникнення на противагу використання інтуїції, сформованих практик діяльності, досвіду чи індивідуальним знанням оперативних співробітників. Реалізація такої концепції здійснюється через використання наукових досліджень, емпіричних даних та аналізу криміногенної інформації для розробки індивідуальних втручань зі сторони оперативних підрозділів. Це допомагає визначити найбільш дієві гласні та негласні методи та тактику протидії злочинності та економно використовувати наявні обмежені правоохоронні ресурси. Застосовувані проактивні заходи протидії поширенню злочинності регулярно оцінюються на предмет їхньої ефективності, що дозволяє за потреби проводити корегування відповідно до змін в оперативній обстановці. Також критично важливим аспектом для застосування такої концепції є налагодження співпраці оперативних підрозділів з науковими установами для отримання доступу до

найбільш сучасних методів дослідження та аналізу даних та обміну інформацією для розроблення та виконання програм, комплексних і цільових оперативно-профілактичних операцій та інших заходів, спрямованих на активізацію боротьби зі злочинністю. Підходи концепції ЕВР повинні бути адаптовані до конкретних умов та потреб закріплених за підрозділами карного розшуку територіях, дільницях, зонах.

Проведеним дослідження встановлено, що для більш комплексного підходу до проактивної боротьби зі злочинністю концепція поліцейської діяльності заснована на доказах (ЕВР) може використовуватись у поєднанні з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності, зокрема з моделлю запобігання злочинності за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED), моделлю діяльності у «гарячих точках» (Hot Spots Policing) та моделлю здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing).

Кримінальний аналіз відіграє важливу роль у реалізації досліджуваної концепції, оскільки поглиблене дослідження проблем злочинності дозволяє розвивати обізнаність про глибинні процеси, які там протікають, і на основі отриманих знань модифіковувати сформовану усталену практику застосування необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень. Також аналітики можуть оцінювати результативність застосовуваних підходів до протидії злочинності та визначати їх ефективність.

РОЗДІЛ 5 ПРОАКТИВНІ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРІЄНТОВАНІ НА ГРОМАДУ

5.1. Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing, CoP)

Як вже йшлося, у першій половині XX століття більшість підрозділів поліції працювали за так званою «професійною» моделлю поліцейської діяльності. Згідно з цією моделлю, місцеві відділи поліції були організовані довкола жорстких ієрархічних правил, використовували стандартизовані оперативні протоколи (оперативні плани), і були зосереджені на реагування на серйозні злочини. Рух до змін у правоохоронній діяльності розпочався зі США. Перегляд ролі поліцейських підрозділів в управлінні громадською безпекою розпочався методом запровадження реформ, що мали на меті зменшення рівня злочинності, який різко зріс через соціальні заворушення у другій половині XX століття. У США правоохоронні органи та місцеві керівники почали пошук нових напрямів руху правоохоронної системи для стабілізації криміногенної ситуації, і, як зазначають вчені С. Лоуренс (S. Lawrence) та Б. Маккарті (B. McCarthy), – на той час найбільш перспективним було визначено вектор поліпшення взаємин та розвитку партнерства між громадянами та поліцією [317]. Врешті, ці зусилля призвели до запровадження нової філософії у діяльності правоохоронних органів, відомої як Community Policing (CoP) у США, що характеризувалася поглибленою розбудовою зв'язків між поліцією та громадою, менш жорсткою ієрархічною структурою поліції, а також напрацюванню способів запобігти першопричинам злочинів [176, с. 441].

Тоді було визначено, що поліція може значно ефективніше працювати, якщо буде не реактивною, а проактивною: замість того, аби винятково реагувати на виклики, було прийнято рішення змінювати вектор діяльності на запобігання правопорушенням і встановлення партнерських відносин із населенням. Було визначено, що повноцінна комунікація допомагає завчасно виявити погіршення криміногенної ситуації у певному регіоні, припиняти

велику частку девіантної поведінки на самому початку, а також ефективніше збирати докази та свідчення, якщо правопорушення зрештою було скоєне [82, с. 6].

Потрібно зазначити, що на сьогодні модель Community Policing є складовою повсякденної роботи поліції у таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Кіпр, Чехія, Данія, Німеччина, Естонія, Іспанія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Велика Британія та США. Науковці, що досліджують різноманітні аспекти правоохоронної діяльності, визначають, що Community Policing є однією з найбільш поширених ідей у поліцейській діяльності за останні кілька десятиліть [435].

Концептуальні та практичні аспекти моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), досліджували такі учені, як К. Пік (K. Peak), Р. Гленсор (R. Glensor), С. Лоуренс (S. Lawrence), Б. Маккарті (B. McCarthy), П. Вілсон (P. Wilson), В. Кундрік, Лі П. Браун (Lee P. Brown) та інші учені, проте самостійних комплексних досліджень концептуальних основ моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) в Україні проведено не було.

Синонімом терміну Community Policing є взаємодія поліції та громади, що використовується для спрощеного перекладу на різні мови. Обидва терміни можуть бути використані як взаємозамінні.

Соціально-орієнтована поліцейська діяльність Community Policing спрямована на зміцнення довіри й посилення комунікації між поліцією та громадськістю.

Н. Оніщенко констатує, що довіра до влади як інституційного утворення є актуальною темою наукового дослідження і практики реалізації в сучасному політико-правовому розвитку. [98, с. 18]. Заходи Community Policing включають створення громадських інституцій із залученням представників громадськості, де обговорюються й розглядаються питання безпеки, включаючи правопорушення та окремі злочини в окремих територіальних

одиницях [73, с. 19]. У деяких випадках стратегії, засновані на залучення ресурсів громади, покладаються на посилення спроможності громади брати участь у колективних діях для боротьби зі злочинністю. Вчені Р. Семпсон (R. Sampson) та С. Рауденбуш (S. Raudenbush) називають це «колективною ефективністю» громади [388]. Інший вчений Т. Тейлор (T. Tyler) визначає, що в інших випадках модель діяльності поліції має на меті змінити оцінки громади щодо законності дій поліції [424]. Ці обидві цілі часто переплітаються.

Як зазначено у звіті Національної дослідницької ради США про поліцейську діяльність за 2004 рік, «поліцейську діяльність у громаді можна розглядати як реакцію на стандартні моделі роботи поліції... У той час як стандартна модель поліцейської діяльності спирається, насамперед на ресурси поліції та її традиційні правоохоронні повноваження, Community Policing передбачає покладатися більше на громадський контроль над злочинністю, який використовує не лише ресурси поліції, а й ресурси громадськості» [253, с. 233].

Поліцейську діяльність, орієнтовану на громаду (Community Policing), описують як філософію роботи поліції та організаційну стратегію, в якій поліцейські підрозділи охоплюють бачення своєї функції, що є більшим, ніж просто реагування на злочини та їх розгляд. Це бачення здебільшого передбачає залучення поліцейськими органами громадських груп і громадян до спільного формування стану безпеки, запобігання злочинності та вирішення місцевих проблем. Незважаючи на те, що ця модель діяльності поліції налічує понад три десятиліття – все ще існують значні відмінності у тому, як визначається модель діяльності поліції орієнтованої на громаду (Community Policing) [361].

Тим не менш, певний консенсус, здається, сформувався навколо трактування концептуальної основи моделі Community Policing як організаційної моделі, яка охоплює такі три основні процеси та структури:

- 1) залучення громадян до виявлення та вирішення проблем громадської безпеки;

2) децентралізація прийняття рішень для вироблення відповідей на локально визначені проблеми;

3) вирішення проблем.

57% респондентів, що прийняли участь у опитуванні вважають, що модель Community Policing є перспективним напрямом організації правоохоронної діяльності, 22 % вважають, що даний напрям володіє обмеженим профілактичним (проактивним) потенціалом, 8 % респондентів вважають, що даний напрям не володіє таким потенціалом, а 13 % респондентів на дане питання відповісти однозначно не вдалось. Таким чином можна констатувати, що модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), може значно сприяти підвищенню ефективності запобіжної правоохоронної діяльності. (Додаток Б).

Доречним буде визначити зміст основних положень з термінології моделі Community Policing. Так, одним з найпоширеніших визначень терміну «громада» (англ. community) утворено з двох слів – «common» (спільний) та «unity» (єдність). Бути в громаді, або спільноті, означає мати щось спільне з іншими людьми таке тлумачення було визначено канадською дослідницею Дж. Бопп [27, с. 16]. Український вчений В. Кравченко описує громаду як сукупність громадян, які спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус [75, с. 121]. Вчений О. Мороз визначає такий перелік характеризуючи ознак «територіальної громади»: спільна територія існування (що може включати проживання, роботу, володіння нерухомим майном); спільна територія існування у вирішенні питань життєдіяльності; психологічна самоідентифікація кожного члена з громадою; спільна комунальна власність; сплачування комунальних податків [91; 108].

У пункті 1 статті 10 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено, що сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого

самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами [121]. Отож місцеві ради як представницькі органи територіальних громад є чи не основним суб'єктом взаємодії із підрозділами Національної поліції на місцях [139, с. 202].

Поліція (від французької – *Police*, від давньогрецької – «держава») – це орган державної влади, що займається охороною громадського порядку і боротьбою з правопорушеннями (зокрема й зі злочинністю). Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII прийняв 2 вересня 2015 р. рішення щодо створення центрального органу виконавчої влади – Національна поліція, яка підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України. Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. (Відповідно до статті 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Основними завданнями Національної поліції України є: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. (Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію») [122]. Загалом поліція – це державна організація, яка відповідає за захист людей і майна, примушення людей дотримуватись закону (захист інтересів суспільства та держави), виявлення, запобігання та розкриття злочинів, а також встановлення осіб, які їх вчинили. Узагальнено можна констатувати, що поліцейська служба або сили поліції – це служба, що діє в межах своєї юрисдикції для підтримання громадського порядку та безпеки (правопорядку).

Характеризуючи зміст поняття здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), потрібно констатувати, що у найбільш загальному виразі це філософія або модель діяльності

(організаційна стратегія), яка передбачає взаємну співпрацю між поліцією та громадою для більш ефективної протидії злочинності, фізичної або моральної шкоди та з метою покращення якості життя.

Концептуальними основами моделі діяльності поліції Community Policing є те, що поліція працює, враховуючи думку громади щодо проблем безпеки та громадського порядку на території обслуговування. Також Community Policing – це філософія, яка реалізовується як самостійна проактивна модель діяльності поліції, згідно з якою визначаються організаційні стратегії, спрямовані на систематичне використання партнерства (взаємодії) та проактивних методик вирішення проблем для усунення безпосередніх умов, що породжують проблеми громадської безпеки (злочинність, правопорушення, страх, породжуваний злочинністю тощо) [175, с. 93].

Концептуальним (фундаментальним) принципом цієї проактивної моделі діяльності є те, що поліція та громадяни повинні обов'язково працювати разом, щоб допомагати ефективно вирішувати проблеми своєї громади. Основна мета й концепція проактивності у моделі Community Policing полягають у з'ясуванні причин та умов, що сприяють появі та поширенню злочинності і реорганізації організації діяльності, щодо усунення цих причин, а також налагодження тісної взаємодії з населенням.

Модель діяльності Community Policing зосереджена на злочинності та соціальних розладах через надання поліцейських послуг, які включають традиційні заходи забезпечення правопорядку, а також запобігання, вирішення проблем, через залучення та взаємодію з членами громад. Community Policing вимагає, щоб поліція та громадяни об'єдналися як партнери в ході ідентифікації та ефективного вирішенні цих питань.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що основними концептуальними та науково-практичними аспектами положеннями моделі Community Policing є такі:

1. Це організаційна стратегія, що дає змогу поліції та місцевим мешканцям співпрацювати, спільно вирішувати проблеми правопорушень,

злочинності й соціальних конфліктів. Громадяни у визначеному обсязі та у легальний спосіб отримують доступ до процесу правоохоронної діяльності стосовно охорони правопорядку, та можуть брати участь у цій діяльності. Оптимальне вирішення актуальних суспільних проблем потребує пошуку нових підходів до роботи з боку поліції із залученням «знань» населення.

2. Модель Community Policing вимагає участі у її реалізації всього особового складу поліції, тому кожен її співробітник зобов'язаний зрозуміти важливість якісно нових підходів до роботи, шляхів вирішення проблем району. За цією концепцією покладається велика відповідальність на виконавців, які обов'язково повинні мати високий професійний рівень та добре усвідомлювати свої завдання.

3. Community Policing передбачає формування нового типу обов'язків співробітника поліції (офіцера з Community Policing), який здійснював би прямий зв'язок між поліцією та населенням «обличчям до обличчя» на території обслуговування.

4. Із виконанням основних завдань поліції (виклики поліції, арешти, затримання, викриття та розслідування кримінальних проявів тощо), модель Community Policing покладає завдання налагодження та розвитку тісних взаємозв'язків з мешканцями на відповідній території, їх групами, а також у намаганні покращити життя певного району.

5. Community Policing зумовлює становлення нового типу взаємовідносин (ділових, дружніх, довірливих і партнерських) між поліцією та громадянами на основі довіри.

6. Ця модель зміщує акценти у роботі з реагування на попередження та профілактику.

7. Community Policing насамперед, націлено на захист тих вразливих верств суспільства, які можуть стати об'єктом злочину: неповнолітніх, людей похилого віку, національних меншин, людей з низьким рівнем матеріального забезпечення, безпритульних тощо.

8. Це не обмежена тактика, яка використовується лише у певний особливий період, це повністю новий, сучасний спосіб мислення і цивілізованого відповідального ставлення поліції до громадян і, навпаки – громадян до поліції [422; 21, с. 97-99].

Як зазначає вчений Дж. Скольник (J. Skolnick) Community Policing (модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад) – це реалізація концепції, згідно з якою в умовах демократії поліція не повинна бути ізольованою, автономною або відрізаною від громад, від яких їх влада є похідною [405, с. 2].

З концептуального боку здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад – це не просто стратегія; це самостійна проактивна модель, яка втілює три виміри: філософський, програмний і стратегічний. Філософський вимір стосується головних цінностей правоохоронної структури й того, що вона, на думку її членів, зобов'язана робити. Програмний вимір стосується того, як саме мають бути досягнуті філософські цілі. Стратегічний – повсякденної діяльності структури й організації такої діяльності. Усі разом ці компоненти формують унікальну стратегію правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад, відповідно до головних цінностей, цілей та операційної структури відомства [177, с. 171].

Активізація та залучення членів громади до питань правоохоронної діяльності є надзвичайно важливим у питанні стримування злочинності та створенні безпечного простору на території громади. У деяких громадах на формування та зміцнення взаємодії знадобиться час, щоб подолати бар'єри апатії та недовіри. Довіра – це цінність, яка лежить в основі та пов'язує компоненти взаємодії з громадою та вирішенням проблем. Фундамент довіри дозволить поліції налагодити тісні стосунки із членами громади. Без довіри між поліцією та громадянами, ефективна діяльність поліції неможлива [427, с. 7].

Високий рівень довіри громадян до правоохоронних органів держави, констатує О. Ганьба, є показником стабільності суспільства, його

демократичності, високого рівня законності і правопорядку, реального верховенства права та поступального, прогресивного розвитку держави [38, с. 337].

Встановлення та підтримання взаємної довіри – центральна мета взаємодії з громадою [427, с. 13-15]. Проблема взаємодії Національної поліції України із населенням в Україні стала чи не найбільш актуальною та недавнім часом привертає особливу суспільну увагу. Довіра – це якісно особливий стан моральної свідомості, яка охоплює моральні почуття і переконання, які і є мотивами або стимулами поведінки особистості. Довіра – це раціональний прояв людської психіки, її основна її функція вбачається у довірі як регуляторі моральних відносин [334].

Одним з найбільш важливих завдань реформування Національної поліції України є розвиток партнерських відносин між поліцією і членами територіальних громад на засадах довіри, і взаємодопомоги в боротьбі зі злочинністю. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тим, що довіра є однією із фундаментальних основ партнерства, налагодження якого сприятиме, з одного боку, підвищенню ефективності виконання працівниками поліції своїх обов'язків із боку громадського порядку, а з іншого – відчуттю захищеності громадян [86].

Стаття 11 пункт 1 Закону України «Про Національну поліцію» стверджує, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [122]. В. Гузь сутність принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства Національної поліції України вбачає у налагодженні співпраці поліції з місцевими органами та територіальними громадами, міським населенням або окремими громадянами [44, с. 60]. Питання проведення рівня оцінки довіри населення до Національної поліції України є основним показником ефективності діяльності. Відомчим нормативним актом МВС визначено, що проведення рівня оцінки довіри населення до Національної поліції здійснюється за такими

індикаторами: стан злочинності; результативність діяльності органів та недоліки поліцейської діяльності; довіра до поліції та стосунки з населенням [110]. Отже, розвиток довіри населення до поліції містить значний резерв підвищення ефективності та продуктивності поліції у реалізації своїх повноважень.

Вчений А. Рейсс (A. J. Reiss) констатує, що завдяки цьому процесу обміну громадяни здійснять внесок у встановлення організаційних цілей та пріоритетів дій. У випадку запровадження Community Policing, традиційна стратегія поліції, де одна політика надання послуг повинна застосовуватися у всій юрисдикції, більше не застосовується, діяльність та стратегії поліції мають визначатися відповідно до місцевих потреб, норм і цінностей. Цей децентралізований підхід дає можливість громадянам бути краще захищеними і дозволяє офіцерам найкраще служити суспільству [378]. Органи та підрозділи поліції та представники громади повинні адаптувати свою «відповідь» до відповідності унікальним потребам кожної адміністративно-територіальної одиниці.

Теоретично цей процес децентралізації змушує співробітників поліції взяти на себе зобов'язання у партнерстві з громадянами, що мають справу з вирішенням проблем злочинності, порушень громадського порядку та якості життя громадян [432, с. 5]. Передбачається, що Community Policing надає повноваження як поліцейським, так і представникам громади зайняти активну позицію та стати підзвітним та відповідальним за вирішення проблеми, які переслідують суспільство. На відміну від раціонально-правової бюрократичної моделі, ця модель зміщує акцент поліцейської роботи з обробки випадкових викликів на активізацію служби патрульних підрозділів для вирішення громадських проблем співробітниками поліції на місцях [350]. Модель Community Policing покладає більшу відповідальність на відділ поліції, надаючи водночас повноваження найближчому до мешканців громади члену правоохоронної організації. Очікується, що підрозділи, які займаються поліцейською діяльністю громади, виконуватимуть свої традиційні обов'язки

щодо забезпечення правопорядку, підтримання порядку та обслуговування, а також вирішуватимуть проблеми громад [431, с. 55-56].

Основними постачальниками поліцейських послуг є патрульні поліцейські, вони ж і мають найбільш широкий контакт з членами громади. У межах Community Policing, вони забезпечують основну частину щоденних поліцейських потреб громади. У реалізації своїх повноважень патрульним допомагають безпосередні керівники, інші підрозділи поліції та відповідні державні та соціальні органи. Керівники вищого рівня та керівний особовий склад буде нести відповідальність за те, щоб вся організація підтримувала зусилля патрульних. Ефективна реалізація Community Policing залежить від оптимізації позитивного контакту між патрульними, поліцейськими офіцерам громади і членами громади.

Співробітники поліції, які тривалий час працюють у громаді, стають відомими для членів спільноти. Це посилення присутності поліції початковий крок у встановленні довіри і слугує для зменшення страху перед злочинністю членів спільноти, що, у свою чергу, сприяє створенню атмосфери безпеки у адміністративній одиниці. Якщо очікується, що члени громади мають брати активну участь у роботі поліції, може сформуватись певний стан страху, який слід понижувати. Люди не будуть взаємодіяти, якщо відчують, що їх дії поставлять під загрозу їх безпеку.

Водночас, необхідно констатувати, що запровадження моделі діяльності поліції, орієнтованої на громаду через організаційну трансформацію вимагає достатніх ресурсів та відданості керівництва різних рівнів. Встановлення та підтримка значущих партнерських стосунків із громадою вимагають навчання всіх зацікавлених сторін та спільної відповідальності за результати. Залучення до ефективного вирішення проблем потребує опрацювання різноманітних джерел інформації, якісних та достовірних даних, автономності офіцерів для створення та впровадження цілеспрямованих та творчих рішень та постійні дії із комунікації. Нічого з цього не дається легко [317, с. 12].

Узагальнюючи результати наукових досліджень вчених у сфері поліцейської діяльності, яка формується на основі побудови довірливих відносин з населенням, можна визначити поняття проактивної моделі «Community Policing» як філософію та організаційну модель, що ґрунтується на розбудові активного співробітництва між поліцією та представниками громади для більш ефективного визначення, запобігання та вирішення індивідуальних проблем злочинності, подолання страху перед злочинністю, фізичними та соціальними розладами і погіршенням умов територіальної одиниці з метою покращення якості життя громадян [176, с. 444].

Важливо пам'ятати, що взаємодія поліції з громадою – це не одноразовий захід, а довгостроковий стратегічний підхід, і як такий він має реалізовуватись на постійній та систематичній основі. Цей підхід ґрунтується на повазі до прав людини, підзвітності та необхідності ефективних поліцейських дій у партнерстві з громадами-бенефіціарами. Отже, національна стратегія взаємодії поліції з громадою ґрунтується на принципах партнерства та співпраці з громадою, співробітництві, використанні сучасних методів виявлення та вирішення проблем через поліцейську діяльність, орієнтовану на вирішення проблем, посилення відповідальності, запобігання, прозорості, розширення та зміцнення послуг і проєктів. П. Вілсон зазначає, що у разі правильного застосування, стратегія має значний потенціал як засіб покращення доступу до правосуддя, операційної ефективності та підвищення загальної якості життя місцевої громади [36, с. 5].

Проведене нами дослідження наукових джерел, практичних оцінок, присвячених дослідженню ефективності проактивної моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), дозволяє визначити те, що навіть сумлінне її застосування не гарантує високих показників у запобіганні та протидії злочинності. Фундаментальний і загальний внесок модель справляє на підвищення сприйняття а у підсумку рівня довіри населення до поліції. Загалом правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад, справляє незначний вплив на злочинність, але більшою мірою

впливає на поліпшення рівня задоволення громадян і їх відчуття підтримання високого рівня законності у громаді. Така діяльність призводить до незначного зниження офіційно зареєстрованого рівня злочинності. Однак такий результат поєднується з кращим сприйняттям громадськістю легітимності дій поліції, вищою оцінкою стану дотримання публічного порядку. Є припущення, що короткострокові покращення сприйняття легітимності дій поліції можуть надалі призводити до стабільнішого підвищення ефективності боротьби зі злочинністю [104, с. 17].

Можна стверджувати, що реалізація моделі Community Policing надасть змогу вирішити низку проблем, зокрема, усунути інформаційний вакуум навколо поліції, її певну відірваність від населення. Зростаючі авторитет і повага до поліцейських у громадянському суспільстві зробить населення та поліцію надійними і перевіреними партнерами. Застосування моделі Community Policing змушує здійснити перерозподіл стратегічних і тактичних завдань взаємодії з населенням, зміну критеріїв оцінки ефективності поліції, ролі її керівних органів і спільного з громадою планування охорони правопорядку. Досягнення балансу превентивних і силових дій є однією з головних актуальних проблем поліцейської стратегії в об'єднаній Європі [21].

З початком реформування Національної поліції України у 2015 році, модель Community Policing стала одним із наріжних принципів діяльності правоохоронних органів. Важливо зазначити, що досі чіткого визначення підходу немає не тільки в Україні, а й у світі, тому багато дослідників трактують його по-різному. Імплементация моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад Community Policing відображено у статті 11 Закону України «Про Національну поліцію», яка зазначає про те, що «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб». Частина 2 цієї статті констатує, що планування службової діяльності органів здійснюється на основі специфіки регіону, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм

оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [122]. Отже, взаємодія поліції та громади на засадах партнерства – це не лише комплекс заходів, а окрема філософія у діяльності поліції щодо надання громадянам правоохоронних послуг в Україні.

Проактивна модель правоохоронної діяльності Community Policing в підсумку з науково-практичного боку стосується принципів (інакше кажучи – цінностей) її функціонування. Принципи – це переконання, якими керується організація, і поведінка її співробітників. Принципи впливають на формування способів вирішення завдань, що стоять перед організацією, вони надають послідовності та передбачуваності діям вищого керівництва та є основою дій співробітників [432]. Організація роботи поліції має бути такою, яка не лише визнає переваги залучення членів громади, але безпосередньо залучає їх до організації та управління діяльністю поліції щодо ідентифікації та нейтралізації проблем громади [231, с. 5].

Основною передумовою партнерства між поліцією та громадою є теза про необхідність підвищення ступеня участі місцевого населення в зміцненні безпеки і громадського порядку, а також у вирішенні проблем злочинності в місцях проживання. Для досягнення подібного партнерства поліції потрібно краще інтегруватися в суспільство і зміцнити свою легітимність в громаді за допомогою здійснення діяльності на основі узгодженості своїх дій і поліпшення якості надаваних населенню послуг [175, с. 94].

За результатами проведеного наукового дослідження можна стверджувати, що поліції потрібно прагнути реалізувати такі принципи роботи під час реалізації моделі Community Policing за такими напрямками: бути доступною для місцевого населення; знати місцевих жителів і бути відомою їм; оперативно та якісно реагувати на потреби населення; чути і розуміти проблеми населення; залучати і мобілізувати місцеве населення; звітувати про свої дії і досягнуті результати.

Доступність вимагає, щоб особовий склад поліції був доступним для жителів району, що забезпечується їх впізнаваністю. Присутність поліції не має

викликати дискомфорт на території адміністративної одиниці [205, с. 31]. Щоденні особисті контакти також можуть допомогти місцевому населенню ближче познайомитися зі «своїми» поліцейськими.

Поліцейські повинні бути добре обізнані про соціальну структуру населення своїх районів. Іншими словами, вони повинні скласти «соціальну карту» закріплених за ними районів, зокрема, слід виділити уразливих осіб і групи ризику, порушників спокою і злочинців, потенційні місця скоєння злочинів і «гарячі точки» (Hot Spots), місцевих лідерів, види бізнесу і підприємництва, сфери соціального обслуговування в районі.

Чуйність є найважливішим принципом поліцейської діяльності, заснованої на демократичних принципах, за яким поліція чуйно реагує на потреби і проблеми всіх місцевих жителів, і докладає всіх зусиль для негайного надання сприяння в неупередженій манері, проявляючи співчуття до потребуючих у допомозі та повагу до прав людини [254, с. 10]. Організація роботи поліції має бути спеціально пристосованою до норм і систем цінностей жителів громади, в якому працює поліція [338, с. 10].

Необхідність проведення консультацій з місцевою громадськістю заснована на визнанні того факту, що закрита поліцейська система, що вирішує в односторонньому порядку, що необхідно місцевому населенню, в майбутньому не матиме успіху [295, с. 22].

Проведення консультацій з громадськістю, мобілізація і залучення населення в процес виявлення проблем району, аналізу причин, що лежать в їх основі, встановлення пріоритетних завдань та їх реалізації також є важливими аспектами іншої відмінної характеристики роботи поліції з населенням по місцю проживання – попереджувального підходу до вирішення проблем.

Підзвітність, яка також є основоположним принципом демократичної поліцейської діяльності, передбачає відкритість поліцейських структур при здійсненні різними інститутами нагляду контролю над їх діяльністю, включаючи поведінку конкретних співробітників поліції, стратегії проведення поліцейських операцій, витрат коштів тощо. Поліція також зобов'язана на

добровільній основі надавати громадськості інформацію та підтримку. Діяльність поліції повинна бути прозорою і підзвітною суспільству [31].

До основних принципів, що мають центральне значення для реалізації моделі Community Policing, також відносяться довіра, співпраця, спілкування, винахідливість, доброчесність, ініціативність, розсудливість, лідерство, відповідальність, повагу та розширення прихильності до громадського порядку та безпеки. Ці принципи мають бути вирішальними при підготовці систем оцінювання результативності Community Policing [427, с. 24-25].

Як підсумовує вчений Г. Шевчук поліція України сьогодні, завершуючи черговий етап свого функціонування та розвитку, повинна весь час будувати свою діяльність на основі тих демократичних цінностей та керівних принципів, які покладені в основу їхньої діяльності. Водночас передумовою успішної та ефективної реалізації поліцією своїх завдань є досконале законодавство, що наразі повинно бути більш точним, зрозумілим та доступним. У зв'язку з цим, на думку вченого, є нагальним внести зміни та доповнення шляхом законодавчого роз'яснення таких понять, як «принцип взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» та «оцінка рівня довіри», та розширити права незалежних соціологічних досліджень й визначити сутність категорії «поліцейські послуги». Слід погодитись із твердженням вченого Г. Шевчука про те, що реалізація вказаних законодавчих пропозицій значною мірою вплине на ефективність роботи поліції, наблизить громадськість до їхньої діяльності, що в кінцевому підсумку буде сприяти більш високим показникам рівня довіри населення до поліції. Вказане зумовлює подальші наукові дослідження з питань визначення принципів та завдань поліції з урахуванням успішного міжнародного досвіду з метою його подальшої імплементації в практичний складник діяльності органів та підрозділів Національної поліції України [189, с. 123-124].

З огляду на те, що досліджувана модель правоохоронної діяльності набула значного поширення у правоохоронній практиці зарубіжних країн та імплементується і у правоохоронну практику України видається доцільним

дослідити основні практичні компоненти моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) [147, с. 128-129].

У суспільстві зростає тенденція більш ширшого залучення зацікавлених сторін до боротьби зі злочинністю та правопорушеннями, і паралельно зростає визнання того, що лише традиційні тактики роботи поліції мають обмежений вплив на боротьбу зі злочинністю. Модель здійснення діяльності поліції, орієнтованої на потреби громади Community Policing – це синтез цих двох тенденцій.

Загалом, Community Policing не є програмою; це не набір заходів; це не позначення особового складу поліції. Community Policing – це, радше філософія правоохоронних органів, спосіб мислення щодо вдосконалення громадської безпеки. Хоча спостерігається відсутність стандартизації щодо конкретної термінології та стратегій Community Policing, діяльність поліції, зазвичай, можна об'єднати у три широкі категорії: 1) організаційна трансформація; 2) взаємодія з громадою та 3) вирішення проблем.

Рис. 31. Основні елементи моделі Community Policing

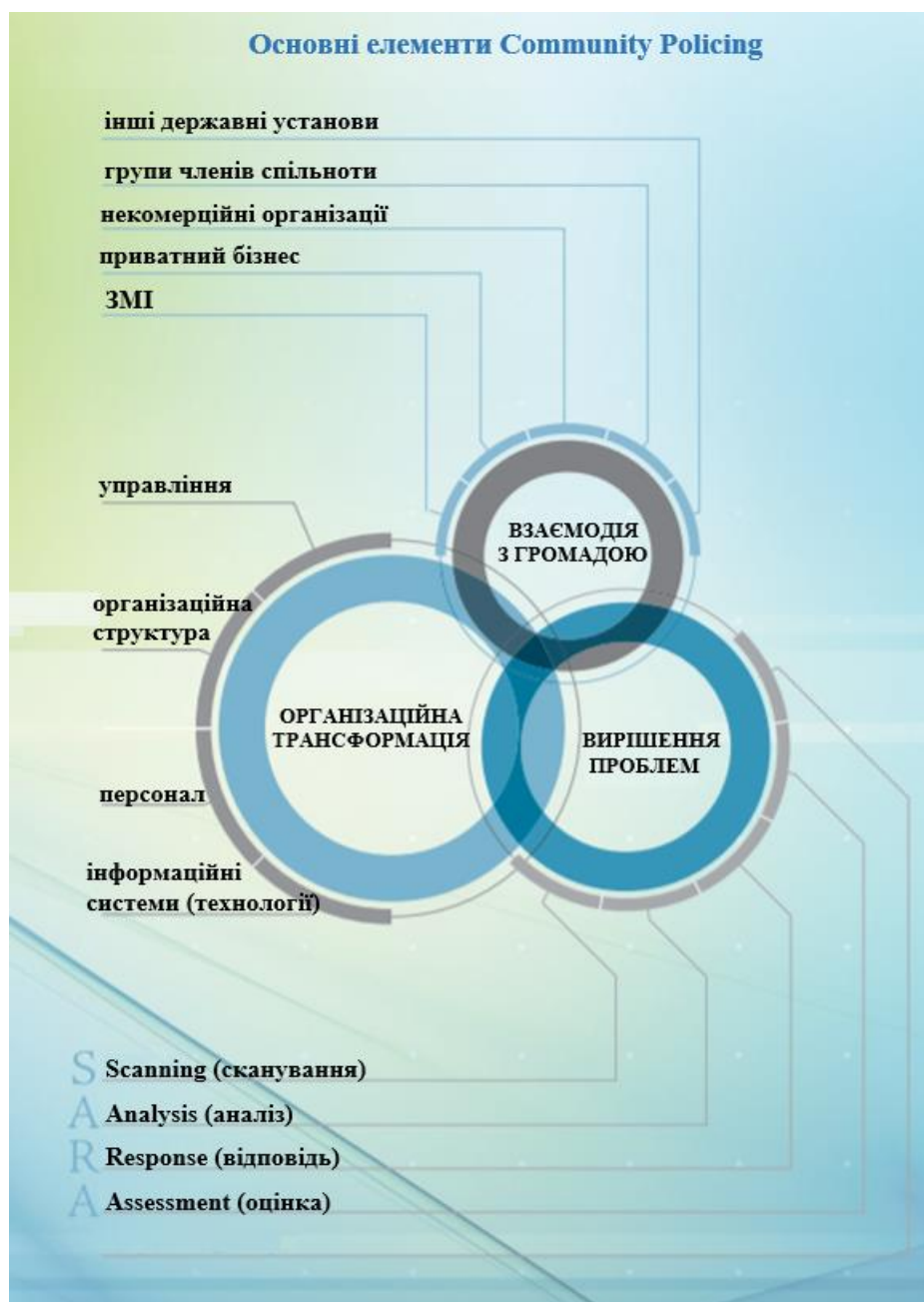

Рис. 32. Основні елементи моделі Community Policing

Перший компонент успішних ініціатив у сфері Community Policing включає зміни в організаційній структурі та діяльності органу поліції (організаційна трансформація). Це перетворення стосується політики управління, організаційної структури, практики діяльності особового складу та систем інформаційних технологій як аспектів структури та функціонування органу поліції.

Важливою складовою успіху моделі правоохоронної діяльності Community Policing є стабільність призначення співробітників для розвитку

тісних робочих стосунків у своїх громадах. Співробітників поліції блоку громадської безпеки періодично залучають до виконання невластивих їм функцій, що перешкоджає їхній здатності виявляти проблеми, і це не відображаються в результатах їх роботи. За таких умов мотивація поліцейського до виконання таких додаткових функцій не є доволі високою [100, с. 184-185]. Це також перешкоджає пошуку творчого вирішення проблем, тому що співробітники в підсумку задіяні до заходів, які не стосуються окремих проблем. Отож відчуття відповідальності за виявлення та вирішення проблем втрачається [346, с. 12-13].

Згідно з моделлю правоохоронної діяльності Community Policing, складовим елементом організаційної трансформації є **управління** поліцією, що передбачає внесення низки критичних змін до організації і тактики діяльності, керівництва, трудових відносин, децентралізації у прийнятті рішень та підзвітності, стратегічному плануванні, оцінці діяльності та підвищення прозорості.

Рис. 33. Складові елементи організаційної трансформації моделі Community Policing

Трансформація у сфері управління передбачає переорієнтування організації і тактики на підтримку ініціативності, децентралізацію у прийнятті рішень, системне вирішення проблем та розвиток взаємодії. Результати роботи з реалізації моделі слід оцінювати за критеріями задоволення громадою роботою поліції, рівнем страху перед злочинністю, зниження кількості проблем, та покращення якості життя. Слід також розробити способи комунікації між поліцією та представниками громади.

Принципи моделі Community Policing мають бути впроваджені для усього особового складу поліції (персонал). Так, при доборі та прийнятті на службу у поліцію має бути підготовлено опис вакансії, який має містити вимоги моделі Community Policing (вирішення проблем та відповідальність) та заохочувати підбір осіб, які розуміють сенс сервісної діяльності. Кандидатів на службу слід ретельно вивчити та перевіряти. Також слід заохочувати участь представників громади у цьому процесі перевірки компетентності у форматі участі у кадрових комісіях. Принципи та тактику Community Policing треба підкріплювати навчанням на усіх освітніх рівнях, у тому числі у системі службової підготовки та підвищення кваліфікації. Це додатково має стимулювати творчість мислення, проактивну орієнтацію, розвиток комунікативних та аналітичних навичок, нових методів вирішення проблем якості життя та підтримання порядку. Офіцерів можна навчити визначати та виправляти умови, які можуть призвести до розвитку злочинності.

Проактивна модель правоохоронної діяльності Community Policing потребує інформації, і саме технології відіграють центральну роль у наданні доступу до якісної інформації (інформаційні системи та технології). Точні і своєчасна інформація робить спроби вирішення проблем більш ефективними та забезпечує поінформованість поліції про стан криміногенної ситуації. Крім того, технологічні інновації можуть значно допомогти у вдосконаленні двостороннього спілкування з громадянами, у розвитку системи підзвітності поліції та у поширенні показників результатів діяльності поліції (онлайн спілкування (електронна пошта, форуми тощо), а також запровадження інтерактивних програм (наприклад, опитування чи ГІС-карти), створюючи постійний діалог та підвищення прозорості).

Технології є корисними у аналізі проблем злочинності – дозволяють відділам поліції збирати більш детальну інформацію про правопорушників, жертв, місця злочинів для поглибленого аналізу та розробки ефективних заходів протидії. Завдяки технологіям та аналітичним програмним продуктам відбувається процес виявлення ризиків, тенденцій майбутнього розвитку подій,

що можуть впливати на злочинність, та вироблення шляхів і механізмів запобігання такому розвитку в коротко та довгостроковому періодах.

Для того, щоб інформацію можна було ефективно використовувати для стратегічного планування та вирішення проблем, її слід систематично збирати, ретельно перевіряти та зберігати у автоматизованих системах інформаційно-аналітичного забезпечення. Наразі в Україні на організаційному та правовому рівнях необхідно чітко визначити проблеми безпечного функціонування спеціалізованих інформаційних систем, визначити ключові загрози у сфері захисту інформації та надати нові, сучасні правові інструменти для своєчасної протидії цим загрозам [410, с. 432-433].

З практичного боку для того, щоб розвинути партнерські відносини, поліція повинна розвивати позитивні стосунки з громадою (взаємодія з громадою), що дозволить залучати громаду до пошуків додаткових способів контролю та запобігання злочинності та об'єднати ресурси поліції та ресурси громади для вирішення існуючих проблем членів громади.

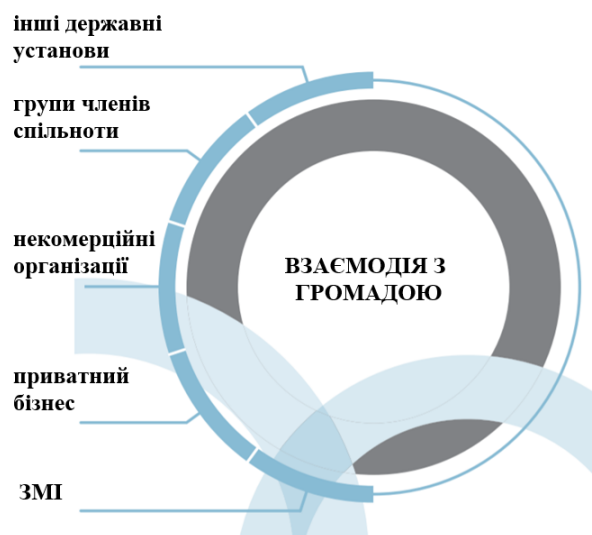

Рис. 34. Складові елементи взаємодії з громадою моделі Community Policing

Взаємодія поліції та громади формується на усіх рівнях, від керівного складу до поліцейських офіцерів громади.

Проект «Поліцейський офіцер громади» стартував в Україні з початку літа 2019 року та став серйозним кроком у реформі Національної поліції, що має забезпечити кожну територіальну громаду окремим офіцером поліції. Головними завданнями проекту є впровадження нового формату роботи дільничних офіцерів поліції, постійна співпраця правоохоронних органів із

громадою, інтеграція поліції у суспільство, задоволення безпекових потреб громадян, ефективне та консолідоване вирішення локальних проблем громади, зміцнення довіри населення до поліції та оцінювання роботи поліції на основі дослідження рівня задоволеності громадян. Діяльність поліцейських офіцерів громад регламентується Інструкцією з організації діяльності дільничних офіцерів поліції». Відповідно до пункту 1 розділу II Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 № 650, одним з основних завдань поліцейського офіцера громади є організація діяльності, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами і підприємствами різних форм власності [113].

Також варто виокремити здійснення поліцейським офіцером громади превентивної (профілактичної) роботи. Запобігання правопорушенням – це перший обов'язок на посаді «поліцейський офіцер громади», що охоплює працю з жителями громади, проведення бесід та інформування. Постійна взаємодія поліцейського офіцера громади та громади, розуміння потреб і проблем мешканців, орієнтування в роботі не на каральні міри, а на превентивну роботу сприяють запобіганню злочинності [23, с. 63].

Щодо навантаження за кількістю населення на поліцейського офіцера громади необхідно сказати, що поліцейська дільниця – це територія, що обслуговується поліцейським офіцером громади, із чисельністю населення, що не перевищує 6 тисяч осіб у сільській місцевості та 7 тисяч осіб у містах. Залежно від стану криміногенної обстановки на дільниці вказані критерії можуть бути чинником для введення додаткових посад (старшого поліцейського офіцера громади, помічника поліцейського офіцера громади або утворення додаткової поліцейської дільниці [106].

Науковець С. Бірбасов стверджує, що у межах проекту «Поліцейський офіцер громади» територіальні громади отримали новий рівень комунікації і

поліцейського сервісу, так званий «Community Policing». Сьогодні поліцейські офіцери громад мають величезну підтримку у населення [23].

Окрім окремих мешканців, термін «партнери громади» охоплює низку груп, таких як громадські та релігійні організації, громадські ради, бізнес-групи, органи місцевого самоврядування, постачальники соціальних послуг, школи (включаючи початкові та середні державні та приватні школи, коледжі, професійно-технічні училища та університети), місцеві підприємства тощо. Ці організації зазвичай володіють ресурсами, які сприяють ефективним партнерським відносинам, включаючи добре розвинені організаційні структури, приміщення для зустрічей, соціальні, політичні та комерційні мережі, матеріальні та людські ресурси, досвідчених керівників які приймають участь у житті громади. Це робить їх природними каналами зв'язку, за допомогою яких поліція може взаємодіяти з місцевими мешканцями для вирішення проблем громади.

Покращення доступності поліції також може стати ефективним каталізатором для залучення членів громади до взаємодії та є ефективним способом сприяння партнерству з громадою. Одним із прикладів покращеної доступності є збільшення кількості місць надання поліцейських послуг або їх спільне розміщення з іншими соціальними послугами. Успішні міста також використовують інформаційні технології для покращення комунікації з мешканцями, що дає змогу зробити інформацію про громадську безпеку більш своєчасною та доступною. Прикладом такої комунікації є розробка вебсайтів, на яких відділи поліції можуть оприлюднювати інформацію про попередження про злочини та містити адреси електронної пошти окремих співробітників поліції, щоб громадяни мали зв'язок та могли надати наприклад, поради, чи повідомити про проблеми [325].

Ефективна мобілізація підтримки громади вимагає різних підходів у різних спільнотах. Встановлення довіри та побудова співпраці часто стає простішою у громадах середнього та заможного рівня забезпечення, ніж у бідніших громадах, де існувала довга історія недовіри до поліції. Набуття

позицій у деяких районах може включати підтримку базових соціальних інститутів (наприклад, сім'ї, церкви, школи), що були послаблені злочинністю чи порушеннями громадського порядку [335].

Модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на громаду Community Policing, розширює зусилля поліції щодо запобігання та контролю за злочинністю. Громада більше не розглядається поліцією як джерело обмеженої інформації, але як партнер у цих зусиллях. Злочинність та порушення порядку стають об'єктом зусиль не лише поліції, а й громади, і працювати слід у взаємодії. Поліція та громада повинна бути співробітниками у прагненні заохотити і зберегти мир та процвітання [427, с. 15-17].

Для того, щоб партнерські відносини між поліцією та громадами були ефективним, має існувати певний ступінь довіри та взаємоповаги, проте, часто такої довіри та поваги бракує. Існує практика значного поширення злочинності, правопорушень з боку правоохоронців тощо, що є факторами, які сприяють низькому рівню довіри громадян до правоохоронних органів. Відновлення цієї довіри є критичною передумовою до встановлення ефективних та достовірних партнерських відносин між громадами та поліцією. Обвальне падіння довіри до правоохоронних органів із боку громадськості здійснюється набагато швидше, ніж її відновлення в результаті глобальних політичних, економічних та інших змін у державі [38, с. 337]. Крім того, перш ніж побудувати довіру, громади повинні спочатку відчувати справедливе виконання поліцією своїх завдань [361].

Підрозділи поліції можуть співпрацювати з низкою інших державних установ для виявлення проблем громади та пошуку ефективних шляхів їх вирішення, наприклад: законодавчі органи, прокуратура, органи та установи кримінально-виконавчої служби, сусідні правоохоронні органи, органи охорони здоров'я, соціальні служби, навчальні заклади тощо.

Особи, які живуть, працюють або мають інший інтерес до громади – волонтери, активісти, неформальні утворення, відвідувачі та туристи, а також пасажери – цінні ресурси для ідентифікації проблем громади. Ці категорії людей можуть бути залучені для досягнення конкретних цілей в інтересах

поліції. Некомерційні організації також можуть бути потужними партнерами. Ці утворення часто працюють з людьми або складаються з осіб, які мають спільні інтереси (групи жертв, групи підтримки, проблемні групи, ініціативні групи з розвитку громад, релігійні спільноти).

Комерційні підприємства також мають значну роль у житті громади, і можуть бути ключовими партнерами, оскільки вони часто володіють значними ресурсами, які можуть бути корисними для вирішенні проблем. Представники бізнесу можуть допомогти виявляти проблеми та надавати ресурси для їх усунення (власні технології безпеки).

ЗМІ є потужним механізмом спілкування з громадою. Вони можуть допомогти у оприлюдненні перед громадою виявлених проблем. Крім того, засоби масової інформації можуть мати значний вплив на сприйняття громадянами поліції, на проблеми злочинності та страх перед злочином.

Задля ефективного виконання завдань, покладених на Національну поліцію України, поліцейські взаємодіють з громадськістю, громадою та населенням. Головними ознаками, що характеризують зазначену взаємодію, є обмін інформацією, зв'язки, які ґрунтуються на принципах законності, співробітництва, гуманізму, добровільності та надання допомоги один одному [70].

Закон України «Про Національну поліцію» закріплює взаємодію з населенням на засадах партнерства як один з головних принципів діяльності поліції у нашій країні [122]. Проте, ефективних результатів від взаємодії поліції з представниками громади можна досягти лише шляхом ретельної формування стосунків глибокої довіри та взаємодопомоги.

Отже, можна зробити висновок, що взаємодія поліції з громадою означає, що ефективне забезпечення правопорядку прямо залежить від допомоги і підтримки місцевого населення. У складних умовах сьогодення для України втілення та покращення партнерських відносин між правоохоронними органами та населенням стане наріжним каменем не тільки для рівня життя населення, а й іміджу держави на міжнародному рівні [66, с. 229].

Третій елемент проактивної моделі правоохоронної діяльності Community Policing передбачає застосування підходів до вирішення проблем.

Вирішення проблем – це процес, за допомогою якого ідентифікуються та піддаються експертизі конкретні проблеми громад та відбувається пошук та розроблення засобів для усунення цих проблем (ефективних відповідей).

Рис. 35. Складові елементу вирішення проблем моделі Community Policing

Вирішення проблем – це широкий термін, який передбачає більше, ніж просто усунення та запобігання злочинам. Вирішення проблем ґрунтується на припущенні, що «у невеликих географічних районах можна зменшити протиправні прояви ретельно вивчаючи особливості проблем у цьому районі, а згодом застосувати до цих проблем відповідні ресурси...» і на припущенні, що «люди обирають спосіб поведінки на основі можливостей, що формуються безпосередніми фізичними і соціальними характеристиками місцевості. Маніпулюючи цими факторами можна схилити поведінку людей діяти менш протиправно» [274].

Процес вирішення проблеми пояснюється так: певні умови створюють проблеми. Ці умови можуть включати характеристики причетних осіб (правопорушників, потенційних жертв та інших), соціальну обстановку, в якій взаємодіють ці люди, фізичне середовище та спосіб поведінки громадськості з цими умовами. Проблема, створена цими умовами, може зумовити один або декілька інцидентів. Ці інциденти, хоча й впливають із загального джерела, можуть виявляти себе по-різному. Наприклад, соціальні та фізичні умови, такі як зруйнований або недобудований житловий комплекс можуть стати

причиною поширення крадіжок, умисному руйнуванні або пошкодженні матеріальних і культурних цінностей, приватних або суспільних об'єктів майна (вандалізм), вживання наркотичних чи алкогольних речовин та інші протиправні дії. Ці інциденти, деякі з яких привертають увагу поліції, є симптомами проблем. Інциденти триватимуть доти, доки проблема, що їх створює, зберігається [274].

Оскільки поліція здійснює пошук ефективного підходу до вирішення проблем, зростає усвідомлення того, що важливою складовою успіху є залучення та участь до цього процесу членів громади. Визначення основних причин злочинності значною мірою залежить від глибоких знань мешканців громади. Тому участь громади у визначенні та встановленні пріоритетів сприятиме ефективному вирішенню проблем зусиллями мешканців громади та співробітників поліції. Також спільне вирішення проблем зміцнює довіру, полегшує обмін інформацією та веде до визначення інших сфер, які можуть становити вигоду від взаємної співпраці поліції та громади. Як зображено на малюнку «процес вирішення проблем», цей процес, як і взаємодія з громадою, самовідновлюється.

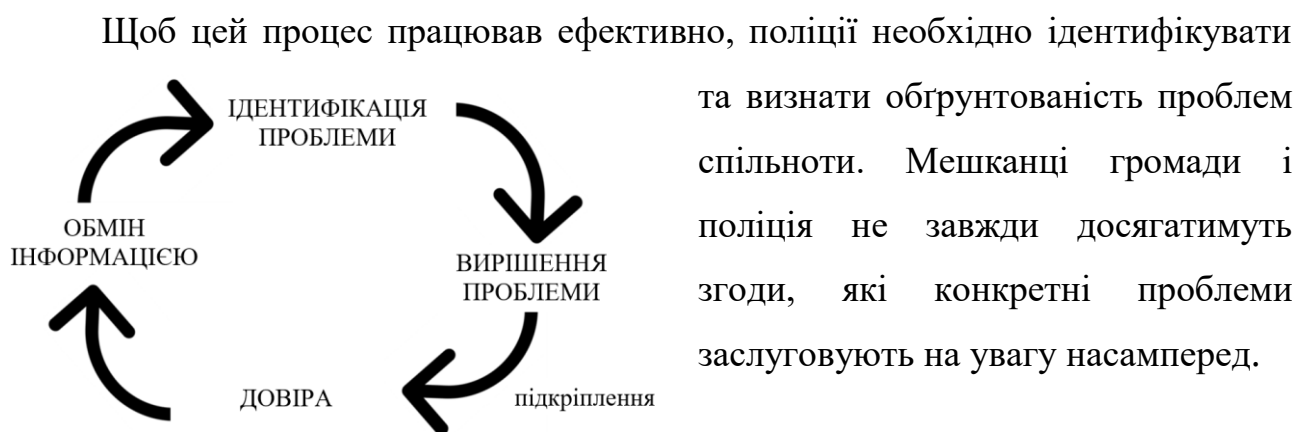

Рис. 36. Процес вирішення проблем злочинності

Поліція може розцінювати пограбування як найбільшу проблему окремої громади, в той час як мешканці основною проблемою можуть вважати, наприклад, безхатченків.

Крім серйозних проблеми злочинності, виявлених поліцією, модель Community Policing також має вирішувати питання турботи про громаду. Модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад Community Policing фактично дозволяє учасникам громади вирішувати проблеми, що викликають занепокоєння та привертають увагу поліції. Після повідомлення про проблеми громади, поліція повинна працювати з громадянами для їх вирішення, водночас заохочуючи громадян допомагати у вирішенні проблем, які викликають занепокоєння у поліції.

Характер проблем у громаді буде дуже різним, і часто відбуватимуться інциденти, пов'язані з такими чинниками, як географія, час, жертва, злочинець та його оточення. Проблеми можуть торкнутися як невеликої території у громаді, так і цілої громади, або території, яка є складовою різних суміжних громад. Проблеми громади можуть включати таке:

- велика кількість крадіжок у житловому мікрорайоні, що викликають у мешканців відчутну тривогу та страх;
- небезпечне керування, яке викликає страх у районі;
- протиправно налаштована молодь, яка регулярно збирається в окремих місцях;
- особа, яка негативно впливає на окремих членів громади тощо [290].

У моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад Community Policing, процес вирішення проблем залежить від внеску як від поліції, так і від громади. Вирішення проблем може включати: повне усунення проблеми, зменшення кількості випадків виникнення проблеми, покращення вирішення проблем та маніпулювання факторами навколишнього середовища з метою запобігання виникненню кримінальної поведінки.

Наприклад, співробітники поліції можуть навчити жінок основам самозахисту. Позитивним прикладом такої практики є досвід співробітників патрульної поліції м. Дніпра, які у взаємодії з тренерами карате стали навчати жінок самообороні. На початку 2017 року експерти «Гендерного клубу Дніпро»

разом із патрульними поліцейськими організували для жителів міста курси самооборони. Головна ідея навчити дівчат та жінок Дніпра захищати себе, своє життя та здоров'я, але водночас не перевищувати меж самооборони [252, с. 18].

Модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад Community Policing, створює новий акцент на усуненні основних причин злочинності шляхом вирішення проблем на низовому рівні. Щоб максимально збільшити час, який патрульний поліцейський може витратити на спілкування з членами громади, Community Policing заохочує використання лінії 102 лише для справжніх надзвичайних ситуацій. Нетермінові виклики слід обробляти іншими способами, у тому числі по мобільному телефону або електронною поштою.

Ці заходи потребують широкої підтримки з боку громади. Щоб отримати таку підтримку, поліція повинна проінформувати мешканців про характер надзвичайної ситуації та щодо альтернативних заходів реагування на надзвичайні ситуації. Мешканці повинні бути впевнені, що реакція поліції буде відповідна терміновості події, і що скорочення кількості викликів на лінію 102 дозволить офіцерам проводити більше часу у громаді та максимально ефективно працювати на користь громади [427, с. 17-22].

У процесі виконання щоденних поліцейських обов'язків, спрямованих на вирішення широкого спектру проблемних питань забезпечення правопорядку та протидії поширенню злочинності співробітники правоохоронних органів у різних країнах використовують різні організаційні підходи, які здебільшого ґрунтуються на досвіді керівників, і є недостатньо науково обґрунтованими. Такий стан справ значно ускладнює процес досягнення мети підтримання стабільного позитивного стану криміногенної ситуації. Проактивна модель організації правоохоронної діяльності орієнтованої на потреби громад (Community Policing), концептуальними складовими якої є покращення взаємин та розбудови партнерства і взаємодії між громадянами та правоохоронними органами з метою вирішення конкретних проблем [148, с. 140] є однією з

найбільш поширених і широко упроваджуваних проактивних моделей як за кордоном, так і в Україні.

Основний концептуальний засіб, який допомагає співробітникам поліції структуровано та організовано вирішувати проблеми методологія вирішення проблем SARA (сканування, аналіз, реакція (відповідь) та аналітична оцінка) [317].

Як зазначає Л. Рутменсен, цикл методології SARA є цінним інструментом для вирішення проблем з метою виявлення їх основних причин і того, як вони можуть вписатись у ширший шаблон подібних проблем. Модель складається з чотирьохетапного процесу, спрямованого на перехід від ідентифікації скупчення проблем до її вирішення і далі до оцінки обраної відповіді чи рішення [134, с. 17].

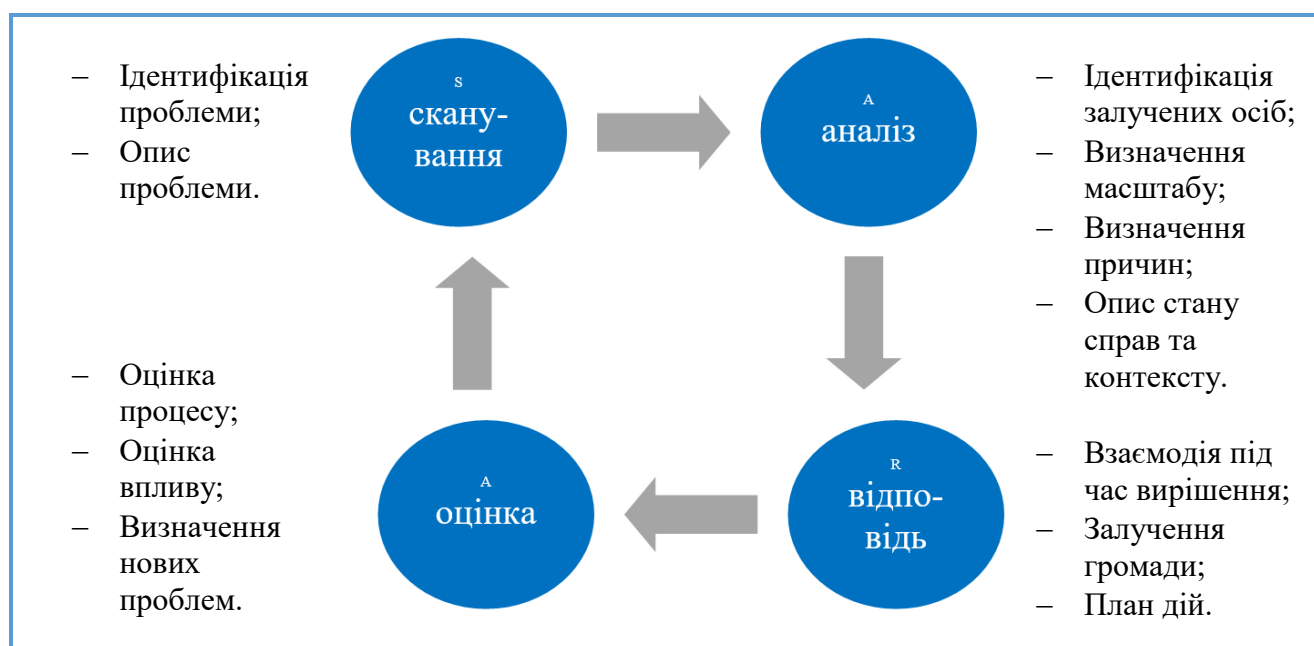

Рис. 37. Цикл методології SARA

З практичного боку методології SARA етап *сканування* – це виявлення та визначення пріоритетів проблем. Цей перший крок вимагає від правоохоронних органів ідентифікувати повторювані проблеми у своїх адміністративних одиницях або громадах. Завдання сканування – виявити основну проблему, визначити характер цієї проблеми, визначити масштаб серйозності проблеми

тощо. Під терміном проблема у контексті правоохоронної діяльності слід розуміти групу подібних, пов'язаних або повторюваних інцидентів, а не а одиничний випадків. Це два і більше інцидентів схожі за способом вчинення, які викликають занепокоєння для поліції та громадські. Проблемами можуть бути типи поведінки, місце, особа чи особи, особлива подія чи час, або їх поєднання. Поліція, за участю громадськості, повинна виявити та визначити пріоритети таких проблем та розробити цілі для вирішення наявної проблеми.

Сканування з метою виявлення проблем реалізовується шляхом:

- аналізу даних про закономірності та тенденції повторення місця, жертви та правопорушників;
- визначення наслідків проблеми для громади та поліції;
- пріоритизації проблем;
- підтвердження наявності проблем;
- визначення того, як часто виникає проблема і як довго вона триває;
- вибору проблем для більш детального вивчення.

Аналіз – це дослідження того, що відомо про сутність проблеми. Етап аналізу є центральною фазою процесу вирішення проблем. Цілі аналізу мають розвивати розуміння сутності та динаміки проблем, їх масштабів, причин виникнення та наслідків їх функціонування, що дає змогу сформулювати глибоке розуміння сутності для пошуку можливих дієвих відповідей на ці проблеми. В межах етапу аналізу, важливо дізнатися якомога більше про кожен аспект злочинної активності. Завдяки глибокому дослідженню, етап аналізу створює стійкі передумови визначати співробітникам поліції поточні відповіді на проблеми та визначати необхідний обсяг залучення ресурсів для їх нейтралізації.

У процесі проведеного дослідження встановлено, що процесу аналізу характерні такі етапи роботи:

- виявлення та розуміння подій та умов, що передували і супроводжували проблему;
- дослідження того, що відомо про тип проблеми;

- проведення інвентаризації того, як проблема вирішується в цей час, сильні сторони та обмеження для підготовки заходів з її нейтралізації (контрзаходів);

- визначення того, як можна звузити масштаб проблеми наскільки це конкретно можливо;

- визначення потреб у ресурсах, які можуть допомогти для глибшого розуміння проблеми;

- розробка робочої гіпотези про те, чому виникає проблема.

Під реакцією, відповіддю, або контрзаходами потрібно розуміти підготовку рішень про дії для скорочення проблем за кількістю та масштабами. Фаза реагування методології SARA передбачає розробку та впровадження стратегій вирішення виявленої проблеми шляхом пошуку стратегічних відповідей. Відповідь повинна впливати зі знань, отриманих під час аналізу, та має бути адаптованою до конкретної проблеми. У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що до етапу підготовки відповіді належать:

- застосування методу мозкового штурму для визначення нових втручань;

- запровадження позитивного досвіду вирішення подібних проблем;

- визначення плану реагування та відповідальних сторін;

- визначення конкретних цілей плану реагування;

- виконання запланованих заходів.

Варіанти відповіді можуть бути різними: арешт найактивніших порушників; освітлення ділянок місцевості; очищення чагарників; встановлення світлофорів; додаткових дорожніх знаків; змінити години роботи закладів, які реалізують алкоголь; примус не продавати певні речі окремим категоріям громадян (прохання не продавати фарбу для графіті неповнолітнім); створення «гарячої лінії», оприлюднення інформації про вирішення проблем у громаді; навчання заходам профілактики; пропозиції законодавцям про внесення змін до правового регулювання тощо.

40% респондентів вважають, що методологія SARA є ефективним інструментом для виявлення та нейтралізації проблем злочинності, 31% респондентів вважають, що це так, проте мають певні застереження, 29% респондентів схильні мати переконання про те, що дана методологія не є ефективною проте не впевнені у цьому, а відповідь про те, що дана методологія не є ефективною не обрав жодний респондент. Отже методологію SARA можна вважати ефективним інструментом для нейтралізації проблем злочинності, проте важливо ретельно застосовувати її у практиці правоохоронної діяльності, а також постійно вдосконалювати і адаптувати її застосування до конкретних потреб та умов. (Додаток Б).

Учений П. Вілсон стверджує, що спланована реакція на проблему чи набір проблем не обов'язково може передбачати її повне вирішення. До менш значущих результатів, які, однак, можна вважати поліпшенням, належать, наприклад: зменшення кількості інцидентів; зменшення тяжкості інцидентів; переміщення в інше місце, де може бути досягнуто ефективніше вирішення проблеми; покращення розуміння проблеми поліцією, потерпілими та іншими установами; поліпшення управління інцидентами, викликаними проблемою [36, с. 39].

Завершальним етапом методології SARA є оцінка успішності відповідей, який реалізовується після того, коли застосовано втручання або відповіді для вирішення проблем (визначення ефективності – аналітична оцінка). Мета оцінки – визначити, чи були заходи реагування успішними, чи зменшено вплив проблеми та чи проблема ліквідована. Ця інформація не тільки допомагає поточним зусиллям, але й формує знання для майбутнього. Відповіді як заходи реагування можуть бути оцінені щодо процесу, результатів, або того й іншого. Якщо відповіді реалізовано неефективно, інформацію, зібрану для аналізу, необхідно переглянути, або якщо сумнівів у її достовірності немає поглибити процес аналізу. Можливо, доведеться збирати нову інформацію, перш ніж застосовувати нові рішення. Весь процес слід розглядати радше як круговий

ніж лінійний, що означає, що потрібно додаткове сканування, поглиблений аналіз або підготовка нових заходів реагування (відповіді).

Аналітична оцінка вимагає від поліції визначення рівня успіху реалізованого плану та збору даних щодо його результатів. Під час цього кроку поліцейські також визначають, чи були досягнуті їх початкові цілі, і намагаються краще забезпечити подальший успіх [193].

Визначення ефективності – це міра досягнень мети проєкту, що реалізовується через:

- визначення того, чи план реалізовано (оцінка процесу);
- збір якісних та кількісних даних до та після реагування;
- визначення того, чи були досягнуті загальні та конкретні цілі;
- визначення нових стратегій, необхідних для розширення початкового плану;
- проведення постійної оцінки для забезпечення постійної ефективності [418];
- визначення того, які дії були завершені, які ще тривають, а які були відмінені, або які не можуть бути завершені;
- визначення потреби залучення додаткових ресурсів;
- визначення того, які дії допомогли вирішити проблему.

Визначення ефективності вираховується по-різному, наприклад це може бути відсоткове зменшення окремих видів злочинів або опитування, з метою визначення рівня задоволеності станом криміногенної ситуації чи відсоткове зменшення викликів поліції за окремими злочинами тощо.

Варто зазначити, що реалізація основного завдання проактивної моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад – вирішення індивідуальних проблем шляхом застосування методології SARA, має важливе значення для сталого профілактичного і позитивного впливу на стан криміногенної ситуації та подальшого функціонування правоохоронних органів які діють у постійно змінному і динамічному операційному середовищі. Тому організаційні аспекти, або елементи методології SARA становлять підвищений

інтерес для науковців та вимагають подальшого наукового обґрунтування і дослідження.

Необхідно зазначити, що методологія SARA, яка використовується для поглибленого вивчення і дослідження проблем окремих адміністративно-територіальних громад не є єдиним інструментарієм, який дає змогу ефективно досягати успіху у вирішенні завдання запобігання виникнення проблем. До таких сучасних засобів також слід віднести застосування методики «трикутник злочинності» та методологію SWOT-аналізу, дослідження сутності та змісту яких становить підвищений інтерес як для науковців так і для практичних співробітників правоохоронних органів і потребує проведення подальших самостійних наукових досліджень [148, с. 145].

Так, під час вирішення проблем також використовують концептуальні та науково-практичні засади підходу трикутника злочинності для зосередження на ключових компонентах (потерпілий / правопорушник / місце) під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад Community Policing.

Концептуально трикутник злочинності (трикутник аналізу проблем) – це інструмент, який допомагає зосередитись на основних елементах будь-якого інциденту та класифікувати його характеристики. Головна мета використання трикутника злочинності полягає у виявленні аспектів проблеми, які допоможуть визначити основну причину чи причини проблеми у стані криміногенної ситуації на території функціонування правоохоронного органу [165, с. 184].

Як видно зі схеми, кожна сторона трикутника схиляє співробітника правоохоронного органу, який досліджує проблему до обдумування певного аспекту проблеми та визначення важливої інформації щодо нього.

Повну картину проблеми можна зрозуміти, якщо проаналізувати поряд із особливостями жертви, злочинця і місця, і ті чинники, які могли б на них вплинути: наприклад, оточення потерпілих, а саме охоронці, вчителі, сусіди (особи, які виконують опікунську функцію) тощо, оточення правопорушників

(наприклад, батьки, друзі, працівники служб пробації, що можуть здійснювати керівництво його діями тощо) та особи, що мають вплив на окремі місця (наприклад, підприємці, працівники парків, працівники готелів, які є розпорядниками (менеджерами) окремих місць) тощо. Узагальнивши здобуті знання про конкретні проблеми правильнішим буде зосередити зусилля, насамперед, на усуненні їх першопричин, та на тих факторах, на які може вплинути правоохоронний орган, наприклад: обмеження доступу до жертв, збільшення опіки та спілкування з особами з групи ризику щоб понизити ймовірність небажаної поведінки [249, с. 10-12], а також посилити охорону місця з метою ускладнити або і унеможливити вчинення там протиправних дій.

Розгляд кожної з цих особливостей має вказувати на ті аспекти, які можуть потребувати втручання з боку правоохоронного органу. Так, єдиним можливим втручанням, результатом якого може бути довготривале вирішення проблеми, може виявитись відпрацювання та затримання активних підозрюваних. В інших випадках втручання в інші аспекти проблеми, такі як внесення змін до навколишнього середовища в певній місцевості шляхом посилення заходів охорони, також може призвести до довготривалого вирішення іншої важливої проблеми.

Під час аналізу правопорушників слід отримати відповіді на такі запитання: яка їх кількість, їх персональні дані, їх вигляд, характерні ознаки, вік, місце проживання та проведення часу, вікова категорія, їх засоби пересування, відомості про попередню кримінальну активність, наявність зброї тощо.

Під час аналізу «місця» потрібно дослідити такі аспекти: чому саме це місце злочинці обрали для вчинення протиправних дій, чому правопорушники тут знаходяться, чи є поряд з місцем додаткові криміногенні фактори, чи є поблизу якісь сприятливі місця тощо.

Аналізуючи інформацію про потерпілих, необхідно звертатись на таких елементах: хто є потерпілими, що між ними спільного, чи існують інші потенційні потерпілі, чи були тілесні ушкодження, чому потерпілі є уразливими

в цей конкретний час, або в цьому конкретному місці, які ресурси мають потерпілі, щоб посилити свій захист від цієї проблеми, що у потерпілих є такого, що робить їх жертвами злочинів тощо.

Концепція «трикутника злочинності» полягає у розробці стратегій, націлених на з'ясування та усунення проблеми, а отже, зменшення шкоди та періодичності, з якою вона виникає. Це також сприятиме зміцненню партнерських відносин між поліцією та громадою. У такому разі поліція зможе консультуватись з мешканцями громад, щоб знайти поради про те, що на їх думку слід зробити, щоб вплинути на потерпілого, місцезнаходження (локацію) або на правопорушника. Так само мешканці громади зможуть запитувати та отримувати відповідь про те, що може зробити поліція, щоб вплинути на потерпілого, місцезнаходження або правопорушника. Також можна буде запитувати в інших муніципальних установ, що вони можуть зробити, щоб вплинути на потерпілого, місцезнаходження або правопорушника [36, с. 35-36].

З концептуального, науково-практичного боку такий підхід до вирішення проблем видається найбільш сутнісним та дієвим для вирішення поточних та перспективних проблем, які чинять вплив на стан криміногенної ситуації на території діяльності окремого правоохоронного органу.

Також для досягнення позитивних результатів у вирішенні проблем під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) використовують методологію SWOT-аналізу.

Вчений О. Гуменюк стверджує, що одним із основних інструментів стратегічного управління, що оцінюють у комплексі внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на розвиток організації, є SWOT-аналіз [45, с. 282-283]. SWOT-аналіз – стратегія, яку розробив визнаний спеціаліст з ділового управління А. Хамфрі (A. Humphrey) в 1960-х роках у США.

Спочатку SWOT-аналіз був заснований на структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції, пізніше став використовуватися в ширшому значенні – для конструювання стратегій. Тобто з появою SWOT-моделі аналітики отримали інструмент для своєї інтелектуальної праці [45, с. 283].

SWOT-аналіз – це метод, за допомогою якого можна зрозуміти сильні та слабкі сторони діяльності, а також можна зрозуміти можливості й загрози, з якими стикаються співробітники правоохоронних органів, кожен з яких працює в індивідуальних умовах з індивідуальними можливостями в окремих громадах, яким властива індивідуальна криміногенна картина. SWOT-аналіз – це фактично фундаментальна, проста модель, яка аналізує те, що може зробити правоохоронний орган, а що не може, а також імовірні можливості та загрози, які можуть мати місце в поточній та майбутній ситуації. Техніка SWOT-аналізу завжди полягає в тому, щоб проаналізувати внутрішні умови – сильні та слабкі сторони правоохоронного органу, а також зовнішні елементи діяльності – це можливості та загрози. Проведення SWOT-аналізу не займає багато часу, проте дає змогу роздивитися свою організацію з нової точки зору. SWOT-аналіз – це структурований звіт про поточні основні сильні сторони, слабкі місця, можливості та загрози. Проведений аналітикам SWOT допомагає визначити, що може посприяти у досягненні цілей в окремих громадах, а також які обмеження потрібно подолати або, можливо, зменшити для досягнення очікуваних результатів.

Назва цього методу походить від перших літер сфери чинників, які підпадають під аналіз. Strengths (S – сильні сторони) Weaknesses (W – слабкі сторони) Opportunities (O – можливості) та Threats (T – загрози). SWOT-аналіз – це групування факторів середовища функціонування правоохоронного органу на зовнішні та внутрішні, їх аналіз із позиції визначення позитивного чи негативного впливу на його діяльність [12].

Сильні сторони є внутрішніми чинниками, і здебільшого правоохоронна організація має повний контроль над ними. Сильні сторони – це унікальні навички та компетенції, які є дійсно важливими та цінними. Слабкі сторони потрібно позиціонувати теж як внутрішні фактори, якими може керувати правоохоронний орган чи підрозділ, і це найважливіші моменти, які заважають організації працювати краще в плані досягнення стратегічних цілей та завдань. Можливості – це зовнішні фактори, які орган чи підрозділ не контролює або

контролює частково, але вони сприятливі органу чи підрозділу поліції. Поточні тенденції та зміни можуть суттєво вплинути на орган чи підрозділ, і потрібно визначити ці сили та розробити план дій, як скористатися цими можливостями. І загрози – це також зовнішні сили, які зазвичай неможливо контролювати. Загрози бувають різними: технологічні, політичні, економічні, демографічні тощо. Зазвичай, загрози повністю усунути не вдасться, проте слід розробляти стратегію і тактику, щоб мінімізувати ризик або максимально уникнути загроз.

Метод SWOT-аналізу особливо цінний під час реалізації моделі діяльності Community Policing, оскільки дозволяє індивідуально до кожної громади визначити яких загроз потрібно уникати, які шанси треба використати, які слабкі сторони необхідно виправити та на які сильні сторони слід опертися?

Розробляючи рекомендації під час реалізації моделі Community Policing, потрібно сконцентруватись на:

1. Посилення міцності.
2. Захисті слабких сторін.
3. Використанні можливостей.
4. Нейтралізації загроз [154, с. 208-213].

Основна ідея SWOT-аналізу може бути визначена для моделі Community Policing так:

- розробка комплексу заходів по перетворенню слабкості в силу і загрозу в можливість;
- укріплення та розвиток сильних сторін з урахуванням обмежених можливостей;
- повне використання всіх переваг, виявлених на основі аналізу навколишнього середовища.

Проведення SWOT-аналізу створює передумови розроблення окремих стратегій діяльності, зокрема:

- 1) підтримка та розвиток сильних сторін правоохоронного органу, використовуючи можливості зовнішнього середовища;
- 2) боротьба із загрозами, використовуючи внутрішній потенціал;

- 3) використання можливостей для нейтралізації слабких сторін;
- 4) зміцнення правоохоронного органу та нейтралізація потенційних загроз від зовнішнього середовища [11, с. 221].

36 % респондентів вважають, що SWOT-аналіз є ефективним інструментом для виявлення та нейтралізації проблем злочинності, 38 % респондентів вважають, що SWOT-аналіз може бути ефективним, але потрібні додаткові умови, 22 % респондентів не впевнені в його ефективності або вважають, що він не буде мати значного впливу, і 4 % впевнені, що SWOT-аналіз не є ефективним інструментом виявлення та нейтралізації проблем злочинності. Таким чином, SWOT-аналіз є корисним інструментом для виявлення проблем злочинності та розробки стратегій дії, проте важливо використовувати його з урахуванням обмежень та проводити додатковий аналіз для отримання комплексного розуміння ситуації. (Додаток Б).

У результаті проведеного дослідження наукової літератури встановлено, що найголовнішим недоліком SWOT-аналізу, як зауважує О. Гуменюк, є те, що хоча на вигляд він є простим та доступним, саме ця простота може призвести до поспішних та безглузвих висновків, недоказаних та двояких понять. Тому, констатує вчений, дуже важлива достовірність та повнота вхідних даних. Кваліфікація експертів, які проводять SWOT-аналіз, дуже впливає на результат та подальшу тактику, а відомо, що людський фактор інколи може спрацювати по-різному. Недоліками SWOT-аналізу, про які також потрібно пам'ятати, є неможливість урахування всіх сил і слабкостей, можливостей і загроз; суб'єктивність вибору та ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; погана адаптація до середовища, що постійно змінюється. Отже, існує багато різних думок щодо корисності цього виду аналізу (позитивних і негативних). І саме тому вивчення питань, що стосуються проведення та використання SWOT-аналізу, має важливе значення для здійснення планування розвитку та подальшого функціонування правоохоронного органу. Тому ці аспекти і становлять інтерес для науковців та вимагають подальшого наукового обґрунтування і дослідження [45, с. 285].

Застосування сучасних методологій «Трикутник злочинності» та SWOT-аналіз для ідентифікації, вивчення, розробки заходів з обмеження впливу проблем на стан криміногенної ситуації дозволяє ефективно та якісно, з обмеженим застосуванням правоохоронних ресурсів досягати максимального результату при нейтралізації першопричин проблем у сфері забезпечення правопорядку, а також дієво послаблювати вплив існуючих проблем з метою більш ефективного виконання покладених на правоохоронні органи завдань [165, с. 187].

Завершуючи висвітлення основних практичних компонентів моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), потрібно відзначити, що дослідження основних практичних компонентів моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), до яких належить організаційна трансформація, розбудова стійких відносин взаємодії з громадою та застосування процесу вирішення проблем формує стійкі підвалини для трансформації напрацьованої проактивної правоохоронної практики в Україні до сучасних зарубіжних стандартів, застосування яких дозволяє досягати високих результатів у запобіжній правоохоронній діяльності [147, с. 133].

Якість правоохоронних послуг у громадах залежить від здатності ефективно збирати, порівнювати, аналізувати та поширювати відомості про стан криміногенної ситуації у адміністративно-територіальних одиницях. Розуміння загального стану якості правоохоронної роботи та стану злочинності має обмежений характер. Попри те, що правоохоронці оперують значним обсягом даних про стан справ, проте лише зусиллями кримінальних аналітиків представляється можливим вивчення широкого спектру складових, сукупність яких формує дійсний стан криміногенної ситуації в кожній окремій громаді та країні загалом. Кримінальні аналітики здатні систематично досліджувати значні обсяги даних, щоб розвинути комплексне уявлення про різні адміністративні, технологічні та операційні аспекти функції поліцейського підрозділу у протидії поширенню злочинності [160, с. 162].

У процесі проведеного наукового дослідження встановлено, що кримінальний аналіз має важливе значення у реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад в тій його частині, яка присвячена висвітленню інформації, необхідної для кращого розуміння різноманітних проблем, що виникають у громадах. Кримінальний аналіз також є засобом аналізу статистичних даних щодо злочинності та порушення громадського порядку, оскільки завдяки застосуванню аналітичного процесу видається можливим виявляти закономірності та тенденції, напрями руху криміногенної ситуації. Аналітики виконують важливу роль у складанні профілів потенційних злочинців, потерпілих та поширених кримінальних проявів, що турбують мешканців громад. Також аналітики ідентифікують та оцінюють загрози, з якими може зіштовхнутись орган поліції у майбутньому, залежно від зміни соціальної кон'юнктури. Аналітики з різною мірою вірогідності досліджують події з минулого з метою підготовки прогнозів, які у підсумку відіграють ключову роль у підготовці не лише оперативних відповідей, а й політики та векторів розвитку поліції як в окремих громадах, так і у цілій країні. Завдяки добре реалізованому кримінальному аналізу вдається оперувати даними географічного сегменту, що дозволяє правоохоронцям мати проаналізовану інформацію про ті частини громади (ділянки місцевості), які потребують посиленої уваги. Завдяки оперативному кримінальному аналізу, який реалізують співробітники підрозділів кримінального аналізу, поліція має ширший арсенал виявлення, ідентифікації, оцінки як поодиноких проблем так і системних проблемних явищ у кожній окремій територіальній громаді. Поліція має змогу оперативно та предметно готувати відповіді цим проблемам, опираючись на підготовку персональних індивідуальних унікальних відповідей, так і застосування напрацьованого досвіду відповідей кримінальним викликам, яким властиво повторюватися.

Аналітики, маючи досвід проведення нарад та брифінгів зі співробітниками різних служб, підрозділів поліції та ЗМІ, можуть брати участь у зустрічах із місцевою громадою та надавати допомогу в організації таких

зустрічей. Аналітики мають значний досвід інтерпретації та візуалізації даних криміногенного характеру, які вони можуть доводити мешканцям громади, що у підсумку сприятиме отриманню допомоги від громадян, які матимуть певний рівень розуміння стану справ, і у випадку можливості, сприятимуть поліції у стабілізації ситуації. Поширення у доступній формі відомостей про специфіку роботи поліції сприяє зменшенню недовіри до поліції, яка пересічним громадянам видається закритою інституцією. Зустрічі надають членам громади можливість поставити запитання й висловити свої занепокоєння, почути про те, як поліція реагує на поточні проблеми, а також надати додаткові відомості, про які поліція інакше не дізналася б.

У моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) кримінальний аналіз допомагає збирати, аналізувати та інтерпретувати відомості про стан та структуру злочинності, що дозволяє правоохоронним органам розуміти та виявляти злочинні тенденції, ідентифікувати злочинців та розробляти ефективні стратегії превентивних заходів. Кримінальний аналіз також допомагає встановлювати причини злочинності та виявляти потенційні проблемні проблеми, загрози та ризики їх виявлення, що дозволяє правоохоронним органам спрямовувати свої ресурси на найбільш уразливі сфери.

Узагальнюючи результати проведеного нами наукового дослідження потрібно зазначити, що для більшості заходів оперативного і тактичного характеру, спрямованих на вирішення проблем у громаді із залученням місцевих мешканців щодо зменшення злочинності, не має необхідності поглибленого застосування кримінального аналізу. Як засвідчує вивчення практичних аспектів моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад, кримінальний аналіз активно застосовується здебільшого для надання громаді узагальненої статистики стичної інформації про стан криміногенної ситуації у доступному для сприйняття форматі. Усе це сукупно дає змогу створити стійкі передумови для спільного вирішення проблем у

громаді. Загалом кримінальний аналіз є доцільним інструментом для ефективного функціонування моделі Community Policing.

5.2. Профілактика скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT))

Багато сталих і нових проблем, загроз та ризиків у стані криміногенної ситуації, які чинять вплив на суспільство, спонукають до вироблення нових, більш ефективних способів їх виявлення, аналізу та вирішення. Попри те, що пошук шляхів удосконалення засад протидії злочинності та запобігання кримінальним правопорушенням у різні періоди був предметом активних наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, праці яких мають фундаментальний характер, проте в умовах докорінних змін правоохоронного законодавства та правозастосовної практики розроблення новітніх та імплементація зарубіжних підходів до запобігання кримінальним правопорушенням, які поєднювали б поглиблений аналітичний підхід та сформовану позитивну практику проактивної діяльності, набуває особливого значення та потребує поглибленого наукового дослідження.

У процесі свого історичного розвитку людство використовувало два основні способи протидії злочинності: покарання і запобігання. Із часом застосування покарання почало співвідноситися із заходами запобігання, причому в багатьох країнах світу, зокрема й Україні, саме заходам запобігання надається пріоритетний напрям [79, с. 194].

Так, одним із першочергових завдань Національної поліції України є запровадження комплексу заходів щодо профілактики і запобігання правопорушень та зниження рівня злочинності на основі різних концепцій і підходів, серед яких особливої уваги заслуговує модель «Профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень» (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT)).

Тому дослідження зарубіжного досвіду застосування проактивної моделі запобігання злочинності через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень становить підвищений інтерес для організації профілактичної діяльності вітчизняних правоохоронних органів.

Сутність і характеристику моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» досліджували зарубіжні вчені, зокрема: Ш. Рухл (Ch. Ruhl), Л. Елліс (L. Ellis), К. Чуррука, (K. Churruga) М. Лівайн (M. Livaun), Ю. Тран (Y. Tran), Дж. Келлінг (G. Kelling), Дж. Вілсон (J. Wilson), Лі Куан Ю (Li Kuan Yu), Дж. Хінкл (J. Hinkle). Вітчизняними вченими, які досліджували окремі аспекти функціонування теорії «Розбитих вікон / Broken Windows», є В. Голубош; І. Стасюк, О. Копан, А. Вознюк, М. Гребенюк, Д. Тичина, М. Г. Колодяжний, О. Петров [161, с. 196].

Рисами, які характеризують цю проактивну модель правоохоронної діяльності, є те, що вона зрозуміла і доступна, здатна принести корисні результати і для суспільства, і кожного окремого громадянина. З її впровадженням удається підтримувати чистоту і порядок у населених пунктах, впливати на якість життя людей, реалізувати цікаві соціальні проєкти, що здатні значно покращити якість життя. Фундаментальним твердженням, що формує основу моделі «Broken Windows», є те, що розбиті вікна, сміття на вулицях та інші ознаки занепаду ведуть до зростання злочинності, антисоціальної поведінки громадян. Власне, реалізація теорії розбитих вікон спрямована на те, щоб усіма силами боротися з цими негативними проявами [41].

Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» визначає причинно-наслідковий зв'язок з порушеннями громадського порядку, що призводить до злочинності. За такого підходу поліція звертає увагу на дрібні правопорушення, такі як зловживання алкогольними напоями та вандалізм, з метою запобігання вчиненню більш

серйозних злочинів [269]. На існування такого зв'язку вказують 39 % респондентів, 35 % вважають, що такий зв'язок ймовірно існує, 17 % вважають, що не існує і 9 % респондентів складно відповісти на дане запитання. Таким чином, можна визначити наявність аргументів у підтримку причинно-наслідкового зв'язку, який визначає теорію "Broken Windows". (Додаток Б).

Правоохоронці під час реалізації проактивної моделі діяльності поліції скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» вбачають можливість до запобігання злочинам у посиленні неформального соціального контролю в територіальних громадах [307]. Відповідно, увага цієї моделі діяльності зосереджена на тому, як поліція може посилити такий соціальний контроль, особливо там, де неформальний соціальний контроль став слабким.

Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» спрямована на турботу про добробут громади та передбачає роль поліції у пошуку шляхів зміцнення громадських структур і процесів, які забезпечують певний імунітет від порушень громадського порядку та злочинності в мікрорайонах. На відміну від поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду (Community Policing), модель діяльності поліції «Broken Windows» не робить акцент на спільній співпраці поліції та громади як способу втручання, а фокусує зусилля на тому, що повинна робити поліція, аби сприяти поширенню та підтриманню порядку в сусідстві.

Базовою гіпотезою моделі діяльності поліції Broken Windows є те, що «неналежна» поведінка (наприклад, покинута без нагляду власність, протиправні поведінка молоді, поширення сміття, графіті у публічних місцях тощо) може призвести до зриву громадського контролю і у підсумку збільшуються можливості для злочинної поведінки через те, що поліція та громадяни не працювали разом, щоб запобігти занепаду міста та соціальним безладом [434, с. 14-15].

Проведеним опитуванням встановлено, що 44% респондентів вважають, що зосередження роботи поліції на дрібних правопорушеннях призведе до зниження рівня злочинності; 35% респондентів вважають, що така ймовірність є така висока, 21% респондентів не впевнені в ефективності цього підходу або вважають, що він не буде мати значного впливу. (Додаток Б).

Теорію моделі діяльності поліції «Broken Windows» сформулювали американський політолог Дж. Вілсон (J. Wilson) і кримінолог Дж. Келлінг (G. Kelling). Учені стверджували, що загальний порушення громадського порядку і серйозні злочини нерозривно пов'язані [307]. Науковці у найбільш широкому розумінні стверджували, що поширення порушень громадського порядку та недотримання громадянами визначених норм поведінки провокують в оточуючих аналогічні прояви поведінки.

За словами Вілсона (Wilson) і Келлінга (Kelling), «на рівні громади порушення громадського порядку і злочинність зазвичай нерозривно пов'язані у певній послідовності розвитку». Логічна модель розбитих вікон передбачає непрямий шлях від порушень громадського порядку до злочину через посилений страх і, згодом, руйнування неформального соціального контролю в суспільстві. Зменшення неформального, або громадського соціального контролю, таким чином, є ключовим компонентом логічної моделі, що лежить в основі концепції боротьби зі злочинністю. Дж. Вілсон (J. Wilson) і Дж. Келлінг (G. Kelling) стверджували, що проблеми з розладами і, як наслідок, підвищений рівень страху, призводять до відсторонення від спільноти. Цей відхід має дві форми: люди переїжджають, а мешканці, що залишилися, стають менш схильними до втручання у справи громади [307, с. 31].

У процесі проведеного дослідження встановлено, що проактивна модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» є однією з найбільш простих у реалізації. Її філософія в загальному вигляді зводиться до того, що дотримання благоустрою та порядку на вулицях обумовлює відповідний правопорядок на їх території; відповідно фізичний безлад на

вулицях породжує соціальний безлад. Тому поліція наділяється широкими повноваженнями щодо усунення порушень відповідних правил [25, с. 13]. Теорія моделі діяльності поліції «Broken Windows» розглядає дрібні правопорушення не лише як фактор криміногенної обстановки, а і як активний чинник, що позначається на рівні злочинності загалом.

У рамках моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), конкретні способи розв'язання спектру різноманітних проблем, з якими має справу правоохоронний орган, виникають завдяки ретельному й детальному аналізу причин таких проблем, зацікавлених сторін і характеристик місцевості. Натомість у рамках профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» використовують одне й те саме загальне рішення для кожної проблеми: припинення дрібних правопорушень, пов'язаних з асоціальною поведінкою, порушенням громадського порядку та пошкодженням майна.

Варто зазначити, що підхід до розгляду злочинності як соціально негативного явища передбачає відповідну стратегію боротьби з нею, головним напрямом якої є вплив на причини, що її зумовлюють. Нині попередження злочинності – головний напрям діяльності держави та суспільства [47, с. 72].

Завдяки своїй простоті й практичній значущості модель швидко поширилася у практичній діяльності поліції всією територією США та, згодом іншими країнами світу, справивши вплив на методи правоохоронної діяльності в багатьох аспектах. Останніми роками модель також пов'язують із концепціями «підтримання порядку» та «політики нульової терпимості»; однак ці похідні підходи зазвичай більш агресивні за своєю тактикою, що не було справжнім наміром моделі «Broken Windows».

В основі моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» закладено міркування про те, що активна робота щодо запобігання дрібним порушенням, і покарання порушників навіть найменш

значущих правил формує атмосферу нетерпимості до порушень загалом. Така діяльність дає змогу затримувати або істотно обмежувати в можливостях злочинців, які не припиняють поширювати злочинну активність протягом життя, які зазвичай нехтують правилами поведінки в публічних місцях, що призводить до девіантної поведінки: мовляв, якщо іншим можна, то хіба мені не дозволено? Тобто нульова терпимість з боку соціуму в дрібницях згодом створює атмосферу терпимості в більших масштабах. Ця формула полягає в тому, що людина, спостерігаючи порушення правил поведінки іншими членами суспільства, не намагається їх попередити. Згодом такі правила перестають вважати обов'язковими, й абсолютна більшість цілком ігнорує їх (ідеться про порушення, які внаслідок різних обставин стали відомими). Показник «допустимості порушень» мав постійно зменшуватися під впливом зростання рівня загальної культури й освіченості громадян, що сприятиме формуванню громадянського суспільства, де панує соціальна злагода і добробут, утвердження права та справедливості [40, с. 83].

М. Колодяжний визначає переваги моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», порівняно з іншими напрямками профілактики злочинності, а саме:

- 1) формування в громадян нульової терпимості до злочинності;
- 2) посилення відповідальності в пересічних громадян за стан безпеки в місцевих громадах;
- 3) зменшення навантаження на видатки державного бюджету внаслідок реалізації частини заходів у межах зазначеної теорії за рахунок коштів фізичних осіб;
- 4) покращення державно-приватного партнерства у сфері профілактики злочинності;
- 5) подолання страху громадян перед злочинністю.

Також її ефективність залежить від дотримання принципу комплексності одночасно з іншими напрямками запобігання злочинності загально- та спеціально-превентивного характеру [69, с. 71].

Концептуально модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» ґрунтується на двох принципах.

По-перше, незначні правопорушення у своїй сукупності можуть призводити до погіршення якості життя громади. Наприклад, якщо один раз викинути сміття в невстановленому місці, це не буде жахливим злочином, але якщо це робитимуть усі, околиці фактично перетворяться на звалище.

По-друге, дрібні правопорушення ведуть до серйозних злочинів і заохочують до їх скоєння. Наприклад, занедбані й забиті дошками будинки часто стають місцем продажу наркотичних речовин, і можуть породжувати інші, більш серйозні злочини. Всі ці міркування привели до того, що деякі міста почали приділяти більшу увагу припиненню дрібних правопорушень і поліпшенню загального фізичного середовища.

Запроваджуючи модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», окремі правоохоронні структури приймають рішення щодо виділення ресурсів для нейтралізації дрібних правопорушень. Наприклад, адміністрації Нью-Йоркського метрополітену стало відомо про те, що молоді чоловіки, які перестрибували через турнікети, щоб не платити за проїзд, часто скоювали пограбування в самому метрополітені. Контроль за дрібними правопорушеннями (тобто ухиленням від оплати проїзду) сприяв зменшенню кількості серйозних злочинів (тобто пограбувань). Водночас адміністрація метрополітену також з'ясувала, що особи, які малювали графіті, здебільшого не скоювали більш серйозних злочинів під час перебування в метрополітені. Хоча зусилля з контролю за графіті продемонстрували високу ефективність, вони не сприяли зниженню рівня пограбувань [305, с. 23].

Учені, які заклали підвалини моделі «Broken Windows» Дж. Вілсон (J. Wilson) і Дж. Келлінг (G. Kelling) (Kelling) назвали винуватцями криміногенного стану справ «розлад» і провели пряму залежності від розладів до злочинів. Це наводить на висновок: підтримання порядку збереже низький рівень злочинності. І ще: зменшення поширення розладу породить зниження проявів злочинної поведінки. Всі три гіпотези, гідні перевірки, але спершу потрібно зрозуміти, що таке «розлад або безлад».

Дослідники правоохоронної діяльності обговорювали ідею соціального «безладу» протягом усього XX століття. Взагалі розлади поділяється на два типи: «фізичні розлади», такі як графіті, розбиті вікна, сміття тощо; і «соціальні розлади», включаючи присутність грабіжників, агресивно налаштованих підлітків, повій, п'яниць, наркоманів, вандалізм, антигромадська поведінка тощо [426].

Прихильники моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» стверджують, що і фізичний, і соціальний розлад надають важливі сигнали до видів негативних дій, які трапляються в цій місцевості, підживлюючи появу більш серйозних злочинів. Наприклад, ознаки розладу можуть сигналізувати про потенційні проблеми безпеки мешканців мікрорайону, що призводить до зменшення неформального соціального контролю, що ще більше укріплює наслідки розладу.

Хоча в науковій літературі відбувалися дискусії щодо того, що вважається розладом, його зазвичай визначали як «незначні порушення соціальних норм» [445]. Деякі дослідники зробили відмінність між фізичним і соціальним розладом, причому фізичний розлад пов'язаний із загальним виглядом місцевості та соціальним розладом, який безпосередньо стосується людей [404]. Думаючи про розлад таким чином, мікрорайони з високим рівнем фізичного розладу визначали як: галасливі, брудні та недоглянуті; будівлі в аварійному стані або покинуті; а вандалізм та графіті у цих мікрорайонах – поширеними явищами [237]. З іншого боку, ознаки соціального розладу в

околицях можуть включати присутність людей, які постійно перебувають на вулицях, розпивають спиртні напої, або вживають наркотичні речовини. Дослідники підкреслюють важливість вимірювання сприйняття фізичного та соціального розладу як окремих факторів [404], а нещодавні наукові дослідження виявили різний вплив двох типів розладів [296].

Характер правоохоронних втручань згідно з моделлю профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» варіюється від попередження до більш серйозних заходів (арешти), які мають на меті зруйнувати вплив безладу, перш ніж безлад пошириться по території, і проводиться для підтримки порядку або відновлення постраждалих районів до рівня, на якому суб'єкти відповідальні за громадський порядок зможуть підтримувати його. Дві найбільш поширені (окремо або в поєднанні) форми правоохоронної роботи відповідно до моделі діяльності «Broken Windows» – це:

- 1) використання агресивної поведінки поліції, яка застосовує арешти за проступок, щоб попередити безладну соціальну поведінку для запобігання злочинам;

- 2) використання проблемно-орієнтованих або орієнтованих на громаду методів діяльності поліції для вирішення проблем безладних умов проживання, які можуть генерувати поширення злочинності.

Як було зазначено, модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» іноді називають «поліцією нульової терпимості». Так, у Нью-Йорку в 1993 році комісар поліції В. Браттон (W. Bratton) запровадив підхід до поліцейської роботи за принципом «нульової толерантності». Метою цієї політики було запобігання злочинності шляхом припинення порушень громадського порядку низького рівня та дрібних правопорушень до того, як вони розвинуться і призведуть до більш серйозних злочинів. Так, В. Бреттон (W. Bratton) запровадив агресивну загальноміську практику для затримання винних у правопорушеннях, які порушували якість життя. Така практика була

покликана «повернути громадські простори Нью-Йорка до стану правопорядку» [230, с. 228]. Щоб навести порядок у Нью-Йорку, офіцерам поліції було доручено заарештовувати за незначні правопорушення, такі як непомите лобове скло авто, вкидання сміття у невстановленому місці, проституція, поява у нетверезому стані у громадському місці, справляння потреб в громадських місцях, вандалізм, графіті, та різноманітні інші правопорушення, пов'язані з охороною порядку [273, с. 225]. Як частина практики «нульової толерантності», зусилля поліції Нью-Йорка з контролю за наркотиками були спрямовані на наркодилерів низького та середнього рівня. Патрульних заохочували здійснювати арешти поширювачів наркотичних речовин для підвищення якості життя мешканців територіальних громад [230, с. 227].

Відповідно до підходу «нульової терпимості», проактивне правозастосовне забезпечення різко зросло. Арешти за правопорушення, здійснені поліцією Нью-Йорка, зросли зі 133 446 у 1993 році до 205 277 у 1996 році, попри те кількість скарг про правопорушення зросли незначною мірою [292, с. 340].

Після прийняття моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» чиновники органів влади та керівництво поліції почали активно вживати заходів для подолання і фізичних, і соціальних розладів, а саме – оперативне усунення графіті, ліквідація дорожніх вибоїн, освітлення та прибирання вулиць, тротуарів тощо, що у підсумку породило підхід у роботі поліції, який отримав назву «нульової толерантності» до дрібних злочинів та інших форм соціального розладу [71, с. 40]. Найвідомішим із цих зусиль була ініціатива «якість життя» в середині 1990-х років у Нью-Йорку за часів мера Р. Джуліані (R. Dzhuliani) та начальника поліції В. Браттона В. Браттон (W. Bratton), прихильника моделі «Broken Windows». В. Браттон (W. Bratton) підштовхнув поліцію Нью-Йорка до посилення арештів за вчинення правопорушень, а також до того, щоб «зупиняти і перевіряти» людей на вулиці

за найменшої причини (і часто без причини). В рамках цієї ініціативи Р. Джуліані (R. Dzhuliani) та В. Браттон (W. Bratton) удвічі збільшили чисельність поліції у період з 1992 по 1998 рік у Нью-Йорку.

Таким чином до 1999 року рівень злочинності у Нью-Йорку різко знизився, що дозволило визнати ефективність моделі «Broken Windows».

Однак, двадцять років дослідження показують, що ймовірно низка й інших факторів сприяли зниженню рівня злочинності, зокрема:

- бурхливий розвиток економіки по всій території США, що призвело до аналогічного падіння злочинності в інших великих містах – багато з яких не реалізовували модель «Broken Windows»;

- початок використання комп'ютерних технологій для складання профілів злочинності, що дозволило поліції більш ефективно орієнтуватися на центри злочинної діяльності;

- постійні арешти значної кількості людей за незначні правопорушення значно обмежило кількість людей на вулицях, що вплинуло на зниження рівня серйозних злочинів.

Проведеним науковим дослідженням встановлено, що така діяльність поліції мала посилений вплив на бідніших людей і на темношкірих. Працівники поліції Нью-Йорка, на свій розсуд, непропорційно націлювались на затримання та арешти за незначні правопорушення щодо темношкірих людей. Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» у застосуванні до соціального розладу стала зручним приводом для упередженої поведінки поліції. І це не обмежувалося лише Нью-Йорком, подібна поведінка з'явилася у містах по всій країні. Це врешті-решт призвело до визнання у 2012 році на урядовому рівні у США такої поліцейської проактивної практики як упередженої.

Попри те, що модель «Broken Windows» набула значного поширення у правоохоронній практиці різних країн, існують суперечливі твердження про її результативність та ефективність. З огляду на те, що однозначно існування

зв'язку між моральним і фізичним розладом та станом злочинності заперечити не можна, існує необхідність визначити дієвість та безумовність такого впливу на стан криміногенної ситуації [167, с. 45].

На початку XX століття риторика навколо моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» різко змінилася від високого рівня сприйняття до критики. Вчені ретельно вивчили зроблені висновки щодо ефективності та результативності моделі та поставили під сумнів емпіричні матеріали та застосовувані методики дослідження ефективності результатів застосування моделі «Broken Windows» та висловили припущення, що ця модель згодом перетворюється на засіб дискримінації. Вчені продовжували глибше досліджувати зв'язок між порушеннями громадського порядку та злочинністю як концептуальної основи моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows». Так, із 1982 року було проведено десятки наукових досліджень про статистичні зв'язки між рівнем фізичного та/або соціального розладу та рівнем злочинності (і незначної, і масштабної), а також про те, чому в деяких районах спостерігається стрибок злочинності, а інших такої динаміки немає.

У результаті проведеного нами дослідження встановлено, що, на жаль, серед наукових досліджень немає єдиного погляду щодо цього питання.

Рівень підтримки моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» на сьогодні не отримав відповідного обсягу досліджень, а наявні дослідження щодо злочинності є неоднозначними [296]. Зокрема, в академічній літературі тривають дискусії щодо того, чи має проактивна модель правоохоронної діяльності «Broken Windows» прямий чи опосередкований зв'язок між порушеннями громадського порядку і злочинністю. Найбільш помітно, що Р. Семпсон (R. Sampson) та С. Рауденбуш (S. Raudenbush) [388] переглянули твердження моделі Broken Windows, і натомість стверджували, що

фізичні та соціальні розлади зазвичай не є причинною більш серйозних злочинів. Так, вчені припустили, що колективна ефективність має значний вплив на злочинність у околицях. Вони визначили колективну ефективність як «соціальну згуртованість сусідів у поєднанні з їх готовністю втручатися заради загального блага» [387]. Емпіричні результати підтверджують їхні концептуальні ідеї, оскільки позитивний зв'язок між порушеннями громадського порядку і злочинністю опосередковується колективною ефективністю.

Завдяки проведеному дослідженню можна знайти різні наукові висновки про результативність моделі «Broken Windows». До прикладу:

- виявлено слабкий зв'язок між порушеннями громадського порядку та пограбуванням, проте не виявлено жодного зв'язку між порушеннями громадського порядку та іншими злочинами;
- встановлено «досить скромну» підтримку ідеї про те, що розлад призводить до серйозних злочинів, проте такий зв'язок змінювався залежно від типів розладів і злочинності;
- боротьба з недоглянутою обстановкою є важливою, щоб зупинити поширення подальшої злочинності та порушень громадського порядку;
- мешканці громад не розуміють різниці між порушеннями громадського порядку і злочинністю;
- протидія розладам чинить незначний вплив на скорочення злочинності, але інші заходи, особливо ті, що залучають громаду до зміни умов фізичного та соціального розладу в певних місцях, мали найбільший вплив на зменшення злочинності;
- агресивні стратегії підтримання порядку не корелюють із значним скороченням злочинності;
- шляхом опитування людей, які вчинили злочини на околицях, встановлено, що вони не обирають злочинну поведінку на основі сигналів видимих порушень, а радше на основі іншого набору «екологічних переваг» у навколишньому середовищі тощо [426];

– мета-аналіз 2019 року, в якому розглянуто 300 досліджень, показав, що порушення громадського порядку у громаді не змушують мешканців безпосередньо вчиняти більшу кількість злочинів [384].

Інші напрями досліджень виявили прямий зв'язок між розладом і злочинністю навіть при контролі за колективною ефективністю [444]. Наприклад, С. Планк (Plank S) та його колеги [352] вивчали порушення та колективну ефективність у шкільних умовах. Вони виявили стійкий зв'язок між порушеннями громадського порядку і насильством (тобто злочинністю), контролюючи колективну ефективність. Вони дійшли висновку, що «видалення графіті та догляд за зовнішнім виглядом школи не може гарантувати продуктивне викладання та навчання, проте ігнорування таких обставин значно збільшує ймовірність виникнення тривоги» [352]. Підводячи підсумок, слід зазначити, що результати досліджень ефективності аналізованої моделі неоднозначні, але дані чітко вказують на наявність принаймні непрямого ефекту. Ключова проблема полягає в тому, що люди роблять з цією інформацією. Немає жодного виправдання звинувачувати в протиправній поведінці окремих людей або демонізувати групи чи околиці. Але це сфера діяльності вартує вивчення [275].

Також слід зазначити, що наділення поліцейських широкими повноваженнями з наведення правопорядку нерідко призводить до виникнення можливості зловживання ними повноваженнями. Це призводить у підсумку до дискримінації окремих верств населення. Крім того, аналізована модель орієнтована здебільшого на протидію вуличній злочинності, що у підсумку може призвести до того, що поза увагою правоохоронців залишатимуться інші види злочинів, наприклад, латентні.

Першою книгою, яка спростовувала теорію розбитих вікон, була видана у 2001 році «Ілюзія порядку» Б. Харкура (B. Harecourt). Автор вказує, що за 30 років існування цієї теорії її ніколи не було підтверджено емпірично, навпаки – проведені наукові дослідження суперечать її висновкам. Також модель «Broken

Windows» опирається на довільно невизначені категорії «ладу» й «безладу», «законослухняних громадян» і «порушників».

Передусім, зниження рівня злочинності у Нью-Йорку відбувалося одночасно з такою самою тенденцією у всіх штатах в Америці. В іншому дослідженні Б. Харкур (B. Harcourt) зазначає, що зниження рівня злочинності у Нью-Йорку співпало із завершенням наркотичної крекової епідемії [293].

Кримінолог Р. Тейлор (R. Taylor) упевнений, що найвагомим фактором, який впливає на рівень злочинності, є соціально-економічний добробут [137].

Теорія «Broken Windows» також не пройшла випробування масштабним соціальним експериментом. У 1994 році влада США запровадила програму «Вперед до можливостей» (Moving to Opportunity), яка передбачала переселення 4800 зубожілих сімей до більш престижних районів. Програму втілювали у Нью-Йорку, Лос-Анджелесі, Чикаго, Бостоні та Балтиморі. Три чверті переселених домогосподарств балансували на межі бідності, дві третини учасників були афроамериканцями. Згідно з моделлю профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», у новому житловому середовищі рівень їхньої залученості у правопорушеннях мав зменшитися, проте цього не сталося, оскільки переїзд не покращив їхнє матеріальне становище, натомість підкреслив соціальний розрив із сусідами [137].

Існує думка про те, що потрібно припинити називати модель «Broken Windows» самостійною моделлю, оскільки вона не витримує першого і найважливішого випробування для будь-якої наукової теорії: прогнозовані результати не відтворюються безумовно. Зв'язок між «розладом» та «злочином» існує, проте між ними немає доведеного прямого причинно-наслідкового зв'язку. Існують супутні чинники, які здійснюють вплив на ситуацію таким чином, що практично неможливо сформулювати чітке, просте та повторюване правило – і, як наслідок, недостатньо підстав для застосування прогнозу, щоб виправдати таку ініціативу, як помноження обсягу поліцейської присутності та застосування агресивної, потенційно зловживаючої,

поліцейської практики. Видається, що зв'язок між розладом і злочинністю може бути наслідком другого порядку: він може зберігатися в певних районах, за певних обставин, але дослідники ще не визначили, які це райони і чому так відбувається. Це вказує на слабкість і у дослідженнях, і в самих практиках правоохоронної діяльності: підхід до житлових районів є однаковим, проте вони такими не є.

Теорія моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» також передбачає, що в більш упорядкованих районах існує більш якісний неформальний соціальний контроль. У результаті люди розуміють, що існує більша ймовірність того, що вони можуть бути спіймані на скоєнні злочину, і тому вони ухиляються від такої діяльності. Однак люди не тільки здійснюють злочини через уявну ймовірність їх розкриття. Нерідко багато осіб, які вчиняють злочини, роблять це через фактори, абсолютно не пов'язані з потенційним наслідком викриття. Нерідко рушійними факторами для породження наміру, а згодом і конкретних злочинних дій, є зубожілість, соціальний тиск, психічні захворювання та інше, особливо таких злочинних дій як майнові злочини, зокрема крадіжки, злочинна бездіяльність тощо [384].

Результати дослідження ефективності моделі «Broken Windows» неоднозначні [435]. Підсумок досліджень у семи містах США не виявив жодних доказів того, що суворе виконання розпоряджень проти порушень громадського порядку зменшує поширення цих правопорушень або й більш серйозних злочинів [404]. Нью-Йорк (США) інтенсивно використовував цю модель діяльності поліції в 1990-х роках, і багато посадових осіб Нью-Йорка дійшли висновку, що саме запровадження такої моделі діяльності поліції стало причиною зниження рівня злочинності в той час. Однак дослідники не ретельно оцінювали ці твердження, і багато хто посиляється на інші причини зниження злочинності в Нью-Йорку [435].

У підсумку слід зазначити, що модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних

правопорушень «Broken Windows» точною є лише до певної міри у частині того, що ознаки занедбаності та порушень громадського порядку створюють середовище, сприятливе для серйозних злочинів. Водночас співробітники поліції мають продовжувати реалізовувати всі доступні заходи для установлення правопорядку.

Усвідомивши наявність суперечностей та відсутності абсолютної точності результативності моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», співробітники поліції різних рівнів відмовилися продовжувати практику безпідставних перевірок та арештів за дрібні порушення, натомість, цілі патрульних поліцейських змістились у напрямі стримування злочинності шляхом збільшення видимої присутності, а також у кращому зв'язку з місцевими мешканцями та власниками підприємств, щоб ідентифікувати місця концентрації злочинної активності на адміністративно-територіальних одиницях, які вони обслуговують. Існує очевидна потреба підтримувати та співпрацювати з місцевими громадами, та не допускати ініціативного упередженого ставлення поліції до окремих категорій громадян.

Висновок полягає в тому, що потрібно інвестувати у довгострокові стійкі стримувальні заходи проти злочинності, а не в поверхневі, затратні, короткострокові виправлення, такі які пропонує модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows». Навіть якщо припустити, що методи роботи моделі працюватимуть, у жодному населеному пункті ніколи не буде достатньо поліції для підтримки фізичного та соціального порядку й ефективного стримування злочинності. Довгострокове рішення проблем злочинності полягає в тому, щоб зосередити ресурси на корегуванні житлового середовища таким чином, щоб сприяти розбудові активних та стійких громад, які можуть підтримувати належний стан правопорядку без постійної присутності поліції [426].

Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken

Windows», ймовірно, все-таки здійснює помірний вплив на злочинність. Проте мало хто вважає, що її реалізація спричинила зменшення насильницької злочинності на 70 відсотків, які цій моделі свого часу приписували. Проте, незважаючи на всі докази того, що модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» не досягає задекларованих результатів, проте, положення такої моделі продовжують залишатися популярними і в науковому середовищі, і в середовищі правоохоронців та інших осіб, діяльність яких є дотичною до підтримання правопорядку [428].

Враховуючи свою суперечливу природу, модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» сьогодні не використовується як спосіб впливу на злочинність у більшості великих міст. Однак прояви цієї моделі мають місце, і мають відповідно місце породжені практикою реалізації її положень класові упередження.

У 2004 році співавтор теорії розбитих вікон Дж. Вілсон (J. Wilson) заявив: «Я досі не знаю, чи боротьба з порушеннями громадського порядку знижує рівень злочинності... Бог його знає, як воно насправді». Він стверджував, що ідея передусім полягала у виявленні зв'язку між якістю життя та рівнем насилля. Проте цю ідею було сформульовано таким чином, що на практиці її втілювали у вигляді посилення поліцейського контролю та репресій незахищених груп [137].

Регулювання злочинності – нелегка щоденна праця, а модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» пропонує альтернативний підхід до запобігання правопорушенням та поширенню злочинності через підтримання порядку в суспільстві [384]. Зважаючи на ту обставину, що довіра обрана основним показником роботи поліцейського, то треба її здобувати повсякденними справами, спрямованими на покращення життя громадян, зокрема і в сфері безпеки. Одним із таких напрямів якраз може слугувати впровадження практичних елементів моделі «Broken Windows», а

саме нульової терпимості до будь-яких правопорушень. Співпраця влади, правоохоронних органів та громадськості у рамках цього проєкту є цілком виправданою і необхідною практикою, резюмує В. Голубош [41].

Слід погодитись з ученим О. Копаном, який стверджує, що у руслі впровадження моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» важливо виробити підходи до формування безпечного житлового середовища. Зокрема, варто наголосити на відсутності у великих містах прибудинкових територій для того, щоб можна було влаштувати нормальний життєвий простір для зайняття спортом, облаштувати парки і сквери, відпочинкову зону тощо. І така урбаністична замкнутість накладає свій відбиток на психології людей. Простір житлового середовища і внутрішньо-духовні процеси тісно взаємопов'язані. Тому органи місцевої влади повинні проводити перемовини із забудовниками; спрямовувати зусилля, щоб архітектура міста розвивалася з урахуванням вимог до формування безпечного житлового середовища; працювати над створенням комфортних умов для проживання і навчання, праці громадян [71, с. 46-47].

Як висновок слід зазначити, що застосування положень моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», що полягає у застосуванні посиленої активності поліції та представників громадськості та органів влади та самоврядування з метою усунення ознак правопорушень на території функціонування правоохоронного органу справляє дієвий позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами, що є суттєвим резервом підвищення інформаційної взаємодії в інтересах упереджувального впливу на стан криміногенної ситуації [163, с. 48].

Проведеним опитуванням встановлено, що 58% респондентів вважають, що модель «Broken Windows» може допомогти розбудувати стійкі відносини довіри між громадою та поліцією. 31% респондентів впевнені в її ефективності. 8% респондентів не впевнені в її ефективності або вважають, що вона не буде

мати значного впливу. 3 % респондентів не змогли надати ствердну відповідь на дане запитання. Таким чином встановлено, що застосування положень моделі «Broken Windows» через посилену співпрацю поліції з представниками громадськості, органів влади та самоврядування може справляти позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами. (Додаток Б).

Кримінальний аналіз у межах моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» полягає в зосередженні уваги на кримінальних та адміністративних правопорушеннях, пов'язаних із порушенням громадського порядку, які можуть призводити до сприйняття та/або збільшення серйозної злочинної поведінки, що, зокрема, породжує відчуття тривоги та страху, відсутності упевненості та довіри до правоохоронних органів у мешканців громад. Інцидентами, які призводять до сприйняття відсутності порядку, є графіті, написи фарбою про канали продажу наркотичних речовин, хуліганства, перебування в громадських місцях у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння тощо. На аналітиків покладаються обов'язки аналізу статистичної та криміногенної інформації з метою ідентифікації місць концентрації асоціальної поведінки, місць, у яких спостерігається надмірна концентрація причин та умов для кримінальних проявів та адміністративних правопорушень. Співробітники підрозділів кримінального аналізу також мають готувати оперативні кримінальні аналізи – інформаційно-аналітична діяльність, що здійснюється для аналізу злочинності та злочинів на конкретній території за невеликий проміжок часу, за певним видом злочину чи протиправної діяльності певної групи з метою напрацювання тактичних заходів із затримання злочинців, виявлення ризиків та попередження конкретних правопорушень.

Оперативний аналіз є методом аналізу даних із центром навколо короткострокових і середньострокових проблем, що покликаний виявити закономірності, особливості та специфічні елементи в серії злочинів. Оперативний аналіз ідентифікує підозрілі ознаки, підозрілих осіб та групи осіб,

підозрілі зв'язки між декількома фактами (чинниками), сфери чи ділянки території з високим потенціалом кримінальної активності «гарячі точки» (Hot Spots), типи людей, схильних стати жертвами злочинів, та сприятливі проміжки часу для злочинних проявів.

Метою аналізу криміногенної інформації аналітиками є виявлення змін у стані правопорядку та скерування (спрямування) діяльності керівництва на шлях ефективного розподілу організаційних ресурсів, розстановки сил і засобів, розробки комплексних заходів і прийняття рішень про посилення боротьби з найбільш поширеними і небезпечними правопорушеннями.

Завдяки роботі аналітиків співробітники поліції можуть здійснювати вплив на виявлені чинники, які існують у місцях концентрації кримінальної активності «гарячих точках». За сприяння керівництва поліції аналітики можуть співпрацювати із соціальними закладами та органами державної та місцевої влади задля підвищення безпеки відвідувачів і місцевих мешканців усередині та довкола таких «гарячих» місць. Інші зусилля в цій сфері включають більш тісну співпрацю з громадою в питаннях порушення громадського порядку, а також забезпечення більшої участі громади в прибиранні та підтриманні в належному стані громадських об'єктів і приватних володінь. Оскільки порушення громадського порядку часто скоюють підлітки та молодь, аналітики також можуть доповнювати свої дослідження демографічними даними для моніторингу. Пізніше цю інформацію можна інтегрувати й поширити серед соціальних служб, громадських та інших місцевих організацій, які можуть надавати послуги, покликані зменшити подальші порушення громадського порядку та злочини з боку молоді.

Ще одним прикладом аналітичної діяльності в рамках моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows» є дослідження злочинів, сконцентрованих довкола безхазяйних ділянок і будівель. Незважаючи на те, що вони належать приватним власникам, їх іноді полишають, після чого вони поступово занепадають і стають місцем збору наркоманів, що негативно впливає на довколишню громаду. Широкий аналіз

покинутих об'єктів можна довести до відома керівництва поліції та зрештою винести на міський/окружний рівень для планування комплексних заходів, спрямованих на недопущення зростання кримінальної діяльності та її поширення на довколишні території.

Оперативні аналітичні дослідження особливо цінні у межах моделі профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows», оскільки містять:

- оцінку стану правопорядку та характеристику змін, які відбулися в ньому за аналізований період;
- визначення найбільш актуальних і специфічних для певного регіону проблем боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку, особистої та громадської безпеки;
- визначення територій та об'єктів, де оперативна обстановка ускладнилася, і причин такого ускладнення;
- оцінку результатів роботи органу з виконання покладених на нього завдань і характеристику основних недоліків у його діяльності [154, с. 170, 171].

Висновки до розділу 5

1. Проведеним дослідженням встановлено, що підходами, які використовуються для проактивного впливу на стан злочинності через залучення гласних та негласних інформаційних та інших можливостей громад є модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) та модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT)).

2. Модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) ґрунтується на розвитку посиленої гласної та негласної співпраці між поліцією та представниками громад. Мета реалізації

такої моделі розбудова партнерських стосунків між правоохоронцями та представниками громад, з метою спільного виявлення індивідуальних проблем злочинності, загроз і ризиків їх виникнення, та напрацювання стратегій їх вирішення та запобігання. Установлено, що важливим чинником успішної реалізації моделі Community Policing є відкритість правоохоронних органів для громадськості та необхідність звітувати громаді про результати діяльності у протидії злочинності. Дотримання таких умов дозволяє досягти максимального результату у розбудові відносин довіри, що у підсумку сприяє залученню гласних та негласних ресурсів громади до вирішення завдань боротьби зі злочинністю. Реалізація моделі Community Policing потребує трансформації практики діяльності з правозастосування до практики комунікації з громадою. Дослідженням встановлено, що реалізація моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад володіє суттєвим потенціалом підвищення ефективності профілактики адміністративних правопорушень, проте її застосування у протидії злочинності не є таким ефективним. Складним завданням є визначити ефективність моделі на рівень злочинності, оскільки її вплив на обмеження поширення злочинності є непрямим.

Дослідженням встановлено, що підрозділи кримінального аналізу у реалізації досліджуваної моделі відіграють обмежену роль, яка полягає у тому, щоб надавати мешканцям громад доступ до відомостей про стан криміногенної ситуації у їх громадах та про результати роботи підрозділів карного розшуку та інших оперативних підрозділів щодо її підтримання на належному рівні. Така діяльність дозволяє сформувати у мешканців громад розуміння пріоритетів та змісту діяльності співробітників правоохоронних органів, що сприяє поглибленню відносин довіри та готовності до співпраці, що становить суттєвий резерв підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності.

3. Проактивна модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон» (BWT)) відстоює положення про те, що видимі ознаки порушень громадського порядку в громадах можуть призвести до ускладнення оперативної обстановки аж до вчинення

кримінальних правопорушень. Модель ґрунтується на тому, що видимий стан безладу (фізичного чи морального) може інформувати свідомість особи, яка там перебуває, що такий простір є недоглянутим, і що в ньому відсутній громадський та правоохоронний контроль. Реалізація моделі зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень полягає у посиленому застосуванні заходів з усунення ознак порушень громадського порядку та оперативному реагуванні на незначні правопорушення (поширення сміття, нанесення графіті, розпивання алкогольних напоїв у громадських місцях, що згодом сформувало практику “нульової терпимості”, за якої існувало переконання про те, що суворе застосування закону щодо незначних порушень може слугувати обмежувачем для потенційних злочинців, змушуючи їх відчувати, що їх дії будуть викритими.

Проведеним дослідженням встановлено, що хоча модель зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень («Broken Windows/Розбитих Вікон») призводить до покращення якості життя в громадах, роблячи її більш чистими, доглянутими та безпечними для проживання, проте її вплив на обмеження поширення злочинності не встановлено. Це пов'язано з тим, що хоча простір, місце чи місцевість і можуть мати ознаки порушень громадського порядку та занепаду, проте це не є чинником, який спонукає особу до вчинення протиправних дій. Також дослідженням встановлено, що застосування моделі «Broken Windows/Розбитих Вікон» може призвести до дискримінації окремих категорій людей, як то безхатченки, жебраки, окремі представники національних меншин, особи, які зловживають алкогольними чи наркотичними речовинами, особи з низьким рівнем матеріального забезпечення тощо.

Визначити роль кримінального аналізу у реалізації моделі «Broken Windows/Розбитих Вікон» складно, оскільки така практика практично не використовується у правоохоронній діяльності, крім того приведення простору, місця чи місцевості у стані, який можна визначити як доглянутий не є завданням оперативних підрозділів правоохоронних органів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та вирішення наукової проблеми, яке полягає в отриманні нових результатів у вигляді розроблення концептуальних засад та визначенні організаційних основ застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

За результатами проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки.

1. Протягом останніх десятиліть правоохоронні органи зазнали фундаментальних змін щодо організації і тактики застосування правоохоронних гласних та негласних заходів профілактики поширення злочинності. Характерною ознакою сучасної обстановки є те, що співробітники правоохоронних органів розпочали застосовувати інноваційні підходи до організації правоохоронної діяльності – проактивні моделі, які на практиці підтвердили свою результативність.

Наукові, концептуальні та практичні засади проактивної правоохоронної діяльності безпосередньо залежать від етапів становлення та розвитку домінуючої у суспільстві парадигми. Розкрито генезу теоретичних уявлень та практичних засад реалізації проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності з огляду на: особливості стану, структури та тенденцій злочинності; розуміння векторів діяльності в рамках предмета правоохоронного впливу; стан розвитку інформаційно-аналітичних спроможностей; зміни в системі, функціях і повноваженнях оперативних підрозділів правоохоронних органів; а також наявні знання про особливості здійснення організаційних функцій щодо оперативно-розшукового обмеження поширення злочинності.

Проактивна правоохоронна діяльність головно вирізняється тим, що спрямована на запобігання (профілактику) кримінальним правопорушенням, а не на реагування на вчинені протиправні діяння. Отож проактивна правоохоронна діяльність – це все, що не увійшло до реактивної

правоохоронної діяльності, і передбачає такі моделі: правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety); модель підзвітності (CompStat); здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing); здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing); модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (Broken Windows) та модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design). До проактивної правоохоронної діяльності також належать більш локальні моделі, які ще називають концепціями, а саме: діяльність поліції у гарячих точках (Hot Spots Policing); поліцейська діяльність, заснована на доказах (Evidence-Based Policing); концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» («Pulling Levers» Focused Deterrence). На практиці ці моделі часто дублюють застосовувані правоохоронні стратегії й дії на місцях, наприклад, поширеним підходом до різних моделей є застосування методології аналізу проблем SARA.

Установлено, що кожна із висвітлених у дослідженні моделей має різні стратегічні цілі (об'єкти впливу), сильні та слабкі сторони, різну мету, очікувані результати. Також моделі можуть доповнювати одна одну у разі, якщо вони використовуються комбіновано, а їхнє застосування дозволяє суттєво підвищити ефективність здійснення оперативно-розшукової профілактики та оперативного обслуговування в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України.

2. Констатовано, що систематизація вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень у галузі проактивної правоохоронної практики дає змогу забезпечити всебічність та повноту наукового дослідження з метою формулювання висновків, які базуються на іноді різних за своєю

спрямованістю аргументах та позиціях, використання яких націлене на підвищення ефективності проактивної (профілактичної) правоохоронної практики та оперативного обслуговування в сучасних умовах. Проаналізовано наукові праці, що стосуються і загальних наукових (концептуальних) положень, і окремих практичних аспектів досліджуваної проблематики та реалізуються фахівцями з різних напрямів правоохоронної діяльності: співробітниками оперативних підрозділів, аналітиками, посадовими особами керівної ланки (особами, наділеними повноваженнями формування тактики діяльності та визначення напрямів застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів). Досліджено, що питання теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності постійно перебувають у полі зору зарубіжних науковців. Напрацювання вітчизняних учених щодо проактивної правоохоронної практики мають фрагментарний та несистемний характер. Також констатовано, що застосуванню в Україні розробленої проактивної правоохоронної практики перешкоджають такі чинники, як: безперервне реформування системи правоохоронних органів; обмежені можливості застосування комп'ютерних та інформаційно-телекомунікаційних, аналітичних технологій через неповноцінне фінансування, тоді як така практика становить суттєвий резерв підвищення ефективності оперативно-розшукової профілактики у діяльності оперативних підрозділів, найперше карного розшуку Національної поліції України.

3. Кожна досліджувана модель проактивної правоохоронної діяльності передбачає окремі підходи до профілактики злочинності.

Вплив на окремі місця, які генерують кримінальну активність			
Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing)	Здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS)	Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED)	Діяльність поліції у «гарячих точках» (Hot Spots Policing)
Застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів до місця концентрації злочинності (в малих мікроекономічних місцях) із метою викриття та усунення причин та умов прояву кримінальної поведінки на			

сприятливому для цього місці та формування у порушника переконання про неможливість залишитись невикритим та уникнути відповідальності.		
Нейтралізація проблем (окремих кримінальних проявів)		
Правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою – (ILP)	Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (POP)	Модель підзвітності: CompStat
Зосередження застосування гласних та негласних заходів на вирішенні конкретних проблем, а не на застосуванні широко визначених організаційних і тактичних стратегій діяльності. Дозволяє досягати якісних результатів щодо своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень оперативними підрозділами та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, а також щодо здійснення профілактики правопорушень. Є найбільш результативними й ефективними.		
Вплив на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності		
Концепція цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» (Focused Deterrence)	Концепція поліцейської діяльності, заснована на доказах (EBP)	
Емпіричні дані про концентрацію кримінальних інцидентів серед невеликої частини населення (найбільш кримінально активних осіб) є ключовими при застосуванні проактивних (профілактичних) гласних та негласних правоохоронних заходів. Рішення про застосування гласних та негласних заходів із проактивною метою приймаються на основі наукових досліджень про ефективність та результативність їх впливу на стан оперативної обстановки.		
Залучення до профілактичної правоохоронної діяльності ресурсів громади		
Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (CoP)	Профілактика скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (BWT)	
Важливість спільноти (територіальної громади) у вирішенні проблем злочинності є основою організації проактивної правоохоронної діяльності.		

Ідеальна модель проактивної правоохоронної діяльності, з огляду на потреби України, складається з поєднання знань з різних досліджених моделей та концепцій – у кожному організаційному підході є актуальні конструктивні практичні аспекти проактивної правоохоронної діяльності. Підбір найбільш відповідної проактивної моделі залежить від основних детермінуючих проблеми злочинності чинників у окремій територіальній громаді або зоні

оперативного обслуговування як мінімальній одиниці, в якій реалізовується оперативно-розшукова профілактика.

4. Проактивна правоохоронна діяльність передбачає розширення традиційних меж діяльності правоохоронних органів. Власне в рамках такого розширення вона обов'язково реалізовується через підтримку громади для досягнення успіху в оперативно-розшуковій профілактиці злочинності. Взаємодія з представниками громад відбувається через їх залучення до профілактики злочинності шляхом доповнення обмежених гласних та негласних інформаційних можливостей та матеріально-технічних ресурсів. Саме співробітники оперативних підрозділів Національної поліції України мають відігравати провідну роль у багатьох міжгалузевих зусиллях щодо підтримання правопорядку та організації взаємодії з приватним сектором, представниками бізнесу, освіти, охорони здоров'я, влади та самоврядування, іншими активними представниками громад. Поліція не може бути єдиною інституцією, що вирішує загальні проблеми попередження та припинення злочинності, і повинна працювати у взаємодії з іншими зацікавленими сторонами.

Сьогодні заходів, спрямованих на поліпшення довіри між поліцією та громадами, застосовується недостатньо. Відновлення довіри є критично важливим аспектом успішної реалізації усіх правоохоронних завдань. Установлено, що найвагомішим чинником розвитку сталих зв'язків взаємодовіри та підтримки громадянами дій правоохоронних органів є запровадження підзвітності оперативних підрозділів перед громадянами про напрями дій (пріоритети) та досягнуті результати у протидії злочинності.

5. Встановлено, що кримінальний аналіз у більшості моделей є ключовим компонентом у досягненні мети оперативної профілактики злочинності. Така залежність пов'язана з тим, що визначальним для успішності та результативності більшості проактивних моделей правоохоронної діяльності є забезпечення якомога більшої доступності до проаналізованих досвідченими кримінальними аналітиками оперативних та криміногенних даних, що дає

змогу ґрунтовно осмислити причинно-наслідкові зв'язки злочинного середовища та досягати значно вищої ефективності у реалізації оперативної, тактичної та стратегічної організаційної діяльності керівників різних рівнів правоохоронних органів щодо застосування наявних гласних та негласних сил та засобів за напрямом оперативно-розшукової профілактики злочинності.

Крім того, для успішної профілактичної діяльності надзвичайно важливе значення має налагодження ефективної комунікації всередині правоохоронних структур, між такими структурами та з правоохоронними органами інших країн для реалізації спільних і комплексних заходів запобіжного реагування на загрози правопорядку. Таку комунікацію якісно мають реалізовувати оперативні підрозділи кримінального аналізу.

Залучення належно підготовлених аналітиків, забезпечених необхідними інструментами й доступом до достовірних джерел гласних та негласних даних, дає змогу найбільш ефективним способом реагувати на існуючі та перспективні, у тому числі довгострокові, проблеми злочинності за наявних ресурсів у межах кожної з досліджуваних проактивних моделей правоохоронної діяльності.

6. З'ясовано, що попри зростаючий обсяг знань про зміст аналітичної діяльності та методи проведення кримінального аналізу, майже немає наукових досліджень, присвячених визначенню зв'язку між кримінальним аналізом та зниженням рівня злочинності як загалом, так і під час застосування проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності. Аналітики використовують оперативні дані (стосовно підозрюваних осіб і виявлених випадків кримінальних правопорушень) та емпіричні дані (якісні та кількісні кримінологічні дані) для проведення аналітичних досліджень. Результати аналітичних досліджень надаються керівникам оперативних підрозділів, які проводять ще один рівень аналізу й визначають тактику застосування гласних та негласних сил та засобів (ресурсів), щоб ефективніше вирішувати ідентифіковані проблеми злочинності та ризики їх виникнення. Таким чином, незважаючи на те, що результати кримінального аналізу можуть бути точними

та високоякісними, успіх у обмеженні поширення злочинності (оперативно-розшуковій профілактиці) залежить від обраної тактики дій конкретного керівника оперативного підрозділу. Отже, роль кримінального аналізу у виборі заходів протидії проблемам та загрозам їх виникнення є надзвичайно обмеженою. Відтак не можна стверджувати, чи кримінальний аналіз запобігає або вирішує проблеми злочинності, проте можна переконливо говорити, що це важливий, а подекуди необхідний, компонент організації проактивної правоохоронної діяльності.

7. Установлено, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) – це організаційна стратегія, що передбачає посилене використання комп'ютерного моделювання, що ґрунтується на попередніх зафіксованих оперативних та кримінологічних даних для передбачення та оцінювання ризиків кримінальних правопорушень та їх оперативно-розшукової профілактики. Основна ідея полягає в тому, щоб використовувати дані та алгоритми для передбачення місць, де ймовірність виникнення кримінальних проявів є високою, та виділяти гласні та негласні ресурси для здійснення оперативно-розшукової профілактики. Проте через наявність критеріїв відносності та невизначеності вірогідності самих прогнозів, зокрема сформованих комп'ютерними програмами, а також прямої залежності прогнозування від якості даних досі немає чіткого, вичерпного втілення їх у практичну діяльність, і незрозуміло, які конкретні практики слід використовувати у цій моделі поза традиційними підходами до організації правоохоронної діяльності. Тому за відсутності науково визначеного рівня ефективності прогностичної правоохоронної діяльності щодо проактивного (профілактичного) обмеження поширення злочинності ця модель може ефективно використовуватись у поєднанні з іншими проактивними моделями.

Вказано, що роль аналітичної діяльності у реалізації моделі є центральною та, мабуть, є синонімом терміна «прогностична правоохоронна діяльність», оскільки прогнозування є самостійною стратегією аналітичних досліджень та організаційним напрямом оперативно-розшукової діяльності.

Констатовано, що модель правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) представляє інноваційний проактивний підхід до забезпечення правопорядку, що ґрунтується на використанні аналізу оперативних та криміногенних даних про конкретні місця, яким властиве поєднання підвищеного прояву кримінальних правопорушень та порушень правил дорожнього руху чи ДТП для визначення підходів до застосування гласних та негласних сил та засобів для максимального впливу на стан оперативної обстановки з визначенням ефективності застосовуваних заходів. Модель DDACTS є перспективним підходом для профілактичного обмеження поширення злочинності та забезпечення безпеки дорожнього руху, проте не може всесторонньо забезпечити запобігання поширенню кримінальної активності. Може успішно функціонувати у поєднанні з іншими, більш комплексними, проактивними моделями.

Кримінальний аналіз є складником моделі DDACTS, оскільки необхідний на всіх етапах її застосування: аналіз гласних і негласних даних; ідентифікація закономірностей та тенденцій; оперативно-розшукове прогнозування; інформаційна підтримка прийняття рішень; оцінка ефективності; інформаційна підтримка при коригуванні заходів реагування з нейтралізації «гарячих точок» у конкретних місцях.

Визначено, що центральною передумовою застосування положень моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є те, що на обмеження поширення кримінальних правопорушень можна впливати особливостями (характеристиками) фізичного середовища. Позитивні і негативні чинники (характеристики) навколишнього середовища здійснюють вплив на свідомість та поведінку людей через здатність формувати усвідомлення власності на об'єкти заселеного ними простору. Формування характеристик простору, які вказують на те, що простір чи місцевість перебувають під захистом власника, користувачів або правоохоронних органів, має профілактичний вплив на нейтралізацію переконань про можливість і доцільність вчинення протиправних дій. Досліджувана модель є набором

гласних інструментів та заходів втручання, за допомогою яких можна посилювати безпеку різноманітних місць та об'єктів, починаючи від проектування просторів, місць чи окремих об'єктів навколишнього середовища і закінчуючи захистом існуючих забудованих житлових, комерційних, відпочинкових чи будь-яких інших просторів. Доведено, що модель превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури є стратегічним і чи не визначальним доповненням до будь-яких профілактичних заходів і є обґрунтованою стратегією для стримування як внутрішньо особистісних, так і зовнішніх детермінуючих злочинну поведінку чинників та становить підвищений інтерес для вирішення довгострокових завдань оперативно-розшукової профілактики.

Роль кримінального аналізу в моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури полягає у ґрунтовному вивченні характеристик фізичного середовища (простору) з метою визначення чинників (елементів), які формують ризики та можуть сприяти виникненню наміру вчинити протиправні дії. Мета діяльності аналітиків у взаємодії з оперативними працівниками підрозділів карного розшуку – ідентифікувати елементи вразливості у просторі або на місцевості, розробити та вживати заходи для їх виявлення, затримання та нейтралізації.

Доведено, що концепція «Діяльність поліції у гарячих точках» (Hot Spots Policing) – це територіально орієнтований проактивний підхід до організації профілактичної діяльності, за якого застосовується посилення присутності правоохоронних гласних та негласних сил та засобів у місцях, де відзначається підвищена концентрація злочинності, – «гарячих точках». Досліджувана концепція дозволяє оптимізувати використання гласних та негласних правоохоронних ресурсів, оскільки їх зосередження відбувається у найбільш потрібних місцях задля підвищення ефективності та результативності роботи щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють їх вчиненню у довгостроковій перспективі. Може бути найбільш ефективною за поєднання з

іншими моделями організації правоохоронної діяльності, спрямованими на вирішення конкретних проблем злочинності.

З'ясовано, що кримінальний аналіз, зокрема використання такого його інструментарію, як картографування злочинності та просторового аналізу, відіграє важливу роль у визначенні «гарячих точок». Ідентифікація таких місць, аналіз причин та умов їх виникнення та існування є ключовим етапом для дієвого правоохоронного втручання з боку оперативних підрозділів та оцінки ефективності заходів оперативно-розшукового профілактичного впливу.

8. Модель правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (ILP) є найбільш сучасною моделлю правоохоронної діяльності, яку визначають як філософію управління, за якої відбувається збір та аналітичне опрацювання інформації з метою підготовки аналітичних продуктів, які використовують для інформування керівної ланки правоохоронних структур про причинно-наслідкові зв'язки та суть подій в оперативній обстановці для найбільш ефективного застосування обмежених гласних та негласних правоохоронних ресурсів як відповідей. Модель орієнтована на нейтралізацію тяжких та особливо тяжких проявів кримінальних правопорушень, організованих форм злочинності, загроз від їх існування. Простежено відсутність комплексних досліджень щодо її внеску у проактивну протидію злочинності, а наявні дослідження висвітлюють окремі аспекти впровадження моделі у практичну проблемно-орієнтовану проактивну правоохоронну діяльність.

Аналітики відіграють провідну роль у створенні та розповсюдженні продуктів аналізу для прийняття рішень щодо реагування на виникнення та закономірності існування загроз від серйозної та організованої злочинності. Вирішення проблем (нейтралізація загроз) є центральним компонентом моделі, тому кримінальний аналіз у контексті їх ідентифікації та пріоритезації має вирішальне значення для оперативних підрозділів щодо їх нейтралізації.

Основним організаційним компонентом моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), є

процес виявлення, аналізу та вирішення індивідуальних проблем, зумовлених злочинністю, що починається з детального аналізу стану оперативної обстановки з метою виявлення таких проблем і їх пріоритезації для розробки гласних та негласних заходів реагування на причини та умови їх існування. Ефективність застосовуваних контрзаходів визначається через системну оцінку досягнутих результатів, і якщо обрані заходи не дають очікуваних результатів, оперативні підрозділи мають бути готовими оперативно змінювати тактику дії.

Досліджувана модель вирізняється тим, що оперативні підрозділи напружують позитивні практики протидії проблемам, які за певних умов мають здатність повторюватися. Таким чином формується інституційний масив відомостей (знань) про те, як тактично можна досягати максимального результату при вирішенні різноманітних повторюваних проблем злочинності. Встановлено, що усунення першопричин основних чи найбільш складних проблем злочинності є чи не найефективнішою проактивною моделлю організації правоохоронної діяльності.

Кримінальний аналіз відіграє центральну роль у моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, інтенсивно застосовується на всіх етапах її організації: дослідження оперативної обстановки, аналіз причинно-наслідкових причин проблем, реагування на проблеми та оцінка ефективності відповіді.

Модель підзвітності (CompStat) розроблено для підвищення ефективності діяльності та відповідальності керівної ланки правоохоронних органів. Реалізовується в діяльності керівного складу через ретельне опрацювання оперативних та криміногенних даних для вирішення поточних та перспективних проблем злочинності, а також через посилення підзвітності та внутрішньовідомчої взаємодії. Центральним організаційним елементом моделі підзвітності CompStat є щотижневі наради керівної ланки усіх служб та підрозділів правоохоронного органу, під час яких на високоорганізованому управлінському рівні опрацьовуються результати діяльності, визначаються заходи та виділяються засоби для запобіжного впливу на стан оперативної

обстановки, що формує основу для динамічного процесу вирішення проблем шляхом послідовного застосування окремих компонентів процесу вирішення проблем за методологією SARA (сканування, аналіз, реагування та аналітична оцінка).

Встановлено, що застосування моделі підзвітності CompStat не є універсальною відповіддю на стан оперативної обстановки, її доцільно застосовувати як додаткову інституційну спроможність оперативних підрозділів досягати визначених завдань більш ефективно з економією обмежених гласних та негласних правоохоронних ресурсів. Попри те, що існує незначна кількість досліджень щодо ефективності моделі CompStat, така модель становить суттєвий резерв підвищення ефективності саме організаційної складової в діяльності правоохоронних органів.

Кримінальний аналіз є фундаментальним та вирішальним компонентом успішної реалізації моделі підзвітності CompStat. Як додаток до звичайного аналізу, який проводять кримінальні аналітики, який використовується для визначення напрямів застосування ресурсів, саме картографування злочинності є центральним механізмом комунікації на нарадах (засіданнях) CompStat.

9. Концепція «Цілеспрямоване стримування «тягнути важелі» «Pulling Levers» (Focused Deterrence)» – інноваційний двоетапний організаційний підхід, спрямований на нейтралізацію тяжких, особливо тяжких, насильницьких злочинних проявів, які вчиняють найбільш активні учасники злочинного середовища. Концепція ґрунтується на тому, щоб здійснити максимально можливий комплексний (мультисуб'єктний) вплив із використанням гласних та негласних можливостей на таких осіб (їх груп) з метою максимально зменшити ризик майбутнього прояву кримінальної активності та сприяти реалізованості таких осіб поза межами злочинного світу. Концепція втілюється шляхом визначення необхідного обсягу заходів впливу на свідомість ідентифікованих суб'єктів з метою сформувати у них переконання про недоцільність подальшої кримінальної активності (надання відомостей про те, що вони перебувають під посиленням спостереження оперативних підрозділів, і у разі вчинення

кримінальних правопорушень, які становлять підвищену суспільну небезпеку, до них застосовуватимуться безальтернативні максимальні, швидкі заходи реагування. Співробітникам оперативних підрозділів у взаємодії з іншими структурами (соціальні служби, освітні установи, служби зайнятості, релігійні та медичні установи тощо) слід підготувати індивідуально орієнтовані пропозиції щодо реалізації можливостей таких осіб поза злочинним середовищем (надання можливостей для отримання освіти, сприяння у вирішенні житлово-побутових питань, у набутті фаху та працевлаштуванні, надання медичних послуг із лікування залежностей тощо). Реалізація такої концепції є мультисуб'єктним процесом, в якому особливу роль відіграють соціальні служби та представники громадськості, оскільки вони володіють ресурсами та інформацією, корисними для підтримки застосовуваних заходів щодо нейтралізації кримінальної активності. Може бути ефективною як самотійно, так і в поєднанні з іншими, більш комплексними, моделями чи концепціями проактивної правоохоронної діяльності.

Аналітики відіграють важливу роль у дослідженні природи мотивів поведінки злочинців, у вивченні причинно-наслідкових зв'язків між правопорушниками та їхніми діями, а також мають змогу фахово відстежувати результативність застосовуваних оперативно-розшукових заходів реагування.

Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing), – підхід, за яким передбачається широке використання наукових досліджень, аналітичних оцінок та детального аналізу для підтримання організаційних і тактичних гласних та негласних оперативно-розшукових заходів попередження та припинення кримінальних правопорушень. Досліджувана концепція обґрунтовує необхідність наукових досліджень ефективності на усіх організаційних етапах здійснення правоохоронної діяльності, щоб достовірно визначати, які оперативно-розшукові втручання для поточних та перспективних проблем злочинності сприяють найкращому профілактичному результату.

Ретельне наукове дослідження практики правоохоронної діяльності має два основні вектори: наукове дослідження результативності застосування гласних та негласних сил і засобів та застосування отриманих знань для формування ефективної оперативно-розшукової тактики вирішення індивідуальних повторюваних або унікальних проблем злочинності на певних, закріплених за оперативними підрозділами територіях, дільницях, зонах. Також використання наукових аналітичних досліджень спрямоване на те, щоби виявити тактику, що не справляє або чинить незначний вплив на стабілізацію оперативної обстановки, та припинити використовувати як таку.

Аналітичні дослідження належить спрямовувати на визначення та вибір найбільш ефективних гласних та негласних заходів реагування на основі наукових досліджень.

10. Модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), опирається на систематичне та широке використання взаємодії (партнерства) поліції із представниками територіальних громад, які вони оперативно обслуговують, та методів вирішення складних питань, щоб активно й ефективно впливати на умови, що спричиняють проблеми громадської безпеки. Фундаментальним положенням моделі є розвиток партнерства та підвищення довіри, що сприяє активізації саме негласної інформаційної та ресурсної взаємодії оперативних підрозділів із місцевим населенням. Також модель заохочує спрямовувати зусилля на проактивне запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням шляхом посиленого залучення ресурсів громади для виявлення чинників, які породжують злочинність, та умов, що сприяють її проявам, та їх спільної нейтралізації з огляду на індивідуальні потреби кожної окремої громади через застосування методології SARA (сканування, аналіз, реакція та аналітична оцінка).

Діяльність аналітиків має опосередковане значення, що полягає у сприянні співробітникам оперативних підрозділів у ідентифікації проблем громади, а також у наданні громаді відомостей про злочинність у громаді

(забезпечення прозорості) для формування пріоритетів діяльності з метою підвищення довіри та позитивно впливає на представників громад щодо готовності надавати гласну та негласну допомогу та брати участь у проактивній протидії злочинності.

Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (Broken Windows/Розбитих Вікон) ґрунтується на твердженні про те, що сприятливе середовище для поширення злочинності формується у місцевості, де присутній фізичний або соціальний розлад, який умовно «сигналізує» свідомості правопорушників, що місцевість не перебуває під належним контролем оперативних підрозділів, і, відповідно, заохочує до більш складних форм прояву протиправної поведінки.

У результаті дослідження встановлено, що модель є точною лише до певної міри, а саме у тому, що занедбаність та порушення громадського порядку створюють середовище, сприятливе для тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, проте не зумовлюють прояви протиправної поведінки. Тимчасом вжиття комплексних заходів щодо впорядкування простору до стану доглянутого сприяє підвищенню рівня довіри населення до співробітників поліції, що дає змогу суттєво посилити гласну й негласну інформаційну взаємодію. Саме з огляду на це змістові положення моделі варті впровадження у профілактичну практику оперативних підрозділів.

Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (Broken Window) має обмежений запобіжний вплив на злочинність через недостатнє використання аналітичного забезпечення такої практики.

11. З'ясовано, що на обрання певної проактивної моделі правоохоронної діяльності впливає низка міркувань. Обрана для реалізації модель має ґрунтуватись на проаналізованих достовірних фактах і даних оперативного та криміногенного характеру, а також опиратися на партнерські взаємини (співпрацю) з представниками різних груп активних членів громади, місцевої

влади та самоврядування. У рамках реалізації окремої проактивної моделі правоохоронної діяльності, або їх комбінованого застосування, також слід обов'язково визначити індикатори, відстеження яких допоможе досягти успіху у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень; викритті причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень; здійсненні профілактики правопорушень. Запропоновано такими індикаторами використовувати показники зниження рівня злочинності та покращення задоволеності громадою діями співробітників оперативних підрозділів, підвищення рівня довіри і позитивного сприйняття громадянами стану правопорядку, збільшення кількості залучень до виконання правоохоронних завдань представників від громади. Обґрунтовано, що один із методів оцінки впровадження окремих проактивних моделей у правоохоронну діяльність полягає у підрахунку кількості співробітників оперативних та інших підрозділів, призначених для реалізації будь-якої проактивної моделі.

12. Встановлено, що у науковій літературі простежується суттєве збільшення кількості присвячених правоохоронній діяльності публікацій, однак наскільки це дієво, досі не з'ясовано. Значна частина наявних доказів ефективності застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності складається в основному з тверджень, які декларують значний вплив на зниження злочинності, а не з результатів наукових досліджень. Наявні фахові експериментальні оцінки ефективності застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності, проведені зарубіжними ученими демонструють не дуже вагомі, проте статистично значущі показники спаду злочинності, однак довгостроковий вплив цих стратегій на стан злочинності загалом досліджено не було. Констатовано, що в Україні системно та комплексно моделі проактивної правоохоронної діяльності на фундаментальному рівні не досліджувались. Відтак необхідні ґрунтовні емпіричні наукові розвідки із застосуванням дієвих методів вивчення об'єктивного стану справ під час реалізації моделей проактивної поліцейської діяльності щодо запобігання злочинним проявам в Україні. Слід установити докази, щоб з'ясувати, якими перевагами володіє та

чи інша модель запобігання злочинності, чи ефективне (і на скільки) її застосування тощо. Оцінюючи ефективність проактивних моделей правоохоронної діяльності, особливу увагу належить приділяти моніторингу виникнення випадків упередженості та дискримінації щодо окремих представників громади, або певних соціальних груп, з метою недопущення таких у подальшому. Отже, потрібні подальші розгорнуті дослідження, що сприятимуть належному розумінню наслідків застосовуваних правоохоронними органами моделей, стратегій і тактик з урахуванням тих соціальних процесів, які можуть вплинути на такі наслідки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абанадес Д. М. Інтеркультурні міста Громадська поліція : посібник. Рада Європи. 2019. 44 с. URL: <https://rm.coe.int/-/16809e519f>.
2. Адамчук С.В., Царук А.В. Імплементация євроінтеграційних підходів в інформаційно-аналітичну діяльність Державної прикордонної служби України. *Імплементация ІЛР моделі в Україні*: матеріали круглого столу, м. Одеса (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса, 2023. 133 с. С. 43–44.
3. Александров Ю. В., Антипов В. І., Дудоров О. О. та інші. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Климента. Вид. 4-те перероб. та допов. Київ : Атіка, 2008. 376 с.
4. Андрусів Г. В., Андрушко П. П., Беньківський В. О. та інші. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. проф. П. С. Матишевського, доцентів П. П. Андрушка, С. Д. Шапченка. Київ : Юрінком Інтер, 1997. 506 с.
5. Афонін Д. С. Деякі питання щодо визначення компетентностей кримінального аналітика в процесі імплементації ІЛР моделі в Україні. *Імплементация ІЛР моделі в Україні*: матеріали круглого столу, м. Одеса (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса, 2023. 133 с. С. 38–40.
6. Бабенко А. М. Методичні основи кримінологічного аналізу регіональних особливостей злочинності. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 71. С. 333–339.
7. Бабенко А. М. Кримінологічне прогнозування як основа для планування запобігання злочинності в регіонах. *Право та державне управління*. № 3 (16). 2014 р. С. 60–63. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2014/14.pdf.
8. Баглай С. Камери і муніципальні варті. Наскільки безпечне «безпечне місто»? *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/05/20/7294137/>.

9. Базярук І. М. Кримінологічна характеристика та запобігання контрабанді в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Львів, 2013. 18 с.
10. Бакаянова Н. М., Кубасенко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.
11. Балабанова Л. В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2005. 301 с.
12. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : навч. посіб. Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. 471 с.
13. Бараненко Б. І., Криволапчук В. О., та інші. Психологія безпеки професійної діяльності в системі МВС України : навч.-практ. посіб. МВС України, ДНДІ МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. 200 с.
14. Баталов О. А. Виклики урбанізації для національної безпеки України. *Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2014. № 1 (20). С. 212–218.
15. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Кривоченко Л. М. та інші. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 496 с.
16. Безпалова О. І., Бугайчук К. Л., Войціховський А. В., та інші. Посібник для підвищення кваліфікації органів та підрозділів Національної поліції України. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків : ХНУВС. 2019. 132 с.
17. Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти : науково-практичний посібник. К. : К.І.С., 2015. 220 с.

18. Березняк В. С., Корогод С. В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Кримінологія та профілактика злочинів». Міністерство внутрішніх справ України. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро. 2019. 36 с.
19. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз сучасних тенденцій злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 245–250. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/48.pdf>.
20. Библик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
21. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 227 с.
22. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз у протидії кримінальним правопорушенням. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 19 лют. 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 30–32
23. Бірбасов С. І. Завдання та повноваження поліцейського офіцера громади. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 62–65.
24. Бова А. А. Історія картографування злочинності. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 берез. 2017 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 109–111.
25. Богінський О. В. Роль і місце кримінальної розвідки в сучасних моделях стримування злочинності. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С. 12–17. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3081?show=full&locale-attribute=uk>.

26. Бойко В. В. Урбанізація як об'єкт кримінологічного дослідження. *Кримінальне право. Кримінологія. Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 236–241. URL: <https://oaji.net/articles/2017/3229-1490772729.pdf>.
27. Бопп Дж. Перетворюючи світ : практ. посіб. для розбудови сталих громад. Ужгород, 2008. 164 с.
28. Брич Л. Місце вчинення злочину і його значення у розмежуванні складів злочинів та відмежуванні їх від складів інших правопорушень. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. № 52. С. 267–280.
29. Бугера О. І. Інтернет-картографування кримінологічної інформації: стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. С. 45–48.
30. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1051 с.
31. Бюро з демократичних інститутів та прав людини. *Concept of Community Policing. Consent, Accountability, Partnerships, Customer Focus*. Виступ на Зустріч поліцейських експертів західноєвропейського регіону по роботі з населенням за місцем проживання. (Відень, 11–12 черв. 2007). Відень. 2007.
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 / уклад. та гол. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII. 1728 с.
33. Веселовська Н. О. Кримінологічна характеристика та запобігання втягненню неповнолітніх у протиправну діяльність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2021. 20 с.
34. Виганяйло С. М. Інформаційне забезпечення професійної діяльності : навч. посіб. Харків. ХНУВС, 2020. 138 с.
35. Вишня В. Б., Ісмаїлов К. Ю., Краснобрижий І. В., Прокопов С. О., Рижков Е. В. Інформаційні технології : підручник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. 492 с.

36. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою / за ред. Є. Зимич, О. Чернишенко, Ю. Загуменна; Консультативна Місія Європейського Союзу. Харків : EUAM, 2018. 49 с.

37. Вітвіцький С. С., Тулінов В. С., Мердова О. М. та інші. Поліцейська діяльність : підручник / за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.

38. Ганьба О. Б. Довіра та недовіра до правоохоронних органів як взаємовиключні категорії: філософсько-теоретичний ракурс. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 335–338. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2022/84.pdf.

39. Гладкова Є. О. Функціональний зміст прогнозування у сфері протидії злочинності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2 (10). С. 178–186. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187222587.pdf>.

40. Голубош В. В. Трансформація підходів поліцейського функціонування в руслі впровадження теорії розбитих вікон і моделі САРО. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 81–90.

41. Голубош В. Якщо люди бачать, що інші порушують правила і їм це сходить з рук, то вважають, що можуть діяти так само. Агенція новин Фіртка : 2021. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/volodimir-golubosh-iakshcho-liudi-bachat-shcho-inshi-porushuiut-pravila-i-yim-tse-skhodit-z-ruk-to-vvazhaiut-shcho-mozhut-diiati-tak-samo>.

42. Гринчишин Д. Г., Гумецька Л. Л., Карпова В. Л. Короткий тлумачний словник української мови. Київ : Рад. школа. 1978. 421 с.

43. Грушевський В. А. Адміністративно-правовий статус регіональних управлінь державної фіскальної служби України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 212 с.

44. Гузь В. А. Взаємодія з населенням на засадах партнерства як стратегічний напрямок діяльності Національної поліції України. *Проблеми*

сучасної поліцейстики : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.). Харків : ХНУВС, 2021. С. 59–62.

45. Гуменюк О. Г. Використання SWOT-аналізу як основного інструменту стратегічного управління. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 281–285.

46. Денисенко Б. А. ІЛР: філософія та виклики імплементації. *Імплементація ІЛР моделі в Україні* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 13–15.

47. Денисовський М. Д., Федчак І. А. Сутність та профілактика злочинів проти статевої недоторканності неповнолітніх і малолітніх : посібник. Львів, Тернопіль : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 132 с.

48. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2012. 304 с.

49. Джу́жа О. М. Стислий словник кримінологічних термінів : навч. посіб. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 1999. 235 с.

50. Додонов О. Г., Пуцягін В. Г., Валетчик В. О. Експертні системи та підтримка прийняття рішень. Інформаційно-аналітична підтримка прийняття управлінських рішень. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2005, Т. 7, № 2. С. 77–93.

51. Додонов О. Г., Пуцягін В. Г., Валетчик В. О. Організація експертної підтримки Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій при прийнятті управлінських рішень. Експертні системи та підтримка прийняття рішень. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2005, Т. 7, № 1. С. 130–147.

52. Дручек О. В. Детермінанти правового нігілізму: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3 (46). С. 15–24.

53. Завидняк В. І. Криміналістична профілактика втечі ув'язнених з місця позбавлення волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 237–239. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2021/60.pdf.
54. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Національна юридична академія України, 2011. 120 с.
55. Звіт про оцінку потреб щодо впровадження моделі поліцейської діяльності керованої аналітикою (Intelligence Led Policing/ILP) в Національній поліції України. КМЄС в Україні. 20 січня 2017 р.
56. Зелінський А. Ф. Кримінологія : курс лекцій. Харків : Прапор, 1996.
57. *Імплементация ILP моделі в Україні*: матеріали круглого столу, м. Одеса, 15 березня 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. 133 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c517baeb-f95d-4c77-a0e8-97f808399412/content>.
58. Інструкція «Про організацію та ведення кримінального аналізу оперативно-розшуковими підрозділами». Затверджено Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 15 січня 2008 року.
59. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» від 09.01.1997 р. № 3/1/2/5/2/2.
60. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
61. Кардашевський Ю. Р. Поліцейська діяльність, керована аналітикою: сутність та особливості. *Імплементация ILP моделі в Україні* : матеріали круглого столу, м. Одеса, 15 бер. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 41–43.
62. Каркас рішень хороплетної карти. Процес створення власної хороплетної карти. Презентація. URL: https://agiscu.igu.org.ua/ChoroMap_AssistantManager_v055/1_Publications/Solutions_Framework_v06.pdf.

63. Керівництво ОБСЄ з поліцейської діяльності на основі оперативних даних та інформації. Видання. Секретаріат ОБСЄ. Департамент по протидії транснаціональним загрозам. Управління стратегічних питань поліцейської діяльності. Відень. 2017 р. 106 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/357211.pdf>.

64. Клименко Н.І., Калініна І.В. Криміналістичне та експертне прогнозування: питання співвідношення. Науковий вісник публічного та приватного права. Вип. 1, том 1, 2019. С. 206–210. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-1.35>.

65. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків; Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.

66. Коваль К. О., Чишко У. О. Взаємодія поліції та населення на засадах партнерства: загальний огляд. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 227–229.

67. Колодяжний М. Г. Картографування злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2019. № 1 (12). С. 147–163.

68. Колодяжний М. Г. Патрулювання як складова стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України* : збірник наукових праць. Харків : ХНУВС, 2018. № 1. С. 37–46.

69. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків : Право, 2018. 228 с.

70. Комзюк М. А., Липій Є. А., Рачинський О. О. Принципи взаємодії Національної поліції з громадськістю. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 155–157.

71. Копан О. В. Вознюк А. А., Тичина Д. М. Організаційно-правові засади використання поліцією України зарубіжного досвіду кримінологічної

теорії розбитих вікон. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 4 (18). С. 35–50.

72. Користін О. Є. Безпекова модель на основі «Intelligence». *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2022. С. 86–90.

73. Користін О. Є., Пефтєєв Д. О., Пеньков С. В., Некрасов В. А. Довідник керівника поліції – поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою / ІЛР : навч. посіб. за заг. ред. М. Г. Вербенського. Київ : «Видавництво Людмила», 2019. 120 с.

74. Користін О. Є., Свиридюк Н. П., Цільмак О. М., Заєць О. М., Ісмайлов К. Ю., Некрасов В. А. Тактичний кримінальний аналіз: теорія та практика : навч. посіб. МВС України, ДНДІ, ОДУВС. Одеса : РВВ ОДУВС, 2019. 216 с.

75. Кравченко В. Місцеві фінанси України: навч. посіб. Київ : Т-во «Знання» України, 1999. 487 с.

76. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції : навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.

77. Крамаренко Ю.М. Окремі аспекти здійснення прогнозування в діяльності правоохоронних органів. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах*. Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (ДДУВС, 25.10.2019). С. 133–135. URL: <http://er.dduvs.in.ua/jspui/bitstream/123456789/4804/1/33.pdf>.

78. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2036>.

79. Кримінологія : підручник / за ред. О. М. Джужі та В. В. Чернея. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 612 с.

80. Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф.

В.В. Чернея; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

81. Крутік О. В., Треус А. С., Головацький В. Г. Кримінальний аналіз та інформаційно-аналітичне забезпечення, як елемент ІЛР моделі правоохоронної діяльності. *Імплементация ІЛР моделі в Україні* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 22–26.

82. Кундрик В. Взаємодія поліції та населення на засадах партнерства у сільській місцевості : посібник. Друге видання. 2021. 50 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/733/Community_Policing_Handbook_web_1304.pdf.

83. Литвинов В. А. Козловська Т. А., Жерновий М. М., Овсянюк Д. І. Історія становлення підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2022. С. 113–116.

84. Литвинов М. О. Адміністративно-територіальна координація діяльності суб'єктів профілактики злочинів в Україні на місцевому рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2002. 22 с.

85. Литвинов О. М. Прогностичний підхід до аналізу організованої злочинності. Форум права. 2011. № 1. С. 590–594. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11lomaoz.pdf>.

86. Лісун С. Л. Довіра як основоположний принцип взаємодії Національної поліції України з населенням. *Юридична психологія*. 2017. № 2 (21). С. 176–182. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/2814/1/2-10.pdf>.

87. Ліщук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Національний університет «Львівська політехніка». Львів 2020. 19 с.

88. Манжай О. В., Потильчак А. О. Особливості картографування злочинних проявів. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 66–72.

89. Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції України : вказівка Національної поліції України від 27.03.2019 № 3602/01/33-2019 «Про надсилання методичних рекомендацій».

90. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 244 с.

91. Мороз О. Територіальна громада: сутність, становлення та сучасність та сучасні українські реалії. *Науковий вісник*. 2008. Вип. 2. 8 с. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26506/moroz.pdf>.

92. Музика А. А., Родіонова Т. В. Значення місця вчинення злочину для встановлення причинного зв'язку між діянням і його наслідками. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 1 (6). С. 141–154.

93. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 02 липня 2020 року № 504.

94. Некрасов В. А., Мельник В. І. Організація поліцейської діяльності на основі кримінального аналізу (ILP). *Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії* : зб. наук. праць. 23 черв. 2017 р. С. 74–78. URL: <https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/ed417eeb-3a37-49ab-92b5-6fc71f1ff646/content>.

95. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад.: О. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2003. Т. 2. 926 с.

96. Овсянюк Д. Становлення підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України та вимоги до професійної компетентності аналітиків. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-10> Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. – Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.

97. О. Користін, І. Федчак, В. Бурангулов. Кримінальний аналіз у сучасних моделях поліцейської діяльності та новітній концепт на основі аналітичної розвідки. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-5>. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.
98. Оніщенко Н. М. Довіра і мотивація до інститутів влади: доктринальний контекст. *Судова апеляція*. 2019. № 2. С. 18–21.
99. Орлов Ю. В. Тенденції злочинності. Харківський національний університет внутрішніх справ. 4 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/2076>.
100. Пабат О. В. Окремі проблемні питання оцінки роботи Національної поліції України. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. 2019. Харків. С. 184–185. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/92.pdf.
101. Падалка Л. О. Застосування сучасних моделей діяльності правоохоронних органів під час розслідування злочинів у сфері оподаткування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 1. С. 272–277. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/1/49.pdf>.
102. Пересадько В. А., Орлов Є. В. Картографування кримінологічної ситуації (на прикладі Сумської області). *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії* : зб. наук. праць. Харків, 2015. Вип. 22. С. 94–98. URL: https://goik.univer.kharkov.ua/wp-content/files/issue_22/22_26.pdf.
103. Петрушков С. С., Котова Л. В. Кримінальний аналіз як ефективний метод протидії кримінальним правопорушенням. *Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму процесів глобалізації та інтеграції* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. викладачів, співробітників закладів вищої освіти і наукових організацій, магістрантів, аспірантів, докторантів, представників громадських організацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та інших установ

(м. Сєвєродонецьк, 8 груд. 2021 р.). Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. 104 с.

104. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду в Європі: концепція, теорія та практика : серія посібників Європейська мережа запобігання злочинності (EUCPN). Посібник № 2. Брюссель, 2012. 136 с.

105. Поліцейська діяльність, що визначається оперативною аналітикою. Мультимедійна презентація. Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) в Україні. Компонент з верховенства права. Відділ кримінальних розслідувань.

106. Поліцейський офіцер громади. Національна поліція : офіц. сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/ya-tut.html>.

107. Положення «Про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції». Затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2015, № 1625. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16#Text>.

108. Примуш М. В., Окуньовська Ю. В. Громада як основний елемент місцевого самоврядування. *Політичне життя*. 2022, № 3. С. 33–37. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/12629>.

109. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021 № 23, ст. 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#n481>.

110. Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України : Наказ МВС України від 09.11.2018, № 900. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1358-18#Text>.

111. Про деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки SOCTA Україна : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2022, № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF#Text>.

112. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran2#n2>.

113. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ МВС України від 28.07.2017, № 650 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE30909>.

114. Про затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 29.12.2019, № 1354. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-kriminalnogo-analizu.html>.

115. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему МВС та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018, № 1024. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp181024>.

116. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ МВС України від 03.08.2017, № 676 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17>.

117. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015, № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

118. Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України : Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 р. № 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06#Text>.

119. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2010, № 34, ст. 481. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

120. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки №273/2023 : Указ Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2732023-46733>.

121. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1997, № 24, ст.170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

122. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 40–41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

123. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 22, ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

124. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.

125. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14.09.2020, № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

126. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>.

127. Пушкар П. В. Угода про визнання вини у сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Академія адвокатури України. Київ, 2005. 225 с.

128. Пядишев В. Г. Поліцейська діяльність на основі аналітичних даних: зміна обличчя запобігання злочинності – досвід США. *Імплементація ІЛР*

моделі в Україні : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 65–68.

129. Пядишев В. Г. Ребрик О. О. Варіанти тлумачення науковцями Європи правоохоронної діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP). *Імплементація ILP моделі в Україні* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 бер. 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 69–71.

130. Расюк Е., Мозоль С. Просторовий аналіз злочинності як основа ефективного запобігання злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право. Кримінальне право*. 2021. № 6. С. 182–191. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/29.pdf>.

131. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. – Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5>.

132. Рижков Е. В., Дзех Я. С. Проблемні питання інформаційно-аналітичного забезпечення в системі органів Національної поліції та проблемні питання щодо захисту інформації під час виконання службових обов'язків. *Проблеми застосування інформаційних технологій правоохоронними структурами України та закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання* : зб. наук. статей за мат. доп. Всеукр. наук-практ. конф. (м. Львів, 21 груд. 2018 р.). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 83–86.

133. Родіонова Т. В. Місце вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. С. 141–143. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/24482/1/141-143.pdf>.

134. Рутменсен Л. Місцеві проблеми, місцеві рішення. Громадська консультативна група / Поліція HUB. Конспект лекцій викладача. 2021. 23 с. URL: https://ipo.naiaiu.kiev.ua/documents/materiali_dlja_sluhachiv/%D0%BC%D0%B5%

D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%9C%D0%92%D0%A1/%D0%B4%D0%BE%D0%B4%20706%D0%BC%20(5).pdf.

135. Сальніков І. І. Оцінювання загроз тяжких злочинів та організованої злочинності за методологією SOCTA : методичний посібник. 2023.

136. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). Словник української мови: в 11 томах. Т. 3. 1972.

137. Стасюк І. Теорія розбитих вікон: чому насправді вона не працює? URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2019/09/09/teoriya-rozbytyh-vikon-chomu-naspravdi-vona-ne-pratsyuye/>.

138. Стратегія боротьби з організованою злочинністю. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020, № 1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

139. Стреляний В. І. Проєкт «Поліцейський офіцер громади»: покращення взаємодії органів Національної поліції України з органами місцевого самоврядування та населенням на місцях. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 201–204.

140. Стрілко Д. Правовий нігілізм та шляхи його подолання в сучасних умовах. *Підприємництво, господарство і право. Теорія держави і права*. 2021. № 3. С. 216–220. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/36.pdf>.

141. Талах А. М. Кримінологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з діяльністю релігійних організацій. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Київ, 2021. 20 с.

142. Тарасевич Ю. В. Кримінологічне прогнозування. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8/2020. С. 565–567. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/141>.

143. Татарин Н. М. Концептуальні засади організації та планування розслідування кримінальних правопорушень: монографія / Н. М. Татарин. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 332 с.

144. Терещенко Н. Проблеми боротьби зі злочинністю і урбанізація. *Кримінологічні проблеми перехідного суспільства* : зб. доп. учасників першої студ. кримінологічної конф. (м. Харків, 30 лист. – 1 груд. 2010 р.). Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2002. С. 31–35.

145. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. Документ 984_011. Редакція від 25.10.2022, підстава 845_001-22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

146. Ульянов О.І. ІЛР, як сучасний світовий тренд розбудови правоохоронних органів. *Імплементація ІЛР моделі в Україні*: матеріали круглого столу, м. Одеса, 15 березня 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 77–80.

147. Федчак І. А Основні практичні компоненти моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Держава та регіони. Серія: Право.* 2023. № 3 (81). С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.19>.

148. Федчак І. А Практичні аспекти вирішення проблем за методологією SARA під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *«Актуальні проблеми держави і права» Збірник наукових праць.* 2023. № 99. С. 140–146. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v99.2023.20>.

149. Федчак І. А. Визначення сутності та поняття моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в

авторській редакції), (м. Кропивницький, 28 квітня 2023 року). Кропивницький, 2023. С. 295-299.

150. Федчак І. А. До питання організації здійснення прогнозування під час реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2023. Том 34 (73) № 2. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/25>.

151. Федчак І. А. Історія, сутність та поняття моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (PREDICTIVE POLICING). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична: збірник наукових праць*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. Вип. 3. С. 141–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-18>.

152. Федчак І. А. Концептуальні основи сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Ампаро*. 2023. № 2. Запорізький національний університет. 110 с. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-2-12>.

153. Федчак І. А. Модель запобігання злочинності «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 4 листоп. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 237-239.

154. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 288 с.

155. Федчак І. А. Практичні аспекти використання моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності поліції щодо запобігання злочинності. *Науковий журнал «Юридичний бюлетень»*. 2023. № 29. С. 433–438. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.52>.

156. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем злочинності під час реалізації моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Науковий журнал «Juris Europensis Scientia»*. 2023. № 3. С. 82–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/chem.v3.2023.17>.

157. Федчак І. А. Принципи моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Херсон, 26 листопада 2021 р.) / за ред. д. ю .н. О. О. Шкути. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 141–144.

158. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11 серп. 2022 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 176–179.

159. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) (Intelligence-Led Policing, ILP). *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 року). Кропивницький: ДонДУВС, 2023. С. 257–260.

160. Федчак І. А. Роль кримінальної аналітичної діяльності під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: україна та світ* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (9 червня 2023 року) /

упор. Р. М. Андрусишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 161–164.

161. Федчак І. А. Сутність та характеристика моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень «Broken Windows». *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 2. С. 190-196. DOI: <https://doi.org/10.32782/39221491>.

162. Федчак І. А. Цикли (етапи) процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive policing). *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. Запоріжжя, 2023. № 6. Запорізький національний університет. С. 562-565. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/129>.

163. Федчак І. А. Щодо ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень Broken Windows/Розбитих Вікон. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. № 7 (65). С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-7-9040>.

164. Федчак І. А. Концептуальні та наукові засади сутності та становлення моделі запобігання злочинності: «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури» (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2023. № 8. Запорізький національний університет. Запоріжжя. С. 437–440. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/102>.

165. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем через використання методології «Трикутник злочинності» та методології SWOT-аналізу під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 3. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.30>.

166. Федчак І. А. Характеристика керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *«Правова позиція»*. 2023. № 2 (39). С. 34–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.7>.

167. Федчак І. А. Щодо ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень Broken Windows/Розбитих Вікон. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 7 (65). С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-7-9040>.

168. Федчак І. А. Щодо визначення поняття моделі запобігання злочинності: Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 8 (66). С. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-8-9068>.

169. Федчак І. А. Концептуальні та теоретичні положення про місце як джерело відомостей для застосування моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 6 (64). С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8967>.

170. Федчак І. А., Марець Б. М. Організація протидії розкраданню лісодеревини підрозділами захисту економіки Національної поліції України : монографія. Львів : ПАІС, 2016. 200 с.

171. Федчак І. А. Становлення та сутність моделі підзвітності CompStat. *Нове українське право*. Науково-дослідний інститут правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України, 2023. Вип. 3. 226 с. С. 166–172. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.24>.

172. Федчак І. А. Характеристика організаційних компонентів проактивної правоохоронної моделі підзвітності CompStat. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 1. К. : Науково-дослідний інститут публічного права. С. 279–285. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.47>.

173. Федчак І.А. Базові положення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (6 листопада 2020 року) / упор. О. В. Авраменко, С. С. Гнатюк, І. І. Сидорук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 346–349.

174. Федчак І. А. Виникнення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Інформаційні технології в освіті та практиці* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 19 грудня 2020) / упорядник: Т. В. Магеровська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 23–25.

175. Федчак І. А. Керівні принципи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing). *«Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки»*. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/16>.

176. Федчак І. А. Концептуальні основи (сутність та поняття) моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP). *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2023. № 7. Запорізький національний університет. Запоріжжя. С. 441–444. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/104>.

177. Федчак І. А. Концептуальні основи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP). *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. III наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 11 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 170-173.

178. Федчак І. А. Концептуальні положення моделі поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP). *Імплементация ILP моделі в Україні*: матеріали круглого столу, м. Одеса, 15 березня 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 35–38.

179. Федчак І. А. Організаційні етапи реалізації моделі підзвітності CompStat у діяльності правоохоронних органів. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 2. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». С. 50–56. DOI: 10.32782/LST/2023-2-8.

180. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 лист. 2023 р.) / редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 156 с. С. 134–137.

181. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 751 с.

182. Ханькевич А. М. Актуальні проблеми навчання основ кримінального аналізу в закладах вищої освіти системи МВС України. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) / С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2022. С. 175–178.

183. Цикл політики ЄС – EMPACT. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>.

184. Цільмак О. М., Користін О. Є., Заєць О. М. та інші. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.

185. Шайтуро О. П. Заходи протидії злочинності в межах реалізації проектів «Безпечне місто». Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку. Харків, 2019. С. 225–227. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/106.pdf.

186. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність: монографія / В. І. Шакун. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1996. 256 с.

187. Шалгунова С. А. Конспект лекцій з дисципліни «Кримінологія та профілактика злочинів». Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2016. 142 с.

188. Шатіло В. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1 (99). С. 66–70.

189. Шевчук Г. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 120–124.

190. Шейда О. М., Хахуцяк О. Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) / С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2022. 333 с. С. 327–330.

191. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с. URL: https://leksika.com.ua/19650107/legal/kriminogenna_situatsiya.

192. 5 THINGS YOU NEED TO KNOW ABOUT HOT SPOTS POLICING & THE «KOPER CURVE» THEORY. *Police Foundation*. Advancing Policing Through Innovation and Science. URL: https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/07/PF_FiveThings_HotSpotsPolicing_Handout_Rev6.23.15.pdf.

193. A look inside strategies contributing towards Community Policing: SARA Model. 2020. URL: <https://movementforward.org/a-look-inside-strategies-contributing-towards-community-policing-sara-model/>.

194. Algorithmic prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability / Lyria Bennett et al. *Policing and Society : International Journal of Research and Policy*. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10439463.2016.1253695>.

195. American society of evidence-based policing. URL: https://www.americansebp.org/what_is_ebp.php.
196. Anatolii Movchan, Oleksandr Shliakhovskiy, Vasyl Kozii, Ihor Fedchak. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social & Legal Studios*. 2023. Vol. 6, No. 4 P. 123–131. DOI: 10.32518/sals4.2023.123.
197. Apel R., Nagin D. General Deterrence: A Review of Recent Evidence. *Crime and Public Policy*. 2011. New York : Oxford University Press. P. 411–436. URL: [https://www.public.asu.edu/~gasweete/crj524/readings/02-02%202011-Apel-Nagin%20\(general%20deterrence%20review\).pdf](https://www.public.asu.edu/~gasweete/crj524/readings/02-02%202011-Apel-Nagin%20(general%20deterrence%20review).pdf).
198. Arizona State University. Center for Problem-Oriented Policing. URL: <https://popcenter.asu.edu>.
199. Armitage R., Monchuk L. Re-evaluating Secured By Design (SBD) Housing In West Yorkshire. University of Huddersfield and West Yorkshire Police. University of Huddersfield. 2009. 100 p.
200. B. Vollaard, Jan C. van Ours. Does the Regulation of Built-In Security Reduce Crime? Evidence from a Natural Experiment (April 16, 2010). 31 p. URL: <http://ssrn.com/abstract=1593552>.
201. Bichler G., Gaines L. An examination of police officers' insights into problem identification and problem solving. *Crime & Delinquency*. 2005. Vol. 51. Is. 1. P. 53–74. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0011128704265936>.
202. Boba R. The Effectiveness of Crime Analysis for Crime Reduction: Cure or Diagnosis? *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2014. Vol. 30, Issue 2. P. 147–168. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1043986214525080>.
203. Boba R., Santos R. A police organizational model for crime reduction: Institutionalizing problem solving, analysis, and accountability. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice. 2011. URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/police_organizational_model_for_crime_reduction_boba_santos.pdf.

204. Bond B. J. Rethinking the Compstat process to enhance problem-solving responses: Insights from a randomized field experiment. *Police Practice and Research: An International Journal*. 2015. Vol. 16, Issue 1. P.1–28. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Rethinking_the_Compstat_process_to_enhance_problem.pdf.

205. Botterman T. Community Policing in the Former Yugoslav Republic of Macedonia: Challenges and Recommendations (Контрольная миссия ОБСЕ в Скопье). 2007.

206. Bowers K., Tompson L., Sidebottom A., Bullock K., Johnson S. Reviewing evidence for evidence-based policing. In: Knutsson, J and Tompson, L, (eds.) *Advances in Evidence-Based Policing*. (pp. 10-26). Routledge: London, UK. 2017. URL: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1556768/1/Bowers%20et%20al%202017%20Reviewing%20evidence%20for%20EBP.pdf>.

207. Boyle D. J., Lanterman J. L., Pascarella J. E., Cheng Ch.-Ch. The Impact of Newark's Operation Ceasefire on Trauma Center Gunshot Wound Admissions. Newark, NJ: University of Medicine and Dentistry of New Jersey, Violence Institute of New Jersey. *Justice Research and Policy*. 2010. Vol. 12. Is. 2. P. 105–123. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.3818/JRP.12.2.2010.105>.

208. Brace C., Whelan M., Clark B., Oxley J. The Relationship Between Crime and Road Safety. Monash University Accident Research Center. Report № 284. 2010. URL: https://www.monash.edu/__data/assets/pdf_file/0008/1871549/muarc284.pdf.

209. Braga A. A., Bond B. J. «Community Perceptions of Police Crime Prevention Efforts: Using Interviews in Small Areas to Evaluate Crime Reduction Strategies». *Evaluating Crime Reduction Initiatives* (Crime Prevention Studies Vol. 24). Ed. Johannes Knutsson and Nick Tilley. Criminal Justice Press, 2009. P. 85–119.

210. Braga A. A., Papachristos A. V., Hureau D. M. The effects of hot spots policing on crime: An updated systematic review and meta-analysis. *Justice Quarterly*. 2012. Vol. 31, Issue 4. P. 633–663. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07418825.2012.673632>.

211. Braga A. A., Weisburd D. L. The Effects of “Pulling Levers” Focused Deterrence Strategies on Crime. *Campbell Systematic Reviews*. 2012. Vol. 8, Issue 1. PP. 1-90. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.4073/csr.2012.6>.

212. Braga A. A., Weisburd D. L. The effects of focused deterrence strategies on crime: A systematic review and meta-analysis of the empirical evidence. *Journal of Research in Crime & Delinquency*. 2012. Vol. 49, Issue 3. P. 323–358. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0022427811419368>.

213. Braga A. A., Weisburd D. Policing problem places: Crime hot spots and effective prevention. New York, NY: Oxford University Press. Oxford Academic Books, 2010. 299 p.

214. Braga A. A., Weisburd, D., Turchan, B. Focused deterrence strategies and crime control: An updated systematic review and meta-analysis of the empirical evidence. *Criminology & Public Policy*. 2018. Vol. 17. Is. 1. P. 205–250.

215. Braga A. A., Weisburg D. L. Pulling Levers Focused Deterrence Strategies to Prevent Crime. No. 6 of Crime Prevention Research Review. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2012. 32 p. URL: <https://vrnclearinghousefiles.blob.core.windows.net/documents/Crime%20Prevention%20Research%20Review%20No.%206%20Pulling%20Levers%20Focused%20Deterrence%20Strategies%20to%20Prevent%20Crime.pdf>.

216. Braga A. A., Winship Ch. Partnership, Accountability, and Innovation: Clarifying Boston’s Experience with Pulling Levers. *Police Innovation: Contrasting Perspectives*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press. 2006. P. 170-187. URL: <https://scholar.harvard.edu/files/cwinship/files/clarify.pdf>.

217. Braga A. Pulling Levers Focused Deterrence Strategies and the Prevention of Gun Homicides. *Journal of Criminal Justice*. 2008. Vol. 36. Is. 4. P. 332–343.

218. Braga A. A., Clarke R. V. Explaining high risk concentrations of crime in the city: Social disorganization, crime opportunities, and important next steps. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 2014. Vol. 51, Issue 4. P. 480–498.

219. Braga A. A., Hureau D. M., Papachristos A. V. Deterring Gang-Involved Gun Violence: Measuring the Impact of Boston's Operation Ceasefire on Street Gang Behavior. *Journal of Quantitative Criminology*. 2014. Vol. 30. Is. 1. P. 113–139.

220. Braga A. A., Kennedy D. M. Linking Situational Crime Prevention and Focused Deterrence Strategies. *The Reasoning Criminologist*. 1st Edition. 2011. 15 p.

221. Braga A. A., Weisburd D. L. Problem-Oriented Policing: The Disconnect between Principles and Practice. *Police Innovation: Contrasting Perspectives*. Ed. David Weisburd and Anthony A. Braga. Cambridge University Press, 2006. P. 133–154.

222. Braga A. A., Weisburd D. L. The Effects of «Pulling Levers» Focused Deterrence Strategies on Crime. *Campbell Systematic Reviews*. 2012. Vol. 8. Is. 1. P. 1–90. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.4073/csr.2012.6>.

223. Braga A. A., Weisburg D. L. Pulling Levers Focused Deterrence Strategies to Prevent Crime. No. 6 of Crime Prevention Research Review. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2012. 32 p. URL: <https://vrnclearinghousefiles.blob.core.windows.net/documents/Crime%20Prevention%20Research%20Review%20No.%206%20Pulling%20Levers%20Focused%20Deterrence%20Strategies%20to%20Prevent%20Crime.pdf>.

224. Braga A. A., Winship Ch. Partnership, Accountability, and Innovation: Clarifying Boston's Experience with Pulling Levers. *Police Innovation: Contrasting Perspectives*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press. 2006. P. 170–187. URL: <https://scholar.harvard.edu/files/cwinship/files/clarify.pdf>.

225. Braga A., Papachristos A., Hureau D. Hot spots policing effects on crime. *Campbell Systematic Reviews*. 2012. Vol. 8. Is. 1. P. 1–96. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.4073/csr.2012.8>.

226. Braga A. A. The Effects of Hot Spots Policing on Crime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2001. Vol. 578. P. 104–125.

227. Braga A., Turchan B., Papachristos A., Hureau D. Hot spots policing of small geographic areas effects on crime. *Campbell Systematic Reviews*. 2019. Vol. 15, Issue 3. P. 1–88. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/cl2.1046>.

228. Braga A., Turchan B., Papachristos A., Hureau D. Hot Spots Policing and Crime Reduction: An Update of an Ongoing Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Experimental Criminology*. 2019. Vol. 3. P. 289-311.

229. Brantingham P., Brantingham P. Environmental criminology (2-nd ed). Prospect Heights, IL: Waveland Press. 1991. 282 p.

230. Bratton, W. Knobler, P. Turnaround: How America's Top Cop Reversed the Crime Epidemic. New York: Random House, Inc. 1998. URL: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/first/b/bratton-turnaround.html>.

231. Brown L. P. Community Policing: A Practical Guide for Police Officials. *Perspectives on Policing*. 1989. Vol. 12. P. 1–12. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/118001.pdf>.

232. Bueermann J. Being Smart on Crime with Evidence-based Policing. *NIJ Journal*. 2012. Issue № 269. P. 12-15. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/237723.pdf>.

233. Carri C., Peek-Asa C. Effectiveness of crime prevention through environmental design (CPTED) in reducing robberies. *American Journal of Preventive Medicine*. 2000. Vol. 18, Issue 4. P. 99–115.

234. Carte G., Carte E. Police reform in the United States: The era of August Vollmer, 1905–1923. Berkeley: University of California Press. 1975. 147 p.

235. Carter D. L. Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local and Tribal Law Enforcement Agencies. Third Edition. Washington, D.C.: Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice, 2022. 491 p. URL: https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/Law_Enforcement_Intelligence_Guide_508.pdf.

236. Carter J. G., Phillips S. W., Gayadeen S. M. Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of Loose-Coupling Theory. *Journal of Criminal Justice*. 2014. Vol. 42. P. 433–442.

237. Catherine R., Mirowsky J. Neighborhood Disorder, Subjective Alienation, and Distress. *Journal of health and social behavior*. 2009. Vol. 50. Is. 1. P. 49–64. URL: <https://www.jstor.org/stable/20617619>.

238. Chaiken J. M., Greenwood P. W., Petersilia J. The Criminal Investigation Process. Lexington, MA: Heath. 1977. 326 p.

239. Chan J., Moses B. Is big data challenging criminology? *Theoretical Criminology*. 2016. Vol. 20, Issue 1. P. 21–39. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1362480615586614>.

240. Chapa I. Improving Accessibility and Security Through CPTED. *Security Management. A publication of asis international*. 01 October 2019.

241. Chapin F. Human Activity Patterns in the City. Things People Do in Time and Space., New York, 1974. 272 p.

242. Clarke R. Situational Crime Prevention Successful Case Studies. Second edition. Guilderland, New York. 1997. 8 p. URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/pdfs/SCP2_front_matter-2.pdf.

243. Clarke R. V. «Situational» crime prevention: Theory and practice. *British Journal of Criminology*. 1980. Vol. 20. Is. 2. P. 136–147.

244. Clarke R. V., Eck J. E. Crime Analysis for Problem Solvers In 60 Small Steps. U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services: Washington, DC. 2005. 150 p. URL: <https://cops.usdoj.gov/pdf/crimeanalysis60steps.pdf>.

245. Clarke R. V., Mayhew P. Designing Out Crime. HOME OFFICE RESEARCH UNIT. London: Her Majesty's Stationary Office. 1980. 111 p. URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/Responses/crime_prevention/PDFs/Burrows&Heal_1980.pdf.

246. Clarke R.V., Weisburd D. Diffusion of Crime Control Benefits: Observations on the Reverse of Displacement. *Crime Prevention Studies*. 1994. Vol. 2. P. 165–183.

247. Cleveland J., Saville G. «2nd Generation CPTED: An antidote to the social Y2K virus of urban design». Presentation at the 3rd International CPTED Conference. Washington, DC. 1998.

248. Cohen L., Felson M. Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*. 1979. Vol. 44. Is. 4. P. 588–605.

249. Community Policing Defined. Community Oriented Policing Services. U.S. Department of Justice. URL: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/RIC/Publications/cops-p157-pub.pdf>.

250. Community Policing Defined. Community Oriented Policing Services. U.S. Department of Justice. URL: Community Policing Defined ([usdoj.gov](https://www.usdoj.gov))

251. Community Policing Defined. COPS Office. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2009.

252. Community policing: взаємодія поліції та громади. Проактивність, діалог, взаємодія. 28 с. URL: https://ldn.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/23_file.pdf.

253. Community-Based Proactive Strategies: Implications for Community Perceptions and Cooperation Implications for Community Perceptions and Cooperation. National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. 233 p. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/24928/chapter/8#233>.

254. Community-Oriented Policing in United Nations Peace Operations. Manual. United Nations, UNHQ, New York, 2018. URL: <https://police.un.org/sites/default/files/manual-community-oriented-poliicing.pdf>.

255. COMPSTAT. Salt Lake Sity Police Department. Department overview. Мультимедійна презентація URL: <https://www.slcpd.com/ass3ts/uploads/2016/09/SLCPD-CompStat-Overview.pdf>.

256. CompStat. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/CompStat>.

257. Cornish D., Clarke, R. Understanding crime displacement: An application of rational choice theory. *Criminology*. 1987. Vol. 25. Is. 4. P. 933–947.
258. Corsaro N., Brunson R. K., McGarrell E. F. Problem-Oriented Policing and Open-Air Drug Markets: Examining the Rockford Pulling Levers Deterrence Strategy. *Crime & Delinquency*. 2009. Vol. 59, Issue 7. P. 1084-1107. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0011128709345955>.
259. Cozens P. M., Saville G, Hillier D. «Crime prevention through environmental design (CPTED)»; a review and modern bibliography. *Property Management*. 2005. Vol. 23. Is. 5. P. 328–356.
260. Crime Prevention Design Advisor. URL: <https://thamesvalleypolice.tal.net/vx/mobile-0/appcentre-External/brand-0/candidate/so/pm/6/pl/1/opp/1113-Crime-Prevention-Design-Advisor/en-GB>.
261. Crime prevention through environmental design. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Crime_prevention_through_environmental_design.
262. Crime Prevention Through Environmental Design. Your Guide to Creating a Safe Environment City of Orlando. 2008. URL: <https://www.cityofredding.org/home/showpublisheddocument/10101/636186156623330000>.
263. CrimeMapping.com Version OCPD-EC (2.5.2.0) (JS: 2.4.1.0) URL: <https://www.crimemapping.com/map>.
264. Critchley T. A. A history of police in England and Wales. Monclair, NJ: Patterson Smith. 1972. 360 p.
265. Crowe T. D. Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts. Butterworth-Heinemann Address 225 Wildwood Ave, Woburn, MA 01801-2041, United States. 1991. 252 p.
266. Dalton E. Lessons in Preventing Homicide. Project Safe Neighborhoods Report. East Lansing, Michigan: School of Criminal Justice, Michigan State University. 2003. 60 p. URL: <https://finninstitute.com/wp-content/uploads/2018/12/Dalton-2003.pdf>.

267. Darroch S., Mazerolle L. Intelligence-Led Policing: A comparative Analysis of Organizational Factors Influencing Innovation Uptake. *Police Quarterly*. 2013. Vol. 16, Issue 1. P. 3–37. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1098611112467411>.

268. Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety (DDACTS). Operational Guidelines. National Highway Traffic Safety Administration. Washington, DC. 2014. 34 p. URL: https://www.nhtsa.gov/sites/nhtsa.gov/files/811185_ddacts_opguidelines.pdf.

269. Doran B. J., Burgess M. B. Putting Fear of Crime on the Map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems. Springer Science & Business Media. New York. 2011. 286 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=9KOnDYq3QTEC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

270. Dunford F. W. System-initiated warrants for suspects of misdemeanor domestic assault: *Justice Quarterly*. 1990. Vol. 7. Is. 4. P. 631–653.

271. Durlauf S., Nagin D. Imprisonment and Crime: Can Both Be Reduced? *Criminology & Public Policy*. 2011. Vol. 10. Is. 1. P. 13–54.

272. Eck J. E., Chainey S., Cameron J. G., Leitner M., Wilson R. E. Mapping Crime: Understanding Hot Spots, NCJ 209393. Washington, DC: Office of Justice Programs, National Institute of Justice. 2005. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/209393.pdf>.

273. Eck J. E., Maguire E. R. Have Changes in Policing Reduced Violent Crime? An Assessment of the Evidence. Cambridge University Press. December 2009. P. 207–265.

274. Eck J. E., Spelman W. Problem Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News. Washington, D.C.: Police Executive Research Forum. 1987.

275. Ellis L. A., Churrua, K., Tran, Y. An empirical application of «broken windows» and related theories in healthcare: examining disorder, patient safety, staff outcomes, and collective efficacy in hospitals. *BMC Health Services Research* 20, 1123. 2020. URL: <https://doi.org/10.1186/s12913-020-05974-0>.

276. Eterno J. A., Silverman E. B. The NYPD's CompStat: compare statistics or compose statistics? *International Journal of Police Science & Management*. 2010. Vol. 12, Issue 3. P. 426–449. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1350/ijps.2010.12.3.195>.

277. Fedchak, I., Kondratiuk, O., Movchan, A., & Polyak, S. Theoretical foundations of hot spots policing and crime mapping features. *Social & Legal Studios*, 2024. 7(1), 174–183. DOI: 10.32518/sals1.2024.174.

278. Felson M. «Crime and Everyday Life» Third Editions. Sage Publications. Thousand Oaks. 2002. 221 p.

279. Ferguson A. G. Predictive policing and reasonable suspicion. *Emory Law Journal*. 2012. Vol. 62, Issue 259. P. 259–325. URL: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=610126066081067002108084020099124031027087059053021075022004074123068081002086093106062099021118024016045069090007076083120127016091088002016107007006122120008116065053077056101121092124101114071077030101068093117071094068080119024116031120116087021124&EXT=pdf&INDEX=TRUE>.

280. Ferguson A. G. Policing Predictive Policing. *Washington University Law Review*. 2017. Vol. 94, Issue 5. P. 1115–1194. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2765525#paper-citations-widget.

281. First Look at New York City's New CompStat 2.0: Eight Crime Trends in Brooklyn. URL: <https://brooklyneagle.com/articles/2016/02/24/first-look-at-nycs-new-compstat-2-0-eight-brooklyn-crime-trends/>.

282. Flyghed J. Normalising Intelligence Collection. *Policing and Society*. Vol. 13. 2012. P. 21–47.

283. Frabutt, J. M., Shelton T. L., Di Luca K. L., Harvey L. K., Hefner M. K. A Collaborative Approach to Eliminating Street Drug Markets through Focused Deterrence. Final Report to U.S. Department of Justice. University of Notre Dame, University of North Carolina at Greensboro, and Winston-Salem State University. 2009.

284. Friend Z. Predictive Policing: Using Technology to Reduce Crime. FBI Law Enforcement Bulletin. FBI Training Division. Federal Bureau of Investigation. 2018. URL: <https://leb.fbi.gov/articles/featured-articles/predictive-policing-using-technology-to-reduce-crime>.

285. Fyfe J. J., Greene J. R., Walsh W. F., Wilson O. W., McLaren R. C. Police administration (5th ed.). New York: McGraw-Hill. 1997. 672 p.

286. General Accounting Office. Homeland Security. Justice Department's Project to Interview Aliens After September 11, 2001. Report to Congressional Committees. Report Number GAO-03-459, April 2003. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GAOREPORTS-GAO-03-459/pdf/GAOREPORTS-GAO-03-459.pdf>.

287. Geolitica. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Geolitica>.

288. Godown J. "The CompStat Process: Four Principles for Managing Crime Reduction". *The Police Chief Magazine*. 2009. Vol. 76, Issue 8. P. 36–42. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/compstat-process-four-principles-managing-crime-reduction>.

289. Goldstein H. «Problem-Oriented Policing in a Nutshell» Presentation at the International Problem Oriented Policing Conference. San Diego, California. 2001.

290. Goldstein H. Problem-Oriented Policing. University of Wisconsin-Madison. New York: McGraw Hill. 1990. 16 c. URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/pdfs/Goldstein_Book-2.pdf.

291. Green L. Policing places with drug problems. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 1996. 158 p.

292. Harcourt A.J. EU Media Ownership Regulation: Conflict over the Definition of Alternatives. *Journal of Common Market Studies*. 1998. Vol. 36. Is. 3. P. 369–389.

293. Harcourt B.E. Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing. Harvard University Press. 2005. 304 p.

294. Hardy E. Data-Driven Policing: How Geographic Analysis Can Reduce Social Harm. *Geography & Public Safety*. 2010. Vol. 2, Issue 3. 20 p. URL: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/RIC/Publications/cops-w0558-pub.pdf>.

295. Harris F. The Role of Capacity-Building in Police Reform. Миссия ОБСЕ в Косово, департамент подготовки и повышения квалификации полицейских, Приштина. 2005. 264 p.

296. Hinkle J. C. The relationship between disorder, perceived risk, and collective efficacy: a look into the indirect pathways of the broken windows thesis. *Criminal Justice Studies: A Critical Journal of Crime, Law and Society*. 2013. Vol. 26, Issue 4. P. 408–432.

297. Hinkle J. C., Weisburd D., Telep C. W., Petersen K. Problem-oriented policing for reducing crime and disorder: An updated systematic review and meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews*. 2020. Vol. 16, Issue 2. P. 1–86. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/cl2.1089>.

298. Hollywood J., Smith S., Price C., McInnis B., Perry W. Predictive policing: What it is, what it isn't, and where it can be useful. National Institute of Justice. Washington, DC: RAND. 2012. URL: <https://www.yumpu.com/en/document/read/43212796/predictive-policing-what-it-is-what-it-isnt-and-where-it-can-be-useful>.

299. Hot Spots of predatory crime: routine activities and the criminology of place. *Criminology*. 1989. Vol. 27, Issue 1. P. 27–56. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x>.

300. Iilly Chapa. Improving Accessibility and Security Through CPTED. *Security Management. A publication of asis international*. 01 October 2019. URL: https://www.asisonline.org/security-management-magazine/articles/2019/10/improving-accessibility-and-security-through-cpted/?_t_id=8yEa3b8FuoYiSDOGiKOD8A%3d%3d&_t_uuid=lRU8DpHpSZu08Z8o1f3D6Q&_t_q=CPTED&_t_tags=language%3aen%2csiteid%3ab1140b07-9e31-4808-809a-

878911c7f3f1%2candquerymatch&t_hit.id=ASIS_Models_Pages_SMArticleDetailPage/_b63b52bb-9e28-4265-ba92-02a1af52017b_en&t_hit.pos=5.

301. Intelligence-Led Policing in Europe. StudyCorgi.Site. URL: <https://studycorgi.com/intelligence-led-policing-in-europe/>.

302. James A. The Path to Enlightenment: Limiting Costs and Maximizing Returns from Intelligence-Led Policy and Practice in Public Policing. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2017. Vol. 11, Issue 4, P. 410–420. URL: <https://doi.org/10.1093/police/paw050>.

303. Jeffery C. R. Crime Prevention through Environmental Design. Beverly Hills: Sage Publications. 1971. 290 p.

304. Joel Rubin. Stopping crime before it starts. The Los Angeles Times. (AUG. 21, 2010) URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2010-aug-21-la-me-predictcrime-20100427-1-story.html>.

305. Jones G., Gwynn S. Exploring Crime Analysis: Reading on Essential Skills. Third edition. International Association of Crime Analysts (IACA). CreateSpace Independent Publishing Platform. 2019. 27 p.

306. Joseph R. Fuentes. Practical Guide to Intelligence-Led Policing. New Jersey State Police. 2006. 46 p. URL: https://www.nj.gov/njsp/divorg/invest/pdf/njsp_ilpguide_010907.pdf.

307. Kelling G. L., Wilson J. Q. Broken Windows The police and neighborhood safety. The Atlantic. 1982. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/>.

308. Kennedy D. Advocate: Old wine in new bottles: Policing and the lessons of pulling levers. *Police Innovation Contrasting Perspectives*. Cambridge University Press. 2006. P. 155–170.

309. Kennedy D. Drugs, Race and Common Ground: Reflections on the High Point Intervention. *National Institute of Justice Journal*. 2009. Is. 262. P. 12–17. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/225760.pdf>.

310. Kennedy D. Pulling Levers: Chronic Offenders, High-Crime Settings, and a Theory of Prevention. *Valparaiso University Law Review*. 1997. Vol. 31, Issue 2. P. 449–484.

311. Kennedy D. M., Sue-Lin W. The High Point Drug Market Intervention Strategy. Center for Crime Prevention and Control John Jay College of Criminal Justice. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice. 2009. URL: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/ric/Publications/cops-p166-pub.pdf>.

312. Kennedy D. M., Braga A. A., Piehl A. M. The (un)known universe: Mapping gangs and gang violence in Boston. Criminal Justice Press. From Crime Mapping and Crime Prevention. 1998. P. 219–262.

313. Klockars C. B. The idea of police. Beverly Hills, CA: Sage. 1985. 160 p.

314. Koper C. S. Just enough police presence: reducing crime and disorderly behaviour by optimizing patrol time in crime hot spots. *Justice Quarterly* 1995. Vol. 12. Is. 4. P. 649–672.

315. Kuhn T. The structure of scientific revolution (2nd ed.). Chicago: University of Chicago Press. 1970. URL: <https://www.lri.fr/~mbl/Stanford/CS477/papers/Kuhn-SSR-2ndEd.pdf>.

316. Lau T. Predictive Policing Explained. Attempts to forecast crime with algorithmic techniques could reinforce existing racial biases in the criminal justice system. BRENNAN CENTER FOR JUSTICE. URL: <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/predictive-policing-explained>.

317. Lawrence S., McCarthy B. What Works in Community Policing? A Best Practices Context for Measure Y Efforts. Chief Justice Earl Warren Institute on Law and Social Policy, University of California Berkeley, School of Law. 2013. 17 p. URL: https://www.law.berkeley.edu/files/What_Works_in_Community_Policing.pdf.

318. LeCates R. Intelligence-led Policing: Changing the Face of Crime Prevention. *Police Chief Magazine*. International Association of Chiefs of Police. URL: <https://www.policechiefmagazine.org/changing-the-face-crime-prevention/>.

319. Levald A., Sibul J., Proosa M., Klein M., Lehtovuori P., Soomeren P., Viikmaa T., Paaver T. CPTED Manual for police officers. PROJECT No. HOME/2012/ISEC/AG/4000004321 “Development of existing urban design, planning and crime prevention methods and introduction of new ones to improve living environment safety (CPTED)”. Co-funded by the Prevention of and Fight against Crime Programme of the European Union. URL: https://cpted.net/resources/Documents/Articles_Resources/EU%20Manual4Police.pdf.

320. LexisNexis Community Crime Map. URL: <https://communitycrimemap.com/map>.

321. Lopez G. This policing innovation helped fight crime. But it also led to more corruption. Vox. 2015. URL: <https://www.vox.com/2015/7/26/9036859/compstat-police-corruption>.

322. Lum C. Institutionalizing research into practice: The Matrix Demonstration Project. 2012. URL: <https://www.crim.cam.ac.uk/system/files/documents/mason-uni-matrix-lum.pdf>.

323. Lum C., Koper Ch., Telep C. Evidence-Based Policing Matrix. George Mason University, Center for Evidence-Based Crime Policy. URL: <https://cebcp.org/evidence-based-policing/the-matrix/>.

324. Lyria Bennett Moses and Janet Chan. Algorithmic prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability. Policing and Society. An International Journal of Research and Policy. URL: <https://doi.org/10.1080/10439463.2016.1253695>.

325. Maguire E, Wells W Implementing Community Policing: Lessons From 12 Agencies. Office of Community-Oriented Policing Services. US Department of Justice. 211 p. URL: <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-w0746-pub.pdf>.

326. Manuel J.J. López, Chris Veenstra, Erik van der Eijk, Eric Seuren. Een veilige wijk, een veilig gevoel. RCM-advies and Experian. Den Haag, juli 2010.

URL: <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/78753.pdf>.

327. Marciniak E. Community policing of domestic violence: Neighborhood differences in the effect of arrest. Ph.D. diss., University of Maryland. Millenson, Michael L. 1997.

328. Mazzie S. Everett Police Department Annual Report: 2014. URL: <https://www.everettpolicema.com/publications/2014%20annual%20report.pdf>.

329. McGarrell E., Chermak S., Wilson J., Corsaro N. Reducing Homicide through a «Lever Pulling» Strategy. *Justice Quarterly*. 2006. Vol. 23. Is. 2. P. 214–231.

URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07418820600688818?journalCode=rjqy20>.

330. McGarrell E., Freilich J., Chermak S. Intelligence-Led Policing as a framework for responding to terrorism. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2007. Vol.: 23, Issue 2. P. 142–158. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1043986207301363>.

331. McLaughlin L., Johnson S. D., Bowers K. J., Birks D. J., Pease K. Police perceptions of the long-and short-term spatial distribution of residential burglary. *International Journal of Police Science & Management*. 2006. Vol. 9. Is. 2. P. 99–111. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1350/ijps.2007.9.2.99>.

332. Mihinjac M. New era for neighbourhoods – the latest in 3rd generation cpted. Safegrowth. 2021. URL: <https://www.safegrowth.org/blog/new-era-for-neighbourhoods-the-latest-in-3rd-generation-cpted-by-mateja-mihinjac>.

333. Mihinjac M., Saville G. Third-Generation Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED). *Social Sciences* 2019. Issue 8 (6). 182 p. URL: <https://doi.org/10.3390/socsci8060182>.

334. Mishler W., Rose R. Trust, Distrust and Skepticism about Institutions of Civil Society. *The Journal of Politics*. 1997. Vol. 59, Issue 2. P. 418–451.

335. Moore M. H., Trojanowicz R., Kelling G. L. Crime and Policing. *Perspectives on Policing*. 1988. Issue 2. Washington, D.C.: National Institute of

Justice and John F. Kennedy School of Government, Harvard University. 16 p. URL: https://scholar.harvard.edu/sites/scholar.harvard.edu/files/markmoore/files/crime_and_policing_0688.pdf.

336. Moses L.B., Chan J. Algorithmic prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability. *Policing and Society : International Journal of Research and Policy*. 2018. Vol. 28, Issue 7. P. 806–822. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/10439463.2016.1253695?needAccess=true>.

337. Moses L.B., Chan J. Algorithmic prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability. *Policing and Society : International Journal of Research and Policy*. 2018. Vol. 28, Issue 7. P. 806–822.

338. Myhill A. Engagement in Policing. Lessons from the Literature. National Policing Improvement Agency. Home Office. U.K., London ND 2006. 111 p. URL: <https://docplayer.net/58498652-Community-engagement-in-policing-lessons-from-the-literature-andy-myhill-first-published-2006-reprinted-2012.html>.

339. National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/24928/chapter/1>.

340. Navigating Your Agency's Path to Intelligence-Led Policing. Global Justice Information Sharing Initiative. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Assistance, 2009. URL: https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/navigating_your_agency_s_path_to_intelligence-led_policing.pdf.

341. Nesbitt W. THE POWER OF CPTED IS THE GLUE THAT HOLDS SECURITY PROGRAMS TOGETHER. LinkedIn. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/power-cpted-glue-holds-security-programs-together-nesbitt-cpp>.

342. Newman O. Community of interest. *Society*. 1980. Vol. 18. P.52–57.

343. Newman O. Defensible space: Crime prevention through urban design. New York: Macmillan. 1972. 264 p.

344. O'Connell P. E. Using Performance Data for Accountability: The New York City Police Department's CompStat Model of Police Management. August 2001. URL: <https://www.businessofgovernment.org/sites/default/files/CompStat.pdf>.

345. O'Shea T. C., Nicholls K. Police crime analysis: A survey of U.S. police departments with 100 or more sworn personnel. *Police Practice & Research*. 2003. Vol. 4. P. 233–250.

346. Oettmeier T. N., Bieck W. H. Developing a Policing Style for Neighborhood Policing. Executive Session #1. Houston: Houston Police Department. 1987. 46 p.

347. Palmer S. H. Police and protest in England and Ireland 1780-1850. New York: Cambridge University Press. 1988. 848 p.

348. Pate A. M., Hamilton E. E. Formal and informal deterrents to domestic violence: The Dade County Spouse Assault Experiment. *American Sociological Review*. 1992. Vol. 57. Is. 5. P. 691–697.

349. Paul E. O'Connell. Using Performance Data for Accountability: The New York City Police Department's CompStat Model of Police Management. August 2001. P. 29–34. URL: <https://www.businessofgovernment.org/sites/default/files/CompStat.pdf>.

350. Peak K. J., Glensor R. W. Community Policing and Problem Solving: Strategies and Practices. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 2001. 461 p.

351. Perry W. L., McInnis B., Price C., Smith S., Hollywood J. Predictive policing: The role of crime forecasting in law enforcement operations. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013. 155 p. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html.

352. Plank S. B., Bradshaw C. P., Young H. An application of «broken-windows» and related theories to the study of disorder, fear, and collective efficacy in schools. *American Journal of Education*. 2009. Vol. 115. Is. 2. P. 227–247. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/595669>.

353. Policing. Arizona State University. Center for Problem-Oriented Policing. URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/intro_to_pop_2019.pdf.

354. Powell N. Science Matters: Utilizing Evidence-based Policing Practices to Address Criminal Elements. Advancing Policing. Advancing Policing Through Evidence-Based Practices. American Society of Evidence-Based Policing. 09.30.2020. URL: <http://americansebp.org/blog/science-matters-utilizing-evidence-based-practices>.

355. Practice Profile: Focused Deterrence Strategies. Nationale institute of justice. September 11, 2013. URL: <https://crimesolutions.ojp.gov/ratedpractices/11#practicecost>.

356. Practice Profile: Hot Spots Policing. National Institute of Justice. URL: <https://crimesolutions.ojp.gov/ratedpractices/8#ar>.

357. Predictive Policing Forecasting Crime for Law Enforcement. Research Brief. RAND Corporation. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/RB9700/RB9735/RAND_RB9735.pdf.

358. Predictive Policing. The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html.

359. Predictive Policing. The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html.

360. Predpol. Proven Crime Reduction Results. URL: <https://www.predpol.com/schedule-a-demo>.

361. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. URL: <https://www.nap.edu/read/24928/chapter/4#73>.

362. Problem-Oriented Policing in Jacksonville, Florida. National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. URL: www.nap.edu/read/24928/chapter/4#55.

363. Problem-Oriented Policing. Better Policing Toolkit. RAND. URL: <https://www.rand.org/pubs/tools/TL261/better-policing-toolkit/all-strategies/problem-oriented-policing.html>.

364. Problem-oriented policing. College of policing. 2020. URL: <https://whatworks.college.police.uk/toolkit/Pages/Intervention.aspx?InterventionID=47>.

365. Problem-oriented policing. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Problem-oriented_policing.

366. Rachel Boba. Introductory Guide to Crime Analysis and Mapping. Report to the Office of Community Oriented Policing Services Cooperative Agreement #97-CK-WXK-004. November 2001. URL: <https://cops.usdoj.gov/ric/Publications/cops-w0273-pub.pdf>.

367. Ramsey T. Global Maritime Intelligence Integration (GMII) Enterprise. PowerPoint Presentation. Washington, D.C.: Office of the Director of National Intelligence, May 9, 2007.

368. Randy I. Fear of Parking. Security management magazine. 2/1/2008. URL: https://www.asisonline.org/security-management-magazine/articles/2008/02/fear-of-parking/?_t_id=8yEa3b8FuoYiSDOGiKOD8A%3d%3d&_t_uuid=lRU8DpHpSZu08Z8o1f3D6Q&_t_q=CPTED&_t_tags=language%3aen%2csiteid%3ab1140b07-9e31-4808-809a-878911c7f3f1%2candquerymatch&_t_hit.id=ASIS_Models_Pages_SMArticleDetailPage/_fdf84c9f-f4e4-44c9-b1ca-5b6ea53b130e_en&_t_hit.pos=7.

369. Ratcliffe J. H. Crime mapping and the training needs of law enforcement. *European Journal of Criminal Policy and Research*. 2004. Vol. 10, Issue 1. P. 65–83.

370. Ratcliffe J. H. Intelligence-led policing. (1st ed.). Cullompton, UK: Willan Publishing. 2008. 288 p.

371. Ratcliffe J. H., Guidetti R. State Police Investigative Structure and the Adoption of Intelligence-Led Policing. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*. 2008. Vol. 31, Issue 1. P. 109–128.

372. Ratcliffe J. H., McCullagh M. Chasing ghosts? Police perception of high crime areas. *The British Journal of Criminology*. 2002. Vol. 41. Is. 2. P. 330–341.

373. Ratcliffe J. Intelligence-Led Policing. Portland, OR: Willan, 2008. 280 p.

374. Ratcliffe J. Taniguchi T., Groff E. R., Wood J. D. The Philadelphia Foot Patrol Experiment: A randomized controlled trial of police patrol effectiveness in violent crime hotspots. *Criminology*. 2011. Vol. 49. Is. 3. P. 795–831. URL: <https://blueravenintelligence.com/wp-content/uploads/2021/04/blue-raven-intelligence-foot-patrol.pdf>.

375. Ratcliffe J. H. Intelligence-Led Policing. 2nd Edition. 2016. 234 p.

376. Rayman G. NYPD captains union: End Compstat now. *DAILY NEWS*. JUN 24, 2020 URL: <https://www.nydailynews.com/new-york/nyc-crime/ny-captain-letter-mayor-compstat-20200624-amzjt7fisffs7aqkhdb2sba6tq-story.html>.

377. Reiner R. THE POLITICS OF THE POLICE. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2010. Vol. 5, Issue 2. P. 110–111.

378. Reiss A.J. Police organizations in the twentieth century. *Crime and Justice*. 1992. Vol. 15, Modern Policing. P. 51–97. URL: <https://openlab.bmcc.cuny.edu/crj-201-policing-professor-ostrowe/wp-content/uploads/sites/326/2020/03/Police-Organization-Article-1.pdf>.

379. Reno J., Marcus D., Robinson L., Brennan N., Travis J. Mapping Crime: Principle and Practice. U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. National Institute of Justice. 1999. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/178919.pdf>.

380. Research Brief – Ceasefire: The Effects of «Pulling Levers» Focused Deterrence Strategies on Crime. U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE VIOLENCE REDUCTION NETWORK. URL: <https://vrnclearinghousefiles.blob.core.windows.net/documents/VRN%20Research%20Brief%20-%20Ceasefire%20->

%20The%20Effects%20of%20Pulling%20Levers%20Focused%20Deterrence%20Strategies%20on%20Crime.pdf.

381. Rienks R. Predictive Policing: Taking a Chance for a Safer Future. Politie Academie, Lectoraat Intelligence. 2015. 162 p. URL: https://issuu.com/rutgerrienks/docs/predictive_policing_rienks_uk.

382. Robbins T. G. Crime Analysis as Part of the Evidence-Based Policing Toolkit: Implementation, Integration, and Practical Use. University of New Haven. EBP Society. 2020. URL: <https://www.ebpsociety.org/blog/education/419-crime-analysis-as-part-of-the-evidence-based-policing-toolkit>.

383. Robinson M. B. The theoretical development of “CPTED”: 25 years of responses to C. Ray Jeffery. The Criminology of Criminal Law. 1st Edition. 36 p. URL: <https://web.archive.org/web/20041109123322/http://www.acs.appstate.edu/dept/ps-cj/vitacpted2.html>.

384. Ruhl Ch. The Broken Windows Theory. SimplyPsychology. 2023. URL: <https://www.simplypsychology.org/broken-windows-theory.html>.

385. Safe Growth and CPTED in Saskatoon. Crime Prevention Through Environmental Design Guidelines: An Illustrated Guide to Safer Development in Our Community. City of Saskatoon, Planning & Development Branch. June 2010. URL: https://www.saskatoon.ca/sites/default/files/documents/community-services/planning-development/neighbourhood-planning/neighbourhood-safety/CPTED%20Guidelines_WEB.pdf.

386. Salt Lake City Police Department – CompStat Report Vol. 8, Issue 1. URL: <https://www.slcpd.com/assets/uploads/2023/01/2022-Compstat-Annual-Summary.pdf>.

387. Sampson R. J, Raudenbush S. W, Earls F. Neighborhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science*. 1997. Vol. 277. Is. 5328. P. 918–924.

388. Sampson R. J., Raudenbush S. W. Systematic social observation of public spaces: A new look at disorder in urban neighborhoods. *American Journal of*

Sociology. 1999. Vol. 105, Issue 3. P. 603–651.
URL: <https://www.jstor.org/stable/2780858>.

389. Santos R. B. Crime analysis with crime mapping. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. 2012. 352 p.

390. Schneider T. CPTED 101: Crime Prevention through Environmental Design – The Fundamentals for Schools. National Clearinghouse for Educational Facilities. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED511746.pdf>.

391. Scott L., Warmerdam N. Extend Crime Analysis with ArcGIS Spatial Statistics Tools. ESRI.
URL: https://www.esri.com/news/arcuser/0405/ss_crimestats1of2.html.

392. Scott M. S. FOCUSED DETERRENCE OF HIGH-RISK INDIVIDUALS. STRATEGIES FOR POLICING INNOVATION. PROBLEM-ORIENTED GUIDES FOR POLICE RESPONSE GUIDE SERIES NO. 13. 2017. 35 p.

URL: https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/spi_focused_deterrence_pop_guide_final.pdf.

393. Scott M. S., Kirby S. Implementing POP Leading, Structuring, and Managing a Problem-Oriented Police Agency. Scholar's Choice Edition. 2015. 50 p.

394. Scrivne E., Stephens D. Community Policing in the New Economy. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services. 2015.
URL: <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p320-pub.pdf>.

395. Secured by Design (SBD). URL: <https://www.securedbydesign.com/>.

396. Sherman L. Evidence-Based Policing: What We Know, How We Know It. Presentation. SIPR Annual Lecture Scottish Police Collage. October, 2009.
URL: <https://slidetodoc.com/evidencebased-policing-what-we-know-how-we-know/>.

397. Sherman L. The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking. The University of Chicago 2013. 75 p. URL: <https://cebcp.org/wp-content/evidence-based-policing/Sherman-TripleT.pdf>.

398. Sherman L. W. Evidence-Based Policing. Ideas in American Policing. *Police Foundation*. 1998. 16 p. URL: <https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/06/Sherman-1998-Evidence-Based-Policing.pdf>.

399. Sherman L. W., Gottfredson D., MacKenzie D. L., Eck J., Reuter P., Bushway S. Preventing crime: What works, What Doesn't, What's Promising. U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. National Institute of Justice. 1998. 19 p. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles/171676.pdf>.

400. Sherman L., Gartin P., Buerger M. Hot Spots of predatory crime: routine activities and the criminology of place. *Criminology*. 1989. Vol. 27, Issue 1. P. 27–56.

401. Sidebottom A., Bullock K., Armitage R., Ashby M., Clemmow C., Kirby S., Laycock G., Tilley N. Problem-Oriented Policing in England and Wales 2019. Problem Solving and Demand Reduction. March 2020. 80 p. URL: [https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10094764/1/Problem-Oriented %20 Policing % 2 0 i n % 20Eng land%20and%20Wales.pdf](https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10094764/1/Problem-Oriented%20Policing%20in%20England%20and%20Wales.pdf).

402. Silverman E. B. NYPD battles crime: Innovative strategies in policing. Boston: Northeastern University Press. 1999. 244 p.

403. Skogan W., Frydl K. Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence. Washington, DC: The National Academies Press. 2004. 427 p.

404. Skogan W.G. Disorder and decline: crime and the spiral of decay in American neighborhoods. New York: Free Press, 1992. 218 p.

405. Skolnick J. H. On Democratic Policing. Ideas in American policing. *Police Foundation*. 1999. 8 p. URL: <https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/06/Skolnick-1999-On-Democratic-Policing.pdf>.

406. Spelman W., Brown D. K. Calling the Police – Citizen Reporting of Serious Crime. U.S. Department of Justice. National Institute of Justice. 1984. 612 p. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/82276NCJRS.pdf>.

407. Stead P. J. Pioneers in policing. Monclair, NJ: Patterson Smith. 1977. 307 p.

408. Stevens J. Intelligence-Led Policing. Paper presented to the 2nd World Investigation of Crime Conference, Durban, South Africa. 2001.

409. STRATEGIES FOR A PLACE-BASED APPROACH. National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. 390 p. URL: <https://www.nap.edu/read/24928/chapter/4#46>.

410. Sviatoslav Senyk, Oleksandr Kondratiuk, Ihor Fedchak, Stepan Tserkovnyk y Marianna Fedun. Application of international standards with a view to ensuring legal and organizational aspects of information protection in specialized information systems. *Cuestiones Políticas* Vol. 41 N° 76 (2023) C. 419–437.

411. Telep C. W., Hibdon J. Understanding and Responding to Crime and Disorder Hot Spots Problem-Solving Tool Guide No. 14. 2019. URL: <https://popcenter.asu.edu/content/understanding-and-responding-crime-and-disorder-hot-spots>.

412. Telep C., Weisburd D. What is known about the effectiveness of police practices in reducing crime and disorder? *Police Quarterly*. 2012. Vol. 15. Is. 4. P. 331–

357. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1098611112447611>.

413. Teresina G. Robbins. Crime Analysis as Part of the Evidence-Based Policing Toolkit: Implementation, Integration, and Practical Use. University of New Haven. EBP Society. 2020. URL: <https://www.ebpsociety.org/blog/education/419-crime-analysis-as-part-of-the-evidence-based-policing-toolkit>.

414. The Challenge to the Standard Model of Policing. Proactive Policing: National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/24928/chapter/3#25>.

415. THE COMMITTEE'S DEFINITION OF «PROACTIVE POLICING». National Academies of Sciences, Engineering. Proactive Policing: Effects on Crime and Communities. National Academies Press. Washington, DC. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/24928/chapter/3#32>.

416. The International Crime Prevention Through Environmental Design Association. URL: <https://www.cpted.net/>.

417. The Problem Analysis Triangle. Arizona State University. Center for Problem-Oriented Policing. URL: <https://popcenter.asu.edu/content/problem-analysis-triangle-0>.

418. The SARA Model. ASU Center for Problem-Oriented Policing. Retrieved December 6, 2019, from POP Center. 2018. URL: <https://popcenter.asu.edu/content/sara-model-0>.

419. Tilley Awards & Submissions. Arizona State University. Center for Problem-Oriented Policing. URL: <https://popcenter.asu.edu/content/tilley-award-submissions>.

420. Tillyer M. S., Engel R. S., Lovins B. Beyond Boston: Applying Theory to Understand and Address Sustainability Issues in Focused Deterrence Initiatives for Violence Reduction. *Crime & Delinquency*. 2012. Vol. 58. Is. 6. P. 973–997. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0011128710382343>.

421. Tita G., Riley J., Ridgeway Gr., Grammich C., Abrahamse A., Greenwood P. Reducing Gun Violence: Results from an Intervention in East Los Angeles. Santa Monica, CA: RAND Corporation. 2003. 59 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2010/RAND_MR1764-1.pdf.

422. Trojanowicz R., Bucqueroux B. Toward Development of Meaningful and Effective Performance Evaluations. Community Oriented Policing and Problem Solving. Now and Beyond. Crime and Violence Prevention Center California. Department of Justice. July 1999. 216. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/179935-179940NCJRS.pdf#page=186>.

423. Twenty Five Techniques of Situational Prevention. Center for Problem-Oriented Policing. URL: <https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/25%20techniques%20grid.pdf>.

424. Tyler T. R. Enhancing Police Legitimacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2004. Vol. 593, Issue 1. P. 84–99. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0002716203262627>.

425. Uchida C. A National Discussion on Predictive Policing: Defining Our Terms and Mapping Successful Implementation Strategies. U.S. Department of Justice. National Institute of Justice. NCJ 230404. 2010. URL: <https://www.ncjrs.gov/Pdffiles1/NIJ/GRANTS/230404.PDF>.

426. Understanding «Broken Windows» Theory. Seattle City Council Insight. 2019. URL: <https://sccinsight.com/2019/09/03/understanding-broken-windows-theory/>.

427. Understanding Community Policing: A Framework for Action. Monograph. Bureau of Justice Assistance. US Department of Justice. 1994. 72 p. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles/commpp.pdf>.

428. Vedantam S., Benderev Ch., Boyle T., Klahr R., Penman M., Schmidt J. How A Theory Of Crime And Policing Was Born, And Went Terribly Wrong. 2016. URL: <https://www.npr.org/2016/11/01/500104506/broken-windows-policing-and-the-origins-of-stop-and-frisk-and-how-it-went-wrong>.

429. Waddington P. A. J. THE CASE AGAINST PARAMILITARY POLICING CONSIDERED. *The British Journal of Criminology*. 1993. Vol. 33, Issue 3. P. 353–373.

430. Walsh W. F. CompStat: an analysis of an emerging police managerial paradigm. *Policing: An International Journal*. 2001. Vol. 24, Issue 3. P. 347–362.

431. Walsh W. F., Vito G. F. The Meaning of Compstat Analysis and Response. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2004. Vol. 20, Issue 1. P. 5–91. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1043986203262310>.

432. Wasserman R., Moore, M. Values in policing. *Perspectives in Policing*. 1988. Vol. 8. U.S. Department of Justice Washington, DC: National Institute of Justice. 1988. 7 p. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/114216.pdf>.

433. Weisburd D. Place-Based Policing. Ideas in American Policing. *Police Foundation*. 2008. Vol. 9. 16 p. URL: <https://www.policinginstitute.org/wp-content/uploads/2015/06/Weisburd-2008-Place-Based-Policing.pdf>.

434. Weisburd D., Braga A. Police Innovation: Contrasting Perspectives. Cambridge Studies in Criminology. Cambridge University Press. 2006. 388 p.

435. Weisburd D., Eck J. What can police do to reduce crime, disorder, and fear? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2004. Vol. 593, Issue 1. P. 42–65. URL: <https://cebc.org/wp-content/publications/WeisburdEck04.pdf>.

436. Weisburd D., Mastrofski S. D., McNally A. M., Greenspan R, Willis J. J. Reforming to preserve: Compstat and strategic problem solving in American policing. *Criminology & Public Policy*. 2003. Vol. 2, Issue 3. Pages 421–456.

437. Weisburd D., Telep C., Hinkle J., Eck J. Is Problem-Oriented Policing Effective in Reducing Crime and Disorder? Findings from a Campbell Systematic Review. *Criminology & Public Policy*, 2010. Vol. 9, Issue 1. P. 139–172.

438. Weisburd D.,Telep C. Hot Spots Policing. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2014. Vol. 30, Issue 2. P. 200–220. URL: https://www.researchgate.net/publication/269598433_Hot_Spots_Policing.

439. Weisburd, D., Telep, C., Hinkle, J., Eck, J. The effects of problem-oriented policing on crime and disorder. Campbell Systematic Reviews. Vol. 4. Is.1. November 2008. P. 1–87.

440. Welsh B. C., Farrington D. P. Making Public Places Safer: Surveillance and Crime Prevention. New York: Oxford University Press. 2009. 176 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=lALLlGzyD24C&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

441. What is «Crime Prevention Through Environmental Design»? Crime Prevention Through Environmental Design. Greater Manchester Police. URL: <https://designforsecurity.org/crime-prevention-through-environmental-design/>.

442. Willis J. J., Mastrofski S. D., Kochel T. R. Maximizing the Benefits of Reform: Integrating Compstat and Community Policing in America. Washington,

D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2010. 64 p.

443. Wilson R. E. Place as the Focal Point: Developing a Theory for the DDACTS Model. *Geography Public Safety. A Quarterly Bulletin of Applied Geography for the Study of Crime & Public Safety*. 2010. Vol. 2, Issue 3. 2 p.

444. Xu Y., Fiedler M. L., Flaming K. H. Discovering the Impact of Community Policing: The Broken Windows Thesis, Collective Efficacy, and Citizens Judgment. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 2005. Vol. 42. Is. 2, P. 147–186. URL: <https://doi.org/10.1177/0022427804266544>.

445. Yang S-M. Social disorder and physical disorder at places. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Springer. New York. 2014. P. 4922–4932.

446. Yurii Yelaiev, Ihor Fedchak, Volodymyr Senyk, Dmytro Tymchyshyn & Pavlo Nazarenko. Effectiveness of Forensic Computer Modeling for Predicting Wartime Crimes. *Pakistan Journal of Criminology* Vol. 16, No. 02, April—June 2024 (601-618). <https://doi.org/10.62271/pjc.16.2.601.618>.

447. Zimring F. E., Hawkins G. J. Deterrence: The Legal Threat in Crime Control. *American Journal of Sociology*. 1974. Vol. 79, Number 6.

448. Zink R. The trouble with CompStat. *The PBA magazine*. 2009. New York's
Finest.
URL: <https://web.archive.org/web/20070427135737/http://www.nycpba.org/publications/mag-04-summer/compstat.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

**для опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів органів
Національної поліції**

Шановні колеги! У Львівському державному університеті внутрішніх справ проводиться дослідження з метою вивчення теорії та практики застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності. При цьому важливим є врахування Вашого досвіду, знань та позиції щодо сутності, змісту та ефективності таких моделей у проактивній правоохоронній діяльності.

1. З огляду на те, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) Intelligence-Led Policing (ILP) є моделлю управління діяльністю, у межах якої дані про скоєні злочини та їх поглиблений аналіз мають ключове значення для функціонування системи прийняття рішень щодо упереджувального впливу на прояви тяжких та особливо тяжких злочинів та кримінальної активності, яка носить організований, системний характер, як Ви вважаєте, чи може така модель бути ефективною при реалізації управлінської місії керівної ланки правоохоронного органу?

1. так, може бути ефективною;
2. може, проте частково;
3. не може;
4. така модель може бути доповненням до сталих, сформованих методів здійснення управлінської діяльності у сфері правоохоронної діяльності.

2. Як Ви вважаєте, чи є перспективним напрямом організації правоохоронної діяльності визначення стратегій боротьби з тяжкими злочинами та організованою злочинністю через застосування методологій оцінки ризиків та загроз?

1. так;
2. більше так, ніж ні;
3. більше ні ніж так;
4. ні;
5. складно відповісти.

3. Чи достатньо повно, на Вашу думку, визначає зміст моделі поліцейської діяльності керованої розвідувальною аналітикою (Intelligence-Led Policing, ILP) наступне визначення: збір та аналіз криміногенних даних, які підлягають кримінальному аналітичному дослідженню для підготовки на їх основі

аналітичних (розвідувальних) даних, які використовуються для ідентифікації та прогнозування ризиків, що є основою для організації управління та прийняття рішень про спрямування дій та заходів а також раціонального розподілу правоохоронних ресурсів?

1. так, достатньо повно;
2. частково;
3. неповно;
4. складно відповісти.

4. У моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) Intelligence-Led Policing (ILP) кримінальний аналіз відіграє ключову роль і здійснюється шляхом збору, аналізу та інтерпретації даних про злочини, осіб, причетних до злочинної діяльності, злочинні тенденції та іншу криміногенну інформацію, що дозволяє розуміти стан та прогнозувати тенденції руху злочинності, виявляти злочинні шаблони та ідентифікувати злочинців, дозволяє виявляти слабкі місця в системі правоохоронних заходів та розробляє ефективні заходи для їх усунення. Який, на Вашу думку, приблизний за обсягом у відсотковому співвідношенні потенціал такої моделі правоохоронної діяльності у організації здійснення запобігання злочинності Ви вбачаєте?

1. 75-100%;
2. 50-75%;
3. 25-50%;
4. 0-25%.

5. Як Ви вважаєте, чи важливо співробітникам поліції під час виконання службових обов'язків уміти застосовувати прогнозування (виявлення закономірностей у відомостях криміногенного характеру, щоб передбачити з певною мірою вірогідності майбутні тенденції), щоб заздалегідь ідентифікувати приблизний час, місце, або осіб, які матимуть відношення до кримінальної активності?

1. Дуже важливо;
2. Важливо;
3. Не дуже важливо;
4. Не важливо.

6. Чи вважаєте Ви за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо), опираючись на відомості, отримані кримінальними аналітиками під час прогнозування розвитку подій у майбутньому на основі аналізу наявної криміногенної інформації?

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;

3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;
4. Складно відповісти.

7. Чи вважаєте Ви за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо), опираючись на відомості, отримані кримінальними аналітиками під час прогнозування розвитку подій у майбутньому на основі аналізу наявної криміногенної інформації?

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;
3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;
4. Складно відповісти.

8. Проактивна (упереджувальна) модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) як основний домінуючий протиправну поведінку чинник визначає характеристики місця або місцевості, де спостерігається скупчення кримінальних інцидентів та дорожньо-транспортних пригод. Чи, на Вашу думку, доцільно застосовувати правоохоронні ресурси (людські, фінансові, технічні тощо) для впливу на такі місця з метою упереджувального (запобіжного) впливу на поширення злочинності?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

9. Чи згодні Ви з твердженням про те, що місце, або місцевість не тільки надає можливість реалізації кримінальної події, але також обумовлює цю подію через можливість уникнути злочинцем викриття, що у подальшому породжує нові прояви протиправної поведінки?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

10. Чи вважаєте Ви за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо), опираючись на відомості про місця концентрації протиправної поведінки та ДТП?

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;
3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;

3. Складно відповісти.

11. Модель підзвітності CompStat реалізовується шляхом поглибленого аналізу криміногенних даних для виявлення закономірностей та тенденцій злочинів і проблем із подальшим швидким виділенням особового складу та ресурсів для вжиття цільових заходів реагування. Управлінська підзвітність (керівники вищого рівня у взаємодії з місцевими керівниками) застосовується для того, щоб обрати найбільш ефективні заходи реагування на конкретні проблеми для стабілізації криміногенної ситуації, або оперативної обстановки. Як Ви вважаєте, чи доцільно організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо) шляхом застосування моделі підзвітності CompStat?

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;
3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;
4. Складно відповісти.

12. Організаційно модель підзвітності CompStat реалізовується під час проведення розширених нарад керівників усіх рівнів правоохоронного органу, які супроводжуються оприлюдненням даних про криміногенну обстановку у конкретній територіальній одиниці. Статистичні відомості про криміногенну ситуацію та інші дотичні до них відомості, інформація про проблеми ділянки проектується на екрани під час CompStat наради, а також керівники надають відповіді на запитання про те, з якими проблемами вони мають справу. Крім того, створюються електронні карти, щоб показати географічну концентрацію кримінальної активності на території діяльності поліції. Також заслуховують профіль поліцейського керівника, а також інші характеристики адміністративно-територіальної одиниці (наприклад, демографічні дані, соціально-економічні дані тощо). Таким чином з від и на нарадах CompStat слугують основою для демонстрації керівниками їхнього розуміння проблем злочинності у їхніх територіальних одиницях з метою обговорення та розроблення з вищим керівництвом та іншими присутніми керівниками стратегії подальшої діяльності з протидії поширенню злочинності. На наступній нараді CompStat керівник повинен продемонструвати, як визначена стратегія дій реалізовується. *Чи може на Вашу думку така модель організації діяльності становити потенціал для підвищення рівня ефективності упереджувальної (запобіжної) правоохоронної діяльності?*

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;
3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;

4. Така модель заохочує маніпулювання статистикою через невпинний тиск з боку керівників вищого рівня
5. Складно відповісти.

13. Під час наради CompStat готується та заслуховується профіль керівника. Це допомагає вищим керівникам ретельно перевіряти ефективність керівників за різними важливими змінними діяльності. Профілі містять інформацію про дату призначення керівника підрозділу та роки діяльності, ос від у та спеціальну підготовку, яку керівник здобув, рейтинг роботи підрозділу, який керівник очолював раніше. Кожен профіль також включає деякі статистичні дані, що не стосуються злочинів: кількість понаднормової роботи, кількість аварій на транспорті у органі чи підрозділі, рівень відсутності через хворобу та травми під час виконання службових обов'язків, а також кількість скарг громадян на підлеглих. Також включені демографічні дані громади та інформація про особовий склад підрозділу поліції. За допомогою цих даних старші керівники можуть відстежувати та оцінювати, як керівники «на місцях» мотивують та керують своїми кадровими ресурсами та наскільки ефективно вони вирішують важливі проблеми органу чи підрозділу. Профіль керівника також виконує роль мотиваційного інструменту; суб'єкти профілю знайомі з критеріями, що використовуються для їх оцінки, що дозволяє їм контролювати та порівнювати свій власний успіх у досягненні цілей ефективності з досягненнями інших. *Чи доцільно було б, на Вашу думку, таку практику застосовувати у організаційній діяльності правоохоронних органів України?*

1. Так, доцільно;
2. Ні, не доцільно;
3. Складно відповісти.

14. Концептуально модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing) охоплює три основні процеси: 1) залучення громадян до виявлення та вирішення проблем громадської безпеки; 2) децентралізація прийняття рішень для вироблення відповідей на локально визначені проблеми; 3) застосування заходів вирішення конкретних проблем. Як Ви вважаєте, чи може такий підхід сприяти підвищенню ефективності упереджувальної правоохоронної діяльності?

1. Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;
2. Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим упереджувальним (профілактичним) потенціалом;
3. Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності не володіє таким потенціалом;
4. Складно відповісти.

15. Організаційним елементом моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing) є застосування методології вирішення проблем SARA. З практичної точки зору на етапі

сканування (S) середовища виявляється проблема, або кримінальна активність. На етапі *аналізу* (A) досліджується, що стало причиною такої активності чи конкретної ситуації (усвідомлення сутності). На етапі *реагування* (R) розробляється та реалізовується план контрзаходів (вирішення проблеми). Нарешті, на етапі *оцінки* (A) вимірюється вплив відповіді та визначається, чи проблему було вирішено (визначення рівня ефективності вирішення проблеми). Чи ефективною, на Вашу думку, є дана модель для виявлення та нейтралізації проблем злочинності?

1. Так;
2. Більше так, ніж ні
3. Більше ні, ніж так.
4. Ні.

16. Організаційним елементом моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing) є застосування методології вирішення проблем через використання SWOT-аналізу. Назва цього методу походить від перших літер сфери чинників, які підпадають під аналіз. Strengths (S – сильні сторони) Weaknesses (W – слабкі сторони) Opportunities (O – можливості) та Threats (T – загрози). SWOT-аналіз – це групування факторів середовища функціонування правоохоронного органу на зовнішні та внутрішні, їх аналіз із позиції визначення позитивного чи негативного впливу на діяльність правоохоронного органу. Проведення SWOT-аналізу створює передумови розроблення окремих стратегій діяльності, зокрема: 1) підтримка та розвиток сильних сторін правоохоронного органу використовуючи можливості зовнішнього середовища; 2) боротьба із загрозами використовуючи внутрішній потенціал; 3) використання можливостей для нейтралізації слабких сторін; 4) зміцнення правоохоронного органу та нейтралізація потенційних загроз від зовнішнього середовища. Чи ефективною, на Вашу думку, є дана модель для виявлення та нейтралізації проблем злочинності?

1. Так;
2. Більше так, ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

17. У розгорнутому форматі процес діагностики проблем та розробки рішень у моделі проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing) складається з таких етапів: 1) ретельне дослідження ситуації; 2) чітке формулювання проблеми; 3) вибір конкретної проблеми для реагування (реакції); 4) збір та обробка даних про проблему; 5) аналіз причин виникнення проблеми; 6) розробка плану вирішення проблеми; 7) перевірка (тестування) плану вирішення проблеми; 8) оцінка результату перевірки (тестування) способу вирішення проблеми; 9) впровадження рішення у реалізацію; оцінка якості процесу реалізації рішення проблеми, а згодом – перехід до наступної

проблеми. Як Ви вважаєте, такий процес дослідження та вирішення проблем може здійснити позитивний вплив на стан протидії поширенню злочинності?

1. Так;
2. Більше так, ніж ні
3. Більше ні, ніж так.
4. Ні;
5. Складно відповісти.

18. Практикою реалізації положень моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) напрацьованого певний досвід вирішення окремих проблем, яким властиво повторюватись за певних обставин. Усі методи попередження ситуаційної злочинності поділено на п'ять категорій: 1) вжити заходів, щоб збільшити зусилля злочинців для вчинення протиправних дій; 2) підвищити ризики того, що злочинці будуть викриті у разі спроби вчинення протиправних дій; 3) зменшити користь (винагороду), яку отримують злочинці, якщо вони вчиняють злочин; 4) зменшити кількість обставин (провокативних факторів), які можуть спонукати людей до протиправних дій; 5) вилучити виправдання (прибрати виправдання, спростивши дотримання закону та надаючи людям нагадування про його дотримання). Як Ви вважаєте, чи достатніми є такі методи запобігання виникненню проблем злочинності?

1. Так;
2. Більше так, ніж ні
3. Більше ні, ніж так.
4. Ні;
5. Складно відповісти.

19. Модель «Проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності» (Problem-Oriented Policing) спрямована на подолання головних причин злочинності та порушення публічного порядку. Методологія проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності полягає в пошуку цих основних причин (проблем), їх детальному аналізі, пропозиції оптимальних рішень, а також оцінці ефективності цих рішень, щодо нейтралізації проблем. Чи володіє, на Вашу думку, така модель потенціалом підвищення ефективності правоохоронної діяльності?

1. Так;
2. Більше так, ніж ні
3. Більше ні, ніж так.
4. Ні.

20. Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows” визначає причинно-наслідковий зв'язок між моральним і фізичним розладом та виникненням більш серйозної злочинності. За такого підходу поліція звертає увагу на дрібні правопорушення, такі як зловживання алкогольними напоями, пошкодження майна, дрібні хуліганства з метою запобігання вчиненню більш

серйозних злочинів. Як Ви вважаєте, чи існує такий причинно-наслідковий зв'язок?

1. Так, існує;
2. Можливо існує;
3. Не існує;
4. Складно відповісти.

21. Чи можливо, на Вашу думку, досягти профілактичного ефекту (зниження рівня злочинності) через зосередження роботи поліції на дрібних правопорушеннях (наприклад, покинута без нагляду власність, протиправна поведінка молоді, поширення сміття, графіті у публічних місцях тощо)?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

22. Як Ви вважаєте, чи можна стверджувати, що застосування положень моделі «Broken Windows», яка реалізовується через посилену співпрацю поліції з представниками громадськості, органів влади та самоврядування з метою усунення ознак безладу на території функціонування правоохоронного органу може справляти позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

23. Чи згодні Ви з твердженням про те, що продумана просторова організація території, місцевості, або місця може збільшити розуміння злочинцем ймовірності виявлення та затримання, що, як відомо, є чи не найбільшим стримуючим поширення злочинності чинником?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

24. Знаючи те, що профілактика виникнення та обмеження поширення злочинності за допомогою просторового (екологічного) проектування (модель CPTED) спрямована на виявлення умов середовища, простору, або місця, що створюють можливості для скоєння кримінальних правопорушень, з метою зміни цих умов, щоб ускладнити, або унеможливити вчинення протиправної поведінки, чи вважали би Ви за доцільне використовувати ресурси правоохоронних органів на такий напрям профілактики?

1. Так;

2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

25. Принципами функціонування моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є:

1. територіальність *(використання фізичних атрибутів (характеристик) для окреслення меж простору та вираження позитивного сприйняття власності на простір, місцевість, або об'єкт нерухомості);*
2. нагляд *(фізична здатність бачити, що відбувається);*
3. контроль доступу *(злочинець не повинен наважуватися, або мати можливість потрапити на територію, у будівлю, або простір з протиправною метою);*
4. загартування цілі *(фізична безпека має бути такою, щоб ускладнити проникнення до будівлі чи простору зі злочинною метою);*
5. імідж та підтримка *(йдеться про те, чи існує застереження (побоювання) перебування у певних місцях. Територія не повинна виглядати занедбаною або недоглянутою);*
6. сприяння позитивному використанню *(створення середовища, яке збільшує ймовірність того, що територією скористаються законотримуючі громадяни);*
7. підтримка активності *(підтримка активності розміщує будь-яку активну присутність людей у місці, щоб люди стали частиною простору, створюючи «природне спостереження»).*

Як Ви вважаєте, послідовна реалізація таких принципів може призвести до того, що простір буде більш захищеним, що суттєво ускладнить прояви протиправних дій зі сторони злочинців, і таким чином дозволить підвищити профілактичний ефект?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

26. Концепція проактивної моделі правоохоронної діяльності у гарячих точках (Hot Spots Policing) полягає у тому, що підготовлені карти “гарячих точок” прояву злочинності можуть сприяти побудові раціональних управлінських рішень керівниками для визначення місць застосування профілактичних (упереджувальних) заходів, якщо підготовка цих карт опирається на професійний досвід та знання, і перевірену, достовірну криміногенну інформацію. Як Ви вважаєте, чи доцільно приймати рішення про застосування ресурсів, сил та засобів поліції з упереджувальною метою опираючись на відомості, отримані у результаті застосування картографування кримінальної активності?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

27. Як Ви вважаєте, чи можна досягти відчутного профілактичного (запобіжного) ефекту шляхом застосування заходів з охорони місць, яким властива підвищена, порівняно з іншими місцями, ураженість кримінальними проявами (до прикладу: посилене патрулювання, збільшення часу видимої присутності поліції у таких місцях; аналіз кримінальних проблем з метою розробки індивідуальних відповідей)?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

28. Чи згодні Ви з твердженням про те, що загалом діяльність поліції у “гарячих точках” є важливою стратегією для покращення безпеки та зменшення злочинності на території діяльності окремих правоохоронних органів?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

29. Поліцейська діяльність заснована на доказах (ЕВР) передбачає, що практика поліції повинна базуватися на наукових дослідженнях явища злочинності та супутніх їй чинників з метою визначення того, які заходи дозволяють досягати найкращого результату (що працює найкраще). Така концепція підкреслює цінність, яку наукові дослідження можуть привнести у практичну діяльність співробітників поліції та керівникам підрозділів усіх рівнів. Як Ви вважаєте, чи володіє модель поліцейської діяльності заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – ЕВР) потенціалом підвищення ефективності правоохоронної діяльності?

- Так;
- Більше так ніж ні;
- Більше ні, ніж так;
- Ні;
- Складно відповісти.

30. Модель поліцейської діяльності заснованої на доказах (ЕВР) можна використовувати для вимірювання якості роботи поліції та оцінювання результативності застосування сил та засобів у протидії злочинності. Це один із

способів дослідження якості управління та оцінки практичної діяльності поліції з метою формування найкращої практики. Чи доцільно, на Вашу думку, здійснювати наукові дослідження у даному напрямі?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

31. У найкоротшому розумінні модель поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР) – це визначення успіху різних практик (які практики діяльності поліції найкраще вплинуть на досягнення результату) з врахуванням існуючих ризиків. Такі дослідження мають бути доступними для співробітників поліції як інституційна пам'ять про відсоток успіхів і невдач для різних заходів реагування. Чи доречно, на Вашу думку, володіти такими відомостями співробітникам поліції?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

32. Модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” є концепцією охорони правопорядку, яка відповідає суті принципів теорії стримування. Теорія стримування стверджує, що злочину можна запобігти, якщо потенційні правопорушники усвідомлять, що витрати на вчинення злочину переважають вигоди, особливо якщо викриття злочину є неминучим. Логіка концепції полягає в тому, що насильницькі злочини, злочини, пов'язані з використанням зброї та розповсюдженням наркотичних речовин тощо, можуть бути обмежені у поширенні шляхом виявлення правопорушників, і після їх ідентифікації, вони отримують пряме та чітке повідомлення, спрямоване на те, щоб утримати їх від майбутньої злочинної поведінки. Це повідомлення інформує порушника що поліція, кримінально-виконавча служба та громадськість знають про їх незаконну діяльність, і якщо вони продовжуватимуть брати участь у такій поведінці, тоді до них будуть застосовані швидкі та неминучі юридичні санкції. Повідомлення про застосування неминучих, негайних та інтенсивних заходів у відповідь зі сторони правоохоронних органів до правопорушників є основним повідомленням концепції цілеспрямованого стримування “Pulling Levers”. Якщо цільові порушники відповідають позитивно, їм надається різноманітність можливостей соціальних послуг. Якщо вони не відреагують позитивно, і не прислухаються до повідомлення про стримування, до них застосовують низку примусових заходів. Ці примусові заходи є «важелями», за які можна «потягнути» у відповідь на триваючу злочинну поведінку правопорушників (йдеться про всі доступні важелі, офіційні чи неформальні, для стримування правопорушників).

Як Ви вважаєте, чи можна досягти підвищення рівня ефективності правоохоронної діяльності використовуючи положення моделі цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” до злочинців, які становлять підвищений оперативний інтерес та ведуть антисоціальний спосіб життя?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні;
5. Складно відповісти.

33. У практичному розумінні модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” включає такі компоненти: 1. Вибір конкретної злочинної проблеми (наприклад, поширення наркотичних речовин). 2. Формування міжвідомчої робочої групи, до складу якої можуть входити представники правоохоронних органів, соціальних служб та представників громадськості. 3. Проведення досліджень, які значною мірою будуються на досвіді співробітників поліції, які працюють “на території”, щоб ідентифікувати основних правопорушників, групи правопорушників, та вивчення специфіки їхньої поведінки та закономірностей існування. 4. Розробка спеціальної правоохоронної операції (відповіді) щодо правопорушників, або їх груп, яка передбачає різноманітні санкції використовуючи будь-які законні інструменти (або важелі), щоб зупинити продовження протиправної поведінки (“потягнути важелі”). 5. Зіставлення цих правоохоронних операцій із паралельними зусиллями щодо надання послуг (зосередження зусиль соціальних служб і громадських ресурсів на цільових правопорушниках, щоб відповідати превентивним зусиллям правоохоронних органів). 6. Безпосереднє та неодноразове спілкування з правопорушниками чи групами правопорушників, щоб повідомити їм що вони перебувають під особливим контролем, і щоб вони зрозуміли, чому до них прикута особлива увага. Як Ви вважаєте, чи можна обмежувати поширення злочинності, застосовуючи такі компоненти?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

34. Модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” спрямована на організацію застосування послуг, допомоги та підтримки тим представникам злочинного світу, хто став на шлях виправлення. Таким чином, концепція містить як обов’язкову складову стратегію соціального обслуговування. Як Ви вважаєте, чи можна досягти запобіжного ефекту без застосування соціальної підтримки особам, які стають на шлях виправлення?

1. Так;
2. Більше так ніж ні;
3. Більше ні, ніж так;
4. Ні.

Ваші відповіді будуть оброблені конфіденційно, і їх використовуватимуть лише для наукового дослідження. Дякуємо за вашу участь!

Додаток Б

Підсумки анкетування щодо концептуальних та практичних аспектів застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності

Анкетування проведено серед слідчих та працівників оперативних підрозділів органів Національної поліції з восьми областей: Вінницької, Київської, Львівської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Хмельницької.

Загалом в анкетуванні взяли участь 160 респондентів, з них 55 слідчих органів досудового розслідування і 105 працівників оперативних підрозділів Національної поліції.

1. З огляду на те, що модель здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) Intelligence-Led Policing (ILP) є моделлю управління діяльністю, у межах якої дані про скоєні злочини та їх поглиблений аналіз мають ключове значення для функціонування системи прийняття рішень щодо упереджувального впливу на прояви тяжких та особливо тяжких злочинів та кримінальної активності, яка носить організований, системний характер, як Ви вважаєте, чи може така модель бути ефективною при реалізації управлінської місії керівної ланки правоохоронного органу?

так, може бути ефективною;	77	48 %
може, проте частково;	56	35 %
не може;	0	0 %
така модель може бути доповненням до сталих, сформованих методів здійснення управлінської діяльності у сфері правоохоронної діяльності.	27	17 %

2. Як Ви вважаєте, чи є перспективним напрямом організації правоохоронної діяльності визначення стратегій боротьби з тяжкими злочинами та організованою злочинністю через застосування методологій оцінки ризиків та загроз?

так;	63	39 %
більше так, ніж ні;	70	44 %
більше ні ніж так;	6	4 %
ні;	0	0 %
складно відповісти.	21	13 %

3. Чи достатньо повно, на Вашу думку, визначає зміст моделі поліцейської діяльності керованої розвідувальною аналітикою (Intelligence-Led Policing, ILP) наступне визначення: збір та аналіз криміногенних даних, які підлягають кримінальному аналітичному дослідженню для підготовки на їх основі аналітичних (розвідувальних) даних, які використовуються для ідентифікації та

прогнозування ризиків, що є основою для організації управління та прийняття рішень про спрямування дій та заходів а також раціонального розподілу правоохоронних ресурсів?

так, достатньо повно;	92	57 %
частково;	62	39 %
неповно;	0	0%
складно відповісти.	6	4 %

4. У моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) Intelligence-Led Policing (ILP) кримінальний аналіз відіграє ключову роль і здійснюється шляхом збору, аналізу та інтерпретації даних про злочини, осіб, причетних до злочинної діяльності, злочинні тенденції та іншу криміногенну інформацію, що дозволяє розуміти стан та прогнозувати тенденції руху злочинності, виявляти злочинні шаблони та ідентифікувати злочинців, дозволяє виявляти слабкі місця в системі правоохоронних заходів та розробляє ефективні заходи для їх усунення. Який, на Вашу думку, приблизний за обсягом у відсотковому співвідношенні потенціал такої моделі правоохоронної діяльності у організації здійснення запобігання злочинності Ви вбачаєте?

75-100%;	27	17 %
50-75%;	112	70 %
25-50%;	21	13 %
0-25%.	0	0 %

5. Як Ви вважаєте, чи важливо співробітникам поліції під час виконання службових обов'язків уміти застосовувати прогнозування (виявлення закономірностей у відомостях криміногенного характеру, щоб передбачити з певною мірою вірогідності майбутні тенденції), щоб заздалегідь ідентифікувати приблизний час, місце, або осіб, які матимуть відношення до кримінальної активності?

Дуже важливо;	28	17 %
Важливо;	118	74 %
Не дуже важливо;	14	9 %
Не важливо.	0	0 %

6. Чи вважаєте Ви за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо), опираючись на відомості, отримані кримінальними аналітиками під час прогнозування розвитку подій у майбутньому на основі аналізу наявної криміногенної інформації?

Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;	71	44 %
Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним	83	52 %

потенціалом;		
Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;	6	4 %
Складно відповісти.	0	0 %

7. Чи згодні Ви з твердженням про те, що модель діяльності поліції, що ґрунтується на основі прогнозів (Predictive Policing, PredPol) формує інструментарій, застосування якого може сприяти позитивному ситуативному впливу (підвищення ефективності та результативності дій органів та підрозділів поліції) на стан криміногенної ситуації як на поточний час, так і у перспективі?

Так;	69	43 %
Більше так ніж ні;	56	35 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні.	14	9%

8. Проактивна (упереджувальна) модель здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) як основний домінуючий протиправну поведінку чинник визначає характеристику місця або місцевості, де спостерігається скопчення кримінальних інцидентів та дорожньо-транспортних пригод. Чи, на Вашу думку, доцільно застосовувати правоохоронні ресурси (людські, фінансові, технічні тощо) для впливу на такі місця з метою упереджувального (запобіжного) впливу на поширення злочинності?

Так;	49	31 %
Більше так ніж ні;	83	52 %
Більше ні, ніж так;	15	9 %
Ні.	13	8 %

9. Чи згодні Ви з твердженням про те, що місце, або місцевість не тільки надає можливість реалізації кримінальної події, але також обумовлює цю подію через можливість уникнути злочинцем викриття, що у подальшому породжує нові прояви протиправної поведінки?

Так;	56	35 %
Більше так ніж ні;	69	43 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні.	14	9 %

10. Чи вважаєте Ви за доцільне організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо), опираючись на відомості про місця концентрації протиправної поведінки та ДТП?

Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;	77	48 %
Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним	56	35 %

потенціалом;		
Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;	27	17 %
Складно відповісти.	0	0 %

11. Модель підзвітності CompStat реалізовується шляхом поглибленого аналізу криміногенних даних для виявлення закономірностей та тенденцій злочинів і проблем із подальшим швидким виділенням особового складу та ресурсів для вжиття цільових заходів реагування. Управлінська підзвітність (керівники вищого рівня у взаємодії з місцевими керівниками) застосовується для того, щоб обрати найбільш ефективні заходи реагування на конкретні проблеми для стабілізації криміногенної ситуації, або оперативної обстановки. Як Ви вважаєте, чи доцільно організовувати заходи щодо запобігання проявам кримінальної активності застосовуючи ресурси правоохоронних органів (людські, фінансові, технічні тощо) шляхом застосування моделі підзвітності CompStat?

Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;	78	49 %
Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;	62	39 %
Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;	7	4 %
Складно відповісти.	13	8 %

12. Організаційно модель підзвітності CompStat реалізовується під час проведення розширених нарад керівників усіх рівнів правоохоронного органу, які супроводжуються оприлюдненням даних про криміногенну обстановку у конкретній територіальній одиниці. Статистичні відомості про криміногенну ситуацію та інші дотичні до них відомості, інформація про проблеми ділянки проектується на екрани під час CompStat наради, а також керівники надають відповіді на запитання про те, з якими проблемами вони мають справу. Крім того, створюються електронні карти, щоб показати географічну концентрацію кримінальної активності на території діяльності поліції. Також заслуховують профіль поліцейського керівника, а також інші характеристики адміністративно-територіальної одиниці (наприклад, демографічні дані, соціально-економічні дані тощо). Таким чином звіти на нарадах CompStat слугують основою для демонстрації керівниками їхнього розуміння проблем злочинності у їхніх територіальних одиницях з метою обговорення та розроблення з вищим керівництвом та іншими присутніми керівниками стратегії подальшої діяльності з протидії поширенню злочинності. На наступній нараді CompStat керівник повинен продемонструвати, як визначена стратегія дій реалізовується. *Чи може на Вашу думку така модель організації діяльності становити потенціал для підвищення рівня ефективності упереджувальної (запобіжної) правоохоронної діяльності?*

Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;	69	43 %
Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим профілактичним потенціалом;	69	43 %
Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності безперспективний;	14	9 %
Така модель заохочує маніпулювання статистикою через невпинний тиск з боку керівників вищого рівня	8	5 %
Складно відповісти.	0	0 %

13. Під час наради CompStat готується та заслуховується профіль керівника. Це допомагає вищим керівникам ретельно перевіряти ефективність керівників за різними важливими змінними діяльності. Профілі містять інформацію про дату призначення керівника підрозділу та роки діяльності, ос від у та спеціальну підготовку, яку керівник здобув, рейтинг роботи підрозділу, який керівник очолював раніше. Кожен профіль також включає деякі статистичні дані, що не стосуються злочинів: кількість понаднормової роботи, кількість аварій на транспорті у органі чи підрозділі, рівень відсутності через хворобу та травми під час виконання службових обов'язків, а також кількість скарг громадян на підлеглих. Також включені демографічні дані громади та інформація про особовий склад підрозділу поліції. За допомогою цих даних старші керівники можуть відстежувати та оцінювати, як керівники «на місцях» мотивують та керують своїми кадровими ресурсами та наскільки ефективно вони вирішують важливі проблеми органу чи підрозділу. Профіль керівника також виконує роль мотиваційного інструменту; суб'єкти профілю знайомі з критеріями, що використовуються для їх оцінки, що дозволяє їм контролювати та порівнювати свій власний успіх у досягненні цілей ефективності з досягненнями інших. *Чи доцільно було б, на Вашу думку, таку практику застосовувати у організаційній діяльності правоохоронних органів України?*

Так, доцільно;	83	52 %
Ні, не доцільно;	42	26 %
Складно відповісти.	35	22 %

14. Концептуально модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing) охоплює три основні процеси: 1) залучення громадян до виявлення та вирішення проблем громадської безпеки; 2) децентралізація прийняття рішень для вироблення відповідей на локально визначені проблеми; 3) застосування заходів вирішення конкретних проблем. Як Ви вважаєте, чи може такий підхід сприяти підвищенню ефективності упереджувальної правоохоронної діяльності?

Так, вважаю, що це перспективний напрям організації правоохоронної діяльності;	91	57 %
Вважаю, що даний напрям організації правоохоронної діяльності володіє обмеженим упереджувальним	35	22 %

(профілактичним) потенціалом;		
Ні, вважаю, що даний напрям організації діяльності не володіє таким потенціалом;	13	8 %
Складно відповісти.	21	13 %

15. Організаційним елементом моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing) є застосування методології вирішення проблем SARA. З практичної точки зору на етапі *сканування* (S) середовища виявляється проблема, або кримінальна активність. На етапі *аналізу* (A) досліджується, що стало причиною такої активності чи конкретної ситуації (усвідомлення сутності). На етапі *реагування* (R) розробляється та реалізовується план контрзаходів (вирішення проблеми). Нарешті, на етапі *оцінки* (A) вимірюється вплив відповіді та визначається, чи проблему було вирішено (визначення рівня ефективності вирішення проблеми). Чи ефективною, на Вашу думку, є дана модель для виявлення та нейтралізації проблем злочинності?

Так;	64	40 %
Більше так, ніж ні	50	31 %
Більше ні, ніж так.	46	29 %
Ні.	0	0 %

16. Організаційним елементом моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing) є застосування методології вирішення проблем через використання SWOT-аналізу. Назва цього методу походить від перших літер сфери чинників, які підпадають під аналіз. Strengths (S – сильні сторони) Weaknesses (W – слабкі сторони) Opportunities (O – можливості) та Threats (T – загрози). SWOT-аналіз – це групування факторів середовища функціонування правоохоронного органу на зовнішні та внутрішні, їх аналіз із позиції визначення позитивного чи негативного впливу на діяльність правоохоронного органу. Проведення SWOT-аналізу створює передумови розроблення окремих стратегій діяльності, зокрема: 1) підтримка та розвиток сильних сторін правоохоронного органу використовуючи можливості зовнішнього середовища; 2) боротьба із загрозами використовуючи внутрішній потенціал; 3) використання можливостей для нейтралізації слабких сторін; 4) зміцнення правоохоронного органу та нейтралізація потенційних загроз від зовнішнього середовища. Чи ефективною, на Вашу думку, є дана модель для виявлення та нейтралізації проблем злочинності?

Так;	58	36 %
Більше так, ніж ні;	61	38 %
Більше ні, ніж так;	35	22 %
Ні;	6	4 %
Складно відповісти.	0	0 %

17. У розгорнутому форматі процес діагностики проблем та розробки рішень у моделі проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing) складається з таких етапів: 1) ретельне дослідження ситуації; 2) чітке формулювання проблеми;

3) вибір конкретної проблеми для реагування (реакції); 4) збір та обробка даних про проблему; 5) аналіз причин виникнення проблеми; 6) розробка плану вирішення проблеми;

7) перевірка (тестування) плану вирішення проблеми; 8) оцінка результату перевірки (тестування) способу вирішення проблеми; 9) впровадження рішення у реалізацію; 10) оцінка якості процесу реалізації рішення проблеми, а згодом – перехід до наступної проблеми.

Як Ви вважаєте, такий процес дослідження та вирішення проблем може здійснити позитивний вплив на стан протидії поширенню злочинності?

Так;	58	36 %
Більше так, ніж ні	63	39 %
Більше ні, ніж так.	13	8 %
Ні;	14	9 %
Складно відповісти.	12	8 %

18. Практикою реалізації положень моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) напрацьованого певний досвід вирішення окремих проблем, яким властиво повторюватись за певних обставин. Усі методи попередження ситуаційної злочинності поділено на п'ять категорій:

1) вжити заходів, щоб збільшити зусилля злочинців для вчинення протиправних дій;

2) підвищити ризики того, що злочинці будуть викриті у разі спроби вчинення протиправних дій;

3) зменшити користь (винагороду), яку отримують злочинці, якщо вони вчиняють злочин;

4) зменшити кількість обставин (провокативних факторів), які можуть спонукати людей до протиправних дій;

5) вилучити виправдання (прибрати виправдання, спростивши дотримання закону та надаючи людям нагадування про його дотримання).

Як Ви вважаєте, чи достатніми є такі методи запобігання виникненню проблем злочинності?

Так;	56	35 %
Більше так, ніж ні	70	44 %
Більше ні, ніж так.	21	13 %
Ні;	0	0 %
Складно відповісти.	13	8 %

19. Модель «Проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності» (Problem-Oriented Policing) спрямована на подолання головних причин злочинності та порушення публічного порядку. Методологія проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності полягає в пошуку цих основних причин (проблем), їх

детальному аналізу, пропозиції оптимальних рішень, а також оцінці ефективності цих рішень, щодо нейтралізації проблем. Чи володіє, на Вашу думку, така модель потенціалом підвищення ефективності правоохоронної діяльності?

Так;	62	39 %
Більше так, ніж ні	77	48 %
Більше ні, ніж так.	21	13 %
Ні.	0	0 %

20. Модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows” визначає причинно-наслідковий зв’язок між моральним і фізичним розладом та виникненням більш серйозної злочинності. За такого підходу поліція звертає увагу на дрібні правопорушення, такі як зловживання алкогольними напоями, пошкодження майна, дрібні хуліганства з метою запобігання вчиненню більш серйозних злочинів. Як Ви вважаєте, чи існує такий причинно-наслідковий зв’язок?

Так, існує;	63	39 %
Можливо існує;	56	35 %
Не існує;	27	17 %
Складно відповісти.	14	9 %

21. Чи можливо, на Вашу думку, досягти профілактичного ефекту (зниження рівня злочинності) через зосередження роботи поліції на дрібних правопорушеннях (наприклад, покинута без нагляду власність, протиправна поведінка молоді, поширення сміття, графіті у публічних місцях тощо)?

Так;	70	44 %
Більше так ніж ні;	56	35 %
Більше ні, ніж так;	34	21 %
Ні.	0	0 %

22. Як Ви вважаєте, чи можна стверджувати, що застосування положень моделі «Broken Windows», яка реалізовується через посилену співпрацю поліції з представниками громадськості, органів влади та самоврядування з метою усунення ознак безладу на території функціонування правоохоронного органу може справляти позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами?

Так;	50	31 %
Більше так ніж ні;	92	58 %
Більше ні, ніж так;	13	8 %
Ні;	0	0 %
Складно відповісти.	5	3 %

23. Чи згодні Ви з твердженням про те, що продумана просторова організація території, місцевості, або місця може збільшити розуміння злочинцем ймовірності виявлення та затримання, що, як відомо, є чи не найбільшим стримуючим поширення злочинності чинником?

Так;	77	48 %
Більше так ніж ні;	62	39 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні.	0	0 %

24. Знаючи те, що профілактика виникнення та обмеження поширення злочинності за допомогою просторового (екологічного) проектування (модель CPTED) спрямована на виявлення умов середовища, простору, або місця, що створюють можливості для скоєння кримінальних правопорушень, з метою зміни цих умов, щоб ускладнити, або унеможливити вчинення протиправної поведінки, чи вважали би Ви за доцільне використовувати ресурси правоохоронних органів на такий напрям профілактики?

Так;	51	32 %
Більше так ніж ні;	83	52 %
Більше ні, ніж так;	16	10 %
Ні;	6	4 %
Складно відповісти.	4	2 %

25. Принципами функціонування моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) є:

1. територіальність (використання фізичних атрибутів (характеристик) для окреслення меж простору та вираження позитивного сприйняття власності на простір, місцевість, або об'єкт нерухомості);
2. нагляд (фізична здатність бачити, що відбувається);
3. контроль доступу (злочинець не повинен наважуватися, або мати можливість потрапити на територію, у будівлю, або простір з протиправною метою);
4. загартування цілі (фізична безпека має бути такою, щоб ускладнити проникнення до будівлі чи простору зі злочинною метою);
5. імідж та підтримка (йдеться про те, чи існує застереження (побоювання) перебування у певних місцях. Територія не повинна виглядати занедбаною або недоглянутою);
6. сприяння позитивному використанню (створення середовища, яке збільшує ймовірність того, що територією скористаються законослухняні громадяни);
7. підтримка активності (підтримка активності розміщує будь-яку активну присутність людей у місці, щоб люди стали частиною простору, створюючи «природне спостереження»).

Як Ви вважаєте, послідовна реалізація таких принципів може призвести до того, що простір буде більш захищеним, що суттєво ускладнить прояви

протиправних дій зі сторони злочинців, і таким чином дозволить підвищити профілактичний ефект?

Так;	50	31 %
Більше так ніж ні;	83	52 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні;	6	4 %
Складно відповісти.	0	0 %

26. Концепція проактивної моделі правоохоронної діяльності у гарячих точках (Hot Spots Policing) полягає у тому, що підготовлені карти “гарячих точок” прояву злочинності можуть сприяти побудові раціональних управлінських рішень керівниками для визначення місць застосування профілактичних (упереджувальних) заходів, якщо підготовка цих карт опирається на професійний досвід та знання, і перевірену, достовірну криміногенну інформацію. Як Ви вважаєте, чи доцільно приймати рішення про застосування ресурсів, сил та засобів поліції з упереджувальною метою опираючись на відомості, отримані у результаті застосування картографування кримінальної активності?

Так;	50	31 %
Більше так ніж ні;	83	52 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні;	6	4 %
Складно відповісти.	0	0 %

27. Як Ви вважаєте, чи можна досягти відчутного профілактичного (запобіжного) ефекту шляхом застосування заходів з охорони місць, яким властива підвищена, порівняно з іншими місцями, ураженість кримінальними проявами (до прикладу: посилене патрулювання, збільшення часу видимої присутності поліції у таких місцях; аналіз кримінальних проблем з метою розробки індивідуальних відповідей)?

Так;	56	35 %
Більше так ніж ні;	77	48 %
Більше ні, ніж так;	27	17 %
Ні;	0	0 %
Складно відповісти.	0	0 %

28. Чи згодні Ви з твердженням про те, що загалом діяльність поліції у “гарячих точках” є важливою стратегією для покращення безпеки та зменшення злочинності на території діяльності окремих правоохоронних органів?

Так;	49	31 %
Більше так ніж ні;	69	43 %
Більше ні, ніж так;	21	13 %
Ні;	5	3 %
Складно відповісти.	16	10 %

29. Поліцейська діяльність заснована на доказах (ЕВР) передбачає, що практика поліції повинна базуватися на наукових дослідженнях явища злочинності та супутніх їй чинників з метою визначення того, які заходи дозволяють досягати найкращого результату (що працює найкраще). Така концепція підкреслює цінність, яку наукові дослідження можуть привнести у практичну діяльність співробітників поліції та керівникам підрозділів усіх рівнів. Як Ви вважаєте, чи володіє модель поліцейської діяльності заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – ЕВР) потенціалом підвищення ефективності правоохоронної діяльності?

Так;	39	24 %
Більше так ніж ні;	88	55 %
Більше ні, ніж так;	25	16 %
Ні;	8	5 %
Складно відповісти.	0	0 %

30. Модель поліцейської діяльності заснованої на доказах (ЕВР) можна використовувати для вимірювання якості роботи поліції та оцінювання результативності застосування сил та засобів у протидії злочинності. Це один із способів дослідження якості управління та оцінки практичної діяльності поліції з метою формування найкращої практики. Чи доцільно, на Вашу думку, здійснювати наукові дослідження у даному напрямі?

Так;	35	22 %
Більше так ніж ні;	70	44 %
Більше ні, ніж так;	42	26 %
Ні;	0	0 %
Складно відповісти.	13	8 %

31. У найкоротшому розумінні модель поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР) – це визначення успіху різних практик (які практики діяльності поліції найкраще вплинуть на досягнення результату) з врахуванням існуючих ризиків. Такі дослідження мають бути доступними для співробітників поліції як інституційна пам'ять про відсоток успіхів і невдач для різних заходів реагування. Чи доречно, на Вашу думку, володіти такими відомостями співробітникам поліції?

Так;	36	22 %
Більше так ніж ні;	91	57 %
Більше ні, ніж так;	27	17 %
Ні;	6	4 %
Складно відповісти.	0	0 %

32. Модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” є концепцією охорони правопорядку, яка відповідає суті принципів теорії стримування. Теорія стримування стверджує, що злочину можна запобігти, якщо потенційні

правопорушники усвідомлять, що витрати на вчинення злочину переважають вигоди, особливо якщо викриття злочину є неминучим. Логіка концепції полягає в тому, що насильницькі злочини, злочини, пов'язані з використанням зброї та розповсюдженням наркотичних речовин тощо, можуть бути обмежені у поширенні шляхом виявлення правопорушників, і після їх ідентифікації, вони отримують пряме та чітке повідомлення, спрямоване на те, щоб утримати їх від майбутньої злочинної поведінки. Це повідомлення інформує порушника що поліція, кримінально-виконавча служба та громадськість знають про їх незаконну діяльність, і якщо вони продовжуватимуть брати участь у такій поведінці, тоді до них будуть застосовані швидкі та неминучі юридичні санкції. Повідомлення про застосування неминучих, негайних та інтенсивних заходів у відповідь зі сторони правоохоронних органів до правопорушників є основним повідомленням концепції цілеспрямованого стримування “Pulling Levers”. Якщо цільові порушники відповідають позитивно, їм надається різноманітність можливостей соціальних послуг. Якщо вони не відреагують позитивно, і не прислухаються до повідомлення про стримування, до них застосовують низку примусових заходів. Ці примусові заходи є «важелями», за які можна «потягнути» у відповідь на триваючу злочинну поведінку правопорушників (йдеться про всі доступні важелі, офіційні чи неформальні, для стримування правопорушників).

Як Ви вважаєте, чи можна досягти підвищення рівня ефективності правоохоронної діяльності використовуючи положення моделі цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” до злочинців, які становлять підвищений оперативний інтерес та ведуть антисоціальний спосіб життя?

Так;	27	17 %
Більше так ніж ні;	91	57 %
Більше ні, ніж так;	35	22 %
Ні;	0	0 %
Складно відповісти.	7	4 %

33. У практичному розумінні модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” включає такі компоненти: 1. Вибір конкретної злочинної проблеми (наприклад, поширення наркотичних речовин). 2. Формування міжвідомчої робочої групи, до складу якої можуть входити представники правоохоронних органів, соціальних служб та представників громадськості. 3. Проведення досліджень, які значною мірою будуються на досвіді співробітників поліції, які працюють “на території”, щоб ідентифікувати основних правопорушників, групи правопорушників, та вивчення специфіки їхньої поведінки та закономірностей існування. 4. Розробка спеціальної правоохоронної операції (відповіді) щодо правопорушників, або їх груп, яка передбачає різноманітні санкції використовуючи будь-які законні інструменти (або важелі), щоб зупинити продовження протиправної поведінки (“потягнути важелі”). 5. Зіставлення цих правоохоронних операцій із паралельними зусиллями щодо надання послуг (зосередження зусиль соціальних служб і громадських ресурсів на цільових правопорушниках, щоб відповідати

превентивним зусиллям правоохоронних органів). 6. Безпосереднє та неодноразове спілкування з правопорушниками чи групами правопорушників, щоб повідомити їм що вони перебувають під особливим контролем, і щоб вони зрозуміли, чому до них прикута особлива увага.

Як Ви вважаєте, чи можна обмежувати поширення злочинності, застосовуючи такі компоненти?

Так;	35	22 %
Більше так ніж ні;	98	61 %
Більше ні, ніж так;	27	17 %
Ні;	0	0 %

34. Модель цілеспрямованого стримування “Pulling Levers” спрямована на організацію застосування послуг, допомоги та підтримки тим представникам злочинного світу, хто став на шлях виправлення. Таким чином, концепція містить як обов’язкову складову стратегію соціального обслуговування. Як Ви вважаєте, чи можна досягти запобіжного ефекту без застосування соціальної підтримки особам, які стають на шлях виправлення?

Так;	42	26 %
Більше так ніж ні;	83	52 %
Більше ні, ніж так;	35	22 %
Ні;	0	0%

Додаток В

Стратегія розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України на 2025-2027 роки

Загальні положення

Затвердження цієї Стратегії зумовлене необхідністю вдосконалення механізмів профілактики злочинності шляхом застосування проактивної діяльності Національної поліції з метою виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню певних кримінальних правопорушень (злочинів), і реагування на них задля запобігання протиправній діяльності певного виду, а також недопущення протиправної діяльності конкретних осіб (встановлення осіб, які намагаються вчинити кримінальні правопорушення (злочини), та здійснення до них заходів з метою недопущення реалізації їх задумів, планів, недопущення переходу від наміру та планування до етапу готування до вчинення кримінального правопорушення), реалізації оперативно-розшукової профілактики та нейтралізації ризиків та загроз породжуваних діяльністю організованих форм злочинності.

Застосування проактивної діяльності у Національній поліції України для зниження рівня впливу кримінальних правопорушень (кримінальних проступків та злочинів) та мінімізації факторів формування протиправної поведінки вимагає комплексного, динамічного та скоординованого реагування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема судів, органів прокуратури, підрозділів Національної поліції, органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, освітніх, медичних та інших послуг.

Мета розроблення Стратегії

Метою розроблення Стратегії розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України є створення комплексної системи запобігання злочинності, яка забезпечить підвищення рівня безпеки та добробуту громадян. Реалізація стратегії розвитку проактивності в діяльності Національної поліції України спрямована на створення безпечного середовища, де кожна особа почуватиметься захищеною та впевненою у своїй безпеці; на обмеження можливостей окремих кримінально активних осіб для реалізації протиправних намірів; на застосування проблемно-орієнтованого підходу до реалізації правоохоронних ресурсів; на використання мультисуб'єктного підходу до протидії злочинності через посилення спроможності виконання завдань із упереджувальної протидії кримінальним правопорушенням (злочинам), покращення інформаційно-аналітичної складової поліцейської роботи та підвищення обізнаності про передові організаційні підходи до упереджувальної боротьби зі злочинністю.

Принципи реалізації Стратегії

Принципами реалізації цієї Стратегії є:

- забезпечення належного захисту прав та свобод людини та громадянина;
- економія кримінальної репресії;
- поглиблене аналітичне дослідження оперативних даних (дані стосовно підозрюваних осіб і виявлених випадків правопорушень) та емпіричних даних (якісні та кількісні кримінологічні дані);
- системність, послідовність, комплексність застосовування проактивних підходів;
- системність, наступальність, високий темп реалізації проактивних підходів;
- забезпечення професійної підготовки персоналу оперативних підрозділів та інших фахівців, залучених до реалізації проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності;
- посилена співпраця та взаємодія між підрозділами Національної поліції та органами державної влади, місцевого самоврядування, судів, органів прокуратури, органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, освітніх, медичних та інших послуг;
- підзвітність співробітників правоохоронних органів перед громадянами, залучення територіальних громад до установа пріоритетів у роботі з протидії злочинності та про її результативність;
- недопущення дискримінаційної практики, упередженого ставлення, необґрунтованого обмеження прав окремих категорій осіб або соціальних груп.

Суб'єкти реалізації Стратегії розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України

Основним суб'єктом, відповідальним за реалізацію Стратегії розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України є органи та підрозділи Національної поліції, які здійснюють діяльність щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності а також.

До реалізації Стратегії залучаються представники органів державної влади, місцевого самоврядування, судів, органів прокуратури, органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, освітніх, медичних та інших послуг.

Завдання та основні напрями реалізації Стратегії

Відомо, що кримінальний прояв відбувається тоді, коли мотивований злочинець та потерпіла особа опиняються у місці або ситуації, де можуть бути відсутні заходи для запобігання кримінального правопорушення (так званий трикутник злочинності).

Злочинці часто обирають місця (фізичні або віртуальні), які їм знайомі, і обирають жертву, яка сприймається як незахищена.

Місця прояву кримінальних правопорушень не розподілені рівномірно в територіальних громадах. Вони часто зосереджені в невеликих районах (мікромісцях), «гарячих точках» злочинності. Ефективна профілактика злочинності вимагає розуміння процесів, які протікають тоді, коли мотивовані злочинці та їхні незахищені «жертви» зустрічаються в певних місцях, і врахування того, як ці елементи можна ефективно контролювати. Зміна навіть одного елемента трикутника злочинності вплине на запобігання та зниження рівня злочинності. Співробітники Національної поліції мають зосереджуватись на тих елементах трикутника злочинності, на які вони та інші ключові зацікавлені сторони можуть здійснити профілактичний вплив.

Стратегію розвитку проактивності в діяльності Національної поліції України слід будувати за такими напрямками:

1. Застосування проблемно-орієнтованих підходів до організації правоохоронної діяльності в частині оперативно-розшукової профілактики.

2. Посилений вплив на осіб, які є найбільш активними представниками злочинного світу та вчиняють злочинні дії, які тягнуть за собою тяжкі чи непоправні наслідки.

3. Формування безпечного простору, місця, або місцевості таким чином, щоб потенційний злочинець усвідомлював неможливість реалізувати протиправний намір, або неможливість залишитись невикритим.

4. Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад.

Для реалізації проблемно-орієнтованих підходів до організації правоохоронної діяльності) слід вжити таких заходів:

- 1.1. Посилити використання можливостей підрозділів кримінального аналізу, взаємодії оперативних підрозділів та органів досудового розслідування для поглибленого дослідження оперативних та статистичних даних (якісні та кількісні кримінологічні дані) з метою пошуку та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, серій, закономірностей та тенденцій розвитку оперативної обстановки, визначення ключових фігурантів злочинного світу, встановлення зв'язків між даними, зв'язків між подіями та окремими особами, які поширюють злочинну діяльність на значні території, включно на території окремих країни, вжиття заходів з виявлення, дослідження та пріоретизації ризиків та загроз, породжуваних проявами тяжких та особливо тяжких форм кримінально-карної поведінки, організованою злочинністю тощо.

- 1.2. Проводити поглиблений аналіз конкретних індивідуальних чи гібридних проблем злочинності з метою розробки індивідуальних ефективних стратегій реагування на них через застосування методології SARA (сканування з метою виявлення проблем, їх аналіз, розроблення заходів реагування та аналітична оцінка результативності втручань), та вжиття заходів оперативно-розшукової профілактики, що сприяє розкриттю складних механізмів, що діють у проблемах злочинності чи породжують їх.

- 1.3. Систематично доповідати результати кримінального аналізу керівникам, наділений повноваженнями прийняття управлінських рішень про

застосування ресурсів (людських, технічних, фінансових тощо) щодо вирішення ідентифікованих проблем злочинності. Реалізація таких заходів дозволить максимально ефективно використовувати обмежені ресурси оперативних та інших підрозділів з метою завдати максимальної шкоди кримінальній інфраструктурі, а також визначити пріоритети поточних, перспективних та стратегічних цілей у галузі попередження та припинення злочинності, що сприятиме економії кримінальної репресії.

1.4. Впровадити методологію SARA, застосування якої дозволить проводити системну оцінку ефективності обраних контрзаходів, та за потреби їх коригування, що дозволяє досягати системності, послідовності, комплексності та підвищення ефективності оперативно-розшукової профілактики через формування масиву знань про найефективніші відповіді для повторюваних проблем злочинності.

1.5. Посилювати підзвітність шляхом проведення регулярних інтерактивних нарад вищих керівників з відповідальними на криміногенну ситуацію місцевими керівниками, під час яких на основі поглибленого аналізу оперативних та статистичних даних розробляти індивідуальні стратегії і тактики вирішення окремих проблем протидії злочинності із виділенням ресурсів та визначення ефективності застосовуваних контрзаходів.

Для реалізації посиленого впливу на осіб, які є найбільш активними представниками злочинного світу та вчиняють злочинні дії, які тягнуть за собою тяжкі чи непоправні наслідки) слід вживати таких заходів:

2.1. Забезпечити ідентифікацію та посилений вплив правозастосування до найбільш активних порушників закону з метою сформуванню у них переконання про те, що витрати на вчинення злочину переважають очікувані вигоди, і що їх викриття буде швидким і неминучим, а відповіді правоохоронних органів будуть масштабними та швидкими (посилене спостереження і неминучість викриття).

2.2. У взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, судів, органів прокуратури, органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, освітніх, медичних та інших послуг здійснити підбір індивідуально орієнтованих соціальних послуг з метою надання допомоги та підтримки представникам злочинного світу (навчання; сприяння у працевлаштуванні; лікування від залежностей; допомога у підтримці психічного здоров'я; допомога у пошуку житла; релігійне консультування тощо) та забезпечення реалізації таких осіб поза межами злочинної поведінки.

2.3. Використовувати наукові дослідження злочинності, та її супутніх чинників з метою визначити які відповіді до осіб, які систематично вчиняють протиправні дії дозволяють досягати максимальних результатів для їх виправлення.

2.4. Формувати, накопичувати, поширювати та застосовувати науково підтверджені підходи до вирішення повторюваних проблем злочинності з метою підвищення ефективності діяльності в умовах обмежених оперативних та інших ресурсів.

Для реалізації формування безпечного простору, місця, або місцевості таким чином, щоб потенційний злочинець усвідомлював неможливість реалізувати протиправний намір, або неможливість залишитись невикритим слід реалізувати такі заходи:

3.1. Посилено застосовувати можливості комп'ютерних технологій, які дозволяють досліджувати (аналізувати) великі та надвеликі обсяги складних, різносторонніх даних про криміногенні події та факти через застосування математичних алгоритмів з метою підготовки прогнозів розвитку оперативної обстановки та визначення ймовірних місць вчинення протиправних дій;

3.2. Використовувати сучасні комп'ютерні програмні засоби картографування злочинності з метою ідентифікації мікроодиниць простору, де кримінальні правопорушення (кримінальні проступки та злочини) зосереджені непропорційно більше, порівняно з іншими районами (зони концентрації злочинності – «гарячі точки»).

3.3. Здійснювати поглиблений аналіз конкретного контексту виникнення та існування зон концентрації злочинності – «гарячих точок» з метою розвитку обізнаності про стан та процеси у злочинному середовищі для обрання та підготовки індивідуальних заходів з їх нейтралізації, оцінки їх ефективності та за потреби коригування.

3.4. Проводити дослідження криміногенних даних про місця концентрації кримінальних правопорушень та ДТП для визначення «гарячих точок», пов'язаних з дорожнім рухом, яким властиво повторюватись, з метою отримання знань про характеристики такого місця, які сприяють протиправній поведінці та інформують свідомість порушників про високу ймовірність залишитись невикритим.

3.5. Використовувати посилену присутність сил поліції, у тому числі підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову профілактику у ідентифікованих місцях, ініціювати обмеження роботи закладів з продажу алкоголю, освітлення провулків, розчищення чагарників, посилення охорони об'єктів тощо для зменшення аварій, та з метою стримування протиправної поведінки.

3.6. Організовувати та координувати заходи взаємодії із органами державної влади та самоврядування щодо виявлення та управління характеристиками фізичного та соціального середовища (елементів місцевості), що створюють можливості для скоєння кримінальних правопорушень, або їх провокування. Вживати заходів з нейтралізації таких характеристик через діяльність з проектування, планування та управління використанням середовища чи простору з метою ускладнити, або унеможливити вчинення протиправної поведінки та зменшення вразливості.

Для реалізації здійснення проактивної правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад слід реалізувати такі заходи:

4.1. Поглиблено розбудовувати зв'язки між співробітниками Національної поліції, зокрема підрозділами карного розшуку, боротьби з наркозлочинністю, кримінального аналізу, стратегічних розслідувань та

представниками територіальних громад шляхом залучення активних громадян, або їх груп до спільного формування стану безпеки, вирішення місцевих проблем запобігання злочинності та спільного напрацювання способів запобігти першопричинам злочинів. Така посилена взаємодія сприяє завчасному виявленню погіршення оперативної обстановки та дозволяє припиняти велику частку девіантної поведінки на етапі підготовки та замаху, а також сприяє підвищенню рівня довіри населення до діяльності Національної поліції, що є суттєвим резервом підвищення гласної та негласної інформаційної взаємодії в інтересах профілактичного впливу на стан оперативної обстановки.

4.2. Органам та підрозділам Національної поліції організовувати та координувати діяльність зацікавлених сторін на виявлення та усунення ознак фізичного безладу з метою формування іміджу простору як доглянутого та такого, що перебуває під контролем правоохоронців та користувачів. Реалізація такого завдання також посилює відносини довіри між населенням та співробітниками Національної поліції.

5. Слід вживати активних заходів для подальшого розвитку кримінального аналізу в діяльності органів та підрозділів Національної поліції, зокрема шляхом використання інноваційних програмних продуктів та підготовки досвідчених кримінальних аналітиків.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Фінансування цієї Стратегії здійснюється за рахунок державного бюджету в межах коштів, призначених для відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також місцевих бюджетів.

Реалізація Стратегії

Реалізація Стратегії розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України на 2025-2027 роки може бути ефективною лише при умові застосування узгодженого підходу (міжвідомчої взаємодії представників Національної поліції та державного та приватного секторів) до профілактики та зниження злочинності, вдосконалені процесів пошуку, накопичення, аналітичного опрацювання та обміну даними для покращення інформаційно-орієнтованої поліцейської діяльності, підвищенні обізнаності про новітні підходи до профілактики злочинності та розбудови сталої внутрішньої та зовнішньої комунікації між зацікавленими сторонами.

Обов'язковою умовою реалізації Стратегії розвитку проактивності в діяльності Національної поліції України на 2025-2027 роки є систематична перевірка якості реалізованих заходів та оцінка їх ефективності для запобігання вчиненню злочинів та зменшення можливостей для злочинної діяльності.

Результати реалізації Стратегії

Результатом реалізації цієї Стратегії повинне стати зниження рівня злочинності, вдосконалення системи профілактики кримінальних правопорушень (кримінальних проступків та злочинів), поліпшення стану захисту прав та свобод людини та громадянина, впровадження ефективної

системи ресоціалізації осіб, які потрапили у конфлікт із законом, також підвищення рівня довіри населення до правоохоронних органів а також економія кримінальної репресії.

Додаток Д

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

Монографії:

1. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.

2. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користіна О.Є. – Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.

Особистий внесок здобувача: дисертантом визначено роль кримінального аналізу у сучасних моделях поліцейської діяльності та надано характеристику оперативного кримінального аналізу.

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних

Web of Science Core Collection та/або Scopus:

3. Senyk S., Kondratiuk O., Fedchak I, Tserkovnyk S., Fedun M. Application of international standards with a view to ensuring legal and organizational aspects of information protection in specialized information systems. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41 (76). P. 419–437. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.24>

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність реорганізації та вдосконалення організаційно-правових заходів, спрямованих на захист інформації.

4. Movchan A., Shliakhovskyi O., Kozii V., Fedchak I. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social & Legal Studios*, 2023. Vol. 6 (4), P. 123–131. DOI: 10.32518/sals4.2023.123

Особистий внесок здобувача: визначено проблеми розслідування злочинів щодо фінансування тероризму та збройної агресії за допомогою криптовалют, а також обґрунтовано необхідність створення у правоохоронних органах спеціалізованих підрозділів, до компетенції яких буде відноситися виявлення та розслідування вказаних злочинів.

5. Fedchak I., Kondratiuk O., Movchan A., Polyak S. Theoretical foundations of hot spots policing and crime mapping features. *Social & Legal Studies*. 2024. Vol. 7 (1). P. 174–183. DOI: 10.32518/sals1.2024.174

Особистий внесок здобувача: досліджено міжнародний досвід картографування злочинності з метою його впровадження в практичну діяльність підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України.

6. Yelaiev Y., Fedchak I., Senyk V., Tymchyshyn D., Nazarenko P. Effectiveness of Forensic Computer Modeling for Predicting Wartime Crimes. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16 (02). P. 601–618. DOI: <https://doi.org/10.62271/pjc.16.2.601.618>

Особистий внесок здобувача: охарактеризовано очікувані переваги комп'ютерного моделювання для прогнозування зниження злочинності, визначено напрями застосування комп'ютерного моделювання у контексті протидії поширенню злочинності.

Статті у наукових фахових виданнях України:

7. Федчак І. А. Історія, сутність та поняття моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (PREDICTIVE POLICING). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Вип. 3. С. 141–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-18>

8. Федчак І. А. Цикли (етапи) процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive policing). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 562–565. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/129>

9. Федчак І. А. До питання організації здійснення прогнозування під час реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73) № 2. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/25>

10. Федчак І. А. Концептуальні та теоретичні положення про місце як джерело відомостей для застосування моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Інтернаука*. 2023. № 6 (64). С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8967>

11. Федчак І. А. Практичні аспекти використання моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності поліції щодо запобігання злочинності. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 29. С. 433–438. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.52>

12. Федчак І. А. Характеристика керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 34–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.7>

13. Федчак І. А. Становлення та сутність моделі підзвітності CompStat. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 166–172. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.24>

14. Федчак І. А. Характеристика організаційних компонентів проактивної правоохоронної моделі підзвітності CompStat. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 1. С. 279–285. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.47>

15. Федчак І. А. Організаційні етапи реалізації моделі підзвітності CompStat у діяльності правоохоронних органів. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 2. С. 50–56. DOI: [10.32782/LST/2023-2-8](https://doi.org/10.32782/LST/2023-2-8)

16. Федчак І. А. Концептуальні основи (сутність та поняття) моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад

(Community policing, CoP). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 441–444. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/104>

17. Федчак І. А. Керівні принципи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.3/16>

18. Федчак І. А. Основні практичні компоненти моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Держава та регіони*. 2023. № 3 (81). С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.19>

19. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем за методологією SARA під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Актуальні проблеми держави і права*. 2023. № 99. С. 140–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v99.2023.20>

20. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем через використання методології “Трикутник злочинності” та методології SWOT-аналізу під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 3. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.30>

21. Федчак І. А. Концептуальні основи сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Ампаро*. 2023. № 2. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-2-12>

22. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем злочинності під час реалізації моделі діяльності поліції, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Juris Europensis Scientia*. 2023. № 3. С. 82–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2023.17>

23. Федчак І. А. Сутність та характеристика моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень “Broken Windows”. *Актуальні*

проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 2. С. 190–196.
DOI: <https://doi.org/10.32782/39221491>

24. Федчак І. А. Щодо ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень Broken Windows/Розбитих Вікон. *Інтернаука*. 2023. № 7 (65). С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-7-9040>

25. Федчак І. А. Концептуальні та наукові засади сутності та становлення моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 437–440. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/102>

26. Федчак І. А. Щодо визначення поняття моделі запобігання злочинності: Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Інтернаука*. 2023. № 8 (66). С. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-8-9068>

27. Федчак І. А., Міськів Д. М. Характеристика керівних принципів моделі запобігання злочинності: “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2023. Вип. 3. С. 54–59. DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-3-10

Особистий внесок здобувача: досліджено зміст основних керівних принципів функціонування моделі запобігання злочинності «Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури».

28. Федчак І. А. Щодо розширення можливостей оперативно-розшукової профілактики через використання положень концепції цілеспрямованого стримування «перетягування важелів» «Pulling Levers» Focused Deterrence. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Вип. 4. С. 659–663. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.109>

29. Федчак І. А. Щодо використання під час реалізації оперативно-розшукової діяльності положень концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP). *Правові новели*. 2024. Том 3 (22). С. 70–76. DOI: DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.3.11>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Федчак І. А. Основні засади та етапи становлення аналізу злочинності як елементу кримінальної розвідки. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 29 квітня 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 64–65.

31. Федчак І. А. Використання під час проведення кримінального аналізу спеціалізованого програмного забезпечення IBM I2. *Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України* : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 28 листопада 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 75–82.

32. Федчак І. А. Цілі та сфери поширення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (м. Одеса, 30 жовтня 2020 р.). Одеса : ОДУВС, 2020. С. 119–121.

33. Федчак І. А. Базові положення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 6 листопада 2020 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 346–349.

34. Федчак І. А. Виникнення розвідувальної (кримінальної) аналітики. *Інформаційні технології в освіті та практиці* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 18 грудня 2020 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2020. С. 23–25.

35. Федчак І. А. Модель запобігання злочинності “Превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури” (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 4 листопада 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 237–239.

36. Федчак І. А. Принципи моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN – CPTED). *Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 26 листопада 2021 р.). Одеса : ОДУВС, 2021. С. 141–144.

37. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 11 серпня 2022 р.). Київ : НАВС, 2022. С. 172–174.

38. Федчак І. А. Концептуальні положення моделі поліцейської діяльності, керованої розвідувальною аналітикою (ILP). *Імплементація ILP моделі в Україні* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 15 березня 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 35–38.

39. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) (Intelligence-Led Policing, ILP). *Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 257–260.

40. Федчак І. А. Визначення сутності та поняття моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої

інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED). *Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 28 квітня 2023 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. С. 295–299.

41. Федчак І. А. Концептуальні основи моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community policing, CoP). *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доповідей III науково-практичної конференції (м. Вінниця, 11 травня 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 170–173.

42. Федчак І. А. Роль кримінальної аналітичної діяльності під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9 червня 2023 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 161–164.

43. Федчак І. А. Керівні принципи проактивної моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : III Міжнародна науково-практична конференція (м. Дніпро, 16 червня 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 26–29.

44. Федчак І. А. Роль кримінального аналізу в моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України* : матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (м. Київ, 17 листопада 2023 р.). Київ : НАВС, 2023. С. 137–140.

45. Федчак І. А. Практичні аспекти вирішення проблем за методологією SARA під час реалізації моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на

певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України* : матеріали Науково-практичної конференції (м. Львів, 22 грудня 2023 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 160–162.

46. Федчак І. А. Сутність та зміст концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (Evidence-Based Policing – EBP). *Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України* : збірник матеріалів круглого столу (м. Кропивницький, 17 квітня 2024 р.). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 138–140.

Додаток Е

Відомості про апробацію результатів дисертаційної роботи

Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на науково-практичних заходах:

1. Міжнародної науково-практичної конференції «Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід» (Одеса, 29 квітня 2016 р.) – заочна участь, публікація;
2. Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Використання під час проведення кримінального аналізу спеціалізованого програмного забезпечення IBM I2 (Дніпро, 28 листопада 2019 р.) – заочна участь, публікація;
3. Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (Одеса, 30 жовтня 2020 р.) – заочна участь, публікація;
4. Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 6 листопада 2020 р.) – очна участь, публікація;
5. Всеукраїнській науково-практичній конференції Інформаційні технології в освіті та практиці» (Львів, 19 грудня 2020 р.) – очна участь, публікація;
6. Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації» (Дніпро, 4 листопада 2021 р.) – заочна участь, публікація;
7. Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації» (Херсон, 26 листопада 2021 р.) – заочна участь, публікація;
8. Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 11 серпня 2022 р.) – заочна участь, публікація;

9. Круглому столі «Імплементація ІЛР моделі в Україні» (Одеса, 15 березня 2023 р.) – заочна участь, публікація;

10. Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання діяльності підрозділів кримінальної поліції» (Кропивницький, 14 квітня 2023 р.) – заочна участь, публікація;

11. Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України» (Кропивницький, 28 квітня 2023 р.) – заочна участь, публікація;

12. Науково-практичній конференції «Проблеми сучасної поліцейстики» (Вінниця, 11 травня 2023 р.) – заочна участь, публікація;

13. Міжнародній науково-практичній конференції «Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ» (Львів, 9 червня 2023 р.) – очна участь, публікація;

14. Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (Дніпро, 16 червня 2023 р.) – заочна участь, публікація;

15. Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України (Київ, 17 листопада 2023 р.) – заочна участь, публікація;

16. Науково-практичній конференції «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України» (Львів, 22 грудня 2023 р.) – очна участь, публікація;

17. Круглому столі «Взаємодія державних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України» (Кропивницький, 17 квітня 2024 р.) – заочна участь, публікація.

Додаток К

Документи, які засвідчують впровадження результатів дисертаційної роботи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Львівського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Ольга БАЛИНСЬКА

14.06. 2024

АКТ

14.06. 2024

м. Львів

№ 12

**Впровадження результатів дисертації
ФЕДЧАКА Ігоря Андрійовича на
тему: «Теорія та практика
застосування проактивних моделей
правоохоронної діяльності» у наукову
діяльність ЛьвДУВС**

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- завідувача відділення організації освітньо-наукової підготовки (докторантура та аспірантура (ад'юнктура)) кандидата юридичних наук підполковника поліції Тетяни КОХАНЮК;
- заступника декана факультету № 2 ПФПНП кандидата юридичних наук, доцента Романа АНДРУСИШИНА;
- декана факультету № 1 ПФПНП, керівника теми науково-дослідної роботи з державною реєстрацією «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації № 0121U113930, 2021–2028 р.) кандидата юридичних наук, професора підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету № 2 ПФПНП кандидата юридичних наук, доцента полковника поліції Андрія БАБ'ЯКА;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до Положення про порядок впровадження результатів наукових робіт в освітній процес, наукову, практичну, законотворчу діяльність та їх облікування у ЛьвДУВС, затвердженого наказом ЛьвДУВС від

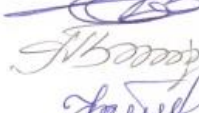
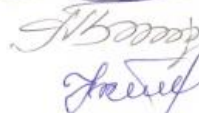
16.08.2023 року № 270, розглянула й узагальнила основні положення і результати дисертації Ігоря ФЕДЧАКА «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності», а також проаналізувала основні публікації, які відображають результати дослідження. На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що докторська дисертація Ігоря ФЕДЧАКА «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності» містить науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання у науковій діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, за такими напрямками: зокрема:

- 1) проведення подальших наукових досліджень з проблем:
 - застосування положень моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) з метою оперативно-розшукової профілактики поширення злочинності;
 - застосування положень моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design) щодо розвитку знань про формування безпечного (захищеного) простору;
 - застосування знань у сфері використання сучасних положень про картографування злочинності з метою визначення місць концентрації кримінальної активності та їх нейтралізації;
 - організації здійснення правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) – (Intelligence-Led Policing) щодо проактивного обмеження поширення організованих, транскордонних форм злочинності, а також виявлення та нейтралізації ризиків та загроз від їх діяльності;
 - здійснення упереджувальної правоохоронної діяльності, орієнтованої на певні індивідуальні або гібридні проблеми злочинності з метою розробки індивідуальних ефективних стратегій реагування на них;
 - реалізації положень концепції цілеспрямованого стримування з метою утримати порушників із групи високого ризику від повторного вчинення тяжких протиправних дій через доведення до них повідомлення про посилене спостереження за ними, про неминучість викриття, а також надання можливості реалізувати свої потреби поза межами злочинної поведінки;
 - формування масиву знань про застосування науково доведених найбільш ефективних відповідей або втручань (практик чи тактики дій) на повторювані проблеми злочинності;
 - застосування кримінального аналізу з метою інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів для упереджувального обмеження поширення злочинності;

2) підготовка наукових звітів за темою науково-дослідних робіт з державною реєстрацією «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації № 0121U113930, 2021–2028 р.);

3) виконання наукових робіт, цитування результатів наукових робіт, підготовки наукових доповідей та фахових статей, які презентують вже отримані результати або присвячені подальшій розробці концептуальних та науково-практичних положень та рекомендацій щодо застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Члени комісії:

	Людмила ПАВЛИК
	Тетяна КОХАНЮК
	Роман АНДРУСИШИН
	Руслан ШЕХАВЦОВ
	Андрій БАБ'ЯК
	Ірина КРАВЕЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший заступник директора
Національного наукового
центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

Ганна СПІЦИНА

2024 року

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
доцента кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності
правоохоронних органів факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету
внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Федчака Ігоря
Андрійовича «Теорія та практика застосування проактивних моделей
правоохоронної діяльності» в наукову роботу Національного наукового
центру «Інститут судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України**

Комісія у складі:

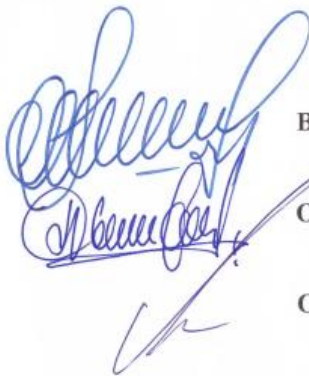
1. Свідерського Олександра Олександровича, завідувача лабораторії Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, кандидата юридичних наук, старшого дослідника;
2. Хоші Вадима Віталійовича, завідувача відділу підвищення кваліфікації судових експертів Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, кандидата юридичних наук, старший дослідник;
3. Михальського Олега Олександровича, завідувача лабораторії Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, кандидата юридичних наук, старшого дослідника склали зазначений акт про наступне.

Апробація результатів дисертаційного дослідження доцента кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ,

кандидата юридичних наук, доцента Федчака Ігоря Андрійовича на тему: «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» свідчить про їх актуальність, належну теоретичну обґрунтованість та практичну спрямованість.

З урахуванням цього, з метою удосконалення підготовки висококваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів у Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України матеріали дисертації Ігоря Федчака можуть використовуватись у науковій діяльності при підготовці аспірантів та докторантів за предметними напрямками досліджень в межах спеціальності 081 «Право»: кримінальний процес та криміналістика, оперативно-розшукова діяльність.

Члени комісії

Вадим ХОША

Олександр СВИДЕРСЬКИЙ

Олег МИХАЛЬСЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

2024

АКТ

29, 07, 2024

м. Київ

№ 120-40
J

Впровадження монографії та навчального
посібника у наукову діяльність НАВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

– начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника, підполковника поліції Віктора Володимировича Корольчука;

– завідувача наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції ННІ № 3, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника, підполковника поліції Володимира Леонідовича Костюка;

– завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента, полковника поліції Володимира Анатолійовича Кулікова;

– завідувача кафедри теорії держави та права, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника поліції Максима Миколайовича Пендюри;

– завідувача загальної бібліотеки Людмили Георгіївни Гайдар.

Комісія розглянула основні положення та результати, викладені в наукових виданнях, підготовлених науково-педагогічними працівниками Львівського державного університету внутрішніх справ, а саме:

1. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.

2. Нормотворча діяльність : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. В. В. Шишка. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 400 с.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок про те, що вищезазначені наукові праці розширюють спектр знань курсантів, студентів, магістрів, аспірантів, викладачів та науковців щодо методологічних та

практичних досліджень в галузі права. Вказані видання містять науково обґрунтовані теоретичні положення й практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в науковій діяльності Національної академії внутрішніх справ, зокрема при написанні дисертаційних робіт, монографій, наукових статей та інших видів наукових праць.

Члени комісії:

Віктор КОРОЛЬЧУК

Володимир КОСТЮК

Володимир КУЛІКОВ

Максим ПЕНДЮРА

Людмила ГАЙДАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Львівського державного університету

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Ольга БАЛИНСЬКА

2024

АКТ

14.06. 2024

Львів

№ 38

Про впровадження результатів дисертації
Ігоря Андрійовича ФЕДЧАКА на тему:
«Теорія та практика застосування
проактивних моделей правоохоронної
діяльності» в освітній процес ЛьвДУВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- заступника декана факультету № 2 ІПФПНП кандидата юридичних наук, доцента, капітана поліції Романа АНДРУСИШИНА;
- завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету № 2 ІПФПНП кандидата юридичних наук, доцента полковника поліції Андрія БАБ'ЯКА;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до Положення про порядок впровадження результатів наукових робіт в освітній процес, наукову, практичну, законотворчу діяльність та їх облікування у ЛьвДУВС, затвердженого наказом ЛьвДУВС від 16.08.2023 року № 270, розглянула й узагальнила результати дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, та наукові праці доцента кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів Ігоря ФЕДЧАКА на тему «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності».

Проаналізовано основні результати дослідження Ігоря ФЕДЧАКА, зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.
2. Senyk S., Kondratiuk O., Fedchak I., Tserkovnyk S., Fedun M. Application of international standards with a view to ensuring legal and organizational aspects of information protection in specialized information systems. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41 (76). P. 419–437.
3. Movchan A., Shliakhovskyi O., Kozii V., Fedchak I. Investigating cryptocurrency financing crimes terrorism and armed aggression. *Social & Legal Studios*, 2023. Vol. 6 (4), P. 123–131.
4. Fedchak I., Kondratiuk O., Movchan A., Polyak S. Theoretical foundations of hot spots policing and crime mapping features. *Social & Legal Studios*. 2024. Vol. 7 (1). P. 174–183.
5. Yelaiev Y., Fedchak I., Senyk V., Tymchyshyn D., Nazarenko P. Effectiveness of Forensic Computer Modeling for Predicting Wartime Crimes. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16 (02). P. 601–618. DOI:
6. Федчак І. А. Історія, сутність та поняття моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (PREDICTIVE POLICING). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Вип. 3. С. 141–147.
7. Федчак І. А. Цикли (етапи) процесу моделі правоохоронної діяльності, що здійснюється на підставі прогнозів (Predictive policing). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 562–565.
8. Федчак І. А. До питання організації здійснення прогнозування під час реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2023. Том 34 (73) № 2. С. 154–159.
9. Федчак І. А. Концептуальні та теоретичні положення про місце як джерело відомостей для застосування моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Інтернаука*. 2023. № 6 (64). С. 70–75.
10. Федчак І. А. Практичні аспекти використання моделі правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) у діяльності поліції щодо запобігання злочинності. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 29. С. 433–438.
11. Федчак І. А. Характеристика керівних принципів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS). *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 34–37.
12. Федчак І. А. Становлення та сутність моделі підзвітності CompStat. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 166–172.
13. Федчак І. А. Характеристика організаційних компонентів проактивної правоохоронної моделі підзвітності CompStat. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 1. С. 279–285.
14. Федчак І. А. Організаційні етапи реалізації моделі підзвітності CompStat у діяльності правоохоронних органів. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 2. С. 50–56.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що праці Ігоря ФЕДЧАКА містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності», «Оперативно-розшукова діяльність», «Використання сучасних інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності», «Основи кримінального аналізу», «Теоретико-прикладні проблеми оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України», «Оперативно-розшукова тактика» а також рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» та «магістр».

Члени комісії:

Руслан СТРОЦЬКИЙ

Людмила ПАВЛИК

Роман АНДРУСИШИН

Андрій БАБ'ЯК

Ірина КРАВЕЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

кандидат технічних наук, доцент

Ігор МАГДАЛІНА

20 24 року

АКТ № 1 / 2024 - 20 24

впровадження в освітній процес

**Дніпровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

25. 06. 20 24 року

м. Дніпро

Про впровадження в освітній процес
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ основних результатів
дисертації Федчака Ігоря Андрійовича на тему
«Теорія та практика застосування проактивних
моделей правоохоронної діяльності» на
здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук) за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова
діяльність

Комісія у складі:

- голови: начальника навчально-методичного відділу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата біологічних наук, доцента Кириченко С.В.
- членів комісії: завідувача кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника поліції Санакоєва Д.Б.
- т.в.о. завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента, майора поліції Кисельова А.О.
- професора кафедри економічної та інформаційної безпеки

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, професора Рижкова Е.В.

відповідно до Положення про організацію проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2004 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження доцента кафедри інформаційних технологій та кримінального аналізу Львівського державного університету внутрішніх справ Федчака Ігоря Андрійовича на тему «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді монографії:

Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.

Комісія вважає, що представлена монографія отримана на основі проведеного наукового дослідження, має необхідний теоретичний та методологічний рівень та може використовуватися в освітньому процесі Дніпровського державного університету внутрішніх справ при підготовці фахівців для підрозділів Національної поліції з навчальних дисциплін: «Оперативно-розшукова діяльність», «Основи кримінального аналізу», «Кримінальний аналіз», «Оперативно-розшукова тактика», «Використання сучасних інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності», «Інформаційне забезпечення професійної діяльності».

Голова комісії:

Члени комісії:

 Світлана КИРИЧЕНКО
 Дмитро САНАКОСЬ
 Андрій КИСЕЛЬОВ
 Едуард РИЖКОВ

Акт
про впровадження у практичну діяльність оперативного відділу
(з дислокацією у місті Львові) Територіального управління Державного
бюро розслідувань, розташованого у місті Львові результатів дисертації
Ігоря Андрійовича ФЕДЧАКА

Дисертаційна робота доцента кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів факультету № 2 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ кандидата юридичних наук, доцента Ігоря ФЕДЧАКА «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності» містить ґрунтовні, достовірні, науково обґрунтовані висновки та результати, які мають практичне значення. Доцільними для впровадження в організаційній, методичній, аналітичній роботі, підвищення кваліфікації персоналу оперативного відділу (з дислокацією у місті Львові) Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Львові є наступні положення:

дослідження видів, методів та етапів реалізації моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing), яка є сучасною організаційною моделлю, що стрімко розвивається завдяки розвитку комп'ютерних технологій. Наукове дослідження сучасного зарубіжного досвіду у цій галузі може бути корисним для увідповіднення такого організаційного напрямку діяльності до найновіших зарубіжних практик прогнозування у правоохоронній діяльності (підрозділ 2.1. дисертації);

висвітлення концептуальних, змістових та організаційних елементів застосування моделі правоохоронної діяльності на основі оперативних даних (розвідувальної аналітики) – (Intelligence-Led Policing), що реалізовується через застосування інструментів виявлення, дослідження та пріоретизації ризиків та загроз, породжуваних проявами тяжких та особливо тяжких форм кримінально-карної поведінки, організованою злочинністю тощо, і реалізація якої спрямована на розвиток аналітичної та інтелектуальної складової управління правоохоронними органами (підрозділ 3.1. дисертації);

узагальнення положень моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), яка реалізовується через виявлення та поглиблений аналіз конкретних індивідуальних та гібридних проблем злочинності з метою розробки індивідуальних ефективних стратегій реагування на них через застосування методології SARA (сканування, аналіз, реагування та аналітична оцінка), що сприяє розкриттю складних механізмів, що діють у проблемах злочинності чи породжують їх. Застосування змістових положень моделі дозволяє досягати системності, послідовності та підвищення ефективності правоохоронної діяльності через формування масиву знань про найефективніші відповіді для повторюваних проблем злочинності (підрозділі 3.2);

дослідження можливостей та ролі кримінального аналізу під час реалізації проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності. Висвітлення можливостей кримінального аналізу дозволяє розвивати поглиблене розуміння процесів, що протікають у злочинному середовищі, а отже досягати значно вищої ефективності у реалізації управлінської діяльності керівників правоохоронних органів, розвивати ефективну комунікацію всередині правоохоронних структур, між такими структурами та з правоохоронними органами інших країн, а також найбільш ефективним способом реагувати на наявні та перспективні, у тому числі довгострокові проблеми злочинності у межах наявних ресурсів.

Використання вказаних результатів дисертації дозволить оптимізувати практичну діяльність оперативних підрозділів та більш ефективно реалізовувати поставлені завдання у сфері охорони громадського порядку та безпеки.

**Керівник відділу
(з дислокацією у місті Львові)
Територіального управління
Державного бюро розслідувань
розташованого у місті Львові**

Роман ЛУЖЕЦЬКИЙ

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У Департаменті превентивної діяльності Національної поліції України розглянуто результати дисертаційного дослідження Федчака Ігоря Андрійовича на тему «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Теоретичні та практичні здобутки наукового дослідження висвітлюють проактивні підходи до організації правоохоронної діяльності, які роблять акцент на запобіганні проявам злочинності через поглиблене застосування інновацій та можливостей сучасних інформаційних технологій. Розроблення шляхів підвищення ефективності проактивної (запобіжної) діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю є пріоритетним завданням будь-якої країни, в тому числі й для України.

У проведеному науковому дослідженні, при вивченні теорії та практики застосування проактивних підходів організації правоохоронної діяльності, автором виділено чотири великі категорії моделей запобігання злочинності: орієнтовані на місцевість; орієнтовані на людину (особисто-орієнтований підхід); орієнтовані на вирішення проблем та орієнтовані на громаду. Крім того велику увагу приділено встановленню зв'язку між кримінальним аналізом та зниженням рівня злочинності як загалом, так і під час застосування проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності.

На підставі вивчення запропонованих обґрунтованих практичних пропозицій, які отримані за результатами проведеного дисертаційного дослідження, вважаємо, що вони мають необхідний теоретичний, методологічний рівень та практичну значимість, і за можливості будуть використані в практичній діяльності окремих підрозділів Національної поліції України.

**Заступник начальника
Департаменту превентивної діяльності
Національної поліції України
полковник поліції
доктор юридичних наук, професор**

Андрій КОВАЛЕНКО